

THEOLOGIA DOGMATICO-MORALIS

Secundum Ordinem Catechiſmi

CONCILII TRIDENTINI.

EDITIO OMNIUM ACCURATISSIMA,

Plurimis ACCESSIONIBUS, & NOTIS, variis EPISTOLIS, & MONUMENTIS aucta, illuſtrata, & locupletata.

TOMUS SEPTIMUS,

UBI AGITUR

De ſeptem Peccatis capitalibus.

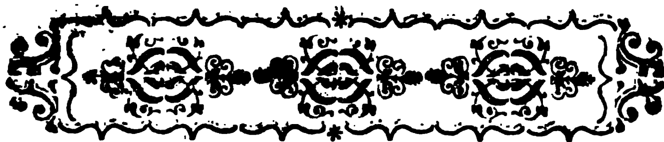
AUCTORE

R. P. F. NATALI ALEXANDRO

Ordinis FF. Prædicatorum, in ſacra Facultate Pariſienſi Doctore, & emerito Theologiæ Profeſſore.

Typis Principalis Monaſterii B. V. M. Einſidlenſis, Per Franciſcum Xaverium Kälin. Anno MDCCLXXI.

THEOLOGIÆ DOGMATICÆ, ET MORALIS SECUNDUM ORDINEM CATECHISMI Concilii Tridentini

LIBER TERTIUS.

TRACTATUS DE SEPTEM PECCATIS CAPITALIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De Superbia, & inani gloria.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit Superbia.

Uperbia *est excellentiæ propriæ inordinatus amor*, seu *Perversæ celsitudinis appetitus*: Sic ipsam *S. August.* definit lib. 14. *De Civ. Dei*, cap. 13. „ Perversa autem celsitudo est, deserto eo, cui debet animus inhærere, principio, sibi quodammodo fieri, atque esse principium. Hoc fit, cum sibi nimis placet. Sibi vero ita placet, cum ab illo bono immutabili deficit, quod ei magis placere debuit, quam ipse sibi. Spontaneus est autem iste defectus; quoniam si voluntas in amore superioris immutabilis boni, a quo illustrabatur, ut videret, & accendebatur, ut amaret, stabilis permaneret, non inde ad sibi placendum averteretur, & ex hoc tenebresceret, & Definitio Superbiæ.

A 4 frige-

frigefceret. *Et lib.* 19. *cap.* 12. Superbia (*inquit*) perverfe imitatur Deum. Odit namque cum fociis æqualitatem fub illo; fed imponere vult fociis dominationem fuam pro illo. Odit ergo juftam pacem Dei, & amat iniquam pacem fuam „ „.

ARTICULUS II.

Superbia fpeciale peccatum eft.

De Superbia.

Quamvis enim quodam fenfu fit generale peccatum, quatenus ex ea omnia vitia oriri poffunt; five per fe, quatenus ad finem fuperbiæ, fcilicet propriam excellentiam ordinantur, five indirecte, & quafi per accidens, fcilicet removendo prohibens, quatenus fuperbus divinam legem contemnit, qua prohibetur, ne peccet, fecundum illud Jer. 2. *Confregifti jugum, rupifti vincula, dixifti: Non ferviam*; fpeciale tamen peccatum eft ratione objecti, propriæ fcilicet excellentiæ, cujus perverfus eft appetitus. Unde *S. Auguft.* lib. *De Natura, & Gratia*, cap. 29. contra *Pelagium* propugnat, fecundum legem Dei: „ „ Multum difcretum effe a cæteris pecctis peccatum fuperbiæ. Multa namque peccata per fuperbiam committuntur; fed non omnia fuperbe fiunt, quæ perperam fiunt; certe a nefcientibus, certe ab infirmis, certe plerumque a gementibus, & flentibus „ „. Id eft, ut explicat *S. Thomas*, non femper ex contemptu divina præcepta violantur; fed quandoque ex ignorantia, quandoque ex infirmitate.

ARTICULUS III.

Superbia ex genere fuo mortale peccatum eft.

Vitium enim illud opponitur humilitati, quæ hominem Deo fubjicit, atque in iftius fubjectionis defectu pofitum eft, quatenus homo fe extollit fupra regulam, vel menfuram a Deo conftitutam, contra fententiam Apoftoli 2. ad *Corinth.* 10. fcribentis: *Nos autem non in immenfum gloriabimur, fed fecundum menfuram regulæ, qua menfus eft nobis Deus*

Et

Et ideo dicitur ecclesiast. 10. *Initium superbiæ hominis, apostatare a Deo; quoniam ab eo, qui fecit illum, recessit cor ejus.* Radix ergo superbiæ hæc est, quod homo, *subjici Deo, & regulæ ipsius dedignatur. At hoc ipsum, quod est non subjici Deo, habet rationem peccati mortalis, Hoc enim est averti a Deo.* Hinc *Superbi* ab Apostolo(*Rom.* 1.) inter eos numerantur, qui *Digni sunt morte.* Hinc *S. Gregorius* lib. 34. *Moralium*, cap. 18. ait *Evidentissimum reproborum signum superbia est.* Hinc de Leviathan diaboli typo dicitur Job 41. *Ipse Rex super universos filios superbiæ.*

„„ Sicut tamen in aliis, quæ ex suo genere sunt peccata mortalia, puta, in fornicatione, & adulterio, sunt aliqui motus, qui sunt peccata venialia propter eorum imperfectionem, quia præveniunt rationis judicium, & sunt præter ejus consensum; ita etiam, & circa superbiam accidit, quod aliqui motus superbiæ sunt peccata venialia, dum eis ratio non consentit „„. Ita docet *S. Thomas* 2. 2. qu. 162. art. 5. Verum & alia Scripturæ sacræ testimonia confirmant, superbiam esse mortale peccatum; Num 15. *Anima, quæ per superbiam aliquid commiserit, quoniam adversus Dominum rebellis fuit, peribit de populo suo.* Psal. 17. *Oculos superborum humiliabis.* Et, *Dominus concidet cervices peccatorum.* Psal. 30. *Retribuet abundanter facientibus superbiam.* Pr. 16. *Abominatio Domini est omnis arrogans.* Et Lucæ 16. *Quod altum est hominibus, abominatio est apud Deum.* Isai. 2. *Dies Domini exercituum super omnem superbum, & excelsum, & super omnem arrogantem, & humiliabitur.* Isai. 28. *Væ coronæ superbiæ!* Jer. 50. *Ecce ego ad te, superbe, dicit Dominus Deus Exercituum; quia venit dies tua, tempus visitationis tuæ, & cadet superbus, & corruet; & non erit, qui suscitet eum.*

ARTICULUS IV.

Superbia vulgo capitale vitium, alias Regina vitiorum censetur.

Si enim spectetur quatenus speciale peccatum est, ex quo alia multa peccatorum genera derivantur.

tur, capitalibus vitiis recte connumeratur a *Cassiano* lib. 5. *De Institutis Renuntiantium*, cap. 1. Si vero spectetur secundum generalem influxum, quem exercet in cætera peccata, non vitium capitale, sed *Vitiorum regina* dicitur a *S. Gregorio* lib. 31. *Moralium*, cap. 17. Qui & vitiorum radicem vocat lib. 34. cap. 18. Quia „ „ Sicut inferius radix tegitur, sed ab illa rami extrinsecus expanduntur; ita se superbia intrinsecus celat, sed ab illa protinus aperta vitia pullulant. Nulla quippe mala ad publicum prodirent, nisi hæc mentem in occulto constringeret „ „.

ARTICULUS V.

Superbia primum, gravissimumque omnium peccatorum est.

Superbia primum peccatum ratione aversionis a Deo.

Primum quidem ratione aversionis a Deo, quæ per se ad superbiam, ad alia autem peccata ex consequenti pertinet. Primum insuper, quia cætera vitia ex ea oriri possunt. Primum tandem, quia superbia tum Angeli, tum primus homo ceciderunt. Angeli (inquam) superbia dæmones facti sunt, ut colligitur ex *Isaiæ* cap. 14. ubi sub typo primi Angeli ruina Regis Babylonis describitur: *Quomodo* (inquit) *cecidisti de cœlo, Lucifer, qui mane oriebaris? Corruisti in terram, qui vulnerabas gentes; qui dicebas in corde tuo: In cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis; ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Verumtamen ad infernum detraheris, in profundum laci.* Hinc *S. August.* lib. 12. *De Civ. Dei*, cap. 1. „ „ Angelorum (*inquit*) bonorum; & malorum inter se contrarios appetitus non naturis, principiisque diversis, cum Deus omnium substantiarum bonus auctor, & conditor utrosque creaverit, sed voluntatibus, & cupiditatibus extitisse, dubitare fas non est, dum alii constanter in communi omnibus bono, quod ipse illis Deus est, atque in ejus æternitate, veritate, charitate persistunt. Alii sua potestate potius delectati, velut bonum suum sibi ipsi essent, a superiore

Superbia primum Angelorum peccatum.

periore communi omnium beatifico bono ad propria defluxerunt; & habentes elationis fastum pro excelsissima æternitate, vanitatis astutiam, pro certissima veritate, studia partium, pro individua charitate, superbi, fallaces, invidi effecti sunt. *Et cap. 6.* Proinde causa beatitudinis Angelorum ea verissima reperitur, quod ei adhærent, qui summe est. Cum vero causa miseriæ malorum Angelorum quæritur, ea merito occurrit, quod ab illo, qui summe est, aversi ad seipsos conversi sunt, qui non summe sunt; & hoc vitium quid aliud, quam superbia nuncupatur? *Initium* quippe *omnis peccati superbia.* Noluerunt ergo ad illum custodire fortitudinem suam; & qui magis essent, si ei, qui summe est, adhærent, se illi præferendo, id, quod minus est, prætulerunt. Hic primus defectus, & prima inopia, primumque vitium illius naturæ, quæ ita creata est, ut nec summe esset, & tamen ad Beatitudinem habendam eo, qui summe est, frui posset, a quo aversa, non quidem nulla, sed tamen minus esset, atque ob hoc misera fieret „ „.

Eccl. 10.

Superbia primum primorum hominum peccatum.

Primum etiam primi hominis, primæque mulieris peccatum superbia fuit. Unde *Tob.* 4. dicitur: *Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas; in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio.* Hinc *S. August.* lib. 14. *De Civ. Dei*, cap. 13. de primis Parentibus loquens: „ „ In occulto (*inquit*) mali esse cœperunt, ut in apertam inobedientiam laberentur. Non enim ad malum opus perveniretur, nisi præcessisset mala voluntas. Porro malæ voluntatis initium, quod potuit esse nisi superbia? *Initium* enim *omnis peccati superbia est...* Non malum ergo opus factum est, id est, illa transgressio, ut cibo prohibito vescerentur, nisi ab eis, qui jam mali erant; neque enim fieret ille fructus malus nisi ab arbore mala. Ut autem esset arbor mala, contra naturam factum est; quia nisi vitio voluntatis, quod contra naturam est, non utique fieret. Sed vitio depravari, nisi ex nihilo facta natura non posset. Ac per

hoc, ut natura sit, ex eo habet, quod a Deo facta est; ut autem ab eo, quod est, deficiat, ex hoc, quod ex nihilo facta est. Nec sic defecit homo, ut omnino nihil esset; sed ut inclinatus ad seipsum minus esset, quam erat, cum ei, qui summe est, inhaerebat. Relicto itaque Deo, esse in semetipso, hoc est, sibi placere, non jam nihil esse est, sed nihilo propinquare. Unde superbi secundum Scripturas sanctas alio nomine appellantur sibi placentes. Manifesto ergo, apertoque peccato, ubi factum est, quod Deus fieri prohibuerat, diabolus hominem non coepisset, nisi jam ille sibi ipsi placere coepisset. Hinc enim & delectavit, quod dictum est, *Eritis sicut Dii.* Quod melius esse possent, summo, veroque principio cohaerendo per obedientiam, non suum sibi existendo principium per superbiam. Dii enim creati non sua veritate, sed Dei veri participatione sunt Dii. Plus autem appetendo, minus est; qui dum sibi sufficere diligit, ab illo, qui ei vere sufficit, deficit. Illud itaque malum, quo cum sibi homo placet, tanquam sit, & ipse lumen, avertitur ab eo lumine, quod ei si placeat & ipse fit lumen; illud, inquam, malum praecessit in abdito, ut sequeretur hoc malum, quod perpetratum est in aperto. Verum est enim, quod scriptum est: *Ante ruinam exaltatur cor, & ante gloriam humiliatur.* Illa prorsus ruina, quae fit in occulto, praecedit ruinam, quae fit in manifesto, dum illa ruina esse non putatur „„. Ex his evidens est, Superbiam esse primum omnium peccatum.

Gen. 3.

Prov. 16

Superbia peccatorũ gravissimum.

Jam vero, quod gravissimum, & maximum omnium, non quidem ratione conversionis ad bonum, creatum, (quia celsitudo, quam superbus inordinate appetit, non habet maximam repugnantiam cum bono virtutis;) sed ratione aversionis a Deo, inde probat *S. Thomas* 2. 2. qu. 162. art. 6. „ „ Quia in aliis peccatis homo a Deo avertitur vel propter ignorantiam, vel propter infirmitatem, sive propter desiderium cujuscunque alterius boni. Sed superbia habet aversionem a Deo, ex hoc ipso, quod non vult

Deo,

Deo, & ejus regulæ subjici „ „. Unde *Boetius* ait: *Cum omnia vitia fugiant a Deo, sola superbia se Deo opponit.* Hinc *Deus superbis resistit*, ut dicitur *Jacobi* 4. Quamobrem „ Averti a Deo, & ejus præceptis, „ quod est quasi consequens in aliis peccatis, per se „ ad superbiam pertinet; cujus actus est Dei contemptus „; (*inquit S. Thomas.*) Unde & alia peccata graviora facit superbia. Nam infidelitatis peccatum gravius est, si ex superbia, & contemptu procedat, quam si ex ignorantia, vel infirmitate. Idemque de desperatione, & aliis dicendum est cum *S. Thoma* in Responsione ad secundum. Alia peccata graviora facit.

Hæc doctrina ex *S. August.* sumpta est lib. *De sancta Virginitate*, cap. 50. „ „ Quoniam (*inquit*) etiam satagentibus, vigilantibusque, ne peccent, subrepunt quodammodo ex humana fragilitate peccata, quamvis parva, quamvis pauca, non tamen nulla; eadem ipsa fiunt magna, & gravia, si eis superbia incrementum, & pondus adjecerit. A Sacerdote autem, quem habemus in cœlis, si pia humilitate perimantur, tota facilitate purgantur „ „.

Hinc *S. Ambros.* Serm. in Psal. 118. in illa verba, *Superbi inique agebant usquequaque*, ait: „ „ Maximum peccatum in homine superbia est; quando quidem inde manavit nostri origo delicti. Hoc telo nos primum diabolus vulneravit, & percussit. Nam nisi homo serpentis persuasione deceptus, sicut Deus esse voluisset. ., nunquam feralis culpæ ad nos transisset hæreditas. Et quid de homine dicam? Ipse diabolus per superbiam naturæ suæ amisit gratiam. Denique dum dicit: *Ponam thronum meum super nubes, & ero similis Altissimo*, consortiis excidit Angelorum. Cujus criminis digna mercede damnatus hominem sibi participem requisivit, in quem consortium suæ transfunderet offensæ. Quid igitur hoc peccato potest esse deterius, quod a Dei cœpit injuria? Ideoque Scriptura dicit: *Dominus superbis resistit.* Tanquam suæ contumeliæ propulsator, veluti quoddam suscepit adversus superbiam speciale certamen; tanquam dicat: Isai. 14. 14. Deus singulare veluti certamen contra Superbiam suscipit, tanquam injuriæ suæ propulsator.

Meus iste adversarius est, qui me lacessit, mihi debetur ista congressio. Unde & Apostolus multiplicis culpæ materiam esse superbiam declaravit, dicens de hæ-

1. ad Tim. 6. retico: *Non acquiescit ei, quæ secundum pietatem est, doctrinæ; Superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones, & pugnas verborum; ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate privati sunt, existimantium quæstum esse pietatem.* Quantorum itaque expressit causam esse delictorum superbiam? Unde David commendare volens devotionem suam nulla superborum iniquitate adtentatam, ait:

Ps. 118. 51. *Superbi inique agebant nimis.* Non solum iniquitatem agentium, sed etiam nimiam iniquitatem pariter declaravit, quæ conveniret superbis; quorum, ne aliquo tentaretur contagio, audi alibi dicentem:

Psal. 100. *Superbo oculo, & insatiabili corde, cum hoc non edebam* „ „. Quod ait: *S. Ambros.* Deum tanquam suæ contumeliæ propulsatorem superbis resistere, confirmant verba illa Job 15. *Tetendit adversus Deum manum suam, & contra Omnipotentem roboratus est. Cucurrit adversus eum erecto collo, & pingui cervice armatus est.*

Superbia delictum maximum. Hinc *S. August.* Enarratione in Psal. 18. explicans hunc Versum: *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor a delicto maximo*, ait „ „ Delictum magnum arbitror esse superbiam. Quæritis quam magnum sit hoc delictum, quod dejecit Angelum, quod ex Angelo fecit diabolum, eique in æternum interclusit regnum cœlorum? Magnum hoc delictum est, & caput, atque causa omnium

Eccl. 10. delictorum. Scriptum est enim: *Initium omnis peccati superbia.* Et ne quasi leve aliquid contemnas, *Initium* (inquit) *superbiæ hominis apostatare a Deo.* Non leve malum est hoc vitium, Fratres mei. Huic vitio in his personis, quas videtis amplas, displicet humilitas christiana. Propter hoc vitium dedignantur colla subdere jugo Christi, obligati arctius jugo peccati. Non enim servire non eis continget; nam nolunt servire,

sed

ſed eis expedit ſervire. Nolendo ſervire, nihil aliud agunt, quam ut bono Domino non ſerviant, non ut omnino non ſerviant; quia qui noluerit ſervire charitati, neceſſe eſt, ut ſerviat iniquitati. Ab hoc vitio, quod eſt caput omnium vitiorum, quia inde cætera vitia nata ſunt, facta eſt apoſtaſia a Deo, eunte anima in tenebras, & male utente libero arbitrio, peccatis etiam cæteris conſecutis; ut & ſubſtantiam ſuam diſſiparet, cum meretricibus vivens prodige, & per egeſtatem fieret paſtor porcorum, qui erat ſocius Angelorum. Propter hoc vitium, propter hoc magnum ſuperbiæ peccatum, Deus humilis venit. Hæc cauſa, hoc peccatum magnum, iſte ingens morbus animarum, omnipotentem Medicum de cœlo deduxit, uſque ad formam ſervi humiliavit, contumeliis egit, ligno ſuſpendit; ut per ſalutem tantæ medicinæ curetur hic tumor „„.

Luc. 15. Ad curandum Superbiæ tumorem Deus humilis venit.

Porro ex vi, pretioque medicinæ, morbi magnitudo æſtimanda eſt „„ Quia nos ſuperbia vulneraverat, humilitas fecit ſanos. Venit humilis Deus, ut a tanto ſuperbiæ vulnere curaret hominem... Comprehenſus eſt a Judæis, inſultatum eſt ei. Audiſtis, cum Evangelium legeretur, quid dixerunt, & cui dixerunt: *Dæmonium habes*; & ille non dixit, dæmonium habetis vos, quia vos in peccatis veſtris eſtis, & diabolus poſſidet corda veſtra. Non hoc dixit, quod ſi diceret, verum diceret; ſed non erat tempus, ut hoc diceret, ne non veritatem prædicare, ſed maledictum reddere videretur. Dimiſit, quod audivit, quaſi non audiſſet. Medicus enim erat, & phreneticum curare venerat. Quando medicus non curat, quidquid audiat a phrenetico, ſed quomodo convaleſcat, & fiat ſanus phreneticus; nec ſi & pugnum ab illo accipiat, curat; ſic & Dominus ad ægrotum venit, ad phreneticum venit, ut quidquid audiret, quidquid paſſus eſſet, contemneret, hoc ipſo eos docens humilitatem, ut humilitate docti ſanarentur a ſuperbia „„ (*inquit S. Auguſt. Enarratione in Pſal.* 35.) „„ Inter omnes igitur lapſus hominum,

Morbi magnitudo ex vi, pretioque medicinæ æſtimanda.

minum, inter omnia commissa peccantium, nulla est gravior, quam superborum ruina; maxime cum ipsa elatio in Dei tendat injuriam „ „, *inquit* Auctor Epistolæ ad *Demetriadem*, inter Opera *S. Prosperi* editæ.

Ad sanandam superbiam Deus permittit interdum ut superbi ruant in peccata carnalia.

Superbiæ gravitas hinc etiam demonstratur, quod ad convincendam, & sanandam hominum superbiam, Deus permittit interdum, ut superbi ruant in peccata carnalia, quæ majoris turpitudinis sunt, & infamiæ, ut *S. Isidorus Hispalensis* observat lib. 2. *Sentent.* cap. 58. *S. August.* præeunte lib. 14 *De Civ. Dei.* cap. 13. „ „ Audeo dicere (*inquit*) superbis esse utile cadere in aliquod apertum, manifestumque peccatum, unde sibi displiceant, qui jam sibi placendo ceciderant. Salubrius enim Petrus sibi displicuit, quando flevit, quam sibi placuit, quando præsumpsit. Hoc dicit & sacer Psalmus: *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomem tuum, Domine*: Id est, ut tu eis placeas quærentibus nomen tuum, qui sibi placuerunt quærendo suum „ „. Hinc (inquam) demonstratur superbiæ gravitas. Sicut enim Medicus sapiens in remedium majoris morbi patitur infirmum in leviorem morbum incidere; ita etiam Deus in remedium superbiæ permittit, ut homines in alia peccata labantur (inquit *S Thomas*) Hinc *S. Greg.* lib. 33. *Moralium*, cap. 11. „ „ Qui de virtute se extollit, per vitium ad homilitatem redit... Quia ergo nos de medicamento vulnus fecimus, facit ille de vulnere medicamentum, ut qui virtute percutimur, vitio curemur; ut qui humilitatem currentes fugimus, ei saltem cadentes hæreamus „ „.

Psalm. 82.

ARTICULUS VI.

Superbia vitiorum omnium periculosissimum.

Superbia in virtutes omnes grassatur.

Primo, quia in virtutes omnes grassatur, & data ex bonis operibus occasione nascitur. Secundo, quia justis maxime insidiatur, ut eos dejiciat. Tertio, quia ultima destruitur in hominis animo. In virtutes omnes grassari superbiam, docet *S. Greg.* lib. 34. *Moralium*.

ralium, cap. 18. „ „ Alia vitia (*inquit*) eas solummodo virtutes impetunt, quibus ipsa destruuntur, ut videlicet ira patientiam, gastrimargia (*sive gula*) abstinentiam libido continentiam expugnet. Superbia autem nequaquam unius virtutis extinctione contenta, contra cuncta animæ membra se erigit, & quasi generalis, ac pestifer morbus corpus omne corrumpit; ut quidquid illa invadente agitur, etiamsi esse virtus ostenditur, non per hoc Deo, sed soli vanæ gloriæ serviatur. Quasi enim Tyrannus quidam obsessam civitatem intercipit cum mentem superbia irrumpit; & quo ditiorem quemque ceperit, eo in dominio durior exsurgit; quia quo amplius res virtutis sine humilitate agitur, eo latius ista dominatur „ „. Hinc *S. Isidorus* lib. 2. *Sentent.* cap. 38. superbiam vocat *Ruinam omnium virtutum.* Quod autem data ex bonis operibus occasione nascatur, & res perspicua est, & a *S. August.* confirmata Epist. 211. alias 109. „ „ Alia (*inquit*) quæcunque iniquitas in malis operibus exercetur, ut fiant; superbia vero etiam bonis operibus insidiatur, ut pereant. *Et Epist.* 118. *alias* 56. Vitia quippe cætera in peccatis, superbia vero etiam in recte factis timenda est. ne illa, quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur „ „.

Justis maxime superbiam insidiari, ut eos dejiciat, agnoscebat David Psal. 35. Deum in hunc modum orans: *Non veniat mihi pes superbiæ, & manus peccatoris non moveat me.* Quem locum *S. August.* sic explicat: „ „ Certe jam dixit: Sub umbraculo alarum tuarum sperabunt filii hominum, & inebriabuntur ab uberate domus tuæ. Cum cœperit quisque isto fonte uberius irrigari, caveat, ne superbiat... Si enim venerit pes superbiæ, movet manus peccatoris. Quæ est manus peccatoris? Male suadentis operatio. Factus es superbus? Cito te corrumpit, qui male suadet. Humilis figere in Deo, & non valde cures, quid tibi dicatur... Serva, quod intus est, & non timebis foris. Quare autem valde hoc times, quasi diceretur: *Ibi* (inquit) *ceciderunt omnes, qui operantur*

Superbia justis maxime insidiatur.

rantur

rantur iniquitatem, ut venirent ad illam abyssum, de qua dictum est: *Judicia tua sicut abyssus multa*. Ut ad illud profundum pervenirent, ubi peccatores, qui contemnunt, ceciderunt... Ubi primo ceciderunt? In pede superbiæ. Audite pedem superbiæ: Qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt. Venit ergo illis pes superbiæ, unde venerunt in profundum. Tradidit illos Deus in concupiscentias cordis eorum, facere, quæ non conveniunt. Radicem peccati, & caput peccati timuit, qui dixit: *Non veniat mihi pes superbiæ*. Quare illum pedem dixit? Quia superbiendo Deum deseruit, & discessit; pedem ipsius, affectum ipsius dixit. *Non veniat mihi pes superbiæ, & manus peccatoris non moveat me*: Id est, opera peccatoris non me dimoveant a te, ut imitari illa velim. Quare autem contra superbiam hoc dicit: *Ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatem*? Quia qui modo iniqui sunt, in superbia ceciderunt. Ideo cum cautam faceret Dominus Ecclesiam, ait: *Illa tuum* (inquit) *observabit caput, & tu ejus calcaneum*. Serpens observat, quando tibi veniat pes superbiæ, quando labaris, ut dejiciat; tu autem caput ejus observa: *Initium omnis peccati superbia* „ „.

Prov. 18. Rom. 1. Gen. 3.

Superbia scilicet dupliciter spectari potest; primo ut a dæmone inspirata, qua ratione caput est corporis peccati, cum vitiorum omnium malitiam contineat, sicut totum serpentis venenum in capite includitur. Secundo, ut ab homine concepta, qua ratione infamis illius corporis pes est, cum superbus inferiores conculcet, æquales spernat, superiores dejicere conetur.

Justi perpetuo vigilare debent, ne superbia subrepat.

Justi itaque perpetuo vigilare debent, ne obrepat superbia, ut enim docet *S. August.* lib. *De Natura, & Gratia*, cap. 27. Deus superbiæ malum non cito sanat, ne de ipsa superbia devicta infelix homo superbiat. „ „ Ipsam (*inquit*) superbiam, quæ & in recte factis animo insidiatur humano, non cito Deus sanat, pro qua sananda illi piæ animæ cum lacrymis, & magnis gemitibus supplicant, ut ad eam sperandam, & quodam-

dammodo calcandam, & obterendam, dexteram conantibus porrigat. Ubi enim lætatus homo fuerit, in aliquo bono opere se etiam superasse superbiam, ex ipsa lætitia caput erigit, & dicit: Ecce ego vivo, quid triumphas? Et ideo vivo, quia triumphas. Ante tempus enim fortasse de illa quasi triumphare delectat, cum extrema ejus umbra de illo Meridie absorbebitur, qui Scriptura dicente promittitur: *Et educet quasi lumen justitiam tuam, & judicium tuum sicut Meridiem* „ „. Hinc justis semper timendum Apostolus ait: *Cum timore* (inquit) *& tremore vestram salutem operamini*. Et Psal. 2. dicitur: *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via justa, cum exarserit in brevi ira ejus.* „ „ Non ait, Ne quando irascatur Dominus, & non vobis ostendat viam justam; sed jam illic ambulantes sic terrere potuit, ut diceret: Ne pereatis de via justa. Unde? Nisi quia superbia etiam in ipsis recte factis cavenda est, id est, in ipsa via justa, ne homo, dum, quod Dei est, deputat suum, amittat, quod Dei est, & redeat ad suum „ „.

Psal. 36. 6.

Philipp. 2.

Superbia in hominis animo ultima destruitur.

Tandem, (inquit *S. August.* Enatratione 1. in Ps. 18.) „ Vere ille immaculatus est, qui etiam hoc de„ licto caret; quia hoc est ultimum redeuntibus ad „ Deum, quod recedentibus primum fuit „.

Concinit *S. Prosper* Epigrammate 84.

Qua primum in mortem est homo pulsus fraude Maligni,
Hanc illi extremam bella peracta movent.
Sublimes ut cum palmas, clarasque coronas
Sumpserit, atque hostem subdiderit pedibus;
Virtuti propria velit assignare triumphum,
Non Domino, cujus munus, opusque fuit.

ARTICULUS VII.

Quot superbia species; & quando sit peccatum mortale.

Quatuor superbiæ species.

Quatuor superbiæ species, sive modos, explicat *S. Thomas*, 2. 2. qu. 162. art. 4. Prima est, cum ali-

aliquis existimet se a seipso habere bona, sive corporis, sive animæ, sive naturalia, sive supernaturalia. Psalm. 11. *Qui dixerunt; Linguam nostram magnificabimus, labia nostra a nobis sunt; quis noster Dominus est?* Job 11. *Vir vanus erigitur in superbiam, & quasi pullum onagri se liberum putat.* Altera; cum aliquis agnoscit quidem se a Deo accepisse bona, quæ habet, sed ea meritis suis tribuit; vel ita apud se existimando, aut volendo, ut alii ita sentiant; vel opere externo ita se gerendo, ac si meritis suis illa consecutus esset; vel illa sic habere desiderans, aut dolens, quod ita non habeat. Tertia est; atrogare sibi ea bona, quæ vere non habet, cujuscunque sint generis, idque, sive in sua, sive in aliorum opinione, seu opere, seu desiderio. Quarta est; cum aliquis despectis cæteris videri satagit, aut peroptat singulariter habere, quod habet, aut aliis scientia, virtute, aliisque, sive corporis, sive animi dotibus, sive naturæ, sive gratiæ, sive fortunæ, (ut ita loquar) muneribus antecellere.

Ut autem aliquis peccet prima, vel secunda specie superbiæ, minime necesse est, ut persuasum habeat, judicetque: „ „ Aliquod bonum esse, quod non est a Deo, vel gratiam hominibus pro meritis dari; *quod* pertinet ad infidelitatem; sed quod ex inordinato appetitu propriæ excellentiæ ita de bonis suis glorietur, ac si ea a se haberet, vel ex meritis propriis „ „. Ita respondet *S. Thomas* ad primum.

Divisionem illam superbiæ sumpsit *S. Thomas* ex *S. Gregorio* lib. 23. *Moralium*, cap. 4. cujus hæc sunt verba: „ „ Quatuor sunt species, quibus omnis tumor arrogantium demonstratur. Cum bonum, aut a semetipsis habere se existimant; aut si sibi datum desuper credunt, pro suis se hoc accepisse meritis putant; aut certe cum jactant se habere, quod non habent; aut despectis cæteris singulariter videri appetunt habere, quod habent. A semetipso enim bonum se habere jactabat, cui per Apostolum dicitur: *Quid enim habes, quod non accepisti? Si autem*

1. Cor. 4.

ac-

accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Rursum ne dari nobis bonum gratiæ pro nostris præcedentibus meritis crederemus, idem Apostolus admonet dicens: *Gratia estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur.* Qui etiam de semetipso ait: *Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum.* Quibus verbis aperte declarat, quod gratia non pro meritis tribuatur, dum ex se ipso docuit, & quid de malitia meruit; & quid de benevolentia accepit. Rursum nonnulli jactant se habere, quod non habent, sicut divina voce per Prophetam de Moab dicitur: *Superbiam ejus, & arrogantiam ejus ego novi, & quod non sit juxta eam virtus ejus.* Et sicut Angelo Ecclesiæ Laodiceæ dicitur. *Quia dicis, quod dives sum, & locupletatus, & nullius egeo; & nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Rursum nonnulli despectis cæteris, videri appetunt singulariter bonum habere, quod habent. Unde & Pharisæus idcirco de templo absque justificatione descendit, quia bonorum operum merita sibi quasi singulariter tribuens, oranti Publicano se prætulit. Sancti quoque Apostoli ab hoc elationis vitio revocantur, qui de prædicatione redeuntes, cum elati dicerent: *Domine, in nomine tuo etiam dæmonia nobis subjecta sunt;* ne de hac miraculorum singularitate gauderent, illico eis respondit Dominus: *Videbam satanam velut fulgur de cælo cadentem.* Et mire Dominus, ut in discipulorum cordibus elationem premeret, mox judicium ruinæ retulit, quod ipse magister elationis accepit; ut in auctore superbiæ discerent, quid de elationis vitio formidarent. In hac itaque arrogantiæ quarta specie crebro humanus animus labitur; ut id, quod habet, habere se singulariter glorietur. In qua tamen similitudini diabolicæ vicinius appropinquat; quia quisquis bonum se habere singulariter gaudet, quisquis videri sublimior cæteris quærit, illum imitatur, qui despecto bono societatis Angelorum,

Ephes. 2.
1. ad Tim. 1. 13.
Jerem. 48.
Apoc. 3.
Luc. 18.
Luc. 10.

Isai. 14. lorum, sedem suam ad aquilonem ponens, & Altissimi similitudinem superbe appetens, per iniquum desiderium quasi ad quoddam culmen conatus est singularitatis erumpere „ „.

Species superbiæ quando sint peccata mortalia.

Quatuor illæ superbiæ species sunt peccata mortalia, si ex deliberata voluntate procedat superbiæ motus. Tertiam tamen, & quartam ob levitatem materiæ quandoque a peccati mortalis labe excusari non ignobiles Theologi censent. Nam si cum gravi Dei irreverentia, vel gravi damno, aut contemptu proximi conjunctæ sint, lethalia esse peccata minime dubium est; verbi gratia, si quis de dotibus ad Ecclesiæ regimen, vel ad gerendos Magistratus necessariis, quibus tamen destitutus est, ad ecclesiasticas dignitates, vel publica munera capessenda glorietur. Si quis se locupletissimum simulet, ac talem haberi malis artibus curet, ut in amplissimam, ac ditissimam familiam nubat, cum revera sit inops. Si quis ne a familiæ suæ claritate degenerare videatur, ingentia debita contrahat, quibus solvendis se non satis futurum prævidet. Si quis ita fortunæ bonis, aut potentia, scientia, vel aliis Dei donis insolescat, ut ad excellentiam propriam velut ad finem ultimum actiones suas dirigat, divinam legem transgredi, proximosque conculcare paratus, ut excellentiam suam, vel conceptam de illius singularitate opinionem tueatur. Hinc Salomon Prov. 30. Deum ita precatur: *Paupertatem, & divitias ne dederis mihi: Tribue tantum victui meo necessaria: Ne forte satiatus illiciar ad negandum, & dicam: Quis est Dominus?*

Ad illas superbiæ species pertinent, quæ *S. August.* scribit lib. 10. *Confessionum*, cap. 29. „ „ Etiam intus est aliud in eodem genere tentationis malum, quo inanescunt, qui placent sibi de se, quamvis aliis, vel non placeant, vel displiceant, placere affectent cæteris. Sed sibi placentes multum tibi displicent, non tantum de non bonis quasi bonis, verum etiam de bonis tuis quasi suis; aut etiam sicut de tuis, sed tanquam ex meritis suis; aut etiam

sicut

ſicut ex tua gratia, non tamen ſocialiter gaudentes, ſed aliis invidentes ea „ „.

Plures alias ſuperbiæ ſpecies, ſeu modos alii Patres aſſignant; *S. Hieron.* ingrati animi vitium; *S. Auguſt.* lib. 15. *De Civ. Dei*, cap. 14. excuſationem peccati commiſſi; *S. Bernardus* duodecim gradus ſuperbiæ totidem humilitatis gradibus oppoſitos, ſcilicet curioſitatem, mentis levitatem, ineptam lætitiam, jactantiam, ſingularitatem, arrogantiam, præſumptionem, defenſionem peccatorum, ſimulatam confeſſionem, rebellionem, libertatem, peccandi conſuetudinem. Verum ingrati animi vitium ad primam ſpeciem revocatur. Ingratus enim eſt, qui ſibi tribuit, quod alteri debet. Excuſatio peccati pertinet ad tertiam ſpeciem; qui enim peccatum excuſat, falſo ſibi tribuit innocentiæ bonum. Duodecim denique gradus *S. Bernardi*, non ſolum ſuperbiæ ſpecies, ſed etiam quædam antecedentia, & conſequentia complectuntur, ut reſpondent *S. Thom.* ad quartum, & *Gerſonius* in Compendio Theologiæ, Tractatu *De Septem Vitiis capitalibus*. Si quis præſumptionem; qua tendit homo ad aſſequendum, quod ſupra ſe eſt, alteram ſuperbiæ ſpeciem eſſe dixerit, hanc objectionem occupavit *S. Thomas*, illam ad quartam ſpeciem revocans, ſecundum quam aliquis vult cæteris anteponi. Denique ſi quis ſuperbiam in voluntate, in ſermone, in opere diſtinxerit cum *S. Anſelmo*, ſeu potius *Eadmero* in lib. *Similitudinem S. Anſelmi*, reſpondet *S. Thomas*, non tam ſpecies eſſe, quam progreſſum cuilibet peccato communem, quod ſcilicet primo corde concipitur, deinde ore profertur, tertio opere perficitur.

Duodecim ſuperbiæ gradus.

Superbiæ materiam, hominumque ſuperborum caracteres præclare deſcribit *S. Greg.* lib. 34. *Moralium*, cap. 18. „ „ Elatio (*inquit*) alios ex rebus ſecularibus, alios vero ex ſpiritualibus poſſidet. Alter namque intumeſcit auro, alter eloquio, alter infimis, & terrenis rebus, alter ſummis, cœleſtibuſque virtutibus; una tamen, eademque res ante oculos Dei

Superborum hominum caractere.

agitur, quamvis ad humana corda veniens, in eorum obtutibus diverso amictu pallietur. Nam cum is, qui de terrena prius gloria superbiebat, postmodum de sanctitate extollitur, nequaquam cor ejus elatio deseruit, sed ad eum consueta veniens, ut cognosci nequeat, vestem mutavit. Sciendum quoque est, quod aliter hæc præpositos, atque aliter subditos tentat. Prælato namque in cogitationibus suggerit, quia solo vitæ merito super cæteros excrevit... Ejusque mox mentem erigit, viles, atque inutiles eos, qui subjecti sunt, ostendit; ita ut nullum jam, quasi dignum respiciat, cui æquanimiter loquatur. Unde & mox mentis tranquillitas in iram vertitur; quia dum cunctos despicit, dum sensum, vitamque omnium sine moderamine reprehendit, tanto effrænatius se in iracundiam dilatat, quanto eos, qui sibi commissi sunt, esse sibimet indignos putat. At contra cum subjectorum cor superbia instigat, hoc summopere nititur agere, ut sua acta considerare funditus negligant, & semper tacitis cogitationibus rectoris sui judices fiant; qui dum in eo, quod reprehendere debeant, importune respiciunt, in semetipsis, quod corrigant, nunquam vident. Unde, & tanto atrocius pereunt, quanto a se oculos avertunt; quia in hujus vitæ itinere offendentes corruunt, dum alibi intendunt. Et quidem peccatores se asserunt, nec tamen tantum, ut tam noxiæ in regimine personæ traderentur. Et dum ejus facta despiciunt, dum præcepta contemnunt, ad tantam usque insaniam devolvuntur, ut Deum res humanas curare non æstiment; quia ei, qui quasi jure reprehenditur, esse se commissos dolent... Sæpe autem rectoris sui dictis proterve obviant, & eamdem vocis superbiam libertatem vocant. Sic quippe elatio se quasi pro libertatis rectitudine objicit, sicut sæpe se, & timor pro humilitate supponit. Nam sicut plerique reticent ex timore, & tamen tacere se existimant ex humilitate; ita nonnulli loquuntur per impatientiam elationis, & tamen loqui se credunt

dunt per libertatem rectitudinis. Aliquando autem subditi proterva, quæ sentiunt, nequaquam produnt; & hi quorum loquacitas vix compescitur, nonnunquam ex sola amaritudine intimi rancoris obmutescunt. Qui per dolorem mentis, procacitatis suæ verba subtrahentes, cum male loqui soleant, pejus tacent; quia cum peccantes aliquid de correctione audiunt, indignantes etiam responsionis verba suspendunt. Cum his quando aspere agitur, sæpe ad quærelæ vocem de hac ipsa asperitate prosiliunt. Cum vero eos magistri sui blande præveniunt, de hac ipsa humilitate, qua præventi sunt, gravius indignantur; & tanto eorum mens vastius accenditur, quanto consideratius infirma judicatur. Hi nimirum, quia humilitatem, quæ virtutum mater est, nesciunt, usum laboris sui perdunt, etiam si qua bona sunt, quæ operari videantur; quia surgentis fabricæ robusta celsitudo non figitur, quæ nequaquam per fundamenti fortitudinem in petra solidatur. Soli ergo ruina crescit quod ædificant, quia ante molem fabricæ, humilitatis fundamina non procurant. Quos bene ab intimis prodimus, si paucis in exterioribus extendamus „ „.

„ „ Cunctis namque superba apud se cogitatione tumentibus inest clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in imagine, erectio in incessu, rancor in responsione. Horum mens semper est ad irrogandas contumelias valida, ad tolerandas infirma, ad obediendum pigra, ad lacessendos alios importuna, ad ea, quæ facere & debet, & prævalet, ignava; ad ea autem, quæ facere nec debet, nec prævalet, parata. Hæc in eo, quod sponte non appetit, nulla exhortatione flectitur; ad hoc autem, quod latenter desiderat, quærit, ut cogatur; quia dum metuit ex desiderio suo vilescere, optat vim in ipsa sua voluntate tolerare „ „.

ARTICULUS VIII.

Expurgatrix superbiæ humilitas. Ejus necessitas, & excellentia.

In Tract. De Gradibus humilitatis.

Adversus superbiam pugnat humilitas, quæ a *S. Bernardo* definitur: *Virtus, qua homo verissima sui agnitione, sibi ipsi vilescit.* A *S. Thoma*, 2. 2. qu. 141. art. 1. „„ Virtus temperans, & refrænans animum, ne immoderate tendat in excelsa. *Magnanimitati non est opposita.* Humilitas enim reprimit appetitum, ne tendat in magna præter rationem rectam. Magnanimitas autem animum ad magna impellit secundum rationem rectam „„, animumque firmat contra desperationem in rerum arduarum prosecutione, ut docet *S. Thom.* Humilitas est *Tutissimus omnium virtutum thesaurus*, (inquit *S. Basilius*, *monasticarum Constitutionum* c. 7.) *In humilitate docuit Christus omnia fidei nomina, & præmia contineri*, (inquit *S. Hilarius* in Ps. 118.). Humilitas compendium est omnium religionis christianæ præceptorum, ut docet *S. August.* Epist. 118. alias 56. ad *Dioscorum*, ubi cum præmisit, ipsos quoque Platonicæ gentis Philosophos, paucis mutatis, quæ christiana improbat disciplina: „„ Invictissimo uni Regi Christo pias cervices oportere submittere, & intelligere verbum Dei homine indutum, qui jussit, & creditum est, quod illi vel proferre metuebant; *subdit*: Huic te, mi Dioscore, ut tota pietate subdas velim, ne aliam tibi ad capessendam, & obtinendam veritatem viam munias, quam quæ munita est ab illo, qui gressuum nostrorum tanquam Deus vidit infirmitatem. Ea est autem prima humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas, & quoties interrogares, hoc dicerem; non quod alia non sint præcepta, quæ dicantur; sed nisi humilitas omnia, quæcunque bene facimus, & præcesserit, & comitetur, & secuta fuerit, & proposita, quam intueamur, & apposita, cui adhæreamus, & imposita, qua reprimamur, jam nobis de aliquo bono facto gaudeu-

dentibus totum extorquet de manu superbia. Itaque sicut Rhetor Demosthenes ille nobilissimus cum interrogatus esset, quid ei primum videretur in eloquentiæ præceptis observari oportere, pronuntiationem dicitur respondisse; cum quæreretur quid secundo, eamdem pronuntiationem; quid tertio, nihil aliud quam pronuntiationem dixisse; ita si interrogares, & quoties interrogares de præceptis christianæ religionis, nihil me aliud respondere, nisi humilitatem liberet, etsi forte alia dicere necessitas cogeret „„. Humilitas est „ Tota christianæ Sapientiæ disciplina „ (*inquit S. Leo Serm. 7. de Epiphania*) Tota „ victoria Salvatoris, quæ & diabolum superavit, & „ mundum, humilitate est concepta, humilitate est „ confecta. *Hoc* virtutis caput est „. Ab ea Christus beatitudines suas auspicatur: *Beati* (inquit) *pauperes spiritu.* Matth. 5. Ipsum ad se Deum allicit: *Ad quem* enim (inquit) *inspiciam, nisi ad mitem, & quietum, & humilem: & trementem sermones meos?* „„ Isa. 66. *Est* Altare aureum, & Ara spiritualis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, & cor contritum, sapientiæ mater est, quam qui possederit, cætera reliquarum virtutum membra proculdubio possidebit „ „; (*inquit S. Joan. Chrysost.* Hom. 48. in Matthæum.) Psalm. 50. „ Humilitas est omnium Magistra virtutum, cœlestis ædificii firmissimum fundamentum, donum proprium, „ atque magnificum Salvatoris „, (*inquit Cassianus*, Collatione 15. cap. 17.) Humilitas est „ Primus religionis introitus, sicut in mundum primus Christi ingressus, ut quicunque pie vult vivere, humiliter „ de se sentiat „; (inquit *Arnoldus* Bonævallis Abbas Serm. *De Nativ. Christi*, inter *S. Cypriani* Opera edito.) Humilitas est *Ædificii spiritualis fundamentum;* (inquit *S. Thom.* 2. 2. q. 161. art. 5. ad 2.) „ „ Ordinata (*inquit*) virtutum congregatio per quamdam similitudinem ædificio comparatur, & illud quod est primum in acquisitione virtutum, fundamento, quod primum in ædificio jacitur. Virtutes autem vere infunduntur Deo. Unde primum in acquisitione virtu-

Humilitas primum spiritualis ædificii fundamentum.

tum potest accipi dupliciter. Uno modo per modum removentis prohibens; & sic humilitas primum locum tenet; in quantum scilicet expellit superbiam, cui Deus resistit; & præbet hominem subditum, & patulum ad suscipiendum influxum divinæ gratiæ, in quantum evacuat inflationem superbiæ. Unde dicitur Jac. 4. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Et secundum hoc humilitas dicitur spiritualis ædificii fundamentum. Alio modo est aliquid primum in virtutibus directe, per quod scilicet jam ad Deum acceditur. Primus autem accessus ad Deum est per fidem, secundum illud Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere.* Et secundum hoc fides ponitur fundamentum nobiliori modo quam humilitas „ „. Ex *S. Bern.* potissimum hæc sumpsit *S. Thom.* is enim lib. 5. *De Consideratione*, cap. 14. ait: „ Virtutum bonum quoddam, ac stabile fundamentum humilitas. Nempe si nutet illa, virtutum aggregatio nonnisi ruina est „.

Humilitatis necessitas ad salutem æternam.

Humilitatis necessitatem ad salutem æternam Christus non semel ostendit, cum hanc virtutem discipulis suis commendavit; Matth. 11. *Discite a me quia mitis sum, & humilis corde.* Non ait: „ „ Discite a me mundum fabricare, aut mortuos suscitare; sed quia mitis sum, & humilis corde. O doctrinam salutarem! O magistrum, Dominumque mortalium, quibus mors poculo superbiæ propinata, atque transfusa est! (*inquit S. August. lib. de S. Virginitate, c. 35.*) Noluit docere, quod ipse non esset, noluit jubere, quod ipse non faceret. Video te, bone Jesu, oculis fidei, quos aperuisti mihi, tanquam in concione generis humani clamantem, ac dicentem: *Venite ad me, & discite a me.* Quia obsecro te, per quem facta sunt omnia, Fili Dei, & idem, qui factus es inter omnia, Fili hominis, quid ut discamus a te, venimus ad te? *Quoniam mitis sum* (inquit) *& humilis corde.* Huccine redacti sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi in te, ut hoc pro magno discamus a te,

Ita magnum est esse humilem, ut disci non potuerit nisi a filio Dei.

quo-

quoniam mitis es, & humilis corde? Ita ne magnum est esse parvum, ut nisi a te, qui tam magnus es, fieret, disci omnino non posset? Ita plane. Non enim aliter invenitur requies animæ, nisi inquieto tumore digesto, quo magna sibi erat, quando tibi sana non erat. Audiant te, & veniant ad te, & mites, atque humiles esse discant a te, qui misericordiam, & veritatem tuam requirunt, tibi vivendo; tibi, non sibi „ „.

Virtutis ejusdem necessitatem docet Salvator Matth. 18. *Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quicunque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic major est in regno cælorum.* Magnorum est ista pusillitas, superbia vero fallax est infirmorum magnitudo; quæ ubi mentem possederit, erigendo dejicit, inflando evacuat, distendendo dissipat. „ „ Humilis esse non potest nocens, superbus non potest esse innocens. Humilitatem illam loquor, quæ non vult perituris rebus excellere, sed æternum aliquid veraciter cogitat, quo non suis viribus, sed adjuta perveniat. Pia itaque humilitate servata, quæ in Scripturis sanctis sancta probatur infantia, securi eritis de immortalitate beatorum; talium est enim regnum cœlorum „ „. Verba sunt *S. Augustini* Serm. 353. alias 20. inter Homilias 50.

Humilitas sancta infantia.

Idem docet Dominus, & magister noster Matth. 23. & Luc. 18. *Omnis* (inquit) *qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.* Quam Salvatoris nostri sententiam *S. Augustini* verba præclare explicant, lib. 14. *De Civ. Dei*, cap. 13. „ „ Bonum est (*inquit*) sursum habere cor, non tamen ad seipsum; quod est superbiæ; sed ad Dominum, quod est obedientiæ, quæ nisi humilium non potest esse. Est igitur aliquid humilitatis miro modo, quod sursum faciat cor, & est aliquid elationis, quod deorsum faciat. Hoc quidem contrarium videtur, ut elatio sit deorsum, & humilitas sursum. Sed pia humilitas facit subditum superiori; nihil est autem superius Deo; &

Humilitas sursum facit cor.

ideo exaltat humilitas, quæ facit subditum Deo. Elatio autem, quæ in vitio est, eo ipso quo respuit subjectionem, & cadit ab illo, quo non est quidquam superius, & ex hoc erit inferius, & fit, quod scriptum est: *Dejecisti eos, dum allevarentur.* Non enim ait, cum elati fuissent, ut prius extollerentur, & postea dejicerentur, sed cum extollerentur, tunc dejecti sunt. Ipsum quippe extolli, jam dejici est. Quapropter, quod nunc in civitate Dei, & civitati Dei in hoc seculo peregrinanti maxime commendatur humilitas, & in ejus Rege, qui est Christus, maxime prædicatur; contrariumque huic virtuti elationis vitium, in ejus adversario, qui est diabolus, maxime dominari, sacris Literis edocetur; profecto ista est magna differentia, qua civitas utraque discernitur; una scilicet societas piorum hominum, altera impiorum, singula quæque cum Angelis ad se pertinentibus, in quibus præcessit hac amor Dei, hac amor sui „ „.

Psal. 72.

Humilitas gradus ad celsitudinem.

Et Sermone 96. alias *de Diversis* 47. „ „ Omnes (*inquit*) delectat celsitudo; sed humilitas gradus est. Quid tendis pedem ultra te? Cadere vis, non ascendere. A gradu incipe, & ascendisti. Istum gradum humilitatis nolebant attendere duo illi discipuli, qui dicebant: *Domine jube, ut unus nostrum in regno tuo sedeat ad dexteram tuam & alius ad sinistram tuam.* Sublimitatem quærebant, gradum non videbant. Dominus autem ostendit gradum. Quid enim respondit? *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* Qui quæritis apicem sublimitatis, potestis bibere calicem humilitatis „ „.

Marci 10.

Immensus sim, si cuncta testimonia recensere velim, quæ Christi doctrinam, & præcepta de humilitate exprimunt, fidem centurionis præcipue laudavit, nec se invenisse in Israel dixit tantam fidem; quia ille tam humiliter credidit, ut diceret: *Non sum dignus, ut intres sub tectum meum.* Unde nec Matthæus ob aliud, eum dixit accessisse ad Jesum; cum Lucas innuat eum non venisse, sed amicos

Matth. 8.

suos

suos misisse, nisi quia fidelissima humilitate magis ipse accessit, quam illi, quos misit. Unde Psal. 137. dicitur. *Excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta a longe cognoscit*, utique tanquam non accedentia. Hinc & mulieri cananeæ dicit: *O mulier, magna est fides tua, fiat tibi, sicut tu vis.* Quam superius canem appellaverat, & pane filiorum indignam; quod illa humiliter accipiens dixerat: *Etiam, Domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa Dominorum suorum.* Unde quod assiduo clamore non impetrabat, humili confessione promeruit. Hinc & illi duo proponuntur orantes in Templo, unus Pharisæus, & alter Publicanus, propter eos, qui sibi justi videntur, & spernunt cæteros; & enumerationi meritorum præfertur confessio peccatorum. Jam vero, quod exiturus ad passionem lavit pedes discipulis, monuitque apertissime, ut hoc facerent condiscipulis, atque conservis, quod eis fecisset magister, & Dominus, quantum commendavit humilitatem? Cui commendandæ etiam tempus illud elegit, quo eum proxime moriturum, cum magno desiderio contuebantur, hoc utique præcipue memoria retenturi, quod magister imitandus ultimum demonstrasset. Denique *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.* Cum ergo Christianis omnibus custodienda sit humilitas, quandoquidem a Christo Christiani appellantur: „ „ Cujus Evangelium nemo intuetur, qui non eum doctorem humilitatis inveniat; tum maxime virtutis, cujus sectatores, & conservatores esse convenit, qui magno aliquo bono cæteris eminent, *secundum illud*: Quanto major es, tanto humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam „ „. Ita disserit *S. August.* lib. *De sancta Virginitate*, cap. 33. indeque colligit, Virgines cæteris humiliores esse debere, quia sancta virginitas magnum bonum est. „ „ Quod bonum quanto magnum video (*inquit idem Doctor cap.* 51.) tanto ei, ne pereat, furem superbiam pertimesco. Non ergo custodit bonum virginale, nisi Deus, qui de-

Matth. 15.

Ad Phil. 2.

Virginitas, sine humilitate nullius apud Deum meriti.

1. Joan. 4. dedit; & *Deus charitas est.* Custos ergo virginitatis charitas; locus autem hujus custodis humilitas. Ibi quippe habitat, qui dixit: Super humilem, & quietum, & trementem verba sua requiescere Spiritum suum „„.

Humilitatis excellentia. Humilitatis excellentiam præclare ostendit auctor elegantis Epistolæ ad *Demetriadem* Virginem, intra Opera *S. Prosperi*, cap. 3. „„ Prima ergo humilitatis ratio (*inquit*) in communis vitæ versatur officiis, quibus & divina clementia conciliatur, & societas

Rom. 12. humana connectitur. Multum enim ad roborandam dilectionem valet, cum secundum doctrinam apostolicam, invicem se homines honore præveniunt, & alteri alterum superiorem existimantes, amant servire subjecti, & nesciunt tumere prælati; cum & pauper divitem non sibi dubitat anteferre, & dives pauperem sibi gaudet æquare; cum & sublimes non superbiunt de claritate prosapiæ, & pauperes non extolluntur de communione naturæ; cum denique non plus tribuitur magnis opibus, quam bonis moribus; nec major ducitur phalerata iniquorum potentia, quam rectorum inhonorata justitia. Ab hoc æquo, & modesto jure concordiæ, in quo nullum de gradu superiore certamen, nec felicitas, aut inflat propria, aut urit aliena, pulchre, & mirabiliter a plerisque proficitur ad illam humilitatis fortitudinem, quæ & se extra omnem constituit dignitatem, & mavult apta esse injuriis accipiendis, quam idonea repellendis „„.

Et cap. 6. „„ Cum Ecclesia Dei, quæ est Corpus Christi, ita sit multimoda varietate contexta, ut in unum decorem etiam, quæ non sunt paria concurrant; & de omni genere hominum, de omni gradu officiorum, de omni mensura operum, de omni qualitate virtutum fiat totius ædificationis inseparabilis connexio, & indifferens pulchritudo, nec desit soliditati, quod non defuerit portioni; tantaque ibi sit pax, tantaque concordia, ut non possit esse nisi omnium, quod est etiam singulorum; indubitanter apparet,

copu-

copulatricem quamdam esse virtutem, qua sibi confœderatur, & concinit multiplex Sanctorum unitas, & speciosa diversitas. Hæc autem vera humilitas est; quæ inter quoslibet meritorum gradus nunquam sui potest esse dissimilis „ „.

ARTICULUS IX.

Christianæ humilitatis Officia.

Duo sunt præcipua christianæ humilitatis officia; primum est, hominem Deo subjicere; secundum infra cæteros homines deprimere. De primo ait *S. Th.* 2. 2. qu. 161. art. 2. *Humilitas præcipue videtur importare subjectionem hominis ad Deum.* Et certe nihil æquius, quam ei subditum esse, ac ejus magnitudinem humillima submissione revereri, cujus respectu nihil sumus, & si quid sumus, ab ipso, in ipso, & per ipsum sumus, If. 40. *Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum, & inane reputata sunt ei. In ipso vivimus, movemur, & sumus* (inquit Apostolus.) Nihil boni ex nobis ipsis possumus, nec facere, nec velle, nam *Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate* (inquit *S. Paulus*) Nec loqui: *Nemo* enim *potest dicere, Dominus Jesus nisi in Spiritu sancto.* Nec saltem cogitare, quia *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex Deo est.* De nostro non habemus nisi mendacium, & peccatum; quidquid autem boni in nobis est, ab illo est, in quo nisi manserimus, & ille in nobis, nullum omnino fructum salutis ferre possumus. Unde Salvator ipse ait: *Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere.* Qui se fructum a semetipso ferre existimat, in vite non est, id est in Christo, adeoque non est Christianus (inquit *S. August.* Tract. 81. in Joan.)

Humilitas hominem Deo subjicit.

Act. 17.

Phil. 2. 13.

1. Cor. 12. 3.

2. Cor. 3. 5.

Joan. 15. 4.

Joan.) Ut justificemur, misericordia ejus nos prævenit; ut in justitia maneamus, ac perseveremus, misericordia ejus nos subsequitur, idque omnibus diebus vitæ nostræ. Ad Deum igitur toto voluntatis affectu clamemus: *Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es, Deus meus misericordia mea. Deus, in adjutorium meum intende, Domine, ad adjuvandum me festina. Deus meus in auxilium meum respice. Deus auxilii mei, & spes mea in Deo est. Nonne Deo subjecta erit anima mea? Ab ipso enim salutare meum.*

De hac subjectione *S. August.* Hom. 351. alias 50. inter Homilias quinquaginta: „„ In rebus (*inquit*) visibilibus, ut excelsa quisque contingat, in excelsum erigitur: Deus autem cum sit omnium excellentissimus, non elatione, sed humilitate contingitur.
Psal. 144. Unde Propheta dicit: *Prope est Dominus omnibus, qui*
Psal. 137. *obtriverunt cor.* Et iterum: *Excelsus Dominus, & humilia respicit, & excelsa a longe cognoscit*: Excelsa posuit pro superbis. Illa ergo respicit, ut attollat; ista cognoscit, ut dejiciat... Quisquis itaque poenitentiæ recusat humilitatem, Deo propinquare non cogitat. Aliud est enim levare se ad Deum; aliud est levare se contra Deum. Qui ante illum se projicit, ab illo erigitur; qui adversus illum se erigit, ab illo projicitur. Alia enim soliditas magnitudinis, alia est
Psal. 83. inanitas inflationis. Qui foris tumescit, intus tabescit. *Qui elegit abjici in domo Dei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum*; elegit illum Deus, ut inhabitet in atriis ejus, & nihil sibi assumentem ille in sedem beatitatis assumit „ „.

Aliud christianæ humilitatis officium est hominem cæteris omnibus subjicere, secundum illud Apostoli ad Phil. c. 2. *Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes.* Nam quia iniquus quisque inferiorem se omnem, quem cognovit, putat; e diverso justus studet, ut superiorem quemlibet proximum attendat, (inquit *S. Gregor.* lib. 34. *Moralium*, cap. 17.) Ac ne dum se alii alter humiliat, iret alter in elationem,

bene

bene utramque partem admonuit, dicens, superiores sibi invicem arbitrantes: „ „ Ut in cogitationibus cordis, & ego mihi illum præferam & vicissim ille me sibi; ut cum ab utraque parte cor interius premitur, nullus ex impenso honore sublevetur „ „.

Humilitas christiana facit, ut homo cæteris omnibus hominibus se postponat.

Cum autem *Humilitas in parte veritatis, non in parte falsitatis* collocanda sit, ut docet *S. August.* lib. *de Natura, & Gratia*, cap. 34. operæ pretium est explicare cum *S. Thom.* qua ratione humilitas infra cæteros homines in propria opinione deprimere nos debeat. Observat autem Doctor angelicus, 2. 2. qu. 161. art. 3. duo in homine posse considerari, scilicet: „ Id quod est Dei, & id quod est hominis. „ Hominis autem est, quidquid pertinet ad defectum; „ Dei est, quidquid pertinet ad salutem, & perfectio„ nem „, secundum illud Osee 13. *Perditio tua, Israel; tantummodo in me auxilium tuum.* Cum igitur humilitas proprie respiciat reverentiam, qua homo Deo subjicitur, quilibet homo *Secundum id, quod suum est*, id est, secundum defectus, quos in se cognoscit, si vere sit humilis, „ debet se cuilibet pro„ ximo subjicere quantum ad id, quod est Dei in „ ipso „: Id est, ipsum secundum Dei dona, quæ in illo agnoscit, & veneratur, sibi ipsi anteponere. „ Non autem hoc requirit humilitas, ut aliquis id, „ quod est Dei in seipso, subjiciat ei, quod appa„ ret esse Dei in altero: Id est, ut dona Dei sibi collata existimet esse minora iis, quæ alteri collata sunt. Qui enim dona Dei participant, cognoscunt ea se habere, secundum illud 1. ad Cor. 2. *Ut sciamus, quæ a Deo donata sunt nobis.* Et ideo „ absque „ præjudicio humilitatis, possunt dona, quæ ipsi ac„ ceperunt, præferri donis Dei, quæ aliis collata „ videntur. Unde Apost. ad Ephes. 3. ait: *Aliis generationibus non est agnitum filiis hominum, sicut nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus.*

Similiter „ Non hoc requirit humilitas, ut aliquis „ id, quod est suum in seipso, subjiciat ei, quod „ est hominis in proximo: Id est, ut peccata sua,

vel

vel defectus, cum manifestis aliorum peccatis, ac defectibus comparans, *se magis peccatorem quolibet alio* existimet; cum Ap. *Absque præjudicio humilitatis* dicat, ad Gal. 2. *Nos natura Judæi, & non ex gentibus peccatores.* Potest tamen, imo debet existimare quisquis vere humilis est: „ Aliquid boni esse in pro„ ximo, quod ipse non habet, vel aliquid mali in „ se esse, quod in alio non est, ex quo se potest ei „ subjicere per humilitatem „. Quod ex *S. August.* confirmatur, lib. Quæstionum octoginta trium, qu. 71. „ „ Illud (*inquit*) cogitandum, nullum esse hominem, qui non possit habere aliquod bonum, quod tu nondum habes, etiamsi lateat, in quo sine dubio possit te esse superior. Quæ cogitatio ad contundendam, edomandamque superbiam valet, ne arbitreris, quoniam tua quædam bona eminent, & apparent, ideo alterum nulla habere, quæ lateant, & fortasse majoris ponderis bona, quibus te superat nescientem. Non enim falli nos, aut adulatione potius uti, Apostolus jubet, cum dicit: *Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam; sed humilitate mentis alter alterum existimantes superiorem sibi.* Non hoc ita debemus existimare, ut non existimemus, sed non existimare fingamus; sed vere existimemus aliquid occultum esse posse in alio, quo nobis superior sit; etiamsi bonum nostrum, quo illo videmur superiores esse, non sit occultum. Istæ cogitationes deprimentes superbiam, & acuentes charitatem, faciunt onera fraterna invicem, non solum æquo animo, sed etiam libentissime sustineri „ „.

Philip. 2.

Hac etiam ratione Virgines hortatur lib. *de S. Virginitate*, cap. 44. & 47. ne se mulieribus non tantum viduis, sed etiam conjugatis, quæ Dei præceptis pariter obediunt, anteponere audeant. Quamvis enim virginitas etiam castis nuptiis, continentia connubio, fructus centenus triceno sit absque hæsitatione præponendus; virgo tamen obediens, & Deum timens, illi, vel illi mulieri obedienti, & Deum timenti se anteferre non audeat: *Alioquin non erit hu-*

mi-

milis, & *Deus superbis resistit.* Quid ergo cogitabit? „;, Occulta scilicet dona Dei, quæ nonnisi interrogatio tentationis, etiam in semetipso unicuique declarat. Ut enim cætera taceam, unde scit Virgo, quamvis solicita; quæ sunt Domini, quomodo placeat Domino; ne forte propter aliquam sibi incognitam mentis infirmitatem, nondum sit matura martyrio, illa vero mulier cui se præferre gestiebat, jam possit bibere calicem dominicæ humilitatis, quem prius bibendum discipulis amatoribus sublimitatis opposuit?... Certe nisi adsit tentatio, nulla doni hujus fit demonstratio... Ut ergo quisquis non infletur, ex eo, quod se pervidet posse, humiliter cogitet, quod ignorat, aliquid præstantius se fortasse non posse; aliquos autem, qui illud, quo sibi gloriose notus est, nec habent, nec profitentur, hoc quod ipse non potest, posse. Ita servabitur non fallaci, *sed* veraci humilitate. *Honore* mutuo prævenientes; *& Alter* alterum existimantes superiorem sibi „ „. Rom. 12. Philip. 2.

Accedit ratio altera; qua se homo magis Dei donis auctus infra alios deprimere veraci humilitate possit. („ Neque enim simulare debet humilitatem, sed „ exhibere; nam simulatio humilitatis major super„ bia est „.) Ea autem est cauta, & vera cogitatio: „ Omnia peccata sic habenda tanquam dimittantur, „ a quibus Deus custodit, ne committantur „; (*inquit S. August.* cap. 41. *ejusdem libri.*) *Qui*, *&* cap. 51. *converso ad Virgines sermone ait*: „ „ Quidquid mali Deo custodiente non committitis, tanquam remissum ab illo deputate; ne modicum vobis existimantes dimissum, modicum diligatis, & tundentes pectora publicanos ruinosa jactantia contemnatis. De viribus vestris expertis cavete, ne, quia ferre aliquid potuistis, inflemini; de inexpertis orate, ne, supra quam potestis, ferre tentemini. Existimate aliquos in occulto superiores, quibus estis in manifesto meliores. Cum aliorum bona forte ignota vobis, benigne creduntur a vobis, vestra vobis nota non comparatione minuuntur, sed dilectione firmantur; & quæ forte

adhuc desunt, tanto dantur facilius, quanto desiderantur humilius. Perseverantes in numero vestro praebeant vobis exemplum, cadentes autem augeant timorem vestrum. Illud amate, ut imitemini; hoc lugete, ne inflemini „„.

Et Sermone 99. alias 23. ex Homiliis 50. duos homines statuit, ac inter se comparat, unum, qui plurima, gravissimaque peccata commisit, alterum, qui pauca, & leviora. Tum ex sententia Salvatoris: *Cui minus dimittitur, minus diligit;* utiliorem fuisse illi objicit multitudinem, & gravitatem peccatorum, ut illius charitas major esset, ac ferventior. Objectionem autem solvit respondendo, inter debita dimissa numerari debere, quae ille non commisit peccata, Deo regente; ac proinde istum non minus diligere debere Deum, quam illum. „„ Hic multa commisit, & multorum debitor factus est; ille gubernante Deo pauca commisit. Cui deputat ille, quod dimisit, huic & iste deputat, quod non commisit. Adulter non fuisti in illa tua vita praeterita plena ignorantia, nondum illuminatus, nondum bonum, malumque discernens, nondum credens in illum, qui te nescientem regebat. Hoc tibi dicit Deus tuus; regebam te mihi, servabam te mihi. Ut adulterium non committeres, suasor defuit, ut suasor deesset, ego feci. Locus & tempus defuit; & ut haec deessent, ego feci. Adfuit suasor, non defuit locus, non defuit tempus; ut non consentires, ego terrui. Agnosce ergo gratiam ejus, cui debes. & quod non amisisti. Mihi debet iste, quod factum est, & dimissum vidisti: mihi debes & tu, quod non fecisti. Nullum est enim peccatum, quod facit homo, quod non possit facere & alter homo, si desit rector, a quo factus est homo „„. Hinc lib. 2. *Confessionum* cap. 7. „„ Gratiae tuae deputo (*inquit*) & quaecunque non feci mala... Et omnia mihi dimissa esse fateor; & quae mea sponte feci mala, & quae te duce non feci „„.

Ut primum christianae humilitatis officium impleat homo, necessaria illi est notitia Dei; ut alterum,

rum, necessaria est cognitio sui. In duplici illa cognitione summa salutis posita est. „ „ Nam quomodo non vere humiliabitur *anima* in hac vera cognitione sui: cum se perceperit oneratam peccatis, mole hujus mortalis corporis aggravatam, terrenis intricatam curis, carnalium desideriorum fece infectam; cæcam, curvam, infirmam, implicitam multis erroribus, expositam mille periculis; mille timoribus trepidam, mille difficultatibus anxiam, mille suspicionibus obnoxiam, mille necessitatibus ærumnosam, proclivem ad vitia, invalidam ad virtutes? Unde huic jam extollentia oculorum, unde levare caput? Nonne magis convertetur in ærumna sua, dum configitur spina? Convertetur, inquam, ad lacrymas, convertetur ad planctus, & gemitus, convertetur ad Dominum; & in humilitate clamabit: Sana animam meam, quia peccavi tibi. Porro conversa ad Dominum recipiet consolationem, quia pater est misericordiarum, & Deus totius consolationis. . . Tali experimento, & tali ordine salubriter innotescit Deus; cum prius se homo noverit in necessitate positum, & clamabit ad Dominum, & exaudiet eum; & dicet: *Eruam te; & honorificabis me*: Atque hoc modo, erit gradus ad notitiam Dei cognitio tui „ „. Verba sunt *S. Bernardi* Serm. 26 in Cantica.

cardines, cognitio Dei, & cognitio sui.

Ps. 49. 15.

Quamvis autem in externis humilitatis actibus, sicut in actibus virtutum cæterarum servanda sit moderatio; & ideo cavere debeant, qui alios regunt, ne se nimium dejiciant exterius; ordinemque suum illos servare sit necessarium: *Ne apud eos, quos oportet esse subjectos, dum nimirum servatur humilitas, regendi frangatur auctoritas*; ut docet *S. Augustinus* in Regula: Tamen in affectu animi, & propria opinione, debent se omnibus postponere; & subditorum pedibus coram Deo substernere etiam illi, qui præsunt. Nec periculum est ullum, si se interiori animi sensu nimis deprimant; grande vero malum; & horrendum periculum est, si vel modice plus vero se extollant, si vel uni in sua cogitatione se præponant, quem forte

Non cognitione solum sed affectu cæteris omnibus se postponere christianus homo deberet.

illis parem veritas judicat, aut etiam superiorem. „„ Quamobrem (*inquit S. Bernard. Serm.* 37. *in Cantica.*) Noli te homo comparare majoribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli uni. Quid scis enim, si unus ille, quem forte omnium vilissimum, atque miserrimum reputas, cujus vitam sceleratissimam, ac singulariter fœdissimam horres, & propterea illum putas spernendum, non modo præ te, qui forte jam sobrie, & juste, & pie vivere te confidis, sed etiam præ cæteris omnibus sceleratis tanquam sceleratissimum, quid scis, inquam, si melior & te, & illis, mutatione dexteræ Excelsi, in se quidem futurus sit, in Deo vero jam sit? Et propterea non mediocrem, non vel penultimum, non ipsum saltem inter novissimos eligere locum nos voluit. Sed *Recumbe* (inquit) *in novissimo loco*: ut solus videlicet omnium novissimus sedeas, teque nemini, non dico, præponas, sed nec comparare præsumas „„.

Nec solum cogitatione, sed & affectu nos omnibus postponere necesse est. „„ Est *enim* humilitas, quam nobis veritas parit, & non habet calorem; & est humilitas, quam charitas format, & inflammat. Atque hæc quidem in affectu, illa in cognitione consistit; (*inquit S. Bernardus Serm.* 42. *in Cantica.*) Etenim tu, si temetipsum intus ad lumen veritatis, & sine dissimulatione inspicias, & sine palpatione dijudices, non dubito, quin humilieris, & tu in oculis tuis, factus vilior tibi ex hac vera cognitione tui, quamvis necdum fortasse idem patiaris in oculis aliorum. Eris igitur humilis, sed opere interim veritatis, & minime adhuc de amoris infusione. Nam si veritatis ipsius, quæ te tibi veraciter, atque salubriter demonstravit, sicut splendore illuminatus, ita affectus amore fuisses; voluisses proculdubio, quod in te est, eamdem de te omnes tenere sententiam, quam ipsam apud te veritatem habere cognoscis. Sane, quod in te est, dixerim; quoniam plerumque non expedit innotescere omnibus omnia, quæ nos scimus de nobis; atque ipsa veritatis charitate, & charitatis veritate vetamur palam fieri velle,

quod

quod noceat agnoscenti. Alioquin si privato amore tui tentus detines pariter intra te judicium veritatis inclusum, cui dubium est minus te veritatem diligere, cui proprium præfers, vel commodum, vel honorem? Vides igitur non esse id ipsum, hominem de seipso non altum jam sapere veritatis lumine redargutum, & humilibus sponte consentire, munere charitatis adjutum; illud enim necessitatis est, hoc voluntatis. *Christus* Semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, & formam humilitatis tradens; ipse se exinanivit, ipse se humiliavit, non necessitate judicii, sed nostri charitate... Time Deum, & noli hanc rem pessimam facere, ut quem humiliat veritas, extollat voluntas; hoc enim resistere est veritati, hoc pugnare contra Deum. Magis autem acquiesce Deo, & sit voluntas subdita veritati, nec tantum subdita, sed & devota. *Nonne Deo* (inquit) *subjecta erit anima mea?* At parum est esse subjectum Deo, nisi sit & omni humanæ creaturæ propter Deum „„. Concinit S. Bernardo *S. Thom.* 2. 2. quæst. 161. art. 2. „„ Cognitio (*inquit*) proprii defectus pertinet ad humilitatem, sicut regula quædam directiva appetitus; sed in ipso appetitu consistit humilitas essentialiter „„. Quamobrem, ut ait *Richardus a S. Victore*, lib. 2. *De eruditione interioris hominis*, cap. 32. „„ humilis est, qui seipsum apud semetipsum veraciter contemnit; humilior autem, qui se contemni ab aliis non refugit; humillimus vero, qui contemptum sui non solum contemnit, sed & admodum concupiscit „„.

Psal. 61. 1.

ARTICULUS X.

Christianæ humilitatis gradus.

Duodecim humilitatis gradus *S. Benedictus* in Regula, cap. 7. *S. Bernardus*, Tract. singulari *De Gradibus humilitatis* inscripto; & *S. Thom.* 2. 2. q. 161. art. 6. recensent.

1. Timor Dei.

Primus est, timor Dei, & perennis præceptorum ejus memoria, nec non consideratio æterni supplicii, Deum contemnentibus destinati, & vitæ æternæ Deum timentibus præparatæ. Ps. 17. *Custodivi vias Domini, nec impie gessi a Deo meo; quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo, & justitias ejus non repuli a me. Et ero immaculatus cum eo, & observabo me ab iniquitate mea.*

2 Propriæ voluntatis abdicatio. Joan. 6.

Secundus est, abdicatio propriæ voluntatis, ejusque ad divinam accomodatio, ut Christianus dicere possit cum Christo Domino: *Non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.*

3. Omnis obedientia subdere se majoribus. Philip. 2.

Tertius est, ut Christianus divini amoris impulsu omni obedientia se subdat majori, ac præcipue Præpositis, qui pervigilant, quasi rationem pro anima illius reddituri, sicque Christum imitetur, qui *Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.*

4. Patientia in adversis, & injuriis.

Quartus, ut in ipsa obedientia duris, & contrariis rebus, vel etiam quibuslibet irrogatis injuriis, tacita conscientia patientiam amplectatur, nec deficiat, sed in finem usque perseveret. Nam præceptum Domini in adversis, & injuriis adimplentes, percussi in maxilla præbent & aliam; auferenti tunicam dimittunt & pallium; angariati milliario, vadunt & duo; cum Paulo Apostolo falsos fratres, & persecutione sustinent, & maledicentes se benedicunt.

5. Pravarum cogitationum, & malorum clam commissorum confessio.

Quintus est, ut pravas cogitationes in animum irrepentes, & mala clam commissa, humili confessione conscientiæ suæ Moderatori aperiat, ut illud Psal. 31. in ipso impleatur: *Delictum meum cognitum tibi feci, & injustitiam meam non abscondi; dixi, pronuntiabo adversum me injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Et illud Jacobi 5. *Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem, ut salvemini.*

6 Contemptum sui, & abjectionem æquo,

Sextus est, ut abjectionem omnem, contemptumque sui æquo. & lubenti animo ferat, & in omnibus operibus sibi vocationis suæ, statusque vi, ac nomine

ne injunctis, se operarium malum, & inutilem existimet, secundum præceptum Salvatoris. Luc. 17. *Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus.* & lubenti animo ferre.

Septimus est, ut omnibus se viliorem, & inferiorem non solum lingua pronuntiet, sed etiam intimo cordis credat affectu, dicens cum Propheta: *Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis.* 7. Omnibus se viliorem credere. Psal. 21.

Octavus est, ut nihil agat Monachus quidem contra Regulam, & majorum exempla; Christianus vero quilibet præter id, quod docet Evangelium, & quod Ecclesia proponit, vel approbat. Nam Christiani omnes religiosi Crucis sumus, secundum illud Tertulliani, *Apologetici*, cap. 16. *Qui Crucis nos Religiosos putat, consecraneus erit noster.* Evangelium, & Ecclesiæ doctrina, regula nostra est, quam nos observaturos in baptismo solemniter vovimus, cum in Sacramenti verba respondimus. Ad Philip. 3. *Verumtamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus, & in eadem permaneamus regula.* Ad Gal. 6. *Et quicunque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos, & misericordia, & super Israel Dei.* Hæc est *Via Dei*, *Via salutis*, *Via pacis*, *Via recta*, *Via Sanctorum*, *Via veritatis*, *Via justitiæ*, *Via immaculata*, *Via mandatorum*, *& justificationum Dei*, *Via æterna*, in qua ambulare debemus, nec declinare ad dexteram, aut sinistram. 8. Nihil agere contra Evangelium, contra Ecclesiæ disciplinā, aut contra Regulam.

Nonus est, ut linguam coerceat, nec loquatur nisi Dei gloria, rerumque suarum, & proximi necessitas silentium abrumpere jubeat, persuasus *In multiloquio non deesse peccatum*, & quod *Vir linguosus non dirigetur in terra.* Atque ita apud se statuens: *Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea; posui ori meo custodiam.* 9. Coercere linguam. Prov. 10. Psal. 139. Psal. 38.

Decimus est, ut non facile solvatur in risum, & ineptam lætitiam, divinæ illius sententiæ memor: *Fatuus in risu exaltat vocem suam: Vir autem sapiens vix tacite ridebit*, Christum humilitatis doctorem flevisse legimus, non risisse. 10. In risum non facile solvi. Eccl. 21.

11. Pauca verba leniter humiliter & cum gravitate loqui. Eccl. 5. & 10.

Undecimus est, ut cum loquitur, leniter, sine risu, humiliter & cum gravitate pauca verba, & prudentiæ sale condita, non clamosa, sed submissa voce proferat, sacrorum illorum oraculorum memor: *Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo, Deus enim in cælo, & tu super terram; idcirco sint pauci sermones tui... Verba oris sapientis gratia, & labia insipientis præcipitabunt eum... Stultus verba multiplicat... Sapiens in*

Eccl. 20. 21.

verbis producet se ipsum... Labia imprudentium stulta narrabunt; verba autem prudentum statera ponderabuntur.

12. Toto corporis habitu humilitatem præ se ferre. Psal. 130.

Duodecimus humilitatis gradus est, ut non solum animo, sed toto corporis habitu, in omni loco humilitatem præseferat, ut vere dicere possit cum David*e*: *Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me.* Et Apostoli monitum impleat, ad Philip. 4. *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.*

ARTICULUS XI.

Rationes ad humilitatem moventes.

Originis nostræ, ac miseriæ multiplicis consideratio. Mich. 6. 14.

Multa sunt, quæ ad humilitatem nos movent; tum maxime originis nostræ, ac multiplicis miseriæ, tum corporis, cum animæ consideratio; novissimorum deinde nostrorum memoria; Christi denique propter nos humiliatio. *Humiliatio tua in medio tui* (inquit Propheta.) Humiliationis nostræ causas non est necesse, ut extra nos ipsos quæramus, siquidem illas intra nos gerimus. Pulvis enim, & cinis sumus. Gen. 3. *Pulvis es, & in pulverem reverteris.* Gen. 18. *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis, & cinis.* Job 17. *Putredini dixi, Pater meus es; mater mea, & soror mea, vermibus*, Eccles. 10. *Quid superbis terra, & cinis?* Quæ superbiæ causa homini, qui secundum corpus in ortu suo sperma fœtidum est, in vita saccus stercorum, post mortem cibus vermium? Quantum vero excitare debent humilitatis affectum miseriæ, & ægritudines animæ, ignorantia, difficul-

tas

tas ad bonum agendum, & ad domandam concupiscentiam, quæ ad peccatum semper inclinat, & illicit; peccata præterita, quotidiana, occulta; ob quæ consumpti essemus, nisi misericordia Dei magna nos prævenisset. Thren. 3. *Misericordia Domini, quod non sumus consumpti.* Denique Dei judicia peccatoribus omnibus, ac præsertim superbis imminentia, & æternæ sortis nostræ ignoratio, magna nobis ad humilitatem incitamenta esse debent. Non solum enim *Nescit homo* Eccl. 9. *utrum* in præsenti, sed utrum in futuro *amore, vel odio dignus sit*; nescit utrum in area Domini triticum sit, an palea; nescit utrum permaneat ad coronam, vel ad flammam Quamobrem Apostolorum Principi obtemperare debet, scribenti: *Humiliamini sub potenti* 1. Petr. 5. *manu Dei.* Quid est homo, *Homo natus de muliere,* Job 14. *brevi vivens tempore repletus multis miseriis.* „ „ *Natus de muliere*, & ob hoc cum reatu; *Brevi vivens tempore*, ideoque cum metu: *Repletus multis miseriis*, & propterea cum fletu. *Et vere multis, quia corporis, & animæ simul.* „ „ Quid enim calamitate vacat nascenti in peccato, fragili corpore, & mente sterili? Vere ergo repletus, cui infirmitas corpori, & fatuitas cordis cumulatur traduce sordis, mortis addictione „ „. Verba sunt *S. Bernardi* lib. 2. *de Consideratione ad Eugenium*, cap. 9. Quid est homo? *Cujus conceptus culpa, nasci miseria, vivere pœna, mori angustia.* Ad humilitatem fovendam consideret homo primordia, media, & novissima sua. *Cogita unde veneris, & erubesce; ubi sis, & ingemisce; Quo vadis, & contremisce*; (inquit *S. Bernardus* Serm. 12. *de Diversis*) „ Agnosce primordia tua, & erubesce „ comparatum te esse jumentis; memorare novissi„ ma tua, & time, ne abeas etiam post jumenta. „ Erubesce, quod pro consortio Angelorum, con„ sortium sortitus es peccatorum, non modo in ne„ cessitatibus corporis, sed etiam in affectibus cor„ dis. Eras aliquando gloria, & honore coronatus, „ constitutus super opera manuum Domini, incola „ Paradisi, Angelorum civis, & domesticus Domini

„ Sabaoth. Hinc dejecisti te ipsum in has interio-
„ res tenebras, unde ad exteriores quoque, & pal-
„ pabiles tenebras ejiciendus eris aliquando, si non
„ caveas. Ecce unde venisti; vis nosse, quo deve-
„ nisti? In locum utique afflictionis. Siquidem vita
„ tua inferno appropinquavit. Quid enim hic nisi la-
„ bor, & dolor, & afflictio spiritus?... Sed noviss-
„ sima quæ sunt? Mors, judicium, gehenna. Quid
„ horribilius morte? Quid judicio terribilius? Nam
„ gehenna nihil potest intolerabilius cogitari. Quid
„ metuet, si quis ad ista non trepidat, non expa-
„ vescit, non timore concutitur.

De cælo cecidit ista sententia, Nosce te ipsum homo (inquit *S. Bernardus* Serm. 11. *de Diversis.*) Vide, si non & Sponsus in amoris cantico Sponsæ idem loquatur, *Si ignoras te, o pulcra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum*: Cognitio porro sui stat in tribus; *Ut cognoscat homo, quid fecit, quid meruit, quid amisit.* „ Quid vilius, o nobilis crea-
„ tura, imago Dei, Creatoris similitudo, quam car-
„ nem tuam illecebris carnalibus deturpare, & pro
„ brevi voluptate torrentem perdere voluptatis? Quid
„ furiosius, quam rapi mentem ira, superbia extolli,
„ vexari invidia, anxietate torqueri? Recordare etiam,
„ quid merueris. Subeat memoriam tuam gehenna-
„ lis olla, fornax ferrea magnæ Babylonis, domus
„ mortis, anxietatis domicilium, flammarum glo-
„ bus, acerbitas frigoris, tenebræ sempiternæ. Con-
„ sidera ordinem tormentorum, tortorum facies,
„ mutationem pœnarum, miseriarum infinitatem,
„ & poteris dicere: *Melius erat mihi, si natus non*
„ *fuissem.* Reflecte oculos, & quid amiseris, animad-
„ verte. Reminiscere, qualis sit civitas gloriosa, cœ-
„ lestis habitatio, locus vitæ, suavitatis palatium,
„ splendor gloriæ, gratiæ magnitudo, claritas infi-
„ nita. Attende ordinem gaudiorum, gaudentium
„ vultus, præmiorum vicissitudinem, multitudinem
„ deliciarum, & poteris exclamare: *Qui te perdi-*
„ *dit, Domine Deus.*

Cant. 1.

Ve-

Verum nihil efficacius movet ad humilitatem exemplo Christi, qui ad hoc natus est, vixit, passus, & mortuus est, ut humilitatem doceret. „ „ Ad hoc (*inquit S. Gregor.* lib. 34. *Moralium*, c. 18.) Unigenitus Dei Filius formam infirmitatis nostræ suscepit; ad hoc invisibilis, non solum visibilis, sed etiam despectus apparuit; ad hoc contumeliarum ludibria, irrisionum opprobria, passionumque tormenta toleravit, ut superbum non esse hominem doceret humilis Deus. Quanta ergo humilitatis virtus est, propter quam solam veraciter edocendam is, qui sine æstimatione magnus est, usque ad passionem factus est parvus; quia enim originem perditioni nostræ superbia præbuit diaboli, instrumentum redemptionis nostræ inventa est humilitas Dei. Hostis quippe noster magnus inter omnia conditus, videri super omnia voluit elatus, Redemptor autem noster magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est parvus. Sed melius, & elationis causam detegimus, & fundamenta humilitatis aperimus, si brevi commemoratione perstringimus, quid mortis auctor, quid vitæ conditor dicat. Ille namque ait. *In cælum ascendam*, iste autem per Prophetam dicit: *Repleta est malis anima mea, & vita mea inferno appropinquavit.* Ille dicit: *Super astra cœli exaltabo solium meum*: Iste humano generi a paradisi sedibus expulso dicit: *Ecce venio cito, & habitabo in medio tui.* Ille dicit: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis*: Iste dicit: *Ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis.* Ille dicit: *Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo*; Iste, *Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens*; & per membra sua loquitur dicens: *Domine quis similis tibi?* Ille per membra sua loquitur dicens: *Nescio Dominum, & Israel non dimittam*: Iste per semetipsum dicit: *Si dixero, quia non novi eum, ero similis vobis mendax; sed novi eum, & sermonem ejus servo.* Iste dicit: *Mea sunt flumina, & ego feci ea*: Ille di-

Exemplum Christi humilitatis magister.

Isai. 14.
Psalm. 87.
Zach. 2.
Psalm. 21.
Philip. 2.
Psalm. 34.
Exod. 5.
Joan. 8.
Ezech. 29.

dicit: *Non possum a me facere quidquam.* Et rursum;
Joan. 5. & 14. *Pater meus in me manens, ipse facit opera.* Ille regna
Luc. 4. omnia ostendens dicit: *Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum, quia mihi tradita sunt,*
Matth. 20. 23. *& cui voluero, do illa*; Iste dicit; *Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram, vel ad sinistram meam, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est*
Gen. 3. 5. *a Patre meo.* Ille dicit: *Eritis sicut Dii scientes bonum,*
Act. 1. 7. *& malum*: Iste dicit, *Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate.* Ille, ut voluntas divina despici, & ut possit propria suaderi,
Gen. 3. dicit; *Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis ex omni ligno Paradisi? Scit enim Deus, quod in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri*; Iste di-
Joan. 5. 30. cit: *Non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.* Ille per membra sua loquitur dicens,
Sap. 2. 8. *Nullum partum sit, quod non pertranseat luxuria nostra, coronemus nos rosis, antequam marcescant, ubique relinquamus signa lætitiæ nostræ*: Iste membris suis pronun-
Jo. 16. 20. tiat dicens: *Plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit.* Ille nihil aliud mentes sibi subditas docet, quam celsitudinis culmen appetere, cuncta æqualia mentis tumore transcendere, societatem omnium hominum alta elatione transire, ac se se contra potentiam Conditoris erigere, sicut de eisdem per Psal-
Psalm. 72. mistam dicitur; *Transierunt in dispositionem cordis, cogitaverunt, & locuti sunt nequitias, iniquitatem in excelso locuti sunt*: Iste ad sputa, ad palmas, ad colaphos, ad spineam coronam, ad crucem, ad lanceam, atque ad mortem veniens, membra sua admo-
Jo. 12. 26. net dicens: *Si quis mihi ministrat, me sequatur* „ „.

Concludamus cum *S. August.* Enarrationem in Psalm. 18. *Jam tandem erubescat homo esse superbus, propter quem factus est humilis Deus.*

Multi humiliantur pauci vere sunt humiles. Verum, ut Christum imitetur, non sufficit humiliatio, seu a Deo immediate, seu ab ipso per homines operante proveniens. „ „ Quanti enim humiliantur, qui humiles non sunt! (*inquit S. Bernardus Serm. 34. in Cantica*) Alii cum rancore humiliantur, alii pa-

tien-

tienter, alii & libenter. Primi rei sunt, sequentes innoxii, ultimi justi. Quamquam & innocentia portio justitiæ est, sed consummatio ejus apud humilem. Qui autem dicere potest: *Bonum mihi, quia humiliasti me*, is vere humilis est. Non potest hoc dicere, qui intus tolerat; minus, qui murmurat. Neutri horum promittimus gratiam, quod humiliatur; etsi sane hi duo longe a se differant, & alter quidem in patientia sua possideat animam suam, alter in suo munere pereat. Sed enim etsi unus iram, neuter tamen gratiam promeretur. Quoniam non humilitati, sed humilibus Deus dat gratiam. Est autem humilis, qui humiliationem convertit in humilitatem, & ipse est, qui dicit Deo: *Bonum mihi, quod humiliasti me*. Nemini prorsus, quod patienter fert bonum est, sed plane molestum. Scimus autem, quod *hilarem datorem diligit Deus*... Solam gratiam, quam præfert, meretur læta, & absoluta humilitas. Quæ enim coacta fuerit, vel extorta, qualis utique est in viro patiente illo, qui possidet animam suam; hæc, inquam, humilitas, etsi vitam obtinet propter patientiam, propter tristitiam, tamen gratiam non habebit. Non enim congruit ei, qui ejusmodi est, illud Scripturæ: *Glorietur humilis in exaltatione sua*: Quoniam non sponte humiliatur, neque libenter. Vis autem videre humilem recte gloriantem, & vere dignum gloria? *Libenter* (inquit) *gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi*. Non dicit, patienter se ferre infirmitates suas, sed & gloriari, & libenter gloriari illis, probans etiam sibi bonum esse, quod humiliatur; nec sufficere omnino, ut possideat animam suam tanquam patienter humiliatus; nisi & gratiam accipiat tanquam sponte humiliatus „ „.

Psal. 118.

2. Cor. 9 7.

Jac. 1.

2. Cor. 12.

Et Serm. 20. *de Diversis*: „ „ Quantos (*inquit*) videmus humiliatos, sed non humiles; percussos, sed non dolentes; curatos quidem a Domino, sed non ipsa curatione sanatos? Hi sunt, qui sub sentibus esse delicias computant, dissimulantes peccata, quæ actitant,

Multi humiliati, pauci humiles.

tant, lubricum in quo titubant, tenebras, quibus caligant, laqueos, inter quos ambulant, locum afflictionis, quem inhabitant, corpus mortis, quod gestant, jugum grave, quod tolerant, graviorem conscientiam, quam occultant, gravissimam sententiam, quam expectant. Talis ille erat, cui Joannes in Apocalypsi scribere jubebatur: *Dicis; quia dives sum, & nullius egeo; nescis, quia tu es pauper, & miser, & miserabilis, & caecus, & nudus.* Nec mirum, si sit vana, & mendax exaltatio filiorum hominum, siquidem vani sunt, & mendaces. Humiliat eos veritas; exaltat vanitas. Et dilexerunt magis tenebras, quam lucem, amplectentes exaltantem se vanitatem, & quaerentes mendacium ,, ,,.

Apoc. 3.

ARTICULUS XII.

De inani Gloria.

Quid sit, & quam grave peccatum.

Inanis gloriae definitio.

Inanis gloria est perversus, & inordinatus gloriae appetitus. Est autem gloria *Frequens de aliquo fama cum laude*; sive, *Clara cum laude notitia.* Appetitus gloriae non est ex se vitiosus. ,, Quod enim aliquis ,, bonum suum cognoscat, & approbet, non est pec- ,, catum ,,, (inquit *S. Thomas*) Hinc 1. *ad Corinth.* 2. dicitur: *Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est; ut sciamus, quae a Deo donata sunt nobis.* ,, Similiter etiam non est pecca- ,, tum, quod aliquis velit bona sua approbari ,,: Dicitur enim Matth. 5. *Luceat lux vestra coram hominibus.* Sed inanis, seu vanae gloriae appetitus vitium est. Nam *Quodlibet vanum appetere, vitiosum est*, secundum illud Psal. 4. *Ut quid diligitis vanitatem, & quaeritis mendacium?* Potest autem gloria dici vana tripliciter (*inquit S. Thom.* 2. 2. quaest. 132. art. 1.) scilicet ,, Ex parte rei, de qua quis gloriam quaerit, ,, puta, cum quis gloriam quaerit de eo, quod non ,, est ,,; sive de bono, quo caret, quo tamen se praeditum falso existimat, aut existimari cupit; ,, ,, Vel

de

de eo, quod non est gloria dignum, *nempe de re fragili* & caduca, *qualia sunt bona corporis, & fortunæ.* Alio modo ex parte ejus, a quo quis gloriam quærit, puta hominis, cujus judicium non est certum. Tertio modo, ex parte ipsius, qui gloriam appetit, & appetitum gloriæ suæ non refert in debitum finem, puta, ad honorem Dei, vel proximi salutem „. Quos ob fines gloriam suam laudabiliter desiderare homo potest, inquit *S. Thom.* favetque Christi Salvatoris Oraculum Matth. 5. *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.* Hinc Eccl. 41. Spiritus sanctus ait: *Curam habe de bono nomine.* Et ad Rom. 12. *Providentes bona non solum coram Deo, sed etjam coram omnibus hominibus.*

Inanem gloriam esse peccatum, luculentius probatur ex Scriptura sacra, ad Gal. 5. *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi*; Et ad Philip. 2. *Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam.* Hinc *S. August.* lib. 5. *De Civ. Dei*, cap. 13. ait: „ Sanius videt, „ qui & amorem laudis vitium esse cognoscit; quod „ nec Poetam fugit Horatium, qui ait „:

Laudis amore tumes? sunt certa piacula, quæ te
Ter pure lecto poterunt recreare libello.

Opponitur magnanimitati. Repugnat scilicet magnitudini animi, ut quis de his, quæ non sunt, glorietur; aut res fragiles, caducas, modicas tanti faciat, ut ex illis gloriam captet, aut testimonio laudis humanæ nimium delectetur. Idque profanis etiam Philosophis, & Oratoribus notum fuit. *Aristoteles* enim lib. 4. Ethicorum, Magnanimum ait *Magis curare veritatem, quam opinionem.* Et *Cicero* lib. 1. de Officiis: „ Cavenda est (*inquit*) gloriæ cupiditas. „ Eripit enim animi libertatem, pro qua magnani„ mis viris omnis debet esse contentio „. Inanis gloria opponitur magnanimitati.

REGULÆ MORALES.

REGULA I.

Quibus in casibus vana gloria sit peccatum mortale.

Quamvis *vana gloria non sit ex genere suo peccatum mortale*, cum non repugnet ex se charitati, qua Deus, & proximus diliguntur; dilectioni tamen Dei quibusdam in casibus contraria est, proindeque *Mortale peccatum esse potest*, ut docet *S. Thom.* art. 5. Quæstionis laudatæ. Primo: *Ratione materiæ, de qua quis gloriatur*, cum scilicet *gloriatur de aliquo falso, quod contrariatur divinæ reverentiæ*: Sic Rex Tyri gloriabatur Ezech. 28. dicens: *Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris.* Sic peccant, qui de Dei donis gloriantur, quasi ea non accepissent, contra illud Apost. 1. ad Cor. 4. *Quid habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Inanis gloriæ lethali peccato se devinciunt, qui ex falsis, & novis opinionibus contra fidem, aut bonos mores gloriam captant; aut gloriæ desiderio aliquid docent ad Fidem catholicam pertinere, quod Ecclesiæ auctoritas dogma esse fidei nondum declaravit. Item, qui de peccato mortali, v. g. fornicatione, duello, &c. gloriantur, sive illud revera commiserint, sive non commiserint. Cui hominum generi convenit illud Isai. 3. *Peccatum suum sicut Sodoma prædicaverunt.* Item, qui de peccatis lethalibus laudari amant; de quibus dicitur Psal. 9. *Laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur.* Sic peccabat adolescens *S. August.* ut ipse testatur lib. 2. *Confessionum*, cap. 3. „ Præceps ibam (*inquit*) tanta cæcitate, ut inter coætaneos meos puderet me minoris dedecoris, quoniam audiebam eos jactantes flagitia sua, & tanto gloriantes magis, quanto magis turpes essent; & libeat facere non solum libidine facti, verum etiam laudis. Quid dignum est vituperatione nisi vitium? Ego, ne vituperarer, vitiosior fiebam, & ubi non suberat, quo admisso æquarer perditis, fingebam me fecisse, quod non feceram, ne viderer abjectior, quo eram innocentior, & ne vilior

lior haberer, quo eram castior „ „. Et cap. 9. de furto pomorum cum sodalibus commisso loquens: „ „ O nimis (*inquit*) inimica amicitia! seductio mentis investigabilis, ex ludo, & joco nocendi aviditas, & alieni damni appetitus; nulla lucri mei, nulla ulciscendi libidine; sed cum dicitur: Eamus, faciamus, & pudet non esse impudentem „ „.

REGULA II.

Secundo, inanis gloriæ peccatum mortale committit, ex S. Thoma: *Qui bonum temporale, de quo gloriatur, præfert Deo.* Quod prohibetur Jer. 9. *Non glorietur sapiens in sapientia sua*, inquit Deus, *& non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur dives in divitiis suis; sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire, & nosse me.*

REGULA III.

Tertio, in hoc genere mortaliter peccat: *Qui præfert testimonium hominum testimonio Dei.* Sic peccant hæretici, & quilibet pravarum opinionum Auctores, Doctores, vel Prædicatores, qui propositiones hæreticas, vel hæresi proximas, erroneas, scandalosas, aut piarum aurium offensivas, Ecclesiæ, vel Episcoporum, ac præcipue romani Pontificis jussu ejurare nolunt, & retractare, ne partæ famæ, ac gloriæ jacturam faciant, aut imminutionem patiantur. Item, qui necessarium virtutis officium prætermittunt; aut Deo ad perfectioris vitæ genus interius vocanti non obediunt, varios hominum rumores, & judicia, aut vituperium metuentes, exemplo Principum, qui crediderunt quidem in Jesum: *Sed propter* Joan. 12.
Pharisæos non confitebantur, ut e Synagoga non ejicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam Dei.

REGULA IV.

Quarto, lethali vanæ gloriæ peccato se implicat: *Qui intentionem suam refert ad gloriam tanquam ad ultimum finem, ad quem scilicet ordinat etiam virtutis*

opera, & pro quo consequendo non prætermittit facere etiam ea, quæ sunt contra Deum : Verbi gr. qui metu infamiæ a libidinosa muliercula intentatæ, fornicationem, adulterium, aut aliud mortale peccatum committit, præclaris *Joseph*, & *Susannæ* exemplis non absterritus. Item, qui ob lethale peccatum, aut finem cum lethali peccato conjunctum, gloriam, vel humanam laudem aucupantur, v. gr. ut mulieris alicujus pudicitiam expugnent, vel ut ad dignitatem, aut Officium ecclesiasticum, aut civilem præfecturam, seu magistratum perveniant, quibus tamen sunt indigni. Item, qui cum ad hujusmodi dignitates, beneficia, officia, præfecturas, vel magistratus pervenerint immeriti, popularem auram, & inanes famæ rumusculos emendicant, aut emunt, conductis hominibus, qui egregia de ipsis prædicent, & officiose mentiantur, ut dignitatibus hujusmodi, vel muneribus publicis gerendis non impares existimentur. Item, quicunque grave damnum inferre mavult proximo, quam famæ suæ discrimen subire: Verbi gratia, si medicus inanis gloriæ studio recuset accersere medicum alterum ipso forte doctiorem, & majoris experientiæ, ut communi consilio ægrum periculose laborantem procurent. Vel, si Theologus imperitus, aut semidoctus ad difficiles moralis christianæ Quæstiones, seu casus conscientiæ respondeat doctoribus inconsultis, ne imperitus, aut minus doctus videatur.

Confirmatur ex *S. August.* lib. 10. *Confessionum*, cap. 36. „ „ Timeri (*inquit*) & amari velle ab hominibus, non propter aliud, sed ut inde sit gaudium, quod non est gaudium, misera vita est, & fœda jactantia. Hinc fit, vel maxime non amare te, nec caste timere te. Ideoque tu superbis resistis, humilibus autem das gratiam... Itaque nobis quoniam propter quædam humanæ societatis officia necessarium est amari, & timeri ab hominibus, instat adversarius veræ beatitudinis nostræ, ubique spargens in laqueis, euge, euge; ut dum avide colli-

gimus,

gimus, incaute capiamur, & a veritate tua gaudium nostrum deponamus, atque in hominum fallacia ponamus; libeatque nos amari, & timeri, non propter te, sed pro te; atque isto modo sui similes factos secum habeat, non ad concordiam charitatis, sed ad consortium supplicii, qui statuit sedem suam ponere in aquilone, ut te perversa, & distorta via imitanti tenebrosi, frigidique servirent „ „. *Et paulo post*: „ „ Qui laudari vult ab hominibus vituperante te, non defendetur ab hominibus judicante te, nec eripietur damnante te. Cum autem non peccator laudatur in desideriis animæ suæ, nec qui iniqua gerit, benedicitur, sed laudatur homo propter aliquod bonum, quod dedisti ei, at ille plus gaudet sibi laudari se, quam ipsum donum habere, unde laudatur; etiam iste te vituperante laudatur; & melior jam ille, qui laudavit, quam iste, qui laudatus est. Illi enim placuit in homine donum Dei; huic amplius placuit donum hominis, quam Dei „ „.

Et lib. 5. *De Civ. Dei* cap. 14. de cupiditate gloriæ sic loquitur: „ „ Huic igitur cupiditati melius resistitur sine dubitatione quam ceditur. Tanto enim quisque est Deo similior, quanto est ab hac immunditia mundior. Quæ in hac vita, etsi non funditus eradicatur ex corde, quia etiam bene proficientes animos tentare non cessat, saltem cupiditas gloriæ superetur dilectione justitiæ; ut si alicubi jacent, quæ apud quosque improbantur, si bona, si recta sunt, etiam ipse amor humanæ laudis erubescat, & cedat amori veritatis. Tam enim est hoc vitium inimicum piæ fidei, si major in corde sit cupiditas gloriæ, quam Dei timor, vel amor, ut Dominus diceret: *Quomodo potestis credere, gloriam ab invicem exspectantes, & gloriam, quæ a solo Deo est, non quærentes?* Item de quibusdam, qui in eum crediderant, & verebantur palam confiteri, ait Evangelista: *Dilexerunt gloriam hominum magis, quam Dei*, quod SS. Apostoli non fecerunt, *Quos divina facientes, atque dicentes, divineque viventes, debellatis quodam-* Joan. 5. Joan. 12.

 modo

modo cordibus duris, atque introducta pace justitiæ, licet ingens in Ecclesia Christi gloria consecuta sit; non in ea tanquam in suæ virtutis fine quieverunt; sed eam quoque ipsam ad Dei gloriam referentes, cujus gratia tales erant, isto quoquo fomite eos, quibus consulebant, ad amorem illius, a quo & ipsi tales fierent, accendebant. Namque ne propter humanam gloriam boni essent, docuerat eos magister illorum dicens: *Cavete, ne faciatis justitiam vestram coram hominibus, ut videamini ab eis; alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in cœlis est.* Non ergo, ut videamini ab eis, id est, hac intentione, ut eos ad vos converti velitis, quia non per vos aliquid estis; sed ut glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est, ad quem conversi fiant, quod estis „ „. Et c. 19. illud constare ait inter omnes veraciter pios: „ „ Neminem sine vera pietate, id est, veri Dei vero cultu veram posse habere virtutem; nec eam veram esse, quando gloriæ servit humanæ. *Et Enarratione in Ps.* 118. *Serm.* 29. Multi sunt, qui dicta sapientiæ studiosissime inquirunt, eamque in doctrina, non in vita volunt habere, ut non per mores, quos jubet sapientia, perveniant ad Dei lucem; sed per sermones, quos habet sapientia, perveniant ad hominum laudem, quod est vana gloria. Non ergo sapientiam quærunt, alioqui viverent secundum ipsam; sed volunt verbis ejus inflari; & quanto magis inflantur, tanto magis efficiuntur extra ipsam „ „.

Matth. 6.

REGULA V.

Extra casus propositos, inanis gloria veniale tantum peccatum est, ut docet S. Thomas. „ „ Si amor (*inquit*) humanæ gloriæ, quamvis sit inanis, non tamen repugnet charitati, neque quantum ad id, de quo est gloria, neque quantum ad intentionem gloriam quærentis, non est peccatum mortale, sed veniale „ „. Sed tamen periculosissimum, proindeque omni studio fugiendum; tum quia bonum opus amittit vim merendi vitam æternam, si propter

pter inanem gloriam fiat; nullus enim peccando, etiam venialiter, meretur vitam æternam: tum quia „ Inanis gloria est dispositio ad gravia peccata, in quantum scilicet per inanem gloriam redditur homo præsumptuosus, & nimis de seipso confidens. Et sic etiam paulatim disponit ad hoc, quod privetur interioribus bonis „ „ (*inquit S. Thomas ad 3.*)

Eo autem periculosior est hic morbus, quo occultior. Nam plerumque ob aliorum utilitatem spiritalem se gloria & laude humana delectari putant homines justi, & tamen gloriam, & laudem propter seipsos amant, ut docet *S. August.* arcanos animi sui sensus, ac motus circa gloriæ cupiditatem, post conversionem suam exponens, lib. 10. *Confessionum*, cap. 37. „ „ Nollem (*inquit*) ut vel augeret mihi gaudium cujuslibet boni mei suffragatio oris alieni. Sed auget, fateor, non solum, sed & vituperatio minuit. Et cum ista miseria mea perturbor, subintrat mihi excusatio, qualis sit, tu scis Deus, nam me incertum facit. Quia enim nobis imperasti non tantum continentiam, id est, a quibus rebus amorem cohibeamus, verum etiam justitiam, id est, quo eum conferamus; nec te tantum voluisti a nobis, verum etiam proximum diligi, sæpe mihi videor de profectu, aut spe proximi delectari, cum bene intelligentis laude delector; & rursus ejus malo contristari, cum eum audio vituperare, quod aut ignorat, aut bonum est. Nam, & contristor aliquando laudibus meis, cum vel ea laudantur in me, in quibus ipse mihi displiceo; vel etiam bona minora, & leviora pluris æstimantur, quam æstimanda sunt. Sed rursus unde scio, an propterea sic afficior, quia nolo de me ipso a me dissentire laudatorem meum; non quia illius utilitate moveor, sed quia eadem bona, quæ mihi in me placent, jucundiora sunt, cum & alteri placent? Quodammodo enim non ego laudor, cum de me sententia mea non laudatur; quandoquidem aut illa laudantur, quæ mihi displicent, aut illa amplius, quæ mihi minus placent.

De inanis gloriæ periculo.

Ergone de hoc incertus sum mei? Ecce in te veritas, video non me laudibus meis propter me, sed propter proximi utilitatem moveri oportere. Et utrum ita sit, nescio. Minus mihi in hac re notus sum ipse, quam tu. Obsecro te, Deus meus, & me ipsum mihi indica... Si utilitate proximi moveor in laudibus meis, cur minus moveor, si quisquam alius injuste vituperetur, quam si ego? Cur ea contumelia magis mordeor, quæ in me, quam quæ in alium eadem iniquitate coram me jacitur? An & hoc nescio? Etiamne id restat, ut ipse me seducam, & verum non faciam coram te in corde, & lingua mea? Insaniam istam, Domine, longe fac a me „ „.

Et cap. 38. „ „ Egenus, & pauper ego sum, & melior in occulto gemitu displicens mihi, & quærens misericordiam tuam, donec reficiatur defectus meus, & perficiatur usque in pacem, quam nescit arrogantis oculus. Sermo autem ore procedens, & facta, quæ innotescunt hominibus, habent tentationem periculosissimam ab amore laudis, qui ad privatam quamdam excellentiam contrahit emendicata suffragia; tentat, & cum a me in me arguitur; & sæpe homo de ipso vanæ gloriæ contemptu vanius gloriatur „ „.

Ejusdem morbi periculum ostendit lib. 2. *De Sermone Domini in monte*, cap. 1. „ „ Oculo cordis magna ex parte mundato (*inquit*) difficile est non subrepere sordes aliquas de his rebus, quæ ipsas bonas nostras actiones comitari solent, veluti est laus humana. Siquidem non recte vivere perniciosum est; recte autem vivere, & nolle laudari, quid est aliud quam inimicum esse rebus humanis, quæ utique tanto sunt miseriores, quanto minus placet recta vita hominum? Si ergo inter quos vivis, te recte viventem non laudaverint, illi in errore sunt; si autem laudaverint, tu in periculo; nisi tam simplex cor habueris, & mundum, ut ea, quæ recte facis, non propter laudem hominum facias; magisque illis recta laudantibus gratuleris, quibus id, quod bonum est, placet, quam tibi ipsi, quia recte viveres, etiam-

si

si nemo laudaret; ipsamque laudem tuam tunc intelligas esse utilem laudantibus, si non te ipsum in tua vita bona, sed Deum honorent, cujus sanctissimus templum est, quisquis vivit bene „ „.

Et Serm. 12. in Psal. 118. explicans hunc versum: *Averte oculos meos, ne videant vanitatem*, illumque conferens cum hac Domini sententia: *Si oculus tuus fuerit simplex, &c.* ait: „ „ Proinde magni interest, cum aliquid boni facimus, cujus rei contemplatione faciamus. Officium quippe nostrum non officio, sed fine pensandum est; ut scilicet non tantum si bonum est, quod facimus, sed præcipue, si bonum est, propter quod facimus, cogitemus. Hos oculos, quibus contemplamur, quare faciamus, quod facimus, averti poscit, ne videant vanitatem, id est, ne hanc attendat, propter quam faciat, cum boni aliquid facit. In qua vanitate præcipuum locum obtinet amor laudis humanæ, propter quam multa magna fecerunt, qui magni in hoc seculo nominati sunt, multumque laudati in civitatibus gentium, quærentes non apud Deum, sed apud homines gloriam, & propter hanc velut prudenter, fortiter, temperanter, justeque viventes, ad quam pervenientes perceperunt mercedem suam, vani vanam. Ab hac vanitate volens Dominus avertere oculos suorum: *Attendite* (inquit) *ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis, alioqui mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in cœlis est.* Matth. 6. Deinde cum ipsius justitiæ partes quasdam exequeretur, præcipiens de eleemosynis, de oratione, de jejunio, ubique id admonuit, ne aliquid eorum propter gloriam hominum fiat, & ubique dicit, eos, qui propterea faciunt, percepisse mercedem suam, id est, non æternam, quæ Sanctis reposita est apud patrem, sed temporalem, quam quærunt, qui contemplantur in suis operibus vanitatem; non quia ipsa laus humana culpanda est, nam quid tam optandum est hominibus, quam ut eis placeant, quæ debeant imitari? Sed propter ipsam laudem bene operari, hoc est vani-

nitatem in suis operibus intueri. Quandoquidem & ipsa ab hominibus laus homini justo quantacunque provenerit, non ibi esse debet ejus finis boni, sed etiam ipsa referenda est ad laudem Dei, propter quem bona faciunt vere boni; quoniam non a seipsis, sed ab illo, fiunt boni. Denique in eodem Matth. 5. sermone Dominus jam dixerat eis: *Luceat lumen vestrum coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.* Ubi finem posuit, hoc est, in gloria Dei, hoc debemus, quando aliquid boni facimus, intueri, si avertantur a vanitate oculi nostri. Non ergo sit finis operis boni in laudibus hominum, sed ipsas laudes hominum corrigamus, & ad Dei laudes omnia referamus, a quo nobis datur, quidquid in nobis sine laudantis errore laudatur „„.

ARTICULUS XIII.

Remedia contra vanam gloriam.

I. Ad inanem gloriam expugnandam, consideranda est illius vanitas. Joan. 8. *Si ego gloriam meam quæro, gloria mea nihil est.*

Operum nostrorum defectus considerandi.

Secundo, considerandi sunt operum nostrorum defectus plurimi, frequentissimi, sæpe nobis ignoti. Is. 64. *Facti sumus ut immundi omnes nos, & quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ.* Sæpe scilicet, quod nobis justitia videtur, & meritum, ubi ad examen divinum vocatur, injustitia est; & *Sordet in conspectu judicis, quod fulget in æstimatione operantis;* (inquit *S. Greg.*) Hinc *Job* 4. dicitur: *Nunquid homo Dei comparatione justificabitur? ... Ecce, qui serviunt ei, non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit pravitatem; quanto magis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut a tinea?*

Quidquid boni in operibus nostris est, Dei munus est.

Tertio, considerandum est, quidquid boni in operibus nostris est, Dei munus esse, proindeque totum illi acceptum referri debere. Isaiæ 26. *Omnia ope-*

opera nostra, operatus es nobis. Ad Phil. 2. *Deus est, qui operatur in vobis, & velle, & perficere pro bona voluntate.* Vult esse nostra merita, quæ sunt sua dona, & cum merita nostra remunerat, coronat sua dona in nobis. „ „ Absit ergo (*inquit sacra Synodus Tridentina*) ut christianus homo in seipso vel confidat, vel glorietur, & non in Domino; cujus tanta est erga omnes homines bonitas, ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Et quia in multis offendimus omnes, unusquisque sicut misericordiam, & bonitatem, ita severitatem, & judicium ante oculos habere debet, neque seipsum aliquis, etiamsi nihil sibi conscius fuerit, judicare; quoniam omnis hominum vita non humano judicio examinanda, & judicanda est, sed Dei; qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium; & tunc laus erit unicuique a Deo, qui, ut scriptum est, reddet unicuique secundum opera sua „ „. Quamobrem *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit.* Quam *S. Cypriani* sententiam contra Pelagianos non semel laudat *S. August.* Et propterea recte dictum ab Apostolo intelligitur: *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei;* (inquit idem S. Doctor *Enchiridii* cap. 32.) „ Ut totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam „ & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam „. Et *S. Hieron.* adversus Pelagium ad Cresiphontem: „ „ Velle, & currere meum est, sed ipsum meum sine Dei semper auxilio non erit meum. Semper largitor, semperque donator est. Non mihi sufficit, quod semel donavit, nisi semper donaverit... Cum me putavero ad calcem pervenisse virtutum, tunc habebo principium... Hæc hominibus sola perfectio, si imperfectos esse se noverint, &c „ „. Dicamus igitur Deo cum Davide 1. Paral. 29. *Tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.* Et Ps. 113. *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Ne Deo surripiamus, quod ipsius est, sed fidelitatem *Joab* strenui ducis erga *Davi-*

Rom. 9. 16.

dem Regem Dominum suum imitemur; qui expugnans Rabbath urbem regiam Ammonitarum, gloriam omnem victoriæ illi tribui voluit, sic ad illum scribens: *Dimicavi adversum Rabbath, & capienda est urbs aquarum. Nunc igitur congrega reliquam partem populi, & obside civitatem, & cape eam; ne cum a me vastata fuerit urbs, nomini meo adscribatur victoria.* Audiamus præceptum Domini, Luc. 17. *Et vos, cum omnia feceritis, dicite; Servi inutiles sumus; quod debuimus facere, fecimus.* Si inutilis est, qui fecit omnia, quid de illo dicendum, qui officia sua non explevit (dicamus cum Propheta, Psal. 84. *Deus tu conversus vivificabis nos; & plebs tua lætabitur in te.* Hoc est, non quasi nos ipsi nostra sponte sine misericordia tua convertimur ad te, & tu vivificabis nos; sed *Tu conversus vivificabis nos*; ut non solum vivificatio nostra a te sit, sed etiam ipsa conversio sit, ut vivificemur. *Et plebs tua lætabitur in te.* Nam „„ Malo suo lætabitur in se, bono suo lætabitur in te. Quando enim voluit habere gaudia de se, invenit planctum in se. Nunc vero quia totum gaudium nostrum Deus est, qui vult securus gaudere, in illo gaudeat, qui non potest perire. *Ostende nobis Domine, misericordiam tuam.* Felix est cui ostendit Deus misericordiam suam. Ostendendo enim illi misericordiam suam, persuadet illi, quia quidquid boni habet ipse homo, non habet nisi ab illo, qui omne bonum nostrum est. Et cum viderit homo quidquid boni habet, non se habere a se, sed a Deo suo, videt; quia totum, quod in illo laudatur, de Dei misericordia est, non de meritis ipsius, & videndo ista non superbit, non superbiendo non extollitur, non se extollendo non cadit, non cadendo stat, stando inhæret, inhærendo manet, manendo perfruitur, & lætatur in Domino Deo suo „„ (inquit *S. August.* Enarratione in Psal. 84.)

4. Reg. 12. 27.

Æternæ gloriæ præmio nos vana gloria frustratur.

Quarto, considerandum est æternæ gloriæ præmium, quo nos frustratur vana gloria. *Unde* „„ Si cor veraciter humile est, bona, quæ de se audit, aut mi-

minime recognoſcit, & quia falſa dicuntur, metuit; aut certe ſi adeſſe ea ſibi veraciter ſcit, eo ipſo formidat, ne ab æterna Dei retributione ſint perdita, quo hæc conſiderat hominibus divulgata; pavetque vehementer, ne ſpes futuri muneris, in mercedem permutetur tranſitorii favoris „„; (*inquit S. Greg.* lib. 22. *Moralium*, cap. 5.)

Quinto, conſiderandum eſt Chriſti Salvatoris noſtri exemplum, qui vanam gloriam fugiendam, verbis, factiſque docuit, miracula ſua celari jubens. *Matth.* 8 Leproſo a ſe mundato ait: *Vide nemini dixeris*, Matth. 9. duobus cæcis, quibus viſum reſtituerat, comminatus eſt, dicens: *Videte, ne quis ſciat.* Matth. 17. tribus diſcipulis glorioſæ Transfigurationis ſuæ teſtibus præcepit, dicens: *Nemini dixeritis Viſionem, donec Filius hominis a mortuis reſurgat.* Luc. 10. Septuaginta duobus diſcipulis cum gaudio dicentibus: *Domine, etiam dæmonia ſubjiciuntur nobis in nomine tuo*, caſum Angelorum reproborum de cœlo ob oculos poſuit, ut elationis motum in ipſis reprimeret; *Videbam* (inquit) *ſatanam ſicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici; & nihil vobis nocebit. Verumtamen in hoc nolite gaudere, quia Spiritus vobis ſubjiciuntur.* Joan. 8. *Ego non quæro gloriam meam; eſt, qui quærat, & judicet.* Denique *Propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contempta*, (ut ait Apoſt. ad *Hebr.* 12.)

Chriſti exemplum nos a vana gloria deterrere debet.

Sexto, avertendi ſunt oculi a bonis operibus noſtris, & in defectus noſtros, ac peccata reflectendi, ut cum *S. Job* vere dicere poſſimus: *Si vidi ſolem cum fulgeret, & Lunam incedentem clare, & oſculatus ſum manum meam ore meo, quæ eſt iniquitas maxima, & negatio contra Deum altiſſimum.* Quaſi diceret: „„ Opus meum etiam cum aliis exemplorum lucem tribueret, ad præſumptionis gratiam non attendi; quia dum de eo extolli timui, ab intuendo eo oculos averti (*inquit S. Greg. lib.* 22. *Moralium*, *cap.* 5.) Poſt præmiſſum ſolem, apte quoque incedentem clare lunam

Job 31. Oculi noſtri a bonis operibus noſtris avertendi, & in peccata noſtra reflectendi.

ſubdidit; quia poſt opus bonum fama laudabilis ſequitur, per quam celebre nomen in hac præſentis vitæ nocte poſſidetur... Quia igitur ſanctum virum magnitudo operis non inflavit, ſolem fulgentem non vidit. Quia autem illum nec fama laudis extulit, clare incedentem lunam minime attendit... Sic autem profectus eſt hominum, ſicut incrementa eſſe conſpicimus arbuſtorum. Vis quippe futuræ arboris prius in ſemine eſt, poſtmodum in ortu, atque ad extremum producetur in ramis. Sic nimirum ſi uniuſcujuſque virtus ſuccreſcit operantis. Seminatur namque in intelligentia, oritur in operatione, atque ad ultimam convaleſcit uſque ad profectus magni latitudinem. Sed cum quemlibet ſua intelligentia extollit, arbor, quæ oriri poterat, in ſemine putreſcit. Cum vero poſt operationem bonam elationis peſte corrumpitur, quaſi jam orta ſiccatur. Cum autem neque intelligentia, neque operatio corrumpit, ſed excreſcente magnitudine, dum favor laudantium ſequitur, atque a ſtatu ſuo bene operantis animum avertit, linguarum ventos arbor protulit, & omne quod in ea robuſtum creverat, tempeſtas famæ radicitus evulſit... Sæpe enim laus bene agentis auribus inſolenter admota, dum foris ſermonibus perſtrepit, intus quamdam menti tacitam elationis tempeſtatem gignit; fitque ut hoc quod animus de humanis favoribus gaudet, non facile exterius oſtendat, ſed tamen corruptionis vim non tenuiter interius ſentiat. Et ſunt nonnulli, quos ita laus inflat, ut uſque ad verba elationis pertrahat. Unde B. Job, quia noverat arrogantem ſe non ſolum nullo modo in verbis, ſed etiam in cogitatione quoque tacita minime fuiſſe, poſtquam dicit: *Si vidi ſolem cum fulgeret, & lunam incedentem clare*, illico ſubdidit: *Et lætatum eſt in abſcondito cor meum.* Qua videlicet atteſtatione quid nobis innuitur, niſi quod magno metu, & circumſpectione opus eſt, ne mens noſtra unquam de ſuis laudibus vel tacita lætetur? Quiſquis enim quaſi claritatem lunæ, famæ ſuæ magnitudinem conſpicit,

cit, sibique in occulto mentis gaudium facit; cui ille nisi auctori se prætulit, cujus dono, ut bene operaretur, percepit, & tamen in ejus munere de gratia suæ laudis hilarescit? Despecto enim honore Conditoris, semetipsum plus amare convincitur, cujus præconis lætatur... Et quia plerumque inconsiderata mens, dum transitoria favori non renititur, ad hoc usque pertrahitur, ut laudet ipsa, quod facit; congrue subinfertur: *Et osculatus sum manum meam ore meo.* Per manum quippe operatio, per os locutio designatur... Manum ergo suam osculatur ore suo, qui laudat, quod facit, & testimonio propriæ locutionis sibi virtutem tribuit operis. Qua in re quis despicitur, nisi is, qui ipsa operandi munera largitur? Unde bene per egregium Prædicatorem dicitur: *Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Sancti autem viri sciunt post primi Parentis lapsum de corruptibili stirpe se editos, & non virtute propria, sed præveniente superna gratia, ad meliora se vota, vel opera commutatos; & quidquid sibi mali inesse cognoscunt, de mortali propagine sentiunt meritum. Quidquid vero in se boni inspiciunt, immortalis gratiæ cognoscunt donum, eique de accepto munere debitores fiunt, qui & præveniendo dedit eis bonum velle, quod noluerant, & subsequendo concessit bonum posse quod volunt. Unde bene per Joannem dicitur: *Adoraverunt viventem in secula seculorum mittentes coronas suas ante thronum Domini.* Coronas namque suas ante thronum Domini mittere est, certaminum suorum victorias non sibi tribuere, sed Auctori; ut ad illum referant gloriam laudis, a quo se sciunt vires accepisse certaminis. Beatus vero Job, quia, sic bona, quæ operatus est, narrat, ut tamen hæc suæ operationi non tribuat, sed ad auctoris laudem recurrat, manum suam ore suo osculatum se fuisse denegat. Ac si patenter dicat: Ego mea opera tanquam mea non profero; quia Auctoris sui gratiam negare convincitur, quisquis sibi tribuit, quod operatur. Un-

1. Cor. 4.

Apoc. 4.

de

de protinus subdit: *Quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum*, liquet etenim, quia illum negat, cujus despecta gratia, sibi vires boni operis arrogat. Quod recte quoque & iniquitas maxima vocatur; quoniam omne peccatum, quod ex infirmitate est, spem nequaquam perdit, quia a superno judice veniam requirit. Præsumptio autem virtutis propriæ tanto gravius in desperatione est, quanto longius ab humilitate. Cumque vires sibi tribuit operis, ad adjutorium non recurrit auctoris; fitque ut eo gravius peccator pereat, quo & ipsum hoc, quia est peccator, ignorat „ „.

Hinc ante *Gregorium* scripsit *S. August.* lib. 5. *de Civitate Dei*, c. 20. „ „ Qui vera pietate in Deum, quem diligit, credit, & sperat, plus intendit in ea, in quibus sibi displicet; quam in ea, si qua in illo sunt, quæ non tam ipsi, quam veritati placent; neque id tribuit, unde jam potest placere, nisi ejus misericordiæ, cui metuit displicere; de his sanatis gratias agens, de illis sanandis preces fundens „ „.

Divini judicii consideratio. Septimo, ad divini judicii considerationem recurrendum est, ut vanæ gloriæ morbus sanetur. Nam dum vir justus bona, quæ egit, ab hominibus laudari cognoscit, subtile contra se extremi judicii examen metuit, ac trepidus ad conscientiam recurrit, & quidquid illic inest reprehensibile, corrigit. „ „ Dum enim bona sua innotuisse formidat, subtilitatem secuturi examinis pertimescens, si qua in se mala occulta sunt, amputat. Pavet namque si saltem talis Deo non ostenditur, qualis ab hominibus putatur; & neque contentus est, ut in quo potuit innotescere, in hoc debeat remanere. Jam enim de bonis suis quasi retributionem sibi factam æstimat, nisi eis & alia, quæ ab hominibus nesciuntur, adjungat.

Prov. 27. Unde bene per Salomonem dicitur: *Sicut probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum, ita probatur homo ore laudantis.* Argentum quippe, vel aurum, si reprobum est, igne consumitur; si probum vero igne declaratur. Sic nimirum est & sensus operan-

rantis; nam qualis sit, in eo quod laudatur ostenditur. Si enim se auditis suis laudibus extollit, quid iste aliud, quam aurum, vel argentum reprobum fuit, quem videlicet fornax linguæ consumpsit? Si autem favores suos audiens, ad superni judicii considerationem redit, ac ne de his apud occultum arbitrum gravetur, metuit; quasi expurgationis igne ad magnitudinem claritatis excrescit; & unde incendium trepidationis sustinet, inde clarius fulget „ „; (*inquit ibidem S. Greg.*)

Consideremus ergo, quid nobis desit ad christianæ, spiritualisque vitæ perfectionem, non quid egerimus, si quid boni egimus; & cum David dicamus: *Notum fac mihi, Domine, finem meum... Ut sciam, quid desit mihi.* Et cum Apostolo: *Ego me non arbitror comprehendisse. Unum autem, quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero, quæ sunt priora, extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu. Et quicunque perfecti sumus, hoc sentiamus.* Nec illos imitemur, qui cum bona aliqua faciunt, iniquitatum suarum protinus obliviscuntur, & cordis oculum in consideratione bonorum operum, quæ exhibent, figunt; atque eo se jam Sanctos existimant, quo inter bona, quæ agunt, malorum suorum, in quibus & fortasse adhuc implicati sunt, memoriam declinant. „ „ Qui scilicet si distinctionem judicis vigilanter attenderent, plus de malis suis metuerent, quam de imperfectis bonis exultarent; plus inspicerent, quod de his, quæ adhuc eis agenda sunt, debitores tenentur, quam quod operantes quædam, jam debiti partem solvunt. Neque enim absolutus est debitor, qui multa reddit, sed qui omnia; nec ad bravium victoriæ pervenit, qui in magna parte spectaculi velociter currit, si juxta metas veniens, in hoc, quod reliquum est, deficit. Nec ad quælibet destinata loca pergentibus inchoando prodest longum iter carpere, si non etiam valeant consummare. Qui ergo æternam vitam quærimus, quid aliud quam quædam itinera agimus,

Considerandum, quid nobis desit. Psalm. 38. Phil. 3.

mus, per quæ ad patriam festinamus? Sed quid prodest, quod carpimus multa, si ea, quæ ad perveniendum restant, negligimus reliqua? More itaque viatorum, nequaquam debemus aspicere, quantum jam iter egimus, sed quantum superest, ut peragamus. Amplius debemus inspicere, quæ bona necdum fecimus, quam ea, quæ jam nos fecisse gaudemus „„.

Hinc *S. August.* Enarratione in Ps. 38. „ „ In comparatione (*inquit*) illius, quod est, attendens ista, quæ non ita sunt, & plus mihi videns deesse, quam adesse, ero humilior ex eo, quod deest, quam elatior ex eo, quod adest. Nam qui putant se aliquid habere, cum hic vivunt, superbiendo non accipiunt, quod deest; quia magnum putant esse, quod adest. Qui enim putat se esse aliquid, cum nihil sit, semetipsum seducit. Nec isti ex hoc magni sunt. Nam & inflatio, & tumor imitatur magnitudinem, sed non habet sanitatem „ „.

Cæterum Christianus „ „ In laudatoribus suis quamvis parvipendat, quod eum laudant, non tamen parvipendit, quod amant; nec eos vult fallere laudantes, ne decipiat diligentes; ideoque instat ardenter, ut potius ille laudetur, a quo habet homo, quidquid in eo jure laudatur (*inquit S. August.* lib. 5. *de Civitate Dei*, cap. 19.)

Præclara moralis christianæ regula.

Denique observanda est præclara illa moralis christianæ regula, quam *S. August.* tradit Ep. 22. alias 64. ad *Aurelium* Carthaginensem Episcopum, ubi sic loquitur de Prælato: „ „ Seipsum præbet patientiæ, atque humilitatis exemplum, minus sibi assumendo quam offertur; sed tamen ab eis, qui se honorant, nec totum, nec nihil accipiendo, & id, quod accipitur laudis, aut honoris, non propter se, qui totus coram Deo esse debet, & humana contemnere; sed propter illos accipiatur, quibus consulere non potest, si nimia dejectione vilescat. Magnum est de honoribus, & laudibus hominum non lætari, sed & omnem pompam inanem præcidere, & si quid inde necessarium retinetur, id totum ad utilitatem honorantium,

salu-

salutemque conferre. Non enim frustra dictum est: *Deus confringet ossa hominum placere volentium.* Quid enim languidius, quid tam sine stabilitate, ac fortitudine, quod ossa significant, quam homo, quem male loquentium lingua debilitat; cum sciat falsa esse, quæ dicuntur? Cujus rei dolor nullo modo animæ viscera dilaniaret, si non amor laudis ossa ejus confringeret... Non hujus hostis vires sentit, nisi qui ei bellum indixerit; quia si cuiquam facile est laude carere, dum denegatur, difficile est ea non delectari, cum offertur; & tamen tanta mentis in Deum debet esse suspensio, ut si non merito laudemur, corrigamus eos, quos possumus; ne arbitrentur aut in nobis esse, quod non est, aut nostrum esse, quod Dei est; aut ea laudent, quæ quamvis, non desint nobis, aut etiam supersint, nequaquam sunt laudabilia; velut sunt bona omnia, quæ vel cum pecóribus habemus communia, vel cum impiis hominibus. Si autem merito laudamur, propter Deum, gratulamur eis, quibus placet verum bonum; non tamen nobis, quia placemus hominibus; sed si coram Deo tales simus, quales non esse credunt, & non tribuitur nobis, sed Deo, cujus dona sunt omnia, quæ vere, meritoque laudantur. Hæc mihi ipse canto quotidie, vel potius ille, cujus salutaria præcepta sunt, quæcunque sive in divinis lectionibus inveniuntur, sive quæ intrinsecus animo suggeruntur; & tamen vehementer cum adversario dimicans, sæpe ab eo vulnera capio, cum delectationem oblatæ laudis mihi auferre non possum „ „.

Psalm. 52.

ARTICULUS XIV.

De vanæ gloriæ filiabus.

Inanem gloriam vitium esse capitale, post *S. Gregorium* docet *S. Thomas*, quia ex illius inordinato appetitu multa vitia oriuntur. Nec vero necesse est, ut vitium capitale semper sit peccatum mortale: *Quia etiam ex veniali peccato potest mortale oriri, in quantum scilicet veniale disponit ad mortale.*

Secunda secundæ q. 132. ar. 4.

Septem inanis gloriæ filiæ.

Septem porro inanis gloriæ filias *S. Gregor.* lib. 30. *Moralium*, cap. 31. recenset: *Inobedientiam*, *jactantiam*, *hypocrisim*, *contentionem*, *pertinaciam*, *discordiam*, *& novitatum præsumptionem*. „ Vitia enim, quæ „ ad finem alicujus vitii capitalis ordinantur, dicun„ tur filiæ ejus; (inquit *S. Thom.* 2. 2. q. 132. art. 5.) „ Finis autem inanis gloriæ est manifestatio propriæ „ excellentiæ. Ad quod potest homo tendere dupli„ citer. Uno modo directe, sive per verba, & sic est „ *Jactantia*; sive per facta, quæ si sint vera, & ali„ quam admirationem patientia, est *Præsumptio novi„ tatum*, quas homines solent magis admirari; si au„ tem falsa sint, est *Hypocrisis*. Alio modo nititur „ aliquis manifestare suam excellentiam indirecte, „ ostendendo se non esse alio minorem; idque qua„ drupliciter. Primo quidem quantum ad intellectum, „ & est *Pertinacia*, per quam homo nimis innititur „ suæ sententiæ, nolens cedere sententiæ meliori. „ Secundo, quantum ad voluntatem, & est *Discor„ dia*, dum non vult a propria voluntate discede„ re, ut aliis concordet. Tertio, quantum ad lo„ cutionem, & est *Contentio*, cum aliquis verbis cla„ mose contra alium litigat. Quarto; quantum ad fa„ ctum, & est *Inobedientia*, dum scilicet aliquis non „ vult exequi superioris præceptum.

ARTICULUS XV.

De inobedientia inanis gloriæ filia primogenita.

Quid sit inobedientia.

Inobedientia est peccatum, quo violatur præceptum superioris ex contemptu; ut docet *S. Thom.* 2. 2. qu. 105. art. 1.

REGULA I.

Quando inobedientia sit mortale peccatum.

Mortale autem peccatum est etiam in rebus minimis, si sit perfectus contemptus, id est, si quis ita sit affectus, ut nullo parere velit superiori, quidquid præcipiat, & ideo renuit aliquid agere, vel pati, quia præceptum est. Peccatum enim mortale

tale est, quod repugnat charitati, qua diliguntur Deus, & proximus. Exigit autem charitas Dei, ut ejus mandatis obediatur. Et ideo *Inobedientem esse divinis praeceptis, est peccatum mortale, quasi divinae dilectioni contrarium.*

In praeceptis autem divinis continetur, ut etiam Superioribus obediatur. Et ideo etiam *Inobedientia, qua quis inobediens est praeceptis Superiorum, est peccatum mortale, quasi divinae dilectioni contrarium*; secundum illud ad Rom. 13. *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Unde etiam ad Rom. 1. & 2. ad Tim. 3. inter mortalium peccatorum reos, numerantur *Parentibus non obedientes.* Repugnat etiam dilectioni proximi, quatenus *Superiori proximo subtrahit obedientiam, quam ei debet.*

Peccati inobedientiae gravitatem testatur *Saulis* Regis reprobatio propter inobedientiam. Missus enim a Deo ad delendos funditus Amalecitas, *Agag* eorum Regi pepercit, multamque praedam, & greges ovium, armentaque bovum, specie pietatis, quasi ad sacrificia Deo offerenda, contra ejus mandatum servavit. Quamobrem a Samuele Propheta his verbis reprehensus est, ut habetur 1. Reg. 15. *Nunquid vult Dominus holocausta, & victimas, & non potius ut obediatur voci Domini? Melior est enim obedientia, quam victimae; & auscultare magis, quam offerre adipem arietum. Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare; & quasi scelus idololatriae nolle acquiescere. Pro eo ergo quod abjecisti sermonem Domini, abjecit te Dominus, ne sis Rex.* Quem locum egregie *S. Bernard.* explicat lib. *de Praecepto, & Dispensatione*, cap. 11. „ Elatio (*inquit*) contemnentis, atque inpoenitentis obstinatio, in minimis quoque peccatis culpam facit non minimam, & convertit in crimen gravis rebellionis naevum satis levis & simplicis transgressionis. Denique in quo inobedientiae crimen, & absque dubio sit, apud Samuelem advertite. *Quasi* (inquit) *peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriae nolle acquiescere.* Non ait: *Non acquiescere*, Sed, *Nolle acquie-*

Saulis Regis reprobatio propter inobedientiam.

1. Reg. 15.

quiescere; ut non jussionis simplex ipsa transgressio, sed voluntatis superba contentio scelus idololatriæ reputetur. Non est enim ipsum nolle obedire, & non obedire. Hoc quippe interdum erroris est, non nunquam & infirmitatis; illud vero, aut odiosæ pertinaciæ, aut contumaciæ non ferendæ. Quod & ipsum repugnare est, & resistere Spiritui sancto, & si ad mortem usque perduraverit, blasphemia est non remittenda sive in hoc seculo, sive in futuro. Non ergo qualiscunque mandati præteritio criminalem facit inobedientiam, sed repugnare, sed nolle obedire „ „.

REGULA II.

„ „ Tanto gravior est inobedientia, quanto superior est, qui præcipit. Quamobrem gravius peccatum est inobedientem esse Deo, quam homi-
Act. 5. 29. ni „ „. Siquidem *Oportet magis obedire Deo, quam hominibus.*

REGULA III.

„ „ Inobedientia, qua divinum mandatum contemnitur, eo gravior est, quo melius est, majorisque momenti, quod Deus præcipit: *Quia cum voluntas Dei per se feratur ad bonum*, quanto aliquid est melius, tanto Deus vult illud magis impleri. Unde qui inobediens est præcepto de dilectione Dei, gravius peccat, quam qui inobediens est præcepto de dilectione proximi „ „ (*inquit S. Thomas.*)

REGULA IV.

„ „ In iis, quæ præcipiuntur ab homine, eo gravior est inobedientia, quo superior magis vult servari suum præceptum. *Voluntas enim hominis non semper in id magis fertur, quod melius est*, & ideo ubi obligamur ex solo hominis præcepto, non est gravius peccatum ex eo, quod majus bonum præteritur, sed eo, quod præteritur illud, quod est magis de intentione præcipientis „ „ (*inquit S. Thomas* art. 2. ejusdem quæstionis.)

RE-

REGULA V.

„ „ Inobedientia, qua contemnitur præceptum hominis, levior est peccato, quo contemnitur ipse præcipiens; quia ex reverentia præcipientis procedere debet reverentia præcepti „ „. (*ait* idem angelicus Doctor.)

REGULA VI.

Pari ratione *peccatum, quod directe pertinet ad contemptum Dei*, sicut blasphemia, & idololatria, *gravius est eo, in quo contemnitur solum Dei præceptum*. Ita *S. Thomas*, ibidem.

REGULA VII.

„ „ Non omnis inobedientia est peccatum in Spiritum sanctum, sed solum illa, cui obstinatio adhibetur. Non enim contemptus cujuscunque, quod peccatum impedit, constituit peccatum in Spiritum sanctum; alioquin cujuslibet boni contemptus esset peccatum in Spiritum sanctum, quia per quodlibet bonum potest homo impediri a peccato. Sed bonorum illorum contemptus facit peccatum in Spiritum sanctum, quæ directe ducunt ad pœnitentiam, & remissionem peccatorum „ „. Verba sunt *S. Thomæ*, quæst. & art. superius laudatis, in responsione ad 2. objectionem.

Quænam inobedientia sit peccatum in Spiritum sanctum.

ARTICULUS XVI.

De Jactantia, filia inanis gloriæ altera.

Jactantia est peccatum, quo homo verbis se extollit supra id, quod in se est secundum rei veritatem, aut secundum aliorum opinionem. Ita docet *S. Thom.* 2. 2. qu. 112. art. 1. A *S. August.* lib. 25. *de Civ. Dei*, cap. 15. definitur *Libido gloriandi.* Et lib. 12. cap. 8. *Vitium animæ perverse amantis laudari ab hominibus, spreto testimonio conscientiæ.* Quamvis autem ex superbia frequentius oriatur, & ad inanem gloriam, ut ad finem tendat; quandoque tamen ex mera vanitate procedit,

Quid sit Jactantia.

& solam delectationem jactatoris pro fine habet; inquit *S. Thom.* Alii tandem seipsos jactant non solum propter gloriam, vel propter delectationem, sed propter lucrum, qui de se fingunt, & apud vulgus prædicant ea, quibus pecunias emungere, & corrogare possunt, v. gr. quod medicinæ, vel divinationis periti sint.

Quam fugienda jactantia.

A jactantiæ peccato nos deterret Spiritus sanctus per os Salomonis Prov. 27. *Laudet te* (inquit) *alienus, & non os tuum; extraneus, & non labia tua.* Et per *S. Paulum* 2. ad Corinth. 12. ubi cum laudes suas ad Pseudo-Apostolos confundendos paulo magnificentius prædicasset; *Factus sum* (inquit) *insipiens, vos me coegistis; Ego enim a vobis debui commendari.* Unde *S. Joan. Chrysost.* Hom. 5. *de Laudibus S. Pauli*, ait; „ Extremæ dementiæ est, nulla imminente necessitate, & necessitate violenta, propriis laudibus velle decorari „. Fugiendæ jactantiæ exemplum dat idem Apostolus, cum subdit; *Parco autem, ne quis me existimet supra id, quod videt in me, aut aliquid audit ex me.* Quæ verba *S. Bernard.* Epist. 87. sibi ipsi accommodans, ait; „„ Prodest mihi meam insipientiam sciri, & a scientibus jure confundi, cui sæpe contingit a nescientibus injuste laudari. Terret me Apostolus, qui & ipse territus dicit: *Parco autem, ne quis me existimet supra id, quod vidit, aut quod audit.* Quam pulchre dixit, *Parco.* Non parcit sibi arrogans, non parcit sibi superbus, non cupidus vanæ gloriæ, & jactator actuum suorum; qui vel sibi arrogat, quod est, vel mentitur de se, quod non est. Solus qui vere humilis est, parcit animæ suæ, qui ne putetur, quod non est, semper, (quantum in se est) vult nesciri, quod est „„.

S. August. lib. 1. *de Ordine*, cap. 11. *Inanis jactantiæ ultimam, sed nocentiorem omnibus pestem* vocat.

Et lib. 5. *de Civ. Dei*, cap. 16 Jactantiæ inanitatem paucis ostendit. „„ Tolle (*inquit*) jactantiam, & omnes homines, quid sunt nisi homines? Quod si perversitas seculi admitteret, ut honoratiores essent qui-

quique meliores; nec sic pro magno haberi debuit honor humanus, quia nullius est ponderis fumus „ „.

Quam periculosus jactantiæ laqueus.

S. Ambros. lib. 4. *In Lucam*, ordinem tentationis Christi explicans, ad illa verba: *Si Filius Dei es, mitte te deorsum*, ait: „ „ Sequitur jactantiæ telum, quo proclive delinquitur; quia dum homines gloriam virtutis suæ jactare desiderant, de loco meritorum suorum, & statione decedunt. Ita est enim jactantia, ut dum se putat unusquisque ad altiora conscendere, sublimium usurpatione factorum ad inferiora trudatur... Diabolus cognovit aliquem attentum religioni, virtutibus clarum, signis, & operibus præpotentem; jactantiæ tendit laqueum, ut hujusmodi virum inflet tumore; quo pietati se non credat, sed credat jactantiæ; nec Deo deputet, sed sibi arroget... Ergo & hic diabolus, quoniam fortem sensit, jactantiam prætendit, quæ etiam fortes decipit „ „.

Idem in Psalm. 37. „ Jactantia (*inquit*) insolens „ etiam in integro, deprecatio autem in peccatore „ laudabilis „.

Et lib. 2. *de Abraham*, cap. 6. „ Deflectentibus „ a vero amica jactantia est. Virtus se humiliat, ex„ tollit autem se iniquitas „.

Lib. 1. *de Cain, & Abel*, cap. 6. „ „ Jactantiæ laqueus etiam bonam mentem prosperis currentem semitis solet strangulare... Si ergo vere jactantia declinanda est, quanto magis nemo debet falsa jactare pro veris „ „?

Denique Serm. 20. in Psal. 118. „ „ Justus nullo licet fructus labore, nullius certaminis dubius eventu, humilem omnibus affectum exhibet, nec sua extollere studet; sed magis minui operibus suis pretium, & meriti sui gratiam. Audi justum humiliantem se: *Ego sum* (inquit) *minimus Apostolorum*. Ille vas electionis divinæ, ille gentium Doctor minimum esse se dicit, indignum ejus officii nomine, quod suis operibus præferebat; nihilque sibi arrogat; sed totum gratiæ Dei deputat. Hoc utique decet justum „ „. 1. Cor. 15.

Jactantia virtutes inanes, bona opera infructuosa reddit. 4. Reg. 20.

S. Isidorus Hispalensis, lib. 3. Sententiarum, cap. 23: „ „ Boni (*inquit*) operis inchoatio non debet cito palam ad hominum cognitionem venire; ne dum humanis oculis reseratur, a virtute perfectionis inanescat intentio sanctitatis. Ante maturitatis enim tempus messes florentes cito pereunt, germinaque inutilia fiunt „ „.

Ibidem: „ „ Virtutes Sanctorum per ostentationis appetitum dominio dæmonum subjiciuntur immundorum, sicut Ezechias Rex, qui divitias suas Chaldæis per jactantiam prodidit, & propterea perituras per Prophetam audivit; ut significaret Dei servum suas, dum vanæ gloriæ studio prodiderit, perdere, & statim dæmones suorum operum dominos facere, sicut ille per ostentationem Chaldæos rerum suarum Dominos fecit „ „.

REGULA I.

Quando jactantia mortale peccatum sit. Jactantia Sennacherib.

Jactantia mortale peccatum est, *cum aliquis jactanter de se profert, quod est contra gloriam Dei.* Talis erat jactantia Regis Tyri, de quo dicitur Ezech. 28. *Elevatum est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum.* Talis erat jactantia *Sennacherib* Regis Assyriorum 4. *Regum*, c. 18. *Quinam illi sunt in universis Diis terrarum, qui eruerunt regionem suam de manu mea, ut possit eruere Dominus Jerusalem de manu mea?* Talis Moabitarum jactantia, Jer. 48. *Audivimus* (inquit) *superbiam Moab; superbus est valde, sublimitatem ejus, & arrogantiam, & superbiam, & altitudinem cordis ejus: ego scio, ait Dominus, jactantiam ejus, & quod non sit juxta eam virtus ejus.*

REGULA II.

Jactantia Pharisæi.

Jactantia mortale peccatum est, *cum proximo debitam charitatem extinguit;* scilicet *cum aliquis jactando seipsum prorumpit in contumelias aliorum:* sicut superbus ille Pharisæus Luc. 18. Publicano insultans: *Non sum sicut cæteri hominum, raptores, injusti, adulteri, velut etiam hic Publicanus.* Quæ verba *S. Joan.*

Chrysost.

Chrysost. expendens Hom *de Publicano, & Pharisæo,* ait; „ „ Tu ne igitur judicio tuo justior es omnibus? *Non sum sicut cæteri hominum,* inquis? Quid agis, Pharisæe? Noli nomen naturæ commune spectare. Immutabilis enim ille, atque hominum amator factus est homo. Saltem cum illud cogitaveris a verbis illis jactatoris abstine; dic potius: *Ut nonnulli hominum*; non autem: *Ut cæteri hominum.* Omnesne, præter te unum, Pharisæe, raptores?... Quid insultas jacenti? Quid accusas, & criminaris illum sine remissione verberantem conscientiam suam? Intueris speciem commiseratione, ac subsidio dignam; jacet enim demisso, ac prostrato in terram vultu, pectus velut malorum officinam torquet, oculos ad cœlum attollere non audet, ac fortasse ab ipsis astris accusari se putat. Non te ille inflectit contremiscens? Non ad condolendum emollit „ „?

REGULA III.

Jactantia de peccato mortali est mortale peccatum, Prov. 2. *Latantur, cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis.*

REGULA IV.

Jactantia procedens a superbia, vel inani gloria, quæ sit peccatum mortale, peccatum & ipsa lethale est. Talis est jactantia, qua quis se extollit, ut alterius merita obumbret, illiusque minuat existimationem, Qua de re *S. Ambr.* lib. 2. *de Officiis*, cap. 25. „ „ Si quis (*inquit*) non obediat Episcopo, extollere, atque exaltare se desiderans, obumbrare merita Episcopi simulata affectatione doctrinæ, aut humilitatis, aut misericordiæ, is a vero devius superbit; quoniam veritatis ea est regula, ut nihil facias commendandi tui causa, quo minor alius fiat; neque si quid boni habeas, id ad reformationem alterius, & vituperationem exerceas „ „.

REGULA V.

Jactantia propter lucrum aliquod illicitum, & cum gravi proximi damno conjunctum, est peccatum lethale. Idem esto judicium de jactantia, qua quis commendatitias dotes suas magnificis verbis prædicat, ut ecclesiasticum beneficium, vel quamlibet præfecturam obtineat, qua indignus est.

REGULA VI.

Qui se jactat causa lucri, non semper mortalis peccati reus est; quia potest esse tale lucrum, quod proximo nullum damnum inferat. Hinc S. Thomas: „„ Videtur (*inquit*) ad mendacium officiosum pertinere, cum aliquis ad hoc se jactat, ut gloriam, vel lucrum acquirat; dummodo hoc sit sine damno alieno; *Quocum si conjuncta esset jactantia*, jam pertineret ad mendacium perniciosum „„.

REGULA VII.

„ Qui aliqua de se jactat, quæ neque sunt contra
„ Deum, neque contra proximum, venialis
„ duntaxat peccati labem contrahit „.

REGULA VIII.

„„ Qui delectationis causa se jactat, venialis duntaxat peccati fit reus, *idque ad mendacium jocosum pertinet*; nisi forte hoc divinæ dilectioni præferret, ut propter hoc Dei præcepta contemneret. Sic enim esset contra charitatem Dei, in quo solo mens nostra debet quiescere sicut in ultimo fine „„. Hoc igitur casu lethale peccatum esset.

REGULA IX.

Qui se jactat, ut jurgia concitet, secundum illud Prov. 28. *Qui se jactat, & dilatat, jurgia concitat*; peccat mortaliter; cum Deus eos detestetur: *Qui seminant discordias*, ut habetur *Prov.* 6. Sed quandoque contingit, jactantiam esse causam jurgiorum, non per se, sed per accidens; quo casu non est peccatum mortale.

RE-

REGULA X.

Ironia, seu dissimulatio, oppositum jactantiæ vitium est, quo quispiam asserit de seipso aliquid vile, quod in se non agnoscit, aut negat de se aliquid magnum, quod tamen in seipso esse percipit. Hinc Eccl. 19. dicitur; *Est qui nequiter se humiliat, & interiora ejus plena sunt dolo.* Hinc S. *August.* Serm. 181. alias 29. De verbis Apostoli; „„ Cum (*inquit*) humilitatis causa mentiris, si non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficieris, quod evitaveras. Veritas in te non est, nisi te ita dixeris peccatorem, ut etiam esse cognoscas. Veritas autem ipsa est, ut, quod es, dicas. Nam quomodo est humilitas, ubi regnat falsitas „„? Non est igitur mentiendum, ut superbia vitetur. Unde rursus *S. August.* tr. 43. in Joan. *Non ita caveatur arrogantia* (inquit) *ut veritas relinquatur.* Et *S. Greg.* lib. 26. *Moralium*, cap. 3. *Incaute* (inquit) *sunt humiles, qui se mentiendo illaqueant.* Ironia, seu dissimulatio quatenus oppositum iactantiæ vitium.

Huic regulæ non repugnant verba Sapientis, *Prov.* 30. dicentis: *Stultissimus sum virorum*; nec verba *Amos* Prophetæ cap. 7. dicentis; *Non sum Propheta*; nec denique verba *S. Gregorii*, lib. 11. Epistolarum, Ind. 6. Epist. 71. decimæ Quæstioni ab *Augustino* Anglorum Episcopo propositæ respondentis: *Bonarum mentium est, etiam ibi suas culpas agnoscere, ubi culpa non est.* Nam Sapiens spectat, quod sibi convenit ex fundo suo. Præterea duplex est sapientia, duplexque stultitia. Est enim quædam sapientia secundum Deum, quæ mundo, id est, hominibus diligentibus mundum stultitia est, secundum illud 1. ad Corinth. 3. *Si quis inter vos sapiens videtur esse in hoc seculo, stultus fiat, ut sit sapiens.* Alia est sapientia hujus mundi, quæ (ut ibidem ait Apostolus) *Stultitia est apud Deum.* Sapiens itaque se stultissimum esse secundum opinionem hominum vere confitetur, quia scilicet humana contemnit, quæ hominum sapientia quærit. Unde continuo subdit: *Et sapientia hominum non est mecum.*

Amos autem vere negat se esse Prophetam origine, quia non erat de genere Prophetarum. Unde ibidem subdit: *Nec filius Propheta.*

Denique *S. Gregorius* non tribuit justis, quod culpam dicant, quod pro culpa non agnoscunt; sed quod culpam agnoscant, ubi non sunt. Ad bonitatem scilicet mentis pertinet, ut homo ad justitiæ perfectionem tendat; & ideo culpam existimat, non solum si deficiat a communi justitia; sed etiam si deficiat a justitiæ perfectione, quod quandoque culpa non est.

REGULA XI.

Qui verbis, vel signis externis, ut vili, abjectaque veste, aut aliqua re simili, defectum quidem in exterioribus rebus præsefert, sed excellentiam aliquam spiritualem mentitur, quales sunt illi, de quibus Dominus ait: *Exterminant facies suas, ut appareant hominibus jejunantes*, ironiæ, seu dissimulationis simul, & jactantiæ vitium incurrit, & propterea gravius peccat. Nam „ „ Simulatio humilitatis major superbia est; *inquit, S. August, lib. de S. Virginitate cap.* 43. Idcirco Scriptura volens ostendere veracem humilitatem esse oportere, cum dixisset: *Quanto magnus es, tanto humilia te in omnibus;* mox quoque subdidit: *Et coram Deo invenies gratiam*, utique ubi se fallaciter humiliare non posset „ „. Hinc idem S. Doctor, ut utrumque vitium illud extremum vitaret, simulationis, & jactantiæ; „ „ Vestes, calceamenta, & lectualia ex moderato, & competenti habitu *sibi comparabat*, nec nitido nimium, nec abjecto plurimum. Quia his plerumque vel jactare se insolenter homines solent, vel abjicere „ „; ut refert *Possidius* in ejus vita, cap. 22.

Matth. 6. 16.

Eccli. 3.

REGULA XII.

Jactantia gravius, ut plurimum ironia, seu dissimulatione peccatum est. „ „ Jactantia *enim*, ut plurimum ex turpiori motivo procedit, scilicet ex appetitu lucri, vel honoris: Ironia vero ex hoc, quod

ali-

aliquis fugit, (licet inordinate) per elationem aliis gravis esse. Contingit tamen quandoque, quod aliquis minora de se fingit ex aliquo motivo, puta, ad dolose decipiendum; & tunc ironia est gravior „ „ (*inquit S. Thomas*, ex quo duodecim illæ regulæ excerptæ sunt, 2. 2. q. 112. art. 1. & 2.)

ARTICULUS XVII.

De Hypocrisi, tertia inanis gloriæ filia.

Hypocrisis est peccatum, quo quis alienam personam simulans, adumbratam sanctitatis imaginem hominum oculis objicit, vel occultando vitia, quibus scatet, vel præseferendo speciem virtutis, qua caret. Nam ut ait *S. Isidorus Hispalensis* lib. 10. *Originum*, tit. 11. Hypocrita ille est, „ „ qui cum intus malus sit, ut bonum se palam ostendit. Nomen *scilicet* hypocritæ tractum est (*inquit*) a specie eorum, qui in spectaculis contecta facie incedunt, distinguentes vultum vario colore, ut ad personæ, quam simulant, colorem perveniant; modo in specie viri, modo in specie feminæ, ut in ludis populum fallant „ „. Hinc *S. August.* lib. 2. *De Sermone Domini in monte*, c. 2. „ „ Manifestum est (*inquit*) hypocritas, non quod oculis prætendunt hominum, idem etiam corde gestare. Sunt enim hypocritæ simulatores, tanquam pronuntiatores personarum alienarum, sicut in theatricis fabulis. Non enim, qui agit partes Agamemnonis in Tragædia, v. gr. sive alicujus alterius ad historiam, vel fabulam, quæ agitur, pertinentis, vere ipse est, sed simulat eum, & hypocrita dicitur. Sic in Ecclesia, vel in omni vita humana, quisquis se vult videri, quod non est, hypocrita est. Simulat enim justum, non exhibet; quia totum fructum in laude hominum ponit, quam possunt etiam simulantes percipere, dum fallunt eos, quibus videntur boni, ab eisque laudantur. Sed tales ab inspectore cordis Deo mercedem non accipiunt, nisi fallaciæ supplicium; ab hominibus autem, inquit: *Perceperunt*

Quid sit hypocrisis.

Hypocritarum justitia simulata.

Matth. 6. *runt mercedem suam.* Rectissimeque his dicetur: *Re-*
Luc. 13. 27. *cedite a me operarii dolosi: Nomen meum habuistis, sed opera mea non fecistis.* Illi ergo perceperunt mercedem suam, qui non ob aliud eleemosynam faciunt, nisi ut glorificentur ab hominibus; non si glorificentur ab hominibus, sed si ideo faciant, ut glorificentur. Laus enim humana non appeti a recte faciente, sed subsequi debet recte facientem; ut illi proficiant, qui etiam imitari possunt, quod laudant; non ut hic putet aliquid eos sibi prodesse, quem laudant „ „.

Quamvis hypocrisis sit simulatio, non tamen omnis simulatio est hypocrisis, sed solum illa, qua quis simulat personam alterius; sicut cum peccator simulat personam justi. Virtuti veritatis directe opponitur; siquidem omnis simulatio mendacium est; nihil enim refert, utrum quis mentiatur verbo, vel facto. Cuilibet autem virtuti indirecte opponitur, quam hypocrita simulare potest; ejusque speciem ludificandis hominibus exhibere.

Hypocrisis quam grave peccatum. Quam grave sit peccatum hypocrisis, & quam Deo exosum, constat ex sacris Literis, quæ hypocrisim prohibent, ac damnant Eccl. 1. *Ne fueris hypocrita in conspectu hominum*, Sap. 1. *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum*, id est hypocritam. Job 13. *Ipse erit Salvator meus, non enim veniet in conspectu ejus omnis hypocrita.* Quæ verba *S. Gregorius* expendens, lib. 11. *Moralium*, cap. 18. observat, nos duobus modis in conspectu Domini venire. Primo, cum hic peccata nostra perpendentes, in ejus nos conspectu ponimus, & flendo dijudicamus. Secundo, cum in extremo judicio ante tribunal ejus sistemur. „ „ Hypocrita igitur per examen ultimum ante conspectum judicis venit; sed quia modo culpas suas considerare, ac deflere dissimulat, in conspectu Domini venire recusat. Sicut enim justi viri, cum districtionem venturi judicis contemplantur, peccata sua ad memoriam reducunt; deflent, quod commiserunt, & districte se judicant, ne judicentur; ita

hypo-

hypocritæ quo exterius hominibus placeant, eo se interius aspicere negligunt; totosque se in verbis proximorum fundunt; & Sanctos se esse æstimant, quia sic se haberi ab hominibus pensant. Cumque mentem per verba suæ laudis sparserint, nunquam hanc ad cognitionem reducunt culpæ; nunquam considerant, ubi internum judicem offendant; nihil de ejus districtione metuunt; quia sic se placuisse ei, sicut hominibus credunt. Qui si terrorem ejus ad mentem reducerent, hoc ipsum, quod in mala intentione positi placent hominibus, plus timerent. Bene itaque dicitur: *Non enim veniet in conspectu ejus omnis hypocrita*: quia districtionem Dei ante oculos non ponit, dum placere humanis oculis concupiscit. Qui si mentem suam discutiens, semetipsum in conspectu Dei poneret, profecto jam hypocrita non esset „ „.

Hypocrisim omnino fugiendam, ut exitiale christianæ vitæ malum, docet Christus, Matthæi cap. 6. *Attendite* (inquit) *ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis; alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in cælis est. Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis, & in vicis, ut honorificentur ab hominibus... Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua; ut sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Et cum oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis, & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam... Cum autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.* **Hypocrisis exitiale christianæ vitæ malum.**

Convenienter hos nominat hypocritas, qui eleemosynam erogant, ut videantur, & laudentur ab hominibus. Est quippe facies ipsa miserentium, mens vero inhumanorum, atque crudelium (inquit *S. Joan. Chrysost.*

Chrysost. Hom. 19. in Matth.) Non enim erogant, ut miseriæ proximorum succurrant, sed ut ipsi delectatione gloriæ pascantur. *Non ergo tantummodo dedisse eleemosynam, sed quemadmodum oportet dedisse, & propter hoc dedisse, virtus est.* „ „ Quænam vero „ dementia est, eum, qui a Deo mercedem operis „ efflagitet, Deo etiam vidente ad spectandum ipsum „ opus homines advocare? Si enim ostentare nos „ volumus, patri ante omnia nos studeamus osten„ dere, qui & coronandi nos habet potestatem, & mulctandi. „ „ Et certe etiam si futuri præmii damna non essent, tamen gloriæ cupidos non decebat divinum spectaculum relinquentes, male oculis placere mortalium. Cujus enim stoliditatis est, ut ad spectandas virtutes ejus Rege properante, illum quidem relinquat, ac negligat, ab egenis vero, atque mendicis spectari velit, ab eisque potius laudem requirat „ „ ? Convenienter etiam hypocritas vocat, qui orant, ut ab hominibus videantur. Non enim orantium, sed ridiculorum prorsus hominum personam gerunt. „ „ Qui enim ad supplicandum paratur, omnibus relictis illum intuetur unum, qui habet donandi, quod petitur, potestatem. Si vero justum relinquens, per diversa errabundus vageris, & ubique oculos, mentemque circumferas, post longissimas preces vacuis profecto manibus abscedes; hoc quippe ipse voluisti. Propterea non dixit, tales non recipient mercedem suam: sed *Receperunt* (inquit) ab his tamen duntaxat, a quibus etiam concupiscunt. Neque enim hoc voluit Deus, qui certe eam, quæ ab ipso est, vult tribuere mercedem; illi vero eam, quæ est ab hominibus requirentes, nequaquam jam ab illo merentur accipere, propter quem nihil omnino fecerunt „ „. Hypocritas denique vocat, qui exterminant facies suas, ut videantur hominibus jejunantes, quia id, quod sunt, non exhibent hominum oculis, sed sub aliena latentes persona, velut in theatro, ipsis imponunt. Hoc igitur in virtutis ratione considerandum (inquit S.

Joan.

Joan. Chrysostomus.) „ „ Ut eam neque propter alios appetas, neque propter homines obedias Deo, sed propter Deum potius hominibus. Alioqui si virtutem etiam videaris sequi, nihilominus similis non sequenti, Deum in iracundiam concitasti. Sicut enim ille non faciendo inobediens fuit, ita tu non recte faciendo „„.

Jubet Christus, ut *Te faciente eleemosynam*, vel aliud quodvis bonum opus, *nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua*; Id est, ne facias sicut hypocritæ, qui ita faciunt, ut laudes hominum quærant. *Sinistra igitur significat* „ „ Ipsam delectationem laudis; *Dextera autem* intentionem implendi præcepta divina. Cum itaque conscientiæ facientis eleemosynam miscet se appetitio laudis humanæ, fit sinistra conscia operis dexteræ.. Sit ergo eleemosyna tua in ipsa conscientia tua, ubi multi eleemosynam faciunt bona voluntate, etiamsi pecuniam, vel si quid aliud, quod inopi largiendum est, non habent. Multi autem foris faciunt, & intus non faciunt, qui vel ambitione, vel alicujus rei temporalis gratia volunt misericordes videri, in quibus sola sinistra operari existimanda est. Item alii quasi medium inter utrosque locum tenent, ut & intentione, quæ in Deum est, eleemosynam faciant, & tamen inserat se huic optimæ voluntati nonnulla etiam laudis, vel cujusque rei fragilis, & temporalis cupiditas. Sed Dominus noster multo vehementius prohibet solam sinistram in nobis operari, quando etiam misceri eam vetat operibus dexteræ; ut scilicet non modo sola temporalium rerum cupiditate caveamus eleemosynam facere; sed nec ita in hoc opere attendamus Deum; ut sese misceat, vel adjungat exteriorum appetitio commodorum. Agitur enim de corde mundando, quod nisi fuerit simplex, mundum non erit. Simplex autem quomodo erit, si duobus Dominis servit, nec una intentione rerum æternarum purificat aciem suam, sed eam mortalium quoque, fragiliumque rerum amore obnubilat „ „? *Ita S. August.* lib 2. *De Sermone Domini in monte*, cap. 2.

Qui bonitatem simulant, duplici corde sunt.

„ „ Pertinet ergo ad oculum mundum non intueri in recte faciendo laudes hominum, & ad eas referre, quod recte facis, id est, propterea recte facere aliquid, ut hominibus placeas. Sic enim etiam simulare bonum libebit, si non attenditur, nisi ut laudet, qui, quoniam videre cor non potest, potest etiam falsa laudare. Quod qui faciunt, id est, qui bonitatem simulant, duplici corde sunt. Non ergo habet simplex, id est, mundum cor, nisi qui transcendit humanas laudes, & illum solum intuetur, cum recte vivit, & ei placere nititur, qui conscientiæ solus inspector est. De cujus conscientiæ puritate quidquid procedit, tanto est laudabilius, quanto humanas laudes minus desiderat. „ „ *Cavete ergo* (inquit) *facere justitiam vestram coram hominibus, ut videamini ab eis*: Id est, cavete hoc animo juste vivere, & constituere bonum vestrum, ut vos videant homines „ „. Cum enim antea dixerit: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est*, non hic putandus est prohibuisse, ne recte fiat coram hominibus, sed ne ob id forte recte fiat coram hominibus, ut videamur ab eis, id est, *ut hoc intueamur, & ibi finem nostri propositi collocemus*. Sic & Apostolus dicit: *Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem*; cum alio loco dicat: *Placere omnibus per omnia, sicut & ego omnibus per omnia placeo*. Quod qui non intelligunt, contrarium putant; cum ille se dixerit non placere hominibus: „ „ Quia non ideo recte faciebat, ut placeret hominibus, sed ut Deo, ad cujus amorem corda hominum volebat convertere, eo ipso, quo placebat hominibus. Itaque, & non se placere hominibus recte dicebat, quia in eo ipso, ut Deo placeret, intuebatur; & placendum esse hominibus recte præcipiebat, non ut hoc appeteretur tanquam merces recte factorum; sed quia Deo placere non posset, qui non se iis, quos salvos fieri vellet, præberet imitandum, imitari autem illum, qui sibi non placuerit, nullo pacto quisquam potest. Sicut ergo non

Eum solum intueri debet christianus homo, cum recte vivit, qui conscientiæ solus inspector est.

Gal. 1.

1. Cor. 10.

non absurde loqueretur, qui diceret: In hac opera, qua navem quæro, non navem quæro, sed patriam: Sic & Apostolus convenienter diceret: In hac opera, qua hominibus placeo, non hominibus, sed Deo placeo, quia non hoc appeto, sed ad id refero, ut me imitentur, quos salvos fieri volo. Sicut dicit de oblatione, quæ fit in Sanctos: *Non quia quæro datum, sed inquiro fructum*: Id est, quod quæro datum vestrum, non hoc quæro, sed fructum vestrum. Hoc enim judicio apparere poterat, quantum profecissent in Deum, cum id libenter offerrent, quod non propter gaudium de muneribus, sed propter communionem charitatis ab eis quærebatur „ „. Philip. 4.

Ab hypocrisi cavere jubet iterum Christus Lucæ 12. *Attendite* (inquit) *a fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis*. Sicut enim fermentum totam, cui injicitur, farinæ massam corrumpit; ita „ Simulatio, cujus semel animum imbuerit, tota virtutum „ sinceritate, & veritate fraudabit „; (*inquit* venerabilis *Beda*.)

Hypocritas octuplici maledictione Christus percellit.

Denique Matth. 23. Hypocritas octuplici maledictione ferit Salvator: *Væ vobis* (inquit) *Scribæ, & Pharisæi hypocritæ; quia clauditis regnum cælorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare. Væ vobis, Scribæ, & Pharisæi hypocritæ; quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes. Propter hoc amplius accipietis judicium. Væ vobis, Scribæ, & Pharisæi hypocritæ; qui circuitis mare, & aridam, ut faciatis unum Proselytum; & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quam vos. Væ vobis, duces cæci, qui dicitis; quicunque juraverit per templum, nihil est; quicunque autem juraverit in auro templi, debet... Væ vobis, Scribæ, & Pharisæi hypocritæ; qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquistis, quæ graviora sunt legis, judicium, & misericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. Væ vobis, Scribæ, & Pharisæi hypocritæ; quia mundatis, quod deforis est calicis,*

cis, & paropsidis; intus autem pleni estis rapina, & immunditia. Pharisæe cæce, munda prius, quod intus est calicis, & paropsidis, ut fiat id, quod deforis est, mundum. Væ vobis, Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ a foris parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia; sic & vos a foris quidem paretis hominibus justi; intus autem pleni estis hypocrisi, & iniquitate. Væ vobis, Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulcra Prophetarum; & ornatis monumenta justorum, & dicitis, si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine Prophetarum... Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis a judicio gehennæ? Ex omni peccatorum genere nullos vehementius, & acrius objurgavit Salvator noster, quam hypocritas. „„ Omnes enim, qui perperam agunt, supplicio digni sunt; qui vero simulatione bonitatis ad improbitatem tendit, multo graviori pœna omnino afficiendus „„ (inquit *S. Joan. Chrysostomus*, Hom. 74. *in Matthæum.)*

Hypocrisis charactere*s*. *S. Petrus Chrysologus*, Sermone 7. Hypocrisis malitiam sic describit: „„ Hypocrisis subtile malum, secretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea sanctitatis. Adversa omnia nituntur viribus suis, armis suis pugnant; impugnant palam; unde & caventur tam facile, quam videntur. Hypocrisis secura simulat, fallit prospera, curiosa mentitur, & crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum; jejunio jejunium perimit, oratione orationem evacuat, misericordiam miseratione prosternit... Fratres, fugiendum est virus, pestilentia cavenda, quæ de remediis creat morbos, conficit de medicina languorem, sanctitatem vertit in crimen, placationem facit reatum, generat de propitiatione discrimen. Hypocrisim, qui fugerit, vincit; qui incurrerit, cadit... Thesaurum, qui non abscondit, prodit. Virtutes proditæ non manebunt... Ergo jejunium, quod contra vitia prima virtus est nobis, in arce pectoris collocetur... Facies mœrore dejecta invitat famem,

mem, non jejunium voluntarium profitetur. Si vult, quare tristis? Si non vult, jejunus quare? Merito tali pœna vivit, qui sibi facit de virtute vitium, mendacium de veritate, de mercede stipendium, de remissione peccatum. Agricola si non impresserit cultrum, si sulcum non defoderit, si non exciderit sentes, si gramina non evulserit, si in tuto semina non locarit, sibi mentitur, non terræ; nec terræ facit damnum, sed sibi non facit fructum; & ita se vacuat, ita decipit, impugnat ita, qui terræ manu fallaci mentitur. Quid faciet, quid habebit, quid inveniet, qui Deo, esuriente carne, hypocrisi luxuriante mentitur „ „?

REGULA PRIMA.

Hypocrisis mortale peccatum est, cum aliquis *non curat sanctitatem habere, sed solum sanctus apparere*; (inquit *S. Thomas*, 2. 2. quæst. 111. art 4)

His convenit illud Davidis oraculum, Psalm. 52. *Deus dissipavit ossa eorum, qui hominibus placent; confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos.* Et illud Apostoli 2. ad Tim. 3. *Habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes.* Hi christianæ religionis spiritum, verumque Dei cultum, quantum in ipsis est, moribus suis evertunt. Cum enim Christus Joan. 4. dicat: *Spiritus est Deus, & eos, qui adorant, in spiritu, & veritate oportet adorare.* Hypocritæ non spiritu, sed solo corporis habitu Deum colunt, & adorant. Cum nos *R* *novari spiritu mentis nostræ*, Deus per Apostolum suum jubeat, *& induere novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia & sanctitate veritatis;* hypocritæ de interna illa, & spirituali renovatione nihil omnino curant, sed adumbratæ sanctitatis, & justitiæ fuco hominibus imponere gestiunt. Sola specie externa Christiani sunt, seu quod idem est, Sancti: *Vocatis sanctis.* Non vivit in illis *Absconditus cordis homo, in incorruptibilitate modesti, & quieti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples.* Non habent *Viscera misericordiæ*, non *Illuminatos oculos cordis*, non *Aures audiendi*, quibus Dei verbum

Hypocritæ christianæ religionis spiritum moribus suis evertunt.

Ephes. 4.

1. Petr. 3.

Coloss. 3.

Ephes. 1.

bum percipiant. Mortui sunt & vivere videntur, secundum illud Apoc. 3. *Nomen habes, quod vivas, & mortuus es.* De his prophetavit Isaias; *Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longe est a me*, ut Christus interpretatur. Similitudinem templi exterius hominum oculis objiciunt; cum interius crocodilum, canem, felem, vitulum, aut aliud brutum animal Ægyptiorum templorum instar, abscondant, id est, vitia, & cupiditates pravas illorum animalium symbolis significatas. Dei autem vivi templa esse non curant; cum tamen interior cultus sit christianæ religionis anima, ut præclare *Minucius Felix*, in *Octavio*, edisserit. „ „ Nonne melius (*inquit*) in nostra dedicantus est mente? In nostro imo consecrandus est pectore?... Cum sit litabilis hostia bonus animus, & pura mens, & sincera sententia. Igitur qui innocentiam colit, Domino supplicat; qui justitiam, Deo libat; qui fraudibus abstinet, propitiat Deum; qui hominem periculo surripit, opimam victimam cædit. Hæc nostra Sacrificia, hæc Dei sacra sunt. Sic apud nos religiosior est ille; qui justior. *Et infra*; Nos non habitu sapientiam, sed mente præferimus; non eloquimur magnā, sed vivimus „ „. Quanta sit hypocritarum cæcitas, *S. August.* ostendit in expositione Epistolæ ad Galatas, cap. 6. „ „ Quid (*inquit*) ista cæcitate tenebrosius, ad obtinendam inanissimam gloriam errorem hominis aucupari, & Deum testem in corde contemnere? Quasi vero ullo modo comparandus sit error illius, qui te bonum putat, errori tuo qui cum homini de falso bono placere studes, de vero malo displices Deo „ „.

Isai. 19. Matth. 15.

Cultus interior christianæ religionis anima.

REGULA II.

Hypocrisis mortale peccatum est, cum quis simulat sanctitatem propter finem repugnantem charitati Dei, vel proximi.

Quando hypocrisis mortale peccatum sit.

Verbi gratia ut falsam doctrinam disseminet, vel ut adipiscatur ecclesiasticam dignitatem indignus, vel quæcunque alia temporalia bona, in quibus finem constituit Ita *S. Thomas* loco supra laudato.

to. De his, qui personam sanctitatis assumunt, ut errores spargant, aut schisma faciant, ait Christus (Matth 7.) *Attendite a falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Et *S. Paulus* (1. ad Tim. 4.) *Spiritus manifeste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium*, &c.

REGULA III.

Qui simulat sanctitatem ob finem non repugnantem sanctitati, veniale duntaxat hypocrisis peccatum committit.

Tales sunt hypocritæ, qui sanctitatem simulant, quia fictione ipsa delectantur. „„ Contingit *etiam quandoque ut aliquis simulet* perfectionem sanctitatis, quæ non est de necessitate salutis, & talis simulatio, nec semper est peccatum mortale, nec semper est cum peccato mortali „„ (inquit *S. Thomas* ibidem.)

REGULA IV.

Mortale peccatum hypocrisis committunt, qui in minimis anxie religiosi sunt, de gravioribus autem nequaquam soliciti.

Tales erant Pharisæi, qui decimas vilissimorum etiam olerum studiosissime persolvebant, ut legis observatores religosissimi viderentur, & graviora legis præcepta, scilicet judicium, sive justitiam, misericordiam, fidem, citra ullum conscientiæ stimulum violabant. Tales sunt Pharisaicis hisce temporibus Christiani plerique, qui certa pietatis exercitia omittere ducerent religioni, v. gr. gestationem Scapularis, recitationem Rosarii, auditionem Missæ profestis diebus, &c. & religioni non ducunt detrahere famæ proximi, mendacia, & perjuria in venditionibus, & emptionibus ex habitu committere, divitiis congerendis toto studio intendere, viscera sua, crumenal-

bum percipiant. Mortui sunt & vivere videntur, secundum illud Apoc. 3. *Nomen habes, quod vivas, & mortuus es.* De his prophetavit Isaias; *Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longe est a me*, ut Christus interpretatur. Similitudinem templi exterius hominum oculis objiciunt; cum interius crocodilum, canem, felem, vitulum, aut aliud brutum animal Ægyptiorum templorum instar, abscondant, id est, vitia, & cupiditates pravas illorum animalium symbolis significatas. Dei autem vivi templa esse non curant; cum tamen interior cultus sit christianæ religionis anima, ut præclare *Minucius Felix*, in *Octavio*, edisserit. „ „ Nonne melius (*inquit*) in nostra dedicantus est mente? In nostro imo consecrandus est pectore?... Cum sit litabilis hostia bonus animus, & pura mens, & sincera sententia. Igitur qui innocentiam colit, Domino supplicat; qui justitiam, Deo libat; qui fraudibus abstinet, propitiat Deum; qui hominem periculo surripit, opimam victimam cædit. Hæc nostra Sacrificia, hæc Dei sacra sunt. Sic apud nos religiosior est ille; qui justior. *Et infra*; Nos non habitu sapientiam, sed mente præferimus; non eloquimur magnā, sed vivimus „ „. Quanta sit hypocritarum cæcitas, *S. August.* ostendit in expositione Epistolæ ad Galatas, cap. 6. „ „ Quid (*inquit*) ista cæcitate tenebrosius, ad obtinendam inanissimam gloriam errorem hominis aucupari, & Deum testem in corde contemnere? Quasi vero ullo modo comparandus sit error illius, qui te bonum putat, errori tuo qui cum homini de falso bono placere studes, de vero malo displices Deo „ „.

Isai. 29. Matth. 15.

Cultus interior christianæ religionis anima.

REGULA II.

Hypocrisis mortale peccatum est, cum quis simulat sanctitatem propter finem repugnantem charitati Dei, vel proximi.

Quando hypocrisis mortale peccatum sit.

Verbi gratia ut falsam doctrinam disseminet, vel ut adipiscatur ecclesiasticam dignitatem indignus, vel quæcunque alia temporalia bona, in quibus finem constituit Ita *S. Thomas* loco supra laudato.

to. De his, qui personam sanctitatis assumunt, ut errores spargant, aut schisma faciant, ait Christus (Matth 7.) *Attendite a falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Et *S. Paulus* (1. ad Tim. 4.) *Spiritus manifeste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium*, &c.

REGULA III.

Qui simulat sanctitatem ob finem non repugnantem sanctitati, veniale duntaxat hypocrisis peccatum committit.

Tales sunt hypocritæ, qui sanctitatem simulant, quia fictione ipsa delectantur. „ Contingit *etiam quandoque ut aliquis simulet* perfectionem sanctitatis, quæ non est de necessitate salutis, & talis simulatio, nec semper est peccatum mortale, nec semper est cum peccato mortali „ (inquit *S. Thomas* ibidem.)

REGULA IV.

Mortale peccatum hypocrisis committunt, qui in minimis anxie religiosi sunt, de gravioribus autem nequaquam soliciti.

Tales erant Pharisæi, qui decimas vilissimorum etiam olerum studiosissime persolvebant, ut legis observatores religosissimi viderentur, & graviora legis præcepta, scilicet judicium, sive justitiam, misericordiam, fidem, citra ullum conscientiæ stimulum violabant. Tales sunt Pharisaicis hisce temporibus Christiani plerique, qui certa pietatis exercitia omittere ducerent religioni, v. gr. gestationem Scapularis, recitationem Rosarii, auditionem Missæ profestis diebus, &c. & religioni non ducunt detrahere famæ proximi, mendacia, & perjuria in venditionibus, & emptionibus ex habitu committere, divitiis congerendis toto studio intendere, viscera sua, crumenas-

que pauperibus claudere. His sensibus, non malitia
1. Cor. 14. parvuli sunt, cum Apostolus dicat: *Nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote; sensibus autem perfecti estote.* Illi autem pueros imitantur, non innocentia, & simplicitate, sed sensibus; siquidem minimis inhærent, rebus autem magnis non æque afficiuntur. Tales sunt ecclesiastici quidam viri, qui modestiam habitus, & capillorum secundum Canones accurate observant; & plura beneficia sine ullo conscientiæ stimulo congerunt, mansiones seu residentiæ in iisdem leges non curant, bonorum ecclesiasticorum redditus sibi attributos heredibus servant, ditandisque propinquis impendunt, pauperibus, quorum sunt patrimonia, ingemiscentibus; & Canonum tamen religiosi observatores videri volunt. Tales sunt monachi nonnulli, qui regularium observantiarum minutias prætermittere religioni ducerent, & christianam humilitatem, fraternam charitatem, obedientiam, pacem violare, ac perturbare non verentur. De quibus *S. Bernardus* in Apologia ad *Guillelmum* Abbatem, cap. 5. „„ Regnum Dei (*inquit*) intra vos est; hoc est, non exterius in vestimentis, aut alimentis corporis, sed in virtutibus interio-
Rom. 14. ris hominis. Unde Apostolus; *Regnum Dei non est esca, & potus; sed justitia, & pax, & gaudium in*
1. Cor. 4. *Spiritu sancto.* Et rursus: *Regnum Dei non est in sermone, sed in virtute.* De corporalibus itaque observantiis fratribus calumniam struitis; & quæ majora sunt regulæ, spiritualia scilicet instituta, relinquitis, camelumque glutientes, culicem liquatis. Magna abusio! Maxima cura est, ut corpus regulariter induatur, & contra regulam suis vestibus anima nuda deseritur. Cum tanto studio, & tunica, & cuculla corpori procurentur, quatenus cui deerunt, monachus non putetur, cur similiter spiritui pietas, & humilitas, quæ profecto spiritualia indumenta sunt, non providentur Tunicati, & elati abhorremus pellicias, tanquam non melior sit pellibus involuta humilitas, quam tunicata superbia.. Replete

dein-

deinde ventrem faba, mentem superbia, cibis damnamus saginatos, quasi non melius sit exiguo sagimine ad usum velci, quam ventoso legumine usque ad ructum exsaturari... Sed & satius est modico vino uti propter infirmitatem, quam multa aqua ingurgitari propter aviditatem... Jam vero de labore manuum quid gloriamini, cum & Martha laborans increpata, & Maria quiescens laudata sit, & Paulus aperte dicat: *Labor corporis ad modicum valet, pietas autem ad omnia*... Neque hoc dico, quia hæc exteriora negligenda sint; (*inquit ille* c. 6.) aut qui se illis non exercuerit, mox spirituali efficiatur, cum potius spiritualia (quamquam meliora) nisi per ista aut vix, aut nullatenus, vel acquirantur, vel obtineantur... Optimus autem ille, qui discrete, & congrue & hæc operatur, & illa „ „. 1. Tim. 4.

REGULA V.

Hypocrisis lethale peccatum committunt, qui omnia sua, & præsertim pietatis opera ad hominum gratiam, laudemque captandam, & ad inanem gloriam referunt.

Ut enim ait *S. Thomas*, 2. 2. q. 111. art. 2. „ „ Opus exterius naturaliter significat intentionem. Quando ergo aliquis per bona opera, quæ facit ex suo genere ad Dei servitium pertinentia, non quærit Deo placere, sed hominibus, simulat rectam intentionem, quam non habet. Unde S. Greg. dicit *lib.* 31. *Moralium, cap.* 8: Hypocritæ per causas Dei deserviunt intentioni seculi; quia per ipsa quoque, quæ se agere sancta ostendunt, non conversionem quærunt hominum, sed auras favorum. *Et ita* simulant mendaciter intentionem rectam, quam non habent (*inquit S. Thomas*) quamvis non simulent aliquod rectum opus, quod non agunt „ „.

REGULA VI.

„ „ Qui habitum sanctitatis assumit, intendens se ad statum perfectionis transferre, si per in-

firmitatem deficiat, non est simulator, vel hypocrita; quia non tenetur manifestare suum peccatum, sancti- tatis habitum deponendo (*Vestem scilicet clericalem, aut monasticam.*) Si autem ad hoc sanctitatis habitum assumeret, ut se justum ostentaret, esset hypocrita, & simulator „ „. Ita *S. Thomas* ibidem ad secundum.

REGULA VII.

Hypocrisis gravius peccatum est, cæteris paribus, iis, quæ palam committuntur.

Ita docent *S. Hieronymus* Commentario in *Isaiæ* cap. 6. „ „ Si præbeo (*inquit*) eleemosynam, ut glorificer ab hominibus, recepi mercedem meam, & mercenarius appellandus sum. Si castum esse me simulo, & aliud est in conscientia mea; habeo non gloriam mercenarii, sed supplicia peccatoris. Et in comparatione duorum malorum, levius est aperte peccare, quam simulare, & fingere sanctitatem „ „.

S. August. Enarratione in Psal. 63. „ „ Simulata (*inquit*) innocentia non est innocentia; simulata æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas; quia & iniquitas est, & simulatio. *Et Sermone* 355. *alias* de Diversis, 49. Nolo habere hypocritas. Malum est cadere a proposito, sed pejus est simulare propositum „ „.

S. Leo, Sermone 5. *De Passione Domini*, ubi de Juda sic loquitur: „ Merito, sicut & Propheta prædi- „ xerat: Oratio ejus facta est in peccatum; quoniam „ consummato scelere tam perversa impii conversio „ fuit, ut etiam pœnitendo peccaret „.

S. Bernardus, in Apologia ad *Guillielmum Abbatem*, cap. I. „ Quis (*inquit*) magis impius, an profitens „ impietatem, an mentiens sanctitatem? Nonne is, „ qui etiam mendacium addens, geminat impieta- „ tem „?

REGULA VIII.

Christiana pietas interior simul, & exterior esse debet.

Christianæ pietatis character.

Ut enim Psal. 44. dicitur: *Omnis gloria ejus filiæ Regis ab intus; in fimbriis aureis circumamicta va-*

rie-

rietatibus. Quæ verba expendens Auctor Commentarii in lib. *Regum*, inter Opera *S. Gregorii* editi, lib. 6. cap 15. „„ Quid est (*inquit*) quod omnis gloria intus esse prohibetur, nisi quia & illa quæ foris est gloria, cum aliis innumeris intus esse cognoscitur? Aurea enim virginitas non est, si foris est, & intus non est. Quia ergo intus, & foris est, quia eadem splendet in corpore, eadem fulget in mente; omnis gloria filiæ Regum intus esse sentiri convenienter potest. Omnis gloria ejus intus est, quia foris sola intus sola non est. Quia enim multæ sunt virtutum charitates in mente Virginis, sic virgineus splendor asseritur, ut intus omnis gloria prædicetur „„. Idem docet Apostolus ad Rom. 12. *Providentes bona* (inquit) *non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus*. Hinc *S. Gregorius Nazianz.* Oratione in funere sororis suæ *Gorgoniæ*, veram illius virtutem his verbis prædicat: „„ Quod præclarissimum est, non magis optima videri, quam revera esse studebat; quin potius in abscondito, apud eum, qui abscondita intuetur, pietatem luculenter excolebat „„. Hinc *Tertullianus*, lib. *de Pallio*, ait; „„ Etsi eloquium quiescat, nam & elinguis Philosophia vita contenta est, ipse habitus sonat. Sic denique auditur Philosophus, dum videtur: De occursu meo vitia suffundo... Grande Pallii beneficium est, sub cujus recogitatu improbi mores vel erubescunt „„.

ARTICULUS XVIII.
DE CONTENTIONE,
quarta inanis gloriæ filia.

Contentio est impugnatio veritatis cum confidentia clamoris. Ex genere suo mortale peccatum est. Ab Apostolo enim inter peccata a regno Dei excludentia non semel recensetur. Ad *Rom.* 1. loquens de Philosophis, quos *tradidit* Deus *in reprobum sensum*, ait illos fuisse *Repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio,* Quid est contentio.

con-

la, conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate privati sunt, existimantium, quæstum esse pietatem. Et *S. Jacobus* Epistolæ suæ catholicæ, c. 3. *Quod si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus vestris; nolite gloriari, & mendaces esse adversus veritatem. Non est enim ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica; ubi enim zelus, & contentio, ibi inconstantia, & omne opus pravum.* Hinc *Tertullianus*, lib. *de Præsumptionibus hæreticorum*, c. 17. ostendens, quam periculosa sit, nedum infructuosa contra hæreticos Scripturas sacras non recipientes, vel adulterantes, disputatio coram infirmis, ait: „ „ Necessario nolunt agnoscere ea, per quæ revincuntur; his nituntur, quæ ex falso composuerunt, & quæ de ambiguitate cœperunt. Quid promovebis exercitatissime Scripturarum, cum si quid defenderis, negetur; ex adverso si quid negaveris, defendatur? Et tu quidem nihil perdes nisi vocem in contentione; nihil consequeris nisi bilem de blasphematione. Ille vero, si quis est, cujus causa in congressum descendis Scripturarum, ut eum dubitantem confirmes, ad veritatem, an magis ad hæreses deverget? Hoc ipso motus, quod te videat nihil promovisse, æquo gradu negandi, & defendendi adversa parte, statu certe pari, altercatione incertior discedet, nesciens quam hæresim judicet „ „.

REGULA III.

Lethale contentionis peccatum incurrunt improbi litigatores, causidici, procuratores, qui causam injustam dolis, clamoribus, tergiversationibus obtinere, imo potius extorquere nituntur.

Hæc regula colligitur ex *S. Thoma* loco supra laudato, in responsione ad tertium, dicente: „ „ Secundum completam rationem contentionis, prout est peccatum mortale, ille in judicio contendit, qui impugnat veritatem justitiæ; & in disputatione contendit, qui intendit impugnare veritatem do-

doctrinæ. Et secundum hoc catholici non contendunt contra hæreticos, sed potius e converso „ „.

REGULA IV.

L*ethali contentionis peccato se inficiunt, qui in disputatione quavis, aut litis prosecutione*, verbis improperii disceptant, *quibus charitas proximo debita graviter læditur, ejusque fama proscinditur*; cum optimis tantum rationibus veritatem, aut causæ merita in lucem proferre, ac tueri deberent. Hæc Regula colligitur ex *S. Thom.* Lectione 3. in cap. 2 Epistolæ 2. ad *Timotheum*.

REGULA V.

Contentio, quæ est impugnatio falsitatis cum debito modo acrimoniæ, est laudabilis. Si autem accipiatur contentio secundum, quod importat impugnationem falsitatis cum inordinato modo, sic potest esse peccatum veniale; nisi forte tanta inordinatio fiat in contendendo, quod ex hoc generetur scandalum aliorum. Contentio laudabilis.

Hæc regula ipsis *S. Thomæ* verbis concepta est, 2. 2. quæst. & art. supra laudatis. Et confirmatur ex responsione ad tertium: „ „ Si accipiatur (*inquit*) contentio in judicio, vel disputatione secundum imperfectam rationem, scilicet secundum quod importat quamdam acrimoniam locutionis, sic non semper est peccatum mortale „ „. Imo nullum quandoque peccatum est, secundum illud *S. August.* Tract. 7. in Epist. 1. S. Joannis: „ „ Dilige, & quod vis fac, sive taceas, dilectione taceas; sive clames, dilectione clames; sive emendes, dilectione emendes; sive parcas, dilectione parcas. Radix sit intus dilectionis, non potest de ista radice nisi bonum existere „ „.

REGULA VI.

Contentio de re, de qua non est contendendum, veniale saltem peccatum est.

Contentio enim hujusmodi est inordinata, & perversa. Talis fuit Apostolorum contentio Luc. 22. Contentio venialis.

12. *Facta est & contentio inter eos, quis eorum videretur esse major.* In discipulis autem Christi, ut observat *S. Thomas*, quæst. & articulo supra laudatis, in responsione ad primum: „ „ Non erat contentio cum intentione impugnandi veritatem; quia unusquisque defendebat, quod sibi verum videbatur. Erat tamen in eorum contentione inordinatio, quia contendebant, de quo non erat contendendum, scilicet de primatu honoris. Nondum enim erant spirituales. Unde & Dominus consequenter eos compescuit „ „. Gravius certe peccabant prædicatores illi, qui *S. Paulo* in vinculis propter Evangelii veritatem detento, æmulationis, & contentionis animo Christum & ipsi prædicabant, existimantes se majus periculum Apostolo creare, ut ipse testatur ad Philip. 1. *Quidam autem* (inquit) *ex contentione Christum annuntiant, non sincere, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis. Quid enim? Dum omni modo, sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.* Hi certe „ „ Reprehensibiles erant (*inquit S. Thomas*) quia quamvis non impugnarent veritatem fidei, sed eam prædicarent, impugnabant tamen veritatem quantum ad hoc, quod putabant se suscitare pressuram Apostolo veritatem fidei prædicanti. Unde Apostolus non gaudebat de eorum contentione, sed de fructu, qui ex hoc proveniebat, scilicet quod Christus annuntiabatur; quia ex malis etiam occasionaliter subsequuntur bona „ „.

REGULA VII.

Disputationes ad illustrandam, & explicandam veritatem minime susceptæ, & peractæ, sed solo studio vincendi adversarios, & gloriæ captandæ, contentiones sunt, & peccata.

Contentiones vitandæ.

Hinc Apostolus 2. ad *Timoth.* 2. scribit: *Stultas, & sine disciplina Quæstiones devita; sciens quia generant lites. Servum autem Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem,*

tem, & cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati. Hinc Dialecticam, quatenus ea Sophistæ abutuntur, *Tertullianus*, lib. *de Præscriptionibus hæreticorum*, cap. 7. *In argumentis operariam contentionum* vocat. Et lib. *de Anima*, cap. 18 *Philosophicas argutias vocat tormenta cruciandæ simplicitatis, & suspendendæ veritatis.* Hinc *S. August.* lib. 4. *de Doctrina christiana*, cap 28. „„ Verbis (*inquit*) contendere, non est curare, quomodo error veritate vincatur, sed quomodo tua dictio dictioni præferatur alterius. Porro qui non verbis contendit, id agit verbis, ut veritas pateat, veritas placeat, veritas moveat; quoniam nec ipsa, quæ præcepti finis, & plenitudo legis est, charitas ullo modo recta esse potest, si ea, quæ diliguntur, non vera, sed falsa sunt „„.

REGULA VIII.

Molesta, & plena contentionis negotia vir christianus declinare debet, quantum potest.

Hanc regulam tradit *S. Ambros.* Ep. 63. ad Vercellensem Ecclesiam. „„ Quoniam (*inquit*) nemo potest esse sine aliquibus adversis, id agamus, ne nobis nostro vitio adversa accidant. Nemo enim gravius alieno condemnatur judicio, quam insipiens suo, qui sibi auctor est malorum. Unde molesta, & plena contentionis declinemus negotia, quæ neque fructum habent, & impedimentum afferunt. Quamquam id agere debemus, ne nos arbitrii nostri pœniteat, aut facti. Prudentis est enim prospicere, ne frequenter eum pœniteat sui; nunquam enim pœnitere solius est Dei. Quis vero justitiæ fructus, nisi mentis tranquillitas? Aut quid est juste vivere, nisi cum tranquillitate vivere „„?

ARTICULUS XIX.
DE PERTINACIA,
quinta inanis gloriæ filia.

Pertinacia vitium est ex inani gloria ortum, quo quis repudiata meliore, & æquiore sententia, de sua, Quid sit pertinacia.

licet falsa, & iniqua, nulla ratione dimoveri potest. Hic proprius est hæreticorum caracter, de quibus *S. Hieron.* in fine dialogi *Adversus Luciferanos* ait: *Facilius eos vinci posse, quam persuaderi.* Hinc *S. August.* lib. 3. *de Anima, & ejus origine*, cap. 15. „ Hæc (*inquit*) si pertinaciter singula defendantur, „ tot hæreses facere possunt, quot opiniones esse „ enumerantur „. *Et lib. 3. Contra Cresconium grammaticum, cap. 3.* „ „ Sicut laudabile est a vera sententia non moveri; ita culpabile persistere in falsa; quam nunquam tenere prima laus est, secunda mutare; ut aut ex initio vera permaneat, aut mutata falsa vera succedat „ „.

Pertinacia perseverantiæ opponitur. „ „ Pertinaces enim perseverant in propria sententia plus, quam oportet; perseverans secundum quod oportet (*inquit S. Thomas* 2. 2. *qu.* 138. *art.* 2.) Ideo autem aliquis nimis persistit in propria sententia, quia per hoc vult suam excellentiam manifestare. *Unde* oritur ex inani gloria, sicut ex causa „ „.

REGULA PRIMA.

Pertinacia lethale peccatum est, cum aliquis manifestata sibi doctrina catholicæ Fidei, resistere maluerit, & illud, quod tenebat, elegerit.

Pertinacia quam grave peccatum.

Hic enim proprie hæreticus est, ut docet *S. Augus.* lib. 4. *de Baptismo contra Donatistas*, cap. 16. & lib. 2. c. 5. „ „ Ideo (*inquit*) plerumque doctioribus minus aliquid revelatur, ut eorum patiens, & humilis charitas, in qua fructus major est, comprobetur; vel quomodo teneant unitatem, cum in rebus obscuris diversa sentiunt, vel quomodo accipiant veritatem, cum contra id, quod sentiebant, declaratam esse cognoscunt... *Et infra*: Homines sumus. Unde aliquid aliter sapere, quam res se habet, humana tentatio est. Nimis autem amando sententiam suam, vel invidendo melioribus, usque ad præcidendæ Communionis, & condendi schismatis,

vel

vel hæresis sacrilegium pervenire, diabolica præsumptio est. In nullo autem aliter sapere, quam res se habet, angelica perfectio est. Quia itaque homines sumus, sed spe Angeli sumus, quibus æquales in resurrectione futuri sumus, quamdiu perfectionem Angeli non habemus, præsumptionem diaboli non habeamus „ „.

REGULA II.

Pertinacia lethale peccatum est, cum aliquis Ecclesiæ, summi Pontificis, aut Episcopi cujuslibet catholici, in sua Diœcesi, judicio, & mandato, propositiones catholicæ Fidei, vel christianæ morum disciplinæ, pietati, ecclesiasticæ hierarchiæ, aut paci contrarias, vel piarum aurium quovis modo offensivas, aut scandalum moventes, seu verbistenus assertas in scholis, concionibus, publicis disputationibus, privatisque congressibus, seu literis consignatas, ejurare, retractare, ac emendare noluerit.

Hac enim pertinacia charitas Dei, qui prima veritas est, & charitas proximi, graviter læduntur. „ „ Nam nimis perverse seipsum amat, qui & alios vult errare, ut error suus lateat. Quanto enim melius, & utilius, ut ubi ipse erravit, alii non errent, quorum admonitu errore careat? Quod si noluerit, saltem comites erroris non habeat (*inquit S. August.* Epist. 143. alias 7. *ad Marcellinum.*) *Et infra*: Illius Scripta summa sunt auctoritate dignissima, qui nullum verbum, non quod revocare vellet, sed quod revocare deberet, emisit. Hoc quisquis nondum est assecutus, secundas habeat partes modestiæ, quia primas non potuit habere sapientiæ. Quia non valuit omnia non pœnitenda diligenter dixisse, pœniteat, quæ cognoverit dicenda non fuisse „ „.

REGULA III.

Pertinacia lethale peccatum est, cum quispiam Scripturarum divinarum auctoritati rationes quascunque non summittit; aut certæ, ac evidenti rationi Scripturæ sacræ præter Ecclesiæ sensum intellectæ auctoritatem studiose opponit.

Ut enim ait *S. August.* Epist. mox laudata: „„ Si ratio contra divinarum Scripturarum auctoritatem redditur, quamlibet acuta sit, fallit verisimilitudine; nam vera esse non potest. Rursus si manifestissimæ, certæque rationi velut Scripturarum sanctarum objicitur auctoritas; non intelligit, qui hoc facit, & non Scripturarum illarum sensum, ad quem penetrare non potuit, sed suum potius objicit veritati; nec quod in eis, sed quod in seipso velut pro eis invenit, opponit „ „.

REGULA IV.

Pertinacia lethale peccatum est. cum aliquis Propositiones in materia Fidei, & morum, a Conciliis, vel ab Episcopis, & imprimis a romano Pontifice damnatas, propugnat.

His siquidem examen, & judicium doctrinarum divinitus commissum est. Unde qui aliquam ex damnatis *Jansenii*, aut *Baji* Propositionibus, vel ex propositionibus laxiorum Casuistarum ab *Alexandro VII.* & *Innocent. XI.* Romanaque, & catholica Ecclesia confixis propugnaret, aut veram esse, ac sequendam nihilomnius sentiret, lethalis peccati reus esset.
Cap multi dist. 17. Innoc. I. Epist. 4. Hinc *Majores Ecclesiæ causas*, & *difficiles Quæstiones*, Fidem scilicet, vel dubiam disciplinam spectantes: *Ad Sedem apostolicam quasi ad caput, atque ad apicem Episcopatus referri*, ejusque judicium expectari, & velut oraculum suscipi, vetus mos obtinuit. Hinc *S. Hieron.* Patrum doctissimus, *Damasi* Pontificis sententiam de una, vel tribus hypostasibus dicendis rogavit, Ep. 57. „ „ Obtestor beatitudinem tuam (*inquit*)

quit) per Crucifixum, mundi ſalutem, per homouſion Trinitatem, ut mihi Epiſtolis tuis ſive tacendarum, ſive diſcendarum hypoſtaſeon detur auctoritas „„. Hinc *S. Auguſt.* de Pelagiana hæreſi non ſolum in Synodis Africæ, verum etiam Romæ a ſummis Pontificibus *Innocent. I.* & *Zoſimo*, damnata ait: „Sedis apoſtolicæ reſcripta venerunt, cauſa finita „eſt; utinam & error finiatur „. Hinc *S. Anſelmus*, lib. *de Fide Trinitatis* offerens, & dicans *Urbano II.* Pontifici maximo, ſcribit. „„ Quoniam divina Providentia veſtram elegit ſanctitatem, cui vitam, & Fidem chriſtianam cuſtodiendam, & Eccleſiam ſuam regendam committeret; ad nullum alium rectius refertur, ſi quid contra catholicam fidem oritur in Eccleſia, ut ejus auctoritate corrigatur; nec ulli alii tutius, ſi quid contra errorem reſpondetur, oſtenditur, ut ejus prudentia examinetur „„. Hinc *S. Bernardus*, Ep. 190. „„ Oportet (*inquit*) ad veſtrum referri Apoſtolatum pericula quæque, & ſcandala emergentia in regno Dei, ea præſertim, quæ de fide contingunt. Dignum enim arbitror ibi potiſſimum reſarciri damna fidei, ubi non poſſit fides ſentire defectum; hæc quippe hujus prærogativa Sedis „„. Quamobrem *Hincmarus* Archiepiſcopus Remenſis in Præfatione Opuſculi *De Divortio Lotharii Regis, & Tetberga Regina*, ſcribit: „„ De omnibus dubiis, vel obſcuris, quæ ad rectæ fidei tenorem, vel pietatis dogmata pertinent, S R. E. ut omnium Eccleſiarum mater, & magiſtra, nutrix, & doctrix, eſt conſulenda, & ejus ſalubria monita ſunt tenenda; maxime ab his, qui in illis regionibus habitant, in quibus divina gratia per ejus prædicationem omnes in fide genuit, & catholico lacte nutrivit, quos ad vitam præordinavit æternam „„. Hinc *Yvo* Carnotenſis Epiſcopus Ep. 8. „ Sedis (*inquit*) Apoſtolicæ judiciis, „ & Conſtitutionibus obviare, plane eſt hæreticæ pravitatis notam incurrere „. Hinc denique Conventus Melodunenſis Eccleſiæ gallicanæ, tit. 1. *De Fidei Profeſſione*, ita decrevit: „„ Operam dabunt ii,

quibus hæc cura demendata est, Episcopi scilicet, & eorum Vicarii, ut in omnibus Synodis tam dioecesanis, quam provincialibus, omnes, & singuli tum Clerici, tum Laici, amplectantur, & aperta professione eam fidem pronuntient, quam S. romana Ecclesia, magistra, columna, & firmamentum veritatis profitetur, & colit. Ad hanc enim propter suam principalitatem necesse est omnes convenire Ecclesias „ „.

REGULA V.

Lethalis pertinaciæ reus est, quisquis damnationi propositionum aliquarum in materia fidei, & in sensu etiam auctoris, e cujus libris excerptæ sunt, secundum formulam ab apostolica Sede, & Episcopis præscriptam, subscribere superbe recusat.

Is enim sententiam suam nimis amat, eamque præponit, & veritati fidei, quam subscriptione sua aperte profiteri renuit; & obedientiæ, quam debet summo Pontifici, & Episcopis subscriptionem jure impetrantibus, ut omnis hæreseos suspicio eluatur; & ædificationi, quam toti debet Ecclesiæ summittendo privatum lumen suum, atque opinionem judicio pastorum ipsius, & præsertim romani Pontificis pastorum omnium unius, summique pastoris. Hinc *S. Hieron.* Ep. 65. adversus Origenistas hæc habet: „ „ Subscriptionem tergiversantur, quæruntque suffugia. Alius, non possum, inquit, damnare, quod nemo damnavit. Alius, nihil super hoc a Patribus statutum est; ut dum totius orbis provocatur auctoritas, subscribendi necessitas differatur. Quidam constantius; quomodo damnabimus, quos Nicæna Synodus non tetigit „ „? Et in procemio Dialogi adversus Pelagianos: „ „ Si quis (*inquit*) falso se infamari clamitat, & gloriatur nostra sentire, tunc veræ fidei probabit assensum, cum aperte, & absque dolo adversa damnaverit „ „. Hinc *S. Leo* Ep. 6. alias 86. ad Aquilejensem Episcopum de Pelagianis scri-

scribit: „ „ Damnent apertis professionibus suis superbi erroris auctores, & quidquid in doctrina eorum universalis Ecclesia exhorruit, detestentur; omniaque Decreta synodalia, quæ ad excisionem hujus hæreseos apostolicæ Sedis confirmavit auctoritas, amplecti se, & in omnibus approbare, plenis, & apertis, ac propria manu subscriptis protestationibus eloquantur. Nihil in verbis eorum obscurum, nihil inveniatur ambiguum. Quoniam novimus hanc istorum esse versutiam, ut in quacunque particula dogmatis execrandi, quam a damnandorum soliditate discreverint, nihil sibi sensuum suorum æstiment esse non salvum. *Et infra*: Qui correctos se videri volunt, ab omni suspicione se purgent, & obediendo nobis, probent se esse nostros. Quorum si quisquam salubribus præceptis satisfacere detrectarit, sive ille Clericus, sive Laicus, ab Ecclesiæ societate pellatur, ne perditor animæ suæ, saluti insidietur alienæ „ „. Sic actum cum *Anatolio*, qui Eutychianæ hæreseos in suspicionem venerat, ut constat ex ejusdem Pontificis Ep. 33. alias 52. „ „ Sinceram (*inquit*) communis fidei professionem absolutissima subscriptione, coram omni Clero, & universa plebe declaret, apostolicæ Sedi, & universis Domini Sacerdotibus, atque Ecclesiis publicandam „ „. Sic actum cum *Attico* Presbytero, ut constat ex ejusdem sancti Pontificis Ep. 77. alias 128. ad *Anatolium* data. His exemplis *Alexander VII.* Pontifex maximus formulam præscripsit damnationis: *Quinque propositionum ex Cornelii Jansenii libro, cui nomen Augustinus, excerptarum, & in sensu ab eodem auctore intento, prout illas per suas Constitutiones Sedes apostolica damnavit*; Cui formulæ ab omnibus Archiepiscopis, necnon aliis quibuscunque ecclesiastici Ordinis, tam regularibus quam secularibus, etiam monialibus, doctoribus, & licentiatis, collegiorum rectoribus, atque magistris subscribi distincte mandavit, sub pœnis canonicis. Quam subscriptionem absque lethalis pertinaciæ crimine superbe recusare nemo potuit, aut potest.

REGULA VI.

Lethalis pertinaciæ reus est, quisquis opinionem erroneam, aut minus probabilem in materia morum, veræ, & probabiliori anteponit, & secundum illam agit.

Tunc enim *Innititur suæ sententiæ, nolens credere sententiæ saniori* (inquit *S. Thomas* qu. 9. *de Malo*, ar. 2.) idque in re maximi momenti, & ubi de æterna salute agitur; consulit cupiditatem suam, non docentem intus veritatem; aut certe Doctores prurientes auribus, a veritate recedentes, & cupiditati blandientes. At veritas, quæ Christus est, non cupiditas, est consulenda, ut docet *S. August.* lib. *De Magistro*, cap. 11. „ „ De universis, quæ intelligimus (*inquit*) non loquentem, qui personat foris, sed intus ipsi menti præsidentem consulimus veritatem, verbis fortasse, ut consulamus admoniti. Ille autem, qui consulitur, docet, qui in interiore homine habitare dictus est Christus, id est, incommutabilis Dei virtus, atque æterna sapientia; quam quidem omnis rationalis anima consulit, sed tantum cuique panditur, quantum capere propter propriam sive malam, sive bonam voluntatem potest. Et si quando fallitur, non fit vitio consultæ veritatis; ut neque hujus, quæ foris est, lucis vitium est, quod corporei oculi sæpe falluntur; quam lucem de rebus visibilibus consuli fatemur, ut eas nobis, quantum cernere valemus, ostendat „ „.

REGULA VII.

Lethalis pertinaciæ reus est, quisquis in Comitiis, conventibus, capitulis, consiliis, ubi de bono Ecclesiæ, reipublicæ, aut societatis cujuslibet, spiritualis, vel temporalis deliberatur, & imprimis de eligendo summo Pontifice, Episcopo, vel Superiore quocunque ecclesiastico; aut Principe, vel magistratu, de condendis, aut legibus, vel statutis, de gratiis concedendis, aut pœnis irrogandis, æquiorem, & saniorem sententiam, studio partium, minus justæ postponit.

Hic

Hic enim sententiam suam nimis amare convincitur, qui bono communi, & saniori sententiæ in illud tendenti ipsam præponere non veretur.

REGULA VIII.

Veniale tantum peccatum committit, qui in materia levi, nec sibi, alterive perniciosa, pertinax est; nisi forte ratione scandali, quod pareret propriæ sententiæ nimius amor, & immobilis in ea permansio.

ARTICULUS XX.
DE DISCORDIA.

Sexta filia inanis gloriæ.

Discordia est dissensio, & discrepantia voluntatum circa bonum Dei, vel proximi, in quod homo consentire tenetur ex præcepto, quo Deum, & proximum deligere debet. Quid sit discordia.

Dissensio voluntatum dicitur, non opinionum duntaxat. Possunt enim homines inter se dissentire, & varias in opiniones abire, salvo charitatis, & concordiæ vinculo, nisi hæc dissensio sit circa ea, quæ necessaria sunt ad salutem, nempe circa fidem, vel christianam morum disciplinam, vel cum nimia pertinacia conjuncta sit. Dicitur circa bonum, quia in malo dissentire bonum est. Dicitur Dei, vel proximi, quia discordia repugnat charitati, qua utrumque bonum diligitur. Additur, in quod homo consentire tenetur, quia non tenetur quilibet amplecti quodlibet bonum, sed illud tantum, quod necessarium est ad salutem, non quod est meræ supererogationis, ut Theologi loquuntur. Unde si quis dissentiat ab amico monasticæ vitæ professionem suadente, discordiæ peccatum non committit.

Discordia ex genere suo mortale peccatum est. Apostolus enim ad Gal. 5. *Dissensiones* numerat inter *opera carnis*, de quibus subdit: *Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Nihil autem excludit a regno Dei nisi peccatum mortale. Et Prov. 6. *Sex* Ex genere lethale peccatum est.

ſunt (inquit ſapiens) *quæ odit Dominus*, *& ſeptimum deteſtatur anima ejus*, *oculos ſublimes*, *linguam mendacem*, *manus effundentes innoxium ſanguinem*, *cor machinans cogitationes peſſimas*, *pedes veloces ad currendum in malum*, *proferentem mendacia*, *teſtem fallacem*, *& eum*, *qui ſeminat inter fratres diſcordias*. Id confirmat *S. Auguſt.* Enar. in Pſal. 149. „ „ Si tu (*inquit*) laudas Dominum, & ego laudo Dominum, quare in diſcordia ſumus? Charitas laudat Dominum, diſcordia blaſphemat Dominum „ „. Et Serm. *De Utilitate jejunii*, cap. 8. explicans cur diabolus diſcordiam inter Chriſtianos ferat, dum concordes ſunt inter ſe Pagani, hæc habet: „ „ Non præferant nobis quaſi concordiam ſuam, non ſibi tanquam de unitate ſua placeant. Hoſtem quippe, quem patimur, illi non patiuntur; illos & non iſta agentes ipſe poſſidet. Videt eos adoratores falſorum Deorum; videt eos ſervos, & ſervos dæmoniorum; quid illi lucri eſt, quia litigant, aut quid damni eſt, quia non litigant? Et unum quamvis falſum, & vanum ſentientes, ſibique conſentientes, ſic eos poſſidet. At vero cum deſereretur, & multi ad unum Deum concurrerent, ejus ſacrilega Sacramenta deſererent, templa everterent, idola frangerent, Sacrificia prohiberent, vidit ſe perdidiſſe, quos tenebat, vidit a ſua familia receſſiſſe, verum Deum cognoviſſe. Quid faceret? Quomodo inſidiaretur? Concordes nos ſcit, quod poſſidere non poſſit, unum Deum nobis dividere non poteſt, falſos Deos nobis ſupponere non poteſt, ſentit eſſe vitam noſtram charitatem, mortem noſtram diſſenſionem; lites immiſit inter Chriſtianos, quia multos Deos non potuit fabricare Chriſtianis; Sectas multiplicavit, errores ſeminavit, hæreſes inſtituit „ „. Et cap præc. Paganorum concordiam Chriſtianis pudorem ſuffundere debere oſtendit. „ „ Pagani (*inquit*) admoneant te aliquid de unitate Chriſti tui: ecce nos unum verum ideo invenimus, ut ſub uno in unitate non ſimus? Multos illi & falſos, nos unum & verum, & illi ſub multis non habent diviſionem, nos ſub uno vero non tene-

tenemus unitatem. Non doles, non gemis, non erubescis.... Audi Dominum tuum mandatum dantem, ut nos invicem diligamus. Cum ex nobis omnibus tanquam membris corpus sibi faciat, quod corpus habeat unum caput ipsum Dominum, & Salvatorem; tu contra divellis te a membris Christi; non amas unitatem. Non hoc expavesceres in membris tuis? Si distortum digitum haberes, non ad correctorem digiti tui medicum curreres? Certe tunc se habet bene corpus tuum, quando sibi concordant membra tua; tunc diceris sanus, tunc bene vales. Si autem aliquid in tuo corpore dissentiat ab aliis partibus, quæris, qui emendet. Cur ergo non quæris emendari, ut compagini membrorum Christi revoceris, & congruas in ipso corpore, & tuo? Certe viliores sunt cæteris membris capilli tui. Quid vilius in corpore tuo capillis tuis? Quid contemptius? Quid abjectius? Et tamen si male te tondeat, irasceris tonsori, quia in capillis tuis non servat æqualitatem; & tu in membris Christi non tenes unitatem „„.

REGULA I.

Per se discordat aliquis a proximo, cum sciens, & ex intentione dissentit a bono divino, & bono proximi, in qua debet consentire; & hoc est peccatum mortale ex suo genere, propter contrarietatem ad charitatem; licet primi motus hujus discordiæ, propter imperfectionem actus, sint peccata venialia.

Hæc regula ipsius *S. Thomæ* verbis concepta est, 2. 2. quæst. 28. art. 1.

REGULA II.

Cum intentio aliquorum fertur in aliquod bonum, quod pertinet ad honorem Dei, vel utilitatem proximi; sed unus æstimat hoc esse bonum, alius autem habet contrariam opinionem, discordia tunc est per accidens, *id est*, præter intentionem, contra bonum divinum, vel proximi. Et talis discordia non est peccatum, nec repugnat charitati; nisi *conjuncta* sit cum errore circa ea, quæ sunt de necessitate salutis, vel pertinacia indebite adhibeatur. Ita

Discordia innocens.

Ita *S. Thomas* ibidem. Talis discordia fuit inter Sanctos *Paulum*, *&* *Barnabam*, de qua Actuum 15. *S. Lucas* scribit: *Post aliquot dies dixit ad Barnabam Paulus: Revertentes visitemus fratres per universas civitates, in quibus prædicavimus verbum Domini, quomodo se habeant. Barnabas autem volebat secum assumere & Joannem, qui cognominabatur Marcus. Paulus autem rogabat eum (ut qui discessisset ab eis de Pamphilia, & non isset cum eis in opus) non debere recipi. Facta est autem dissensio, ita ut discederent ab invicem.* Hæc (inquam) discordia peccatum non fuit; „ „ Uterque enim intendebat bonum; sed uni videbatur hoc esse bonum, alii illud; quod ad defectum humanum pertinebat. Non enim erat talis controversia in his, quæ sunt de necessitate salutis; quamvis hoc ipsum fuerit ex divina providentia ordinatum propter utilitatem inde consequentem „ „ (*inquit S. Thomas*, ibidem in responsione ad tertiam objectionem.) Hæc scilicet dissensio consiliorum fuit, ex tenebris humanæ mentis profecta, non animorum. De qua dissensione *S. Joan. Chrysost.* Hom. 34. in acta: „ „ Exacerbatio (*inquit*) non fuerit mala, quando pro talibus unusquisque contendit, idque justa cum ratione. Itaque si quis illorum exacerbatus, quod suum, & quod in suam gloriam quæsivisset, bene; si autem uterque volebat docere, & instituere, & hic quidem hanc, ille autem aliam viam ingressus est; quale hoc fuerit crimen? Multa etiam humana ratione faciebant, &c. *Et paulo post*: Uter igitur melius consuluerit, non est nostrum pronuntiare, sed quod magna fuerit Dei ordinatio, &c. *Et infra*: In hac quæstione audiendum, non quod diversi fuerint in sententiis, sed quod alter alteri morem gessit; unde ex discessione majus bonum fuit, & res hinc occasionem sumpsit. Quid igitur? Inimici ne inter se discesserunt? Absit. Vides enim, quod Barnabas postea multum a Paulo in Epistolis celebratur „ „.

RE-

REGULA III.

Discordia quandoque est cum peccato unius tantum; puta, cum unus vult bonum, cui alius sciens resistit; quandoque autem est cum peccato utriusque, puta, cum uterque dissentit a bono alterius, & uterque diligit bonum proprium.

Ita *S. Thomas*, quæstione, & articulo supra laudatis. Sic discordia inter hæreticos, sive schismaticos, & Catholicos est cum illorum duntaxat peccato; volumus enim, ut ad fidei catholicæ professionem, & unitatem redeant; cui illi resistunt. Hinc *S. August.* Serm. 359. alias *De Diversis* 91. „ „ Ecce (*inquit*) quale consilium Dominus fratribus dedit dissidentibus, quo concordes essent, ut carerent cupiditate, & continuo implerentur veritate. Inveniamus ergo talem hæreditatem. Quamdiu loquimur de concordia terrenorum fratrum,.quæ rara est, quæ difficilis est? Loquamur de illa fratrum concordia, quæ vera esse debet, & potest. Fratres sint Christiani omnes, nati ex Deo, & ex visceribus matris Ecclesiæ per Spiritum sanctum; habeant & ipsi hæreditatem dandam, & non dividendam. Hæreditas eorum Deus ipse est... In hac hæreditate concordia custoditur; pro hac hæreditate non litigatur. Alia hæreditas litigando acquiritur; ista litigando amittitur. Nolentes homines hanc hæreditatem perdere, vitant litigare. Et quando forte videntur litigare, non litigant. Sed forte videntur litigare, aut putantur litigare, cum volunt fratribus consulere. Videte, quam concors sit eorum litigatio, quam pacifica, quam benigna, quam justa, quam fidelis. Nam nos litigare videmur cum Donatistis; sed non litigamus. Ille enim litigat, qui adversario suo male vult; litigat ille, qui adversarium suum vult detrimentum pati, se augmentum; illi aliquid decedere, sibi accedere. Non sic sumus nos... Volebamus enim eos, cum quibus litigare videbamur, vel adhuc videmur, acquirere nobiscum, non perdere, ut nos acquiramur. Denique alia vox no-

Discordia quandoque unius duntaxat, quandoque duorum, vel plurium peccatum est.

nostra est, quam fuit fratris illius, qui interpellavit Christum, in terra ambulantem. Nam & nos interpellamus eum in hac causa in coelo sedentem, & non
Luc. 12. dicimus: *Domine, dic fratri meo, ut dividat mecum haereditatem*; sed dic fratri meo, ut teneat mecum haereditatem... Hoc non est litigare, sed amare „ „. Sic Concionator, vel Confessarius, vel quilibet Christianus proximum a peccato revocare, & liberare satagens, ab ipso peccatore dissentit; sic medicus ab aegroto lethargico, vel phrenetico, ut explicat diserte *S. August.* Serm. *De Utilitate jejunii*, cap. 10. „ „ Si pater aegrotet senex (*inquit*) jam vicinus morti, & adsit illi pie filius ejus, & videat eum medicus lethali, & noxio somno premi, patiens est in senem moriturum propter ipsos paucos dies, quibus hic potest vivere; stat filius, & adest patri solicitus; & cum audierit medicum dicentem, iste homo lethargicus potest esse, & inde mori, si permittatur dormire; si vultis eum vivere, non dormiat; illum somnus ille noxius premit, qui & noxius, & dulcis est. Filius autem ejus admonitus a medico; stat solicitus, patri molestus, pulsat; & si pulsatio ejus vincitur, vellicat; & si vellicatio nihil agit, pungit. Certe molestus est patri; & esset impius, nisi molestus esset. At ille, quem delectat mori molestum sibi filium tristi adspectu, & voce reverberat: Quiesce mihi, quid mihi molestus es? Sed medicus ait, quia si dormieris, morieris. Et ille, dimitte me, mori volo. Senex dicit, mori volo. Et puer impius est, si non dicat: Ego nolo. Et illa vita utique temporalis est, nec ille in ea perpetuus erit, cui filius est molestus, ut excitet; nec ille, qui abeunti patri, & decedenti succedit. Ambo per eam transeunt, ambo per illam temporaliter transvolant; & tamen impii sunt, nisi ad ipsam sibi temporalem, etiam cum invicem molesti sunt, consulant. Ergone video fratrem meum somno noxiae consuetudinis premi, & non excito, dum timeo molestus esse dormienti, atque pereunti? Absit a me, ut hoc facerem, nec si illo vivo nostra angustaretur

haere-

hæreditas. Nunc vero cum illud, quod accepturi sumus, dividi non possit; cum possessore multiplicato angustari non possit; non eum erigam vel molestiis, ut vigilet, & carens somno vetustissimi erroris, mecum in hæreditate gaudeat unitatis? Prorsus faciam; si vigilo. faciam, si non facio, & ego dormio „ „.

Et rursus Serm. 359. supra laudato, de lite, & concordia Catholicorum cum Donatistis loquens: „ „ Medicus (*inquit*) non contendit cum ægroto; & si ægrotus facit cum medico, vincitur febris, & sanatur ægrotus. Nam hoc intendit medicus vincere; hoc intendit & febris vincere. Positus est quasi in medio ægrotus. Si vicerit medicus, salvus est ægrotus, si vicerit febris, morietur ægrotus. In contentione ergo nostra contendebat medicus pro salute, pro febre contendebat ægrotus. Qui enim adverterunt medici consilium, vicerunt, febrem superaverunt. Habemus eos sanos, & gaudentes nobiscum in Ecclesia. Blasphemabant nos antea, qui fratres nos non agnoscebant; febris enim mentem turbaverat. Nos tamen illos, & detestantes nos, & sævientes in nos amabamus, & sævientibus ægrotis serviebamus. Resistebamus, contendebamus, & quasi litigabamus, & tamen amabamus. Molesti enim sunt omnes, qui talibus languentibus serviunt; sed ad salutem molesti sunt „ „.

REGULA IV.

A proximo discordare in malo, est laudabile, tantum abest, ut sit peccatum.

Quæ discordia laudabilis.

Nusquam enim peccato consentire licet; nec solum rei sunt, qui malum agunt, sed & qui consentiunt facientibus. Id egregie confirmat *S. August.* Serm. 49. alias *de Tempore*, 237. „ „ Aliquando (*inquit*) amico tuo charissimo inimicus est aliquis, qui erat ambotum. Incipiunt esse de tribus amicis duo inter se inimici. Quid faciat medius, qui remansit? vult, exigit, flagitat a te, ut oderis cum illo, quem odisse

odisse cœpit, & hæc verba tibi dicit: Non es amicus meus, quia es amicus inimici mei. Quæ vox hujus est ad te, ipsa est & illius ad te. Tres enim eratis, duo cœperunt esse discordes, remansisti tu. Si huic te junxeris, illum habebis inimicum; si illi, istum; si ambobus, ambo murmurabunt. Ecce tentatio, ecce spinæ in vinea, quo conducti sumus. Expectas forte a me audire, quid facias. Permane amicus amborum. Qui discordant inter se, concordent per te. Mala, si quæ audis ab altero, noli prodere alteri; ne forte sint postea amici, qui modo sunt inimici, & proditores suos prodant sibi. . . . Ecce nemo te prodit: Deus, qui videt, ipse te judicat. Audisti ab irato verbum, a dolente, a succensente, moriatur in te. Dic sane amico tuo, qui vult te facere inimicum amici tui; alloquere, & tanquam ægrotantem animum medicinæ lenitate pertracta. Dic illi, quare vis, ut sim inimicus illius? Respondet, quia inimicus meus est. Vis ergo, ut sim inimicus inimici tui? Inimicus esse debeo vitii tui. Iste, cui me vis facere inimicum, homo est; est alius inimicus tuus, cui debeo esse inimicus, si amicus tuus sum. Respondebit, quis est alius inimicus meus? Vitium tuum. Respondebit, quod vitium meum? Odium, quo odisti amicum tuum. Esto ergo similis medico. Medicus non amat ægrotantem, si non odit ægritudinem; ut liberet ægrotum, persequitur febrem. Nolite amare vitia amicorum vestrorum si amatis amicos vestros „ „.

Eamdem Regulam confirmat *S. Thomas*, quæstione, & articulo supra laudatis, in responsione ad secundum. „ „ Sicut (*inquit*) voluntas hominis adhærens Deo est quædam regula recta, a qua peccatum est discordare; ita etiam voluntas hominis Deo contraria, est quædam perversa regula, a qua bonum est discordare. Facere ergo discordiam, per quam tollitur bona concordia, quam charitas facit, est grave peccatum. Sed causare discordiam, per quam tollitur mala concordia; scilicet in mala voluntate,

est

eſt laudabile. Et hoc modo laudabile fuit, quod S. Paulus poſuit diſſenſionem inter eos, qui erant concordes in malo „„, ſcilicet inter Sadducæos & Phariſæos, ut refertur Actuum. 23. *Sciens autem Paulus, quia una pars eſſet Sadducæorum, & altera Phariſæorum, exclamavit in Concilio: Viri fratres, ego Phariſæus ſum, filius Phariſæorum, de ſpe, & reſurrectione mortuorum ego judicor. Et cum hæc dixiſſet, facta eſt diſſenſio inter Phariſæos, & Sadducæos.*

ARTICULUS XXI.
DE PRÆSUMPTIONE NOVITATUM,
ſeptima inanis gloriæ filia.

Præſumptio novitatum vitium eſt, quo quis inanis gloriæ ſtudio; ut ſcilicet nomen ſibi faciat, hominumque admirationem ſibi conciliet, nova excogitare præſumit. Quam periculoſa ſit hujuſmodi præſumptio, probant mala inde manantia. Hinc enim hæreſes, & ſententiæ quævis erroneæ contra fidei catholicæ veritatem, aut morum integritatem adinventæ: hinc ſuperſtitiones innumeræ, pernicioſæque artes; hinc veſtium variæ formæ fovendo luxui; novæ choreæ, ac ſaltationes nutriendæ voluptati, excitandæ libidini; novi ludi in animæ, corporiſve perniciem, reive familiaris everſionem; novi ciborum apparatus irritandæ gulæ, nova ſpectacula paſcendæ curioſitati, praviſque cupiditatibus accendendis, atque imprimis amori profano, excogitata. Hinc veterum conſuetudinum innoxiarum, aut optimarum etiam legum everſiones, haud abſque ſcandalo, & perturbatione factæ. Quid ſit præſumptio novitatum.

REGULA PRIMA.

Præſumptio novitatum lethale peccatum eſt, cum nova doctrina contra fidei veritatem, aut morum integritatem excogitatur, & aſſeritur.

Hinc Apoſtolus ad *Timotheum* 6. ſcribit: *O Timothee, depoſitum cuſtodi, devitans profanas vocum novi-* Quam grave crimen.

novitates. Quid est depositum? (inquit *Vincentius Lirinensis*, Commonitorii I. cap. 27.) „ „ Id est, quod tibi creditum est, non quod a te inventum; quod accepisti, non quod excogitasti; rem non ingenii, sed doctrinæ; non usurpationis privatæ, sed publicæ traditionis; rem ad te perductam, non a te prolatam; in qua non auctor debes esse, sed custos; non institutor, sed sectator; non ducens, sed sequens. *Depositum* (inquit) *custodi*. Catholicæ fidei talentum inviolatum, illibatumque conserva. Quod tibi creditum est, hoc penes te maneat, hoc a te tradatur. Aurum accepisti, aurum redde; nolo mihi pro aliis alia subjicias; nolo pro auro imprudenter plumbum, aut fraudolenter æramenta supponas; nolo auri speciem; sed naturam plane. O Timothee, o Sacerdos, o Doctor, si te divinum munus idoneum fecerit, ingenio, exercitatione, doctrina esto spiritualis Tabernaculi Beseleel, pretiosas divini dogmatis gemmas exsculpe, fideliter coapta, adorna sapienter, adjice splendorem, gratiam, venustatem. Intelligatur te exponente illustrius, quod antea obscurius credebatur. Per te posteritas intellectum gratuletur, quod ante vetustas non intellectum venerabatur; eadem tamen, quæ didicisti, doce, ut cum dicas nove, non dicas nova. *Et cap.* 9. Mos iste (*inquit*) semper in Ecclesia viguit, ut quo quisque foret religiosior, eo promptius novellis adinventionibus contrairet „ „.

Hinc *Tertull.* lib. *De Præscriptionibus hæreticorum*, c. 13. ita de hæreticis loquitur: „ „ Mentior, si non etiam a regulis suis variant inter se, dum unusquisque proinde suo arbitrio modulatur, quæ accepit, quemadmodum de suo arbitrio ea composuit ille, qui tradidit. Agnoscit naturam suam, & originis suæ morem profectus rei. Idem licuit Valentinianis, quod Valentino, Marcionitis, quod Marcioni, de arbitrio suo fidem innovare „ „.

His apprime convenit illud Psal. 143. *Quorum filii sicut novellæ plantationes in juventute sua. Filiæ eorum com-*

composita, circumornata, ut similitudo templi. Quem locum *S. Hieron.* seu potius alius Auctor Commentarii in Psalm. inter ejus opera editi sic interpretatur: Plantatio eorum non est vetus, sed novella est. Non est enim de veteri Lege, non est de Prophetis, non est de Apostolis, sed novis magistris est. In juventute sua; semper juvenes sunt, licet multæ sint hæreses veteres, tamen quotidie mutantur, & novæ quotidiæ inveniuntur. Novæ sunt ipsæ hæreses, licet veteres sint; tamen cum quotidie doctrinas suas innovant, novæ sunt. Non enim sunt veterum magistrorum errore contenti; sed quotidie ipsi nova reperiunt.., *Filiæ eorum compositæ.* Sermo compositus, & sensus sordibus. In Scripturis sanctis cogitationes semper filii dicuntur, verba filiæ. Vide ergo, quid dicit: Cogitationes eorum, hoc est, filii novi sunt. Verba vero eorum, quæ habent de sapientia seculari, composita sunt. *Filiæ eorum compositæ.* Videntur quidem compositæ, sed quia filiæ sunt, & non filii, vires non habent. *Circumamictæ ut similitudo templi.* Non habent veram Ecclesiam, sed similitudinem Ecclesiæ „ „.

REGULA II.

Præsumptio novitatum in ritibus, & disciplina Ecclesiæ, cum scilicet in rebus magni momenti fit innovatio absque causa, & auctoritate Episcoporum, ac imprimis romani Pontificis, grave peccatum est.

Hæc regula colligitur ex *S. Bernard.* Ep. 174. „ Contra Ecclesiæ ritum (*inquit*) præsumpta „ novitas, mater temeritatis, soror superstitionis, „ filia levitatis „. Hinc *Radulfus Tungrensis*, lib. *De Observantiis canonicis*, Prop. 6. ait: „ In divino Officio „ est a novitatibus omnimode abstinendum. *Et Prop.* 7. „ Officium divinum majorum auctoritate, non diversorum arbitrio regi debet „. Hinc *Nicolaus de Clemangis*, Archidiaconus Bajocensis, Tract. *De novis*

Celebritatibus non instituendis, hæc habet : „ „ Pariunt novitates discordias, partas nutriunt, nutritas augent, auctas roborant... Per novitates Dominus graviter
Ps. 105. 29. irritari solet, de quibus in Psalmo scriptum est : *Et irritaverunt eum in adinventionibus suis, & multiplicata est in eis ruina.* Nonne satis in omnibus Ecclesiis festa multiplicata sunt? Vix temporali officio, inchoandisque semel in mense Historiis propter quotidiana Sanctorum solemnia locus relinquitur. Dies consulto a Patribus Deo relictos, Sanctorumque Natalitiis absolutos, novi assidue Sancti occupant, & pulsus cogitur Deus suo loco cedere. *Et infra* : Improbanda valde videtur illa consuetudo, qua in omnibus fere Ecclesiis canonicalibus ad cujuslibet etiam laici petitionem novæ quotidie Sanctorum celebritates instituuntur, modo temporalis inde emolumenti aliquid proveniat. Nam ultra ea, quæ præmissa sunt de Dei expulsione, sacræque Historiæ abolitione, corrumpuntur antiquæ Ecclesiarum observationes, priscus ritus, vetera statuta violantur, corrumpuntur libri ordinarii, & novæ in dies abrasiones in illis fiunt, detractiones, additiones lituræ, abolitiones. Et quid tam leve, tam inconstans, tam turpe, & ridiculosum, quam suum quotidie ordinem pervertere, suum morem mutare, suam formam deformare, suam regulam nova regula, imo nova irregularitate variare? Quid magis fixum, magis stabile, magis immobile in Ecclesia debet esse, quam ordo, & ritus officii, quibus Ecclesiæ ab invicem maxime discernuntur? Quis ibi potest servari ordo, ubi a suscepto ordine tam sæpe disceditur? Non potest ordo esse ordinis corruptio; non est regula, quæ regulam aufert, nec forma, quæ formam destruit „ „. Hinc Conc. Coloniense anno 1536. P. 2 cap. 7. „ „ Sunt (*inquit*) in Clero zelum quidem Dei habentes, sed non secundum scientiam, qui privatis quibusdam affectibus ducti, vel testamento, vel (ut vocant) fundationibus efficiunt, ut nova Festa præter Ecclesiæ auctoritatem subinde celebrentur. Quo interim fit, ut

ut preces horariæ, ac reliqua publice recepta pro affectu cujuslibet facile noventur, id quod nobis non satis probatur. Neque enim errarunt Patres, a quorum institutis in dicendis precibus utinam tam longe discessum non fuisset. Quod si hic singulorum affectibus indulgebitur, tandem antiquus ritus penitus evanescet „ „.

REGULA III.

Præsumptio novitatum, qua antiquæ consuetudines charitati Dei, & proximi non repugnantes absque justa causa, & spe majoris boni immutantur, & evertuntur, non est absque peccato.

Colligitur hæc regula ex *S. August.* Ep. 54. alias 118. ad *Januarium*, cap. 5. ubi triplicis generis observantias distinguit quasdam Scripturæ sacræ auctoritate præscriptas; alias totius Ecclesiæ usu consecratas; nonnullas, quæ per loca, regionesque variantur. De primis ita respondet: „ „ Quid horum sit faciendum, si divinæ Scripturæ præscribit auctoritas, non est dubitandum, quin ita facere debeamus, ut legimus, ut jam non quomodo faciendum, sed quomodo Sacramentum intelligendum sit, disputemus. *De secundis ita censet*: Si quid horum tota per orbem frequentat Ecclesia, quin ita faciendum sit, disputare, insolentissimæ insaniæ est. *De postremis dat consilium ut* faciat quisque, quod in ea Ecclesia, in quam venit, invenerit. Non enim quidquam eorum contra fidem fit, aut contra mores, hinc, vel inde meliores. His enim causis, id est, aut propter fidem, aut propter mores, vel emendari oportet, quod perperam fiebat, vel institui, quod non fiebat. Ipsa quippe mutatio consuetudinis, etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat. Quapropter, quæ utilis non est, perturbatione infructuosa consequenter noxia est „ „. Tandem consuetudinis mutatio, nota est levitatis, & irreverentiæ erga majores argumentum. Quo nomine *Tertull.* Apologetici cap. 6. Ethnicos

sugillat. „ „ Ubi (*inquit*) religio? Ubi veneratio majoribus debita a vobis? Habitu, victu, instructu, censu, ipso denique sermone proavis renuntiastis. Laudatis semper Antiquos, sed nove de die vivitis. Per quod ostenditur, dum a bonis Majorum institutis deceditis, ea vos retinere, & custodire, quæ non debuistis, cum, quæ debuistis, non custoditis „ „.

ARTICULUS XXII.
DE AMBITIONE.
Quid sit, & quam grave peccatum.

Ambitionis definitio.

Cupiditas eminendi, vel stirpi suæ innixa, vel soboli, nunc prolem habet superbiam, nunc parentem (inquit *S. Leo*, Serm. 12. De Quadragesima.) De ambitione igitur agendum superest.

Ambitio est inordinatus appetitus honoris. Semper peccatum est, Scripturæ sacræ, & Traditionis auctoritate damnatum. Eccli. 7. *Noli quærere a Domino ducatum, neque a Rege cathedram honoris.* Discipulos de ambitione arguit Christus, Matth. 18. *Accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes: Quis, putas, major est in regno cælorum? Et advocans Jesus parvulum, statuit eum in medio eorum, & dixit: Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Marci 9. *Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, & omnium minister.* Luc. 9. *Qui minor est inter vos omnes, hic major est.* Luc. 22. *Facta est contentio inter eos, quis eorum videretur esse major. Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eorum; & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Vos autem non sic; sed qui major est in vobis, fiat sicut minor; & qui præcessor est, sicut ministrator. Nam quis major est, qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.* Filios Zebedæi ambitionis arguit Matth. 20. *Accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans, & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic, ut sedeant hi duo filii mei,*

unus

unus ad dexteram tuam, & unus ad sinistram in regno tuo. Respondens autem Jesus dixit: Nescitis, quid petatis. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis; sedere autem ad dexteram meam, vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo. Cum autem duorum fratrum ambitiosa petitio aliorum Apostolorum indignationem commovisset, Jesus ad eos conversus ait: *Scitis, quia Principes gentium dominantur eorum, & qui majores sunt, potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos; sed quicunque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister; & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus. Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.* Ambitionis Pharisæos damnavit Matth. 23. *Amant* (inquit) *primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.* Idem vitium damnant Apostoli, imprimis S. Paulus ad Philippenses 2. cum jubet Christianis, ut *In humilitate superiores sibi invicem* arbitrentur. At ambitiosi, qui honores, & dignitates sive ecclesiasticas, sive seculares consectantur, sibi superiorem arbitrantur neminem, cum se omnibus anteponi velint. Ibidem fideles hortatur, ut Christi Salvatoris nostri humilitatem, & exinanitionem imitentur. *Hoc* (inquit) *sentite in vobis, quod & in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens.* Quam autem longe sint a Christo, qui dominari & præesse desiderant hominibus, res ipsa loquitur. Item 1. ad Cor. 13. charitatis describens caracteres, ait: *Charitas non est ambitiosa, non quærit, quæ sua sunt.* Quamquam ambitio *Simia charitatis a Petro Blesensi* merito nuncupetur. „„ Charitas enim (*inquit*) patiens est pro æternis, ambitio patitur omnia pro caducis. Charitas benigna est pauperibus, ambitio divitibus. Charitas omnia suffert pro veritate, ambitio pro vanita-

Ambitio simia charitatis.

nitate. Utraque omnia credit, omnia ſperat, ſed longe diſſimili modo, hæc ad gloriam hujus vitæ; illa ad gloriam ſine fine. Nam in igne aliter ſe habet aurum rutilans, aliter palea fumans „„. Neminem denique ſine divina vocatione ad honores, & dignitates, præſertim eccleſiaſticas, aſcendere debere, docet idem Ap. ad Hebræos 5. *Nec quiſquam* (inquit) *ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur a Deo tanquam Aaron. Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificavit, ut Pontifex fieret; ſed qui locutus eſt ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* At ambitioſi ſine divina vocatione ad honores, & dignitates aſcendunt, in eaſque ſe intrudunt. *S. Joannes* Ep. 3. ambitionem pariter damnat in *Diotrephe*, his verbis: *Is, qui amat primatum gerere in eis Diotrephes, non recipit nos.*

Ambitioſus ad fidem ejurandam proclivis.

Hujus peccati gravitatem æque demonſtrant graviſſima Patrum teſtimonia. *Tertull.* lib. adverſus *Valentinianos*, cap. 4. ambitioſum ad ejurandam fidem proclivem eſſe innuit, ſi aliter optatis honoribus frui non valeat. „„ Speraverat (*inquit*) Epiſcopatum Valentinus, quia & ingenio poterat, & eloquio; ſed alium ex Martyrii prærogativa loci potitum indignatus, de Eccleſia authenticæ regulæ abrupit, ut ſolent animi pro prioratu exciti præſumptione ultionis accendi, ad expugnandam converſus veritatem „„. Teſtatur etiam *Hegeſipus* apud *Euſebium*, lib. 4. *Hiſtoriæ eccleſiaſticæ*, cap. 22. Eccleſiam ad ſuam uſque ætatem *Virginem* vocatam fuiſſe, quia vanis ſermonibus nondum corrupta fuerat. „ Primus Thebutis indigne ferens, „ quod minime creatus eſſet Epiſcopus, eam occulte „ vitiare eſt aggreſſus „.

Eccleſiaſticarum dignitatum ambitio.

S. Greg. Nazianz. Orat. 1. ſic in eos invehitur, qui ambitionis impulſu ad eccleſiaſticas Dignitates proſiliunt. „„ Ita projecta, & confuſa res eſt, tamque male afficimur, ut prius fere quam primam comam abjecerimus, puerilique more balbutire deſierimus, prius quam in divina atria introjerimus, prius quam ſacrorum librorum vel nomina ipſa noverimus; prius quam novi, veteriſque Teſtamenti caracterem, & au-

cto-

ctores eorum cognitos habuerimus, (nondum enim dico, prius quam cænum, & animæ labes, quas peccatum nobis impressit, eluerimus) si duo, aut tria pia verba didicerimus, eaque non ex lectione, sed auditione sola hausta, aut Davidi paulum opere dederimus, aut pallium scite contraxerimus, aut zonatenus philosophati fuerimus, pietatis speciem quamdam nobis illinentes; pape! quam & dignitate, & prudentia reliquis antecellere, & aliis præesse, & admirationi continuo esse volumus. Samuelis in modum jam inde ab incunabulis consecrati nobis videmur; & mox sapientes, & doctores, divinorum Mysteriorum notitia sublimes, inter legis Scribas, & interpretes sedere volumus, & nosmetipsos quadam quasi inauguratione in Cœlitum numerum adscribimus, expetimus vocari ab hominibus Rabbi, nec unquam Scripturas ad literam interpretamur, sed cum eas in insulsas quasdam allegorias inanibus somniis simillimas detorserimus, indignamur, nisi magnis præconiis, & laudibus efferamur „„.

S. Joann. Chrys. Hom. 3. in acta Apostolorum: „„„ Si quis (*inquit*) ad summum Sacerdotium accesserit velut ad solicitudinem, & curam, nullus illud facile susceperit. Nunc autem non aliter quam profanos magistratus, & hanc affectamus dignitatem, nimirum ut glorificemur, & honoremur apud homines, perdimur apud Deum. Quid lucri fert hic honos? Quem conscium adibis, si procuraveris, vel per te ipsum, vel per alium? Quibus oculis obtueberis illum, qui tibi fuit auxilio? Quid habebis, quod excuses? Etenim, qui nolens, & invitus compulsus est, habiturus est aliquam excusationem... Cogita, quid acciderit Simoni. Quid enim refert, si non das pecuniam, sed pecuniæ loco adularis, subornas, multaque machinaris? *Pecunia tua tecum sit in perditionem*, illi dictum est. Et his dicitur. Ambitio tua sit tecum in perditionem, quoniam putasti ambitu humano parari donum Dei „„. Act. 8. 20.

Ambitiosum Episcopatus desiderium damnatur a S. Joan. Chrys.

Et lib. 3. *De Sacerdotio*, cap. 10. „ „ Sacerdotis (*inquit*) animum honoris illius desiderio vacare undique oportet. Nam si ad eum Principatum adipiscendum vehementi animi affectu rapietur, eo adepto impotentiorem sane ambitionis flammam incendet, & ut sibi adeptum honorem stabiliat, nulli peccato non serviet, seu adulandum, seu servile quid, atque indignum sustinendum; seu res magno pecuniæ sumptu tentanda... Oportere autem puto tanta cum religione, ac cautione ad rem ipsam accedere, ut illius molem, magnitudinemque prorsus detrectes? Deinde adepto honore aliorum judicia, sententiasque non expectare, si quod forte commissum deprehendatur, propter quod oporteat te honorem illum deponere, quin potius illud antevertens, te ipse munere abdices. Sic enim par est, ut divinam concilies, impetresque misericordiam; qui si tibi honorem illum præter decorum mordicus retinere studueris, indignus es, qui veniam consequaris; tum vero divinam iram magis, ac magis incendis, altero peccato, & eo graviore per te addito. At vero constantiam hanc præstare nullus valeat; tam pestilens, tamque lethale est appetentiæ istius virus. Neque id dico cum B. Paulo pugnare volens, quin imo ut maxime cum illius verbis consentiam. *Si quis Episcopi munus appetit, honestum opus desiderat.* At ego non operis ipsius, sed dominationis, ac potentiæ desiderium pestilens esse dixi. Atque hoc ego desiderium sic toto studio ab animo abjiciendum esse censeo, ut ne animum quidem ipsum prorsum permittas ab illo occupari, ut is rerum omnium libere agendarum potestatem habeat „ „.

1. Tim. 3.

Episcopatus bonum opus non dignitas desiderari innoxie potest.

S. Hier., Ep. 83. ad *Oceanum* data: „ „ *Si quis* (inquit) *Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*: Opus (*inquit*) non dignitatem; laborem, non delicias; opus, per quod humilitate decrescat, non immutescat fastigio „ „. Et Commentario in c. 3. Sophoniæ: „ „ *Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Videte, quod dixerit bonum opus desiderat,

rat, non dignitatem. Si autem dispecto opere solam aspexerit dignitatem, cito corruit turris in Siloa, & excelsæ cedri fulmine feriuntur, & erecta cervix frangitur, & cygnus extento collo, & in sublime se tendens inter immundas volucres computatur „ „.

S. Ambrosius, lib. 4. in Lucam, explicans ordinem tentationis Christi ad illa verba; *Duxit illum diabolus iterum in montem altissimum, & ostendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis*, ait: „ „ Bene in momento temporis secularia, & terrena monstrantur. Non enim tam conspectus celeritas indicatur, quam caducæ fragilitas potestatis exprimitur; in momento enim cuncta illa prætereunt, & sæpe honor seculi abit, antequam venerit. Quid enim seculi potest esse diuturnum, cum ipsa diuturna non sint secula? Docemur hic inanis ambitionis flabra despicere, quod omnis dignitas secularis diabolicæ subjaceat potestati; ad usum fragilis, & inanis ad fructum. Sed quomodo hic dat diabolus potestatem; & alibi legitur, quia *Omnis potestas a Deo est?* Nunquid potest quis duobus dominis servire, aut a duobus accipere potestatem? Nunquid ergo contrarium est? Minime. Sed vide, quia omnia a Deo; neque enim sine Deo mundus, quia *Et mundus per ipsum factus est*: sed licet a Deo factus sit; tamen opera ejus mala, quia seculum in maligno positum est; ordinatio mundi a Deo, opera mundi a malo. Ita etiam a Deo potestatum ordinatio; a malo ambitio potestatis.. . Atque hoc ipso perniciosior ambitio, quod blanda quædam est conciliatricula dignitatum; & sæpe quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit movere luxuria, nulla avaritia subvertere, facit ambitio criminosos. Habet enim forensem gratiam domesticum scelus; & ut dominetur aliis, prius servit. Curvatur obsequio, ut honore donetur; & dum vult esse sublimior, simulata humilitate fit vilior, & fit remissior; cum in ipsa potestate, quod præcellit, alienum sit; legibus enim imperat, sibi servit „ „.

Ambitionis tentatio.

Terrenæ potestatis fragilitas.

Rom. 13.

Joan. 1.

S. Au-

Mundanæ celsitudinis vanitas.

S. August. Enarr. in Ps. 36. Ser. 2. Versum illum; *Inimici Domini mox ut honorificati fuerint, & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient*, de ambitiosis interpretatur. „ „ Ex ipsa (*inquit*) similitudine rem, quam insinuavit, agnoscite. Fumus loco ignis erumpens in altum extollitur, & ipsa elatione in globum magnum intumescit; sed quanto fuerit globus ille grandior, tanto fit vanior; ab illa enim magnitudine non fundata, & solidata, sed pendente & inflata, it in auras, atque elabitur, ut videas ipsam ei obfuisse magnitudinem. Quanto enim plus erectus est, quanto extentus, quanto diffusus undique in majorem ambitum, tanto fit exilior, & deficiens, & non apparens „ „.

Honor, & locus ecclesiastici regiminis a Christiano innoxie non appetitur.

Idem lib. 19. *De Civ. Dei*, cap. 19. honorem, & locum regiminis a Christiano innoxie non appeti docet. Ubi enim distinxit triplex vitæ genus, otiosum, actuosum, & ex utroque mixtum, subdit: „ „ Quamvis salva fide quisque possit in quolibet eorum vitam ducere, & ad sempiterna præmia pervenire; interest tamen, quid amore teneat veritatis, quid officio charitatis impendat. Nec sic quisque debet esse otiosus, ut in eodem otio utilitatem non cogitet proximi; nec sic actuosus, ut contemplationem non requirat Dei. In otio non iners vacatio delectare debet; sed aut inquisitio, aut inventio veritatis; ut in ea quisque proficiat, & quod invenerit, teneat, & alteri non invideat. In actione vero non amandus est honor in hac vita, sive potentia; quoniam omnia vana sub sole; sed opus ipsum, quod per eumdem honorem, vel potentiam fit, si recte, atque utiliter fit, id est, ut valeat ad eam salutem subditorum, quæ secundum Deum est. Propter quod ait Apostolus: *Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat* exponere voluit, quid sit Episcopatus, quia nomen est operis, non honoris. Græcum est enim, atque inde ductum vocabulum, quod ille, qui præficitur, eis, quibus præficitur, superintendit, curam eorum scilicet gerens... Ut intelligat non se

1. Tim. 3.

esse

esse Episcopum, qui præesse dilexerit, non prodesse. Itaque a studio cognoscendæ veritatis nemo prohibetur, quod ad laudabile pertinet otium; locus vero superior, sine quo regi populus non potest, etsi ita teneatur, atque administretur, ut decet, tamen indecenter appetitur „ „.

Non est bonus Episcopus, qui præesse diligit non prodesse.

S. Petrus Chrys., Ser. 23. expendens hæc Christi verba Luc. 12. *Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum*, opus fuisse, ait, ut Dominus discipulorum animos confirmaret, ad solam regni vocem merito trepidantium: „ „ Promissionem (*inquit*) regni sine timore servilis status audire non sufficit. Dominus ergo servorum mentes tali voce confirmat, ne eos repentinus promissi regni prosternat auditus Regnum velle servum, crimen est, adire, periculum, temeritas, non timere „ „.

S. Greg. magnus, in Pastorali p. 1. cap. 1. „ „ Sunt nonnulli (*inquit*) qui intra S. Ecclesiam per speciem regiminis gloriam affectant honoris; videri Doctores appetunt, transcendere cæteros concupiscunt, atque attestante veritate, primas salutationes in foro, primos in cœnis recubitus, primas in conventibus cathedras quærunt; qui susceptum Curæ pastoralis officium ministrare digne tanto magis nequeunt, quanto ad humilitatis magisterium ex sola elatione pervenerunt. Ipsa quippe in magisterio lingua confunditur, quando aliud discitur, & aliud docetur. Contra quos Dominus per Prophetam quæritur dicens: *Ipsi regnaverunt, & non ex me: Principes extiterunt, & non cognovi.* Ex se namque, & non ex arbitrio summi Rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus, nequaquam divinitus vocati, sed sua cupidine accensi, culmen regiminis rapiunt potius, quam assequuntur. Quos tamen internus judex & provehit, & non cognoscit; quia quos permittendo tolerat, profecto per judicium reprobationis ignorat „ „.

Qui Episcopatum aut alias Ecclesiæ dignitates ambiunt ad humilitatis magisterium sola elatione perveniunt.

Osee 8.

Et cap. 8. „ „ Plerumque, qui præesse concupiscunt, ad usum suæ libidinis instrumentum Apostolici sermonis arripiunt, quo ait: *Si quis Episcopatum de-*

Apostoli testimonio abutuntur, qui illud

usurpant ad probandum Episcopatus desiderium innoxium esse.

desiderat, bonum opus desiderat; qui tamen laudans desiderium, in pavorem vertit protinus, quod laudavit, cum repente subjungit: *Oportet autem Episcopum irreprehensibilem esse*... Quamvis notandum, quod illo tempore hoc dicitur, quo quisquis plebibus præerat, primus ad Martyrii tormenta ducebatur. Tunc ergo laudabile fuit Episcopatum quærere, quando per hunc quemque dubium non erat ad supplicia graviora pervenire. Unde ipsum quoque Episcopatus officium boni operis expressione definitur, cum dicitur: *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Ipse ergo sibi testis est, quia Episcopatum non appetit, qui non per hunc boni operis ministerium, sed honoris gloriam quærit. Sacrum quippe officium non diligit omnino, sed nescit, qui ad culmen regiminis anhelans in occulta meditatione cogitationis cæterorum subjectione pascitur, laude propria lætatur, ad honorem cor elevat, rerum affluentium abundantia exultat. Mundi ergo lucrum quæritur sub ejus honoris specie, quo mundi destrui lucra debuerunt „„.

1. Tim. 3.

Non potest in culmine honoris humilitatem discere, qui in imis positus non desiit superbire.

Et cap. 9. „„ Sed plerumque hi subire magisterium pastorale cupiunt, nonnulla quoque bona opera animo proponunt; & quamvis hoc elationis intentione appetant, operaturos tamen se magna pertractant; fitque, ut aliud in imis intentio supprimat, aliud tractantis animo superficies cogitationis ostendat. Nam sæpe sibi de se mens ipsa mentitur, & fingit se de bono opere amare, quod non amat, de mundi autem gloria non amare, quod amat; quæ principari appetens, fit ad hoc pavida, cum quærit, audax cum pervenerit. Timens enim, ne non perveniat, trepidat; sed repente perveniens, jure sibi debitum, ad quod pervenerit, putat. Cumque percepti Principatus officio perfrui seculariter cœperit, libenter obliviscitur, quidquid religiose cogitavit. Unde necesse est, ut cum cogitatio extra usum ducitur, protinus mentis oculus ad opera transacta revocetur; ac penset quisque, quid subjectus egerit, & repente cognoscit, si Prælatus bona agere, quæ proposuerit, possit; quia nequaquam

va-

valet in culmine humilitatem discere, qui in imis positus non desiit superbire „ „.

S. *Bernardus*, Serm. 6. in Psal. *Qui habitat*, cap. 4. „ „ Ambitio (*inquit*) subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, livoris parens, vitiorum origo, criminis fomes, virtutum ærugo, tinea sanctitatis, excœcatrix cordium, ex remediis morbos creans, generans ex medicina languorem. *Et infra, sic defles Ecclesiæ mala*: Nunc quidem pax a Paganis, pax ab hæreticis, sed non est pax a falsis filiis... Omnes christiani, & omnes fere, quæ sua sunt quærunt, non quæ Jesu Christi. Ipsa quoque ecclesiasticæ dignitatis Officia in turpem quæstum, & tenebrarum negotium transiere; nec in his salus animarum, sed luxus quæritur divitiarum. Propter hoc tondentur, propter hoc frequentant Ecclesias, Missas celebrant, Psalmos decantant. Pro Episcopatibus, & Archidiaconatibus impudenter hodie decertatur, ut Ecclesiarum redditus in superfluitatis, & vanitatis usus dissipentur „ „.

Cap. 6. Maledicti qui in Ecclesiæ dignitatibus non salutem animarum, sed luxum, quærunt divitiarum.

Ibidem cap. 5. tres tentationes explicans quibus diabolus Christum aggressus est: „ „ Tertia (*inquit*) de ambitione fuit, quando omnia regna mundi promisit, si cadens adoraret eum. Videsne, quod ambitionis via adoratio diaboli sit, quia videlicet ad honores, & gloriam mundi perveniendum suis ille adoratoribus pollicetur „ „?

Ambitio via est ad diaboli adorationẽ.

Et Serm. 4. *De Ascensione Domini*, varios modos explicans ascendendi cum Christo, vel cum dæmone: „ „ Cupidi quidem sumus ascensionis (*inquit*) exaltationem concupiscimus omnes. Nobiles enim creaturæ sumus, & magni cujusdam animi, ideoque altitudinem naturali appetimus desiderio. Sed væ nobis, si voluerimus eum sequi, qui ait: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis*. Heu miser, in lateribus Aquilonis? Frigidus est mons ille, non te sequimur. Potestatis habes concupiscentiam, altitudinem præsumis potentiæ. Quanti tamen usque hodie fœda sequuntur, infeliciaque vestigia, imo vero quam pauci eva-

Omnes exaltationem concupiscunt.

Isai. 14.

evadunt, quibus non dominandi libido dominetur „„?

Ambitio inordinatus appetitus honoris tripliciter.

S. Thomas, 2. 2. qu. 131. art. 1. probat ambitionem esse peccatum, quia est inordinatus appetitus honoris, quem homo non meretur, vel quem non in Deum sed ad propriam duntaxat utilitatem refert. „„ Honor (*inquit*) importat quamdam reverentiam alicui exhibitam in testimonium excellentiæ ejus. Circa excellentiam autem hominis duo sunt attendenda. Primo quidem, quod illud secundum, quod homo excellit, non habet homo a seipso, sed est quasi quiddam divinum in eo; & ideo ex hoc non debetur ei principaliter honor, sed Deo. Secundo considerandum est, quod illud, in quo homo excellit, datur homini a Deo, ut ex eo aliis prosit. Unde in tantum debet homini placere testimonium suæ excellentiæ, quod ab aliis exhibetur, in quantum ex hoc paratur sibi via ad hoc, quod aliis prosit. Tripliciter autem appetitum honoris contingit esse inordinatum. Uno modo, per hoc, quod aliquis appetit testimonium de excellentia, quam non habet, quod est appetere honorem supra suam proportionem. Alio modo, per hoc, quod honorem sibi cupit, non referendo in Deum. Tertio, per hoc, quod appetitus ejus in ipso honore quiescit, non referens honorem de unitate aliorum. Ambitio autem importat inordinatum appetitum honoris. Unde manifestum est, quod ambitio semper est peccatum „„.

ARTICULUS XXIII.

Quæ nos ab ambitione deterrere debeant.

Exemplum Christi honores fugientis.

Ab ambitione deterrere nos imprimis debet exemplum Christi, qui honores fugit; fugiendosque docuit. Joan. 6. *Jesus ergo, cum cognovisset, quia venturi essent, ut raperent eum, & facerent eum Regem, fugit iterum in montem ipse solus.* Ubi imprimis notandum verbum illud, *raperent*, quod vim quamdam significat. Erat enim Christus Dominus honori-

bus

bus tam contrarius, ut ad illos nonnisi vi trahendus, ac rapiendus videretur. Idque turbæ ipsæ non ignorantes, venire decreverunt, non ut ei volenti, ac libenti regnum offerrent, sed potius ut renuentem, ac repugnantem Regem inaugurarent. Deinde notandum verbum illud, *fugit*, quod vehementem significat ab honoribus aversionem. Neque enim solum dicitur honores repudiasse, sed plane illos fugisse tanta contentione, quanta hostis hostem infensissimum fugit. Quamobrem *Tertull.* ad hunc locum alludens, lib. *De Idololatria*, cap. 18. ait: „„ Tu nullius servus, in quantum solius Christi, qui te etiam captivitate seculi liberavit, ex forma Dominica agere debebis. Ille Dominus si potestatis jus nullum, ne in suos quidem exercuit, quibus sordido ministerio functus est; si Regem denique fieri, conscius sui regni, refugit, plenissime dedit formam suis, dirigendo omni fastigio, & suggestu, tam dignitatis, quam potestatis. Quis enim magis iis usus fuisset, quam Dei filius? Quales & quanti eum fasces producerent? Qualis purpura de humeris ejus floreret? Quale aurum de capite radiaret, nisi gloriam seculi alienam & sibi, & suis judicasset? Igitur quam noluit, rejecit, quam rejecit, damnavit, quam damnavit, in partem diaboli deputavit. Non enim damnasset, nisi non sua; alterius autem esse non possunt, nisi diaboli, quæ Dei non sunt „„.

Christi etiam exemplo proposito homines ab ambitione deterret *S. Bernardus*, Hom. 1. super *Missus est*, c. 8. „ „ Erubesce (*inquit*) superbe cinis; Deus se humiliat, & tu te exaltas? Deus se hominibus subdit; & tu dominari gestiens hominibus, tuo te præponis auctori? Utinam mihi aliquando tale aliquid cogitanti Deus respondere dignetur, quod & suo increpando respondit Apostolo? *Vade* (inquit) *post me satana, quia non sapis ea, quæ Dei sunt*. Quoties enim hominibus præesse desidero, toties Deum meum præire contendo; & tunc vere non sapio ea, quæ Dei sunt „ „. Matth. 16.

Ambitionis vilitas.

Secundo ab ambitione deterrere debet ejus vilitas. Nihil enim ambitioso homine vilius, & ignavius. Ambitionis vilitatem duo illi Apostoli *Joannes*, & *Jacobus* non ignorarunt, qui primas cathedras petituri, tempus illud observarunt, quo Christus assumpsit duodecim discipulos; secreto (*Matth.* 20. imo seorsim) a reliquis discipulis Christum Dominum convenerunt. Quod expendens *S. Joan. Chrys.*, Hom. 65. in Matth. „ „ Illi (*inquit*) cum humano more id faciebant, coram omnibus erubescentes dicere, seorsum ab aliis discipulis Christum accipientes interrogaverunt. Præcesserunt enim, inquit, ut remotis occultius loquerentur „ „. Et fortasse, ne in recessu quidem, ac solitudine suam aperire ambitionem ausi sunt, sed matrem præmiserunt, quæ aperiret. *Accessit ad eum mater filiorum Zebedai.* Ab ipsis hæc excogitata petitio, inquit S. Chrys. *Sed pudore victi, matris patrocinium assumpserunt.* Quin etiam ipsa mater accedens erubuit postulare, & fortasse penitus obmutesceret, nisi ad loquendum excitaretur a Christo dicente: *Quid vis?* Hinc *S. Bern.* Ep. ad Episcopos Aquitaniæ: „ Ambitio (*inquit*) „ latebras amat, lucis impatiens est... Quid tam in- „ glorium, quam gloriæ cupidum deprehendi „ „?

Nihil magis inglorium, quam gloriæ cupiditas.

Curæ, & labores ambitionis comites.

Tertio, ab ambitione deterrere debent curæ, ac labores cum ipsa conjuncti. Ambitiosorum pœna ipsa ambitio est. Quod egregie *Tertull.* explicat, lib. *De Pœnitentia*, c. 11. „ „ Sed enim (*inquit*) illos, qui ambitus obeunt capessendi magistratus, neque pudet, neque piget incommodis animæ, & corporis, nec incommodis tantum, verum & contumeliis omnibus eniti in causa votorum suorum. Quas non ignobilitates vestium affectant? Quæ non atria nocturnis, & crudis salutationibus occupant? Ad omnem occursum majoris cujusque personæ decrescentes, nullis conviviis celebres, nullis commessationibus congreges, sed exules a libertatis, & lætitiæ felicitate; idque totum propter unius anni volaticum gaudium. Nos, quod securium, virgarumve petitio su-

sustinet, in periculo æternitatis tolerare dubitamus „ „.

Magistro concinit *S. Cypr.* Ep. 1. „„ An tu (*inquit*) vel illos putas tutos, illos saltem inter bonorum infulas, & opes largas stabili firmitate securos, quos regalis aulæ splendore fulgentes armorum excubantium tutela circumstat? Major illis, quam cæteris metus est; tam ille timere cogitur, quam timetur. Exigit pœnas pariter de potentiore sublimitas, sit licet satellitum manu septus, & clausum, ac protectum latus numeroso stipatore tueatur. Quam securos non sinit esse subjectos, tam necesse est, ut non sit & ipse securus. Ante ipsos terret potestas sua, quos facit esse terribiles. Arridet, ut sæviat; blanditur, ut fallat; illicit, ut occidat; extollit, ut deprimat. Fœnore quodam nocendi, quam fuerit amplior summa dignitatis, & bonorum, tam major exigitur usura pœnarum. Una igitur placida, & fida tranquillitas; una solida, & firma, & perpetua securitas, si quis ab his inquietantis seculi turbinibus extractus, salutaris portus statione fundetur, ad cœlum oculos tollat a terris, & ad Domini munus admissus, ac Deo suo jam proximus, quidquid apud cæteros in rebus humanis sublime, ac magnum videtur intra suam jacere conscientiam glorietur; nihil appetere jam, nihil desiderare de seculo potest, qui seculo major est „ „.

Idem confirmat præclara illa *S. August.* sententia, lib. 8. *Confessionum*, cap. 6. „ In Palatio Imperatorum, „ quid non fragile, plenumque periculis? Et per quot „ pericula pervenitur ad grandius periculum „ ?

Idem confirmat *S. Bernard.* lib. 3. *De Consideratione*, cap. 1. exclamans: „ O ambitio, ambientium crux! „ Quomodo omnes torquens, omnibus places? Nil „ acerbius cruciat, nil molestius inquietat; nil „ tamen apud miseros mortales celebrius negotiis „ ejus „.

Quarto, deterrere nos debet ab ambitione bonorum vanitas, his verbis descripta Sap. 5. *Spes impii tanquam lanugo est, quæ a vento tollitur, & tanquam spu-* Honorum vanitas.

spuma gracilis, quæ a procella dispergitur; & tanquam fumus, qui a vento diffusus est; & tanquam memoria hospitis unius diei prætereuntis. Honores etiam per somnium visi multoties in sacris Literis memorantur. Joseph in somnio suam in Ægypto exaltationem vidit. *Esther* omnis ejus felicitas per somnium ostensa. Per somnium Deus *Gedeoni* futuras ejus victorias ostendit. *Nabucodonosor* quatuor illas adeo celebres in mundo Monarchias per somnium vidit. Regis Ægypti Pincerna se in dignitatem, & gradum pristinum restituendum per somnium vidit. Quamobrem scite *S. Ambros.* lib. *De Joseph Patriarcha*, cap. 6. ait: *Omnis potentia seculi somnium, non veritas est.* Quid firmius in speciem, ac diuturnius Romano imperio, cui fingitur Jupiter non diuturnitatem, sed æternitatem promisisse, juxta illud Virgilii:

His ego nec metas rerum, nec tempora pono,
Imperium sine fine dedi.

Quod tamen obnoxium fuit mutationibus, & distractionibus, tanquam aliquando periturum? Unde *S. August.* turpem hanc adulationem execratus, ait: „ Qui hoc terrenis regnis promiserunt, non veritate ducti sunt, sed adulatione mentiti sunt. *Et introducit Poetam ab hac se se adulatione excusantem hunc in modum*: Quid facerem, qui Romanis verba vendebam, nisi hac adulatione aliquid promitterem, quod falsum erat? Et tamen & in hoc cautus fui, quando dixi: *Imperium sine fine dedi*? Jovem ipsorum induxi, qui hoc diceret. Non ex persona mea dixi rem falsam, sed Jovi imposui falsitatis personam; sicut Deus falsus erat, ita mendax vates erat. Nam vultis nosse, quia ista noveram? Alio loco, quando non Jovem lapidem induxi loquentem, sed ex persona mea locutus sum, dixi: *Non res Romanæ, perituraque regna...* Peritura veritate non tacui, semper mansura adulatione promisi „ „. Hæc *S. August.* Serm. 105. alias 29. *De verbis Domini*, cap. 7. At Christus regnum promisit, de quo dictum est: *Et regni ejus non erit finis.* Figamus spem in Deum, æter-

æterna concupiscamus, æterna expectemus. „ Non „ frustra audiamus, sursum cor. Quid ponimus cor „ in terra, cum videamus, quia evertitur terra „ ?

Quinto, ab ambitione deterrere nos debet ejus crudelitas innumeris exemplis comprobata, præcipue *Abimelech* filii *Jerobaal*, qui septuaginta fratribus suis occisis super lapidem unum, regnum Sichimorum usurpavit, *Judicum* cap. 9. *Absalonis* adversus *Davidem* patrem suum conjurantis, eumque regno spoliare conati, 2. *Regum* cap. 15. *Athaliæ* matris *Ochoziæ*, quæ semen omne regium extinxit, ut regnum Juda usurparet, 4. *Reg.* 11. Ambitiosi sensum omnem pietatis exuunt, ut ad optatos honores, & dignitates perveniant; & ambitiosæ illius mulieris romanæ crudelitatem imitari, quæ super cadaver patris a marito ejus regnum ambiente occisi, & in via jacentis currum agitari jubens, ad Capitolium perrexit regni possessionem initura; Christum crucifixum conculcare non verentur, ut ambitionem suam expleant. Ambitionis crudelitas.

ARTICULUS XXIV.

REGULÆ MORALES.

De Ambitione.

REGULA PRIMA.

Ambitio lethale peccatum est, si quis in honore finem ultimum constituat.

Id est, ita sit affectus, ut per fas, & nefas, ad aliquam Dignitatem ecclesiasticam, vel civilem ascendere paratus sit, nec mortale peccatum committere vereatur, ut ad illam perveniat, v. gr. simoniam exercere.

REGULA II.

Ambitio lethale peccatum est, cum quis ex aliquo peccato mortali honorem quærit.

REGULA III.

Ambitio lethale peccatum eſt, cum appetitur, vel quæritur aliqua Dignitas eccleſiaſtica, vel civilis ob finem aliquem nefarium, ſive cum peccato mortali conjunctum.

Verbi gr. ſi quis beneficium, ſeu Dignitatem eccleſiaſticam quærat, ut divitiis affluat, ut genio indulgeat, ut colatur ab hominibus *Dominandi cupiditate*, non *officio conſulendi; principandi ſuperbia*, non *providendi miſericordia*, (ut loquitur *S. Auguſt.* lib. 19. *De Civ. Dei*, cap. 24.)

REGULA IV.

Ambitio lethale peccatum eſt, ſi quis honorem quærat cum alterius damno, vel injuria.

Verbi gr. ſi minus dignus beneficium curam animarum annexam habens, aut quamlibet Præfecturam eccleſiaſticam, ſive in Clero ſeculari, ſive regulari ambiat, & ſtudiis omnibus obtinere nitatur, etiamſi adſint competitores digniores; multo magis ſi Dignitatem eccleſiaſticam, vel ſecularem Magiſtratum ambiat indignus. Injuriam enim infert competitoribus, qui digni ſunt; & ſi de beneficio, vel Dignitate eccleſiaſtica agatur, fit injuria dignioribus, qui debent anteponi, ſecundum Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 1. & 18 *De Reformatione*, & *S. Thomam* 2. 2. q. 64. art. 2. & qu. 175. art. 3.

REGULA V.

Ambitio lethale peccatum eſt, ſi quis abſque vocatione, ſolius honoris, aut commodorum temporalium intuitu, eccleſiaſtica beneficia captat, petit, concupiſcit.

Hæc Regula colligitur ex Apoſtolo ad Hebræos 5. *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.*

Ex

Ex *S. Gregorio*, Ep. 20. lib. 4. scribente: „ „ Licet cætera cujuspiam talia vitæ sint merita, ut nihil sit, quod ex his sacerdotalibus valeat Ordinationibus obviare; tamen solius nefas ambitus severissima Canonum districtione damnatur „ „.

Ex *S. Bernardo*, Tractatu *De Conversione ad Clericos*, cap. 19. „ „ Væ vobis (*inquit*) qui clavem tollitis non solum scientiæ, sed & auctoritatis; nec ipsi introitis, & multipliciter impeditis, quos introducere debuistis. Tollitis enim, & non accipitis claves. De quibus Dominus quæritur per Prophetam: *Ipsi regnaverunt, & non ex me: Principes extiterunt, & ego non vocavi eos.* Unde tantus Prælationis ardor? Unde ambitionis impudentia tanta? Unde vesania tanta præsumptionis humanæ? Audetne aliquis vestrum terreni cujuslibet Reguli, non percipiente, aut etiam prohibente eo, occupare ministeria, præcipere beneficia, negotia dispensare? Nec tu Deum putes, quæ in magna domo sua a vasis iræ aptis in interitum sustinet, approbare. Multi quidem veniunt, sed considera, quis vocetur, ordinem ipsum dominici sermonis attende. *Beati* (inquit) *mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Mundos corde utique vocat Pater cœlestis, qui non quærunt, quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi; nec quod sibi utile, sed quod multis. *Petre* (inquit) *amas me? Domine, tu scis, quia amo te. Pasce*, ait, *oves meas.* Quando enim sic amatas oves committeret non amanti „ „?

Oseæ 8.

Ambitionis impudentia.

Matth. 5.

Joan. 21.

Ex *S. Thom.* 2. 2. qu. 185. art. 1. „ „ In Episcopatu (*inquit*) tria possunt considerari. Quorum unum est principale, & finale, scilicet episcopalis operatio, per quam utilitati proximorum intenditur, secundum illud Joannis ultimo: *Pasce oves meas.* Aliud autem est altitudo gradus; quia Episcopus super alios constituitur, secundum illud Matth. 24. *Fidelis servus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam.* Tertium autem est, quod consequenter se habet ad ista, scilicet reverentia, & honor, & sufficientia temporalium, secundum illud 1. ad Timoth. 5. *Qui bene*

Tria in Episcopatu spectanda.

præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur. Appetere ergo Episcopatum ratione hujusmodi circumstantium honorum, manifestum est, quod est illicitum, & pertinet ad cupiditatem, vel ambitionem. Unde contra Pharisæos Dominus dicit; *Amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.* Quantum autem ad secundum, scilicet ad celsitudinem gradus, appetere Episcopatum, est præsumptuosum. Unde Dominus (Matth. 20.) arguit discipulos Primatum quærentes, dicens: *Scitis, quia Principes gentium dominantur eorum.* Ubi Chrysostomus dicit, (*Hom. scilicet 76. in Matth.*) *quod per hoc* ostendit, quod gentile est Primatus cupere, & sic gentium comparatione eorum animum æstuantem convertit. *Seu* appetere proximis prodesse est secundum se laudabile, & virtuosum. Verum quia prout est Episcopalis actus, habet annexam gradus celsitudinem, præsumptuosum videtur, quod aliquis præesse appetat ad hoc, quod subditis prosit, nisi manifesta necessitate imminente „„.

An sub aliquo respectu appeti possit. Matth. 23.

Et quodlibeto 12. q. 10. art. 3. „„Contingit (*inquit*) appetere prælationem dupliciter; aut propter necessitatem urgentem, aut non urgentem: Primo modo dupliciter; vel quando imponitur a Superiore, vel quando non invenitur aliquis, qui velit onus prælationis subire; tali necessitate existente, meritorium est appetere; unde Isaiæ 6. *Quem mittam, & quis ibit nobis? Respondit: ecce ego, mitte me*: tamen ante dixit se indignum. Secundo modo (scilicet quando non urget necessitas) sic non licet; quia non potest carere, aut vitio injustitiæ, si velit se minorem præferri majoribus; aut vitio præsumptionis, si reputet se sufficientem præferri aliis. Unde Chrysost. super illud: *Reges gentium dominantur eorum*, &c. (Luc. 22.) Primatus (*inquit*) ecclesiasticos concupiscere, nec justum, nec utile „„.

Appetere Episcopatum, etiam ut prosis, præsumptuosum est, nisi manifesta necessitas immineat.

REGULA VI.

Lethalis ambitionis reus est, qui Episcopatum, aut quodvis aliud Beneficium ecclesiasticum curam animarum habens, aut monasticam Præfecturam pro se postulat, aut sibi ipsi in electione canonica suffragatur.

Colligitur hæc Regula ex *S. Bernardo*, lib. 6. *De Consideratione*, cap. 4. „ „ Alius (*inquit*) pro alio, alius forte & pro se rogat; pro quo rogaris, sit suspectus; qui ipse rogat pro se, jam judicatus est; nec interest, per se an per alium quis roget „ „.

Qui pro se rogat, jam judicatus est.

Item ex *S. Thom.* 2. 2. qu. cap. art. 5. ad secundum, ubi postquam præmisit, preces pro indigno porrectas ad simoniam pertinere, subdit: „ Si vero aliquis pro „ se rogat, ut obtineat curam animarum, ex ipsa „ præsumptione redditur indignus, & sic preces sunt „ pro indigno „. Hinc Patres, & christiani Principes, eos maxime dignos Episcopatu censuerunt, qui ad ipsum repugnantes, & quodammodo inviti promoti fuerint. Unde *S. Cyprianus*, Ep. 52. *de Cornelio* scribit: „ „ Episcopatum ipsum nec postulavit, nec voluit, nec ut cæteri, quos arrogantiæ, ac superbiæ tumor inflat, invasit; sed quietus, & modestus, & quales esse consueverunt, qui ad hunc locum divinitus eliguntur, pro pudore virginalis conscientiæ, ac pro humilitate ingenitæ sibi, & custoditæ verecundiæ, non vim fecit, ut Episcopus fieret, sed ipse vim passus est, ut Episcopatum coactus acciperet „ „. Hinc *S. Hieronymus*, Epist. ad *Heliodorum*, loquens de *Nepotiano* Sacerdotium recusante, ait: „ „ Quanto magis repugnabat, tanto magis in se studia omnium concitabat; & merebatur negando, quod esse nolebat; eoque dignior erat, quo magis se clamabat indignum „ „. Hinc *S. Isidorus Pelusiota*, lib. 2. Epist. 125. *de Hierarche* Presbytero scribit: *Veluti mentem habens, Episcopatum, ut gravissimum morbum fugit.* Hinc *Leo*, & *Anathemius* Imperatores, l. *Si quemquam*

Episcopatu digniores, cæteris paribus qui ad illum quodammodo repugnantes promoventur.

31. Cod. tit. *De Episcopis*, & *Clericis*, de Episcopo eligendo ita statuunt: „„ Castus, & humilis nostris temporibus eligatur Episcopus; ut quocunque locorum pervenerit, omnia vitæ integritate purificet Nec pretio, sed precibus ordinetur Antistes. Tantum ab ambitu debet esse sepositus, ut quæratur cogendus, rogatus recedat, invitatus effugiat, sola illi suffragatur necessitas excusandi. Profecto enim indignus est Sacerdotio, nisi fuerit ordinatus invitus „„. Hinc denique *Athalaricus* Rex, apud *Cassiodorum*, lib. 9. *Variarum*, Ep. 15. sic Patriarchas alloquitur: „„ Iniquum est, ut locum apud vos habeat ambitus, quem nos Laicis divina consideratione præclusimus. Quapropter si quis apostolicæ Præsulem Ecclesiæ, vel Patriarcharum Episcopum, sive per se, sive per parentes, aut servientium quascunque personas, aliqua suffragii crediderit ambitione promovendum, & ipsum reddere accepta definimus, & quod est Canonibus statutum, eum modis omnibus esse passurum „„.

Indignus Episcopatu, qui non illum pene invitus suscipit.

Merito itaque Concilium Mediolanense 1. sub *S. Carolo Borromæo* statuit ut „„ Qui beneficium ecclesiasticum vacans multis, & ambitiosis precibus per se, vel per alios petierit, eo facto ita reddatur indignus, ut per biennium in eum neque illud, neque aliud beneficium conferri possit „„.

REGULA VII.

Qui pro se beneficium ecclesiasticum sine cura animarum petit, ad inopiam suam sublevandam, non est reus ambitus.

Hæc Regula *S. Thom.* testimonio nititur, 2. 2. q. 100. art. 5. ad tertium: *Licite tamen* (inquit) *potest aliquis, si sit indigens, pro se beneficium ecclesiasticum petere sine cura animarum.* Idem asserit *S. Raym.* in Summa, lib. 1. tit. 1. §. 7. & ex cap. *Ad aures*, Ext. *De Rescriptis*, confirmat.

R E-

REGULA VIII.

Lethalis ambitionis reus est, qui eo præcipue consilio, & ea intentione monasticum habitum induit, ut Abbatiam obtineat.

Hic enim finem in honore constituere convincitur. Hinc monasticum habitum suscipere spe Abbatiæ sacri Canones prohibent. *S. Basilius* præfecturarum ambitum a monachis alienum esse debere tam luculenter ostendit, ut nemini dubium sit, ipsum luculentius asserturum, nefas esse vitam monasticam profiteri Abbatiæ, aut cujusvis præfecturæ intuitu. Sic autem loquitur in Constitutionibus monasticis, cap. 9. „ „ Cæterum Clerum, aut inter fratres Principatum nullo modo appetere monachus debet; siquidem diabolica ista pestis est, & libidinis dominandi labes; quæ res insigne est primæ illius diaboli pravitatis indicium „ „. Legatur totum caput, necnon 24.

Concilium romanum sub *Nicolao II.* Pontifice maximo Canone 7. decernit: „ Ut nullus habitum mo„ nachi suscipiat, spem, aut promissionem habens, „ ut Abbas fiat „. Qui Canon repetitur, & confirmatur in Synodo romana sub *Alexandro II.* anno millesimo sexagesimo tertio. Idem prohibet Conc. Tolosanum sub *Victoris II.* Pontificatu, can 5. „ „ Statuit autem sancta Synodus, ut si quis Clericorum adipiscendæ Abbatiæ causa monachus effectus fuerit, in Abbatia quidem monachus permaneat, sed ad ipsum honorem, ad quem aspirabat, nullatenus accedat. Quod si præsumpserit, excommunicetur „ „.

REGULA IX.

Lethalis ambitionis rei sunt Concionatores, qui majorum, & nobiliorum Ecclesiarum pulpita suis, aut amicorum precibus obtinere nituntur, aut revera obtinent eo fine, ut nominis claritatem consequantur, atque ad Episcopatum, aliave beneficia ecclesiastica promoveantur.

Illi

Illi enim absque divina vocatione sacrum Ministerium exercent. Hi plausum quærunt, non fructum spiritualem auditorum; *Voluptatem quærunt, non prolem, adulterantes verbum Dei* (inquit S. Greg.) Hanc regulam confirmat *S. Carolus Borromæus*, in *Instructione Prædicatorum verbi Dei*, tit. De Præparatione, quam Concionator adhibere debet ad concionandi munus salutariter exequendum. „ „ Fugiet autem (*inquit*) tanquam pestem, omnem ambitionem, omnemque illius suspicionem. Ne loca insigniora, ubi prædicationis suæ semen spargat, ambiat, affectetve; memor Christi Domini, quem a Patre e cœlo demissum ad erudiendum genus humanum, pagos, & vicos, & castella obiisse legimus. Nunquam in opinionem inducet, majori, atque nobiliori suggesto se dignum esse. Fuit hæc quondam incredibilis ambitio ethnicorum oratorum. Christianus autem Concionator ab istius ambitionis suspicione alienus esse debet, qui ad prædicandum Christum crucifixum, non ad sui ingenii ostendationem vocatus est „ „.

REGULA X.

Sicut ambitionis reus est, qui Episcopatum, aliamve dignitatem, aut Præfecturam ecclesiasticam appetit, quærit, postulat; ita reus est pusillanimitatis, & desidiæ, qui a Deo vocatus, & Superioris auctoritate, ac mandatis sacro Regimini admotus, impositum onus suscipere pertinaciter recusat.

Ecclesiæ dignitates & Præfecturæ quando recusari non debent.

Hanc regulam tradunt SS. Patres, imprimis *S. Greg. Nazianz.* Oratione 1. „ „ Ac videte (*inquit*) quam recte, quamque juste, inter utrumque timorem negotium transigam, nimirum, ut nec minime oblatam Præfecturam appetam, nec oblatam repudiem. Illud enim temerariorum hominum est, hoc inobedientium, utrumque autem imperitorum. Atque ipse inter nimis audaces, & nimis timidos quodammodo interjectus sum, nempe & his, qui ad

Præ-

Præfecturas omnes prosiliunt, timidior; & iis rursus, qui omnes fugiunt, audacior. Hæc de his rebus mea est sententia „„.

S. August. Epist. 48. alias 81. ad *Eudoxium* Abbatem, & Monachos insulæ Caprariæ. „„ Vos autem Fratres (*inquit*) exhortamur in Domino, ut propositum vestrum custodiatis, & usque in finem perseveretis; ac si quam operam vestram mater Ecclesia desideraverit, nec elatione avida suscipiatis, nec blandiente desidia respuatis, sed miti corde obtemperetis Deo; cum mansuetudine portantes eum, qui vos regit, qui dirigit mites in judicio, qui docet mansuetos vias suas. Nec vestrum otium necessitatibus Ecclesiæ præponatis; cui parturienti si nulli boni ministrare vellent, quomodo nasceremini, non inveniretis. Sicut autem inter ignem, & aquam tenenda est via, ut nec exuratur homo, nec demergatur; sic inter apicem superbiæ, & voraginem desidiæ iter nostrum temperare debemus, sicut scriptum est: *Non declinantes, neque ad dexteram neque ad sinistram.* Sunt enim, qui dum nimis timent, ne quasi in dexteram rapti extollantur, in sinistram lapsi demerguntur. Et sunt rursus, qui dum nimis se auferunt a sinistra, ne torpida vocationis mollitie sorbeantur, ex altera parte jactantiæ fastu corrupti, atque consumpti, in favillam, fumumque vanescunt. Sic ergo, dilectissimi, diligite otium, ut vos ab omni terrena delectatione refrænetis, & memineritis nullum locum esse, ubi non possit laqueos tendere, qui timet, ne revolemus ad Deum „„. Deut. 17.

Et lib. 19. *De Civ. Dei*, cap. 19. „„ Otium sanctum (*inquit*) quærit charitas veritatis; negotium justum suscipit necessitas charitatis. Quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ, atque intuendæ vacandum est veritati; si autem imponitur, suscipienda est propter charitatis necessitatem; sed nec sic omni modo veritatis delectatio deserenda est, ne subtrahatur illa suavitas, & opprimat ista necessitas „„.

S. Greg. 1. P. *Pastoralis*, cap. 5. „„ Sunt nonnulli (*inquit*) qui eximia virtutum dona percipiunt, &

pro exercitatione cæterorum magis muneribus exaltantur; qui studio charitatis mundi, abstinentiæ robore validi, doctrinæ dapibus referti, patientiæ longanimitate humiles, auctoritatis fortitudine erecti, pietatis gratia benigni, justitiæ severitate districti sunt. Qui nimirum culmen regiminum si vacati suscipere renuunt, ipsa sibi plerumque dona adimunt, quæ non pro se tantummodo, sed etiam pro aliis acceperunt. Cumque sua, & non aliorum lucra cogitant, ipsis se, quæ privata habere appetunt, bonis privant. Hinc namque ad discipulos Veritas dicit:
Matth. 5. *Non potest civitas abscondi supra montem posita; neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in do-*
Joan. 21. *mo sunt.* Hinc Petro ait: *Simon Joannis, amas me?* Qui cum se amare protinus respondisset, audivit: *Si diligis me, pasce oves meas.* Si ergo dilectionis est testimonium cura pastionis; quisquis virtutibus pollens gregem Dei renuit pascere, Pastorem summum
2. Cor. 5. convincitur non amare. Huic Paulus dicit: *Si Christus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Et si pro omnibus mortuus est, superest, ut qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* Hinc Moyses ait, ut uxorem fratris sine filiis defuncti superstes frater accipiat, atque ad nomen fratris filium gignat; quam si accipere forte renuerit, huic in faciem mulier exspuat, unumque ei pedem propinquus discalcet, ejusque habitaculum Domus discalceati vocetur. Frater quippe defunctus ille est, qui post Resurrectionis gloriam apparens di-
Matth. 28. xit: *Ite, nuntiate fratribus meis.* Qui quasi sine filiis obiit; quia adhuc electorum suorum numerum non implevit. Hujus scilicet uxorem superstes frater sortiri præcipitur; quia dignum profecto est, ut cura sanctæ Ecclesiæ ei, qui hanc bene regere prævalet, imponatur. Cui nolenti in faciem mulier exspuit; quia quisquis ex muneribus, quæ perceperit, prodesse aliis non curat, bonis quoque ejus S. Ecclesia exprobans, ei quasi in faciem salivam jactat. Cui ex

uno

uno pede calceamentum tollitur, ut discalceati domus vocetur. Scriptum quippe est: *Calceati pedes in præparatione Evangelii pacis.* Si ergo, ut nostram, sic curam proximi gerimus, utrumque pedem per calceamentum munimus. Qui vero suam cogitans utilitatem, proximorum negligit, quasi unius pedis calceamentum, cum dedecore amittit. Sunt itaque nonnulli, qui magnis, ut diximus, muneribus ditati, dum solius contemplationis studiis inardescunt, parere utilitati proximorum in prædicatione refugiunt, secretum quietis diligunt, secessum speculationis petunt De quo si districte judicentur, ex tantis proculdubio rei sunt, quantis venientes ad publicum prodesse potuerunt. Qua enim mente is, qui proximis profuturus enitesceret, utilitati cæterorum secretum præponit suum, quando ipse summi Patris Unigenitus, ut multis prodesset, de sinu Patris egressus est ad publicum nostrum „,,? Ephes. 6.

Idem persequitur argumentum cap. 6. „„ Et sunt nonnulli (*inquit*) qui ex sola humilitate refugiunt, ne iis, quibus se impares æstimant, præferantur. Quorum profecto humilitas, si cæteris quoque virtutibus cingitur, tunc ante Dei oculos vera est, cum ad respuendum hoc, quod utiliter subire præcipitur, pertinax non est. Neque enim vere humilis est, qui superni nutus arbitrium, ut debeat, præesse intelligit, & tamen præesse contemnit. Sed divinis dispositionibus subditus, atque a vitio obstinationis alienus, cum sibi Regiminis culmen imperatur, si jam donis præventus est, quibus & aliis prosit, & ex corde debet fugere, & invitus obedire „,,.

S. Thomas, 2. 2. qu. 185. art. 2. „„ In assumptione (*inquit*) Episcopatus duo sunt consideranda. Primo quidem, quid deceat hominem appetere secundum propriam voluntatem. Secundo, quid hominem deceat facere ad voluntatem alterius. Quantum ergo ad propriam voluntatem, convenit homini principaliter insistere propriæ saluti; sed quod aliorum saluti intendat, hoc convenit homini ex dispositione alterius

rius potestatem habentis. Unde sicut ad inordinationem voluntatis pertinet, quod aliquis proprio motu feratur in hoc, quod aliorum gubernationi præficiatur; ita etiam ad inordinationem voluntatis pertinet, quod aliquis omnino contra Superioris injunctionem, prædictum gubernationis officium finaliter recuset, propter duo: Primo quidem, quia hoc repugnat charitati proximorum, quorum utilitati se aliquis debet exponere pro loco, & tempore. Secundo, quia hoc repugnat humilitati, per quam aliquis Superiorum mandatis se subjicit „„.

REGULA XI.

Obedire Superiori, beneficium, dignitatem, aut Præfecturam ecclesiasticam imponenti, non tenetur, qui aliquod in se impedimentum agnoscit, quod nec ejus studio, nec Superioris auctoritate removeri potest.

Quando dignitas, aut Præfectura ecclesiastica debeat recusari.

Hæc regula colligitur ex *S. Thoma*, 2. 2. qu. 185. art. 2. ad secundum. „„ Nullus (*inquit*) tenetur obedire Prælato ad aliquod illicitum. Potest ergo contingere, quod ille, cui injungitur Prælationis officium, in se aliquid sentiat, propter quod non liceat ei Prælationem accipere. Hoc autem impedimentum quandoque quidem removeri potest per ipsummet, cui Pastoralis cura injungitur; puta, si habeat peccandi propositum, quod potest deserere. Et propter hoc non excusatur, quin finaliter teneatur obedire Prælato injungenti. Quandoque vero impedimentum, ex quo fit ei illicitum Pastorale officium, non potest ipse removere, sed Prælatus, qui injungit; puta, si sit irregularis, vel excommunicatus. Et tunc debet defectum suum Prælato injungenti ostendere qui si impedimentum removere voluerit, tenetur humiliter obedire. Unde Exodi 4. cum Moyses dixisset · *Obsecro, Domine, non sum eloquens ab heri, & nudius tertius*: Dominus respondit ad eum, *Ego ero in ore tuo, doceboque te, quid loquaris*. Quandoque

doque vero non potest removeri impedimentum, nec per injungentem, nec per eum, cui injungitur; sicut si Archiepiscopus non possit super Irregularitate dispensare. Unde subditus non tenetur ei obedire ad suscipiendum Episcopatum, vel sacros Ordines, si sit irregularis „ „.

REGULA XII.

Lethalis ambitionis reus est, qui beneficium, dignitatem; seu præfecturam ecclesiasticam retinet absque legitimo tituló; aut cum dotibus omnino necessariis ad illius functiones obeundas non est præditus, nec eas vult, aut potest comparare.

Qui enim absque legitimó tituló beneficium, dignitatem, vel præfecturam ecclesiasticam retinet: *Non intravit per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde*, adeoque *fur est & latro*. Quamobrem abdicare se tenetur inter manus Collatoris. Nam *Beneficium ecclesiasticum non potest licite absque institutione canonica obtineri*; (ut habet Regula Juris 1. in Sexto.) Qui ergo per Simoniam, sive simplicem, sive fiduciariam, ecclesiasticum beneficium obtinuerit; aut expuncto in provisionis literis ejus, cui collatum est, nomine, suoque inscripto, aliavé fraude surripuerit, illud restituere tenetur; in primó quidem casu legitimo Collatori; in secundo vero ei, cui canonice collatum erat. Si vero retineat, non solum gravis injustitiæ, sed & lethalis ambitionis reus est. Idem esto judicium de illo, quem arguit conscientia criminis, ab Ordinis, vel Officii executione, peracta etiam pœnitentia, impedientis, quale est homicidium; vel cum gravi scandalo conjuncti. Pro gravi namque scandalo vitando, cum aliter sedari non potest, dignitate, & beneficio cedere debet: *Ne plus temporalem honorem, quam æternam videatur affectare salutem.* Idem censendum de illo, quem Irregularitatis vinculum adstringit, ut si forte sit bigamus, vel viduæ maritus. Idem de imperito; quia *Scientia circa spiritualium*

De ambitione.

Joan. 10. 1.

apud *Theodoretum* lib. 5. cap. 11. Conc. Carthag. 4. Can. 27. *S. Leo* Epist. 12. alias 84. ad *Anastasium* Thessalonicensem Episcopum, cap. 8. Concil. Calcedonense can. 5. *Hilarius* romanus Pontifex in Ep. ad Episcopos provinciæ Tarraconensis. *Pelagius* 2. Epist. 2. Conc. Ravennatense sub *Joanne* 9. Canon 3. & 5. Nannetense can. 16. cujus hæc sunt verba: „ De Episcopo canonica decrevit auctoritas, ut si per ambitionem majorem civitatem appetierit, & illam perdat, quam tenuit, & illam nequaquam obtineat, quam usurpare tentavit „. Et *Innocent. III.* cap. *Quanto*, & cap. *Licet*, Ext. *De Translatione Episcopi*. Idem esto judicium de Presbyteris a minori titulo ad majorem migrantibus, secundum can. 14. Conc. Turonensis 3. Carolo magno imperante celebrati, cujus hæc sunt verba: „ De titulo minori ad majorem migrare, nulli Presbytero licitum sit; sed in eo permaneat, ad quem ordinatus est. Quod si inventus fuerit contra statuta id facere, eadem feriatur sententia, qua Episcopus, si de minore ad majorem transmigraverit sedem „. Parochus igitur, qui absque necessitate, aut utilitate Ecclesiæ, a minori parochia transit ad majorem, & insigniorem, lethalis ambitionis reus est; non autem, qui propter necessitatem, vel utilitatem Ecclesiæ, ab Episcopo transfertur; sicut nec Episcopus, qui vel electione, vel Regis nominatione, ab ipso non petita, nec procurata, sed romani Pontificis auctoritate confirmata, (penes quam unum est hujusmodi translationum potestas secundum præsentem disciplinam,) a minori ad majorem Ecclesiam transfertur.

REGULA XV.

Non semper ambitionis reus est, qui ordinem suum, ac locum tuetur. Quandoque ignavus est, & pœna dignus, qui suo jure cedit.

Hæc regula colligitur ex *S. Leone* Ep. 18. alias 5. ad *Dorum* Beneventanum Episcopum, quem de per-

perturbato Presbyterii ordine, primosque Presbyteros jure suo cedentes redarguit; ac suum cuique ordinem vindicat pro Ordinationis tempore; primis, qui cesserant, ad infimum locum detrusis. „„ Omnis (*inquit*) laborum fructus aufertur, omnis meritorum mensura vacuatur, si tantum quis assequitur dignitatis, quantum adulationis obtinuit; ut cupiditas eminendi non solum superbientem minuat, sed etiam conniventem. Si vero, ut asseritur, primi, secundique Presbyteri, circa Epicarpium sibimet præponendum, tanta huic assentatio fuit, ut illum cum sui dedecore posceret honorari, nec hoc quidem illis proprio se judicio dejicientibus tribui debuit, quod volebant, cui tam miseræ voluntati te dignius fuerat obviare, quam cedere. Deformis autem, & ignava subjectio bene sibi consciis, & non irritam facientibus gratiam Dei præjudicare non potuit, ut primatus suos quocunque commercio in alterutrum transferentes, subsequentium suorum minuerent dignitatem, & quia ultimum sibi anteposuerant, cæteris præeminerent. Prædicti igitur Presbyteri, qui indignos se honoris sui ordine sunt professi, licet privari etiam Sacerdotio mererentur; tamen ut eis pro apostolicæ Sedis pietate parcatur, ultimi inter omnes Ecclesiæ Presbyteros habeantur; & ut judicii sui sententiam ferant, inferiores etiam illo erunt, quem propria sententia sibimet prætulere; cæteris omnibus Presbyteris in eo ordine permanentibus, quem unicuique Ordinationis suæ tempus adscripsit... Paulus vero Presbyter ordinem suum, de quo laudabili firmitate non cessit, obtineat „„.

CAPUT II.

De Avaritia.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit avaritia, & quam grave peccatum.

Avaritiæ definitio.

Avaritia *est libido habendi pecuniam* (inquit *S. August.* lib. 14. *De Civ. Dei*, cap. 15.) sive, *Immoderatus amor habendi*; ut definit *S. Thomas*, 2. 2. qu. 118. art. 1. sive, *Immoderatus amor divitiarum.*

II. Singulare peccatum est, sæpe mortale, capitale; de quo Apostolus ad Rom. 1. *Tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea, quæ non conveniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia*, &c. Et 1. ad Timotheum 6. *Radix omnium malorum est cupiditas; quam quidam appetentes, erraverunt a fide, & inseruerunt se doloribus multis. Tu autem, o homo Dei, hæc fuge.* Ad Hebr. 13. *Sint mores sine avaritia, contenti præsentibus; ipse enim dixit: Non te deseram, neque derelinquam.* 1. ad Cor. 5. *Nunc autem scripsi vobis non commisceri; si is, qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum ejusmodi nec cibum sumere.* Et cap. 6. *Nolite errare; neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri. . . neque fures, neque avari. . . Regnum Dei possidebunt.*

Avaritia peccatum est in Deum.

III. Hujus gravitatem peccati Scriptura sacra ostendit, Eccli. 10. *Avaro* (inquit) *nihil est scelestius.* Peccatum est in Deum, in se ipsum, & in proximum. In Deum, in quantum homo propter bonum temporale contemnit æternum. Hinc avaritiam idolorum servitutem vocat Apostolus. (Eph. 5.) *Hoc enim scitote intelligentes; quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hæreditatem in regno Christi, & Dei.* Nunquid enim non est idololatriæ reus, qui divitiis servit, Dei imperium excutit? Cum Dominus dixerit (Matth. 6.) *Non potestis Deo servire, & mammonæ.*

Nun-

Nunquid divitias pro Deo non habet, qui *Sperat in pecunia, & thesauris?* Deum non colit avarus, sed loco Dei divitias. *Hoc enim colitur, quod diligitur* (inquit *S. August.*) Divitias autem præ Deo diligit; pro nihilo siquidem ducit perdere Deum, ut acquirat nummum. „ „ Ut lucrum faceres, Deum offendisti (*inquit S. August. Enarr. in Ps.* 123.) Ut augeres pecuniam, fides diminuta est, & aurum crevit. Quid perdidisti, & quid acquisisti? Quod acquisisti, aurum vocatur; quod perdidisti, fides vocatur; compara fidem auro... Lucra tua cogitas, damna tua non cogitas; de arca gaudes, de corde non plangis... Acquisisti aurum, perdidisti fidem; post paucos dies exis de hac vita; aurum, quod acquisisti perdita fide, auferre tecum non potes; cor tuum inane fidei ad pœnas exit, quod plenum fide ad coronam exiret „„. Deo non obedit avarus, sed pecuniæ. Unde Eccli. 10. Salomon ait: *Pecuniæ obediunt omnia.* Clamat Deus; „ „ Ego possidear. Quid vis ab avaritia possideri? Dura jubet, levia jubeo; onus ejus grave, sarcina mea levis est; jugum ejus asperum est, jugum meum leve est. Noli velle ab avaritia possideri. Jubet avaritia, ut mare transeas, & obtemperas; jubet, ut te ventis, procellisque committas; jubeo ego, ut ante ostium tuum ex eo, quod habes, des pauperi; piger es ad faciendum ante te opus bonum, & strenuus es ad transeundum mare. Quia avaritia imperat, servis; quia Deus jubet, odisti „ „ (*inquit S. August.* Enarr. in Psal. 128.) Deum non invocat avarus, sed lucrum. „ „ Invocas Deum, quando in te vocas Deum. Hoc est enim illum invocare, illum in te vocare, quodammodo eum in domum cordis tui invitare. Non autem auderes tantum Patremfamilias invitare, nisi nosses ei habitaculum præparare. Si enim tibi dicat Deus, ecce invocasti me, venio ad te, quo intrabo? Tantas sordes conscientiæ tuæ sustinebo? Si servum meum in domum tuam invitares, nonne prius eam mundare curares? Invocas me in cor tuum, & plenum est rapinis, plenum est frau-

Cor avari inane fidei.

Deo non obedit avarus, sed pecuniæ.

Avarus Deum non invocat, sed lucrum.

dibus, plenum est malis concupiscentiis... De talibus denique quid ait in alio loco Psalmus ? Dominum non invocaverunt. Et utique invocaverunt, nec tamen invocaverunt... Dico homini avaro, invocas Deum ? Quare invocas Deum ? Ut det mihi lucrum. Lucrum ergo eo invocas, non Deum. Quia hoc lucrum, quod concupiscis, non potes habere per servum tuum, non potes habere per colonum tuum, per clientem tuum, per amicum tuum, per satellitem tuum; invocas Deum, ministrum lucri tui facis Deum; viluit tibi Deus. Vis invocare Deum? Gratis invoca. Avare, an parum est tibi, si te impleat ipse Deus? Deus si ad te veniat sine auro, & argento, non vis illum? Quid ergo tibi de his, quæ fecit Deus, sufficit, cui Deus ipse non sufficit „ „ ? (inquit *S August.* Enarr. 4. in Psal. 30.) Pecuniam in Deorum numero apud veteres Romanos consecratam, *S. August.* testatur lib. 4. *De Civ. Dei*, cap. 21. Templum tamen habuisse nullum testis est Juvenalis: *Et si funesta pecunia Templo nondum habitas, nullas nummorum extruximus Aras.* Templum scilicet, aramque in corde suo illi dedicarunt avari; nullum aliud voluerunt, ut impensis parcerent. Hinc *Judas* pretium ex sacrilega magistri sui venditione comparatum: „ Non „ projecit in sterquilinium, sed in Templum; nimi- „ rum talibus semper Diis templum suum devove- „ rat „ (*inquit Drogo Ostiensis*, Sermone *de Passione Domini.*) Huc spectat illud Oseæ 10. *Vitis frondosa Israel, fructus adæquatus est ei; secundum multitudinem fructus sui multiplicavit Altaria, juxta ubertatem terræ suæ exuberavit simulacris.* Deo dicere non potest dives avarus: *Tuus sum ego, salvum me fac, quoniam justificationes tuas exquisivi.* Ille dicit: *Tuus sum*, qui potest dicere: *Ecce omnia reliquimus, & secuti sumus te.* Apostolorum itaque vox ista est, nec omnium tamen. Nam & Judas Apostolus fuit, & in convivio Christi inter Apostolos recumbebat. Dicebat & ipse: *Tuus sum*, sed voce, non corde. „ „ Venit, & introivit in eum satanas, & cœpit dicere: Non

est tuus, sed meus est. Denique ea, quæ mea sunt, cogitat; quæ mea sunt, in pectore suo volvit; tecum epulatur, & mecum pascitur; a te panem accipit, a me pecuniam; tecum bibit, & mihi tuum sanguinem vendit; tuus est Apostolus, & meus est mercenarius „ „. Verba sunt *S. Ambrosii*, Serm. 12. in Psal. 118.

Avaritiæ malum idem Pater diserte explicat lib. 2. *De Officiis*, c. 26. „ „ Vetus (*inquit*) avaritia est, quæ cum ipsis divinæ legis cœpit oraculis, imo propter ipsam reprimendam lex Dei lata est. Propter avaritiam Balac putavit Balaam præmiis posse tentari, ut malediceret populum Patrum; & vicisset avaritia, nisi Dominus a maledicto eum abstinere vetuisset. Propter avaritiam præcipitatus Achan in exitium deduxerat totam plebem parentum. Itaque Jesus nave, qui potuit solem sistere, ne procederet, avaritiam hominum non potuit sistere, ne serperet. Ad vocem ejus sol stetit, avaritia non stetit; sole itaque stante confecit Jesus triumphum, avaritia auttem procedente pene amisit victoriam. Quid fortissimum omnium Samsonem, nonne Dalilæ mulieris avaritia decepit?... Influxit pecunia in gremium mulieris, & a viro discessit gratia. Feralis igitur avaritia, illecebrosa pecunia, quæ habentes contaminat, non habentes non juvat „ „.

IV. Avaritia est peccatum hominis in se ipsum quatenus inordinato divitiarum amore, aut desiderio, vel delectatione in eis, pervertitur hominis affectus, ut ait S. Th. *Cupiditas* quippe *venenum est charitatis;* (inquit *S. August.*) Avaritia hominem duræ, & indecoræ mancipat servituti. Divitias non possidet, imo ab illis possidetur. „ „ Ille enim habet aurum, qui novit uti auro; qui autem auro uti non novit, habetur, non habet; possidetur, non possidet. Estote domini auri, & non servi auri; quia & aurum Deus fecit, & te super aurum ipse fecit; aurum fecit ad subsidium tuum, & te ad imaginem suam. Vide, quod supra te est, & calcas, quod infra

Avaritia peccatum est hominis in seipsum. S. August. lib. q. 83. q. 36.

sra te est „ „; (*inquit S. August.* Enarrat. in Psalm. 123.) Hinc etiam *S. Ambr.* lib. *De Nabuth*, cap. 15. Avaros merito *Viros divitiarum a Davide* nuncupatos observat Psal. 75. *Dormierunt* (inquit) *somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.* Viros divitiarum appellavit, non divitias virorum: „ „ Ut ostenderet eos non possessores divitiarum esse, sed a suis divitiis possideri. Possessio enim possessoris debet esse, non possessor possessionis. Quicunque igitur patrimonio suo tanquam possessione non utitur, qui largiri pauperi, & dispensare non novit, is suarum servulus est, non dominus facultatum, qui alienas custodit, ut famulus, non tanquam Dominus, ut suis utitur. In hujusmodi ergo affectu dicimus, quod vir divitiarum sit, non divitiæ virorum. *Et cap.* 12. Captiva est opulentia, paupertas libera. Servitis, divites, ac miseram quidem servitutem, qui servitis errori, servitis cupiditati, servitis avaritiæ, quæ expleri non potest. *Et cap.* 5. Tolerabitur conditio servulorum; illi enim hominibus serviunt, iste peccato. Semper in laqueis, semper in vinculis est: nunquam liber a compedibus, quia semper in criminibus „ „.

Avarorum dura, & pudenda servitus.

Miserum avarorum statum, quia non solum duram servitutem serviant, sed similes sint dæmoniacis, describit egregie *S. Joan. Chrys.*, Hom. 29. in Matth. „ „ Quid enim (*inquit*) miserius avaro? Nam dæmoniacus etsi homines contempserit, verbo tamen Christi ab actis dæmonibus liberatus est; pecuniæ autem servus Christum non auscultat. Nam etsi quotidie Christum audit prædicantem: *Non potestis Deo servire, & mammonæ*; etsi gehennæ terror incutitur, ac inferni pœnæ imminere dicuntur, non credit tamen Christi verbo... Quis mentis compos cum hujusmodi hominibus conversabitur? Nam mea quidem sententia, cum mille dæmoniacis habitandum potius esset, quam cum uno, qui hoc morbo laboraret. Nam æris quidem avidi etiam innocuos, nisi utiles sibi sint, inimicos ducunt; & liberum hominem, si pos-

Avari dæmoniacis similes.

Matth. 6. 24.

possent, libenter in servitutem suam redigerent, eumque mille implicarent malis; dæmoniaci vero nihil hujusmodi faciunt, sed ipsi soli suo malo laborant. Et illi quidem multas domos evertunt, nomenque Dei propter ipsas blasphemare faciunt; communis ærumna civitatum, atque orbis totius sunt; dæmonibus autem exagitati, lacrymis nobis ita movent, ut eorum facile misereamur; & isti non sentiunt plerumque, quod agunt; illi præmeditati omnia faciunt, in mediis urbibus bacchantes, ac novam insanientes insaniam. Quando enim omnes simul dæmoniaci tantum facinoris committent, quantum Judas solum commisit, qui ad extremam iniquitatem turpi pecuniarum ardore devectus est, pariterque omnes, qui avaritiam illius imitantur... Et vincula quidem etiam his undique injecta sunt, judicii timor, legum terror, multorum odia; sed his ruptis omnia perturbant; quod si quis hos nexus omnino ab iis auferret, tunc videres pejores hos dæmone, quam dæmoniacos, ac fortiore vexari „ „.

Pene insanabile avaritiæ malum.

Curationem suam adeo refugiunt, ut etiam coelestem medicum irrideant. Luc. 16. Cum Christus proposita parabola de villico iniquitatis auditores suos ad erogandas eleemosynas hortatus esset, dixissetque, neminem Deo, & mammonæ servire posse, notat Evangelista, quod *Audiebant omnia hæc Pharisæi, qui erant avari, & deridebant illum.* Quapropter difficillimam esse divitum salutem, Christus Dominus asseruit (Matth. 19.) *Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum cælorum. Et iterum dico vobis; facilius est, camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cælorum. Auditis autem his discipuli mirabantur valde, dicentes; quis ergo poterit salvus esse? Aspiciens autem Jesus dixit illis; apud homines hoc impossibile est; apud Deum autem omnia possibilia sunt.* Et Matth. 13. Parabolam sementis explicans: *Solicitudo* (inquit) *seculi istius, & fallacia divitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur.*

Divitum salus difficilis.

Hinc

Hinc *S. Petrus Chryſ.* Ser. 29. „ „ Aurum (*inquit*) natura grave, gravius fit avaritia; plus habentem deprimit, quam ferentem, & vehementius aggravat corda, quam corpora. Naſcitur in terra profunda, ſectatur ipſa montium fundamenta, perque ima venarum cæcis diſcurrit anfractibus; & dum ſuam ſemper repetat ad naturam, cœleſtes animas ad inferna deponit. *Et infra*: Auri furor ardentius humano fervet in pectore, quam caminus totus igneſcit incendiis; & acrius homines diſſolvit, quam ſolvitur in calore flammarum. Crudelitatis dominus, ſævus hoſtis, amando lædit, nudat ditando, ipſum etiam captivat aſpectum, fidem frangit, violat affectum, vulnerat charitatem, turbat quietem, adimit innocentiam, docet furtum, ſuadet fraudem, imperat latrocinium. *Ex quibus colligit, quod*, aurum erogare, bonum; reponere, malum; contemnere validum; fugere perſecurum; quod ſicut vincere virtutis, ita felicitatis eſt evaſiſſe „ „.

Hinc *Salvianus* lib. 2. Ad Eccleſiam catholicam: „ „ Non eſt (*inquit*) quod competere quiſquam, aut non obeſſe divitias religioni putet. Impedimenta hæc ſunt, non adjumenta; onera, non ſubſidia: poſſeſſione enim, & uſu opum non ſuffulcitur religio, ſed evertitur „ „. Hinc denique *S. Bern.* Ep. 103. „ „ Si ſapis (*inquit*) ſi habes cor, ſi tecum eſt lumen oculorum tuorum, deſine jam ea ſequi, quæ & aſſequi miſerum eſt. Beatus, qui poſt illa non abiit, quæ poſſeſſa onerant, amata inquinant, amiſſa cruciant „ „.

Quæ tamen non eo dicuntur animo, ut divitiæ ſecundum ſe malæ exiſtimentur, ſed perverſus earum amor, & pravus uſus. Ait namque Deus per *Aggæum* Prophetam: *Meum eſt aurum, & meum eſt argentum.* Quem locum expendens *S. Auguſt.* Ser. 50. alias *De Diverſis*, 15. nec non trigeſima inter Homilias quinquaginta, cap. 2. ait: „ „ Vis videre, quam juſti judicis res eſt aurum, & argentum? Avarus inde torquetur, unde miſericors adjuvatur. Rem ſuam divina diſtribuente juſtitia,

Aggæi c. 2.

Non malæ per ſe divi- [illegible] ſed

ſtitia, & recte facta inde manifeſtantur, & peccata inde puniuntur. Namque aurum, & argentum, atque omnis terrena poſſeſſio, & exercitatio humanitatis eſt, & ſupplicium cupiditatis. Cum talia Deus bonis hominibus tribuit, oſtendit in eis, quanta contemnat animus, cujus divitiæ ſunt ipſe, qui tribuit. Non enim poteſt quiſque apparere contemptor, niſi ejus rei, cujus poſſeſſor effectus eſt. Nam & qui non habent, poſſunt iſta contemnere; ſed utrum fingant, an vere contemnant, Deus videt, qui cordis inſpector eſt; hominibus autem, ut imitari poſſint, cogitatio contemnentis nonniſi in manibus erogantis inſpicitur. Cum autem malis hominibus Deus iſta concedit, in eis quomodo & in ipſis bonis, quæ Deus largitur, crucietur animus, cui viluit, qui tanta largitur. Bonis enim ſubminiſtrat occaſiones beneficiorum: malos torquet timore damnorum. Et ideo ſi amittant utrique aurum, & argentum, iſti cœleſtes divitias læto corde retinebunt; illis autem, & bonis temporalibus inanis domus, & bonis æternis inanior conſcientia remanebit. Illius eſt ergo aurum, & argentum, qui novit uti auro, & argento; nam etiam inter ipſos homines tunc quiſque habere aliquid dicendus eſt, quando bene utitur. Nam quod juſte non tractat, jure non tenet. Quod autem jure non tenet, ſi ſuum eſſe dixerit, non erit vox juſti poſſeſſoris, ſed impudentis incubatoris improbitas. Quapropter ſi homo non importune dicit aliquid ſuum, non quod iniqua, & ſtulta cupiditate occupaverit, ſed quod prudentiſſima poteſtate, & juſtiſſima moderatione tractaverit; quanto magis Deus vere, ac proprie ſuum eſſe dicit aurum, & argentum, quod & largiſſima bonitate condidit, & juſtiſſimo adminiſtrat imperio; ut ſine ipſius nutu, atque dominatu, nec mali ad avaritiæ ſupplicium, nec boni ad uſum miſericordiæ poſſint habere aurum, & argentum? Si autem ſolis malis in poteſtatem daretur aurum & argentum, recte putaretur malum; ſi ſolis bonis, recte putaretur magnum aliquod bonum. Rurſus

perverſus earum amor, & pravus uſus.

sus si solis malis deesset, videretur magna poena paupertas; si autem solis bonis deesset, videretur summa beatitudo paupertas. Nunc vero si scire vis aurum posse bene haberi, habent & boni; si scire vis non eos per aurum bonos esse, habent & mali. Item si scire vis, quam non sit miseria paupertas, sunt quidam pauperes beati; si scire vis quam non sit beatitudo paupertas, sunt quidam pauperes miseri. Ita ergo aurum, & argentum distribuit hominibus conditor rerum, & administrator Deus, ut ipsum per se natura, & genere suo bonum sit, quamvis non summum, & magnum bonum, & pro gradu sui ordinis laudabilem Conditorem universitatis ostendat; copia vero ejus non extollat bonos, nec elidat inopia; malos autem, & cum offertur, excæcet, & cum aufertur, excruciet „„. Quamobrem Spiritus sanctus per os Siracidis ait, ecclesiast. 10. *Nihil est iniquius quam amare pecuniam. Hic enim & animam suam venalem habet; quoniam in vita sua projecit intimia sua.*

Avarus in seipsum iniquus. Iniquus revera in seipsum est avarus, qui se veris bonis defraudat, & in summa divitiarum affluentia inops, & indignus est. Unde Psalm. 33. dicitur; *Divites eguerunt, & esurierunt.* Et Luc. 1. *Divites dimisit inanes.* Eamdem avari in seipsum iniquitatem Sapiens expressit, *Ecclesiastis*, cap. 4. *Considerans reperi & aliam vanitatem sub sole; unus est, & secundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi ejus divitiis; nec recogitat, dicens: Cui laboro, & fraudo animam meam bonis?* Et cap. 5. *Avarus non implebitur pecunia, & qui amat divitias, fructum non capiet ex eis; & hoc ergo vanitas. Ubi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas. Et quid prodest possessori, nisi quod cernit divitias oculis suis? Dulcis est somnus operanti; sive parum, sive multum comedat; saturitas autem divitis non sinit eum dormire. Est & alia infirmitas pessima, quam vidi sub sole; divitiæ conservatæ in malum Domini sui. Pereunt enim in afflictione pessima; generavit filium, qui in summa egestate erit. Sicut egressus est nudus de utero matris suæ, sic*

rever-

revertetur, & nihil auferet secum de labore suo. Miserabilis prorsus infirmitas! Quomodo venit, sic revertetur. Quid ergo prodest ei, quod laboravit in ventum? Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris, & in curis multis, & in ærumna, atque tristitia. Temporales divitiæ animam non satiant, quia finitæ sunt, corporeæ, transitoriæ; anima vero incorporea est secundum substantiam, sempiterna secundum durationem; infinita secundum capacitatem. *Animum Dei capacem quidquid Deo minus est non implebit* (inquit S. August.)

S. Ambrosius lib. *De Nabuthe*, cap. 4. expendens cur de *Achab* Rege dicatur, *& non manducavit panem suum*, 3. Reg. cap. 21. „„ Divites (*inquit*) magis alienum panem, quam suum manducant, qui rapto vivunt, & rapinis sumptum exercent suum. Aut certe non manducavit panem suum, volens se morte mulctare, quod ei aliquid negaretur. Compara nunc affectum pauperis. Nihil habet, & jejunare voluntarius nisi Deo nescit, jejunare nisi ex necessitate non novit. Divites, eripitis quidem pauperibus universa, aufertis omnia, nihil relinquitis: pœnam tamen pauperum vos potius divites sustinetis; illi jejunant, si non habeant, vos cum habetis. A vobis igitur prius pœnam exigitis, quam pauperibus irrogatis. Vos igitur vestro affectu luitis miseræ paupertatis ærumnas; & pauperes quidem non habent, quo utantur; vos autem, nec ipsi utimini, nec alios uti sinitis. Eruitis aurum de metalli venis, sed rursum absconditis illud. Quantorum vitas in illo infoditis auro „„? Divitiæ avari egestas.

Et cap. 6. locum illum Evangelii explicans, Luc. 12. *Quid faciam? Destruam horrea mea*, &c. ait: „„ In uberate fructuum vocem egentis mittit. *Quid faciam?* (*inquit*) Nonne hæc pauperis vox est, non habentis subsidia vivendi? Clamat se dives non habere. Paupertatis hic sermo est.., Miserior iste fœcunditatibus suis, quam pauper, cui periculum de egestate est. Habet ille, unde non excuset ærumnam, habet certe injuriam, non habet culpam; iste non habet, quem præter se arguat. *Et cap.* 2. O dives, nescis quam pau-

pauper sis, quam inops tibi ipse videaris, qui te divitem dicis! Quanto plus habueris, plus requiris, & quidquid acquisieris, tamen tibi adhuc indiges. Inflammatur lucro avaritia, non restinguitur. Quasi quosdam gradus cupiditas habet; quo plures ascenderit, eo ad altiora festinat; unde fit gravior ruina lapsuro. Tolerabilior tamen iste, cum minus haberet; census sui contemplatione mediocria requirebat, accessione patrimonii accessit cupiditatis augmentum. Non vult esse degener votis, pauper in desideriis. Ita duo intolerabilia simul jungit; ut ambitiosam spem divitis augeat, & non deponat mendicitatis affectum. Denique docet nos Scriptura divina, quam misere egeat, mendicet abjecte. Rex Achab in Israel erat, & pauper Nabuthe. Ille regni opibus affluebat; iste angusti soli cespitem possidebat. Nihil pauper de possessionibus divitis concupivit: Rex sibi egere visus est, quia vineam habebat pauper vicinus. Quis igitur tibi pauper videtur; qui contentus est suo, an qui concupiscit alienum? Alter certe pauper censu videtur, alter est pauper affectu. *Et cap.* 12. Pauperiorem se judicat omnis abundans; quia sibi deesse arbitratur, quidquid ab aliis possidetur. Toto mundo eget, cujus non capit mundus cupiditates; ejus autem, qui fidelis est, totus mundus divitiarum est „ „.

Fideli totus mundus divitiarum est.

Periturae divitiae non auferunt egestatem.

Perituras illas divitias egestatem non auferre, S. *August.* pariter ostendit, Serm. 50. „ „ Cum (*inquit*) hoc genus rerum Dominus in Evangelio mammona iniquitatis appellat, significat alterum esse mammona, id est, alias divitias, quas nisi justi, & boni possidere non possunt, ut ideo mammona iniquitatis vocetur, quia iniquitas eas vocat divitias. Justitia vero novit esse alias divitias, quibus homo adornatur interior; sicut B. Petrus dicit: *Qui est ante Deum dives.* Illae justae dicuntur divitiae, quia bonis meritis, justisque tribuuntur. Illae verae dicuntur divitiae, quia quisquis eas habuerit, non egebit. Istae vero injustae divitiae, non quia injustum est aurum, & argentum;

1. Petri 3.

sed

sed quia injustum est, eas putare divitias, quæ non auferunt egestatem. Tanto enim magis quisque ardebit egestate, quanto magis eas diligens majores habuerit. Quomodo ergo sunt divitiæ, quibus crescentibus crescit inopia; quæ amatoribus suis, quando fuerint ampliores, non afferunt satietatem, sed inflammant cupiditatem? Divitem tu putas, qui minus egeret, si minus haberet?... Major pecunia fauces avaritiæ non claudit, sed extendit; non irrigat, sed accendit. Poculum respuunt, quia fluvium sitiunt. Utrum ergo ditior, an egentior dicendus est, qui cum ideo voluit habere aliquid, ne indigeret, ideo plus habet, ne minus indigeat „„?

Idem Ser. 61. alias 5. *De Verbis Domini*, cap. 3. 4. „ Habes aurum (*inquit*) habes argentum; & concupiscis aurum, & concupiscis argentum? Et habes, & concupiscis; & plenus es, & sitis. Morbus est, & non opulentia. Sunt homines in morbo, humore pleni sunt, & semper sitiunt. Quomodo ergo delectas opulentiam, qui habes hydropem concupiscentiam „„? Avaritia spiritualis hydropisis.

Libido, & avaritia dicuntur a sapiente Prov. 30. *Sanguisugæ duæ filiæ, dicentes, affer, affer.* Insatiabilis quidem utraque est, sed magis avaritia, quæ nec ipsa hominis senectute expleri potest. Communes sanguisugæ concidunt satietate, & pondere ipso sanguinis detractæ, aut sale aspersæ, ut referunt naturalis historiæ Scriptores. Avari autem, qui se in terrenas opes ingurgitant, nec earum copia, & pondere concidunt; nec divinis monitis, & Concionatorum, piorumque virorum sapientia, salutaribusque verbis tanquam sale aspersi, ab avaritiæ ardore ullo modo refrigescunt, vel revocantur. Avaritia sanguisuga.

V. Avaritia denique peccatum est in proximum, quia exterioribus divitiis non potest unus homo superabundare, nisi alteri deficiant; quia bona temporalia simul a multis possideri non possunt; (inquit *S. Thomas.*) Quam immanis sit in proximum avaritia, propheticis Oraculis ostenditur. Jer. 2. *In alis* Avaritia peccatum est in proximum.

quis inventus est sanguis animarum pauperum, & innocentum. Et Michææ 6. *Ignis in domo impii thesauri iniquitatis.* Instar enim ignis vicina quæque consumit, devastat, evertit. Avaritia crudelis est illa *Jezabel*, quæ *Nabuthem* falsis testimoniis opprimit, perditque, ut ejus vineam Regi *Achab* tradat possidendam (3. *Regum* cap. 21.) Qua de re *S. Ambrosius*, lib. *De Nabuthe*, cap. 1. ita scribit: „„ Nabuthe historia tempore vetus est, usu quotidiana. Quis enim divitum non quotidie concupiscit aliena? Quis opulentissimorum non exturbare contendit agellulo suo pauperem, atque inopem aviti ruris eliminare finibus? Quis contentus est suo? Cujus non inflammat divitiis animum vicina possessio? Non igitur unus Achab natus est; sed, quod pejus est, quotidie Achab nascitur, & nunquam huic seculo moritur. Si unus occidit, assurgunt plurimi; plures qui rapiant, quam qui amittant. Non unus Nabuthe pauper occisus est; quotidie Nabuthe sternitur, quotidie pauper occiditur „„.

Crudelitas avaritiæ.

Plures, qui rapiunt, quam qui amittant.

Avari vera effigies.

S. Joan. Chrysost. cum ubique triumphet eloquentia, tum maxime in avari crudelitate describenda; Hom. 29. in Matth. „„ Fingite (*inquit*) videre terrum quemdam hominem, qui ab oculis ignem emittat, cui ex utroque humero dracones pro manibus dependeant, cujus os cavernæ instar magnitudine sit, in quo pro dentibus acuti enses stent, ex lingua venenosus fons scaturiat; venter omni fornace sit voracior, cuncta, quæ immittuntur subito consumens, pedes alati, quavis etiam flamma vehementiores; facies canis, ac lupi simul; nec hominis vocem emittat, sed insuave quiddam, ac terribile mugiat; faces præterea in manibus teneat. Imaginemur illud obvios quosque jugulare, carnes eorum lacerare, ac devorare; multo truculentior est avarus, in omnes ut mors insiliens, omnes ut infernus deglutiens, communis generis humani hostis; quippe qui vellet nullum hominem esse, ut omnia possideret. Neque hic sistit gradum; sed cum omnes perdiderit cupiditate sua, etiam

etiam terræ ſubſtantiam cupit abolere, ac ipſam in aurum converſam vellet aſpicere „„. Verum ut vi„ deatis nondum nos inſaniam illorum oratione aſſe„ cutos, fingamus a nemine ipſum accuſari, nullum „ ipſi terrorem imminere, non a judiciis, non a con„ ſuetudine hominum, non a legibus, & tunc videbis „ ipſum arrepto enſe omnes interimere, nulli parcere, „ non amico, non cognato, non fratri, non ipſis „ parentibus. Interrogate avarum, ſi non hæc ſecum „ quotidie verſat, ſi non omnes cogitatione invadat ami„ cos, cognatos, parentes. Ac nec interrogare qui„ dem ipſum opus eſt. Scitis enim quod „„ Qui hoc morbo premuntur, & vitam parentum ſenum graviter ferunt, & dulce illud, ac natura ſuaviſſimum liberorum donum grave, ac moleſtum eſſe cenſent. Unde factum eſt, multi ſterilitatem uxorum herbis procuraverint, & naturam orbam effecerint, qui etſi filios natos non interfecerunt, attamen, ne omnino naſcerentur, effecerunt „„.

Denique quam exitialis proximo ſit avaritia, manifeſtum eſt ex latrociniis, rapinis, uſuris, contractibus injuſtis, litibus improbis, monopoliis, iniquis exactionibus, quibus pauperes vexantur, opprimuntur, ſpoliantur. Idemque probat divitum avarorum in pauperes ferreum pectus, quorum miſeriis non moventur; quos, dum non paſcunt, occidunt. Unde Concilia eos, qui res pauperum inopiæ ſublevandæ deſtinatas retinent, (eadem autem eſt ratio eorum, qui eleemoſynam non erogant extremam neceſſitatem patientibus) *Necatores pauperum* appellant. Ita Conc. Carth. 4. Can. 95. & Aurelianenſe 5. Can. 15.

Avaritiæ effigies a S. Cypriano adumbrata.

Præclarum *S. Cypriani* locum de avaritia, Epiſtola 1. ad *Donatum*, temperare mihi non poſſum, quin referam. „„ Sed & quos divites opinaris (*inquit*) continuantes ſaltibus ſaltus, & de confinio pauperibus excluſis infinita, ac ſine terminis rura latius porrigentes, quibus argenti, & auri maximum pondus, & pecuniarum ingentium, vel exſtructi aggeres, vel defoſſæ ſtrues; hos etiam inter divitias ſuas trepidos

cogitationis incertæ ſolicitudo diſcruciat, ne prædo vaſtet, ne percuſſor infeſtet; ne inimica cujuſque locupletioris invidia calumnioſis litibus inquietet. Non cibus ſecuro, ſomnuſve contingit. Suſpirat ille in convivio, bibat licet gemmas, & cum epulis marcidum corpus thorus mollior alto ſinu condiderit, vigilat tamen in pluma; nec intelligit miſer ſpecioſa ſibi eſſe ſupplicia auro ſe alligatum teneri, & poſſideri magis quam poſſidere divitias, atque opes. O deteſtabilis cæcitas mentium, & cupiditatis inſanæ profunda caligo! Cum exonerare ſe poſſit, & levare ponderibus, pergit magis fortunis augentibus incubare, pergit pœnalibus cumulis pertinaciter adhærere. Nulla in clientes inde largitio eſt, cum indigentibus nulla partitio, & pecuniam ſuam dicunt, quam velut alienam domi clauſam ſolicito labore cuſtodiunt, ex qua non amicis, non liberis quidquam, non ſibi denique impertiunt. Poſſident ad hoc tantum, ne poſſidere alteri liceat... Et ob nominum quanta diverſitas! Bona appellant, ex quibus nullus illis niſi ad res malas uſus eſt „ „.

ARTICULUS II.

Rationes explicantur, propter quas Chriſtiani ab avaritia deterreri debent.

De avaritia. Chriſtianos ab avaritia deterrere debet opum vanitas, & fallacia, ſpiritualium excellentia bonorum, vitæ chriſtianæ conditio, quæ via eſt ad meliorem, & cœleſtem, æternamque patriam; Chriſti verba, divites avaros damnatis, pauperes ſpiritu commendantis, & *Beatos* prædicantis, *quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*, diſcipulis tandem ſuis jubentis, ut avaritiam omnem fugiant, Luc. 12. *Videte, & cavete ab omni avaritia; quia non in abundantia cujuſquam vita ejus eſt, ex his, quæ poſſidet.* Ejuſdem Salvatoris exemplum, qui *Propter nos egenus factus eſt, cum dives eſſet, ut illius inopia divites eſſemus*; Et qui *Non habuit ubi reclinaret caput ſuum.* Qui ex paupere ma-

2. Cor. 8. Matth. 8. 20.

tre

ste in stabulo natus, & in præsepi exceptus, pauperes discipulos elegit, pauperem cum pauperibus vitam duxit, nudus in cruce mori voluit. „„ Turpe est, & nimis pudendum, dolendum (*inquit S. August. Ser.* 177.) si cultores idolorum inveniti sunt avaritiæ domitores, & cultor Dei unius ab avaritia subjugetur, & fiat avaritiæ mancipium, cujus sanguis fit pretium. . . Hujus familiæ facti sumus, in hujus familiam adoptati sumus; hujus filii non nostris meritis, sed ipsius gratia sumus. Nimis grave est, & nimis horribile, ut avaritia nos teneat in terris; cum illi dicamus; *Pater noster qui es in cœlis*, cujus desiderio vilescunt omnia, nec nata nobis sunt, inter quæ nati sumus, quia propter illum renati sumus. Sint hæc ad necessitatis usum, non ad charitatis affectum; sint tanquam stabulum viatoris, non tanquam prædium possessoris. Refice, & transi. Iter agis, attende, ad quem venisti, quia magnus est, qui ad te venit. Discedendo de hac vita, locum facis venienti; stabuli est ista conditio; cedes, ut alius accedat. Sed si vis ad locum tutissimum pervenire; Deus a te non recedat, cui dicimus; *Deduxisti me per semitas justitiæ tuæ, propter nomen tuum*; non propter meritum meum. Aliud est ergo iter mortalitatis, aliud iter pietatis. Iter mortalitatis, commune est, illuc enim ambulant omnes nati; illuc nonnisi renati. Ad illud pertinet nasci, crescere, senescere, mori. Propter hoc necessarius est victus, & tegumentum, sufficientes sint hujus itineris sumptus. Quare te gravas, quare tantum portas in via brevi, non unde ad hanc viam finiendam juveris, sed unde potius gravius onereris? Nimium quippe mirabile est, quod tibi vis, ut contingat: oneras te, multum portas; premit te in hac via pecunia, & per hanc viam premit te avaritia. Avaritia enim cordis est immunditia. Nihil tollis de hoc mundo, quem amasti, sed tollis vitium, quod amasti. Si perseveranter amas mundum, qui fecit mundum, non te invenit mundum. Si ergo in usum temporalem moderata pecunia

Desideria Dei omnia vilescunt.

Bona temporalia stabulum sint viatoris, non prædium possessoris.

Psal. 22.

Avaritia, cordis immunditia.

1. Tim. 6. nia sit viatici, in eo fine constituto, qui scriptus est: Sine amore (*inquit*) pecuniæ, modus sufficiens est præsentibus. Vide ante omnia, quid præstruxit: Sine amore (*inquit*) ita manum mitte, ut cor inde solvas. Nam si pecuniæ per amorem cor alligare volueris, inseris te doloribus multis; & ubi erit: *Tu autem homo Dei hac fuge?* Non enim ait, relinque, & desere; sed, fuge, quasi hostem. Quærebas fugere cum auro, fuge aurum; cor tuum fugiat, & servus est tuus. Cupiditas non sit, pietas tamen non desit; est, quod facias de auro, si dominus es auri, non servus. Si dominus auri es, facis de illo, quod bonum est; si servus, facit de te, quod malum est. Si dominus auri es, vestitus de te Dominum laudat; si servus auri es, spoliatus de te blasphemat. Servum autem te facit cupiditas, liberum charitas. Inde servus, si non fugeris. *Tu autem, o homo Dei, hac fuge.* In hac causa si non vis esse servus, esto fugitivus. Audisti, quid fugias, habes & quod secteris. Non enim inaniter fugis, aut sic relinquis, ut non apprehendas. Sectare ergo justitiam, fidem, pietatem, charitatem. Hæc te divitem faciant. Hæ divitiæ intus sunt; fur ad eas non accedit, nisi mala voluntas ei dederit locum. Muni arcam interiorem, hoc est, conscientiam. Has divitias non tibi latro, non quilibet potentissimus inimicus, non irruens hostis, aut barbarus, non denique naufragium poterit auferre, unde si nudus exeas, plenus exis. Neque enim vere inanis erat, quamvis forinsecus nihil habere videretur, qui dicebat: *Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est: Sit nomen Domini benedictum.* Laudabilis ista plenitudo, ingentes divitiæ; inanis auro, plenus Deo; inanis omni transitoria facultate, plenus sui Domini voluntate. Quid quæritis aurum tantis laboribus, & peregrinationibus? Amate has divitias, & modo implemini; fons earum non latet, si cor patet; aperit cor clavis fidei, & aperit, & mundat, ubi ponas. Noli tibi angustus videri; divitiæ tuæ Deus tuus, quan-

Heb. 13. 5.

Servum facit cupiditas, liberum charitas.

Veræ divitiæ.

Job 1.

quando intravit, ipse dilatavit. Ergo, sine amore pecuniæ modus sufficiens est præsentibus; quare præsentibus? quia; *Nihil intulimus in hunc mundum, nec auferre aliquid possumus*; ideo præsentibus, non futuris. Sed quæ res decipit hominem ad avaritiæ computum? Quid si diu vivo? Qui dat vitam, dat, unde vita sustentetur. Postremo sint redditus, quare quæritur & thesaurus? Reddit aliquid de negotio, reddit aliquid de artificio, reddat aliquid de pretio; sufficiat; non thesaurizetur; ne ubi pones thesaurum tuum, ibi remaneat & cor tuum, & ut sursum sit, frustra audias, falsumque respondeas. Quando enim respondes ad illum sacratissimum verbum: Sursum corda, habemus ad Dominum, & voce subscribis, ab ipso corde intus non accusaris? Quamvis pressum, & oppressum cor tuum, non tibi intus dicit, sub terra me ponis, quare mentiris? Ergone tibi non dicit, nonne ibi sum, ubi thesaurus tuus? Ergo mentiris. An vero ille mentitur, qui dixit; *Ubi enim fuerit thesaurus tuus, illic erit & cor tuum*? Tu dicis, non illic erit. Veritas dicit, illic erit. Sed non illic erit, quia non amo, factis proba „ „. Ad coelorum regnum festinamus; hujus itaque mundi impedimenta relinquere debemus. In cujus rei figuram *Elias* igneo curru in coelum raptus, pallium *Eliseo* discipulo dimisit, ut *S. Hieron.* observat. „ Elias ad „ coelorum regnum festinans, ire non potest cum „ pallio, sed mundi in mundo vestimenta dimisit „. Christianorum igitur gloria, & divitiæ, evangelica paupertas, juxta illud *S. Ambrosii*: *Meum ergo paupertas Christi patrimonium est*. Et Epist. 63. ad Ecclesiam Vercellensem: „ „ Ille est dives in Ecclesia, qui fide dives est; fideli enim totus mundus divitiarum est... Non census divitem, sed animus facit... Non naturæ paupertas, sed opinionis est; idaoque cito invenitur dives naturæ, difficile cupiditati. Quid quasi necessarium quæritis cumulum divitiarum? Nihil tam necessarium, quam cognoscere, quid non sit necessarium „ „.

Margin notes: 1. Tim. 6. — Matth. 6. — Non census divitem facit, sed animus.

Nemo potest esse, pauper, qui Deo dives est.

Hinc *Minucius Felix*, in Octavio: „„ Cæterum (*inquit*) quod plerique pauperes dicimur, non est infamia nostra, sed gloria. Animus enim ut luxu solvitur, ita frugalitate firmatur. Et tamen, quis potest pauper esse, qui non eget, qui non inhiat alieno, qui Deo dives est? Magis pauper ille est, qui cum multa habeat, plura desiderat. Dicam tandem, quemadmodum sentio: Nemo tam pauper potest esse, quam natus est. Aves sine patrimonio vivunt, & in diem pascua pascuntur; & hæc tamen nobis nata sunt, quæ omnia, si non concupiscimus, possidemus. Igitur, ut qui viam terit, eo felicior, quo levior incedit; ita beatior in hoc itinere vivendi, qui paupertate se sublevat, non sub divitiarum onere suspirat. Et tamen facultates, si utiles putaremus, a Deo posceremus. Utique indulgere posset aliquantum, cujus est totum. Sed nos contemnere malumus opes, quam continere. Innocentiam magis cupimus, magis patientiam flagitamus; malumus nos bonos esse, quam prodigos „„. Ita Christianorum omnium nomine loquitur, quorum agit causam apud Ethnicos.

Hinc *S. Cyprianus*, Epist. 1. „„ Quem Deus divitem fecerit, nemo pauperem faciet. Penuria esse nulla jam poterit, cui semel pectus cœlestis sagina saturavit. Jam tibi auro distincta laquearia, & pretiosi marmoris crustis vestita domicilia sordescunt, cum scieris te excolendum magis, te potius ornandum, domum tibi hanc esse potiorem, quam Dominus insedit templi vice, in qua Spiritus sanctus cœpit habitare. Pingamus hanc domum pigmentis innocentiæ, illuminemus luce justitiæ. Non hæc unquam procumbet in lapsum senio vetustatis, nec pigmento parietis, aut auro exolescente fœdabitur. Caduca sunt, quæcunque fucata sunt; nec fiduciam præbent possidentibus stabilem, quæ possessionis non habent firmitatem. Hæc manet cultu jugiter vivido, honore integro, splendore diuturno, aboleri non potest, nec extingui; potest tantum in melius corpore redeunte formari „„.

A R-

ARTICULUS III.

REGULÆ MORUM.

Circa avaritiam.

REGULA PRIMA.

Avaritia quatenus opponitur justitiæ, ex genere suo mortale peccatum est, quamvis interdum esse veniale peccatum contingat propter imperfectionem actus, aut materiæ levitatem.

Duplex circa divitias immoderatio.

Avaritia scilicet immoderationem quamdam circa divitias importat dupliciter; (inquit *S. Thomas*, 2 2, qu. 118. art. 3.) „ „ Uno modo, immediate circa ipsam acceptionem, & conservationem divitiarum, in quantum aliquis acquirit pecuniam ultra debitum, aliena surripiendo, vel retinendo; & sic opponitur justitiæ „ „. Et hoc modo accipitur avaritia *Ezech.* 22. ubi dicitur; *Principes ejus in medio ejus quasi lupi rapientes prædam, ad effundendum sanguinem, & avare lucra sectanda.* Alio modo importat immoderationem „ „ circa interiores affectiones divitiarum; puta, cum quis nimis amat divitias, aut nimis delectatur in eis, etiamsi nolit rapere aliena. *Et hoc* modo avaritia opponitur libertati, quæ moderatur hujusmodi affectiones „ „. Et sic accipitur avaritia 2. ad Cor. 9. *Necessarium existimavi rogare fratres, ut perveniant ad vos, & præparent repromissam benedictionem hanc paratam esse, sic quasi benedictionem, non tanquam avaritiam.* Avaritia igitur quatenus opponitur justitiæ: „ „ Ex genere suo est peccatum mortale. Sic enim ad avaritiam pertinet, quod aliquis injuste accipiat, vel retineat res alienas, pertinet ad rapinam, vel furtum, quæ sunt peccata mortalia „ „ (*inquit* S. Thomas art. 4.) Hominibus hac avaritiæ labe infectis convenit illud *Sap.* cap. 15. *Æstimaverunt lusum esse vitam nostram, & conversationem vitæ compositam ad lucrum, & oportere undecumque, etiam ex malo, acquirere.*

Sacra Scr. maledictiones adversus avaros.

Hanc Regulam firmant maledictiones adversus avaros in sacris Literis exaratæ. Isaiæ 5. *Væ, qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis usque ad terminum loci; nunquid habitabitis vos soli in medio terræ?* Et cap. 33. *Væ, qui prædaris, nonne & ipse prædaberis?* Habac. 2. *Væ ei, qui multiplicat non sua! Usquequo & aggravat contra se densum lutum?* „ *Avaro* quippe contra se densum lutum aggravare, „ est terrena lucra cum pondere peccati cumulare „ (*inquit S. Greg.* 3. p. *Pastoralis*, Admonitione 21.) Syriacus vertit; *Nubem luti*, quia nimirum opes sordidarum affectionum, & scelerum nubes exhalant, quibus involuta mens, & oppressa, in summa coelestium rerum caligine, & ignoratione versatur. Idem Propheta, ibidem: *Væ* (inquit) *qui congregat avaritiam malam domui suæ, ut sit in excelso nidus ejus, & liberari se putat de manu mali. Cogitasti confusionem domui tuæ, concidisti populos multos, & peccavit anima tua. Quia lapis de pariete clamabit; & lignum, quod inter juncturas est ædificiorum, respondebit. Væ, qui ædificat civitatem in sanguinibus, & præparat urbem in iniquitate!* Amos 6. *Væ, qui opulenti estis in Sion! . . . Qui dormitis in lectis eburneis, & lascivitis in stratis vestris; qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem psalterii. . . Bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti; & nihil patiebantur super contritione Joseph.* Luc. 6. *Væ vobis divitibus* (inquit Christus) *quia habetis consolationem vestram.* Jacobi 5. *Agite nunc divites, plorate ululantes in miseriis vestris; quæ advenient vobis. Divitiæ vestræ putrefactæ sunt; & vestimenta vestra a tineis comesta sunt. Aurum, & argentum vestrum æruginavit; & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus. Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est a vobis, clamat; & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit.* Hinc Prov. 28. scriptum est: *Qui festinat ditari, non erit innocens.*

Ut

Ut enim ait *S. Greg.* loco supra laudato: „ „ Qui augere opes ambit, vitare peccatum negligit; & more avium captus, cum escam terrenarum rerum avide conspicit, quo strangulετur peccati laqueo non agnoscit. Cum qualibet præsentis mundi lucra desiderant, & ea, quæ de futuro damna patientur, ignorant, audiant, quod scriptum est: *Hæreditas ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit.* Prov. 20.
Ex hac quippe vita initium ducimus, ut ad benedictionis sortem in novissimo veniamus. Qui itaque in principio hereditari festinant, sortem sibi in novissimo benedictionis amputant; quia dum per avaritiæ nequitiam hic multiplicari appetunt, illic ab æterno patrimonio exheredes fiunt. Cumque plurima ambiunt, vel obtinere cuncta, quæ ambierint, possunt, audiant, quod scriptum est; *Quid prodest hominі, si totum mundum lucretur, anima vero suæ detrimentum faciat?* Matth. 16. Ac si aperte veritas dicat: Quid prodest homini, si totum, quod extra se est, congregat, si hoc ipsum solum, quod ipse est, damnat „ „.

REGULA II.

Avaritia, quatenus opponitur liberalitati, veniale peccatum est, nisi charitati adversetur; tunc enim est lethale peccatum.

Avaritia enim sic accepta, est inordinatus amor divitiarum. „ „ Si ergo in tantum amor divitiarum crescat, quod præferatur charitati, ut scilicet propter amorem divitiarum aliquis non vereatur facere contra amorem Dei, & proximi; sic avaritia est peccatum mortale. Si autem inordinatio amoris intra hoc sistat, ut homo, quamvis superflue divitias amet, non tamen præferat earum amorem amori divino; ut si propter divitias non velit aliquid facere contra Deum, & proximum; sic avaritia est peccatum veniale „ „; (*inquit S. Thom.* 2. 2. qu. 118. art. 4.) Quod ex *S. August.* confirmatur lib. *De Fide*, *&*

& Operibus, cap. 16. explicante locum Apostoli 1. ad Cor. 3. *Si quis autem superadificat super fundamentum hoc* &c. ubi præmisit fundamentum esse Christum, & fidem Christi, quæ per dilectionem operatur, ait: „ „ Porro si circa divitias suas carnali quodam teneretur affectu, quamvis ex eis multas eleemosynas faceret, nec ad eas augendas fraudis aliquid, rapinæque moliretur, aut earum minuendarum, vel amittendarum metu in aliquod facinus, flagitiumve laberetur; (alioquin jam se isto modo ab illius fundamenti stabilitate subtraheret;) sed propter carnalem, ut dixi, quem in eis haberet, affectum, quo talibus bonis sine dolore carere non posset, ædificaret super fundamentum illud ligna, fœnum, stipulam; maxime si & uxorem sic haberet, ut etiam propter ipsam cogitaret ea, quæ sunt mundi, quomodo placeret uxori. Hæc igitur quoniam affectu dilecta carnali, non sine dolore amittuntur, propterea quia ea sic habent, ut habeant in fundamento fidem, quæ per dilectionem operatur, neque huic ista ulla ratione, vel cupiditate præponant, in eorum amissione passi detrimentum per ignem quemdam doloris perveniunt ad salutem. A quo dolore, atque detrimento tanto est quisque securior, quanto ea vel minus amaverit, vel tanquam non habens habuerit. Qui vero propter illa vel tenenda, vel adipiscenda, homicidium, adulterium, fornicationem, idololatriam, & similia quæque commiserit, non propter fundamentum per ignem salvabitur, sed amisso fundamento æterno igne torquebitur „ „. Si quis igitur ex cupiditate lucri aliquod Dei, vel Ecclesiæ mandatum violare malit, quam non adipisci divitias, aut amittere; verbi gratia, si Missam non audire diebus festis, vel ab opere servili cessare, lethale peccatum avaritiæ committit.

REGULA III.

Avaritiæ peccatum lethale est, si ex alio peccato mortali ducat originem, verbi gratia, si quis totus sit in congregandis divitiis ex errore circa divinam providentiam, aut ex diffidentia benignitatis Dei; vel si in divitiis felicitatem, aut spem collocet.

Hinc avaritia non semel ab Apostolo vocatur *Idolorum servitus* (ad *Ephes.* 5. & ad *Coloss.* 3.) Quemadmodum enim idololatra creaturæ exteriori se subjicit ad cultum illi exhibendum; sic avarus ad ea fruendum; & sicut ille in idolo, ita avarus in materia idoli, auro, & argento, quæ *Principes materiæ* a Tertulliano vocantur, fiduciam collocat, & propter ea velut finem operatur. De hoc hominum genere dicitur Psalm. 48. *Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine divitiarum suarum gloriantur.* Hinc Psal. 61. scriptum est: *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Et Prov. 11. *Qui confidit in divitiis suis, corruet.* Nolite cor apponere, id est, *Ne in divitiis confidatis, non præsumatis, non speretis* (inquit *S. August.* hunc Psalmum exponens.) *Ne dicatur*, Ecce *homo, qui non posuit Deum adjutorem suum, sed speravit in multitudine divitiarum suarum, & prævaluit in vanitate sua.* Psal. 51. Non divitiæ, sed spes in divitiis, & divitiarum cupiditas damnatur. Unde non solum divites, sed & pauperes spectat illud oraculum. *Nam quid tibi prodest, si eges facultate, & ardes cupiditate?* Unde cum Dominus dixisset: *Facilius est camelum transire per foramen acus, quam divitem intrare in regnum cælorum*: Apostoli apud se dicentes: *Quis poterit salvari?* quid attenderunt? Matth. 19. 24. „ Non facultates, sed cupiditates. Viderunt enim „ etiam ipsos pauperes, etsi non habentes pecuniam, „ tamen habere avaritiam „. Et ut noveris non pecuniam in divite, sed avaritiam damnari, respice pauper divitem stantem juxta te; forte in illo est pecunia, & non est avaritia; in te non est pecunia, & est avaritia. Pauper ulcerosus, ærumnosus, linctus a canibus, non habens opem, non habens escam;

Nec divitiæ in divite, sed avaritia damnatur; nec paupertas in paupere, sed pietas laudatur.

non

non habens forte ipsam vestem; ablatus est ab Angelis in sinum Abrahæ. Eja tu pauper, gaudes modo, numquid tibi ulcera optanda sunt? Nonne patrimonium tuum sanitas est? „ „ Non est in hoc Lazaro meritum paupertatis, sed pietatis. Nam vides, qui sublatus est, non vides, quo sublatus est. Quis est sublatus ab Angelis? Pauper, ærumnosus, ulcerosus. Quo sublatus est? In sinum Abrahæ. Lege Scripturas, & invenies divitem Abraham. Ut noveris, quia non divitiæ culpantur; habebat Abraham multum auri, argenti, pecorum, familiæ, dives erat; & in ejus sinum Lazarus pauper sublatus est. In sinum divitis pauper; an potius ambo Deo divites; ambo a cupiditate pauperes „ „? Non igitur, qui habuit divitias, sed qui in ipsis speravit, & non in Deo, damnatur, punitur, movetur de tabernaculo, sicut pulvis, quem projicit ventus a facie terræ. Dixit nimirum in corde suo: *Beatus populus, cui hæc sunt*; id est, ista terrena; cum sit *Beatus populus, cujus est Dominus Deus ejus*. Ita *S. August.* Enarratione in Psal. 11.

Psal. 143.

Idem confirmatur ex Apostolo 1. ad *Timoth.* 6. scribente: *Divitibus hujus sæculi præcipe non sublime sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo (qui præstat nobis omnia abunde ad fruendum) bene agere, divites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.* Quem locum *S. August.* egregia paraphrasi illustrat Serm. 177. alias 10. inter editos ex majoris Carthusiæ Miss. „ „ Præcipe (*inquit*) divitibus hujus mundi: *Quia* sunt & divites Dei, & veri divites nôn sunt nisi divites Dei. *Non superbe sapere*. Habentur divitiæ, multumque amantur. Nidus colligitur superbiæ, ubi nutriatur, & crescat; quod pejus est, non volet, sed maneat. Ergo ante omnia: *Non superbe sapere*. Ut intelligat, sapiat, cogitet se mortalem, & mortales pauperes pares. *Neque sperare in incerto divitiarum*. Amas aurum? fac, si potes, certum, ut

Veri divites, sunt divites Dei. Divitiæ nidus superbiæ.

non timeas amittere. Congregasti facultatem? da tibi, si potes, securitatem; tolle inde spem, ubi fixisti. *Sed in Deo vivo.* Ibi fige spem, ibi anchoram cordis tui, ut tempestas seculi non inde te abrumpat. *In Deo vivo; qui præstat nobis omnia abunde ad fruendum.* Si *omnia*, quanto magis se? Et vere ad fruendum ipse erit nobis omnia. Nam non mihi videtur dictum: *Qui dedit nobis omnia abundanter ad fruendum*, nisi seipsum. Videtur enim aliud esse uti, aliud frui. Utimur enim pro necessitate, fruimur pro jucunditate. Ergo ista temporalia dedit ad utendum, se ad fruendum. Si ergo se, quare dictum est, *omnia*, nisi quia scriptum est: *Ut sit Deus omnia in omnibus*? Ergo ibi cor ad fruendum, ut sit sursum cor. Solve te hinc, sed alliga ibi: periculosum est tibi in his tentationibus sine vinculo remanere... Quid tam omnia, quam qui fecit omnia? Habet intus, quod operatur foris. Ibi ergo sunt omnia præcipua, immortalia, indeficientia, permanentia, & ipse Deus omnia in omnibus, sed Sanctis suis. Ipse ergo solus sufficit, de quo dictum est: *Ostende nobis Patrem, & sufficit.* Si avari sumus, ipsum amemus. Si opes desideramus; solus nos satiare poterit, de quo dictum est: *Qui implet in bonis desiderium tuum.* Hoc tantum, tam magnum bonum peccatori non sufficit! Volendo habere omnia, plus perdidit omnia; quia, radix est omnium malorum avaritia. *Divites sint in operibus bonis.* Ad hoc dives esto, ut facile tribuas. Pauper enim vult tribuere, & non potest; apud illum difficultas, apud te facilitas. Hoc tibi prosit, quod dives es, quia cum volueris facere, statim facis. *Facile tribuant, communicent.* Nunquid perdunt? *Thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum.* Et ne ipsum aurum, & argentum & prædia, & ea, quæ pulchra videntur in facultatibus hominum, etiam ibi desideremus, cum dicitur nobis, illuc migrate, thesaurum vestrum ibi ponite; admonuit nos contra carnales cogitationes, & subjecit: *Ut apprehendant veram vitam.* Non aurum, quod in terra remanet

1. Cor. 15.

Joan. 14.

Psal. 102.

Bonus usus divitiarum.

manſit, non facultates putredinis, non bona tranſeuntia, ſed *veram vitam*. Quodammodo ergo migramus, quando hoc illuc tranſit, neque hoc ibi habebimus, quod hinc transferimus. Quodam modo Dominus Deus noſter mercatores nos vult eſſe, mutationem nobiſcum facit; quod hic abundat, damus; quod ibi abundat, accipimus; quemadmodum plerique trajectitias merces faciunt, aliud dant alibi, & quo veniunt aliud accipiunt. Talis eſt iſta mutatio, qualis noſtra mercatio. Quid damus, & quid accipimus? Hoc damus, quod nobiſcum auferre non poſſumus, etſi vellemus. Quare ergo perit? Id, quod minus eſt, detur, ut, quod eſt majus, ibi inveniatur. Damus terram, & accipimus cœlum; damus temporalia, & accipimus æterna; damus putreſcentia, & accipimus immortalia; damus, quod dedit Deus, & accipimus ipſum Deum. Non ergo ſimus pigri in iſta mutatione rerum, in iſta mercatura optima, & ineffabili. Profit quia hic ſumus, profit, quia nati ſumus, profit, quia peregrinamur. Non inopes remaneamus. Non intret arcam cordis tinea malæ cogitationis; non dicatur, non dabo, ne cras non habeam. Noli multum cogitare de futuris; imo multum cogita de futuris, ſed de longe futuris. *Theſaurizent ſibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam*: Habe; tantum noli amare, ſervare, theſaurizare, incubare reconditis, hoc eſt, de incertis ſperare „„.

Sacrum commercium divitibus Deus præcipit, mutationem cum illis facit.

Et Serm. 85. alias *De Tempore* 205. „„ Avaritia eſt velle eſſe divitem, non jam eſſe divitem. Mergi non times in interitum, & perditionem? Non times radicem omnium malorum avaritiam? De agro tuo exſtirpas radicem ſpinarum, & non exſtirpas de corde tuo radicem malarum cupiditatum? Purgas agrum tuum, unde fructum capiat venter tuus, & non purgas cor tuum, ubi habitet Deus „„?

Hanc denique Regulam confirmat *S. Thom.* qu. 13. *De peccatis*, inter Quæſt. diſputatas, art. 2. „„ Si loquamur (*inquit*) de amore, & deſiderio ſtricte, ſic

sic avaritia semper est peccatum mortale. Cum enim amor, & desiderium sit boni; bonum autem proprie, & principaliter sit finis; id autem, quod ad finem ordinatur, non habeat per se rationem boni, nisi propter ordinem finis; inde est, quod amor, & desiderium proprie, & principaliter est finis, secundario autem eorum, quæ sunt ad finem. Si ergo avaritia dicatur amor, & desiderium temporalium bonorum, ita quod in eis finis constituatur, avaritia semper erit peccatum mortale. Converti enim ad bonum creatum sicut ad finem, facit aversionem ab incommutabili bono, quod debet esse ultimus finis; eo quod non possunt esse plures ultimi fines „.

REGULA IV.

Lethalis avaritiæ rei sunt, quicunque plura concupiscunt, quam hujus vitæ necessitas, statusque sui decentia, & decorum exigant, & necessaria habentes, novas opes congregare non cessant.

Hanc Regulam tradit Apostolus 1. ad Tim. 6. *Est autem* (inquit) *quæstus magnus pietas cum sufficientia. Nihil enim intulimus in hunc mundum; haud dubium, quod nec auferre quid possumus. Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus; nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas; quam quidam appetentes erraverunt a fide, & inserneraunt se doloribus multis.* Illis autem verbis: *His contenti sumus*, enuntiari præceptum ad omnes pertinens, utpote ex ipsa naturæ lege profectum, minime dubium est. Nam superflua quærere, & desiderare, contra naturam est. Porro, ut ait Tertullianus libro de Corona militis, „ Omne, quod contra naturam est, monstri meretur notam penes omnes; „ penes nos vero etiam elogium sacrilegii in Deum „ naturæ auctorem „. Non ait Apostolus, qui divi-

tes sunt; sed *Qui volunt divites fieri.* Inter divitem esse, & velle esse, justa discretio negari non potest. *Ibi facultas est, hic cupiditas;* (inquit *S. Augustinus*, Sermone 177.)

Cum Propheta convenit Apostolus; *Baruch* enim cap. 3. scriptum est: *Ubi sunt Principes gentium... qui argentum thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum? Qui argentum fabricant, & soliciti sunt, nec est inventio operum illorum? Exterminati sunt, & ad inferos descenderunt, & alii loco eorum surrexerunt.* Et Isai. 5. *Va, qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis usque ad terminum loci! Nunquid habitabitis vos soli in medio terra?* Deficiente scilicet terra, non satiatur avaritia. „ „ Quæ rabies (*inquit S. Hieronymus*) cum tecta, & agri ad depellendos imbres, & ad serendas fruges haberi debeant, ea habere cupere, in quibus cunctis habitare non possis, & quæ colere non sufficias; alteriusque necessitatem tuam facere voluptatem „ „?

Id denique confirmat parabola, quam proposuit Christus, Lucæ 12. *Hominis cujusdam divitis uberes fructus ager attulit; & cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo, quo congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciam, destruam horrea mea, & majora faciam; & illuc congregabo omnia, qua nata sunt mihi, & bona mea, & dicam anima mea: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos; requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te; qua autem parasti, cujus erunt? Sic est, qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives.* Nunquid vero dives ille aliena quærebat? Fructus suos colligere disponebat, ubi poneret, consulebat: „ „ Non de cujusquam vicini agris, non limite perturbato, non spoliato paupere, non circumvento simplice, sed tantummodo de suis colligendis cogitabat... Ait illi Deus: *Stulte*, ubi tibi sapiens videris, ibi stulte. *Stulte* (inquit) *hac nocte repetunt a te animam tuam, hac, qua praparasti, cujus erunt?* Si

ser-

servaveris, tua erunt. Quid (*inquit*) reponis, quod relicturus es? Ecce increpatus est stultus male recondens. Si stultus est, qui recondit sua, vos invenite nomen ei, qui tollit aliena... Fortassis aliquis respondeat, & dicat, non valde magna poena erat illi homini, cui dixit Deus, stulte. Non sic dicit Deus, stulte, quomodo homo dicit. Tale in quemquam Dei verbum, judicium est. Nunquid enim Deus stultis daturus est regnum coelorum? Quibus autem non est daturus regnum coelorum, quid eis restat, nisi poena gehennarum „„? Verba sunt *S. Augustini* Serm. 178. alias 19. *De Verbis Apostoli*, cap. 2. Hinc *S. Cyprianus* lib. *de Lapsis*, inter gravia peccata, quibus iratus Deus Ecclesiæ persecutionem permisit, nimium augendi patrimonii studium recenset. „„ Studebant (*inquit*) augendo patrimonio singuli; & obliti, quid credentes, aut sub Apostolis ante fecissent, aut semper facere deberent, insatiabilis cupiditatis ardore ampliandis facultatibus incubabant „„.

REGULA V.

Non solum lethalis avaritiæ reus est, qui rapit aliena, sed & ille, qui cupide servat sua, si tanta sit cupiditas, ut illa non sit paratus amittere, ne Deum lethaliter offendat.

Hanc regulam tradit *S. August.* Serm. 107. alias *de Tempore* 196. & *de Diversis* 28. eamque colligit ex Christi verbis, Luc. 12. *Videte, & cavete ab omni avaritia; quia non in abundantiâ cujusquam vita ejus est ex his, quæ possidet.* Præceptum illud a Christo datum observat occasione hominis, qui ipsum interpellavit contra fratrem suum, qui totum patrimonium abstulerat, & fratri suo partem non reddebat. Causa justa erat, breviter, & clare exposita justissimo judici, & æquitatem causæ, antequam illi exponeretur, cognoscenti. *Magister, dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem.* Respondit Dominus: *Homo, quis me constituit judicem, aut divisorem super* Avarus est, qui cupide servat sua.

vos? Dixitque ad illos: Videte, & cavete ab omni avaritia. Forte (inquit) „ Tu avarum, & cupidum diceres, si quæreret aliena; ego autem dico: Cupide, & avare non appetas nec tua. Hoc est *Ab omni. Cavete* (inquit) *ab omni avaritia.* Meum servo, non alienum tollo. *Cavete ab omni avaritia.* Non solum avarus est, qui rapit aliena; sed & ille avarus est, qui cupide servat sua... Multa, qui recondit, quantum inde tollit, ut vivat? Cum tulerit inde, & quodammodo cogitatione separaverit, quod sufficiat, unde vivat, videat cætera, cui remaneant; ne forte cum servas, unde vivas, colligas, unde moriaris. Ecce Christus, ecce veritas, ecce severitas, *Cavete*, dicit veritas. *Cavete*, dicit severitas. Si non amas veritatem, time severitatem: *Non in abundantia hominis vita ejus est ex his, quæ habet.* Crede illi, non te fallit. Contra tu dicis, imo in abundantia hominis est vita ejus ex his, quæ habet Ille te non fallit; tu te fallis.... Ecce amas tua, non tollis aliena; de labore habes, de justitia habes; hæres relictus es, donavit tibi, quem promeruisti; navigasti, periclitatus es, fraudem non fecisti, mendacium non jurasti, quod Deus voluit, acquisisti; & servas cupide tanquam in bona conscientia, quia non habes de malo, & non quæris aliena. Si non audieris illum, qui dixit: *Cavete ab omni avaritia*, audi, quanta mala facturus es propter tua. Ecce contingit, v. gr. ut fieres judex. Non corrumperis, quia non quæris aliena. Nemo tibi dat præmium, & dicit, judica contra adversarium meum. Absit, homo, qui non quæris aliena, quando tibi hoc persuaderi potest? Vide, quid mali facturus sis propter tua. Ille, qui vult, ut male judices, & pro ipso feras sententiam contra adversarium ipsius, forte potens homo est, & potest tibi calumniam facere, ut perdas tua. Attendis potentiam ipsius, cogitas illam, cogitas tua, quæ servas, quæ amas; non quæ possedisti, sed quibus male inhæsisti. Attendis viscum tuum, propter quod liberas virtutis non habes pennas; & dicis apud te ipsum, offendo

do hominem istum, multum potest ad tempus; suggeret de me mala, & proscribor, & perdo, quod habeo. Judicaturus es male, non cum quæris aliena, sed cum servas tua. Da mihi hominem, qui audivit Christum, da mihi hominem, qui cum timore audivit; *Cavete ab omni cupiditate*; & non mihi dicat, ego homo pauper sum, plebejus, mediocris, gregalis, quando spero me judicem futurum? Non timeo istam tentationem, cujus periculum ante oculos posuisti. Ecce dico & pauperi, quid timere debeat. Vocat te dives, & potens, ut pro illo dicas falsum testimonium. Quod facturus es modo? Dic mihi, Habes bonum peculium, laborasti, acquisisti, servasti. Exigit ille, dic pro me falsum testimonium, & tantum dabo tibi. Tu, qui non quæris aliena, absit a me, inquis; non quæro, quod mihi noluit Deus dare, non accipio, recede a me. Non vis accipere, quod do? Quod habes, tollo. Ecce modo te proba, modo te interroga. Quid me attendis? Intus te attende, intus te vide, intus te examina; sede ad te, & constitue ante te, & in equuleum præcepti Dei extende te, & timore torque te, & noli te palpare; responde tibi. Ecce si hoc quisquam minetur, quid facies? Tollo tibi, quod cum tanto labore acquisisti, nisi pro me falsum testimonium dixeris. Da illum; *Cavete ab omni avaritia.* O serve meus, dicet tibi, quem redemi, & liberum feci, quem de servo fratrem adoptavi, quem in corpore meo membrum posui, audi me; tollat, quod acquisisti, me tibi non tollet. Ne pereas, servas tua. Nonne tibi dixi; *Cavete ab omni cupiditate?* Ecce turbaris, ecce fluctuas; cor tuum quasi navis tempestatibus quatitur, Dormit Christus; excita dormientem, & non timebis tempestatem sævientem. Ipsum excita, qui nihil habere voluit, & totum habes, qui usque ad Crucem pro te pervenit, cujus nudi, atque pendentis ossa ab insultantibus numerata sunt; & cave ab omni avaritia „„.

REGULA VI.

Gravis impatientia in rei familiaris amissione animam prodit lethalis avaritiæ reum.

Nihil nostrum, quoniam Dei omnia.

Hæc Regula colligitur *ex Tertulliano*, lib. *de Patientia*, cap. 7. „ „ Si detrimento (*inquit*) rei familiaris animus concitatur, omni pene in loco de contemnendo seculo Scripturis dominicis commonetur; nec major ad pecuniæ contemptum exhortatio subjacet, quam quod ipse Dominus in nullis divitiis invenitur, semper pauperes justificat, divites prædamnat. Ita detrimentum patientiæ fastidium opulentiæ præministravit, demonstrans per abjectionem divitiarum læsuras quoque earum computandas non esse. Quod ego nobis appetere minime opus est, quia nec Dominus appetivit, detruncatum, vel etiam ademptum non ægre sustinere debemus. Cupiditatem omnium malorum radicem Spiritus Domini per Apostolum pronuntiavit. Eam non in concupiscentia alieni tantum constitutam interpretemur, nam & quod nostrum videtur, alienum est. Nihil enim nostrum, quoniam Dei omnia, cujus ipsi quoque nos. Itaque si damno affecti, impatienter se interimus, de non nostro amissum dolentes, ad fines cupiditatis deprehendemur. Alienum quærimus, cum alienum amissum ægre sustinemus. Qui damni impatientia concitatur, terrena cœlestibus anteponendo, de proximo in Deum peccat. Spiritum enim, quem a Domino sumpsit, secularis rei gratia concutit. Libenter igitur terrena amittamus, cœlestia tueamur. Totum licet seculum pereat, dum patientiam lucrifaciam. Jam qui minutum sibi aliquid aut furto, aut vi, aut etiam ignavia, non constanter sustinere constituit, nescio, an facile, vel ex animo ipse rei suæ manum inferre posset in causa eleemosyna. Quis enim ab alio secari omnino non sustinens, ipse ferrum corpori suo ducit? Patientia in detrimentis exercitatio est largiendi, & communicandi. Non piget donare, qui non timet perdere... Gentilium est om-

Qui damni impatientia concitatur, terrena cœlestibus anteponit.

Non piget donare, qui non timet perdere.

omnibus detrimentis impatientiam adhibere, qui rem pecuniariam fortasse animæ anteponant. Nos vero secundum diversitatem, qua cum illis sumus, non animam pro pecunia, sed pecuniam pro anima deponere convenit, seu sponte in largiendo, seu patienter in amittendo ipsam animam, ipsumque corpus in seculo isto expositum omnibus ad injuriam gerimus, ejusque injuriæ patientiam subimus, minorum deliberatione lædemur? Absit a servo Christi tale inquinamentum, ut patientia majoribus tentationibus præparata in frivolis excidat „ „.

Hinc *S. Cyprianus*, amittendarum opum timorem inter impedimenta Martyrii, causa defectionis plurimorum a christianæ Fidei confessione commemorat, lib. de Lapsis. „ „ Dissimulanda (*inquit*) veritas non est, nec vulneris nostri materia, & causa reticenda. Decepit multos patrimonii sui amor cæcus; nec ad recedendum parati, aut expediti esse potuerunt, quos facultates suæ velut compedes ligaverunt. Illæ fuerunt remanentibus vincula, illæ catenæ, quibus & virtus retardata est, & fides pressa, & mens vincta, & anima præclusa; ut serpenti terram secundum Dei sententiam devoranti prædæ, & cibus fierent, qui terrestribus cupiditatibus inhærerent. Et idcirco Dominus bonorum magister, & præponens, & consulens in futurum: *Si vis* (inquit) *perfectus esse, vade, vende omnia tua, & da pauperibus & habebis thesaurum in cœlis, & veni, sequere me.* Si hoc divites facerent, per divitias suas non perirent; thesaurum in cœlo reponentes, hostem nunc expugnatorem domesticum non haberent, esset in cœlo cor, & animus, & sensus, si thesaurus esset in cœlo. Nec vinci a seculo posset, qui, unde vinceretur, in seculo non haberet; sequeretur Dominum solutus, & liber, ut Apostoli, & sub Apostolis multi; & nonnulli sæpe fecerunt, qui & rebus suis, & parentibus derelictis, Christo individuis nexibus adhæserunt. Sequi autem Christum quomodo possunt, qui patrimonii vinculo detinentur? Aut quomodo cœlum petunt, & ad sublimia,

Timor amittendarum opum martyrii impedimentum est.

Matth. 19. 21.

Sequi Christum non possunt, qui patrimonii

vinculo detinentur. & alta conscendunt, qui terrenis cupiditatibus degravantur? Possidere se credunt, qui potius possidentur; census sui servi, nec ad pecuniam suam Domini, sed magis pecuniæ mancipati „ „.

REGULA VII.

Quamvis recta ratio, & christiana charitas postulent, ut Patresfamilias, qui liberos habent, facultates illis comparent vitæ, ac statui convenientes; avaritiæ tamen lethalis rei sunt, si nullum congerendis filiorum gratia opibus modum statuant; eaque ratione ab erogandis eleemosynis se excusent urgente præcepto.

Divites ab eleemosynis pro suarum facultatum, & necessitatis pauperum ratione erogandis, filiorum numerus non excusat.

Hanc regulam tradunt SS. Patres; e quibus duos impræsentiarum proferam, *Cyprianum* scilicet, ac *Augustinum*. Audiatur *S. Cyprianus*, Tract. *de Opere, & eleemosynis*, ubi hæc habet: „ „ Sed nec illa res, Fratres charissimi, a bonis operibus & justis refrænet, & revocet Christianum, quod excusari se posse aliquis existimet beneficio filiorum; quando in impensis spiritualibus Christum cogitare, qui accipere se professus est, debeamus; nec conservos liberis nostris, sed Dominum præferamus, ipso instruente, &
Matth. 10. 37. monente: *Qui diligit* (inquit) *patrem, aut matrem super me, non est me dignus; & qui diligit filium, aut filiam super me, non est me dignus.* Item in Deuteronomio ad corroborationem fidei, & dilectio-
Deut. 33. 9. nem Dei paria scripta sunt: *Qui dicunt patri, aut matri: Non novi te, & filios suos non agnoverunt, hi custodierunt præcepta tua, & testamentum tuum servaverunt.* Nam si Deum toto corde diligimus, nec parentes, nec filios Deo præferre debemus. Quod & Joannes in Epistola sua ponit, charitatem Dei apud eos non esse, quos videamus operari in pauperem nolle:
1. Jo. 3. 17. *Qui habuerit* (inquit) *substantiam mundi, & viderit fratrem suum desiderantem, & clauserit viscera sua, quomodo charitas Dei manet in illo?* Si enim Deus eleemosynis pauperum fœneratur, & cum datur mini-

ni-

nimis Christo datur; non est, quod quis terrena cœlestibus præferat, nec divinis humana præponat. Sic vidua illa in tertio Regum libro, cum in siccitate, & fame consumptis omnibus de modico farre, & oleo, quod superfuerat, fecisset subcinericium panem, quo assumpto moritura cum liberis esset, supervenit Helias, & petiit sibi prius ad edendum dari; tunc quod superfuisset, inde illam cum filiis suis vesci, nec obtemperare illa dubitavit, aut Heliæ filios mater in fame, & egestate præposuit. Fit imo in conspectu Dei, quod Deo placeat, prompte, ac libenter, quod petebatur, offertur; nec de abundantia portio, sed de modico totum datur, & esurientibus liberis alter prius pascitur, neque in penuria, & fame cibus, antequam misericordia cogitatur; ut dum in opere salutari carnaliter contemnitur, spiritualiter anima servetur. Helias itaque typum Christi gerens, & quod ille pro misericordia vicem singulis reddat, ostendens, respondit, & dixit; *Hæc dicit Dominus: Fidelia farris non deficiet, & capsaces olei non minuetur usque in diem, quo dabit Dominus imbrem super terram.* Secundum divinæ pollicitationis fidem multiplicata sunt viduæ, & cumulata, quæ præstitit, & operibus justis, ac misericordiæ meritis augmenta, & incrementa sumentibus, farris, & olei vasa completa sunt. Nec filiis abstulit mater, quod Heliæ dedit; sed magis contulit filiis, quod benigne, & pie fecit. Et illa nondum Christum sciebat, nondum præcepta ejus audierat; non Cruce, & Passione ejus redempta, cibum, & potum pro Sanguine rependebat; ut ex hoc appareat, quantum in Ecclesia peccet, qui se, & filios Christo anteponens, divitias suas servat, nec patrimonium copiosum cum indigentium paupertate communicat. Sed enim multi sunt in domo liberi, & retardat te numerositas filiorum, quo minus largiter bonis operibus insistas; atqui in hoc ipso operari amplius debes, quo multorum pignorum pater es. Plures sunt pro quibus Dominum depreceris; multorum delicta redimenda sunt, multorum purganda

3 Reg. 17.

conſcientiæ, multorum animæ liberandæ. Ut in hac vita ſeculari alendis, ſuſtinendiſque pignoribus, quo major eſt numerus, hoc major & ſumptus eſt; ita, & in vita ſpiritali, atque cœleſti, quo amplior fuerit pignorum copia, eſſe & operum debet major impenſa, Sic & Job Sacrificia numeroſa pro liberis offerebat, quantuſque erat in domo pignorum numerus, tantus dabatur Deo & numerus hoſtiarum. Et quoniam quotidie deeſſe non poteſt, quod peccetur in conſpectu Dei, ſacrificia quotidiana non deerant, quibus poſſent peccata tergi... Si ergo vere filios tuos diligis, ſi eis exhibes plenam, & paternam dulcedinem charitatis, operari magis debes, ut filios tuos Deo juſta operatione commendes. Nec eum liberis tuis cogites patrem, qui & temporarius, & infirmus eſt; ſed illum patrem putes, qui æternus, & firmus filiorum ſpiritualium pater eſt. Illi aſſigna facultates tuas, quas hæredibus ſervas: ille ſit liberis tuis tutor, ille curator, ille contra omnes injurias ſeculares divina majeſtate protector. Patrimonium Deo creditum nec reſpublica eripit, nec fiſcus invadit; nec calumnia aliqua forenſis evertit. In tuto hæreditas ponitur, quæ Deo cuſtode ſervatur. Hoc eſt charis pignoribus impoſterum providere; hoc eſt futuris hæredibus paterna pietate conſulere ſecundum fidem Scripturæ ſanctæ dicentis: *Junior fui & ſenui, & non vidi juſtum derelictum, neque ſemen ejus egens pane. Tota die miſeretur, & fœnerat; & ſemen ejus in benedictione eſt.* Et iterum: *Qui converſatur ſine vituperatione in juſtitia, beatos poſt ſe filios relinquet.* Prævaricator itaque & proditor pater es, niſi filiis tuis fideliter conſulas; niſi conſervandis eis religioſa, & vera pietate proſpicias. Qui ſtudes terreno magis, quam cœleſti patrimonio, filios tuos diabolo magis commendare, quam Chriſto, bis delinquis, & geminum, ac duplex crimen admittis; & quod non præparas filiis tuis Dei patris auxilium, & quod doces filios, patrimonium plus amare quam Chriſtum „.

Pater, qui largas eleemoſynas facit, melius filiis conſulit.

Pſ. 36.

Prævaricator, & proditor pater.

Idem

Idem confirmat *S. August.* Serm. 87. alias de Diversis 43. „„ Dicit avaritia ; Consule imposterum, homini fortassis victuro, nec in crastinum. Sed ecce vivat ; quantum putat avaritia, non quantum ostendit, non quantum docet, non quantum fidit, sed quantum putat, vixerit, senuerit, finierit ; adhuc senex incurvus, baculo innixus lucrum quærit, & audit avaritiam dicentem, consule imposterum. In quod posterum? Jam exspirans loquitur. Propter filios, inquit. Utinam, vel illos senes non avaros haberemus, qui filios non habent! Etiam ipsis, etiam talibus, etiam iniquitatem suam nulla pietatis imagine excusantibus non cessat dicere, consule imposterum. Sed forte ipsi cito erubescunt ; illos videamus, qui filios habent, utrum certi sint filios suos possessuros esse, quæ reliquerint. Intendunt, cum vivunt, filios aliorum, alios alienis improbitatibus, quod habuerant, amittentes, alios propria nequitia, quod possederant, consumentes ; & remanent inopes filii divitum. Parcite nosci servi avaritiæ. Sed possidebunt hoc, inquit, filii mei. Incertum est ; postremo, fac certum ; quid eis vis relinquere? Quod acquisisti tibi. Certe quod acquisisti, relictum non erat, & habes. Si tu habere potuisti, quod tibi relictum non est, poterunt ergo habere & illi, quod tu non reliqueris... Serva & filiis tuis ; sed audi me. Si de filiis quisque suis aliquem amiserit, intendite fratres mei, quia avaritia excusationem non habet, neque hic, neque in futuro seculo, christianum filium amisisti ; non ergo amisisti, sed præmisisti. Neque enim ille decessit, sed præcessit. Interroga fidem tuam ; certe & tu illo iturus es, quo ille antecessit. Vivit filius tuus. Si ergo vivit, quare invaditur pars ejus a fratribus ejus? Sed dices, nunquid redditurus est, & possessurus? Mittatur ergo illi, quo præcessit ille ; ad rem suam venire non potest ; res ejus ad eum ire potest ; vide, cum quo sit. Si in palatio militaret filius tuus, & amicus Imperatoris fieret, & diceret tibi : Vende ibi partem meam, & mitte mihi ; non-

Uno filiorum amisso, pars ejus, pauperibus eroganda.

nunquid invenires, quid respondere? Modo cum Imperatore omnium Imperatorum, & cum Rege omnium Regum, & cum Domino omnium Dominorum est filius tuus; mitte illi. Non dico, necessarium habet ipse; Dominus ipsius, apud quem est filius tuus, eget in terra. Hic vult accipere, quod dat in coelo. Quod facere nonnulli avari solent, fac trajectitium; da in peregrinos, quod recipias in patria tua. Postremo jam de te nihil, de filio tuo loquor. Dubitas dare tuum, dubitas & reddere alienum; certe convinceris, quia non filiis tuis servabas. Ecce non das filiis tuis, quia tolles filiis tuis, Huic certe tolles. Quare indignus est accipere, quia cum digniore vivit; absit ergo, ut tibi dicam, da, quod habes; sed dico tibi, redde, quod debes. Sed habebunt illud, ais, fratres illius. O mala doctrina, docens filios tuos mortem optare fratribus suis. Si de re fratris sui mortui ditiores erunt, vide, quemadmodum se attendant in domo tua. Quid ergo facies? Patrimonium dividis, & parricidia doces? Sed nolo dicere de uno amisso, ne casus humanos videar minari. Melius quodammodo, prosperiusque loquamur. Non dico: Unum minus habebis, computa, quia unum plus habes. Fac locum Christo cum filiis tuis, accedat familiæ tuæ Dominus tuus, accedat ad prolem Creator tuus, accedat ad numerum filiorum tuorum frater tuus. Cum enim tantum intersit, & frater esse dignatus est. Et cum sit patri unicus, voluit habere cohæredes. Ecce ille quam largiter! Tu quare tam steriliter? Duos filios habes, tertium illum computa; tres habes, quartus numeretur; quintum habes, sextus dicatur; decem habes, undecimus sit. Nolo amplius dicere; unius filii tui serva locum Domino tuo. Quod enim dabis Domino tuo, & tibi proderit, & filiis tuis; quod autem male servas filiis tuis, & tibi oberit & filiis. Dabis autem portionem unam, quam unius filii deputasti. Deputa te unum amplius genuisse. Quid magnum, fratres mei? Consilium do, nunquid guttur ligo?

Trajectitium ex eleemosynis faciendum.

Christus ad filiorum numerum addendus.

sicut

ſicut ait Apoſtolus: *Hæc ad utilitatem veſtram dico, non ut laqueum vobis injiciam.* Puto, fratres, quia parva, & facilis cogitatio eſt, putare patrem filiorum habere unum filium amplius, & comparare talia prædia, quæ poſſideas in æternum & ipſe, & filii tui. Quid dicat avaritia, non habet. Non vos vincat, non plus valeat in cordibus veſtris, quam Redemptor veſter. Non filius valeat in corde veſtro, quam ille, qui monet ſurſum corda habere „ „. 1. Cor. 7.

Denique Patres, qui filiis ſuis ingentes opes congregant, cumulant illis *Peccatorum materiam, & irritamentum*; adeoque metuere debent, ne duplici pœna plectantur, tam propter ſua ſcilicet, quam illorum peccata. Ille nimirum filiorum inordinatus amor: „ „ Et illis gravis eſt, qui perniciosas pariunt hæreditates, & illis, qui inter improbiſſimum quæſtum improbi educantur hæredes. Et hinc eſt, quod pene omnes parentibus ſuis filii non magis in patrimonia, quam in vitia ſuccedunt; nec magis facultates paternas ſumunt, quam pravitates; ac ſic tranſeuntes ſemper in mores patrum, ante eorum incipiunt nequitiam, quam ſubſtantiam poſſidere. Bona enim parentum nonniſi mortuis eis poſſident; viventibus autem adhuc, & valentibus, mores. Ac ſic prius quam in dominio ſuo habere incipiant res paternas, habent in animis ipſos patres; & antequam habeant illa, quæ falſo dicuntur bona, habent illa, quæ vere probantur mala. Quid ergo, cum hæc ita ſint, interdicere forſan parentibus filiorum videor affectum? Minime... Non ſolum enim amandos filios dicimus, ſed præcipue, ac ſuper omnia amandos; nec quemquam his omnino anteponendum, niſi Deum ſolum. Nam & hoc eſt præcipue amare illum, filiis anteponere, quem non expediat omnino poſtponere. Quid eſt ergo, aut quo modo amandos dicimus filios? Quo abſque dubio, niſi quo Deus ipſe conſtituit? Neque enim eſt ullus melior filiorum amor, quam quem ille docuit, qui ipſos filios dedit? Quomodo igitur Deus amari filios juſſerit, non dico ego, dicat

Patres, qui filiis ingentes opes congregant, peccatorum materiam illis cumulant.

ſer-

Filios divites fecit qui thesaurum Dei illos fecerit.

sermo divinus; ut tradant mandata Dei filiis suis, ut ponant in Deo spem suam, & mandata ejus exquirant... Non necesse est ergo, ut filio tuo terrenos thesauros recondas; nulla re eum facies ditiorem, quam si ipsum filium tuum thesaurum Dei feceris. Quamquam hæc ita se habeant, & sint vera, ac saluberrima; tamen non ita dicam, quasi filios bonis, & facultatibus paternis penitus excludam „„. Verba sunt *Salviani*, lib. 1. *Ad Ecclesiam catholicam.*

Pater avarus in sua filiorumque persona a Deo puniendus.

Ad hæc, avari illi homines, qui filiis immodicas opes congregant, nec succurrunt necessitati pauperum, animam suam, quam, quæ liberis propior, & conjunctior est, adeoque præ illis diligenda, negligunt. Neque vero Deus liberos ea conditione dedit, ut prohibeat eorum amor, quo minus parentes Dei mandatis pareant; & ut parentibus regni cœlestis aditum intercludant (inquit *S. Basilius*, Homilia *In Ditescentes*) Quod autem pater avarus in sua, filiorumque persona puniendus sit, cum intuitu filiorum a sublevanda pauperum inopia manum abstinet, docet Psal. 108. *Cum judicatur* (inquit) *exeat condemnatus, & oratio ejus fiat in peccatum. Fiant filii ejus orphani, & uxor ejus vidua. Nutantes transferantur filii ejus, & mendicent; & ejiciantur de habitationibus suis. Scrutetur fœnerator omnem substantiam ejus, & diripiant alieni labores ejus: Non sit illi adjutor, nec sit, qui misereatur pupillis ejus. Fiant nati ejus in interitum; in generatione una deleatur nomen ejus... Fiant contra Dominum semper, & dispereat de terra memoria eorum; pro eo quod non est recordatus facere misericordiam. Et persecutus est hominem inopem, & mendicum, & compunctum corde mortificare.*

REGULA VIII.

Lethalis avaritiæ rei sunt Clerici, qui ex ecclesiasticis redditibus thesauros congregant, aut villas, agros, vel domos emunt, quibus res eorum familiaris, sive patrimonium augeatur.

Bonorum enim ecclesiasticorum, *Quæ Dei sunt*, ut sacra Synodus Tridentina loquitur; quæ sunt *Oblationes fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum*; ut loquuntur antiqua Concilia, viri ecclesiastici dispensatores sunt duntaxat, non domini (ut alias probavimus.) Quidquid igitur ex eis præter victum, & vestitum, sive præter necessaria vitæ, & decoro statui reliquum fuerit, pauperum est, ac proinde pauperibus erogari debet, non servari ad rei familiaris, sive patrimonii incrementum, non ad hæredes transmitti. Præclare *Salvianus* lib. 2. *Ad Ecclesiam catholicam*, ait: „„ Licet Decretum vetus largam cunctis ampliandarum opum dederit facultatem, omnes tamen Levitas, & Sacerdotes intra certum habendi limitem coarctavit; quos scilicet neque segetem, neque vineam, neque ullum omnino fundum habere permisit. Ex quo intelligi potest, an ea nunc Deus noster velit in Evangelio viventes Clericos suos mundanis post se hæredibus derelinquere, quæ adhuc in lege positos, ne ipsos quidem voluit possidere. *Et infra*: Parum est Levitis, ac Sacerdotibus si ipsi tantum divites fuerint, nisi etiam hæredes divites relinquant. Erubescamus hac infidelitate. Sufficiat nobis, quod videmus usque ad vitæ terminos Dominum spernere; cur id agimus, ut contemptum ipsius etiam post mortem extendamus? Clericorum avaritia.

Confirmatur ex S. *Hieronymo*, Ep. 2. ad *Nepotianum* data, in qua de Clerico sic loquitur: „„ Qui Dominum possidet, & cum Propheta dicit: *Pars mea Dominus*, nihil extra Dominum habere potest. Quod si quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus; v. gr. si aurum, si argentum, si possessiones, si variam supellectilem; cum istis partibus pars ejus fieri Dominus non dignabitur. Si autem ego pars Domini sum, & funiculus hæreditatis ejus, nec accipio partem inter cæteras Tribus, sed quasi Levita, & Sacerdos vivo de Decimis, & Altari serviens, Altaris oblatione sustentor; habens victum, & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nu- Lucra seculi in Christi militia non quærenda.

nudus sequar. Obsecro te, ne Officium Clericatus genus antiquæ militiæ putes, id est, ne lucra seculi in Christi quæras militia; ne plus habeas, quam quando Clericus esse cœpisti, & dicatur tibi: *Clerici eorum non proderunt eis*. Nonnulli sunt Clerici, qui possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete, & fallace diabolo non habuerant; ut suspiret eos Ecclesia divites, quos mundus tenuit ante mendicos „ „.

Et lib. 2. Commentariorum in *Isaiam*, illa verba capitis 3. *Rapina pauperum in domo vestra*, inflectit contra Principes Ecclesiæ id est, contra Sacerdotes. „ „ Rapina (*inquit*) pauperum in domibus eorum est, quando thesauros suos replent, & Ecclesiæ opibus abutuntur in delicias, publicasque stipes, quæ ad sustentationem pauperum datæ sunt, vel sibi reservant, vel propinquis distribuunt, & alienam inopiam suas, suorumque faciunt esse divitias „ „.

Prudens cautio.

Non est tamen avaritiæ, sed prudentiæ, si modicam pecuniæ summam reservent Clerici, quibus nullum, vel tenue patrimonium est, nec ampli beneficii redditus, ut sibi ipsis in gravi, & diuturna, quæ contingere potest, infirmitate subveniant; velut calamitosa tempestate, qua villicis, & agricolis debitorum aliquid remittendum est, habeant, unde vivant, & pauperibus subministrent. Sed cavendum, ne ingeniosa cupiditas, & prudentia seculi captent excusationes, quibus a faciendis eleemosynis revocentur, ut monet *S. August.* Serm. 177. ubi observat, Apostolum ad Hebr. 13. scripsisse: *Sint mores sine avaritia, contenti præsentibus*, propter malas cogitationes, quæ dicunt, „ „ Si thesaurum non habuero, quis mihi dabit, cum egere cœpero? Deinde, abundat, unde vivam, sufficit mihi, unde vivam, sed quid si impingatur mihi calumnia, unde me redimam? Quid si mihi necesse sit litigare, unde sumptus impendam? Quamdiu omnia mala, quæ possunt evenire generi humano, narrare, & computare non poteris, plerumqne una calamitas turbat computum numerantis, & totum, quod numerabatur, non solum perit,

Prava excusatio.

sed

ſed nec in digitis remanebit? Ideo contra iſtum cogitationis vermiculum, contra malignam tineam appoſuit Deus in Scriptura ſua, quomodo ſolent apponi veſtibus odoramenta quædam, ne tineent. Quid cogitabaſne tibi calamitates? Non timebas unam grandem? Attende, quod ſequitur: *Sine amore modus pecuniæ ſufficiens eſt præſentibus. Ipſe enim dixit: Non te derelinquam, non te deſeram.* Timebas mala, neſcio quæ, propterea pecuniam ſervabas; tene fidejuſſorem; hoc Deus tibi dicit: *Non te derelinquam, non te deſeram.* Homo ſi promitteret, crederes; Deus promittit, & dubitas? Promiſit, ſcripſit, cautionem fecit; eſto ſecurus. Lege quod, tenes, cautionem tenes, ipſum debitorem tenuiſti, a quo tua debita relaxari petiſti „ „.

Fidei juſſor Deus.

Avaritia longe gravius peccatum in Clericis, quam in laicis hominibus.

Avaritiam, ac tenacitatem longe gravius eſſe peccatum in Clericis, quam in laicis hominibus, ex ſacris Canonibus, & Eccleſiæ Decretis adverſus hanc labem compertum eſt. Avarum, & tenacem Clericum ad Epiſcopatum promovendum non eſſe, *S. Greg. magnus*, lib. 12. Ep. 6. ſcripſit. „ „ Indicatum nobis eſt (*inquit*) Florentinum Archidiaconum Eccleſiæ Anconitanæ, qui ad Epiſcopatum fuerat electus, Scripturæ quidem ſacræ ſcientiam habere; ſed ita ætatis ſenio jam confectum, ut ad regiminis officium non poſſit aſſurgere; adjicientes etiam, ita illum tenacem exiſtere, ut in domum ejus amicus ad charitatem nunquam introeat... Requirendum eſt, ſi hoc, quod de præfato Archidiacono dictum eſt, quia nunquam amicus domum ejus ingreſſus eſt, ſi ita ſe veritas habet; & utrum ex neceſſitate, an ex tenacitate talis ſit „ „.

Concil. Aquiſgranenſe 1. cap. 11. adverſus Clericorum avaritiam hæc habet, ex S. Hieronymi ad Oceanum Epiſtola. „ „ Avaritiam (*inquit*) in Sacerdote vitandam, & Samuel docet, nihil coram populo eripuiſſe ſe cuiquam probans; & Apoſtolorum paupertas, qui refrigeria ſumptuum a fratribus accipiebant, & præter victum, atque veſtitum, nihil

se aliud nec habere, nec velle gloriabantur. Quam ad Timotheum avaritiam, ad Titum turpis lucri cupiditatem apertissime notat. *Domum suam bene regentem*; non ut opes augeat, &c. „ „

Clericorum avaritia gravius peccatum est.

Concil. Parisiense 6. cap. 13. „ „ Quia vero (*inquit*) nonnullos Ordinis nostri socios avaritiam turpiter sectari, & merito a multis reprehendi, & ob id innoxios cum noxiis hac occasione infamari comperimus; ab hinc in commune nos, & socios nostros mutua exhortatione corrigendos esse dijudicamus, ita videlicet, ut nec nos in hujuscemodi peste avaritiæ coram Deo peccaremus, nec aliis per nostrum malum exemplum detrahendi, & in nobis peccandi locum daremus. Verum cum nullus Christianus thesauros in terra, sed potius secundum Domini sententiam, in cœlo recondere debeat, cavendum summopere Sacerdotibus est, ut ab avaritiæ peste, quæ est idolorum servitus, & cupiditate, quæ radix omnium malorum est, suosque sectatores a regno Dei excludunt, se compescant. Quoniam digne non possunt subditis prædicare, ut ab his se abstineant, cum ipsi his, quod valde dedecens, imo periculosum est, se mancipaverint. Gravius quippe, atrociusque hæ pestiferæ lues in illis damnantur, quam in his, qui eorum dictis, & exemplis ab his coerceri debuerunt. Solent namque a nonnullis multifariæ occasiones obtendi, quæ necessitatis nomine palliantur. Et revera dum exterius necessitas prætenditur, interius avaritia tegitur... In vita B. Ambrosii legitur... Ingemiscebat vehementer, cum videret radicem omnium malorum avaritiam, quæ neque copia, neque inopia minui potest, magis, magisque succrescere in hominibus, & maxime in his, qui in potestatibus erant constituti; ita ut interveniendi apud illos, gravissimus labor esset: quia omnia pretio distrahebant... Et quid dicam, si in hujusmodi personis ita rabiem suam exercent, qui solent aut filiorum, aut propinquorum causas prætendere ad excusandas excusationes in peccatis, quandoquidem plerosque cœperit etiam cæca

labes

habes Sacerdotes & Levitas, quibus portio Deus est, ut illam etiam ipsi appetant? Et væ mihi misero, quia nec fine mundi provocamur, ut tam gravi jugo servitutis liberari velimus; quod demergit usque ad profundum inferni, ut faciamus nobis amicos de mammona iniquitatis qui nos recipiant in æterna tabernacula His itaque præmissis, oportet Sacerdotes Domini, ut ab appetitu avaritiæ, & cupiditatis se cohibentes, sibi subjectis in omnium virtutum profectibus imitabiles exhibeant, quibus pro omnibus divitiis solus Christus abundat, juxta illud Apostoli: *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum* „ „. Philip. 1.

Et cap. 25. „ „ Non solum rumore, sed etiam evidentibus factis comperimus, quorumdam Episcoporum ministros, non solum in Presbyteris, sed etiam in plebibus parochiæ suæ, avaritiam potius exercere, quam utilitati ecclesiasticæ Dignitatis inservire, populique saluti consulere. Quam negligentiam, imo & execrabile, ac damnabile cupiditatis vitium, omnibus in commune deinceps vitandum statuimus. Pertimescenda porro, & vigilanter cavenda est Domini Sacerdotibus Heli Sacerdotis ruina, qui filios suos indigne agentes, Dominumque in suis pravis actibus ad iracundiam provocantes, Sacrificioque Domini injuriam irrogantes, quia verbis tantum, & non verberibus corripuit, eis divina, justaque ultione ruentibus ruit. Ac si forte, quod absit, ullus Episcoporum deinceps sectatores avaritiæ ministros in parochia sua constituerit, & eorum cognitam pravitatem auctoritate pastorali acriter ferire detrectaverit, exemplum negligentis Heli Sacerdotis imitari se cognoscat, sciatque, quia quidquid pravitatis, vel avaritiæ hujusmodi subjecti in plebibus Christi egerint, si eos corrigere juxta facti qualitatem neglexerit, in eum proculdubio, a quo constituti sunt, ea, quæ admiserint, redundabunt, & Synodali correptioni modis omnibus subjiciendum. Nam & communi consensu statuimus, ut unusquisque Episcoporum super Archidiaconis suis deinceps vigilantiorem curam adhibeat,

quoniam propter eorum avaritiam, & morum improbitatem multi ſcandalizantur, & miniſterium ſacerdotale vituperatur, & in Eccleſiis a Sacerdotibus multa propter eos negliguntur „ „. Eadem pene repetit Concil. Aquiſgranenſe 2. p. 3. cap. 4.

Inſtrumenta paſſionis Chriſti in fornace avaritiæ conflata.

S. Bernardus, Serm. 10. in Cantica luculenter oſtendit quam execranda ſit Clericorum avaritia. „ „ Chriſti (*inquit*) opprobria, ſputa, flagella, clavos, lanceam, crucem, & mortem, hæc omnia in fornace avaritiæ conflant & profligant in acquiſitionem turpis quæſtus; & pretium univerſitatis ſuis marſupiis includere feſtinant; hoc ſolo ſane a Juda Iſcariote differentes, quod ille horum omne emolumentum paucorum denariorum numero compenſavit; iſti voraciori ingluvie lucrorum infinitas exigunt pecunias. His inſatiabili deſiderio inhiant, pro his ne amittant; timent; & cum amittunt, dolent; harum in amore quieſcunt, quantum duntaxat eis liberum eſt a ſervandi, vel augmentandi cura; animarum nec caſus reputatur, nec ſalus. Non ſunt profecto matres, qui cum ſint de Crucifixi patrimonio nimium incraſſati, impinguati, dilatati, non compatiuntur ſuper contritione Joſeph „ „.

REGULA IX.

Lethalis avaritiæ rei ſunt, qui mediocres eleemoſynas erogant, ut amplius accipiant, ditioreſque fiant ex depoſitis pietatis, quæ ad diſtribuendum pauperibus ipſis creduntur.

Avaritia ſpecie pietatis palliata.

Hæc enim eſt turpis lucri cupiditas, hæc ſordida, & fraudulenta negotiatio, hæc pauperum defraudatio, de qua *S. Hieronymus*, Ep. 2. „ „ Sunt, qui pauperibus paullulum tribuunt, ut amplius accipiant, & ſub prætextu eleemoſynæ quærunt divitias; quæ magis venatio appellenda eſt, quam eleemoſynæ genus. Sic beſtiæ, ſic aves, ſic capiuntur & piſces. Modica in hamo eſca ponitur, ut Matronarum in eo ſacculi protrahantur. Sciat Epiſcopus,

cui

cui commissa est Ecclesia, quem dispensationi pauperum, curæque præficiat. Melius est non habere, quod tribuam, quam imprudenter petere, quod recondam. *Et rursus*: Amico quidpiam rapere, furtum est; Ecclesiam fraudare, sacrilegium est; accepisse, quod pauperibus erogandum sit, & esurientibus plurimis, aut quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat „„.

REGULA X.

Quamvis interdum necessarium sit, laudabile, & pium res suas judicio repetere, vel tueri; sæpius tamen avaritiæ saltem venialis rei sunt, qui lites forenses suscipiunt bonorum temporalium causa.

Hinc Christus homini ipsum interpellanti, ut Judex esset causæ, quæ ipsi erat adversus fratrem totum patrimonium retinentem, nec volentem dividere cum fratre (quæ quidem causa ex parte supplicantis justa erat) respondit: *Homo, quis me constituit judicem, aut divisorem super vos?* Eaque occasione dixit: *Videte, & cavete ab omni avaritia*. Quia scilicet præcipuas in hujusmodi litibus, ut plurimum, partes habet avaritia. Luc. 12. 14

Lites rerum temporalium causa susceptæ, Christianis periculosæ.

Hinc etiam S. Paulus 1. *ad Cor.* 6. non solum eos arguit, quod apud Judices infideles judicio agerent adversus fratres, id est, adversus christianæ consortes religionis, sed quod rerum temporalium causa inter se litigarent; idque delictum esse asserit. *Jam quidem* (inquit) *omnino delictum est in vobis, quod judicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Sed vos injuriam facitis, & fraudatis; & hoc fratribus*.

A litibus non abstinere secundum præparationem cordis peccatum est.

Quamvis enim quidam interpretes hic non intelligant peccatum, sed imperfectionem, quasi dicat Apostolus: Hoc ad vestram imperfectionem pertinet, quod vestra judicio repetitis; cum sit evangelicæ perfectionis: *Non resistere malo*, dicente Domino (Matth. 5.)

Et ei, qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Et Luc. 6. *Omni petenti te tribue; & qui aufert, quæ tua sunt, ne repetas.* Tamen ſciendum eſt (inquit *Eſtius* Theologus doctiſſimus in hunc S. Pauli locum) ea ipſa jam recitata Domini verba præceptum continere, ſic ut ſaltem ad venialem culpam obligent, ſi non præſtentur ſecundum *Præparationem cordis*, ut loquitur *S. Auguſt.* lib. 1. *De Sermone Domini in monte.* Qui verus eſt ejuſmodi præceptorum intellectus. Quare & hic S. Pauli locus ſic accipiendus eſt ut vere proprieque delictum ſit, Chriſtianos habere judicia inter ſe; quatenus ſcilicet hoc contrarium ſit memoratis Chriſti præceptis. Et ita locum hunc acceperunt Veteres.

Ita *S. Joan. Chryſoſt.* Hom. 16. in Epiſt. 1. ad Corinthios. „„ Duplex eſt crimen (*inquit*) & quod judicio contendit, & quod apud infideles. Si enim per ſe eſt peccatum cum fratre judicio contendere; etiam apud exteros contendere, quamnam habet veniam? *Jam quidem omnino delictum eſt in vobis, quod judicia habetis inter vos.* An autem juſte, aut injuſte judicio contendas, hoc eſt alterius diſputationis. Ne dicas ergo, quis fecit injuriam? Hinc enim te condemno, nempe, quod judicio contendas. Si eſt autem crimen, quod ferre non poſſit eum, qui fecit injuriam; etiam injuriam facere, quanta dignum eſt accuſatione? *Quare non magis injuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? &c.* Rurſus crimen eſt duplum; fortaſſe autem & triplum, & quadruplum. Unum quidem neſcire ferre, cum injuria ſit affectus. Secundum autem, etiam injuriam facere. Tertium, iniquis de his permittere cognitionem. Quartum, hoc facere fratrem „ „.

Litium malum.

Ita *S. Auguſtinus in Enchiridio*, cap. 78. hunc Apoſtoli locum expendens. „ „ Hic poſſet putari (*inquit*) judicium habere adverſus alterum non eſſe peccatum, ſed tantummodo id extra Eccleſiam velle judicari, niſi ſecurus adjungeret: *Jam quidem omnino*

de-

delictum est, quia judicia habetis vobiscum. Et ne quisquam hoc ita excusaret, ut diceret, justum se habere negotium, sed iniquitatem se pati, quam vellet a se judicum sententia removeri; continuo talibus cogitationibus, vel excusationibus occurrit, atque ait: *Quare non magis iniquitatem patimini? Quare non potius fraudamini?* Ut ad illud redeatur, quod Dominus ait: *Si quis voluerit tunicam tuam tollere, & judicio tecum contendere, dimitte illi & pallium.* Et alio loco: *Qui abstulerit* (inquit) *tua, noli repetere.* Prohibuit itaque suos de secularibus rebus cum aliis hominibus habere judicium; ex qua doctrina Apostolus dicit esse delictum. Tamen cum sinit in Ecclesia talia judicia finiri inter fratres fratribus judicantibus, extra Ecclesiam vero terribiliter vetat; manifestum est etiam hic, quid secundum veniam concedatur infirmis. Propter hæc, atque hujusmodi peccata, & alia, licet eis minora, quæ fiunt verborum, & cogitationum offensionibus, Apostolo Jacobo confitente, ac dicente: *In multis offendimus omnes*; oportet, ut quotidie, crebroque oremus ad Dominum, atque dicamus: *Dimitte nobis debita nostra;* nec in eo, quod sequitur, mentiamur: *Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris* „ „.

Matth. 5. Luc. 6. Jacob. 3.

Et Enarratione in Psal. 80. Christianum sua repetentem & pro illis habentem cum fratre judicium, numerat inter eos, qui supra fundamentum, quod est Christus, ædificant lignum, fœnum, stipulam, „ „ Sunt autem alii (*inquit*) qui rebus infirmitati concessis inhærent aliquantum dilectione. Non rapit villam alienam, sed sic amat suam, ut, si perdiderit, contristetur.., Non tollit aliena, sed repetit sua, & habet cum fratre suo judicium. Talibus enim dicitur; *Jam quidem omnino delictum est in vobis, quia judicia habetis vobiscum.* Verum ipsa judicia in Ecclesia jubet agi, non ad forum trahi, tamen delicta esse dicit. Contendit enim Christianus pro rebus terrenis amplius, quam decet eum, cui promissum est regnum coelorum. Non totum cor sursum levat, sed aliquam partem

Sua ex cupiditate in judicio repetere, veniale saltem peccatum est.

1. Cor. 6.

tem ejus trahit in terra... Dico enim, fratres, possides fundamentum, hære cœlo, calca terram. Si talis es, non ædificas nisi aurum, & argentum, & lapides pretiosos. Cum autem dixeris, amo possessionem istam, timeo, ne pereat; & imminet damnum, & tu contristaris; non quidem præponis eam Christo; nam sic amas possessionem istam, ut si dicatur tibi, ipsam vis, an Christum? *Et* si tristis eam perdis, plus tamen amplecteris Christum, quem posuisti in fundamento; salvus eris tanquam per ignem „ „.

Litigantes vitiosis, & negotiosis cupiditatibus implicantur.

Et Serm. 24. in Psal. 118. explicans hunc versum: *Declinate a me maligni, & scrutabor mandata Dei mei*, sic litigantes vitiosis, & negotiosis cupiditatibus implicari asserit; conditionem Episcoporum deplorans, qui litibus Christianorum judicandis meliores horas impendere tenebantur. „ „ Maligni (*inquit*) exercent ad facienda mandata, a scrutandis autem avocant, non solum cum persequuntur, aut litigare nobiscum volunt; verum etiam cum obsequuntur, & honorant, & tamen suis vitiosis, & negotiosis cupiditatibus adjuvandis, ut occupemur, & eis nostra tempora impendamus, efflagitant; aut certe infirmos premunt, & causas suas ad nos deferre compellunt; quibus dicere non audemus: *Dic homo, quis me constituit judicem, aut divisorem inter vos?* Constituit enim talibus causis ecclesiasticos Apostolus cognitores, in foro prohibens jurgare christianos. Ne illis quidem, qui non aliena rapiunt, sed sua cupide repetunt, dicimus: *Cavete ab omni cupiditate*, constituentes eis ante oculos hominem, cui dictum est: *Stulte, hac nocte auferetur a te anima tua; quæ præparasti, cujus erunt?* Quia & quando dicimus, non recedunt, nec declinant a nobis; sed instant, urgent, precantur, tumultuantur, extorquent, ut ipsi potius ad ista, quæ diligunt, quam scrutandis Dei mandatis, quæ diligimus, occupemur „ „.

Luc. 12.

Ita *S. Thomas* Commentario in cap. 6. Ep. 1. ad *Corinthios*, Lect. 2. „ „ Judicium (*inquit*) adversus aliquem est illicitum omnibus quantum ad tria. Primo qui-

quidem quantum ad causam, ex qua aliquis judicium habet, puta, ex cupiditate, & avaritia. Unde Lucæ 12. cum quidem de turba Domino dixisset: *Dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem*; Dominus dixit: *Quis me constituit judicem ad dividendum inter vos?* Postea subdit: *Videte, & cavete ab omni avaritia.* Secundo, quantum ad modum judicii, quia scilicet cum contentione, & detrimento pacis judicium prosequuntur; ut enim dicitur Jacobi 3. *Ubi zelus, & contentio, ibi inconstantia, & omne opus pravum.* Et hoc videtur Apostolus in eis reprehendere, ut patet ex hoc, quod supra dixit: *Frater cum fratre in judicio contendit.* Tertio ex perversitate judicii, puta, cum aliquis injuste, & fraudulenter in judicio procedit, secundum illud Isaiæ 10. *Ut opprimerent pauperem, & vim facerent causæ humilium populi mei.* Et hoc etiam Apostolus in eis reprehendit, ut patet per id, quod subdit; *Sed vos injuriam facitis.* Quarto, propter scandalum, quod sequitur; unde & Dominus mandat Matth. 5. *Qui vult tecum in judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Ait ergo Apostolus: *Omnino delictum est in vobis*, id est, ad delictum vobis reputatur, quod *Judicia habetis inter vos*; inter quos scilicet debet esse pax, quia, ut dicitur 2. ad Timoth. 2. *Servum Dei non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes* „ „. Ex charitate *vero sua in judicio repetere, licitum est*; cum scilicet caventur pericula plurimarum offensionum, quæ ex litibus nascuntur, quales sunt pravæ de fratre suspiciones, & judicia, obtrectationes, odia, &c. & pacis, ac tranquillitatis internæ detrimentum majori aliquo bono compensatur; scilicet cum quis non suum, sed publicum alicujus communitatis agit negotium, ut Ecclesiæ, monasterii, collegii, maxime si ex obedientia, aut ex officio id faciat; cum bona pauperum, pupillorum, viduarum, vel ablata, seu male alienata repetit, vel, ne tollantur, obsistit; cum sua repetit, quæ conjugi, & liberis alendis, fovendis, collocandis sunt necessaria; cum quis in judicio vitam suam de-

Lites adversus proximum habere, quadruplici modo illicitum.

1. Cor. 6.

Sua ex charitate in judicio repetere, licitum & laudabile est.

defendit, præsertim multis profuturam; quemadmodum S. Paulus fecit Cæsarem appellans. (*Act.* 25.) Denique cum adversarius videtur futurus ad nocendum audacior, & plures alios injuriis affecturus, si auctoritate judicis non reprimatur. Cæterum ita debent esse affecti, qui rerum temporalium causa litigant, ut potius injurias, & damna quælibet pati ex animo parati sint, quam fraternam charitatem violare. Ea enim animi præparatio non est meri consilii, sed præcepti.

Quomodo affecti esse debeant, qui pro temporalibus rebus litigant.

Hinc rursus *S. August.* lib. 2 *De Sermone Domini in monte*, cap. 8. ait: „ „ Pecuniam dimittere illo potius jubemur præcepto, quod superius dictum est: *Si quis tibi tunicam tollere voluerit, & judicio tecum contendere, remitte ei & vestimentum*: Nec ibi necesse est omni pecuniario debitori dimittere debitum, sed ei, qui reddere noluerit, in tantum, ut velit etiam litigare: *Servum autem Domini*, ut ait Apostolus, *non oportet litigare*. Qui ergo vel sponte, vel conventus pecuniam debitam reddere noluerit, dimittenda illi est. Duas enim ob res nollet reddere, vel quod non habeat, vel quod avarus sit, reique alienæ cupidus; utrumque autem pertinet ad inopiam; nam illa inopia est rei familiaris, hæc animi. Quisquis itaque tali dimittit debitum, inopi dimittit, opusque christianum operatur, manente illa regula, ut in animo paratus sit amittere, quod sibi debetur. Nam si modeste, ac leniter omni modo egerit, ut sibi restituatur, non tam intendens fructum pecuniæ, quam ut hominem corrigat, cui sine dubio perniciosum est, habere, unde reddat, & non reddere; non solum non peccabit, sed proderit etiam plurimum, ne ille, dum alienam pecuniam lucrum facere vult, damnum fidei patiatur, quod tanto est gravius, ut nulla sit comparatio „ „.

Matth. 5.

2. Tim. 2.

Hinc *S. Greg. magnus*, lib. 21. *Moralium*, cap. 8. Perfectus igitur Christianus (*inquit*) quomodo debet res terrenas jurgando defendere, quas nunc præcipitur non possidere? Itaque cum res proprias amittimus,

timus, si perfecte Deum sequimur, in hujus vitæ itinere a magno onere levigati sumus. Cum vero curam rerum ejusdem nobis itineris necessitas imponit, quidam, dum eas rapiunt, solummodo tolerandi sunt; quidam vero conservata charitate prohibendi, non tamen sola cura, ne nostra subtrahant; sed ne rapientes non sua, semetipsos perdant. Plus quippe ipsis raptoribus debemus metuere, quam rebus irrationalibus defendendis inhiare. Ista namque etiam non rapta morientes amittimus; cum illis vero, & nunc conditionis ordine, & sic corrigi studeant, post perceptionem muneris unum sumus. Quis autem nesciat, quia minus ea, quibus utimur, & plus debemus amare, quod sumus? Si ergo & pro sua utilitate raptoribus loquimur, non jam solum nobis, quæ temporalia, sed ipsis etiam, quæ sunt æterna, vindicamus. Qua in re illud est solerter intuendum, ne per necessitatis metum, cupiditas subrepat rerum; & zelo succensa prohibito, impetus immoderatione distensa, usque ad odiosa verba, & turpitudinem contentionis erumpat. Dumque pro terrena re pax a corde cum proximo scinditur, liquido apparet, quia plus res quam proximus amatur. Si enim charitatis viscera etiam circa raptorem proximum non habemus, nosmetipsos pejus ipso raptore persequimur, graviusque nos, quam alter poterat, devastamus; quia dilectionis bonum sponte deserentes, a nobis ipsis intus est, quod amittimus, qui ab illo sola exteriora perdebamus. Sed hanc hypocrita formam charitatis ignorat; quia plus terrena, quam cœlestia diligens, contra eum, qui temporalia diripit, sese in intimis immani odio inflammat „„.

Plus raptoribus metuere debemus, quam rebus temporalibus defendendis inhiare.

Litigantes peccarent, qui charitatem, & pacem cum illis, a quibus injuria sunt affecti, non servant.

Quamquam vero Christianis omnibus admodum periculosæ sint lites rerum temporalium causa susceptæ, ad quas nimirum suscipiendas sola plerumque cupiditas impellit, & quarum prosecutione sæpius, heu! fraterna charitas perit, & extinguitur in litigantium animis; adeoque nihil agere non debeant, ut lites vitent, causarum suarum judicium communi-

Ecclesiastici præsertim religiosique viri alieno a litibus animo esse debent.

nibus amicis, aut electis arbitris permittendo, quantum in ipsis est; magis tamen a litibus alieni esse debent ecclesiastici, religiosique viri, qui vel perfecti esse debent, vel ad perfectionem ex sui status obligatione tendere. Omnem enim avaritiæ suspicionem illos vitare oportet, atque charitatis exemplo cæteris omnibus prælucere. Hinc Conc. Carthag. 4. can. 19. sancitum est: *Ut Episcopus pro rebus transitoriis non litiget provocatus.* Hinc *S. Ambrosius* lib. 2. *de Officiis*, c. 21. „ „ Decet (*inquit*) esse benignum, non alieni cupidum, imo de suo jure cedentem potius aliqua, si fuerit lacessitus, quam aliena jura pulsantem, fugitantem litium, abhorrentem a jurgiis, redimentem concordiam, & tranquillitatis gratiam. Siquidem de suo jure virum bonum aliquid relaxare, non solum liberalitatis, sed plerumque etiam commoditatis est. Primum dispendio litis carere, non mediocre est lucrum; deinde accedit ad fructum, quod augetur amicitia, &c. „ „

Epist. 82. Editionis postremæ Parif.

Et Ep. 49. ad *Marcellum* Episcopum, scribens de compositione litis, quæ ipsi cum fratre, & sorore intercesserat, & quam ipse *Ambrosius* a partibus Judex electus, finire maluerat ut arbiter, omnes causam vicisse ostendit, sed præcipue *Marcellum*, qui charitate vicit. „ „ Cum (*inquit*) anceps judicium, jus controversum, multiplices ab utraque parte actiones cernerem, invidiæ plenas supplicationes, rescriptorum quoque obreptiones obtexerent; adverterem etiam gravi conditione illum, si vicisset, acturum de duplis fructibus, & de sumptibus annosæ litis; tuo autem officio non convenire, ut expensas jurgii posceres, nec competere, ut quidquam de fructibus possessor ageres, quos percepisses; malui jurgium compositione sedare, quam pronuntiatione acerbare. Alia enim habebant excitari jurgia. Tum, quod est gravissimum, etsi jurgia sublata forent, erant tamen odia mansura; quæ apud bonos mores dispendia sunt. Inter hos æstus positus, cum me persona Sacerdotis, feminæ sexus, viduæ gravitas, amici quoque contem-

templatio trino quodam non perfunctorio conveniret nomine, illud sequendum putavi, ut neminem vinci vellem, & omnes vincere. Nec fefellit sententia. Vicistis enim omnes germanitatis, vicistis naturæ, vicistis Scripturæ dicentis: *Quare non magis injuriam accepistis? Quare non magis fraudem patimini?* Sed putas te gravatum jactura juris, damno pecuniæ. Meliora utique Sacerdotibus damna, quam lucra seculi sunt. *Beatius est enim dare, quam accipere.* Sed forte dicas, fraudem non debui pati, injuriam non debui perpeti, damnum subire. Quid ergo inferre velles? Sed etsi tu non inferres, idem se passum diceret. Itaque vide, quid dicat Apostolus: *Quare non magis fraudem patimini?* Ut prope videatur, qui non patitur, fecisse. Tolerare enim debet, qui fortior est. Verum quid ego ita tecum ago, quasi hoc meum, & non tuum sit? Tu enim obtulisti quasi arbiter litis, ut soror in diem vitæ suæ possideret partem prædii; post obitum ejus fratri cederet omnis possessio; neque quisquam eum tuo, vel Ecclesiæ conveniret nomine; sed sibi haberet, si ita mallet, ut nihil dispensaret Ecclesiæ... Vicistis ergo omnes: Lætus, quia jus loci adeptus est, quod non tenebat; soror, quia annuis potietur fructibus, jam sine lite, sine jurgio; nemo tamen plenius, nemo gloriosius, quam tu vicisti, qui dum erga sororem confirmari vis liberalitatem tuam, in utrumque eam fraternæ consortem necessitudinis contulisti. Nam & fratri concessisti proprietatem, & sorori usumfructum. Nihil autem adimitur Ecclesiæ, quod pietati acquiritur. Charitas enim non damnum, sed lucrum Christi est. Denique charitas fructus Spiritus sancti est... Profuit jurgium, ut formam indueres apostolicæ vitæ, & præceptionis. Illud Sacerdotio non congruebat, hæc transactio & apostolicam decet normam. Nec vereare, ne immunis sit, atque exsors Ecclesia liberalitatis tuæ. Habet & illa fructus tuos, & quidem uberiores, habet fructus doctrinæ tuæ, habet tuæ vitæ stipendium; habet fœcunditatem, quam tuis institutis rigasti.

Act. 20.

His

His dives redditibus non quærit temporalia, quia æterna possidet. Tu interea confirmatus in Apostolum Christi, assumens Propheticam auctoritatem dices ad Dominum: *Possedisti renes meos*. Hæc melius Christum possessio decet, ut virtutes Sacerdotis possideat sui; hos fructus capiat, qui sunt integritatis, & continentiæ, & quod est amplius charitatis, & tranquillitatis „ „.

Psal. 138.

Hinc *S. Gregorius*, Ep. 58. libri 8. ad *Bonifacium* Regiensem Episcopum scribit: „ „ Sacerdotali proculdubio convenit gravitati, ut si quis Ecclesiæ suæ causas habuerit, aut pacifica eas ordinatione si fieri potest, aut certe judicio interveniente, sine mora definiat; ut sublata e medio contentionis materia, sola illi cum filiis suis pacis possit concordia permanere „ „. Et tamen sanctus idem Pontifex lites aliquando suscipiendas docet pro tuendis Ecclesiæ bonis, quæ sunt patrimonia pauperum, cum alia media christiana mansuetudo frustra adhibuit. Sic enim scribit ad *Italicam* Patritiam, Epist. 58. lib. 2. Indict. 11. „ „ Illud, quod revocare in memoriam nostram Excellentia vestra studiose contendit, scriptum vobis sciat, nihil cum scandalo, nihil cum forali strepitu vobiscum nos velle de causis pauperum definire. Hoc & nos scripsisse meminimus, & scimus nosmetipsos juvante Domino, a causarum litigiis ecclesiastica moderatione compescere, atque secundum Apostolicum illum sensum, rapinam bonorum nostrorum cum gaudio sustinere. Sed illud scire vos volumus, taciturnitatem, atque patientiam nostram futuris post me Pontificibus in rebus pauperum præjudicium non facturam „ „. Hanc formam S. Pontifex viris ecclesiasticis dedit; imo a Christo, & a S. Paulo traditam docuit, lib. 31. *Moralium*, cap. 8. „ „ Ecce (*inquit*) divina voce præcipitur: *Si quis tibi tulerit tunicam*, *& voluerit tecum judicio contendere*, *dimitte illi & pallium*. Et rursum: *Si quis quod tuum est tulerit*, *ne repetas*. Paulus quoque Apostolus discipulos suos cupiens exteriora despicere; ut valeant interna servare,

Matth. 5.

Luc. 6.

re, admonet dicens: *Jam quidem omninò delictum est in vobis, quod judicia habetis inter vos; quare non magis injuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?* Et tamen hypocrita assumpto sanctæ conversationis habitu, filiorum custodiam deserit, & temporalia quæque defendere etiam jurgiis quærit. Exemplo suo eorum perdere corda non trepidat, & quasi per negligentiam amittere patrimonia terrena formidat. In errorem discipulus labitur, & tamen cor hypocritæ nullo dolore sauciatur. Ire in iniquitatis voraginem commissos sibi conspicit, & hæc quasi inaudita pertransit; ac si quod sibi leviter inferri temporale damnum senserit, in ultionis iram repente ab intimis inardescit. Mox patientia rumpitur, mox dolor cordis in vocibus effrænatur; quia dum animarum æquanimiter tolerat, jacturam vero rerum temporalium repellere etiam cum spiritus commotione festinat, cunctis veraciter indicat, teste mentis perturbatione, quid amat. Ibi quippe est grande studium defensionis, ubi & gravior vis amoris. Nam quantò magis terrena diligit, tanto privari eis vehementius pertimescit. Quia enim mente aliquid in hoc mundo possidemus, non docemur, nisi cum amittimus. Sine dolore quippe amittitur quidquid sine amore possidetur. Quæ vero ardenter diligimus habita, graviter suspiramus ablata. Quis autem nesciat, quia nostris usibus res terrenas Dominus condidit, suis autem animas hominum creavit? Plus ergo Deo se amare convincitur, qui neglectis his, quæ ejus sunt, propria tuetur. Perdere namque hypocritæ ea quæ Dei sunt, id est animas hominum, non timent; & ea quæ sua sunt, amittere, videlicet res cum mundo transeuntes, quasi districto Judici polituri rationes timent, ac si placatum inveniant, cui desideratis rebus, id est, rationabilibus perditis, insensibilia, & non quæsita conservant „.

1. Cor. 6.

Sine dolore amittitur, quidquid sine amore possidetur.

Ea de re & *S. Bernar.* audiamus, Ep. 301. ad *Sanciam* Regis Hispaniæ sororem, quam rogat, ut litem inter duo monasteria ortam opera sua sopire, & compo-

ponere conetur, aut certe a duobus Episcopis finiri curet. „„ Et quoniam (*inquit*) servos Dei non oportet litigare, consilii nobis fuit ad vestrum potissimum consilium causam remittere; ut vestra auctoritate, & opera omnis inepta, & injusta (ut ajunt) calumnia conquiescat, & ordo in domo Dei receptus ad ejus gloriam, & vestram ipsius salutem deinceps in pace permaneat... Si autem vestris (quod non credimus) salutaribus monitis, aut consiliis contradictores illi acquiescere nolunt; tunc duorum judicio Episcoporum, ad quos duo illa loca jure parochiali pertinere noscuntur, omnis inter eos controversia terminetur. Quodque ab eis judicatum, sive constitutum concorditer fuerit, vestrum erit ratum habere, & de cætero firmiter manu tenere... Si timetis Deum, non patiemini impediri tantum bonum... Nec fratres illos suæ devotionis privari fructu, nec Deum denique tam accepto sibi reformati Ordinis sacrificio defraudari „„.

Sacri quoque Canones Clericos, & Monachos a litibus ex cupiditate suscipiendis, ac persequendis abstinere jubent, ut constat ex cap. *Multa sunt*, Ext. *Ne Clerici, vel Monachi secularibus negotiis se immisceant*, qui Moguntini Concilii sub Carolo magno can. 14. est. „„ Multa (*inquit*) negotia secularia, ad quæ pertinet omnis concupiscentia... Contentiones, vel lites, vel rixas amare; in placitis secularibus disputare, excepta defensione orphanorum, aut viduarum... & omnibus quibuslibet causis superfluis interesse. Ecce talia, & his similia ministris altaris Domini; necnon & monachis omnino contradicimus; de quibus ait Apostolus: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus* „„.

2. Tim. 2. 4.

REGULA XI.

Lethalis avaritiæ rei sunt Monachi, & moniales, & quicunque paupertatis evangelicæ voto se obstrinxerunt, si peculium habeant, vel pecunias, aut quidvis aliud pretio æstimandum, absque Superiorum licentia, ad usum retineant. Hæc

Hæc Regula SS. Patrum, & sacrorum Canonum auctoritate firmatur. *S. Basilii in Constitutionibus monasticis* cap. 34. „ „ Etenim qui proprium habere aliquid studet, is sine dubio nihil aliud, quam distinctionem, ac defectionem a cæteris meditatur. Nam, cui hoc in animo non est, quid est tandem quod ipse possidere seorsum velit; cum ipse sciat, Christi beneficio servos ipsius in necessariorum copia assidue versari? Proinde perspicuum est, qui talis sit, eum de præcidenda, ac morte afficienda anima sua meditari, qui exiguis obolis salutem suam addicere, ac prodere paratus sit, & alter Judas efficiatur, nempe qui a furto exordiatur; (Furtum enim est privata possessio) & in proditionem desinat; quando ut ille Dominum, sic iste etiam veritatis verbum prodit. *Et infra*: Societatis expilatio est rei cujuscunque, & undecunque in privatum usum revocatio „ „. Idem in Epistola ad *Chilonem* monachum: „ „ Aurum (*inquit*) maximopere ut animæ tuæ blandissimum insidiatorem, ut parentem peccati, ut diaboli administrum modis omnibus fuge. Prætextu sublevandæ pauperum inopiæ provide, ne fias inexplebili congerendæ pecuniæ cupiditati obnoxius; adeo ut si quis pecunias offerat in inopum usum erogandas, ipse autem certo cognoveris indigos, is, cujus sunt pecuniæ, fac consilio tuo secum, ut eas auferat, egenis fratribus erogaturus; ne contingat, ut cum dispertiendas ipse acceperis, earum affrictu conscientiæ tuæ nitor sitim ducat avaritiæ, & inquinetur „ „.

De avaritia monachorum.

Privata possessio Religiosorum furtum est.

S. Hieronymus Epist. 20. ad *Eustochium*, *de Custodia Virginitatis* inscripta, refert quod gestum sit aliquando Nitriæ circa monachum vitio proprietatis maculatum. „ „ Quidam (*inquit*) ex fratribus parcior magis quam avarior, & nesciens triginta argenteis Dominum venditum, centum solidos, quos lina texendo acquisierat, moriens dereliquit. Initum est inter monachos consilium. (Nam in eodem loco circiter quinque millia divisis cellulis habitabant)

Exemplum terribile.

quid facto opus esset. Alii pauperibus distribuendos esse dicebant, alii dandos Ecclesiæ, nonnulli pauperibus remittendos. Macarius vero, & Pambo, & Isidorus, & cæteri, quos Patres vocant, sancto in eis loquente Spiritu, decreverunt infodiendos esse cum eodem dicentes: (*Act.* 8. 20.) Pecunia tua tecum sit in perditione. Nec hoc crudeliter quisquam putet factum; tantus cunctos per totam Ægyptum terror invasit, ut unum solidum dimisisse sit criminis „ „.

S. August. Epist. 211. alias 109. quæ est Regula Monialibus scripta: „ „ Non dicatis aliquid proprium (*inquit*) sed sint vobis omnia communia... Charitas
1. Cor. 13. enim, de qua scriptum est, quod *Non quærit quæ sua sunt*, sic intelligitur, quia communia propriis, non propria communibus anteponit. Et ideo quanto amplius rem communem, quam propriam curaveritis, tanto amplius vos profecisse noveritis; ut in omnibus, quibus utitur transitura necessitas, superemineat, quæ permaneat charitas. Consequens ergo est, ut etiam illud, quod suis vel filiabus, vel aliqua necessitudine ad se pertinentibus in monasterio constitutis aliquis, vel aliqua contulerit, sive vestem, sive quodlibet aliud inter necessaria deputandum, non occulte accipiatur, sed sit in potestate Præpositæ, ut in commune redactum, cui necesse fuerit, præbeatur. Quod si aliqua rem sibi collatam celaverit, furti judicio condemnetur „ „.

Idem confirmat *Cassianus* lib. 4. *de Institutis Renuntiantium*, cap. 3. 4. 13. & 15. Idem omnes Regulæ monasticæ.

Religiosi proprietarii, qui nec in morte peculium abdicarunt & in manus Superioris deposuerunt, sacra sepultura privandi.

S. Greg. magnus lib. 4. *Dialogorum*, cap. 55. „ „ Neque hoc silendum puto, quod actum in meo monasterio ante hoc triennium reminiscor. Quidam enim Monachus Justus nomine medicinali arte fuerat imbutus, qui mihi in eodem monasterio constituto sedule obsequi, atque in assiduis ægritudinibus meis excubare consueverat. Hic itaque languore corporis præventus, ad extremum deductus est. Cui in ipsa sua molestia frater germanus nomine Copiosus ser-

vie-

viebat, qui ipse quoque nunc in hac urbe per eamdem medicinæ artem temporalis vitæ stipendia sectatur. Sed prædictus Justus, cum jam se ad extremum pervenisse cognovisset, eidem Copioso fratri suo, quia tres aureos occultatos haberet innotuit. Quod nimirum fratribus non potuit celari, sed subtiliter indagantes, atque illius omnia medicamenta perscrutantes, eosdem tres aureos invenerunt absconsos in medicamine. Quod mox, ut mihi nuntiatum est, tantum malum de fratre, qui nobiscum communiter vixerat, æquanimiter ferre non valui; quippe quia ejusdem mei monasterii Regula fuerat, ut cuncti fratres ita communiter viverent, quatenus eis singulis nulla propria habere liceret. Tunc nimio mærore perculsus, cogitare cœpi, vel quid ad purgationem morientis facerem, vel ad exemplum viventibus fratribus providerem. Pretioso igitur ejusdem monasterii præposito ad me accersito dixi: Vide ut nullus ex fratribus se ad eum morientem jungat, nec sermonem consolationis ex cujuslibet eorum ore percipiat; sed cum in morte constitutus fratres exquisierit, ei suus carnalis frater dicat, quia propter aureos, quos occultatos habuit, a cunctis fratribus abominatus sit; ut saltem in morte de culpa sua mentem ipsius amaritudo transverberet, atque a peccato, quod perpetravit, purget. Cum vero mortuus fuerit, corpus illius cum fratrum corporibus non ponatur, sed quolibet in sterquilinio fossam facite, & in ea corpus ejus projicite, ibique super eum tres aureos, quos reliquit, jactate, omnes simul clamantes: *Pecunia tua tecum sit in perditione*; & sic eum terra operite. In quibus utrisque rebus, unam morienti, alteram vero viventibus volui prodesse fratribus, ut & illum amaritudo mortis a culpa solubilem faceret, & istos avaritiæ tanta damnatio terreret, atque a culpa prohiberet, quod ita factum est. Nam cum idem monachus pervenisset ad mortem, atque anxie se quæreret commendari fratribus, & nullus e fratribus ei applicari, & lo- Act. 8. 20.

loqui dignaretur, ei carnalis frater, cur ab omnibus fratribus esset abominatus, indicavit. Qui protinus de reatu suo vehementer ingemuit, atque ipsa sua tristitia e corpore exivit; qui ita est sepultus, ut dixeram. Sed fratres omnes ex eadem ejus sententia conturbati coeperunt singuli extrema quæque, & vilia, & quæ eis habere regulariter semper licuerat, ad medium proferre, vehementerque formidare, ne quid apud eos esset, unde reprehendi potuissent „„.

Idem Epist. 22. lib. 10. „„ Venientes monachi monasterii quondam Abbatis Claudii petiverunt sibi Constantium monachum Abbatem debere constitui. Quos valde ego in sua petitione detestatus sum, quia mihi terrenæ mentis esse omnimode apparuerunt, quia terrenum nimis hominem Abbatem quæsiverunt habere. Cognovi enim, quod Constantius peculiaritati studeat; quæ res omnino testatur, eum cor monachi non habere. *Et infra*: Hæc autem prædicto Fratri, & Coepiscopo nostro omnino dicere stude, ut peculiaritatem a quatuor, aut quinque monasterii Monachis, in quibus corrigi hactenus minime potuit, studiosissime compescat, & hoc ipsum monasterium a tali peste mundare festinet; quia si illic peculiaritas a Monachis habetur, neque concordia, neque charitas in Congregatione eadem poterit permanere. Quid est autem habitus Monachi, nisi despectus mundi? Quomodo igitur mundum despiciunt, qui in monasterio positi aurum quærunt „„?

Habitus monachi despectus est mundi.

Idem confirmat & *B. Petrus Damiani*, Opusculo 12. quod inscribitur, *Apologeticus de Contemptu seculi*, cap. 3. illiusque gravitatem peccati ostendit proposito *Ananiæ*, & *Saphiræ* exemplo, *Actuum* cap. 5. *Hugo de S. Victore* in Expositione regulæ S. August. *S. Thomas* 2. 2. q. 186. art. 3. & 7. & *Tractatu contra Proprietarios regula S. Augustini*, inter *Gersonis* Opera Tom. 1.

Conc. Aurelianense, anno Christi 507. can. 21. „„ Monachi (*inquit*) Abbatibus omni obedientia, & devotione subjaceant. Quod si quis per contuma-

ciam extiterit indevotus, aut per aliqua loca vagari, aut peculiare aliquid habere præsumpserit; omnia, quæ acquisierit, ab Abbatibus auferantur, secundum Regulam monasterio profutura „ „.

Religiosis proprietariis neganda communio.

Concil. Augustodunense sub *S. Leodegario*, circa annum Christi 670. can. 1. statuit: „ „ Ut Abbates, vel Monachi peculiare non habeant, & Monachi ab Abbate victum, & vestitum consuetum accipiant. .. Nemo suum aliquid esse dicat, sed sint eis omnia communia, &c. Quisquis autem hæc a nobis Deo præcipiente dictita in confirmationem regularem Monachorum tentaverit aliqua transgressione cassare, si Abbas est, anno uno Communionis ei potestas suspendatur; si præpositus, annis 2 si monachus, aut fustibus verberetur, aut a Communione, & Missa, & charitate tres annos suspendatur „ „.

Pro religiosis, qui proprietarii moriuntur, sacrificium non offerendum.

Concil. Oecumenicum Lateranense sub *Alexandro III.* cap 10. de Monachis: „ „ Si vero peculium habuerit, nisi ei ab Abbate pro injuncta fuerit administratione permissum, a communione removeatur Altaris; & qui in extremis cum peculio inventus fuerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres recipiat sepulturam; quod etiam de universis Religiosis præcipimus observari „ „.

Innocentius III. cap. *Cum ad Monasterium*; Ext. *De statu Monachorum*, prohibet in virtute obedientiæ, & sub obtestatione divini judicii: „ „ Ne quis Monachorum proprium aliquo modo possideat, sed si quis aliquid habeat proprii, totum in continenti resignet. *Alioquin* Regulari monitione præmissa, de monasterio expellatur, nec recipiatur ulterius, nisi pœniteat secundum monasticam disciplinam. Quod si proprietas apud quemquam inventa fuerit in morte, ipsa cum eo in signum perditionis extra monasterium in sterquilinio subterretur. Unde si quidquam alicui fuerit specialiter destinatum, non præsumat illud accipere, sed Abbati, vel Priori, vel Cellerario assignetur „ „.

Concil. Salisburgense anno 1281. c. 4. „ „ Item statuimus, ut monachi, vel regulares, nisi a notitia præsentium, infra dies quindecim vel ante, ad manus suorum offerant Prælatorum, usque ad restitutionem debitam ab officio sint suspensi; & nihilominus si manifesta sit proprietas, carcerali custodiæ mancipentur „ „.

Conc. Oxoniense sub *Stephano* Cantuariensi Archiepiscopo anno 1222. „ „ Quoniam non licet viris religiosis aliquid proprium possidere, qui se, & sua pariter in religionis ingressu Domino dedicarunt, præsenti auctoritate definimus, ut nulla persona in regulari Ordine constituta condere testamentum præsumat, cum nihil habeat suum temporale, quod transferre valeat in dominium alienum „ „. Idem Concilium ut vitium proprietatis in monachis, & monialibus penitus eradicet, prohibet: „ „ Ne singulis eorum denarii pro vestibus tribuantur, sed talia per certas personas ad hoc deputatas, puta Camerarios, vel Camerarias diligenter expediantur; qui, ut quilibet indiguerit, & facultas domus sustinuerit, eis indumenta ministrent. Et cum eis nova tradita sunt, vetera ab eis recipiantur, quæ in usus pauperum, vel alias necessitates, de consilio Abbatis, vel Prioris, vel Abbatissæ, vel Priorissæ convertantur „ „. Id & alia Concilia sanxerunt, inter alia Camerac. anno 1565. tit. 18. cap. 10.

Pecunia pro vestibus viritim religiosis non tribuenda.

Proprietatis vitium in religiosis eradicare conata est suis Decretis sacra Synodus Tridentina.

Concil. Tridentinum sess. 25. *De Regularibus, &c.* cap. 2. „ „ Nemini igitur Regularium, tam virorum, quam mulierum, liceat bona immobilia, vel mobilia, cujuscunque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tanquam propria, aut etiam nomine Conventus possidere, vel tenere; sed statim ea Superiori tradantur, conventuique incorporentur. Nec deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem, vel commendam. Administratio autem bonorum monasteriorum, seu conventuum ad solos officiales eorumdem, ad nutum Superiorum amo-

amovibiles pertineat. Mobilium vero usum ita Superiores permittant, ut eorum supellex statui paupertatis, quam professi sunt, conveniat, nihilque superflui in ea sit, nihil etiam, quod sit necessarium, eis denegetur. Quod si aliquis quidquam tenere deprehensus, aut convictus fuerit, is biennio activa, & passiva voce privatus sit, atque etiam juxta suæ Regulæ, & Ordinis constitutiones puniatur „ „.

Denique „ „ Status religionis (*inquit S. Thomas*) est quoddam exercitium, & disciplina, per quam pervenitur ad perfectionem charitatis. Ad quod quidem necessarium est, quod aliquis affectum suum totaliter abstrahat a rebus mundanis. Dicit enim S. August. ad Deum loquens: *Minus te amat, qui tecum aliquod amat, quod non propter te amat* „ „. *Et lib. Quæstionum octoginta trium, q. 36. ait quod*, nutrimentum charitatis est imminutio cupiditatis; perfectio nulla cupiditas. „ „ Ex hoc autem, quod aliquis res mundanas possidet, allicitur animus ad earum amorem. Unde S. August. dicit in Epistola ad Paulinum, & Therasium (*Ep. 31. alias 34.*) quod „ Terrena diliguntur arctius adepta, quam concupita. „ Nam unde juvenis ille tristis discessit, nisi quia ma„ gnas divitias habebat? Aliud est enim nolle incor„ porare, quæ desunt, aliud jam incorporata divel„ lere. Illi velut cibi repudiantur, illa vero velut mem„ bra præciduntur „. Et inde est, quod ad perfectionem charitatis acquirendam primum fundamentum est voluntaria paupertas, ut aliquis absque proprio vivat, dicente Domino: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, & sequere me* „ „.

[Margin: Secunda Secundæ q. 186. art. 3.]

[Margin: Lib. 10. Conf. cap. 9.]

[Margin: Ad perfectionem charitatis acquirendam primum fundamentum est voluntaria paupertas.]

Concilium provinciale Coloniense sub *Conrado* Archiepiscopo Sedis apostolicæ Legato, anno 1240. cap. 11. „ „ Statuimus, quod Abbates excommunicationis sententiam in proprietarios semel in anno, scilicet Sabbato proximo ante Dominicam *Lætare*, solemniter in capitulo publicent; & si post aliquis inventus fuerit habere proprium, secundum Regulam pu-

[Margin: Excommunicatio Religiosorum proprietariorum.]

punietur „ „. Quod in altera Synodo Colonienſi ſub *Henrico* Archiepiſcopo, anno 1310. confirmatum eſt, addito ſtatuto ſequenti.

„ „ Si qui Monachi, vel Sanctimoniales beatorum Benedicti, & Auguſtini Ordinum, præter Superioris licentiam, bona mobilia apud ſe, vel apud alios in depoſito negotiationis, aut alia de cauſa habuerint, illa ſuo Superiori, & conventui reſignent, & eiſdem ad cautelam quolibet anno, intra quindenam ante feſtum Paſchæ, intiment, ſpecificent, revelent, & demonſtrent, & ad manus ejuſdem Superioris Abbatis, in præſentia conventus, reſignent penitus, atque tradant Monachi, & Moniales ejuſdem. Contrarium facientes, ſeu qui bona hujuſmodi dolo non deſierint poſſidere, excommunicentur, & puniantur ſecundum inde ſtatuta. Et quicunque alii utriuſque ſexus homines, præfata bona ſub quovis nomine ſub ſe habuerint, tales, ſi eadem bona intra menſem ſimili modo ad manus Superioris ejuſdem Monachi vel Monialis reportent, & reſignent, excommunicationis ſententiam volumus incurrere eo facto „ „.

REGULA XII.

Lethalis avaritiæ rei ſunt parentes, qui filios, aut filias in monaſteria detrudunt, ſeu ad vitæ religioſæ profeſſionem cogunt, vel inducunt, ut eorum fratribus, aut ſororibus ampliores opes relinquant.

Lethalis avaritia parentum filios ad vitam religioſam cogentium.

Hanc Regulam firmat Decretum Concilii Remenſis anno 1583. tit. *De Regularibus*, num. 3. „ „ Quoniam (*inquit*) arma hujus ſanctæ militiæ non debent eſſe carnalia, (ut verbis Apoſtoli utamur,) adulti monaſterium ingreſſuri, vel puerorum parentes, qui illos offerunt, moneantur, ut alia non ſubeat ipſorum animos cogitatio, quam ſempiternorum bonorum. Quiſquis igitur otium, honores, beneficia, vel alia temporalia, quaſi ſcopum ſibi proponit, vitam monaſticam ſuſcepturus, vereatur, ne mittatur in tenebras

bras exteriores, non afferens vestem nuptialem; cui periculo se etiam obnoxios parentes noverint, qui liberis ingressum religionis procurant, vel quod natura sint ad res gerendas inepti, animo hebetes, vel corpore vitiosi, aut valde deformes; vel certe ut aliis liberis istorum quasi ablegatione ampliores opes relinquant „„.

Parentum avaritiam filios religiosos velut exhæredantium graviter perstringit *Salvianus* lib. 3. Ad Ecclesiam catholicam: „„ Nullus (*inquit*) omnino a suis minus relinquitur, quam quibus ob Dei reverentiam plus debetur; nullos pietas minus respicit, quam quos religio præcipue commendat. Denique si qui a parentibus filii offeruntur Deo, omnibus filiis postponuntur oblati; indigni judicantur hæreditate, quia digni fuerint consecratione; ac per hoc una tantum re parentibus viles fiunt, quia cœperint Deo esse pretiosi. Ex quo intelligi potest, quod nullus pene apud homines vilior est, quam Deus; cujus utique fit despectione, ut eos præcipue parentes filios spernant, qui ad Deum cœperint pertinere. Sed præclaram videlicet, qui hæc faciunt, rationem consilii sui reddunt, dicentes: Quid opus est, ut filiis jam religiosis æqua hæreditatis portio relinquatur? Nihil ergo justius, nihil dignius, quam ut, quia cœperunt religiosi esse, mendicent? Non quidem quod eos hæc res mendicitate oppressura sit, quod a terrenis facultatibus abdicantur, cœlum spe possidentes, cito etiam re possessuros, regente illos Deo suo, ac protegente, qui eos cum immortali spe æternorum, etiam sufficientia temporalium munerabit. Sed tamen quantum ad inhumanitatem parentum pertinet, egent, a quibus sic relicti sunt, ut egerent. Certe etiamsi qui non penitus domo eliminantur, & quibus non omnino extorribus, quasi igne, & aqua interdicitur (cum aut tenues, aut certe usufructuarii relinquuntur) tamen tanto inferiores fratribus relinquuntur, ut etiamsi paupertate non egeant, comparatione tamen egere videantur, &c. „„

Avaritia parentum filios religiosos negligentium, & ex bonis suis non juvantium.

REGULA XIII.

Lethalis avaritiæ, & rapinæ rei sunt Judices, qui munera accipiunt, vel ut jus dicant, vel ut alicui pretium faveant, vel ut crimina impunita relinquant, & quamvis ea intentione non accipiant, ut violent justitiam, ratione tamen scandali, & periculi, in quod se conjiciunt, a lethalis avaritiæ labe non sunt immunes, si dominatrix cupiditas eos ad munerum receptionem impellat.

Avaritia judicum. Munerum acceptio divino jure vetita Judicibus.

Hinc munerum acceptionem Scriptura sacra judicibus interdicit, graviaque mala ex ea oriri declarat. Exodi 23. *Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subvertunt verba justorum.* Deut. 16. *Non accipies personam, nec munera; quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba justorum.* Et cap. 27. *Maledictus, qui accipit munera, ut percutiat animam sanguinis innocentis.* If. 1. *Principes tui infideles, socii furum; omnes diligunt munera, sequuntur retributiones, pupillo non judicant, & causa viduæ non ingreditur ad illos.* Et cap. 5. *Væ qui justificatis impium pro muneribus, & justitiam justi aufertis ab eo.* cap. 33. *Qui ambulat in justitiis, & loquitur veritatem, qui projicit avaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere... Iste in excelsis habitabit.* Pf. 25. *Ne perdas cum impiis, Deus, animam meam, & cum viris sanguinum vitam meam. In quorum manibus iniquitates sunt, dextera eorum repleta est muneribus.* Prov. 15. *Conturbat domum suam, qui sectatur avaritiam, qui autem odit munera, vivet.* Prov. 17. *Munera de sinu impius accipit, ut pervertat semitas judicii.* Ecclef. 20. *Xenia, & dona excæcant oculos judicum, & quasi mutus in ore avertit correptiones eorum.* Job 15. *Ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.* Jure etiam civili prohibetur munerum acceptio, scilicet L. *Plebiscito, ff. de Officio Præsidis.* §. *Solet, ff. de Officio Proconsulis,* Auth. *novo Jure, C. de Pœna jud.* Auth. *De Judicibus, ff. Nullo quoque.* Idemque Judicibus ecclesiasticis specia-

Jure etiam canonico & civili.

ciatim prohibetur, c. *Cum ab omni*, Ext. *De Vita, & honestate Clericorum*, & c. *Statutum*, tit. *De Rescriptis* in 6. Hinc adversus Judices munera accipientes gravissimæ pœnæ statutæ sunt jure civili. In causa pecuniaria pro promisso duplum imponitur, pro dato triplum; in criminali, omnium bonorum proscriptio, & exilium. Apud Romanos capitale quondam crimen fuit ex lib. 12. Tabularum. Munerum denique quamvis exiguorum acceptio a partibus litigantibus, sub pœna criminis concessionis, & repetundarum prohibita est Regum christianissimorum Edictis, Aurelianensi, art. 43. Molinensi art. 19. Blesensi art. 114. Venditionem justitiæ gravius esse peccatum venditione beneficii ecclesiastici, censet *Petrus Blesensis*, Ep. 115. „ „ Quidam sunt (*inquit*) qui super exhibitione, aut executione justitiæ literas non indulgent, nisi sub certa promissione pecuniæ. Sed sciat, quisquis hujusmodi literas vendidit, quod Dei justitiam, cujus debitor est, & quam gratis exhibere tenetur, venalem exponit... Certe acceptior est apud Deum justitia, quam præbenda. Ideoque, cum in utroque possit simonia committi, damnabilior tamen est omnis venalitas in exhibitione justitiæ; quam in venditione decimæ, vel præbendæ „ „.

Venditio justitiæ quam grave peccatum.

Si tamen non sint ejusmodi munera, quæ integritatem Judicis corrumpere valeant, & officii, atque humanitatis, potius quam lucri, & cupiditatis motu recipiuntur, potest Judex illa recipere absque peccato ab amicis, sed nunquam a partibus litigantibus, aut earum nomine. Id enim non solum mali speciem semper habet, a qua Christianos omnes abstinere jubet Apostolus, sed legibus prohibitum, & scandalo obnoxium est. Ea de re *S. Hilarium* audire non ingratum erit, ea Ps. 14. verba *Et munera super innocentem non accepit*, exponentem. „ „ Est quædam (*inquit*) munerum consuetudo, quæ honorem afferat largienti, ita ut majoris doloris sit oblata contemni, quam dona donari, quæ sumpta sunt.

Judices nulla prorsus munera recipere possunt a litigantibus.

Igi-

Igitur ea munera, quæ in alterius operarentur injuriam, inhibuit. Nam si usum omnino munerum abstulisset, satisfuerat dixisse: *Et munera non accepit;* sed quia simplex donorum usus ex hominis, aut etiam Dei reverentia venit, ea vetuit munera, quæ integritatem judicii corrumperent, quæ innocentis injuriam emerent, quæ nullum in se charitatis mutuæ officium continerent. Etenim, quæ Deo offerimus, his quidem ille non eget, sed per nos debitæ reverentiæ explentur officio. Ita eam in muneribus docet servandam esse rationem, ut ea sumantur a nobis, quæ sint grata, & utilia offerentibus, non quæ nos faciant venales nec insidiosa innocentibus sint, nec munerantibus sumptuosa, officio potius quam cupiditate sumpta; honore ingesta, quam metu, charitate magis suscepta, quam lucro „ „.

Propositio damnanda. Ex his patet, quam merito damnanda sit hæc recentiorum quorumdam Casuistarum propositio: „ Possunt Judices accipere munera a litigantibus; „ nec tenentur restituere, quæ acceperint ad pronun-„ tiandam sententiam „. Clerus etiam gallicanus anno 1700. judicavit hanc propositionem *Falsam, perniciosam, verbo Dei contrariam, & judicum corruptelas inducentem.*

REGULA XIV.

Quamvis lethalis avaritiæ rei sint judices, qui vendunt justum judicium, & testes, qui verum testimonium, possunt tamen Advocati absque avaritiæ labe vendere justum patrocinium, vel consilium.

Justum Advocatorum stipendium. Hanc Regulam tradit *S. August.* Epist. 153. alias 54. *Ad Macedonium*, cap. 6. „ „ Non ideo (*inquit*) debet judex vendere justum judicium, aut testis verum testimonium, quia vendit Advocatus justum patrocinium, & jurisperitus verum consilium. Illi enim inter utramque partem ad examen adhibentur; isti ex una parte consistunt. Cum autem judicia, & testimonia, quæ nec justa, & vera vendenda sunt,

ſunt, iniqua, & falſa venduntur, multo ſceleratius utique pecunia ſumitur, quia ſcelerate etiam quamvis a volentibus datur. Ille tamen ſolet tanquam male ſibi ablatam pecuniam repetere, qui juſtum judicium emit, quoniam venale eſſe non debuit. Qui vero pro iniquo judicio dedit, vellet quidem repetere, niſi timeret, vel puderet emiſſe „ „. Refertur in Decretis, cauſa 14. qu. 52. can. *Non ſane*. Idem docet *S. Thomas*, 2. 2. qu. 71. art. 4. ad 3. „ „ Judex (*inquit*) & teſtis communes ſunt utrique parti; quia judex tenetur juſtam ſententiam dare, & teſtis verum teſtimonium dicere. Juſtitia autem, & veritas non declinant in unam partem magis, quam in aliam. Et ideo judicibus de publico ſunt ſtipendia laboris ſtatuta, & teſtes accipiunt, non quaſi pretium teſtimonii, ſed quaſi ſtipendium laboris, expenſas, vel ab utraque parte, vel ab ea, a qua inducuntur, quia *Nemo militat ſuis ſtipendiis unquam*. Sed advocatus alteram partem tantum defendit; & ideo licite poteſt præmium accipere a parte, quam adjuvat „ „. Eademque ratio eſt de Procuratoribus, Notariis & aliis inferioris loci, & officii hominibus: „ „ Dum tamen moderate accipiant, conſiderata ratione perſonarum, & negotiorum, & laboris, & conſuetudine patriæ, *& Regiorum edictorum verbis*. Si autem per improbitatem aliquid immoderate extorqueant, peccant contra juſtitiam „ „ (*inquit S. Thom.*) Unde *S. Auguſt.* ibidem ait: „ „ Ab his extorta per immoderatam improbitatem repeti ſolent; data per tolerabilem conſuetudinem, non ſolent; magiſque reprehendimus, qui talia inuſitate repetiverunt, quam qui ea de more ſumpſerunt; quoniam multæ neceſſariæ perſonæ rebus humanis vel invitantur hujuſmodi commodis, vel tenentur „ „. 1. Cor. 9.

REGULA XV.

Lethalis avaritiæ reus eſt Advocatus, conveniens de quota parte litis, aut pactum iniens, ut obtenta cauſa tantum ſibi ſolvatur.

Id

Advocatorum vitium.

Id enim jura vetant, ne præbeatur advocatis occasio volendi per fas, & nefas causam obtinere. Id confirmat *S. Antoninus* 3. p. tit. 6. cap. 2. §. 5. ubi vitia advocatorum percensens: Quarto (inquit) peccant, „ recipiendo nimis magnum salarium, vel „ paciscendo de certa parte litis cum gravi damno „ litigatoris, quod prohibetur 3. q. 7. cap. Infamis. „ §. Tria „.

REGULA XVI.

Lethalis avaritiæ rei sunt mercatores, qui lucrum tanquam finem ultimum expetunt.

Avaritia mercatorum.

Nititur hæc morum Regula, can. *Quicunque*, causa 14. qu. 4. qui ex lib. 1. Capitularium cap. 131. sumptus est. „ „ Quicunque tempore messis, vel vindemiæ, non necessitate, sed propter cupiditatem comparat annonam, vel vinum, v. gr. de duobus denariis comparat modium unum, & servat usque dum vendatur denariis quatuor, aut sex, aut amplius, hoc turpe lucrum dicimus „ „.

Hanc Regulam confirmat *S. Thom.* 2. 2. qu. 77. art. 4. ad 1. Censetur autem finem ultimum in lucro constituere, si Dei legem violare lucri gratia paratus sit: Item „ „ Quando rem non immutatam carius vendit. *At* Cum aliquis lucrum moderatum, quod negotiando quærit, ordinat ad domus suæ sustentationem, vel etiam ad subveniendum indigentibus, vel etiam cum aliquis negotiationi intendit propter publicam utilitatem, ne scilicet res necessariæ ad vitam patriæ desint; & lucrum expetit non quasi finem, sed quasi stipendium laboris, non peccat „ „.

REGULA XVII.

Lucrum tanquam finem ultimum expetunt, qui alienis incommodis compendium suum quærunt; & honesti rationem sola utilitate metiuntur.

Nihil judicandum utile, nisi

Id hominum genus omni execratione dignum *Tullius* ipse judicavit, lib. 3. *De Officiis* demonstrans,

Nihil

Nihil esse utile, nisi quod honestum. Sed *S. Ambrosium* audire præstat, libro pariter 3. *De Officiis*, cap. 4. „„ Liquet (*inquit*) id expetendum, & tenendum omnibus, quod eadem singulorum sit utilitas, quæ sit universorum. Nihilque judicandum utile, nisi quod in commune prosit, quomodo enim potest uni prodesse, quod inutile est omnibus? Mihi certe non videtur, qui inutilis est omnibus, sibi utilis esse posse. Etenim si una lex naturæ omnibus, una utique utilitas universorum. Quod si una utilitas universorum, ad consulendum itaque omnibus naturæ lege constringimur. Non est ergo ejus, qui consultum velit alteri secundum naturam, nocere ei adversus legem naturæ. Etenim si hi, qui in stadio currunt, ita feruntur præceptis informari, atque instrui, ut unusquisque celeritate non fraude contendat, cursuque, quantum potest, ad victoriam properet, supplantare autem alterum, aut manum dejicere non ausit; quanto magis in hoc cursu vitæ istius, sine fraude alterius, & circumscriptione quærenda nobis victoria est „„? quod in commune prosit.

Et cap. 3. „„ Hoc est (*inquit*) conformari Christo, alienum non quærere, nihil alteri detrahere, ut acquirat sibi. Christus enim Dominus cum esset in forma Dei, exinanivit se, ut formam susciperet hominis, quam operum suorum locupletaret virtutibus. Tu ergo expolias, quem Christus induit? Tu exuis, quem vestivit Christus? Hoc enim agis, quando alterius detrimento tua commoda augeri expetis. Considera, o homo, unde nomen sumpseris; ab humo utique, quæ nihil cuiquam eripit, sed omnia largitur omnibus, & diversos in usum omnium animantium fructus ministrat. Inde appellata humanitas, specialis, & domestica virtus hominis, qua consortem adjuvet. Ipsa te doceat forma tui corporis, membrorumque usus. Nunquid membrum tuum alterius membri officia sibi vindicat, ut oculus officium oris, aut os oculi officium sibi vindicet, aut manus pedum ministerium, aut pes manuum? Quin etiam ipsæ manus dextera, ac sinistra dispertita habent officia Humanitas, specialis, & domestica virtus hominis.

ple-

pleraque, ut si usum commutes utriusque, adversum naturam sit, priusque totum hominem exuas, quam membrorum tuorum ministeria convertas... Finge hanc, & da oculo virtutem, ut possit detrahere sensum capiti, auditum auribus, menti cogitationes, odoratum naribus, ori saporem, & sibi conferat, nonne omnem statum dissolvet naturæ? Unde pulchre Apostolus ait: Si totum corpus oculus, ubi auditus? Si totum auditus, ubi odoratus? Omnes ergo unum corpus sumus, & diversa membra, sed omnia corpori necessaria. Non enim potest membrum membro dicere, non es mihi necessarium. Quin etiam ipsa, quæ videntur infirmiora membra esse, multo magis necessaria sunt, & majorem plerumque tuendi se requirunt sollicitudinem. Et si quid dolet membrum unum, compatiuntur ei membra omnia. Unde quam grave est, ut detrahamus aliquid ei, cui nos compati oportet? & cui debemus consortium ministerii, ei fraudi, & noxæ simus? Hæc utique lex naturæ est, quæ nos ad omnem stringit humanitatem, ut alter alteri tanquam unius partes corporis invicem deferamus; nec detrahendum quidquam putemus, cum contra naturæ legem sit non juvare. Sic enim nascimur, ut consentiant membra membris, & alterum alteri adhæreat, & obsequantur sibi mutuo ministerio. Quod si unum desit officio suo, impediantur & cætera; ut si eruat oculum manus, nonne sibi operis sui usum negavit? Si pedem vulneret, quantorum sibi actuum profectum inviderit? Et quanto gravius est totum hominem, quam unum membrum detrahi? Jam si in uno membro totum corpus violatur, utique in uno homine communio totius humanitatis solvitur, violatur natura generis humani, & S. Ecclesiæ Congregatio, quæ in unum connexum corpus, atque compactum unitate fidei, & charitatis assurgit. Christus quoque Dominus, qui pro universis mortuus est, mercedem sanguinis sui evacuatam dolebit. Quid quod etiam ipsa lex Domini hanc formam tenendam edo-

1. Cor. 12.

Contra legem naturæ est proximum non juvare.

edocet, ut nihil alteri detrahas tui commodi servandi gratia? (Nihil ergo spectat vir justus, nisi quod constans & honestum est (inquit idem Pater c. 1.) Et ideo etiamsi aliis videatur pauper, sibi dives est, qui non eorum, quæ caduca, sed eorum, quæ æterna sunt, æstimatione censetur „ „.

ARTICULUS III.

De filiabus avaritiæ.

Radix *omnium malorum cupiditas* (inquit Apost. 1. ad *Tim.* 6.) quia sicut ex radice rami, folia, flores, fructus progerminant, & sobolescunt, ita ex avaritia omne genus vitiorum. Id significavit *Amos* Propheta, Vaticiniorum suorum cap. 9. *Vidi* (inquit) *Dominum stantem super altare, & dixit: Percute cardinem, & commoveantur superliminaria: Avaritia enim in capite omnium.* Præmiserat sanctissimus Vates: *In die illa deficient Virgines pulchræ.* Quas *S. Hieron.* illud Oraculum exponens, virtutes interpretatur. Septem autem sunt avaritiæ filiæ, secundum *S. Gregorium*, lib. 31. *Moralium*, cap. 31. scilicet: *Proditio, fraus, fallacia, perjurium, inquietudo, violentia, & contra misericordiam obduratio.* Ex avaritia enim præcipua quadam ratione oriuntur, ad eamque ceu ad finem ordinantur.

Proditio est manifestatio illicita rei alicujus vel personæ, in proximi detrimentum vergens, & explendæ avaritiæ causa. Quadrupliciter exerceri potest; primo respectu personarum, secundo respectu locorum, scilicet urbium, castrorum, &c. tertio respectu rerum mobilium, quarto respectu arcanorum. Proditio.

Fraus peccatum est, quo quis media astute ad proximi deceptionem excogitata adhibet ad assequendum avaritiæ finem. Fraus.

Istud autem discrimen intercedit inter astutiam, dolum, & fraudem, quod astutia sit excogitatio viarum falsarum, simulatarum, & obliquarum ad finem aliquem consequendum; dolus sit executio astutiæ seu

verbis, seu factis. Verbis, unde Psal. 9. dicitur *cujus maledictione os plenum est, & amaritudine & dolo* Psal. 11. *Labia dolosa in corde, & corde locuti sunt. Disperdat Dominus universa labia dolosa.* Psal. 13. *Linguis suis dolose agebant.* Psal. 14. *Non egit dolum in lingua sua.* Psal. 49. *Et lingua tua concinnabat dolos.* Psal. 51. *Dilexisti omnia verba præcipitationis, lingua dolosa.* Psal. 108. *Loquebantur adversum me lingua dolosa.* Psal. 119. *Libera animam meam a labiis iniquis, & lingua dolosa.* Factis vero; unde Psal. 104. dicitur: *Et dolum fecerunt in servos ejus.* Quamvis & in corde sit dolus secundum illud Eccl. 19. *Interiora ejus plena sunt dolo.* Et Psal. 37. *Dolos tota die meditabantur.* At fraus ad astutiæ executionem spectat, quatenus ejus opus factis consummatur. Marci 10. *Ne fraudem feceris.* Astutia porro ita viro christiano indigna est, ut ne ob bonum quidem finem liceat: „ Nec *enim* oportet „ ad finem bonum falsis viis pervenire, & simulatis, „ sed veris. Unde etiam astutia, si ordinetur ad bo„ num finem, est peccatum „, ad falsam prudentiam pertinens. De qua *S. Gregor.* lib. 10. *Moralium*, cap. 16. exponens illud Job 12. *Deridetur justi simplicitas*, ait: „ „ Sapientia hujus mundi est cor machinationis tegere, sensum verbis velare, quæ falsa sunt; vera ostendere, quæ vera sunt, falsa demonstrare. Hæc nimirum prudentia usu a juvenibus scitur, hæc a pueris pretio discitur „ „.

S. Th. 2. 2. q. 55. art 3. ad 2.

Fallacia. *Fallacia est verborum mendacium, aut æquivocorum dolosa usurpatio ad decipiendum proximum.*

Perjurium. *Perjurium est hujusmodi verborum usurpatio in eumdem finem juramento confirmata.*

Inquietudo. *Inquietudo, seu solicitudo, est nimia, anxiaque animi occupatio circa temporalia vitæ subsidia, ne forte in futurum desint.*

Violentia. *Violentia est peccatum, quo quis ditior, & potentior aliena usurpat, suam ut expleat cupiditatem:* Seu *Tyrannis pauperes opprimens oneribus, rapinis, injuriis, verberibus, iniquis pecuniarum, vel operum exactionibus.*

Ob-

Obduratio contra misericordiam est pravus animi affectus, quo divites ita rerum suarum sunt tenaces, ut cor eorum miseriis proximorum emolliri non possit ad eorum inopiam suis opibus sublevandam. Obduratio contra misericordiam.

De plerisque avaritiæ filiabus *S. Augustinus*, Serm. 367. alias 15. *De Verbis Domini*, hunc in modum disserit: „ „ Inexplebilis est sola avaritia divitum. Semper rapit, & nunquam satiatur; nec Deum timet, nec hominem reveretur; nec patri parcit, nec matrem agnoscit, nec fratri obtemperat, nec amico fidem servat; viduas opprimit, pupilli rem invadit; libertos in servitium revocat, testamentum falsum profert. Res mortui occupantur, quasi non & ipsi, qui hoc faciunt, moriantur. Quæ est ergo ista animarum insania, amittere vitam, appetere mortem? acquirere aurum, & perdere cœlum „ „?

Et *S. Leo*, Serm. 9. *De Passione Domini*, cap. 4. „ „ Videte, dilectissimi, quæ germina, & quales fructus de avaritiæ stirpe nascantur, quam merito Apostolus radicem omnium malorum esse definivit; quia nullum peccatum sine cupiditate committitur, & omnis illicitus appetitus istius aviditatis est morbus. Amore pecuniæ vilis est omnis affectio, & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit; nullumque est in illo corde justitiæ vestigium, ubi avaritia sibi fixit habitaculum. Hoc perfidus Judas veneno, dum sitit lucrum, pervenit ad laqueum; & tam stulte impius fuit, ut triginta argenteis & Dominum venderet, & Magistrum „ „.

ARTICULUS IV.
REGULÆ MORUM

Filias avaritiæ spectantes; ac imprimis proditionem.

REGULA PRIMA.

Proditio lethale crimen est, cum quis proximum simulata specie amicitiæ occidit; vel in hostium manus tradit; aut factum aliquod manifestat, cujus denuntiatione grave damnum proximo procuratur.

De proditione.

Sic *Cain* deambulationis specie invitatum in agrum fratrem interficiens, *Genes.* 4. homicidii crimen proditione cumulavit. Sic *Dalila* meretrix *Samsonem* in sinu suo recumbentem, abrasis septem crinibus, fractum, & debilitatum, Philistæis tradidit, a quibus pecuniam acceperat; qui statim eruerunt oculos ejus, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clausum in carcere molæ admoverunt. (*Judic.* 16.) Sic *Doeg* proditionis scelus commisit, cum *Sauli* denuntiavit *Davidem* Nobe ab *Achimelech* Sacerdote receptum, quo audito, *Saul* omnes Sacerdotes Domini trucidari jussit, & Nobe civitatis sacerdotalis incolas universos gladio exterminari. (1. *Reg.* 21. & 22.) Sic *Joab* occurrens *Amasæ* regii exercitus æmulo Duci dixit: *Salve, mi frater. Et tenuit manu dextera mentum Amasæ, quasi osculans eum.* Et gladio *percussit eum in latere, & effudit intestina ejus in terram;* (ut refertur 2. *Reg.* 20.) Sic *Judas Iscariotes* triginta argenteos pactus, Dominum nostrum Jesum Christum Judæis tradidit, *Matth.* 26. cum „Vim sceleris per speciem pacis incipiens, signum „traditionis sæviore omnibus telis osculo præbuisset„; ut loquitur *S. Leo* Sermone 1. *De Passione Domini.*

REGULA II.

Traditio perduellium legitimo Principi, contra quem conjurarunt, sive seditionem moverunt, non est peccatum, sed officium.

Sic mulier sapiens de Abela *Sebam* filium *Bochri* perduellem adversus *David* Regem, tradendum suasit *Joab* civitatem nomine *Davidis* obsidenti. Cumque populus abscissum perduellis hominis caput per murum ad *Joab* projecisset, ille obsidionem solvit (2. *Regum* 20.)

REGULA III.

Lethalis criminis reus est, quisquis regnum, provinciam, urbem, castrum, aut aliquem locum, seu fidei suæ, seu alienæ commissum, & a legitimo Domino possessum, tradit hostibus. Hinc

Hinc Andegavense Concilium, can. 6. „ „ Qui in tradendis (*inquit*) vel capiendis civitatibus interfuisse fuerint detecti, non solum a communione habeantur alieni, sed ne conviviorum quidem admittantur esse participes „ „. Et merito; fides enim, & justitia hujusmodi proditione violantur; grave detrimentum Principi. aut Domino locorum infertur. Hoc scelere se obstrinxerunt Angli, qui regnum Arausiaco Principi tradiderunt, in Deum, Regemque legitimum magnæ Britanniæ *Jacobum* perfidi; & qui nefaria conjuratione regnum Neapolitanum Philippo V. Regi catholico, legitimoque Domino nuper eripere conati sunt. Sed cruenta, & bonis omnibus execranda consilia, Deus christianissimi Regis, Nepotisque Catholici, & Gallicæ, Hispanæque monarchiæ protector patefecit, confudit, evertit, dissipavit.

REGULA IV.

Lethalis proditionis reus est, qui fidem non solum amico, sed hosti datam violat in re gravi.

Hanc Regulam tradit *S. August.* Epist. 189. alias 205. „ Fides (*inquit*) quando promittitur, et„ iam hosti servanda est, contra quem bellum geri„ tur, quanto magis amico, pro quo pugnatur „? Et *S. Thom.* 2. 2. qu. 40. art. 3. *Illicitum semper esse* docet fallere hostes, vel dicendo falsum, vel non servando promissum. „ Sunt enim quædam jura bel„ lorum, & fœdera, etiam inter ipsos hostes ser„ vanda „. Hinc *S. Ambros.* lib. 1. *De Officiis*, c. 29. „ „ Quanta (*inquit*) justitia sit, ex hoc intelligi potest, quod etiam hostibus reservatur, ut si constitutus sit cum hoste, aut locus, aut dies prælio, adversus justitiam putetur prævenire „ „.

REGULA V.

Lethalis proditionis rei sunt, qui adversus legitimum Principem suum quocunque modo conjurant, aut ab eo deficiunt, & juratam ipsi, vel debitam fidem violant.

Divini enim præcepti per Apostolos Petrum, & Paulum in eorum Epistolis promulgati, quo nos *Regi subjectos* esse jubet; & *Qui resistunt potestati, ordinationi Dei resistere, & damnationem sibi acquirere* docet, sunt prævaricatores manifesti. Ipsorum ideo perfidiam excommunicatione ulciscitur Ecclesia, Concilii Toletani 4. can. 74. Toletani 5. can. 2. & 4. Toletani 7. can. 1. Toletani 12. can. 1. Aquisgranensis 2. p. 2. cap. 12. Moguntini sub *Rabano* Archiepiscopo, can. 5. Meldensis can. 14. & 15. Vormatiensis can. 43.

Rom. 13.

REGULA VI.

Lethalis proditionis reus est, quicunque subditos solicitat, ut a legitimo suo Principe deficiant, & per occultas machinationes ad regni fastigium adrepit.

Talis fuit *Absalonis* proditio 2. Regum cap. 15. Contra hujusmodi sceleris reos Synodus Toletana 8. excommunicationem decrevit. „ „ Quemcunque (*inquit*) aut per tumultuosas plebes, aut per absconsa dignitatis publicæ machinamenta adeptum esse constiterit regni fastigia, mox idem cum omnibus, tam nefarie sibi consentientibus, & anathema fiat, & Christianorum communionem amittat „ „.

REGULA VII.

Lethalis proditionis rei sunt, qui casus Principum exquirunt, & vivente Principe de Successore eligendo consilia agitant, & alios in partes trahunt.

De proditionis crimine.

Hujus sceleris reos excommunicatione percellit Concil. Toletanum 5. can. 4. „ „ Quia (*inquit*) & religioni inimicum, & hominibus constat esse perniciosum futura illicita cogitare, & casus Principum exquirere, ac sibi imposterum providere... censemus, ut quisquis inventus fuerit talia perquisisse, & vivente Principe in alium attendisse pro futura regni

gni ſpe; aut alios in ſe propter id attraxiſſe, a conventu Catholicorum excommunicationis ſententia expellatur „„.

REGULA VIII.

Lethalis proditionis rei ſunt Clerici, & Laici adverſus Epiſcopos ſuos conjurantes & conſilia ineuntes, & cartas conſcribentes.

Clericos quidem hujus ſceleris reos a Cleri matricula expungendos, omnique gradu privandos, & curiæ ſeculari tradendos, Laicos vero excommunicatione plectendos Canones decernunt, Canon, *Conjurationum*, &, *Si qui Clerici*, cauſa 11. qu. 1. qui Concilii Chalcedonenſis Canon decimus octavus eſt. Et Canon, *Conſpirationum*, qui *Calixto* Papæ tribuitur, ibidem. Et Can. *Si qui Clericorum*, 2. qui Concilii Aurelianenſis 3. Can. vigeſimus primus eſt. Item Can. *Clericus*, cauſa 3. qu. 4. Et Can. *Clericus*, diſt. 46. qui Concilii Carthaginenſis 4. Canon quinquageſimus ſextus eſt.

REGULA IX.

Lethalis proditionis reus eſt, qui abſconditas alicujus pecunias, veſtes, aut quamlibet ſuppellectilem, cartas, titulos, contractus, apochas, codices magni momenti, & ſimilia indicat latroni, ut ea rapiat.

Is enim furti particeps & conſcius eſt; unde & reſtitutionis lege tenetur. Sic proditionis, & quidem ſacrilegæ, reus fuit *Simon* de tribu Beniamin, Templi hieroſolymitani præpoſitus, qui *Apollonio* duci theſauros ejuſdem templi manifeſtos fecit, ad quos rapiendos miſſus eſt a *Seleuco* Rege *Heliodorus*. (2. *Machabæorum* c. 3.)

REGULA X.

Lethalis proditionis reus eſt, quiſquis alterius arcanum in ejus detrimentum aperit, & divulgat.

Id ſcilicet naturæ legi, fidei, amicitiæ, juſtitiæ repugnat. Sic proditionis rei ſunt Conſiliarii, &

ministri Principum, vel rerum publicarum, qui ipsorum arcana revelant. Secreti fidem ita servandam existimavit *S. Ambrosius*, ut neque cum amantissimo fratre Satyro communium amicorum secreta communicare sibi integrum esse duceret, ut ipse testatur lib. 1. *De excessu fratris sui Satyri.* Num. 39. „ „ Cum omnia nobis essent nostra communia (*inquit*) individuus spiritus, individuus affectus; solum tamen commune non erat secretum amicorum; non quo conferendi periculum vereremur, sed tenendi servaremus fidem. Sane si consilio pendenda res esset, erat semper commune consilium, nec semper commune secretum. Nam etsi amici ita alteri nostrum dicerent, ut dicta sua ad alterum pervenirent; tamen scio plerumque ita fidem secreti esse servatam, ut nec fratri committeretur. Erat enim fidele indicium, & extraneo non esse proditum, quod non esset cum fratre collatum „ „.

Proditionis rei sunt, quicunque societatis alicujus arcana consilia, & negotia in ejus damnum patefaciunt. Proditionis rei sunt procuratores, & advocati, qui clientum arcana revelant adversæ parti; medici, chirurgi, pharmacopolæ, qui morbos pudendos, sed occultos eorum, qui se ipsorum fidei, curisque crediderunt, ad ipsorum infamiam divulgant. Sacrilegæ proditionis rei sunt Confessarii sacramentalis Confessionis arcanum revelantes. Proditionis lethale crimen incurrunt, quicunque arcanum amici ipsius creditum, quod gravis sit momenti, & ex cujus revelatione malum ipsi probabiliter immineat, alteri præter ipsius voluntatem revelant. Iis enim, quos nobis amicos existimamus, arcana nostra lubenter committimus, non extraneis, & ignotis, vel quibus diffidimus, ne inde insultandi nobis, nocendique occasionem arripiant, secundum illam *Salomonis* sententiam, Prov. 25. *Causam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reveles; ne forte insultet tibi, cum audierit, & exprobrare non cessit.* Qui autem amici revelat arcanum, violat ami-

citiæ

citiæ jura, & fraudulenter nocet amico suo; quare nec imprudentia, vel inconsideratio ipsum a peccato lethali excusant, si res sit gravis momenti. Unde Prov. 26. scriptum est: *Sicut noxius est, qui mittit sagittas, & lanceas in mortem; ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo; & cum fuerit deprehensus, dicit: Ludens feci.* Hinc rursus Prov. 11. *Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana; qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.* Et Eccl. 22. *Ad amicum si aperueris os triste, ne timeas. Est enim concordatio, excepto convitio, & improperio, & superbia, & mysterii revelatione, & plaga dolosa; in his omnibus effugiet amicus.* Et cap. 27. *Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inveniet amicum ad animum suum. Dilige proximum, & conjungere fide cum illo; quod si denudaveris, absconsa illius, non persequeris post eum.* Et infr. *Denudare amici mysteria, desperatio est animæ infelicis.*

Proditionis denique lethale crimen est alienarum literarum resignatio juri gentium contraria, & publicæ fidei, cui sigilla literarum credita intelliguntur, debitamque mittenti, & ei, ad quem mittuntur velut animati legati, justitiam violans. Cum enim jus habeat homo cogitationes suas abscondendi, & cui voluerit, patefaciendi; ita ut ne ipsi quidem Angeli cogitationes nostras certo cognoscere possint, nisi revelantibus nobis, aut aliquo signo externo animi nostri affectum pandentibus; idque unius Dei proprium sit, cujus supremum est in mentes nostras, atque voluntates dominium, nullum jus habet homo cogitationes, & arcana consilia, vel negotia alterius literis commissa, & sigillo munita cognoscendi. Unde non solum injustæ curiositatis, verum etiam proditionis crimen incurrit, quisquis obsignatas aliorum literas invitis dominis resignat. **Alienarum literarum resignatio grave peccatum.**

Exceptiones tamen habet hæc Regula. Si enim alienis literis res levis duntaxat momenti contineri certus sit, venialis tantum peccati reus est. Nullus vero, si ejusmodi literas, vel in proprium, vel in **Exceptiones.**

tertii cujuſpiam, præſertim communitatis damnum conſcriptas eſſe non temere, ſed probabiliter judicet. Jure namque ſuo excedit, qui in alterius damnum eo abutitur. Publica etiam auctoritate alienæ literæ licite reſerantur, ſcilicet Regis, Proregis, aut Præfecti provinciæ, vel urbis, aut Ducis exercitus mandato, tempore belli; item juſſu Magiſtratuum, cum ad eos ſcriptæ ſunt, qui criminis alicujus in ſuſpicionem veniunt. Licet etiam patri, & matri reſerare literas filiorum, & filiarum, qui ſub eorum cura adhuc verſantur. Idemque judicium eſto de iis, qui patris, & matris loco ſunt poſt eorum mortem. Vir pariter poteſtatem habet reſignandi literas uxoris, cum ſit caput, & rector illius, non uxor viri, cui ſubdita eſſe debet, ipſo invito, & repugnante. Hinc illiberitana Synodus, can. ultimo ſanxit: „ Ne „ feminæ ſuo potius quam maritorum nominibus, „ laicis ſcribere audeant, qui fideles ſunt, vel literas „ alicujus pacificas ad ſuum nomen ſcriptas accipiant „. Quo Decreto maritorum honori, & auctoritati, feminarum caſtitati, & pudori conſultum, audaciæ ſolicitatorum obviam itum eſt. Licet etiam Superioribus Religioſorum hominum, & Abbatiſſis, aut Prioriſſis monialium, quibus literarum ſcriptione, ac receptione clandeſtina Regula, vel Conſtitutiones monaſticæ interdicunt, ſubditorum vel ſubditarum literas aperire, & legere. Qua de re *S. Auguſt.* Epiſtola 211. alias 109. quæ regula eſt Sanctimonialibus præſcripta, ita ſtatuit: „ „ Quæcunque in tantum progreſſa fuerit malum, ut occulte ab aliquo literas, vel quælibet munuſcula accipiat, ſi hoc ultro confitetur, parcatur illi, & oretur pro ea. Si autem deprehenditur, atque convincitur, ſecundum arbitrium Præpoſitæ, vel Presbyteri, vel etiam Epiſcopi, gravius emendetur „ „. Et *S. Benedictus*, in Regula cap. 54. „ „ Nullatenus liceat monacho, nec a parentibus ſuis, nec a quoquam hominum, nec ſibi invicem literas, eulogias, vel quælibet munuſcula accipere, aut dare, ſine præcepto Abbatis „ „.

Ex-

Exceptiones regulæ de arcanis aliorum non revelandis.

Exceptiones pariter habet Regula de arcanis aliorum non revelandis. Tantum enim abest, ut proditionis reus sit, mortalique peccato se obstringat, qui arcanum a quopiam, etsi amicissimo, sibi creditum revelat, cum vergit in grave damnum tertii, præsertim Ecclesiæ, Regis, reipublicæ, aut cujuslibet communitatis; ut e contrario lethale crimen incurreret, nisi arcanum hujusmodi revelaret iis, quorum interest, ut damnum caveant, vel prohibeant; nefariique consilii executionem impediant. Sic laude dignus *Chusai* amicus *Davidis* Regis, qui dissipavit consilium *Achitophel*, arcanaque consilia perduellis *Absalon*, & Seniorum Israel, *Davidi* Domino suo revelavit, ut refertur 2. *Reg.* 17. Si quis igitur hæreses, aut prava quævis dogmata contra morum disciplinam, contra fidem, reverentiam, & obedientiam Principi debitam occulte disseminet, aut meditetur; si quid moliatur contra sacram Regis majestatem, vel jura, contra regni tranquillitatem, & pacem; si alicujus etiam privati, vitæ, famæ bonis insidietur; omnino tenetur hæc arcana denuntiare, & revelare iis, quorum interest, quisquis ille sit, cui credita sunt, si humano modo illa noverit, & exceperit, etiamsi dixerit vir nequam, hoc tibi arcanum credo sub sigillo confessionis, (modo extra Confessionem sacramentalem id faciat.) Quia juramentum præstitum contra bonos mores non obligat; nullumque secretum recipiendum, ac celandum est contra bonum commune. Hinc *S. Thom.* 2. 2. qu. 68. art. 1. ad 3. ait: „ „ Revelare secreta in malum personæ, est contra fidelitatem; non autem si revelentur propter bonum commune, quod semper præferendum est bono privato. Et ideo contra bonum commune nullum secretum licet suscipere. *Et qu.* 70. *art.* 1. *ad* 2. De illis, quæ homini sunt commissa in secreto per Confessionem, nullo modo debet testimonium ferre; quia hujusmodi non scit ut homo, sed tanquam Dei minister, & majus est vinculum Sacramenti quolibet hominis præcepto. Circa vero ea, quæ aliter homini

ni ſub ſecreto committuntur, diſtinguendum eſt. Quandoque enim ſunt talia, quæ ſtatim cum ad notitiam hominis venerint, homo ea manifeſtare tenetur, puta, ſi pertinent ad corruptionem multitudinis ſpiritualem, vel corporalem, vel grave damnum alicujus perſonæ, vel ſi quid aliud eſt hujuſmodi, quod aliquis propalare tenetur, vel teſtificando, vel denuntiando. Et contra hoc debitum obligari non poteſt per ſecreti commiſſum, quia in hoc frangeret fidem, quam alteri debet. Quandoque vero ſunt talia, quæ quis prodere non tenetur. Unde poteſt obligari ex hoc, quod ſibi ſub ſecreto committuntur; & tunc nullo modo tenetur ea prodere, etiam ex præcepto Superioris, quia ſervare fidem eſt de jure naturali. Nihil autem poteſt præcipi homini contra id, quod eſt de jure naturali „ „.

An religioſus teneatur revelare Superiori ſuo arcanum fidei ſuæ comiſſum.

Et quodlibeto 1. qu. 8. art. 1. ubi quærit: *Utrum Religioſus teneatur revelare Prælato præcipienti ſecretum ſuæ fidei commiſſum.* Iſtud principium *S. Bernardi* lib. *De Diſpenſatione, & Præcepto*, cap. 4. ſtatuit: „ „ Sufficiens obedientia eſt, ut religioſus obediat ſuo Prælato in his, quæ ad Regulam pertinent; vel directe ſicut ea, quæ ſcripta ſunt in Regula; vel indirecte, ſicut ea, quæ ad hæc reduci poſſunt; ſicut miniſteria exhibenda fratribus, & pœnæ pro culpis inflictæ, & hujuſmodi; perfecta autem obedientia eſt, ut ſimpliciter in omnibus obediat, quæ non ſunt contra Regulam, vel contra Deum; ſed quod aliquis obediat Prælato in his, quæ ſunt contra Deum, vel contra Regulam, eſt obedientia incauta, & illicita „ „. Quo poſito, reſpondet quæſtioni diſtinctione præmiſſa. „„ Eſt enim (*inquit*) aliquod ſecretum, quod illicitum eſt celare; ſicut quod in periculum vergit aliorum, quibus aliquis cavere tenetur; unde & in juramento fidelitatis continetur, quod hujuſmodi ſervi ſecreta debeant dominis revelare. Ad præceptum ergo Prælati tenetur religioſus tale ſecretum pandere, etiamſi promiſit ſe non revelare; dicente S. Iſidoro: *In malis promiſſis reſcinde fidem*; niſi forte in Confeſſione audie-

Lib. 2. Synonimorum, ex quo

audierit; quia tunc nullo modo esset revelandum. Est autem secretum, quod de se celari potest sine peccato, & tale secretum Religiosus nullo modo Prælato præcipienti pandere debet, si sit fidei suæ commissum, peccaret enim frangendo fidem commissi „ „. refertur in Decretis, causa 22. qu. 4. cap. 2. num. 50. aliis.

ARTICULUS V.

De fraude, altera avaritiæ filia.

REGULA PRIMA.

Lethalis fraudis reus est, qui rem pluris justo pretio vendit, aut minoris justo emit.

Justum autem pretium illud est, quod vel a publica potestate præfinitum, vel communi hominum prudentum æstimatione determinatum est. Quod Principis, vel Magistratus auctoritate sancitum est, vulgo dicitur *Pretium legitimum*; quod communi hominum peritorum æstimatione constitutum est, dicitur *Pretium naturale, & vulgare*. Primum in indivisibili positum est, ita ut, qui pretium a Principe, vel Magistratu præfixum prætergressus fuerit, mortaliter peccet, & quod ultra illud accepit, restituere teneatur. Secundum vero non consistit in indivisibili, sed pro circumstantiarum varietate mutatur. Pro mercium scilicet inopia, & emptorum multitudine augetur; pro mercium copia, & ementium paucitate minuitur. Unde tres justi pretii gradus distingui solent; summum, seu rigidum, medium, & infimum. Verbi gratia, si ulna panni ad summum æstimetur sex libellis monetæ gallicæ, ut minimum vero quinque; justum pretium erit quinque libellarum, & quod excurrit ad summam usque sex libellarum inclusive. Justo itaque pretio rem vendet mercator, qui summum seu rigidum pretium sex libellarum non excedet, quamvis uni pluris veneat quam alteri. Justo pretio comparabit emptor, qui libellas quinque solvit, modo infra pretium illud infimum non descendat. Hinc *S. Thomas* 2. 2. qu. 77. art. 1. ad 1. ait: „ „ Pretium rerum non est punctua- De fraude & injustitia emptionum, & venditionum.

ctualiter determinatum, sed magis in quadam æstimatione consistit; ita quod modica additio, vel minutio non videtur tollere æqualitatem justitiæ „„. Hoc posito.

Regulæ statutæ veritas probatur ex lege naturali; & divina, *Matth*. 7. a Christo expressa. *Omnia quæcunque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis*. Cum igitur nullus velit sibi rem carius vendi, quam valeat, nullus debet alteri rem pluris vendere; justumque pretium excedere.

Præterea, emptio, & venditio sunt introductæ pro communi utilitate contrahentium: „„ Quod autem pro communi utilitate inductum est, non debet esse magis in gravamen unius, quam alterius, & ideo debet secundum æqualitatem rei inter eos contractus institui: Quantitas autem rei, quæ in usum hominis venit, mensuratur secundum pretium datum. Et ideo si vel pretium excedat quantitatem valoris rei, vel res excedat pretium, tolletur justitiæ æqualitas. *Quamobrem*, carius vendere, vel vilius emere rem, quam valeat, secundum se injustum, & illicitum „„. Ita ratiocinatur *S. Thom*. 2. 2. qu. 77. art. 1. Et quodlibeto 2. qu. 5. art. 2. „ Est (*inquit*) justa venditio, „ quando pretium acceptum ab habente æquatur rei „ venditæ; injusta autem, si non æquetur; sed „ plus accipiat „„.

REGULA II.

Cum quis rem alterius admodum sibi necessariam vult emere, qua si careat alter, damnum patietur, pluris, quam valeat, venumdari absque fraude, vel injustitia potest.

Hanc Regulam tradit *S. Thom*. 2. 2. qu. & art. supra laudatis. „„ Alio modo (*inquit*) possumus loqui de emptione, & venditione, secundum quod per accidens cecidit in utilitatem unius, & detrimentum alterius, puta, cum aliquis multum indiget habere rem aliquam, & alius læditur, si ea ca-

careat. Et in tali casu justum pretium erit, ut non solum respiciatur ad rem, quæ venditur, sed ad damnum, quod venditor ex venditione incurrit. Et sic licite poterit aliquid vendi plus, quam valeat secundum se, quamvis non vendatur plus, quam valeat habenti „ „. Si tamen venditor non rogante, & urgente emptore, sed sponte, ac rerum suarum necessitate compulsus quidpiam vendat, pretium ejus ob damnum, quod patitur, nullatenus augere potest, ut docet *S. Thom.* quæst. 13. *de Malo*, inter Quæstiones disputatas, art. 4. ad decimum quartum. „ „ Qui emit rem aliquam (*inquit*) tantum pro ea juste dat, quantum valet; non autem quantum ille, qui vendit, ex ejus carentia damnificatur „ „. Ratione igitur damni emergentis, & lucri cessantis, modo fraus, & dolus absint, & vera sit, efficax, propinqua, non simulata damni emergentis, lucrique cessantis causa, res carius, quam valeat, vendi potest.

REGULA III.

Pretium rei augeri absque fraude, & injustitia non potest ob necessitatem emptoris, & commoda, quæ ex illa percipiet, si venditor illam distrahendo nullum damnum patiatur.

Hanc Regulam tradit *S. Thom.* ibidem, eaque ratione firmat, quod „ „ Utilitas, quæ alteri accrescit, non est ex vendente, sed ex conditione ementis. Nullus autem debet vendere alteri, quod non est suum, licet possit ei vendere damnum, quod patitur. Ille tamen, qui ex re alterius accepta multum juvatur, potest propria sponte aliquid vendenti supererogare, quod pertinet ad ejus honestatem „ „.

REGULA IV.

Emptiones, & venditiones citra dimidium justi pretii manifeste fraudulentæ sunt, & injustæ.

In iis enim non conservatur æqualitas pretii ad rem, & rei ad pretium, adeoque justitia manifeste vio-

violatur. Et quamquam Leges civiles declarent, ad rescindendam venditionem non sufficere, quod comparatus magno pretio fundus distrahatur minori, quam emptus sit. L. *Ad restituendam*, lib. 4. *Cod.* tit. 44. & 4. *Digest.* tit. 4. L. 16. & lib. 19. tit. 2. L. 22. vulgatumque sit effatum: *Res tantum valet, quantum vendi potest.* Id tamen intelligendum cum hac restrictione, ut res ultra summum pretium, aut infra infimum non vendatur. Nam *Pretia rerum non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter funguntur*, ut habetur L. *Pretia rerum*, *ff. Ad Legem falcidiam.* Hinc legibus Impp. sancitum est, ut si venditor læsus fuerit infra dimidium justi pretii, emptor, cujus in utilitatem cessit, rem ipsam restituere teneatur, aut quod justo pretio deest, supplere. Sic enim L. *Rem majoris*, C. lib. 4. tit. 44. de rescindenda venditione: „ „ Rem majoris pretii si tu, vel pater tuus minoris distraxerit; humanum est, ut vel pretium te restituente emptoribus, fundum venumdatum recipias auctoritate Judicis intercedente; vel si emptor elegerit, quod deest justo pretio, recipias. Minus autem pretium esse videtur, si nec dimidia pars veri pretii soluta sit „ „. Idem confirmatur ex cap. *Cum causa*, Ext. *de emptione, & venditione*, ubi *Innocent. III.* in causa monasterii *S. Martini de monte* ex una parte, & civium Viterbiensium ex altera, sic respondet: „ „ Cum constitisset nobis monasterium in venditione ultra dimidiam justi pretii fuisse deceptum, sententiando decrevimus, ut præfati cives, aut receptor pretio possessiones restituerent memoratas, aut supplerent, quantum constaret legitimæ venditionis tempore justo pretio defuisse „ „. Idem antea responderat *Alexander III.* in causa Monachorum *Cariloci* ex una parte, & Bellovacensium Canonicorum ex altera, ut constat ex cap. *Cum Dilecti*, sub eodem titulo. „ „ Quia vero (*inquit*) in arbitrio emptoris est, si velit, supplere justum pretium, aut venditionem rescindere, cum res minus dimidio justi pretii comparatur: sententiam ipsam

tan-

tanquam juri contrariam irritantes, possessionem monachis judicavimus esse reddendam „„. Res igitur tantum valet, quantum vendi potest absque fraude, & intra limites justi pretii, non quantum vendi potest, absolute pro arbitrio, & cupiditate venditoris.

Confirmatur hæc Regula ex *S. Thom.* 2. 2. qu. 77. ad 1. „„ Lex humana (*inquit*) populo datur, in quo sunt multi a virtute deficientes. Et ideo lex humana non potuit prohibere, quidquid est contra virtutem, sed ei sufficit, ut prohibeat ea, quæ destruunt hominum convictum, alia vero habeat quasi licita, non quia ea approbet, sed quia ea non punit. Sic ergo habet quasi licitum, pœnam non inducens, si absque fraude venditor rem suam supervendat, aut emptor vilius emat, nisi sit nimius excessus, quia tunc etiam lex humana cogit ad restituendum, puta, si aliquis sit deceptus ultra dimidiam justi pretii quantitatem. Sed lex divina nihil impunitum relinquit, quod sit virtuti contrarium; unde secundum divinam legem illicitum putatur, si in emptione, & venditione non sit æqualitas justitiæ observata. Et tenetur ille, qui plus habet, recompensare ei, qui damnificatus est, si sit notabile damnum „„.

At (inquies) scienti, & volenti non fit injuria; igitur emptori pluris rem ementi, quam valeat, nulla fit injuria Occupatur objectio.

Falsa consecutio. Nam justum pretium ignorat contrahentium alter; vel si sciat, vult tantum solvere pretium æquale rei, & si plus offerat, hoc velut invitus facit, compellente necessitate, sicut qui solvit usuram, aut pecunias dat latroni. Hinc *S. Thom.* qu. 13. *de Malo*, art. 4. ad 7. respondet, eum, qui solvit usuram, injustitiam pati, non a seipso, sed ab usurario: „„ Qui licet non inferat ei violentiam absolutam, infert tamen ei quamdam violentiam mixtam, quia necessitatem habenti accipere mutuum, gravem conditionem imponit, ut scilicet plus

reddat, quam ei præstetur. Et est simile, si quis alicui in necessitate constituto venderet rem aliquam multo amplius, quam valeret; esset enim injusta venditio, sicut & usurarii mutuatio est injusta „ „. Injustum itaque prorsus est lucrum negotiatorum, qui duplo carius merces vendunt, quam emerint, nisi res ipsorum arte, & industria meliores factæ sint; aut ratione expensarum, & periculi, quod in earum transvectione subierunt; aut quia mercium pretium secundum diversitatem loci, vel temporis mutatum est; ut docet *S. Thom.* 2. 2. quæst. 77. art. 4. ad secundum.

Ex his colligitur, non rerum duntaxat ad humanos usus necessariarum, sed & earum, quæ ad curiositatem, splendorem, voluptatem conducunt, v. gr. gemmarum, florum, avium, canum; picturarum antiquarum, veterum numismatum, ac manuscriptorum codicum valorem, & pretium virorum peritorum judicio æstimandum, non vero pro venditoris arbitrio, & cupiditate augeri posse.

REGULA V.

Non est reus fraudis, aut injustitiæ; qui vendit merces certo pretio majori, quam tunc valeant, cum distrahuntur, quia non intendebat eas vendere, servare usque ad tempus, quo probabiliter pluris erant valituræ; nunc autem vendit rogante, & urgente emptore, ut ejus commodis serviat. Si vero illas quantocyus vendere statuerat, vel probabile, seu verisimile non sit eo tempore, quo eas distrahere decreverat; tanti valituras, quanti tunc vendit; eas ultra vulgare pretium nunc vendere non potest, quia nullam habet rationem consulendi indemnitati suæ, cum nullum damnum probabiliter sit passurus.

De fraude & injustitia emptionum, & venditionum.

Hanc Regulam tradit *S. Antoninus*, p. 2. tit. 1. cap. 8. §. 1. eamque probat ex cap. *In Civitate*, Extra, *de Usuris*, quo *Alexander III* Genuensi Archiepiscopo respondet. „ „ In civitate tua (*inquit*) dicis

sæpe

ſæpe contingere, quod quidam piper, ſeu cinnamomum, ſeu alias merces comparant, quæ tunc ultra quinque libras non valent, & promittunt ſe illis, a quibus illas merces accipiunt, ſex libras ſtatuto termino ſoluturos; licet autem contractus hujuſmodi ex tali forma non poſſit cenſeri nomine uſurarum, nihilominus tamen venditores peccatum incurrunt, niſi dubium ſit merces illas plus, minuſve ſolutionis tempore valituras „„. Idem eſto de emptore judicium. Si enim numerata pecunia ſolvit pretium mercium ante tempus, quo eas recepturus eſt, & minoris emit, quam tunc valeant ſolutionis tempore, quia probabile eſt minoris valituras, cum eas eſt recepturus, aut ſaltem dubium eſt, utrum pluris, an minoris tunc valituræ ſint, juſto pretio emere cenſetur. Verbi gratia, ſi menſe Martio emit ſextarium frumenti tunc ſex libellis monetæ gallicæ æſtimatum, quem Julio menſe recepturus eſt, quo tempore probabile eſt quinque duntaxat libellis vulgo vendendum, vel dubium eſt, an minoris tunc pretii futurus ſit; emptio fraudulenta non eſt, vel injuſta. Bona igitur fides deſideratur, ſine qua venditio, & emptio in hujuſmodi caſu juſtæ non eſſent, ac immunes a fraude. Quamobrem cum ſæpe mentiatur iniquitas ſibi, & dubitare ſe fingat cupiditas, ubi nulla eſt dubitandi ratio, conſultius eſt, ac tutius ab augendo pretio abſtinere, cum ſolum dubium eſt, an pluris, vel minus valituræ ſint merces, quo tempore mercator illas vendere propoſuerat. Id conſtat ex *Alexandri III.* Decretali mox laudato. „ Et ideo (*inquit*) cives tui ſaluti ſuæ „ bene conſulerent, ſi a tali contractu ceſſarent; cum „ cogitationes hominum omnipotenti Deo nequeant „ occultari „.

REGULA VI.

Lethalis fraudis reus eſt venditor, qui ſuppoſititio emptores interponit, & ſubornat, qui mercium pretium augeant, dum pretium juſto majus illi offerunt, ut fallatur emptor. Fraudis pariter reus

est emptor, si aliquos subornet, qui pretium offerant justo longe minus, ad cogendum venditorem, ut ab ipso emptore pretium, quod obtulerit majus, sed tamen infra vulgare, & infimum, accipiat.

De fraude, & injustitia emptionũ, & venditionum.

Hanc Regulam tradit *S. Thom.* 2. 2. qu. 77. art. 1. & solo rationis naturalis lumine ipsis Ethnicis cognitam fuisse testimonio *Ciceronis* ostendit. „„ Fraudem (*inquit*) adhibere ad hoc, quod aliquid plus justo pretio vendatur, omnino peccatum est, in quantum aliquis decipit proximum in damnum ipsius. Unde Tullius dicit, *lib.* 3. *de Officiis*: *Tollendum est ex rebus contrahendis omne mendacium*: non licitatorem venditor, nec qui contra se licitetur, emptor apponat „„. Istius generis fuit fraus illa Siculi hominis, qui cum peregrinum aliquem reperisset, cognito, quod cupidus esset hortorum venalium, ad cœnam in hortos rogavit. Promisit invitatus postridie se venire. Veniens ostendit illic magnam piscatorum multitudinem, exquisitis copiis adornatum convivium, in prospectu cœnantium, ante hortulos, compositos piscatores, ubi nunquam ante jaciebant retia; unusquisque, quod cœperat, certatim offerebat epulantibus; supra mensam pisces ingerebantur, oculos recumbentium resilientes verberabant. Mirari hospes cœpit tantam copiam piscium, tantumque numerum cymbarum. Responsum quærenti, aquationem illic esse, dulcis aquæ gratia innumerabiles eo pisces convenire. Quid multa? Pellexit hospitem, ut sibi extorqueret hortos; vendere volens cogitur, pretium gravatim suscipit. Sequenti die ad hortos emptos cum amicis venit, navigium nullum invenit. Percontanti num aliqua piscatoribus eo esset die feriarum solemnitas, respondetur; nulla, nec unquam illic præter hesternum diem piscari solitos, ita refert *S. Ambrosius*, lib. 3. *De Officiis*, cap. 11. post *Ciceronem*, lib. pariter 3. *De Officiis*, Sectione 14.

R B.

REGULA VII.

Lethalis fraudis, & injuſtitiæ rei ſunt Monopoliorum auctores, & participes.

Monopolium eſt clandeſtina machinatio mercatorum, ex compacto inter ſe conſpirantium, ut ipſi ſoli certo, quod ipſi conſtituerint, pretio, merces emant, aut vendant; quod ut facilius aſſequantur, ſervant illas in tempus inopiæ; aut vi, vel fraude impediunt, ne merces aliunde advehantur; vel falſis rationibus expoſitis, & per ſubreptionem, privilegium impetrant a Principe, ut ipſi ſoli merces hujuſmodi vendant, legitimo pretio his mercibus ab ipſo Principe, vel Magiſtratu, minime conſtituto. Si tamen ob graviores impenſas, vel probabilia damni pericula, vel cum onere ſolvendi certam pecuniæ ſummam, quæ ad regni neceſſitatem utatur, hujuſmodi privilegium Princeps conceſſerit, rei non ſunt Monopolii, qui illud obtinent, modo res ultra juſtum pretium non vendant. Monopolium etiam a mercatoribus exercetur, cum annonæ, vel aliarum mercium ad humanos uſus neceſſariarum, pretium imminutum iri prævidentes, quia naves ejuſmodi mercibus onuſtæ mox ad portum ſunt appellendæ, ſuppoſititias literas, aut falſum rumorem ſpargunt in vulgus, naves illas periiſſe, aut ab hoſtibus captas fuiſſe, ut hujuſmodi commento annonæ, vel mercium pretium augeatur. Exercetur etiam ab artificibus Monopolium, cum inter ſe conveniunt, & conſpirant, ut ſi quis aliquod opus inchoaverit, nemo illud perficiat. His poſitis. Monopolia.

Regulæ ſtatutæ veritas oſtenditur. Monopolium enim in reipublicæ, & privatorum grave detrimentum vergit; ad communem inopiam invehendam, contra negotiationis & commerciorum finem exercetur; publicæ fidei, juri gentium, civilique repugnat, ut conſtat ex L. *Jubemus*, lib. 4. *Cod.* tit. 59. *De Monopoliis*, cujus hæc ſunt verba: „„ Jubemus, ne quis cujuſcunque veſtis, vel piſcis, vel pectinum

forte, aut echini, vel cujuslibet alterius ad victum, vel ad quemcunque usum pertinentis speciei, vel cujuslibet materiæ, pro sua auctoritate, vel sacro jam elicito, aut imposterum eliciendo rescripto, aut pragmatica sanctione, vel sacra nostræ pietatis in adnotatione, Monopolium audeat exercere; neve quis illicitis habitis conventionibus conjuret, aut paciscatur, ut species diversorum corporum negotiationis, non minoris, quam inter se statuerit, venundentur. Ædificiorum quoque artifices, vel ergolabi, aliorumque diversorum operum professores, & balneatores penitus arceantur pacta inter se componere, ut ne quis, quod alteri commissum sit, opus impleat, aut injunctam alteri necessitudinem alter intercipiat; dat licentiam unicuique ab altero inchoatum, & derelictum opus, per alterum sine aliquo timore dispendii implere, omniaque hujusmodi facinora denuntiandi sine ulla formidine, & sine judiciariis sumptibus. Si quis autem Monopolium ausus fuerit exercere, bonis propriis expoliatus, perpetuitate damnetur exilii. Cæterarum præterea professionum primates, si imposterum, aut super taxandis rerum pretiis, aut super quibuslibet illicitis placitis ausi fuerint convenientes hujusmodi sese pactis constringere, quadraginta librarum auri solutione percelli decernimus „ „.

Quæ cum ita sint, Monopoliorum auctores, & participes & quicunque ultra justum pretium merces, aut res alias vendiderunt, restitutionis lege tenentur, vel iis ipsis, quos læserunt, si illos noverint; vel si sint ignoti, pauperibus faciendæ. Quod si ingruente caritate nondum vendidere merces, quas Monopolio coacervarunt, tenentur eas illo ipso pretio vendere, quo probabiliter erant valituræ, si eas majoris lucri gratia non congregassent.

REGULA VIII.

Vili velle emere, & caro vendere, non naturæ desiderium, sed pravæ cupiditatis est.

Hanc Regulam tradit *S. Thom.* 2. 2. qu. 77. art. 1. Cum enim hanc objectionem secundo loco præmisisset; quod est omnibus commune, videtur esse naturale, & non peccatum; sed, ut *S. August.* refert lib. 13. *de Trinitate*, c. 3. dictum cujusdam mimi fuit ab omnibus approbatum: *Vili vultis emere, & caro vendere.* Cui etiam consonat illud Prov. 20. *Malum est, malum est, dicit omnis emptor; & cum recesserit, gloriatur.* Ergo licitum est carius vendere, & vilius emere, quam valeat. Huic objectioni respondet: „„ Illud desiderium non esse naturæ, sed vitii; & ideo commune esse multis, qui per latam viam vitiorum incedunt. *Unde S. August. ibidem ait:* Et mimus quidem ille, vel seipsum intuendo, vel alios quoque experiendo vili velle emere, & caro vendere, omnibus id credit esse commune. Sed quoniam revera vitium est, potest quisque adipisci ejusmodi justitiam... qua huic resistat, & vincat. Nam scio ipse hominem, cum venalis codex ei fuisset oblatus, pretiique ejus ignarum, & ideo quiddam exiguum poscentem cerneret venditorem, justum pretium, quod multo amplius erat, nec opinanti dedisse..., Largitionis etiam gratia novimus quosdam emisse frumenta carius, & vilius vendidisse suis civibus „„.

Mercatorum avaritia.

REGULA IX.

Lethalis fraudis, & injustitiæ reus est, qui vendit rem aliquam, vel in substantia, vel in quantitate, seu mensura, vel in qualitate notabiliter deficientem; adeoque restitutionis lege tenetur.

Hic enim divinum mandatum violat ab Apostolo promulgatum, ut *Nemo circumveniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus.* 1. Thess. 4.

Triplex mercium defectus.

Hanc Regulam ipsis *S. Thomæ* verbis, 2. 2. quæst. 77. art. 2. explico, & confirmo. „ „ Circa rem, quæ venditur, triplex defectus considerari potest. Unus secundum speciem rei. Et hunc quidem defectum si venditor cognoscat in re, quam vendit, fraudem committit in venditione; unde venditio illicita redditur. Et hoc est, quod dicitur contra quosdam, Isaiæ 1. *Argentum tuum versum est in scoriam, vinum tuum mixtum est aqua.* Quod enim permixtum est, patitur defectum quantum ad speciem „ „.

„ „ Alius defectus est secundum quantitatem, quæ per mensuram cognoscitur. Et ideo si quis scienter utatur deficienti mensura in vendendo, fraudem committit, & illicita venditio est. Unde dicitur Deut. 25. *Non habebis in sacculo diversa pondera, majus & minus, nec erit in domo tua modius major, & minor. Pondus habebis justum, & verum, & modius æqualis, & verus erit tibi; ut multo vivas tempore super terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi. Abominatur enim Dominus Deus tuus eum, qui facit hæc, & aversatur omnem injustitiam* „ „.

Huic Scripturæ loco, quem profert *S. Thom.* adde sequentia testimonia. Lev. 19. *Nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regula, in pondere, in mensura. Statera justa, & æqua sint pondera, justus modius, æquusque sextarius: Ego Dominus Deus vester.* Psal. 61. *Mendaces filii hominum in stateris, ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum.* Ad quæ verba *S. August.* ait: „ „ Decipere vultis, fraudem vultis facere, quid affertis, ut decipiatis? Stateras dolosas.. Falso examine fallitis intuentes; nescitis alium esse, qui appendit, alium, qui de pondere judicat? Non videt, cui tua appendis, sed videt, qui te, & ipsum appendit „ „. Prov. 11. *Statera dolosa abominatio est apud Dominum; & pondus æquum voluntas ejus.* Et cap. 20. *Pondus, & pondus, mensura, & mensura; utrumque abominabile est apud Deum.* Et infra: *Abominatio est apud Dominum pondus, & pondus: Statera dolosa non est bona.* Michææ 6. *Adhuc ignis in domo impii*

tui thesauri iniquitatis, & mensura minor ira plena. Nunquid justificabo stateram impiam, & sacculi pondera dolosa? In quibus divites ejus repleti sunt iniquitate, & habitantes in ea loquebantur mendacium, & lingua eorum fraudulenta in ore eorum. Et ego ergo cœpi percutere te perditione super peccatis tuis. Tu comedes, & non saturaberis.... Tu seminabis, & non metes; tu calcabis olivam, & non ungeris oleo; & mustum, & non bibes vinum.

Tertius rerum venalium defectus est „ „ Ex parte qualitatis, puta, *si quis* aliquod animal infirmum vendat quasi sanum. Quod si quis sciens fecerit, fraudem committit in venditione; unde est illicita venditio „ „. Et in his omnibus non solum aliquis peccat injusta venditione, *sed etiam ad restitutionem tenetur*; (inquit S. Thomas.)

Confirmatur hæc Regula ex *S. Ambrosio*, lib. 3. *De Officiis*, cap. 21. „ Regula (*inquit*) justitiæ manifesta est, a vero declinare virum non deceat bonum, nec damno injusto afficere quemquam, neq doli aliquid annectere „.

REGULA X.

Si venditor rei venditæ notabilem defectum absque sua culpa ignoret, fraudis, aut injustitiæ reatum non incurrit; cum tamen ad ejus notitiam pervenerit, damnum illatum emptori resarcire tenetur. Idemque de emptore judicium ferendum est, si venditorem pretiosas merces pro vilibus vendidisse, aut in rerum venalium qualitate, & pretio cum suo damno fuisse deceptum animadvertit.

Hanc Regulam tradit *S. Thom.* loco supra laudato. Et certe bona fides alienæ rei possessorem non excusat, nisi quamdiu duraverit: „ Et jure naturæ „ æquum est, neminem cum alterius detrimento, & „ injuria fieri locupletiorem „, ut habetur l. 206. *De Diversis Regulis juris*. Cum igitur aliquis rei venalis defectum ignorans, ipsam bona fide quasi in- Rerum venalium defectus.

tegram vendidit, & postea defectu notabili affectam fuisse compertum habet, adeoque se ex alterius detrimento commodum reportasse, *Tenetur damnum recompensare emptoris*, ut loquitur *S. Thom.* Tunc enim venditor desiit esse bonæ fidei, ipsumque arguit conscientia damni proximo illati. Idemque de emptore ferendum judicium est. „„ Contingit enim quandoque, venditorem credere rem suam esse minus pretiosam quantum ad speciem, sicut si aliquis vendat aurum loco aurichalci, emptor si cognoscat, injuste emit, & ad restitutionem tenetur; & eadem est ratio de defectu qualitatis, & quantitatis „„ (*inquit S. Thom.* ibidem.)

REGULA XI.

Pondera, & mensuras publica auctoritate, vel consuetudine institutas adulterare, aut præterire non licet; idque ne fiat, invigilare tenentur Principes, & Magistratus sub reatu peccati mortalis.

De justis ponderibus & mensuris.

Hanc Regulam conceptis verbis tradit *S. Thom.* ibidem in responsione ad secundum. „„ Mensuras (*inquit*) rerum venalium necesse est in diversis locis esse diversas, propter diversitatem copiæ, & inopiæ rerum; quia ubi res magis abundant, consueverunt esse majores mensuræ. In unoquoque tamen loco ad rectores civitatis pertinet determinare, quæ sint justæ mensuræ rerum venalium, pensatis conditionibus locorum, vel rerum. Et ideo has mensuras publica auctoritate, & consuetudine institutas præterire non licet „„. Qua de re Concilium Parisiense 6. p. 1. cap. 51. sic loquitur: „„ Illud ex toto a divina auctoritate dissentit, & afflictionem, atque oppressionem ingentem pauperibus irrogat, quod quidam non solum Clerici, sed & Laici, dominici præcepti transgressores effecti, minorem modium, atque sextarium in vendendo, atque commodando, majoremque in recipiendo habent; simulque stateras minores, atque dolosas in mutuando, at-

atque vendendo, majoresque in recipiendo habentes; & ob hoc dum suæ intolerabili cupiditati satisfacere æstuant, heu! proh dolor! miseros quosque paupertati addicunt, & mendicos efficiunt... Quamquam ergo consuetudines perversæ non facile corrigantur, hæc tamen consuetudo inæqualium modiorum, & injustorum sextariorum, atque ponderum dolosorum, necesse est, ut principali metu ocyus corrigatur, & ad præceptum divinum tanta fortitudo reflectatur; quia verendum est, ne inter cætera mala hoc quoque non solum facientibus, & consentientibus, sed etiam non corrigentibus (quod absit) proveniat in damnationem „ „.

Confirmatur ex cap. *Ut Mensura*, Ext. *De Emptione, & Venditione*, quod ex Moguntino Concilio sumptum indicatur: „ Si quis (*inquit*) justas mensuras, „ & justa pondera, causa lucri mutare præsumpserit, „ triginta dies in pane, & aqua pœniteat „; præter restitutionis obligationem, qua fungi imprimis debet.

REGULA XII.

Lethalis fraudis rei sunt, non solum qui merces, sed etiam qui monetam quovis modo adulterant, vel adulterinam, aut inæqualis ponderis scientes volentes tradunt pro sincera; quamvis ipsi prius decepti fuerint, & velut sinceram receperint; adeoque restitutionis lege tenentur.

Hæc Regula colligitur ex cap. *Quanto*, Ext. *De jurejurando*, quo *Innocentius III.* Aragonum Regi respondet, qui imprudenter juraverat, se ad certum usque tempus conservaturum monetam patris sui; *Quæ tamen circa mortem ejus fuerat legitimo pondere defraudata, &* adeo *diminuta* erat, *& minoris valoris effecta*, ut grave propter hoc scandalum in populo ortum esset. Quocirca Princeps absolutionem a juramento rogaverat. Respondit Pontifex, juramentum fuisse illicitum, & nullatenus observandum, si monetam falsam, legitimo pondere destitutam esse cre- De Moneta defectu.

crediderit, quando juramentum edidit: *Cum juramentum non, ut esset iniquitatis vinculum, fuerit institutum.* Si autem legitimam, & sinceram esse crediderit, juramentum licitum fuisse, & usquequaque servandum. Unde consulit, & mandat; *Ut reprobata moneta, quæ a legitimo pondere fuerat defraudata*, alia sub nomine patris ejus moneta cudatur; *Quam ad legitimum pondus reducat, secundum cum statum, quem tempore patris ejus habuit meliorem.*

Confirmatur ex Concil. Lateranensi 1. sub *Calisto II.* can. 15. „ „ Quicunque monetam falsam scienter fecerit, aut studiose expenderit, tanquam maledictus, & pauperum virorum oppressor, & civitatis turbator, a Fidelium consortio separetur „ „. Monetarum falsarios, & eorum receptores excommunicatione ferit Synodus Coloniensis anno circiter 1300. celebrata, cap. 18. & interdicti pœnam decernit in loca, in quibus falsæ monetæ cuduntur, quamdiu falsarii ibi steterint.

Denique Synodus Turonensis, apud *Bochellum* lib. 8. Decretorum Ecclesiæ gallicanæ, tit. 59 ita statuit; „ „ Pecuniam si quis adulterinam, aut minus probatam receperit, quamvis ignoranter, auctorque sibi sit incognitus, alteri tradere non præsumat; cum id fieri nequeat sine specie mali; (a qua Apostolus vult omnes abstinere Christianos,) ac sine magna furti suspicione „ „. Quidni vero dixerimus, sine furto evidenti? Jus canonicum Civili concordat, ad L. *Corneliam*, *ff* *De Falsis.*

Quærit *Hecato* lib. 6. De Officiis: „ „ Si sapiens adulterinos nummos acceperit imprudens pro bonis; cum id resciverit, soluturus ne sit eos, si cui debeat, pro bonis. Diogenes ait, Antipater negat, cui potius assentior „ „ (inquit *Tullius*, lib. 3. *De Officiis.*) Adulterari autem potest moneta trita, tribus modis, videlicet circa substantiam, circa pondus, & circa formam. Quoad substantiam, cum substituitur, aut permiscetur unum metallum pro alio; quoad pondus quando minus pro majori ponitur; quoad formam,

cum

cum quis bonam monetam cudit, justique ponderis, sed sine auctoritate faciendi, aut imprimendo caracterem, vel formam alienam, absque ejus consensu, cujus erat.

REGULA XIII.

Lethalis fraudis, & injustitiæ reus est venditor, qui occultum rei venalis vitium, & emptori noxium, vel periculosum, ipsi ante venditionem non aperit.

De injusta dissimulatione vitii rerum venalium.

Hanc Regulam tradit *S. Thom.* 2. 2. quæst. 76. art. 3. eaque ratione firmat. „ „ Dare alicui occasionem periculi, vel damni, semper est illicitum. Venditor autem, qui rem vendendam proponit, ex hoc ipso dat emptori damni, vel periculi occasionem, quod rem vitiosam ei offert, si ex ejus vitio damnum, vel periculum incurrere possit. Damnum quidem, si propter hujusmodi vitium res, quæ vendenda proponitur, minoris sit pretii; ipse vero nihil de pretio subtrahat. Periculum autem, si propter hujusmodi vitium usus rei reddatur impeditus „ „; sive inutilis, & noxius; ut si vendat equum claudicantem, aut debilem pro veloci, & valido; pannum adultum, frumentum corruptum, vinum acidum, aut adeo debile, ut diu servari non possit, oves morbidas, cibum, vel pharmacum noxium, aut veneno infectum pro salubri. „ Unde si hujusmodi vitia sint occulta, & ipse non detegat, erit illicita, & dolosa „ venditio, & tenetur venditor ad damni compensationem „. (inquit *S. Thomas*) Tenetur (inquam) non modo detrahere tantum de pretio, quantum ad rem vitiatam, non pluris, quam valeat, emendam detrahere oportuerit, ut rursus confirmat *S. Thomas*, quodlibeto 2. qu. 5. art. 2. sed etiam obligatur ad resarciendum damna quæcunque ex hujusmodi venditione consecuta; v. gr. si quis ovem morbidam, non indicato, quo laborabat, morbo, vendiderit & illas cæteras oves infecerit, tenetur etiam restituere omnia damna, quæ ovili per ipsam illata sunt. *Qui enim occasionem*

nem damni dat, damnum dedisse videtur, ut dicitur cap. *Si culpa*; Ext. *De pœnis*. Quin etiam ad rescindendum contractum tenetur pro emptoris voluntate, quia nemini fraus sua patrocinari debet.

Confirmatur ex *S. Ambrosio*, lib. 3. *De Officiis*, cap. 10. „„ Ubique (*inquit*) honestatis præponderat consideratio, quæ dolum excludit, fraudem ejicit. Unde recte generalem David Propheta promisit sententiam
Psal. 14. dicens: *Nec fecit proximo suo malum*. Non solum itaque in contractibus (in quibus etiam vitia eorum, quæ veneunt, prodi jubentur, ac nisi intimaverit venditor, quamvis in jus emptoris transcripserit, doli actione vacuatur) sed etiam generaliter in omnibus dolus abesse debet; aperienda simplicitas, intimanda veritas est, veterem autem istam de dolo non jurisperitorum formulam, sed Patriarcharum sententiam Scriptura divina evidenter expressit, &c„ „. Contractum venditionis, si vitium rei venditæ celaverit venditor emptorem, doli actione vacuari, id est, rescindi, *S. Ambrosius* asserit. Actio enim doli appellatur, quæ permittitur alicui coram judice ad querelam de dolo sibi facto instituendam contra eum, a quo deceptus est, & ad indemnitatem suam postulandam.

Hanc sanioris moralis Regulam solo rationis lumine cognovit, ac explicuit profanus Orator *Cicero*, lib. 3. *Officiorum*, Sect. 13. „„ Vendat (*inquit*) ædes vir bonus propter aliqua vitia, quæ ipse norit, cæteri ignorent. Pestilentes sint, & habeantur salubres; ignoretur in omnibus cubiculis apparere serpentes; male materiale, ruinosæ; sed hoc præter dominum nemo sciat; quæro, si hoc emptoribus venditor non dixerit, ædesque vendiderit pluris, quam se venditurum putarit, num id injuste, an improbe fecerit? *Ille* vero (*inquit Antipater*) quid enim est aliud erranti viam non monstrare (quod Athenis execrationibus publicis sancitum est) si hoc non est emptorem pati ruere, & per errorem in maximam fraudem incurrere? Plus etiam est, quam viam non mon-

monstrare; nam est scientem in errorem alterum inducere... Ac de jure quidem prædiorum sancitum est apud nos jure civili, ut in his vendendis vitia dicerentur, quæ nota essent venditori. Nam cum ex 12. Tabulis satis esset ea præstari, quæ essent lingua nuncupata, quæ, qui inficiatus esset, duplici pœna subiret; a jureconsultis etiam reticentiæ pœna est constituta. Quidquid enim esset in prædio vitii, id statuerunt, si venditor sciret, nisi nominatim dictum esset, præstari oportere „ „. Quod & romani Senatus Consultis confirmat. *Raguel* propinquus *Tobiæ* contemplatione honestatis, cum rogaretur, ut filiam suam in conjugium daret, vitia quoque filiæ non tacebat, ne circumvenire petitorem videretur tacendo. Itaque cum *Tobias* filius *Tobiæ* posceret, ut sibi daret puellam, respondit, lege quidem ipsi eam deberi tanquam propinquo, sed dedisse se eam jam sex viris, & omnes eos esse mortuos. Justus itaque vir plus alienis timebat, & malebat innuptam sibi manere filiam; quam propter nuptias ejus extraneos periclitari. Quam breviter absolvit omnes quæstiones Philosophorum: „ „ Illi de vitiis tractant domorum, tegenda, an prodenda a venditione videantur; hic noster nec filiæ vitia celanda arbitratus est; & certe non ipse affectabat, ut eam traderet, sed rogabatur. Quanto utique iste honestior sit illis, dubitare non possumus, si conferamus, quanto præstantior sit filiæ causa, quam rei venalis pecunia „ „ (*inquit S. Ambrosius* cap. 16.)

REGULA XIV.

Vitium rei venalis manifestum non semper tenetur venditor emptori aperire, modo propter illud subtrahat de pretio, quantum oportet.

Hanc Regulam tradit *S. Thomas*, 2. 2. qu. 77. art. 3. „ „ Si vitium (*inquit*) sit manifestum, puta, cum equus est monoculus; vel cum usus rei etsi non competat venditori, potest tamen esse conve-

veniens aliis ; & si ipse propter hujusmodi vitium subtrahat, quantum oportet, de pretio ; non tenetur ad manifestandum vitium rei ; quia forte propter hujusmodi vitium emptor vellet plus subtrahi de pretio, quam esset subtrahendum. Unde potest licite venditor indemnitati suæ consulere, vitium rei reticendo „ „. Refert *Tullius* lib. 3. De Officiis, *M. Marium Gratidianum* propinquum suum *C. Sergio Oratæ* vendidisse ædes eas, quas ab eodem ipse paucis ante annis emerat. Hæ *Sergio* serviebant; sed hoc in mancipio *Marius* non dixerat. Adducta res in judicium est. *Oratam* Crassus, *Gratidianum* defendebat Antonius ; jus Crassus urgebat : „ „ Quod vitii venditor non dixisset sciens, oportere præstari : *Æquitatem Antonius* : quoniam id vitium ignotum Sergio non fuisset, qui illas ædes vendidisset, nihil fuisse necesse dici; nec eum deceptum, qui id, quod emerat, quo jure esset, teneret „ „.

Si tamen subsit aliqua fraus, v. gr. si vitium rei venalis, etsi manifestum, non ita facile ab emptore deprehendi possit ; vel si emptor se rem vitiatam emere nolle sit contestatus, aut venditor interrogatus de rei venalis vitio, illud vel tacuerit, vel negaverit, vel eam quasi vitio carentem, etiam non interrogatus laudaverit, aut inter res integras, omnisque vitii expertes venalem exposuerit ; tenetur ad emptoris arbitrium contractum rescindere, si res vendita tunc temporis integra maneat.

REGULA XV.

Non videtur esse reus fraudis, aut injustitiæ mercator, qui frumentorum, aut aliarum rerum ad humanos usus necessariarum copiam brevi advehendam certo sciens, id celat emptores, & sua frumenta, vel res alias vendit currente pretio. Majoris tamen honestatis, & virtutis est, animique ab avaritia, & dolo magis alieni, id non celare.

Hanc Regulam tradit *S. Thomas*, 2. 2. qu. 73. art. 3. ad tertium, ubi respondet, non sequi, quod ven-

venditor vitia rei venalis celare possit emptorem absque fraude, & injustitia, si triticum deferens ad locum, ubi fervet frumenti caritas, dissimulare possit frumenti copiam a multis aliis mercatoribus brevi advehendam. Rationem affert discriminis, quia „ „ Vitium rei facit rem in præsenti esse minoris valoris, quam videatur. Sed in casu præmisso, in futurum res exspectatur esse minoris valoris per superventum negotiatorum, qui ab ementibus ignoratur. Unde venditor, qui vendit rem secundum pretium, quod invenit, non videtur contra justitiam facere; si, quid futurum est, non exponat. Si tamen exponeret, vel de pretio subtraheret, abundantioris esset virtutis, quamvis ad hoc non videatur teneri ex justitiæ debito „ „.

Angelico Doctori simpliciter docenti, quam *Tullio* exaggeranti, potius adhæreo. Quæstionem proponit ille lib. 3. *Officiorum*, Sect. 12. „ „ Si vir bonus Alexandria Rhodum magnum frumenti numerum advexerit in Rhodiorum inopia, & fame, summaque annonæ caritate. Si idem sciat complures mercatores Alexandria solvisse, navesque in cursu frumento onustas petentes Rhodum viderit; dicturusne sit id Rhodiis, an silentio suum quam plurimo venditurus? Sapientem, & bonum virum fingimus, de ejus deliberatione, & consultatione quærimus; qui celaturus Rhodios non sit, si id turpe judicet; sed dubitet, an turpe non sit. In hujusmodi causis aliud Diogeni Babylonio videri solet, magno, & gravi Stoico, aliud Antipatro, discipulo ejus, homini acutissimo. Antipatro, omnia patefacienda, ut ne quid omnino, quod venditor norit, emptor ignoret. Diogeni, venditorem, quatenus jure civili constitutum sit, dicere vitia oportere, cætera sine insidiis agere; & quoniam vendat, velle quam optime vendere; advexi, exposui, vendo meum, non pluris, quam cæteri; fortasse etiam minoris, cum major est copia; cui sit injuria? Exoritur Antipatri ratio ex altera parte: Quid ais? Tu, cum hominibus consulere debeas, & servire humanæ socie-

 tati,

tati, eaque lege natus sis, & ea habeas principia naturæ, quibus parere, & quæ sequi debeas, ut utilitas tua communis utilitas sit, vicissimque communis utilitas tua sit; celabis homines, quid iis sit commoditatis, & copiæ? *Et infra*: Non igitur videtur nec frumentarius ille Rhodius, nec hic ædium venditor, celare emptores debuisse. Neque enim id est celare, quidquid reticeas; sed cum quod tu scias, id ignorare emolumenti tui causa velis eos, quorum intersit id scire. Hoc autem celandi genus quale sit, & cujus hominis, quis non videt? Certe non aperti, non simplicis, non ingenui, non justi, non viri boni; versuti potius, astuti, fallacis, malitiosi, callidi, veteratoris, vafri „ „.

REGULA XVI.

Proxeneta, vel factor, aut alius quispiam, cui aliquid certo pretio vendendum commissum est, si pluris vendat, non potest id, quod accedit lucri, absque fraude, & injustitia retinere, si laboris sui mercedem acceperit, aut accepturus sit.

Nullo enim legitimo titulo retinere potest, quod accedit lucri ad summam, qua rem suam vendi constituit dominus. Res quippe vendita non est proxenetæ, aut factoris, seu alterius, cui commissa est ejus venditio; industriæ autem, vel laboris sui merces ei constituta est. Tenetur itaque reddere domino, quidquid lucri ex venditione provenit. Idem esto judicium de eo, qui rem alterius vendendam gratis susceperit, ut enim L. *Obligatio*, ff. *Mandati*, habetur: „ Mandatum nisi gratuitum nullum est. Nam originem ex officio, atque amicitia trahit; contrarium „ porro est officio merces „. Quod vero dominus pretium rei venalis præfixerit, non est argumento, quod retinere possit venditor, id, quod accedit amplioris lucri, aut quod id permittat dominus; sed pretium ea conditione præfixisse intelligitur, ut minori vendere non possit, non autem, ut pluris non

ven-

vendat, si valeat, in commodum ejus, cujus est res. At si dominus rem vendendam proxenetæ commiserit certo pretio, nulla ipsi assignata laboris mercede; sed cum pacto, ut ipsi proxenetæ seu factori cedat, si quid lucri proveniat amplioris, illud legitimo titulo retinebit.

REGULA XVII.

Famuli, aut artifices in aliqua officina emere soliti minori pretio, retinere sibi non possunt absque fraude, quod in eorum gratiam detrahere mercator videtur de majori pretio, quo res similis in alia officina venumdatur.

Cum enim mandatum acceperint a domino, cujus obsequiis sunt addicti, aut cujus res gerunt, ipsius commoda fideliter procurare debent, non sua, maxime cum nec verisimile sit, aut facile credi debeat, mercatores in gratiam hujusmodi hominum aliquid de mercium suarum pretio condonare, sed ipsis blandiantur sæpius, ac mentiantur; & ea sit dominorum voluntas, ut, quo poterunt æquiori, ac minori pretio comparent, quorum ipsis emptionem commiserunt. Unde *Tullius*, in oratione pro Sexto Roscio Amerino: „ „ In privatis (*inquit*) rebus, si qui rem mandatam non modo malitiosius gessisset, sui quæstus, aut commodi causa, verum etiam negligentius, eum majores summum admisisse dedecus existimabant. Itaque mandati constitutum est judicium, non minus turpe, quam furti. Credo, propterea quod, quibus in rebus ipsi interesse non possumus, in his operæ nostræ vicaria fides amicorum supponitur; quam qui lædit, oppugnat omnium commune præsidium; & quantum in ipso est, disturbat vitæ societatem. Non enim possumus omnia per nos agere. Alius in alia re est magis utilis .. Quid recipis mandatum, si aut neglecturus, aut ad tuum commodum conversurus es? Cur mihi te offers, ac meis commodis officio simulato officis, & obstas?

Recede de medio, per alium transigam... Ergo idcirco turpis hæc culpa est, quod duas res sanctissimas violat, amicitiam, & fidem. Nam neque mandat quisquam fere nisi amico; neque credit, nisi ei, quem fidelem putat. Perditissimi igitur est hominis, simul & amicitiam dissolvere, & fallere eum, qui læsus non esset, nisi credidisset „ „.

REGULA XVIII.

Lethalis fraudis reus est, quicunque in quovis ludi genere summam notabilem malis artibus lucratur, fallendo scilicet, ac receptas ludi leges violando.

De fraude in ludis.

Peccat enim in re gravi adversus justitiam, bonam fidem & charitatem, nec non adversus septimum præceptum decalogi: *Non furtum facies*. Unde & ad restitutionem tenetur, ut docet *S. Thomas*, 2. 2. qu. 32. art. 7. ad secundum. Idem esto judicium de illo, qui se victorem in ludo futurum certo novit, ob collusorum inæqualitatem. Decipiuntur enim, qui sperant se tantumdem lucrari posse, quantum ipsi periculo se exponunt. Idem censendum est de illis, qui in ollæ ludo, quem vulgo Loteriam vocant, permutant, vel imminuunt præmia, vel schedulas alterant, quibus fit sortitio, vel præmia proponunt non extantia, vel distractis præmiis ludum prorogant. Hi (inquam) lethalis fraudis rei sunt; & restitutionis lege tenentur. Quasdam præterea conditiones postulant Theologi, ut ludus ille sit licitus, nempe ut qui in privatum commodum loteriam instituit, non plus inde lucretur, quam si quovis alio contractu licito suas merces distraheret. Si vero in publicam utilitatem, auctoritate Principis, aliquid amplius lucrari possit, prout arbitrio prudentum, ad publicam necessitatem sublevandam; vel ad causam piam promovendam, visum fuerit decernere, quantum quisque sortientium inferre debeat. Deinde conditiones, si quæ sint a Principe, aut Magistratu statutæ, observare oportet. In ipsis enim ludis

De conditionibus in ollæ ludo, vulgo loteria, servandis.

dis leges civiles obligare conſcientiam, docet *S. Thomas*, 2. 2. quæſtione, & articulo ſupra laudatis.

REGULA XIX.

Lethalis fraudis reus eſt, qui de aliquo eventu ſeu futuro, ſeu præterito ſpondet appoſito pignore, aut pretio notabili, ſi ſit de eventu certus.

Id enim natura ſponſionis eſt, quæ eſt concertatio plurium de eodem eventu incerto, ſub ſpe certi pretii a victore obtinendi. Si ergo ſpondentium alter de eventu certus ſit, injuſta ſponſio eſt ob inæqualitatem, & reſtituere tenetur, quod ita certando lucratus eſt; niſi forte ſe ea de re certum eſſe ante ſponſionem profeſſus ſit, & alter nihilominus certare voluerit; ſcienti enim, & volenti non fit injuria. Non poſſet etiam abſque fraude pretium ſponſionis ſibi vindicare, ſi alter eodem ſenſu non accepiſſet id, de quo facta ſponſio eſt. Hæc enim conditio ad legitimam ſponſionem eſt etiam neceſſaria. Certæ nihilominus ſponſiones jure civili, ac municipali regnorum, aut provinciarum aliquarum vetitæ ſunt. Quædam jure ipſo naturali ſunt illicitæ, & invalidæ, quæ nimirum criminibus viam aperiunt; aut occaſionem præbent ſpondentibus aliquid agendi, aut optandi contra Dei legem, contra jus, contra officium; ut ſi ſponſio fiat cum illo, qui crimen aliquod meditatur, quod illud non audebit facere; hujuſmodi enim ſponſione, & ſpe mercedis victori conſtitutæ, ad crimen perficiendum inflammatur. Aut ſi de morte hominum, itineribus, navigationibus, felici vel infelici mulieris partu ſponſiones fiant; quibus datur occaſio mortem proximi optandi, aut infauſtum iter, naufragium, infelicem partum, vel necem, abortum, inſidias, alia nocumenta procurandi, ſtruendi, inferendi, optandi; aut ſi quis Rege bellum gerente, & urbem aliquam hoſtilem obſidente, ſpondeat victorem non futurum, non expugnaturum. Qui enim ea de re ſpondet, ipſam videtur optare, quod certe contra officium boni ſubditi erga Principem eſt.

De fraude & injuſtitia in ſponſionibus, vulgo gageures.

Sponſiones illicitæ.

ARTICULUS VI.

De Fallacia, & Perjurio avaritiæ filiabus.

De mendacio, quod idem videtur cum fallacia, nec non de perjurio, erit alibi opportunior dicendi locus, cum scilicet in Decalogi explicatione versabimur. Hic igitur unam, aut alteram duntaxat Regulam statuemus.

REGULA PRIMA.

Differenda est Absolutio sacramentalis mercatoribus, qui mendaciis, & perjuriis assueverunt, nec aliter vendere, & emere se posse ajunt, donec pravum habitum emendaverint.

De fallacia, & perjurio mercatorum.

Hi namque in occasione continua, & affectu lethalis peccati versantur. Quamvis enim mendacium veniale sit, cum grave damnum proximo non infert, lethale tamen est semper, cum ad proximum in negotio graviter circumveniendum, ac fallendum adhibetur, aut perjurio confirmatur. Unde Eccl. 20. *Potior fur quam assiduitas viri mendacis; perditionem autem ambo hæreditabunt.* In mercatoribus sane plerisque impleri videmus, quod *Apocalypsis* 13. prædictum est: *Ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habet caracterem, aut nomen bestiæ, aut numerum nominis ejus.* Bestia diabolus est; caracter illius, mendacium: *Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur; quia mendax est & pater ejus* (inquit Christus, *Joan.* 8.) Absque isto caractere se emere aut vendere non posse, mercatores plerique profitentur; nec attendunt ad illud Oraculum, Apoc. 14. *Si quis adoraverit bestiam, & imaginem ejus, & acceperit caracterem in fronte sua, aut in manu sua, & hic bibet de vino iræ Dei.. & cruciabitur igne, & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni, & fumus tormentorum eorum ascendet in secula seculorum.* Fallacia tamen, & perjuria non sunt vitia negotiationis, quasi per se illis occa[illegible] ant sine illis exerceri

ceri non possit, sed hominum lucri cupiditate æstuantium. Quod *S. August.* testatur, Enar. in Psal. 70. explicans hunc versum: *Quod non cognovi literaturam*, seu (ut ipse legit) *Negotiationes*, *introibo in potentias Domini*. Sic enim habet: „„ Audiant negotiatores & mutent vitam; & si fuerunt, non sint; non cognoscant, quid fuerunt, obliviscantur; postremo non approbent, non laudent; improbent, damnent, mutentur, si peccatum est negotiatio. Hinc enim aviditate nescio qua acquirendi, o Negotiator, quando damnum passus fueris, blasphemabis; & non erit in te, quod dictum est: *Tota die laudem tuam*. Quando autem pro pretiis rerum, quas vendis, non solum mentiris, verum etiam falsum juras, quomodo in ore tuo tota die laus Dei? Quando, si Christianus es, etiam ex ore tuo blasphematur nomen Dei, ut dicatur: ecce quales sunt Christiani! Ergo si propterea iste tota die laudem Deo dicit, quia non cognovit negotiationes; corrigant se Christiani, non negotientur. Sed ait mihi negotiator: ecce ego affero quidem ex longinquo merces ad ea loca, in quibus non sunt ea, quæ attulero, unde vivam, tanquam mercedem laboris mei peto, ut carius vendam, quam emerim; unde enim vivam, cum scriptum sit: *Dignus est operarius mercede sua?* Sed agitur de mendacio, de perjurio. Hoc vitium est, non negotiationis; neque enim, si vellem, possem agere sine isto vitio. Non ergo meam culpam actor ad negotium transfero; sed si mentitor, ego mentior, non negotium. Possem enim dicere, tanti emi, sed tanti vendam; si placet, eme. Non enim istam veritatem audiens emptor repelleretur, & non potius omnes accurrerent; quia plus fidem quam mercem diligerent. Hoc ergo, inquit, me mone, ne mentiar, ne perjurem; non ut abjiciam negotium, unde me transigo... Mone, quemadmodum vivam; si bene, bene mihi erit; unum tamen scio, quia si malus fuero, non negotiatio mihi facit, sed iniquitas mea; quando verum dicitur, non est, quod contradicatur „ „. Attamen

Concione I.

Negotiationis pericula.

Luc. 10.

men spectata hominum cupiditate, & ad vitium propensione periculosa negotiatio est. Hinc *Tertullianus*, lib. *De Idololatria*, cap. 10. „„ De negotiationibus cætera delictorum recogitemus, imprimis cupiditatem, radicem omnium malorum; tum mendacium cupiditatis ministrum. Taceo de perjurio, quando ne jurare quidem liceat, negotiatio servo Dei apta est „„? Et *S. Leo*, Ep. 2. alias 92. ad *Rusticum* Narbonensem Episcopum, Inquisitione 11. „„ Qualitas lucri (*inquit*) negotiantem aut excusat, aut arguit; quia est & honestus quæstus, & turpis. Verumtamen pœnitenti utilius est dispendia pati, quam periculis negotiationis obstringi; quia difficile est, inter ementis, vendentisque commercium, non intervenire peccatum „„. Nam Eccl. 26. dicitur: *Duæ species difficiles, & periculosæ mihi apparuerunt; difficile exuitur negotiator a negligentia* (bonorum scilicet spiritualium, & propriæ salutis) *& non justificabitur caupo a peccatis labiorum.* Et cap. 27. *Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur; sic & inter medium venditionis, & emptionis angustiabitur peccatum.* Et Deus Tyriorum peccata prodiisse ex negotiatione significat, Ezec. 28. *In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti, & ejeci te.* Et rursum: *Iniquitate negotiationis tuæ polluisti sanctificationem tuam.*

REGULA II.

Lethalis fallaciæ reus est, qui promissa, & pacta non servat in re gravi; aut sincere, ac sponte promittit rem licitam, & possibilem, absque voluntate solvendi promissum.

De fallacia in promissis, & pactis.

Adversus justitiam peccat, qui promissum

Jus enim naturæ, ac gentium violat frangendo fidem, quæ humanæ societatis fundamentum, ac vinculum est, & adversus justitiam peccat, cum se promissione obligaverit. Hinc cap. *Qualiter*, Ext. *De Pactis*, dicitur: *Studiose agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur.* Et quid mirum si ho-

homo promissis suis debitor fiat cum „ „ Deus *ipse debitor nobis factus sit*, non aliquid a nobis accipiendo, sed quod ei placuit promittendo? Aliter enim dicimus homini, debes mihi, quia dedi tibi; & aliter dicimus, debes mihi, quia promisisti mihi... Quando dicis, debes mihi, quia promisisti mihi; tu nihil dedisti, & tamen exigis. Bonitas enim ejus, qui promisit, dabit, ne in malitiam fides convertatur. Qui enim fallit, malus est „ „ (*inquit S. August.* Serm. 158. alias 16. *De* Verbis Apostoli.) Hinc *S. Thomas*, 2. 2. qu. 88. art. 3. „ „ Ad fidelitatem hominis (*inquit*) pertinet, ut solvat id, quod promisit. Unde secundum Augustinum, fides dicitur ex eo, quod fiunt dicta. *Et in responsione ad primum*; Secundum honestatem (*inquit*) ex qualibet promissione homo homini obligatur; & hæc est obligatio juris naturalis. Sed ad hoc, quod aliquis obligetur ex aliqua promissione obligatione civili, quædam alia requiruntur „ „. Verum si promissio sit de re illicita, reus non erit fallaciæ, qui ipsam non servaverit, secundum Regulam juris, in sexto: *In malis promissis fidem non expedit observari*; Et Can. *In malis*, causa 22. qu. 4. *In malis promissis rescinde fidem*. Et cap. *Pactiones*, Extra *De Pactis*, Gregorius IX. respondet: „ „ Pactiones factæ pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cum in hujusmodi omnis pactio, omnisque conventio debeat omnino cessare, nullius penitus sunt momenti. Quod etiam de aliis est dicendum, quæ observatæ vergunt in animæ detrimentum. Nam etiam juxta legitimas Sanctiones, pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibilis de jure, vel de facto, nullam obligationem inducit „ „. Et L. *Pacta*, C. tit. *De Pactis*, lib. 2. *Pacta, quæ contra leges, constitutionesque vel contra bonos mores fiunt, nullam vim habere, indubitati juris est.*

Non implet in re gravi. Deus ipse debitor nobis factus est promittendo.

Si promissio sit rei illicitæ, non est fallaciæ reus, qui illam non servat.

Nec etiam fallaciæ reus est, qui promissa non servat, quæ exsolvere non potest. Nemo enim ad impossibile tenetur. L. *Si stipulor*, tit. *De Verborum obligationibus*, *Digest.* lib. 45. „ „ Si stipulor, ut id fiat,

Non est fallaciæ reus, qui promissa non servat, quæ im-

plere non potest.

fiat, quod natura fieri non concedit, non magis obligatio consistit, quam cum stipulor, ut detur, quod dari non potest, nisi per quem stetit, quominus facere id possit „ „. Et L. *Impossibilium*, ff. *De Regulis juris*, 158. *Impossibilium nulla obligatio est.* Quamobrem si quod tempore promissionis erat possibile, postea impossibile fiat; vel propter aliquam rerum, aut personarum mutationem ita fiat arduum, ut si promissor hos casus, vel eventus prævidisset, non fuisset promissurus, vel casus illos excepisset, ut si quis ensem alteri promiserit, & ille insanus fiat; si puellam ducere, & hæc postea fornicetur; si merces aliquas mittere, & Regis, vel Magistratus prohibitio superveniat, cessat obligatio promissi. Ita docet *S. Th.*, 2. 2. qu. 110. art. 3. ad quintum respondens: „ „ Ille, qui aliquid promittit, si habeat animum faciendi, quod promittit, non mentitur, quia non loquitur contra id, quod gerit in mente. Si vero non faciat, quod promisit, videtur infideliter agere per hoc, quod animum mutat. Potest tamen excusari ex duobus. Uno modo si promisit id, quod manifeste est illicitum, quia promittendo peccavit; mutando autem propositum, bene facit. Alio modo, si sint mutatæ conditiones personarum, & negotiorum. Ut enim Seneca dicit, lib. 4. *De Beneficiis*, cap. 3. Ad hoc, quod homo teneatur facere, quod promisit, requiritur, quod omnia immutata permaneant; alioquin nec fuit mendax in promittendo, quia promisit, quod habebat in mente, subintellectis debitis conditionibus; nec etiam est infidelis non implendo quod promisit, quia eædem conditiones non extant. Unde & Apostolus non est mentitus, qui non ivit Corinthum, quo se iturum promiserat, ut dicitur 2. ad Corinthios 1. & hoc propter impedimenta, quæ supervenerant „ „.

Non est fallaciæ reus, qui promissum vi, metu, aut dolo

Non est etiam fallaciæ reus, qui promissum vi, metu, aut dolo extortum non servat. Cum enim promissio sit liberalis, mereque gratuita pollicitatio, ab ea debent abesse vis, metus, & dolus, unde cap.

Ab-

Abbas, Ext. *De his, quæ vi metusve causa fiunt*, ait Alexand. III. *Quæ metu, & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari.* Et *Innocent. III.* cap. *Ad audientiam*, sub eod. tit. *Quæ vi, metusve causa fiunt, carere debent robore firmitatis.* Id confirmatur testimonio *S. Thomæ*, 2. 2. qu. 89. art. 7. ad tertium respondentis: Obligatio „ Qua quis obligatur homini, cui aliquid „ promittit, tollitur per coactionem; quia ille, qui „ vim intulit, hoc meretur, ut ei promissum non „ servetur „.

extortum non impleto.

Non est denique fallaciæ reus, qui promissum non solvit ei, cui promissio grata non est, nec accepta; sed lethalis fallaciæ reus est, etiam si non habuerit voluntatem se obligandi; cum sponte promisit rem honestam, possibilem, gratam, & acceptam ei, cui facta promissio est, & magni momenti, si voluntatem se obligandi verbis, aut instrumentis expresserit, neque tamen promissionem impleat. Promissione enim sua delusit proximum in re gravi. Et si causam indicaverit, ob quam promisit, vel sine causa promisisse non censetur, ut cum aliquid promisit loco pio, vel civitati, aut reipublicæ, non solum in foro conscientiæ, sed etiam in foro exteriori tenetur exsolvere promissum, secundum jurisperitos. Quamquam vero promissum, aut *Pactum nudum* (ut vocant) non pariat actionem, secundum leges civiles; nec aliquis in jus vocari possit, quando non intervenit stipulatio, nec contractus aliquis actualis nominatus, nec chirographum, aut literarum solemnitas, quæ *Pactum vestitum*, (ut loquuntur) efficiunt; tamen ex nudo pacto, & promisso actionem etiam oriri, secundum Canones, communis est, & verior juris canonici Peritorum opinio. Qua de re legi potest *Prosper Fagnanus* in 2. P. primi Decretalium, ad cap. *Antigonus*, tit. *De Pactis*. Ut ut est, non servans pactum legitimum in re gravi, peccati lethalis reus est, quia violans pactum potest excommunicari, ut constat ex cap. *Antigonus*: Ext. *De Pactis*, quod ex Conc. Carthag. 1. sumptum est. „ „ Antigonus Episco-

Qui voluntatem se obligandi verbis, aut instrumentis expressit, rem honestam, possibilem magni momenti, & gratiam ei, cui spondetur, promittens, lethaliter peccat si promissum non impleat, quamvis non habuerit voluntatem se obligandi.

scopus dixit... Aut inita pacta suam obtineant firmitatem, aut conventus (si se non cohibuerit) ecclesiasticam sentiat disciplinam. Universi dixerunt: Pax servetur, pacta custodiantur „. Porro excommunicatio jure non infligitur nisi ob mortale peccatum, ut colligitur ex Can. *Nemo Episcoporum*, causa 11. quæst. 3.

REGULA III.

Lethalis fallaciæ reus est, qui pro altero fidejussorem se obligat, cum nec ipse solvendo sit, nec principalem debitorem solvendo futurum existimet.

Fallacia enim sua occasionem præbet creditori gravis damni. *Dare porro alicui occasionem periculi, vel damni, semper est illicitum* (inquit *S. Thomas*, 2. 2. qu. 77. art. 3.) Hinc Eccli. 8. Spiritus sanctus ait: *Non spondeas super virtutem tuam; quod si spoponderis, quasi restituens cogita.*

ARTICULUS VII.

De Solicitudine.

REGULA PRIMA.

Solicitudo lethale peccatum est, cum finem ultimum in rebus temporalibus quis constituit, & terrenis curis ita se immergit, ut æternæ salutis suæ curam abjiciat, vel cum divinæ Providentiæ diffidit.

Nimia de rebus temporalibus solicitudo a Christo damnata.

Hæc scilicet solicitudinis genera, ut Gentium incredularum vitia damnat Christus Dominus (Matth. 6.) *Non potestis* (inquit) *Deo servire, & Mammonæ. Ideo dico vobis, ne soliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis, neque corpori vestro, quid induamini. Nonne anima plus est, quam esca, & corpus plus, quam vestimentum? Respicite volatilia cœli, quoniam non serunt, neque metunt, nec congregant in horrea, & Pater vester cœlestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis?... Et de vestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri, quomodo crescunt; non laborant, neque nent.*

nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis. Si autem fœnum agri, quod bodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit; quanto magis vos modicæ fidei? Nolite ergo soliciti esse, dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia Gentes inquirunt. Scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis: Quærite ergo primum regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis. Quam postremam Christi Salvatoris sententiam *S. August.* lib. 2. *De Sermone Domini in monte*, cap. 16. sic exponit: „„ Quid intersit inter bonum, quod appetendum est, & necessarium, quod sumendum est, hac sententia declaravit. Regnum ergo, & justitia Dei bonum nostrum est, & hoc appetendum, & ibi finis constituendus, propter quod omnia faciamus, quæcunque facimus. Sed quia in hac vita militamus, ut ad illud regnum pervenire possimus, quæ vita sine his necessariis agi non potest. *Apponentur vobis hæc* (inquit) sed vos regnum Dei, & justitiam ejus primum quærite. Cum enim dixit illud primum, significavit, quia hoc posterius quærendum est, non tempore, sed dignitate; illud tanquam bonum nostrum, istud tanquam necessarium nostrum; necessarium autem propter illud bonum „„.

Regnum, & justitia Dei bonum nostrum est, & hoc appetendum, ut finis, cætera propter illud ut necessarium nostrum.

Confirmatur hæc Regula ex *S. Thoma*, 2. 2. qu. 54. art. 6. „„ Solicitudo (*inquit*) temporalium rerum tripliciter potest esse illicita. Uno quidem modo ex parte ejus, de quo solicitamur, si scilicet temporalia tanquàm finem quæramus „„. Unde *S. August.* dicit, lib. *De Opere Monachorum*, cap. 26. „„ Dominus ait; *Nolite soliciti esse animæ, quid manducetis, neque corpori, quid vestiamini.* Recte, quoniam supra dixerat: *Non potestis Deo servire, & Mammonæ.* Qui enim propter hoc Evangelium prædicat, ut habeat unde manducet, & unde vestiatur, simul se putat, & Deo servire, quia Evangelium prædicat; & Mommonæ, quia propter ista necessaria prædicat; quod Dominus dicit fieri non posse. Ac per hoc ille, qui propter

Solicitudo temporalium rerum tripliciter illicita.

ista

ista Evangelium prædicat, non Deo, sed Mammonæ servire convincitur; etsi Deus illo ad aliorum provectum, quomodo ipse nescit, utatur. Nam huic sententiæ subjungit: *Ideo dico vobis: Nolite soliciti esse animæ, quid manducetis, neque corpori, quid vestiamini*, non ut isti non procurent, quantum necessitati satis est, unde honeste potuerint; sed ut non ista intueantur, & propter ista faciant, quidquid in Evangelii prædicatione facere jubentur „ „.

Pergit S. Thomas: „ „ Alio modo potest esse temporalium solicitudo illicita propter superfluum studium, quod apponitur ad temporalia procuranda; propter quod homo a spiritualibus, quibus principalius inservire debet, retrahitur; & ideo dicitur (*Matth.* 13.) Solicitudo seculi istius, & fallaciæ divitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur „ „. Hinc verus auctor Operis imperfecti in Matthæum inter *S. Chrysostomi* Opera editi, Hom. 31. „ „ Solicitudo divitiarum (*inquit*) Ecclesiam te frequentare non permittit, ut nutriatur verbum, quod accepisti; & si venis corpore, non venis mente; si audis auribus, non audis corde; totus animus tuus in illis est, de quibus solicitus es „ „.

S. Thomas ibid. Tertio modo solicitudo temporalium est illicita „ „ ex parte timoris superflui, quando scilicet aliquis timet, ne faciendo, quod debet, necessaria sibi deficiant; quod Dominus tripliciter excludit. Primo, propter majora beneficia homini præstita divinitus præter suam solicitudinem scilicet corpus, & animam. Secundo, propter subventionem, qua Deus animalibus, & plantis subvenit, absque opere humano, secundum proportionem suæ naturæ. Tertio, ex divina providentia, propter cujus ignorantiam gentiles circa temporalia bona quærenda principalius solicitantur. Et ideo concludit, quod principaliter nostra solicitudo esse debet de spiritualibus bonis, sperantes, quod temporalia nobis provenient ad necessitatem, si fecerimus, quod debemus „ „.

Labor exercendus. Labor ergo exercendus est; unde Apostolus ait, 2. ad

ad Thessal. 3. *Si quis non vult operari, nec manducet.* Solicitudo tollenda, meticulosa scilicet, animum discrucians, divinæ providentiæ diffidens. Hinc *S. August.* libro supra laudato *De Opere Monachorum*, c. 27. ait: „„ Si, & nos per aliquam vel infirmitatem, vel occupationem, non possumus operari, sic ille nos pascet, & vestiet, quemadmodum aves, & lilia, quæ nihil operantur hujuscemodi; cum autem possimus, non debemus tentare Deum nostrum; quia, & hoc, quod possumus, ejus munere possumus; & cum hinc vivimus, illo largiente vivimus, qui largitus est, ut possimus. Et ideo de istis necessariis soliciti non sumus; quia cum hæc possumus agere, ille nos pascit, & vestit, a quo pascuntur homines, & vestiuntur; cum vero hæc non possumus agere, idem ipse nos pascit, & vestit, a quo aves pascuntur, & lilia vestiuntur; quoniam nos pluris sumus illis. Quapropter in ista militia nostra, nec in crastinum cogitamus; quia non propter ista temporalia, quo pertinet crastinus, sed propter illa sempiterna, ubi semper hodiernus est, nos illi probavimus, ut ei nullis negotiis secularibus implicati placeamus „ „. Solicitudo tollenda.

REGULA II.

Solicitudo temporalium, etiam ea, quæ non repugnat fini charitatis, veniale peccatum est, si superflua sit, & anticipata.

Hanc Regulam tradit *S. Thomas*, 2. 2. qu. 55. art. 5. ad tertium „ Solicitudo (*inquit*) temporalium in operibus misericordiæ ordinatur ad finem „ charitatis. Et ideo non est illicita, nisi sit super„ flua „. Et art. 7. Nullum opus bonum esse posse ait, nisi debitis circumstantiis comitatum, quarum una est *Debitum tempus*, secundum illud Eccl. 8. *Omni negotio tempus est, & opportunitas.* Quod non solum in exterioribus operibus, sed etiam in interiori solicitudine locum habet: *Unicuique enim tempori* Solicitudo temporalium ordinata.

pori competit propria solicitudo; sicut tempori æstatis competit solicitudo metendi; tempori autem Autumni solicitudo vindemiæ. „„ Si quis ergo tempore æstatis de vindemia jam esset solicitus, superflue præoccuparet futuri temporis solicitudinem. Unde hujusmodi solicitudinem tanquam superfluam Dominus prohibet dicens: (Matth. 6.) *Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi*.;„„ id est, propriam solicitudinem suam afferet, quæ sufficit ad animum affligendum; unde subdit: *Sufficit diei malitia sua*, id est, sufficit, quod ista sumere urgebit ipsa necessitas; sive, sufficit afflictio ipsa solicitudinis. Verumtamen (inquit *S. August.* lib. *De Sermone Domini in monte*, cap. 17.) „„ Vehementer cavendum est, ne forte cum viderimus aliquem servum Dei providere, ne ista necessaria desint, vel sibi, vel eis, quorum sibi cura commissa est, judicemus eum contra præceptum Domini facere, & de crastino esse solicitum. Nam & ipse Dominus, cui ministrabant Angeli, tamen propter exemplum, ne quis postea scandalum pateretur, cum aliquem
Joan. 12. servorum ejus animadvertisset ista necessaria procurare, loculos habere dignatus est cum pecunia, unde usibus necessariis, quidquid opus fuisset, præberetur... Item in actibus Apostolorum scriptum est, ea,
Act. 11. quæ ad victum sunt necessaria, procurata esse in futurum propter imminentem famem... *Quibus, & similibus Scripturarum locis*, satis apparet, Dominum nostrum non hoc improbare, si quis humano more ista procuret; sed si quis propter ista Deo militet, ut in operibus suis non regnum Dei, sed istorum acquisitionem intueatur. Ad hanc ergo regulam hoc totum præceptum redigitur, ut etiam in istorum provisione regnum Dei cogitemus, in militia vero regni Dei ista non cogitemus. Ita enim etiamsi aliquando defuerint, quod plerumque propter exercitationem nostram Deus sinit, non solum non debilitant propositum nostrum, sed etiam examinatum, probatumque confirmant.. Quandoquidem

ista

ista ficut adjutoria novit ille medicus, cui femel nos totos commifimus, & a quo habemus promiffionem vitæ præfentis, & futuræ, quando apponat, quando detrahat, ficut nobis judicat expedire, quos & confolandos, & exercendos in hac vita, & poft hanc vitam in perpetua requie ftabiliendos, atque firmandos gubernat, ac dirigit. Non enim, & homo, cum plerumque juramento fuo cibaria detrahit, deferit illud cura fua; ac non potius curando hæc facit „ „.

Hinc idem *S. Auguft.* Enarrat. in Pfal. 39. explicans hunc verfum: *Ego autem mendicus fum, & pauper, Dominus folicitus eft mei*; ait: „ „ Et quid facturus es, o egene, & pauper? Mendica ante januam Dei, pulfa, & aperietur tibi. Jacta in Dominum curam tuam, & fpera in eum, & ipfe faciet. Quid tibi curaturus es? Quid tibi provifurus? Habeat tui curam, qui fecit te. Qui habuit tui curam antequam effes, quomodo non habebit curam, cum jam hoc es, quod voluit, ut effes? Jam enim fidelis es, jam ambulas in via juftitiæ. Curam tui non habebit, qui facit folem fuum oriri fuper bonos, & malos, & pluit fuper juftos, & injuftos? Te jam juftum ex fide viventem negliget, deferet, dimittet? Imo vero, & hic fovet, & hic adjuvat, & hic neceffaria fubminiftrat, & noxia refecat. Dando confolatur, ut permaneas; auferendo corripit, ne pereas. Dominus curam habet tui, fecurus efto. Ille portat, qui te fecit; ab artificis tui manu noli cadere; fi cecideris a manu artificis, frangeris. Ut autem permaneas in manu artificis, bona voluntas facit. Dic, Deus meus voluit, & portabit ipfe, & tenebit ipfe. Jacta te in illum, noli putare inane effe; ut quafi præcipiteris; non ita tibi videatur. Ille dixit: *Cælum, & terram ego impleo.* Nufquam tibi deeft; tu illi noli deeffe, tu tibi noli deeffe. *Dominus folicitus eft mei* „ „.

Fiducia in providentia Dei.

Jer. 23.

ARTICULUS VIII.

De Violentia.

REGULA PRIMA.

Lethalis violentiæ rei sunt divites, qui pauperes opprimunt rapinis, oneribus, injuriis, verberibus, iniquis vectigalibus.

De violentia.

Hi scilicet justitiæ, charitatis, imo humanitatis, quam natura docet, & quæ alios pro virili nos juvare jubet, ut ejusdem corporis membra, leges palam violant, & evertunt. Quæ flagitia quantum Deus execretur, Scriptura sacra testis est. Eccli. 4. *Verti me ad alia, & vidi calumnias, quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorem; nec posse resistere eorum violentiæ, cunctorum auxilio destitutos. Et laudavi magis mortuos, quam viventes; & feliciorem utroque judicavi, qui necdum natus est, nec vidit mala, quæ sub sole fiunt.* Prov. 22. *Qui calumniatur pauperem, ut augeat divitias suas; dabit ipse ditiori, & egebit... Non facias violentiam pauperi, quia pauper est; neque conteras egenum in porta; quia judicabit Dominus causam ejus, & configet eos, qui confixerunt animam ejus.* Prov. 30. *Generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & comedit molaribus suis, ut comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus.* Eccles. 13. *Quæ pars diviti ad pauperem? Venatio leonis, onager in eremo; sic & pascua divitum sunt pauperes.* Isaiæ 3. *Vos depasti estis vineam; & rapina pauperis in domo vestra. Quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis, dicit Dominus Deus exercituum?* Michææ 3. *Audite Principes Jacob, & & Duces domus Israel; nunquid non vestrum est scire judicium, qui odio habetis bonum, & diligitis malum; qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis, & carnem eorum desuper ossibus eorum? Qui comederunt carnem populi mei, & pellem eorum desuper excoriaverunt; & ossa eorum confregerunt, & conciderunt sicut in lebete, & quasi carnem in medio ollæ. Tunc clamabunt*

ad

ad Dominum, & non exaudiet eos; & abscondet faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in adinventionibus suis. Habacuc I. *Usquequò Domine, clamabo, & non exaudies? Vociferabor ad te vim patiens, & non salvabis? Quare ostendisti mihi iniquitatem, & laborem, videre prædam, & injustitiam contra me?... Quare non respicis super iniqua agentes, & taces devorante impio justiorem se? Et facies homines quasi pisces maris, & quasi reptile non habens principem. Totum in hamo sublevavit, traxit illud in sagena sua, & congregavit in rete suum. Super hoc lætabitur, & exultabit. Propterea immolabit sagenæ suæ, & sacrificabit reti suo; quia in ipsis incrassata est pars ejus, & cibus ejus electus.* Amos 8. *Audite hoc, qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ, dicentes: Quando transibit messis, & venumdabimus merces; & sabbatum, & aperiemus frumentum; ut imminuamus mensuram, & augeamus siclum, & supponamus stateras dolosas, ut possideamus in argento egenos, & pauperes pro calceamentis, & quisquilias frumenti vendamus? Juravit Dominus in superbiam Jacob: Si oblitus fuero usque ad finem omnia opera eorum.*

Iniqua vectigalia, quibus pauperes a potentibus opprimuntur.

Quod spectat iniqua vectigalia, quibus pauperes à potentibus opprimuntur, de his præclare *Salvianus*, lib. 5. De Gubernatione Dei: „ „ Illud (*inquit*) gravius est; quod plurimi proscribuntur à paucis, quibus exactio publica peculiaris est præda, qui fiscalis debiti titulos faciunt esse quæstus privatos; & hoc non summi tantum, sed pene infimi, non judices solum, sed judicibus obsequentes. Quæ enim sunt non modo urbes, sed etiam municipia, atque vici, ubi non quot curiales fuerint, tot Tyranni sint? Quamquam forte hoc nomine sibi gratulentur; quia potens, & honoratus esse videatur. Nam, & latrones ferme omnes gaudent, & gloriantur, si atrociores admodum, quam sunt, esse dicantur. *Et infra*: Exactionis publicæ nomen in quæstus proprii emolumenta verterunt; & indictiones tributarias prædas suas esse fecerunt; qui in similitudinem immanium be-

bestiarum non rexerunt traditos sibi, sed devorarunt; nec spoliis tantum hominum, ut plerique latrones solent, sed laceratione etiam, & ut ita dicam, sanguine pascebantur. Miseri, qui assiduum, imo continuum exactionis publicæ patiuntur excidium; quibus imminet semper gravis, & indefessa proscriptio; qui domos deserunt, ne in ipsis domibus torqueantur; exilia petunt, ne supplicia sustineant. Leviores his hostes, quam exactores sunt; & res ipsa hoc indicat, ad hostes fugiunt, ut vim exactionis evadant „„.

REGULA II.

Lethalis violentiæ rei sunt Consules, Collectores, & quicunque indictiones publicas, tributa, seu tallias (ut loquuntur) imponunt facultatum proportione minime servata, & pauperum aggravant onera; ut ditiores sublevent, aut ipsi præstationes suas minuant. Lethalis etiam violentiæ rei sunt nobiles, qui ex agris non nobilibus indictiones, seu tallias non solvunt, iis in provinciis, in quibus hujusmodi indictiones, seu talliæ reales sunt, & eas solvere tenentur; quo fit, ut hujusmodi onera Consules, aut communia oppidorum, vel pagorum, in cæteros incolas refundere cogantur.

De violentia nobilium, Collectorum, Consulum &c.

Adversus tam crudele violentiæ genus *Salvianus*, loco supra laudato hunc in modum invehitur. „„ Illud indignius, ac pœnalius, quod omnium onus non omnes sustinent; imo quod pauperculos homines tributa divitum premunt, & infirmiores ferunt sarcinas fortiorum; nec alia causa est, quod sustinere non possunt, nisi quia major est miserorum sarcina, quam facultas. Res diversissimas dissimillimasque patiuntur, invidiam, & egestatem. Invidia est enim in solutione, egestas in facultate. Si respicias, quod dependunt, abundare arbitreris; si respicias, quod habent, egere reperies. Quis æstimare rem hujus iniquitatis potest? Solutionem sustinent divitum, & indigentiam mendicorum. Plus multo est, quod dictu-

dicturus sum. Adjectiones tributarias ipsi interdum divites faciunt, pro quibus pauperes solvunt... Veniunt plerumque novi nuntii, novi epistolarii a summis sublimitatibus missi, qui commendantur illustribus paucis ad exitia plurimorum; decernuntur his nova munera, decernuntur novæ indictiones; decernunt potentes, quod solvant pauperes; decernit gratia divitum, quod perdat turba miserorum. Ipsi enim in nullo sentiunt, quod decernunt „ „.

Confirmatur ex L. *Fundos*, Cod. *de Fundis Patrim.* qua sancitum est: „ Ut revelato onere rei, quod im„ minet fatigatis, translatio in eos, qui integris vi„ bus florent, & adscriptio tributorum æqua lance „ dividatur „.

REGULA III.

Lethalis violentiæ rei sunt, qui indictionum, sive talliarum, aut tributorum quorumcunque remissionem a Principe, aut republica concessam, secundum æquitatis leges non distribuunt, spectatis locorum, & hominum facultatibus, & oneribus.

Hujus immanitatem flagitii verbis gravissimis perstringit *Salvianus*, loco supra laudato. „ „ Sicut (*inquit*) sunt in aggravatione pauperes primi, ita in relevatione postremi. Si quando enim defectis urbibus minuendas in aliquo tributarias functiones potestates summæ existimaverint, illico remedium cunctis datum soli inter se divites partiuntur. Quis tunc pauperum meminit? Quis ad communionem beneficii humiles, & egestuosos vocat? Quis eum, qui primus est, semper in sarcina, vel ultimo esse loco patitur in medela? Et quid plura? Tributarii omnino pauperes non putantur, nisi cum his tributi cumulus imponitur. Extra numerum autem tributariorum sunt, cum remedia dividuntur. Et putamus, quod pœna divinæ severitatis indigni sumus, cum sic nos semper pauperes puniamus? Aut credimus, cum iniqui nos jugiter sumus, quod Deus justus in nos omnino esse non debeat „ „? De violentia in talliarum, aut tributorum distributione.

REGULA IV.

Lethalis violentiæ rei sunt Toparchæ, Magnates, divites, & potentes quicunque homines, qui pauperibus patrocinium suum vendunt, & ab eis munera, obsequia, servitutes indebitas, & opera exigunt clientelæ prætextu; vexationesque graviores redimere cogunt minorum vexationum tolerantia.

De violentia magnatum, & divitum.

Hi scilicet concussionis pauperum rei manifesto probantur, divinis, humanisque legibus, ut tales damnandi. Horum crimen sinceris coloribus pingit *Salvianus* eod. lib. „„ Tradunt se (*inquit*) pauperes ad tuendum, protegendumque majoribus, deditios se divitum faciunt, & quasi in jus eorum, ditionemque transcendunt. Nec tamen grave hoc, aut indignum arbitrarer, imo potius gratularer hanc potentum magnitudinem, quibus sese pauperes dedunt, si patrocinia ista non venderent; si quod se dicunt humiles defensare, humanitati tribuerent, non cupiditati. Illud grave, ac peracerbum est, quod hac lege tueri pauperes videntur, ut spolient; hac lege defendunt miseros, ut miseriores faciant defendendo. Omnes enim hi, qui defendi videntur, defensoribus suis omnem fere substantiam suam, prius quam defendantur, addicunt; ac sic, ut patres habeant defensionem, perdunt filii hereditatem. Tuitio parentum mendicitate pignorum comparatur. Ecce, quæ sunt auxilia, ac patrocinia majorum. Nihil susceptis tribuunt, sed sibi. Hoc enim pacto aliquid parentibus temporarie attribuitur, ut in futuro totum filiis auferatur. Vendunt itaque, & quidem gravissimo pretio, majores quidam, quæ cuncta præstant. Et quod dixi, vendunt? utinam venderent usitato more, atque communi; aliquid forsitan remaneret emptoribus. Novum quippe hoc genus venditionis, & emptionis est. Venditor nihil tradit, & totum accipit. Emptor nihil accipit, & totum penitus amittit. Cumque omnis ferme contractus hoc in se habeat, ut invidia penes emptorem, in-

inopia penes venditorem esse videatur; quia emptor ad hoc emit, ut substantiam suam augeat, venditor ad hoc vendit, ut minuat; inauditum hoc commercii genus est; venditoribus crescit facultas, emptoribus nihil remanet nisi sola mendicitas. Nam illud quale! quam non ferendum, atque monstrigerum, & quod non dicam pati humanæ mentes, sed quod audire vix possunt; quod plerique pauperculorum, atque miserorum spoliati resculis suis, & exterminati agellis suis, cum rem amiserint, amissarum tamen rerum tributa patiuntur; cum possessio ab his recesserit, capitatio non recedit. Propietatibus carent, & vectigalibus obruuntur. Quis æstimare hoc malum possit? Rebus eorum incubant pervasores, & tributa miseri pervasoribus solvunt. Post mortem patris nati obsequiis juris sui agellos non habent, & agrorum munere enecantur. Ac per hoc nihil aliud sceleribus tantis agitur, nisi ut qui privata pervasione nudati sunt, publica afflictione moriantur; & quibus rem deprædatio tulit, vitam tollat exactio „„.

REGULA V.

Lethalis violentiæ rei sunt Toparchæ, seu Domini, qui tenentes suos, seu vassallos cogunt, ut ad suum molendinum frumenta sua molenda deferant, quamvis molendinum bannale non sit. Item, qui ad molendinum bannale venire cogunt homines ab ea servitute liberos; aut molitores suos haud æqua mensura uti patiuntur.

Justitiam namque simul, & charitatem violant, dum servitutem, & onus imponunt liberis hominibus præter jus, & consuetudinem municipalem, faventque molitorum rapacitati. Contra hujusmodi injuriam, ac violentiam graviter expostulat *Fulbertus* Carnotensis Episcopus apud *Richardum* Normaniæ Ducem Ep. 14. „ „ Nuper ad nos venit insperata legatio, quod Baldricus minister nostris hominibus novam angariam induxerit, banniendo scilicet, ut irent

De violentia Toparcharum, seu Dominorum.

irent ad molendinum S. Audoenis, quinque leucis, ut fertur, ab eorum hoſpitiis remotum. Si hæc, optime Princeps, veſtro juſſu, quod minime credimus, facta ſunt, plurimum veſtri cauſa dolemus, & ut corrigantur, ſuppliciter poſtulamus „„. Paris violentiæ rei ſunt, qui compellunt homines abſque legitimo titulo, aut præſcripta conſuetudine, ut ad furnum ſuum coquendum panem, aut ad torcular premendas uvas, aut poma, vel olivas deferant; jus enim molendini, furni, aut torcularis bannalis, ſeu bannarii nemini competit, niſi municipali jure, aut præſcripta, & immemoriali conſuetudine, aut conceſſione Principis, aut libera pactione ab incolis inita cum Domino. Cæterum *Longi temporis conſuetudinem vicem ſervitutis obtinere*, ſi poſſeſſor, *nec vi, nec clam, nec precario* poſſideat, conſtat ex L. 1. *Si quas*, C. tit. *De Servitutibus, & aqua.*

Quod molitores ſpectat, tenentur bannalium molendinorum domini invigilare, & curare, ut æqua menſura utantur, eorumque rapacitatem cohibere. Conniventia enim eorum, vel negligentia ipſos (ut dixi) lethali peccati reos, & reſtitutioni obnoxios facit, in molitorum ipſorum ſupplementum, ſi huic juſtitiæ officio illi defuerint.

REGULA VI.

Lethalis violentiæ rei ſunt nobiles, qui minis, & terroribus prohibent, ne ipſorum vaſſalli decimas Capitulis, monaſteriis, aut parochis debitas conducant, ut ipſis vili pretio elocentur. Et multo magis, qui decimarum ſolutionem impediunt, vel recuſant.

De violentia nobilium.

Gravem enim injuriam, ac detrimentum inferunt Eccleſiæ libertati, ac bonis; & edicta *Caroli IX.* 1571 & *Henrici III.* 1585. Regum chriſtianiſſimorum violant, quibus prohibetur viris quibuſcunque nobilibus, ſub pœna excidendi a privilegiis nobilitatis, ne directe, vel indirecte, per ſe, vel per inter-

terpofitas perfonas, decimas, aliave jura, aut reddi-tus ecclefiafticos conducant. Hinc facri Canones ex-communicationem in eos decreverunt, qui decimarum collectionem, perceptionem, elocationem ab ecclefiafticis viris libere fieri impedirent. Ita Concil. Turonenfe anno 1282. „ „ Omnes illos, cujufcunque ftatus, aut conditionis exiftant, qui perfonas ecclefiafticas, aut Ecclefiarum miniftros, quo minus poffint decimas ad ipfos, feu eorum Ecclefias pertinentes colligere, percipere, ad firmam tradere, cui, aut quibus expedire viderint, & impedire præfumpferint quoquo modo, poft inhibitiones, & monitiones eis in generali competenter factas, præcipimus excommunicationis vinculo generaliter innodandos „ „. Conc. Bituricenfe anno 1584. „ „ Inquirant Epifcopi, Archidiaconi, aut alii eorum nomine vifitantes in eos, qui decimas, quas debent, aut in rem fuam vertunt, aut quoquo modo non folvunt, aut folvere volentes impediunt; hi autem, cujufcunque fint gradus, aut conditionis, auctoritate Epifcopi excommunicentur. Contumaces judici feculari denuntientur „ „. Conc. Burdigalenfe anno 1582. „ „ Ne per infcitiam, aut oblivionem aliquis pœnas a facris Canonibus adverfus eos decretas, qui decimas Ecclefiis, & religiofis locis, vel ex parte tantum, vel omnino non folvunt, incurrat, parochis omnibus, & verbi divini prædicatoribus mandamus, ut primo quoque die Dominico Adventus, & Quadragefimæ in fuis Pronis, & Concionibus denuntient, eos omnes, qui decimas fubtrahunt, vel impediunt, excommunicatos effe, nec ab hoc crimine, nifi plena reftitutione fubfecuta, abfolvi poffe „ „. Conc. Trid. feff. 25. De Reformatione, cap. 12. „ „ Non funt ferendi, qui variis artibus decimas Ecclefiis obvenientes fubtrahere moliuntur; aut qui ab aliis folvendas temere occupant, & in rem fuam vertunt, cum decimarum folutio debita fit Deo; & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas invadunt. Præcipit igitur fancta Synodus omnibus, cu-

juscunque gradus, & conditionis sint, ad quos Decimarum solutio spectat, ut eas, ad quas de jure tenentur, cathedrali, aut quibuscunque aliis Ecclesiis, vel personis, quibus legitime debentur, integre persolvant. Qui vero eas aut subtrahunt, aut impediunt, excommunicentur; nec ab hoc crimine, nisi plena restitutione secuta, absolvantur „ „. Idem Decretum repetit Conc. Rothomagense anno 1581.

REGULA VII.

Lethalis violentiæ rei sunt nobiles, qui colonos cogunt, ut censualia, prædialiaque jura vulgo *le Chambars*, sibi solvant, eaque colligunt, & in sua horrea transferri jubent, ante collectionem, & solutionem Decimarum.

Id enim vergit in Ecclesiæ injuriam, & Decimatorum detrimentum, jureque canonico prohibitum est, cap. *Cum non sit in homine*, Ext. *De Decimis*, quod est *Innocentii III.* & Concilii Lateranensis. „ „ Cum (*inquit*) non sit in homine, quid semen serenti respondeat, quoniam juxta verbum Apostoli:
1. Cor. 3. 7. *Neque, qui plantat, neque, qui rigat, est aliquid, sed qui incrementum dat Deus.* Ipsum, qui de mortificato semine plurimum fructum affert, nimis avare quidam in decimis defraudare nituntur; census, & tributa, quæ interdum indecimata prætereunt, de frugibus primitus deducentes. Cum autem in signum universalis dominii quasi quodam titulo speciali sibi Dominus decimas reservaverit; nos & Ecclesiarum dispendiis, & animarum periculis obviare volentes, statuimus, ut in prærogativam dominii generalis, exactionem tributorum, & censuum præcedat solutio decimarum; vel saltem hi, ad quos census, vel tributa indecimata pervenerint, (quoniam res cum onere suo transit,) ea per Censuram ecclesiasticam decimare cogantur Ecclesiis, quibus de jure debentur „ „. Pluribus tandem Senatus-consultis decretum est, ut prius decimæ, quam prædialia, censualiaque jura solverentur.

R E-

REGULA VIII.

Lethalis violentiæ conscii sunt nobiles, quorum Toparchiis annexa est summa jurisdictio, seu jus gladii, si maleficos, ac sceleratos pœnis legum sanctione constitutis plecti non curent, sive, ut sumptibus parcant, sive ut commodum aliquod ex patrocinio flagitiosis illis hominibus impenso consequantur. Idemque de judicibus censendum est, qui criminosos coercere, ac punire negligunt, aut pœnas legibus constitutas relaxant; (quod ad solos Principes, nec citra causam legitimam, pertinet) aut pœnas corporales in mulctas pecuniarias convertunt.

Vim scilicet inferunt legibus, reipublicæ, privatis, quibus jus denegant, & in quos ex improborum impunitate gravissima in dies incommoda derivantur. Divinum enim mandatum violant, Exodi 22. scriptum: *Maleficos non patieris vivere.* Et Deut. 13. *Auferes malum de medio tui... non parcat oculus tuus, ut miserearis.* Et Prov. 17. *Qui justificat impium, & qui condemnat justum, abominabilis est uterque apud Deum. Præterea:* „„ Non frustra instituta sunt potestas Regis, jus gladii cognitoris, ungulæ carnificis, arma militis, disciplina dominantis, severitas etiam boni patris. Habent ista omnia modos suos, causas, rationes, utilitates. Hæc cum timentur, & coercentur mali, & quietius inter malos vivunt boni; non quia boni pronuntiandi sunt, qui talia metuendo non peccant; non enim bonus est quispiam timore pœnæ, sed amore justitiæ; verumtamen non inutiliter etiam metu legum humana coercetur audacia, ut & tuta sit inter improbos innocentia; & in ipsis improbis dum formidato supplicio frænatur facultas, invocato Deo sanetur voluntas „„ (inquit *S. August.* Epist. 153. alias 54.) Hæc autem inania reddunt, quantum in ipsis est, Toparchæ jus gladii habentes, cùm maleficos pœnis legum sanctione constitutis plecti non curant; & judices, qui sceleratos comprimere, ac punire

nire negligunt; aut pœnas legibus constitutas relaxant; aut pœnas corporales in mulctas pecuniarias convertunt. Denique „„ Sicut non est beneficentiæ adjuvando efficere, ut bonum, quod majus est, amittatur; ita non est innocentiæ parcendo sinere, ut in malum gravius incidatur. Pertinet ergo ad innocentis officium, non solum nemini malum inferre, verum etiam cohibere a peccato, vel punire peccatum, ut aut ipse, qui plectitur, corrigatur experimento, aut alii terreantur exemplo „„ (inquit *S. August*, lib. 19. *De Civ. Dei*, cap. 16.)

Furti, & cujuslibet damni proximo illati conscios esse, & restitutionis lege teneri, qui non obstant, non reprehendunt, non puniunt: „ Quando incumbit illis ex officio, sicut Principibus terræ, *qui* propter hoc potestate publica potiuntur, ut sint justitiæ custodes „, docet *S. Thomas*, 2. 2. qu. 62. art. 7. ad tertium. Edicti etiam Bleesensis art. 196. Toparchis jurisdictiones summas, seu jus gladii habentibus præceptum est, ut in maleficos inquiri, ipsosque in carcerem detrudi, & secundum leges plecti curent; sub pœna jurisdictionis amittendæ.

REGULA IX.

Lethalis violentiæ conscii sunt judices, qui pauperes, pupillos, viduas, quibus succurrere possunt, & tenentur ex officio, a Magnatibus opprimi patiuntur.

De violentia judicum.

Istud violentiæ genus Dominus detestatur, Isaiæ 1. *Pupillos non judicant, & Causa viduæ non ingreditur ad illos. Propter hoc, ait Dominus Deus exercituum; heu consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.* Et Jer. 5. *Causam viduæ non judicaverunt, causam pupilli non direxerunt, & judicium pauperum non judicaverunt. Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus; aut super gentem hujuscemodi non ulciscetur anima mea?* Hinc Eccli. 4. præcipit Deus: *Libera eum, qui injuriam patitur, de manu superbi, &*

& non accide feras in anima tua. In judicando esto pupillis misericors ut pater, & pro viro matri illorum; & eris tu velut filius Altissimi obediens, & miserebitur tui magis, quam mater. Scilicet: *Religio munda, & immaculata apud Deum, & patrem hæc est, visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum;* (inquit *S. Jacobus*, Epistolæ suæ catholicæ cap. 1.) Pupillorum preces, & viduarum in gemitus ad Dominum clamant, non solum contra magnates, & potentes, qui ipsos opprimunt, sed etiam contra judices, qui ipsis non succurrunt legum præsidio, cum possint, & ex officio teneantur. Eccli. 35. *Non accipiet Dominus personam in pauperem, & deprecationem læsi exaudiet. Non despiciet preces pupilli; nec viduam, si effundat loquelam gemitus. Nonne lacrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio ejus super deducentem eas? A maxilla enim ascendunt usque ad cœlum, & Dominus exauditor non delectabitur in illis?*

REGULA X.

Lethalis violentiæ rei sunt judices, qui recusationem, aut appellationem, quam debent, non admittunt. Ejusdem criminis rei sunt inique appellantes.

De violentia inique appellantium.

Hæc Regula colligitur, & firmatur ex cap. *Super eo*, & ex cap. *Consuluit*, 18. Ext. *de Appellationibus*, item ex cap. *Proposuit*, 24. Ibidem, cap. *Postremo*, 36. sub eod. tit. Item cap. *Secundo requiris*, §. *Consultationi*; & aliis Decretalibus, quibus, sub eodem tit. casus declarantur, in quibus judicem recusare, vel ab eo appellare liceat. Item ex L. *Apertissimi*, C. tit. *de Judiciis*, item ex L. *Appellatione*, L. *Litigatoribus*, L. *Judicibus*, aliisque C. tit. *de Appellationibus*, *& Consultationibus*. Verum & lethalis sæpe violentiæ rei sunt inique appellantes, conscii vero supremi judices, qui male appellantes non plectunt, ut appellationum abusum resecent Hinc *S. Bernardus*, lib. *de Consideratione*, cap. 2. sic

En-

Eugenium Pontificem alloquitur: „ „ Formulam hanc justitiæ præfigit tibi; & divinæ incommutabilis ratio æquitatis, & ni fallor, ipsa appellationum lex; ut illicite usurpata appellatio, nec prosit appellanti; nec appellatio obsit. Ut quid enim frustra fatigatus sit homo? Quam plenum justitiæ, ut sese potius læserit, qui voluit proximum? Appellasse inique, iniquum est; inique, & impune, iniquarum appellationum fomes. Iniqua autem omnis appellatio, ad quam justitiæ inopia non coegit. Appellare, non ut graves, sed si graveris, licet. Appellandum a sententia; ante sententiam improbe omnino, nisi ob manifestum gravamen, præsumitur appellatio. Qui igitur non gravatus appellat, liquet, quia, aut gravare intendit, aut tempus redimere. Non est autem suffugium appellatio, sed refugium. Quantos novimus appellasse pulsatos, quo interim liceret, quod nunquam licet. Nonnullis etiam, quoad vixerunt, licuisse appellationis suffragio nefarias scimus, v. gr. incestum, adulterium. Quale est hoc, turpitudini patrocinari, quod vel maxime formidari a turpibus oportebat? Quousque murmur universæ terræ, aut dissimulas, aut non advertis? Quousque dormitas? Quousque non evigilat consideratio tua ad tantam appellationum confusionem, atque abusionem? Præter jus, & fas, præter morem, & ordinem fiunt: Non locus, non modus, non tempus; non causa discernitur, aut persona. Præsumuntur leviter passim; plerumque & nequiter. Volentes malignari, nonne his potissimum terreri solebant? Nunc terrori ipsi ex his magis fiunt, atque id bonis. Antidotum versum in venenum, non mutatio dexteræ Excelsi hæc. Appellantur boni a malis, ut non faciant bona, & supersedent a voce tonitrui tui formidantes; denique appellantur Episcopi, ne illicita audeant matrimonia solvere, vel prohibere. Appellantur, ne rapinas, ne furta, ne sacrilegia, & quæ ejusmodi sunt, punire ullatenus, vel cohibere præsumant. Appellantur, ne indignas, & infames personas a sacris Officiis, be-

beneficiisve repellere, seu amovere queant. Quod tu invenis remedium morbo huic, ne quod repertum ad remedium fuit, reperiatur ad mortem? zelatus est Dominus domum orationis factam speluncam latronum; tu ejus minister dissimulas miserorum refugium datum arma iniquitati. Videas præripi passim partes oppressorum, & prorumpere ad appellandum non tam gravatos, quam gravare volentes „ „.

Hinc S. *Thomas*, 2. 2. quæst. 69. art. 3. „ „ Duplici de causa (*inquit*) contingit aliquem appellare. Uno quidem modo confidentia justæ causæ; quia videlicet injuste a judice gravatur; & sic licitum est appellare; hoc enim est prudenter evadere. Alio modo aliquis appellat causa afferendæ moræ, ne contra eum justa sententia proferatur; & hoc est calumniose se defendere. Facit enim injuriam, & judici, cujus officium impedit; & adversario suo, cujus justitiam, quantum potest, perturbat. Et ideo sicut dicitur causa 2. *quæst.* 6. *Canone, Omnino, ex Legibus* Theodosii *accepto*, omnimode puniendus est, cujus appellatio injusta pronuntiatur „ „.

REGULA XI.

Lethalis violentiæ, & rapinæ rei sunt Publicani, qui aliquid exigunt, & extorquent, præter id, quod ipsis a Rege, vel a republica constitutum est.

Violant enim divinum mandatum ipsis a S. Joanne Baptista significatum, cum ex illis quidam ad Baptismum accederent: *Nihil amplius quam, quod constitutum est vobis, faciatis.* Hinc pœnæ in ipsos, si quid ultra exegerint, vel extorserint, jure civili decretæ. L. *Locatio*, Dig. L. 39. tit. 4. *De Publicanis*; *& Vectigalibus*, Paulus jurisconsultus ait: „ „ Quod illicite publice, privatimque exactum est, cum altero tanto passis injuriam exsolvitur; per vim vero extortum, cum pœna triplici restituitur. Amplius extra ordinem plectuntur; alterum enim utilitas pri-

De violentia Publicanorum. Luc. 3. 13.

vatorum, alterum vigor disciplinæ postulat „ „. Et L. *Si Provincialium*, tit. *De Vectigalibus*, *&* *Commissis*, C. lib. 4. „ „ Si Provincialium nostrorum querela de conductorum aviditate extiterit, & probatum fuerit ultra antiquam consuetudinem, & nostræ terminos jussionis aliquid eos profligasse, rei tanti criminis perpetuo exilio puniantur „ „.

REGULA XII.

Lethalis violentiæ rei sunt, qui pauperibus suas domos, vel agros adhibita vi adimunt, aut vendere cogunt, etiam justo pretio.

De violentia virorum potentium.

Primam hujus Regulæ partem, quamvis per se manifestam, probat illud *Michææ* Prophetæ Oraculum, cap. 2. *Væ, qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris; in luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum est manus eorum. Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, & rapuerunt domos; & calumniabantur virum, & domum ejus; virum, & hereditatem ejus. Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego cogito super familiam istam malum; unde non auferetis colla vestra, & non ambulabitis superbi, quoniam tempus pessimum est.* Et Prov. 23. *Ne attingas parvulorum terminos, & agrum pupillorum ne introeas; propinquus enim illorum fortis est; & ipse judicabit contra te causam illorum.*

Secundam vero partem nostræ Regulæ confirmat Historia Regis *Achab*, qui *Nabothis* vineam concupiscens, hortis suis amplificandis opportunam, & regiæ conjunctam, ipsum cogere voluit, ut eam venderet justo pretio, ac negantem crudelis Jezabel uxor ejus oppressit. 3. *Reg.* cap. 21. *Locutus est ergo Achab ad Naboth, dicens: Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortum olerum, quia vicina est, & prope domum meam; daboque tibi pro ea vineam meliorem; aut, si commodius tibi putas, argenti pretium, quanto digna est. Cui respondit Naboth: Propitius sit mihi Dominus, ne dem hereditatem patrum meorum*

tibi.

tibi. Venit ergo Achab in domum suam indignans, & frendens super verbo, quod locutus fuerat ad eum Naboth.. Dixit ergo ad eam Jezabel uxor ejus: Grandis auctoritatis es, & bene regis regnum Israel. Surge, & comede panem, & aquo animo esto, ego dabo tibi vineam Naboth. Mox crudelis *Jezabel* Nabuthem falsis testimoniis oppressum lapidari jussit, necisque illius accepto nuntio, dixit Regi: *Surge & posside vineam Naboth, qui noluit tibi acquiescere, & dare eam tibi accepta pecunia.* Statim surrexit *Achab*, vineæ possessionem ut iniret, cui, Deo jubente, occurrit *Elias* Propheta, dicens: *Hæc dicit Dominus: Occidisti, insuper & possedisti.* Quam historiam expendens *S. Ambr.* lib. *de Nabuthe*, c. 9. ait: „ „ Utinam non approperes rapinam; utinam quod concupieris, non extorqueas; utinam alienum non petas, negatum prætermittas, excusatum patienter feras, non audias illam Jezabel, quæ est avaritia, quodam profluvio vanitatis dicentem: Ego tibi dabo possessionem, quam desideras. Tu tristis es, quia vis mensuram considerare justitiæ, ut alienum non eripias: Ego habeo mea jura, habeo meas leges; calumniabor, ut spoliem; & ut possessio pauperis eripiatur, vita pulsabitur. Quid enim aliud in illa historia, nisi divitum avaritia describitur, quæ est vanum profluvium, quod omnia fluvii modo rapiat, & nulli usui profutura transducat? Hæc est Jezabel non una, sed multiplex, non unius temporis, sed temporum plurimorum; hæc omnibus dicit, sicut illa dixit viro suo Achab: *Surge, manduca panem, & redi ad te; ego tibi dabo vineam Nabuthe Jezraelita* „ „.

Idem confirmat *S. Joan. Chrys.*, Hom. 87. in Matthæum. „ „ Noli (*inquit*) dicere, quid est si rem proximi desiderabo? Hoc enim Achab Regem perdidit. Nam quamvis pretium dederit, veruntamen quia a nolente accepit, pœnas luit. Emptor enim non cogere, sed persuadere debet, quod si vero æquum pretium persolvens tanto supplicio af-

 fectus

fectus est; qui nullo pretio dato aliena rapit, præsertim cum gratiæ documentis sit roboratus; quam punitionem non meretur „„?

Denique Conc. Arelatense 6. can. 23. vetat: „„ Ne Comites, vel Vicarii, seu judices, vel Centenarii sub mala occasione, vel ingenio res pauperum emant, nec per vim tollant, aut quolibet argumento surripiant; sed si cui aliquid possessionum emendum, & vendendum sit, id in publico coram comite, & judicibus, & nobilibus civitatis facere debebit „„.

REGULA XIII.

Lethalis violentiæ rei sunt, qui proximo de usu luminis in domibus suis lites injustas intentant, easque demoliri cogunt.

Hæc Regula colligitur ex *S. August.*, Serm. 58. alias de Diversis 15. „„ Plerumque (*inquit*) homines de usu solis, & luminis in ædificiis suis lites injustissimas concitant; & ut fenestris suis radii liberiores aliquanto largius infundantur, domos alienas dejicere sæpe moliuntur; & eos, qui contradixerint, etiamsi jure certissimo contradicant, inimicitiis acerbissimis insectantur. Si quem igitur infirmorum potentior aliquis injuste, ac nefarie propter usum solis oppresserit, diripuerit, in exilium etiam, mortemve compulerit. Solis est crimen, quo ille abundantius uti desiderat, an potius male utentis iniquitas, qui dum cupit corporis oculis temporale lumen largius acquirere, cubiculum cordis luci non aperit æquitatis „„?

REGULA XIV.

Lethalis violentiæ rei sunt, qui alicujus Ecclesiæ, seu beneficii secularis, vel regularis, aut cujuslibet pii loci jurisdictiones, bona, census, ac jura etiam feudalia, & emphyteutica, fructus, emolumenta, seu quascunque obventiones, quæ in ministrorum, & pauperum necessitates converti debent, per se,

vel

vel alios, vi, vel timore incusso, seu quacunque arte, aut quocunque quæsito colore in proprios usus convertere, & usurpare præsumpserint, seu impedire, ne ab iis, ad quos jure pertinent, percipiantur. Ejusdem criminis rei sunt, qui Defunctorum oblationes, & pia legata intervertunt, retinent, vel Ecclesiis, aut aliis piis locis tradere differunt.

De violentia erga Ecclesias, & pia loca.

Adversus hos omnes excommunicationis pœnam sacri Canones decernunt, donec restitutis rebus, Ecclesiam, vel ejus administratorem, aut beneficiatum, indemnem reddiderint. Ita Conc. Aurelianense 5. can. 13. hujusmodi homines *Necatores pauperum* appellans; Vasense 1. Can. 4. Turonense 2. Can. 25. Moguntinum sub *Leone IV.* Canonibus 6. & 11. Arvernense Can. 4. Meldense, Can. 40. Nicænum 2. Oecumenicum Can. 13. Troslejanum Can. 4. cujus hæc sunt verba: „ „ Res, & facultates Ecclesiæ sunt vota Fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum; si quis illas rapuerit, damnationis Ananiæ, & Saphiræ particeps erit; & oportet hujusmodi tradere satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini... Ergo & nos congregati cum Spiritu sancto, sicut Jeremias peccatorem populum quadruplici planxit Alphabeto, sic & nos sacrilegos Dei, & Ecclesiæ contemptores percutiamus quadruplici anathematis maledicto. Sit eis clausa porta coeli, aperta janua inferni, cum nullo Christiano partem habeant omnino, vel societatem; sed & de reliquiis ciborum illorum nihil detur pauperibus, quin potius projiciatur canibus, donec per dignam, & humilem pœnitentiam, & congruam emendationem, lætificent Ecclesiam, quam per sacrilegia, & nefanda scelera exacerbaverunt „ „. Concilium Lateranense 3. Oecumenicum 2. & Conc. Trid. cujus pene verbis Regula concepta est, pœnam excommunicationis in violentos illos rerum ecclesiasticarum invasores, & detentores pariter decernunt. Ejusmodi violentia ca-

ſus eſt romano Pontifici reſervatus, ſecundum Tridentinam Synodum. Si Eccleſiæ Patronus hoc in crimen incurrat, etiam jure Patronatus præterea privatus ipſo facto exiſtet. Clericus vero nefandæ fraudis, & uſurpationis auctor, vel conſcius eiſdem etiam pœnis ſubjacebit, omnibuſque beneficiis inſuper excidet, atque ad alia beneficia perpetuo fiat inhabilis, & ab Ordinum ſuorum executione, etiam poſt integram ſatisfactionem, & abſolutionem, ſui Ordinarii arbitrio ſuſpendetur.

REGULA XV.

Lethalis violentiæ rei ſunt divites, qui ſuis opibus, & auctoritate freti, pauperes ad tribunalia judicum trahunt, corruptiſque pecunia, vel favore judiciis, opprimunt, ſpoliant; aut lites pauperibus intentatas malis artibus ita protrahunt, ut ab iis perſequendis omnino deſiſtere cogantur; aut minis, & incuſſo terrore impediunt, ne a pauperibus ſua repetentibus in jus ipſi vocentur.

De violentia divitum malis artibus pauperes opprimentium.

Hæc violentiæ genera verbo Dei damnantur, Eccleſ. 5. *Si videris calumnias egenorum, & violenta judicia, & ſubverti juſtitiam in provincia, non mireris ſuper hoc negotio; quia excelſo excelſior eſt alius, & ſuper hos quoque eminentiores ſunt alii, & inſuper univerſæ terræ Rex imperat ſervienti.* Job 31. *Si contempſi ſubire judicium cum ſervo meo, & ancilla mea, cum diſceptarent adverſum me. Quid enim faciam, cum ſurrexerit ad judicandum Deus? Et cum quæſierit, quid reſpondebo illi? Numquid non in utero fecit me, qui & illum operatus eſt; & formavit me in vulva unus?* Quem locum expendens *S. Greg.* lib. 21. *Moralium*, cap. 10. ait: „ „ Quis digne conſiderare valeat hujus viri tam ſublimia virtutum moderamina? In quo tanta eſt auctoritas regiminis, ut ad ſilentium reſtringantur duces, tanta humilitas cordis, ut ex æquo ad judicium venire permittantur ancillæ. Ex quo apparet miro modo in poteſtate Principibus potentior, in certamine,

mine servis æqualis; in cœtu Principum memor regiminis, in certamine famulorum memor conditionis. Sese quippe sub vero Domino famulum conspicit, ideoque cordis altitudine se super famulos non extollit. Qui venturum judicem cogitat, indesinenter quotidie rationum suarum in melius causas parat; quia dum æternum Dominum tremore cordis intuetur, jura temporalis dominii super subjectos moderari compellitur. Perpendit enim nil esse, quod temporaliter præest cæteris, quando illi ad reddendam rationem subest, qui sine fine dominatur... Unde beatus Job, quia ejus judicium, qui super omnia est, metuit, hic ad temporale judicium famulis æqualis venit. Qui ut semper cor in humilitate deprimat, nequaquam in eisdem famulis conspicit, quod sibi status est dispar, sed quod natura communis. *Nunquid non in utero fecit me, qui & illum operatus est, & formavit in vulva unus?* Ac si aperte dicat: Cur non æque debeamus in cujuslibet negotii judicio discuti, qui per Conditoris potentiam sumus æqualiter facti „„? Id confirmat *S. Jacobus*, Epistolæ catholicæ, cap. 2. *Vos autem exhonorastis pauperem. Nonne divites per potentiam opprimunt vos, & ipsi trahunt vos ad judicia?*

REGULA XVI.

Lethalis violentiæ rei sunt magnates, nobiles, & potentes quilibet viri, ac Magistratus, qui subditos suos, vel alios collocare cogunt in matrimonium filias suas, neptes, aut pupillas, liberis, amicis, aut servis suis; aut quovis modo directe, vel indirecte aliquem, vel aliquam cogunt, quo minus matrimonium libere contrahat.

Violentia enim hujusmodi juri naturali adversatur, quod matrimonii libertatem vindicat; quam qui violaverint, excommunicatione secundum sacros Canones percelluntur, etiamsi regiam auctoritatem ad obtinendam puellam adhibuerint, ut con- De violentia Magnatum, nobilium, & potentium virorum circa matrimonia.

 stat

ſtat ex Canone *Nullus*, cauſa 36. qu. 2. qui Concilii Pariſienſis 3. Canon 6. eſt, & ex Concilii Aurelianenſis 4. Can. 22. Contra hoc violentiæ genus Decretum edidit ſacra Synodus Tridentina, Seſſ. 24. *De Reformatione Matrimonii*, cap. 9. his verbis: „ „ Ita plerumque temporalium Dominorum, & Magiſtratuum mentis oculos terreni affectus, atque cupiditates excoecant, ut viros, & mulieres ſub eorum juriſdictione degentes, maxime divites, vel ſpem magnæ hereditatis habentes, minis, & pœnis adigant, cum iis matrimonium invitos contrahere, quos ipſi Domini, vel Magiſtratus illis præſcripſerint. Quare cum maxime nefarium ſit matrimonii libertatem violare, & ab eis injurias naſci, a quibus jura expectantur, præcipit S Synodus omnibus, cujuſcunque gradus, dignitatis, & conditionis exiſtant, ſub anathematis pœna, quam ipſo facto incurrant, ne quovis modo directe, vel indirecte ſubditos ſuos, vel quoſcunque alios cogant, quo minus libere matrimonia contrahant „ „. Idem ſanxerunt Conc. Rothom. anno 1581. tit. *De Matrimonio*, c. 13. Remenſe 1583. eod. tit. c. 6. Turon. eodem anno cap. 9. Aquenſe 1585. ſub eod. tit. *Carolus IX.* Rex chriſtianiſſimus edicto Aurel. & *Henric. III.* Edicto Bleſenſi contra hujuſmodi violentiæ auctores, ceu contra raptores in judicio agi, atque illos e nobilium albo expungi ſanxerunt, etiamſi ad puellas rapiendas, & ſequeſtrandas regias literas, aut mandata importunis precibus, vel per obreptionem impetraverint.

Cæterum, quod pœnam excommunicationis ſpectat, ſacra Congregatio Concilii Trid. interpres illam a Concilio latam non eſſe declaravit in privatas perſonas, quæ directe, vel indirecte cogerent aliquem, quo minus matrimonium libere contrahat, ſed tantum in Dominos temporales, & magiſtratus cujuſcunque gradus, & conditionis, ut refert *Fagnanus*, in 4. Decretalium, in cap. *Inſinuante*, tit. *Qui Clerici, vel voventes*, &c.

REGULA XVII.

Lethalis violentiæ rei sunt parentes, & alii quicunque, qui suos liberos, vel alios, ad monasticum habitum suscipiendum, & ad religiosam Professionem emittendam, vel adhibita vi, vel incusso metu adigunt.

Libertatem enim ipsis adimunt, in quam jus non habent, præsertim cum agitur de vitæ statu deligendo, in quo ad mortem usque perseverare necesse est. Hinc *S. Gaudentius* Brixiensis Episcopus, Serm. 8. parentes „ Imperare perpetuam continentiam *non posse ait*, quia res esse noscitur voluntatis „. Et hæc Apostoli verba: *Qui dat Virginem suam bene facit, & qui non dat, melius facit*, non parentibus Virginum, *quos constat alienæ voluntatis arbitrio dominari non posse*, sed unicuique hominum dicta interpretatur, cui optio data sit: „„ Ut virginem suam, hoc est, carnem suam, virginem natam, aut integritati conservet, meliorem partem, liberamque eligens; aut agnita conditione, nuptui eam (si se non continet) tradat „„. Hinc *Carolus magnus*, in Capitulari secundo anni 811. cap. 10. quærit: „„ In quo Canonum, vel in cujus sancti Patris Regula constitutum sit, ut invitus quislibet, aut Clericus, aut monachus fiat, aut ubi Christus præcepisset, aut quis Apostolus prædicasset, ut de nolentibus, & invitis, & vilibus personis congregatio fieret in Ecclesia, vel Canonicorum, vel monachorum „„? Quamobrem Concil. Trid. sess. 25. *De Regularibus, & Monialibus*, cap. 18. „„ Anathemati subjicit omnes, & singulas personas, cujuscunque qualitatis, vel conditionis fuerint, tam Clericos, quam Laicos, seculares, vel regulares, atque etiam qualibet dignitate fulgentes, si quomodocunque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcunque mulierem invitam, præter quam in casibus a jure expressis, ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum, cujuscunque religionis, vel ad emit-

De violentia parentum liberos ad vitam monasticam cogentium. 1. Cor. 7. 38.

emittendam professionem; quique consilium, auxilium, vel favorem dederint; quique scientes eam non sponte ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere, quoquo modo eidem actui, vel praesentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint „ „.

REGULA XVIII.

Lethalis violentiæ rei sunt, qui ab habitus religiosi susceptione, vel solemni votorum nuncupatione, absque justa causa, aliquem impedierint.

Violentia impedientium aliquem ab ingressu religionis.

Hanc Regulam sacri Canones pariter confirmant, cum in hujusmodi violentiæ reos excommunicationem decernunt. Ita Conc. Tolet. 3. can. 10. „ „ Pro consulto castitatis, quod maxime hortamento Concilii proficere debet, annuente domino nostro gloriosissimo Reccaredo Rege hoc sanctum affirmat Concilium, ut viduæ, quibus placuerit tenere castitatem, nulla vi ad nuptias iterandas venire cogantur. Quod si, priusquam profiteantur continentiam, nubere elegerint, illis nubant, quos propria voluntate elegerint habere maritos. Similis conditio & de virginibus habeatur, ne citra voluntatem parentum, vel suam cogantur maritos accipere. Si quis vero propositum castitatis viduæ, vel virginis impedierit, a sancta Communione, & a liminibus Ecclesiæ habeatur extraneus „ „. Puellam, vel adolescentem, ætate religiosæ professionis legitima, quæ olim duodecim annorum fuit, ex hodierna vero disciplina sexdecim, parentes, vel tutores a religiosa professione impedire jure non posse, statutum est, Canone *Puella*, causa 20. qu. 1. qui Concilii Triburiensis can. 24. est. „ „ Puella, si ante duodecim annos ætatis sponte sua sacrum sibi velamen assumpserit, possunt statim parentes ejus, vel tutores id factum irritum facere, si voluerint. At si annum, & diem id dissimulando consenserint; ulterius, nec ipsi, nec ipsa mutare hoc poterunt. Si vero in fortiori

æta-

ætate adolescentula, vel adolescens servire Deo elegerit, non est potestas parentum prohibendi „ „. Denique Conc. Trid. loco supra laudato : „ „ Anathemati subjicit eos, qui sanctarum virginum, vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi, quoquo modo, sine justa causa, impedierint „„.

Cæterum quam graviter a Deo puniendi sint homines violenti, Spiritus sanctus docet, Job 27. *Hæc est pars hominis impii apud Deum, & hæreditas violentorum, quam ab Omnipotente suscipient. Si multiplicati fuerint filii ejus, in gladio erunt, & nepotes ejus non saturabuntur pane. Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu, & viduæ illius non plorabunt. Si comportaverit quasi terram argentum, & sicut lutum præparaverit vestimenta; præparabit quidem, sed justus vestietur illis, & argentum innocens dividet. Ædificavit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit umbraculum. Dives, cum dormierit, nihil secum auferet; aperiet oculos suos, & nihil inveniet. Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas. Tollet eum ventus urens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco suo. Et mittet super eum, & non parcet; de manu ejus fugiens fugiet. Stringet super eum manus suas, & sibilabit super illum, intuens locum ejus.* Et Sapientiæ 6. *Audite Reges, & intelligite, discite judices finium terræ. Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum; quoniam data est a Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur; quoniam cum essetis ministri illius, non recte judicastis, nec custodistis legem justitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrende, & cito apparebit vobis; quoniam judicium durissimum his, qui præsunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia; potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cujusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cujusquam; quoniam pusillum, & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio.*

Ultio divina in homines violentos.

ARTICULUS IX.

De Obduratione contra misericordiam.

REGULA PRIMA.

Lethalis obdurationis contra misericordiam rei sunt, qui pauperibus pecuniam mutuo dare, nisi sub foenoris, sive usurarum conditione, renuunt; vel in extrema necessitate constitutis dare mutuum nolunt, quod nulla spes recuperandæ sortis affulgeat.

Illi enim Dei mandatum prohibentis usurarum exactionem, præsertim a pauperibus, violare non verentur. Expressum illud est Exodi 22. *Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes.* Et Lev. 25. *Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu, & susceperis eum quasi advenam, & peregrinum, & vixerit tecum, ne accipias usuras ab eo, nec amplius quam dedisti.* Deut 15. *Si unus de fratribus tuis, qui morantur intra portas civitatis tuæ, in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem venerit; non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, sed aperies eam pauperi, & dabis mutuum, quo eum indigere perspexeris. Cave, ne forte subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo: Appropinquat septimus annus remissionis; & avertas oculos tuos a paupere fratre tuo, nolens ei, quod postulat, mutuum commodare; ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum. Sed dabis ei, nec ages quidpiam callide in ejus necessitatibus sublevandis; ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis, ad quæ manum miseris.* Quod si Judæis præceptum erat popularibus suis indigentibus dare mutuum gratis, etiam desperata sorte ob annum Sabbaticum imminentem; multo magis Christianis, quos novi Testamenti gratia ad majorem, quam Judæos, obligat perfectionem, præceptum est, ut proximo ad extremam inopiam redacto, mutuum dando gratis, desperata etiam sortis recuperatione, succurrant. Quod quidem ex

Eccli.

Eccli. cap. 29. confirmatur: *Qui facit misericordiam, fœneratur proximo suo; & qui prævalet manu, mandata servat. Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis illius... Multi non causa nequitiæ non fœnerati sunt, sed fraudari gratis timuerunt. Verumtamen super humilem animo fortior esto, & pro eleemosyna non trahas illum. Propter mandatum assume pauperem; & propter inopiam ejus, ne dimittas eum vacuum. Perde pecuniam propter fratrem, & amicum tuum; & non abscondas illam sub lapide in perditionem. Pone thesaurum in præceptis; & proderit tibi magis quam aurum.* Denique Christus Lucæ 6. Evangelica Præcepta tradens: *Et si* (inquit) *mutuum dederitis his, a quibus speratis recipere, quæ gratia est vobis? Nam & peccatores peccatoribus fœnerantur, ut recipiant æqualia... Benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes; & erit merces vestra multa, & eritis filii Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos, & malos.* Quem locum explicans *S. Ambrosius*, lib. *De Tobia*, ait: „„ Date mutuum iis, a quibus non speratis vos, quod datum fuerit, recepturos. Nullum hic damnum est, sed compendium. Minimum datis, multum recipietis; in terra datis, & id vobis solvetur in cœlo; fœnus amittitis, mercedem magnam habebitis; fœneratores esse desinitis, filii eritis Altissimi; eritis misericordes, qui vos Patris æterni probetis hæredes. Sed fœneratorum vox delectat, & usurarum vocabulum. Id quoque non invideo. Docebo, quomodo boni fœneratores esse possitis, quomodo bonas quæratis usuras. Dicit Salomon: *Fœneratur Domino, qui miseretur pauperi; secundum datum ejus retribuet eis.* Ecce bonum fœnus de malo factum est; ecce irreprehensibilis fœnerator, usura laudabilis. Nolite ergo jam invidentem me vestris commodis æstimare. Putatis, quod hominem subtraham vobis debitorem? Deum provideo, Christum subrogo, illum demonstro, qui vos fraudare non possit. Fœnerate ergo Domino pecuniam vestram in manu pauperis. Ille adstringitur, & tenetur; ille scribit, quidquid egenus acceperit: Evange-

Prov. 19.

Deo fœnerandum.

lium

Deus fidejussor, cum mutuū, vel eleemosyna datur pauperi.

lium ejus cautio est; ille promittit pro omnibus indigentibus; ille dicit fidem, quid dubitatis dare? Si quis vobis dives hujus seculi offeratur, qui fide promittat sua pro aliquo debitore, statim numeratis pecuniam; pauper est vobis Dominus cœli, & Conditor mundi hujus, & adhuc deliberatis, quem ditiorem quæratis fidejussorem „ „? Verum de usuris uberius agemus capite sequenti.

REGULA II.

Lethalis obdurationis contra misericordiam rei sunt, qui rem pauperum usibus necessariam ab illis in pignus accipiunt, ac diu retinent.

De obduratione adversus misericordiam.

Peccat enim contra divinum mandatum, Deut. 24. *Non accipies loco pignoris inferiorem, & superiorem molam; quia animam suam apposuit tibi,.. Cum repetes a proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum ejus, ut pignus auferas; sed stabis foris, & ille tibi proferet, quod habuerit. Sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus, sed statim reddes ei ante solis occasum; ut dormiens in vestimento suo benedicat tibi, & habeas justitiam coram Domino Deo tuo... Nec auferes pignoris loco viduæ vestimentum.* Et Exodi 22. *Si pignus a proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddes ei. Ipsum enim est solum, quo operitur, indumentum carnis ejus, nec habet aliud, in quo dormiat; si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum.* L. Executores, C. lib. 8. tit. *Quæ res pignori obligari possunt*, Constantinus Imperator prohibet sub gravi pœna, ne boves aratorii, aut aratorium instrumentum pignoris causa a creditoribus abstrahantur. L. *Pignorum*, ibidem, *Honorius*, & *Theodosius* Imp. ita decernunt: „ Pignorum causa aliquid, quod ad culturam agri pertinet, auferri non convenit „.

RE-

REGULA III.

Lethalis obdurationis contra misericordiam rei sunt, qui frumenta necessitatis tempore comprimunt, faciuntque, ut sua culpa carior, ac durior sit annona.

Peccant enim gravissime contra charitatem, & justitiam. Hinc Prov. cap. 11. Spiritus sanctus ait: *Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis; benedictio autem super caput vendentium.* Populi autem adversus hujusmodi homines imprecatio, divinam in eorum capita maledictionem trahit, secundum illud Eccli. 4. *Ab inope, ne avertas oculos tuos propter iram; & non relinquas quaerentibus tibi retro maledicere; maledicentis enim tibi in amaritudine animae exaudietur deprecatio illius; exaudiet autem eum, qui fecit illum.* Temporali simul, & aeterna maledictione immanes illos annonae flagellatores, ex calamitate publica lucra captantes, a Deo configi, testis est *S. Joan. Chrys.*, Hom. 39. in Ep. 1. ad Cor. „ „ Sicut (*inquit*) isti a curculione exesum frumentum, & inutile redditum, projiciunt in amnes; ita eos, quibus id est factitatum, propter hoc ipsum inutiles factos Deus in stagnum ignis projiciet. Sicut enim frumentum arrodit curculio, & vermis; ita impiorum animas exedit crudelitas, & immanitas „ „. Hujus criminis gravitatem ostendit *S. Ambrosius*, lib. 3. *De Officiis*, cap. 6. „ „ Non vincat (*inquit*) honestatem utilitas, sed honestas utilitatem. Hanc dico utilitatem, quae aestimatur secundum vulgi opinionem. Mortificetur avaritia, moriatur concupiscentia. Sanctus in negotiationem introisse se negat; quia pretiorum captare incrementa, non simplicitatis, sed versutiae est. Et alius ait: *Captans pretia frumenti, maledictus in plebe est.* Definita est sententia, nihil disputationi relinquens „ „. Mox inanes eorum, qui frumenta comprimunt, excusationes refellit. „ „ Aravi (*inquiunt*) studiosius, uberius seminavi, diligentius excolui, bonos collegi proventus, solicitus recondidi, servavi fideliter, provide custodivi. Nunc in tempore famis sub-

Eorum, qui comprimunt annonam, immanitas.

Prov. 11.

subvenio esurientibus; vendo frumentum non alienum, sed meum, non pluris, quam cæteri, imo etiam minori pretio. Quid hic fraudis est, cum multi possent periclitari, si non haberent, quod emerent? Num industria in crimen vocatur? Num diligentia reprehenditur? Num providentia vituperatur? Fortasse dicat: Et Joseph frumenta in abundantia collegit, in caritate vendidit. Num carius aliquis emere compellitur? Num vis adhibetur emptori? Omnibus defertur emendi copia, nulli irrogatur injuria „ „. Quas avarorum hominum ratiunculas nullius esse momenti ad eorum duritiam excusandam sic ostendit. „ „ Cur ad fraudem convertis naturæ indulgentiam? Cur invides usibus hominum publicos partus? Cur populis minuis abundantiam? Cur affectas inopiam? Cur optari facis a pauperibus sterilitatem? Cum enim non sentiant beneficia fœcunditatis, te auctionante pretium, recondente frumentum, optant potius nihil nasci, quam te de fame publica negotiari. Ambis frumentorum indigentiam, alimentorum penuriam, uberes soli partus ingemiscis, fles publicam fertilitatem, horrea frugum plena deploras, exploras, quando sterilior proventus sit, quando exilior partus. Votis tuis gaudes arrisisse maledictum, ut nihil usquam nasceretur. Tunc messem tuam venisse lætaris, tunc tibi de omnium miseria congeris opes; & hanc tu industriam vocas, hanc diligentiam nominas, quæ calliditatis versutia, quæ astutia fraudis est? Et hoc tu remedium vocas, quod est commentum nequitiæ? Latrocinium hoc, an fœnus appellem? Captantur tanquam latrocinii tempora, quibus in viscera hominum durus insidiator obrepas. Augetur pretium tanquam sorte cumulatum fœnoris, quo periculum capitis acervatur. Tibi conditæ frugis multiplicatur usura, tu frumentum quasi fœnerator occultas, quasi venditor auctionaris. Quid imprecaris mala omnibus, quia major futura sit fames, quasi nihil frugum superfit, quasi infœcundior annus sequatur? Lucrum tuum damnum publium est. Joseph sanctus om-

omnibus aperuit horrea, non clausit; nec pretia captavit annonæ, sed perenne subsidium collocavit; nihil sibi acquisivit, sed quemadmodum fames etiam imposterum vinceretur, provida ordinatione disposuit „ „. Denique Legibus etiam civilibus pœnæ decretæ sunt adversus immanem avaritiam hominum vexantium, & comprimentium annonam, quos *Dardanarios* vocant. His scilicet negotiatione interdicitur, interdum & relegandos esse pronuntiatur, humiliores vero ad opus publicum damnandos. L. *Annonam*, tit. *De extraordinariis criminibus*, lib. 47. *Digestorum*. Cum vero in omnibus gravissimum sit id crimen, tum maxime in Clericis execrandum est. Quamobrem consultissime statutum est a Concilii Cabilonensis 2. Patribus, Can. 8 „ „ Ut si quando Sacerdotes fruges vel quosdam redditus terræ congregant, & protelant; non ideo hoc faciunt, ut carius vendant, & thesauros congregent, sed ut pauperibus tempore necessitatis subveniant „ „.

Leges adversus eos qui annonam comprimunt.

Sed & *Carolus magnus* in Capitulari Noviomagensi anni 806. cap. 18. ea de re ita statuit: „ „ Quicunque tempore Messis, vel Vindemiæ, non necessitate, sed propter cupiditatem, comparat annonam, aut vinum, v. gr. de duobus denariis comparat modium unum, & servat usque dum iterum venumdari possit contra denarios quatuor, aut sex, seu amplius; hoc turpe lucrum dicimus. Si autem propter necessitatem comparat, ut sibi habeat, & aliis tribuat, negotium dicimus „ „.

REGULA IV.

Lethalis obdurationis contra misericordiam rei sunt; qui peregrinos tempore famis urbe expellunt, si satis annonæ suppetat; vel comparari possit, ut iis simul, & indigenis subveniatur.

Hanc Regulam tradit *S. Ambrosius*, lib. 3. *De Officiis*, cap. 7. „ „ Sed & illi (*inquit*) qui peregrinos urbe prohibent, nequaquam probandi; expellere

De obduratione adversus misericordiam.

eo tempore, quo deberent juvare, separare commerciis parentis, fusos omnibus partus negare; inita jam consortia vivendi averruncare; cum quibus fuerint communia jura, cum his nolle in tempore necessitatis subsidia partiri. Feræ non expellunt feras, & homo excludit hominem? Feræ, ac bestiæ communem putant omnibus victum, quem terra ministrat. Illæ etiam conformem sui generis adjuvant; homo impugnat, qui nihil a se alienum debet trudere, quidquid humani est. Quanto ille rectius, qui cum jam provecta processisset ætate, & famem toleraret civitas, atque (ut in talibus solet) peterent vulgo, ut peregrini urbe pellerentur, præfecturæ urbanæ curam cæteris majorem sustinens, convocavit honoratos, & locupletiores viros, poposcit, ut in medium consulerent, dicens: Quam immane esset peregrinos ejici, quam hominem exuere, qui cibum morienti negaret? Canes ante mensam impastos esse non patimur, & homines extrudimus? Quam inutile quoque tot populos mundo perire, quos dira conficeret tabes? Quantos urbi suæ perire, qui solerent adjumento esse vel in conferendis subsidiis, vel in celebrandis commerciis? Neminem fame aliena juvari; protrahere ut plurimum diem posse, non inopiam repellere; imo tot cultoribus extinctis, occasura in perpetuum subsidia frumentaria. Hos igitur excludimus, qui victum nobis inferre consueverunt? Hos nolumus in tempore necessitatis pascere, qui nos omni ætate paverunt. Quanta sunt, quæ ab ipsis nobis hoc tempore ministrantur? Non in solo pane vivit homo. Nostra illic familia, plerique etiam nostri parentes sunt. Reddamus, quod accipimus. Sed veremur, ne cumulemus inopiam. Primum omnium misericordia nunquam destituitur, sed adjuvatur. Deinde subsidia annonæ, quæ hic impartienda sunt, collatione redimamus, reparemus auro. Nunquid his deficientibus, non aliis nobis redimendi cultores videntur? Quanto vilius est pascere, quam emere cultores?... Quid plura? Collato auro, coacta fru-

frumenta sunt. Ita nec abundantiam urbis minuit, & peregrinis alimoniam subministravit. Quantæ hoc commendationis apud Deum fuit sanctissimo Seni? Quantæ apud homines gloriæ? Hic magnus vere probatus, qui vere potuit Imperatori dicere, demonstrans provinciæ totius populos: Hos tibi omnes reservavi, hi vivunt beneficio tui Senatus, hos tua Curia jam morti abstulit. Quanto hoc utilius, quam illud, quod proxime Romæ factum est, ejectos esse urbe amplissima, qui jam plurimam illic ætatem transegerant, flentes cum filiis abjisse, quibus velut civibus amoliendum exilium deplorarent, interruptas complurium necessitudines, diremptas affinitates? Et certe arriserat anni fæcunditas, invectitio urbs sola egebat frumento; potuissent juvari, si peterent ab Italis frumentum, quorum filii expellebantur. Nihil hoc turpius, excludere quasi alienum, & exigere quasi suum. Quid illum ejicis, qui de suo pascitur? Quid illum ejicis, qui te pascit? Servum retines, trudis parentem? Frumentum suscipis, nec affectum impartis? Victum extorques, nec rependis gratiam? Quam deforme hoc, quam inutile! Quomodo enim potest utile esse, quod non decet? Quantis corporatorum subsidiis dudum Roma fraudata est? Potuit & illos non amittere, & evadere famem, expectatis ventorum opportunis flatibus, ac speratarum commeatu navium. Quam vero illud superius honestum, atque utile? Quid enim tam decorum, atque honestum, quam collatione locupletum juvare egentes, ministrare victum esurientibus, nulli cibum defore „„.

REGULA V.

Lethalis obdurationis adversus misericordiam reus est, qui pauperibus in extrema necessitate constitutis, non erogat eleemosynam, tum ex superfluis naturæ, id est, ex iis, sine quibus se, suamque familiam sustentare potest; tum ex necessario personæ, seu status, id est, sine quo retinere, ac ser-

vare non potest decorem, ac decentiam suæ conditionis, sive dignitatis.

Hac, & sequentibus Regulis eleemosynæ præceptum explicatur. Quæ necessitas extrema censeatur.

Extremam necessitatem dicimus, ad quam qui redactus est, in manifestum mortis periculum adducitur, vel probabiliter, & ex prudentum judicio creditur moriturus, nisi quis illi subveniat. Id ubi cognoverit Christianus sive per se, sive ex testium fide dignorum relatione tenetur ipsi subvenire. Peccat alioqui contra præceptum charitatis, ab Apostolo *Joanne* Ep. 1. cap. 3. promulgatum. *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Ordo certe charitatis postulat, ut proximi vitam magis, quam status nostri decorem diligamus. Si enim decentiam sacris Mysteriis debitam imminuendam censuerunt SS. Patres, & aurea, argenteaque vasa, in quibus conficiuntur Christi Corpus, & Sanguis, frangenda, conflanda, & distribuenda pauperibus in extrema necessitate constitutis, vel captivis redimendis impendenda; qua de re egregius extat apud *S. Ambrosium* locus lib. 2. *De Officiis*, cap. 28. minime dubium est, quin Christiani quilibet status sui decentiam imminuere teneantur, & ad tempus abdicare, ut pauperibus in extrema necessitate constitutis subveniant. Hinc *S. Greg.* Hom. 20. in Evangelia, explicans illa

Luc. 3.

S. Joannis Baptistæ verba: *Qui habet duas tunicas, det non habenti; & qui habet escas, similiter faciat;* ait: „ Per hoc quod tunica plus est necessaria usui nostro, quam pallium, ad fructum dignum pœnitentiæ pertinet, ut non solum exteriora quæque, & minus necessaria, sed ipsa valde nobis necessaria dividere cum proximis debeamus, scilicet vel escam, qua carnaliter vivimus, vel tunicam, qua vestimur. Quia enim in lege scriptum est: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*, minus proximum amare convincitur, qui non cum eo in necessitate illius etiam ea, quæ sibi sunt necessaria, partitur „. Homicidii certe reus est,

qui

qui pauperi ad eas angustias redacto non succurrit, secundum illud *Lactantii*, lib. 6. *Divinarum Institutionum*, cap. 11. „ „ Largire cæcis, debilibus, claudis, destitutis, quibus, nisi largiare, moriendum est; inutiles sunt hominibus, sed utiles Deo, qui eos vita, qui spiritu donat, qui luce dignatur. Fove, quantum in te est, & animas hominum, ne extiguantur, humanitate sustenta. Qui succurrere perituro potest, si non succurrerit, occidit „ „. Hinc illud *S. Ambrosii* nomine laudari solitum: Refertur 1. p. Decreti, dist. 86. cap Pasce. *Quisquis pascendo hominem servare poteras, si non pavisti, occidisti.* Hinc verus *Ambrosius*, lib. *De Bono mortis*, cap. 8. „ „ Si quem viderimus pauperem moriturum, sumptu juvemus; & dicat unusquisque nostrum: *Benedictio morituri in me veniat.* Si quem viderimus debilem, non deseramus; si quem in extremis positum, non relinquamus; occurrat & nobis dicere: *Benedictio morituri in me veniat.* Laudet & te unusquisque moriturus, unusquisque depositus in ævo, unusquisque confectus vulnere gravi, unusquisque morbo absumptus, & jam morti proximus Hic versiculus quantos benedici fecit? Quoties mihi pudorem incussit, si moriturum præterii, si non visitavi graviter ægrum, si fastidivi inopem, si captivum non redemi, si senem sprevi? Sit ergo in corde id semper, ut stimulet duriores, ut admoneat promptiores. Resonent te postrema verba morituri, & benedictionem tui egrediens corpore anima secum vehat. Eripe etiam eum, qui ad mortem ducitur, qui periturus erat, nisi tu subvenisses, ut dicas: *Benedictio perituri in me veniat* „ „.

Homicidii reus est, qui pauperi in extrema necessitate constituto etiam ex necessariis sui status non succurrit.

Job 29.

Id ipsum docet *S. Joan. Chrys.* Hom. 11. in Ep. ad Romanos. „ „ Hoc ipsum (*inquit*) quantam gehennam meretur, cum fratrem tuum, qui bonorum arcanorum tecum particeps factus, atque eo usque a Domino honoratus est tuo, in infinitas calamitates præcipites agis, ut lapides, ut domus tuæ pavimentum, ut animantium ratione carentium, ornatumque

hujusmodi minime sentientium corpora exornes? Te ne tam solicitam alendi canis curam gerere, hominem autem, seu (ut verius dicam) Christum ipsum, propter canem, & ea (quæ modo diximus omnia) ad summam famem adigi? Quid hac confusione pestilentius? Quid hac iniquitate lethalius? Quot tandem ignei fluvii ad hujusmodi animam depascendam satis esse possunt? Hem! Qui ad Dei similitudinem conditus est, pannosus, indecorusque jacet per tuam inhumanitatem, muli autem uxorem tuam portantes, tum pelles, & ligna, quibus tectum illud texitur, multo auro splendescunt. Christi autem membrum, & is, propter quem e cœlo ad nos Deus descendit, sanguinemque pretiosuum effudit, avaritia tua nequidem necessarium cibum habet. Et lectuli quidem argento undique cincti, undique ornati sunt: Sanctorum vero corpora vel necessario operculo carent, ac tibi minoris fit ipse Christus, quam famulorum grex, quam muli, quam lectus, quam sedile, quam scabellum. Omitto enim vasa his etiam viliora... Brutis inhumanior es affectu, qui cum erga ea, quæ sensu omnino carent, studium impendas, Dei templa fame, ac nuditate perire sinas „„.

Idem sensit *S. Greg. magnus*, qui dum quemdam pauperem in angustis Andronarum recessibus, a vespillionibus inveniri mortuum contigisset, æstimans eum stipis inopia periisse, ita per aliquot dies a Missarum celebratione vacando tristatus est: *Tanquam si eum propriis manibus, quod dictu nefas est, peremisset*; ut refert *Joannes Diaconus* in ejus vitâ lib. 2. cap. 29. Quod opere docuit, scriptis tradidit sanctissimus Pontifex. Ait enim *Pastoralis Curæ* 3. P. Admonitione 21. „„ Admonendi sunt, qui nec aliena appetunt, nec sua largiuntur, ut sciant solicite, quod ea, de qua sumpti sunt, cunctis hominibus terra communis est, & idcirco alimenta quoque omnibus communiter profert. Incassum ergo se innocentes putant, qui commune Dei munus sibi privatim vindicant; qui cum accepta non tribuunt, in proximorum

rum

rum nece grassantur ; quia tot pene quotidie perimunt, quot morientium pauperum apud se subsidia abscondunt „ „.

Hanc vero sententiam SS. Patres ex Scripturis sacris hauserunt. Dicitur enim Prov. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem ; & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses. Si dixeris : Vires non suppetunt ; qui inspector est cordis, ipse intelligit, & Servatorem animæ tuæ nihil fallit, reddetque homini juxta opera sua.* Et Eccli. 34. *Panis egentium vita pauperum est ; qui defraudat illum, homo sanguinis est.*

Hinc divitis illius epulonis damnationem in ejus duritiem, quam extrema Lazari mendici necessitas non commovit, SS. Patres post Evangelium refundunt. *S. Petrum Chrysologum* inter alios audiamus, Serm. 121. „ „ Iste dives (*inquit*) imo divitiarum captivus, servus opum, & ipsis censibus compeditus, tantum pompæ immobile sepulcrum, in quo pietatis totus utique, & visus defecerat, & auditus, non jam personam, non pauperem, sed ipsam misericordiam despicit ad januam suam Lazaro sic jacente. Purpura, bysso, delicatis vestibus, epulis blandis ferrea viscera crudelis anima nutriebat, quem Deus humanæ salutis avidus inquisitor emollire cupiens, non tam Lazarum, quam ipsum pietatis conflatorium ejus projecit ad januam : Conflatorium dixi, propter ferrea viscera. Impiis ergo oculis mendicus Lazarus ingeritur, admovetur, & ut dives dare possit, magis magisque divitis census cumulatur ; sed dives adamante durior, quidquid Deus pauperis propter alimoniam, divitis conferebat ad censum, ille aut effundebat turpiter, aut crudeliter reponebat. Item Deus, ut non taceret, ut clamaret, ut admoneret divitem, ut panem se quærere tantum jejuniis pauper ostendat, ut vel ad minima largienda abundantis impellat animum, augetur pauperi fames. *Cupiebat* (inquit) *de micis saturari, quæ cadebant de mensa divitis.* At dives variis crapulatus ferculis indigeriem suam ructabat ad coelum, ne vocem pau-

Lucæ 16.

Duritia erga pauperes causa damnationis divitum.

peris humi, & taliter jacentis audiret. Itemque Deus, quia obturatis auribus unius oris nil erat vox clamantis, ad aperiendum cor divitis, totum corpus pauperis vulneribus aperit, ut in admonendo divite tot essent pauperis ora, quot vulnera. Solvuntur viscera, ulcera producuntur, hiatus vulnerum dilatatur, sanies effunditur, & tota pauperis caro componitur in scenam pietatis; ut quem vox esurientis non moverat, vel suspiria, vel dolores, vel gemitus, & tota ærumnarum congeries commoveret; sed dives superbo oculo, & insatiabili corde, hæc omnia & audire, & videre, & sentire contemnit. Quærit adhuc Deus, quemadmodum dives a sua obstinatione solvatur. Solvit pauperi manus a suis artubus, uti nec abigeret canes divitis, quos vulneribus suis divitis erat pasturus in vulnus; & novo modo, Fratres, humanitatis ordo mutatur? Fit humana mendicitas, ut cupiditas prodatur inhumana. Dives pauperem nec cadentibus de mensa micis pascit; & Lazarus pauper, quia aliud non habebat, etiam de carnibus suis canibus humanus extitit. Miser dives, si panem non dedisti, quare vel canes abigere noluisti? Sed mitiores te canes tui, imo tu sævior canibus tuis; nam te sæviente illi parcunt, qui non ad morsum dentes, sed linguas ad obsequium sic producunt, ut in modum spongiæ non vexent vulnera, sed detergant. Dives in canibus tuis famem pietas vicit; in te impietatem saturitas non evicit „ „. Idcirco dives *Sepultus est in inferno*, & clamabat ad Abraham: *Pater Abraham miserere mei.* Stulte petit a patre misericordiam, quam negaverat fratri. *Miserere mei.* Quid illi cum misericordia, cui jam totum in pœnam? Aut quæ illi supplicatio apud patrem poterit subvenire, cui in sinu patris residet accusator? „ „ Pectus patris Lazarus tenet, & totam sancti cordis pulsat æquitatem, quatenus se filii patrem boni, mali judicem servet. *Mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aqua, & refrigeret linguam meam.* Sitit itaque guttam, qui vini lacus, cum

pau-

pauper sitiret, effudit; & stilla digiti extremi credit gehennæ flammas extinguere, qui mensuris per totam diem ebrietatis nox extinxit incendia. Sed hanc sibi guttam ad refrigerium dari petit, ad ardorem pauperis quam negarat. Ista gutta est, dives, quæ te facit crudelem; ista gutta est, quæ os Lazari a te negata siccavit; quia ad refrigerium pauperis & gutta sufficit, & mica. *Cupiens* (inquit) *saturari de micis, quæ cadebant de mensa.* Spargebatur panis, fundebatur vinum, & quod ad extremam vitam pauperis negabatur, hoc totam divitis peribat ad pompam. *Et mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aqua, & refrigeret linguam meam.* Lingua in capite, caput mali, ipsa derogat egeno, insultat pauperi, pietate latrat, misericordiam carpit; & merito prima est in gehenna, in cruciatu prævia, dum poenarum, quia ipsa interdixit misericordiam, cui datum fuerat, ut juberet „ „. Dives ille (inquit *S. August.* Ser. 178. alias 9. *De Verbis Apostoli*) non est dictus raptor rerum alienarum. „ „ Erat quidem *Dives* (*inquit*) qui induebatur purpura, & bysso, & epulabatur quotidie splendide. *Dives* (*inquit*) *erat*, Non dixit, calumniator; non dixit, pauperum oppressor; non dixit, rerum alienarum raptor, aut delator, aut receptor; non dixit, pupillorum spoliator; non dixit, viduarum persecutor; nihil horum; sed: *Erat quidam dives.* Quid magnum est? Dives erat, de suo dives erat. Cui aliquid tulerat? An forte auferret, & Dominus de illo reticeret, & personam ejus acciperet, si crimina ejus absconderet, qui nobis dicit: *Nolite personaliter judicare?* Joan. 7. 24.
Si vis ergo audire crimen divitis illius, noli amplius quærere, quam audis a veritate. *Dives erat, induebatur purpura, & bysso, & epulabatur quotidie splendide.* Quod ergo ejus crimen? Jacens ante januam ulcerosus, & non adjutus. Hoc enim aperte de illo dictum est, quod immisericors erat. Nunquid enim, si pauper ante januam jacens sufficientem panem a divite acciperet, diceretur de illo, quia cupiebat sa-

 tu-

turari de micis, quæ cadebant de mensa divitis? Propter hanc solam inhumanitatem, qua contemnebat pauperem ante januam suam jacentem, nec congrue, digneque pascebat, mortuus est, & sepultus; & cum apud inferos in tormentis esset, levavit oculos suos, & vidit pauperem in sinu Abrahæ. Et quid pluribus immoror? Desideravit guttam, qui non dedit micam; non recepit justa sententia, qui non dedit crudeli avaritia „ „.

Eleemosynæ præceptum explicatur ex S. Thom.

Statutam superius Regulam confirmat *S. Thomas*, 2. 2. qu. 23. art. 5. „ Dare (*inquit*) eleemosynam „ de superfluo, est in præcepto, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate „. Et art. 6. Necessarium dupliciter dici observat; uno modo, sine quo aliquid esse non potest; & de tali necessario omnino eleemosyna dari non debet. Puta, si aliquis in articulo necessitatis constitutus, haberet solum, unde ipse, & ejus familia sustentari posset. „ „ De hoc enim necessario eleemosynam dare, est sibi, & suis vitam subtrahere; *casum excipit S. Thomas, in quo* subtrahendo sibi, daret alicui magnæ personæ, per quam Ecclesia, vel respublica sustentaretur; quia pro talis personæ liberatione seipsum, & suos laudabiliter periculo mortis exponeret, cum bonum commune sit proprio præferendum „ „. Alio modo aliquid necessarium esse dicitur, sine quo non potest convenienter vita transigi secundum conditionem, & statum propriæ personæ, & aliarum, quarum ei cura incumbit. De hujusmodi necessario (inquit S. Thomas) eleemosynam dare, *non cadit sub præcepto, sed sub consilio*; illis nimirum pauperibus, qui communem tantum necessitatem patiuntur. „ „ Inordinatum enim esset, si aliquis tantum sibi de bonis propriis subtraheret, ut aliis largiretur, quod de residuo non posset vitam transigere convenienter secundum proprium statum, & negotia occurrentia. Nullus enim inconvenienter vivere debet „ „. Atque hanc esse Doctoris angelici mentem, probant exceptiones, quas affert. „ „ Sed ab hoc (*inquit*) tria sunt

exci-

excipienda. Primum est, quando aliquis statum mutat, puta, per religionis ingressum. Tunc enim omnia sua propter Christum largiens, opus perfectionis facit, se in alio statu ponendo. Secundo, quando ea, quæ sibi subtrahit, etsi sint necessaria ad convenientiam vitæ, tamen de facili resarciri possunt, ut non sequatur maximum inconveniens. Tertio, quando occurreret extrema necessitas alicujus privatæ personæ, vel etiam aliqua magna necessitas reipublicæ. In his etiam casibus laudabiliter prætermitteret aliquis id, quod ad decentiam sui status pertinere videretur, ut majori necessitati subveniret „„. Laudabile dixit *S. Thomas*, non quod meri consilii esse censeret eleemosynam de necessariis ad decentiam status dare pauperi necessitatem extremam patienti; sed quod ratio laudabilis ad illud moveat, scilicet divini præcepti executio, & fraternæ miseriæ alleviatio, tantum abest, ut ea, quæ ad status decorem necessaria sunt, imminuere, vel resecare, in tali casu sit inordinatum, vel indecens. Ipse sui sit interpres, *S. Thomas*, in 4. Sent. dist. 15. qu. 2. art. 1. qu. 4. „„ Cum (*inquit*) usus divitiarum sit ordinatus ad subveniendum necessitatibus præsentis vitæ: *Qui divitiis in eum finem non utitur*; vel inordinate utitur, a virtute recedit. Ordo autem subventionis talis debet attendi quantum ad duo: Primo ex parte eorum, quibus subvenitur, ut primo sibi, postea sibi conjunctis subveniat, deinde extraneis. Secundo, ex parte necessitatis talis debet esse ordo, ut prius absolutæ necessitati subveniatur, quam necessitati conditionatæ; quæ est, cum quis indiget aliquo ad sui status decentem conservationem. Et ideo præceptum legis ad hoc obligat, ut illud, quod superest alicui post subventionem perfectam, & sibi conjunctis (puta, familiæ, quam gubernare debet) respectu utriusque necessitatis, in eleemosynas expendat ad subveniendum aliis respectu utriusque dictarum necessitatum.,. Et similiter præceptum legis obligat, quod etiam necessitati extraneorum absolutæ primo sub-

veniatur, quam necessitati propriæ, vel propinquorum conditionatæ. Et ideo dicitur communiter, quod dare eleemosynam de superfluo, cadit in præcepto; & sic dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate, dare autem de eo, quod est necessarium necessitate secunda; non autem de eo, quod est necessarium necessitate prima; quia hoc esset contra ordinem charitatis „ „. Legis igitur divinæ præcepto tenetur dives eleemosynam dare pauperi ad extremæ necessitatis angustias, vel periculum redacto, ex eo, quod necessarium sibi, vel suis est necessitate duntaxat conditionata, scilicet ad decentem sui status conservationem; & nisi det, lethalis obdurationis adversus misericordiam reus est. „ „ Præterea, quando alius est in statu extremæ necessitatis, efficiuntur ei omnia communia; unde etsi per violentiam, vel furtum acciperet, non peccaret „ „ (inquit *S. Thomas* in responsione ad secundum.) Rem igitur alienam retinet, qui pauperi ad extremæ necessitatis angustias redacto ex iis, quæ ad sui status decorem necessaria videntur, non subvenit. Et in responsione ad quartum, ait, præceptum de eleemosyna eroganda obligare ex parte accipientis: „ „ Quando apparent signa probabilia extremæ necessitatis futuræ, nisi ei subveniatur; ut cum aliquis vidit alios impotentes, vel pigros ad subveniendum, & pauperem indigentem cibo, & potu, & aliis vitæ necessariis, nec sibi satisfacere posse. Non enim expectanda est ultima necessitas; quia tunc forte non posset juvari natura jam fame, vel siti consumpta. Dicit enim Chrysostomus *Hom. 76. in Joan.* Non oportet pauperem ululantem deceptorem vocare. Quid dicis, o homo, propter unum panem deceptionem quis complicat? Utique dicis; quocirca maxime misericordiam consequatur, aut maxime necessitati eripiatur „ „.

REGULA VI.

Lethalis obdurationis adversus misericordiam reus est, qui pauperibus in gravi necessitate constitutis eleemosynas non erogat ex iis quæ suæ, suorumque sustentationi superflua sunt, tametsi ad status, seu conditionis suæ decentiam sint necessaria.

Gravis necessitas dicitur, ex qua mors si non evidenter imminere judicatur, probabili certe conjectura metuitur. Item cum quis versatur in evidenti periculo patiendi grave aliquod detrimentum, ut gravem morbum, carcerem, infamiam, amentiam; cum ingenuas mulieres in periculum prostitutionis egestas adducit, &c. Tunc (inquam) lethalis adversus misericordiam obdurationis reus est, qui eleemosynam non erogat etiam ex iis, quæ ad decorem sui status, aut dignitatis conservandum sunt necessaria. Non solum enim extremam, sed gravem necessitatem expressit dilectus Domini discipulus, Ep. 1. cap. 3. scribens: *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo?* Quæ verba explicans *S. August.* Tract. 5. in illam Epistolam, num. 12. ait: „ „ Ecce unde incipit charitas. Si nondum es idoneus mori pro fratre, jam idoneus esto dare de tuis facultatibus fratri. Jam percutiat viscera tua charitas, ut non de jactantia facias, sed de intimo adipe misericordiæ; ut consideres illum in egestate positum. Si enim superflua non potes dare fratri tuo, animam tuam potes ponere pro fratre? Jacet pecunia in sinu tuo, quam tibi fures possunt auferre; & si illam non auferent fures, moriendo illam deseres, etiamsi te illa viventem non deserat; quid inde facturus es? Esurit frater tuus, in necessitate positus est; fortassis suspenditur, a creditore angustatur; non habet ipse, habes tu: frater tuus est, simul empti estis, unum est pretium vestrum, ambo Sanguine Christi redempti estis; vide, si misereris, si habes facultates mundi.

Quæ necessitas gravis censeatur.

Obligatio divitum ad subveniendum pauperibus in ea constitutis.

Quid

Quid ad me pertinet, forte dicis? Ego daturus sum pecuniam meam, ne ille molestiam patiatur? Si hoc tibi responderit cor tuum, dilectio patris non in te manet. Si dilectio patris non in te manet, non es natus ex Deo. Quomodo te gloriaris esse Christianum? Nomen habes, & facta non habes. Quid tibi prodest nomen, ubi res non invenitur „ „.

Eamdem Regulam confirmat *S. Ambr.*, lib. 1. *De Officiis*, cap. 30. „ „ Grandis culpa (*inquit*) si sciente te fidelis egeat, si scias eum sine sumptu esse, fame laborare, ærumnam perpeti, qui præsertim egere erubescat; si in causam ceciderit, aut captivitatis suorum, aut calumniæ, & non adjuves; si sit in carcere, & pœnis, & suppliciis propter debitum aliquod justus excrucietur; si tempore afflictionis suæ nihil a te impetret, si tempore periculi, quo rapitur ad mortem, plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morituri „ „.

Explicatur S. Thom.

Non diffiteor *S. Thomam*, 2. 2. qu. 32. art. 5. duos tantum statuere casus, quibus præceptum eleemosynæ obligat, scilicet ratione extremæ necessitatis, & ratione superflui; alias autem rem esse meri consilii. „ „ Sic ergo (*inquit*) dare eleemosynam de superfluo, est in præcepto, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate. Alias autem eleemosynam dare est in consilio; sicut & de quolibet meliori bono dantur consilia „ „. Verum necessitatis extremæ nomine *S. Thom.* gravem quoque necessitatem significasse, constat evidenter ex ipsius responsione ad tertium. „ „ Est (*inquit*) aliquod tempus, in quo mortaliter peccat, si eleemosynam dare omittat. Ex parte quidem recipientis, cum apparet evidens, & urgens necessitas; nec apparet in promptu, qui subveniat. Ex parte vero dantis, cum habet superflua, quæ secundum statum præsentem non sunt sibi necessaria „ „.

REGULA VII.

Lethalis obdurationis adversus misericordiam rei sunt, qui pauperibus communem necessitatem patientibus superflua non erogant, id est, ea quæ suæ, ac suorum sustentationi, atque status sui, ac dignitatis decentiæ conservandæ non sunt necessaria.

Id probat primo divina hæc sententia, Ezech. 16. *Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, & saturitas panis; & abundantia, & otium ipsius, & filiarum ejus; & manum egeno, & pauperi non porrigebant.*

De obligatione divitum erga pauperes necessitatem communem patientes.

Id deinde probant S. Joannis Baptistæ verba, Lucæ 3. *Qui habet duas tunicas, det non habenti; & qui habet escas, similiter faciat.* Quæ verba *S. Hier.* explicans, Epist. 150. ad *Edibiam*, unius tunicæ nomine significari asserit: „ „ Quidquid corpori nostro sufficere potest, & humanæ succurrere imbecillitati; *Escarum vero, seu victus unius diei nomine*, quidquid in præsentibus alimentis necessarium est. Unde præceptum est, non cogitetis de crastino, hoc est, de futuro tempore. Et Apostolus: *Habentes* (inquit) *alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.* Si plus habes, quam tibi ad victum, vestitumque necessarium est, illud eroga, & in illo debitricem esse te noveris „ „.

Idem probant Christi verba, Lucæ 11. *Verumtamen quod superest, date eleemosynam.* Quæ verba *S. Greg.* libr. 12. Epist. 30. ad *August.* Episcopum, ad interrogationem 2. respondens, hoc brevi commentario illustrat: „ „ Omne, quod superest necessitatibus, in causis piis, ac religiosis erogandum est, Domino, ac magistro omnibus dicente: *Quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis* „ „.

Idem probant Christi judicis sententiam extremam in reprobos pronuntiantis verba terribilia: *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum: Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare: Sitivi, & non dedistis* Matth. 25.

mihi

mihi potum, &c. Quibus verbis non extremam, neque gravem, & urgentem, sed quamcunque necessitatem exprimit, cui sublevandæ superflua pauperibus non erogarunt. Hinc *S. August.* lib. I. *Contra Adversarium legis, & Prophetarum*, cap. 16. „„ Ecce (*inquit*) pro esca temporali, non ablata, sed non data, æternum, & horrendum supplicium comminatur. Et recte, si consulas veritatem. Perparvum est enim, quod in eleemosynis datur; sed cum pie datur, æternum inde meritum comparatur. Et ideo potius, quia parvum est, quod datur, magna impietate non datur. Unde non mirum est, quod tantæ sterilitati velut infructuosarum arborum, ignis æterni supplicium præparatur „„.

Christus reprobis in judicio solas eleemosynas pauperibus negatas exprobrabit.

Et Serm. 60. alias *De Tempore* 50. cap. 10. „ „ Illis, quos damnaturus est, imo plus illis, quos coronaturus est, solas eleemosynas imputabit, tanquam dicens; difficile est, ut si examinem vos, & appendam vos; & scruter diligentissime facta vestra, non inveniam, unde vos damnem: sed ite in regnum, esurivi enim, & dedistis mihi manducare. Non ergo itis in regnum, quia non peccastis; sed quia vestra peccata eleemosynis redemistis. Rursus & illis: Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus. Et illi tanquam noxii, olim rei, sero trementes, attendentes peccata sua, quando auderent dicere, immerito se damnari, immerito in se hanc depromi a judice tam justo sententiam? Sine dubio videbunt se juste damnari pro se, juste damnari pro sceleribus, & criminibus suis; & quasi eis diceret, non, non inde putatis, sed quia esurivi, & non dedistis mihi manducare. Si enim ab illis omnibus vestris facti aversi; & ad me conversi, illa omnia crimina, atque peccata eleemosynis redemissetis, illæ eleemosynæ modo liberarent vos; & a reatu tantorum criminum absolverent. Beati enim misericordes, quoniam ipsis misericordia præstabitur. Modo autem, Ite in ignem æternum. Judicium sine misericordia ei, qui non fecit misericordiam „ „.

Jacob 2.

Idem

Idem probat S. Joannis locus supra laudatus Ep. 1. cap. 3. *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Christianus quisque tenetur charitatem Dei in animo habere, siquidem, ut ait idem Apostolus: *Qui non diligit, manet in morte.* Charitatem autem Dei non habet, qui necessitati proximi non solum gravi, sed communi succurrere negligit. Nullum enim excipit dilectus Christi Apostolus. Unde ibidem ait: *Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate.* Quem locum expendens S. *Augúst.* Tract. 6. in hanc Ep. ait: „ „ Hinc incipit ista charitas, ut de suis superfluis tribuat egenti. *Et Tract. 50. in Evangelium S. Joannis.* Unge pedes Jesu, bene vivendo dominica sectare vestigia. Capillis terge; si habes superflua, da pauperibus, & Domini pedes tersisti. Habes, quid agas de superfluis tuis; tibi superflua sunt, sed Domini pedibus necessaria „ „.

Charitatem non habet qui necessitatibus pauperum, etiam communibus, de superfluis suis non subvenit.

Hanc Regulam confirmat S. Paulus, cum ipsis infimæ sortis hominibus, & artificibus præcipit, ut laborent, non solum ad victum comparandum; sed ut aliquid seponere possint, ex quo pauperibus subveniant: *Ad Ephes.* cap. 4. *Qui furabatur, jam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis, quod bonum est, ut habeat, unde tribuat necessitatem patienti.* Et 1. *Ad Tim.* 6. ipsum docens quomodo erga divites gerere se debeat: *Divitibus* (inquit) *hujus seculi præcipe.. Divites fieri in operibus bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.* Non paucas eleemosynas erogare jubet, sed plurimas, & uberrimas, ex quibus thesaurus in futuram vitam cumuletur; non interdum, sed frequenter; non ex consilio, sed ex præcepto ad illas erogandas teneri docet, *Præcipe*, adeoque non tantum pauperibus ad extremam necessitatem redactis, qui raro admodum occurrunt, sed quamcunque necessitatem patientibus, sive publice, & ostiatim, sive clanculum, & priva-

tim

tim mendicent, sive in Xenodochiis, & Ptochiis fidelium misericordia communiter sustententur: De quibus ait Christus Matth. 26. *Semper pauperes habetis vobiscum.*

Superflua divitum pauperibus debentur.

Confirmatur hæc Regula SS. Patrum suffragio, asserentium superflua divitum pauperibus deberi, atque adeo non solum ex charitate, sed ex justitia, non quidem in foro seculi, sed in foro Dei teneri ad superflua, cum naturæ, tum personæ, sive status, pauperibus eroganda. Ita *S. Basilius*, Hom. in illud S. Lucæ, *Destruam horrea mea*, &c. Quis (inquit) peculator? Ille, qui ad se unum transfert, quæ sunt singulorum. „„ Tu ergo nonne peculator, qui ea, quæ dispensanda, distribuendaque acceperis, tibi uni propria facias? Nonne, qui vestem diripuerit, spoliator appellabitur? Qui autem nudum non vestierit, modo potuerit, an alio quam spoliatoris nomine donandus erit? Esurientis est panis, quem tu retines; nudi est vestis, quam in arca servas, discalceati calceus, qui apud te marcescit; indigentis argentum, quod possides defossum. Quocirca tam multis injuriam facis, quam multis opem conferre potuisti „„.

Divites, qui superflua sua pauperibus non erogant, ut raptores in judicio Dei punientur. Isa. 3.

Ita *S. Joan. Chrys.* Concione 2. *de Lazaro*, Tom. 5. „„ Rapina est (*inquit*) de suis facultatibus non impartiri. Quapropter Deus accusans Judæos per Prophetam, ait: *Produxit terra proventum suum, & non intulistis decimas, sed rapina pauperis est in domibus vestris.* Quoniam (*inquit*) oblationes solitas non dedistis, rapuistis ea, quæ sunt pauperis. Ita divites affatur per Malachiam Prophetam, ut intelligant divites, sese res pauperum possidere, etiamsi ex paterna hereditate eis obvenerint, etiamsi aliunde pecunias ex æquo, & bono conflaverint. Et alibi: *Ne spolies* (inquit) *vitam pauperis.* Qui autem spoliat, intervertit aliena. Nam spoliatio quædam admittitur a nobis, cum aliena rapimus, & detinemus. Unde discimus nos, si eleemosynæ præceptum infregerimus, eodem supplicio affectum iri, quo raptores, &

& spoliatores affici solent. Nostræ facultates, undecumque obvenerint, illius sunt Domini, cujus obsequio mancipati sumus. Quod si eas egentibus erogaverimus, maximas opes procul dubio inde capiemus. Ideo enim uberiores divitias nobis indulsit Deus, non ut eas in scortationes, in temulentiam, in ingluviem, superbasque vestes, fœdamque mollitiem effunderemus, sed egenis, & calamitosis earum largitione succurreremus. Quemadmodum enim regalis ærarii custos, si commissas sibi pecunias illis ipsis, quibus est jussus distribuere, impartiri neglexerit, sed in suas contulerit voluptates, & delitias, plectitur, & exauctoratur; ita vir dives se gerere debet ad instar quæstoris cujuspiam, qui ab ipso Deo pecunias pauperibus erogandas acceperit. Quapropter si majorem ejusmodi pecuniarum copiam, quam poscat sua ipsius necessitas, suos in usus convertat; se gravissime plectendum esse noverit. Non enim ejus sunt, quæ possidet, sed conservorum, quos egestas afflixerit. Parcamus igitur nostris opibus ut alienis, ut vere in nostram possessionem transeant. Quomodo autem illis parcemus? Si eas non contulerimus in sumptus supervacaneos, nec in nostros duntaxat usus converterimus, sed in manus pauperum effuderimus. Nam quantumvis opulentus fueris, creditarum tibi pecuniarum redditurus es rationem, si ex eis impenderis plus, quam tua necessitas postularet. Hoc ipsum factitatur in Magnatum ædibus. Multi quippe suos redditus, suas apothecas committunt famulis; famuli illi commissa studiosissime tuentur, & servant, nec iis abutuntur, at distribuunt prout herus edixerit. Hoc ipsum, quisquis es dives, facito. Non enim plura cæteris accepisti bona, ut solus ea consumeres, sed ut ea indigentibus proximis impartiendo, boni dispensatoris gloriam tibi comparares „ „.

Ita *S. Ambr.* lib. *de Nabuthe*, cap. 12. „ „ *Ne dixeris* (inquit Deus) *cras dabo*. Qui non patitur te dicere, *Cras dabo*, quomodo patitur dicere, non Prov. 3.

 dabo?

dabo? Non de tuo largiris pauperi, sed de suo reddis. Quod enim commune est in omnium usum datum, tu solus usurpas. Omnium est terra, non divitum; sed pauciores, qui non utuntur suo, quam qui utuntur. Debitum igitur reddis, non largiris indebitum. *Ideo ait Scriptura: Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde debitum tuum, & responde illi pacifica in mansuetudine. Et Serm. 8. in Psal.* 118. Misericordia quidem justitiæ portio est; ut si velis donare pauperibus, hæc misericordia justitia est, secundum illud: *Dispersit, dedit pauperibus; justitia ejus manet in æternum.* Deinde, quia conformis tuus injustum est, ut non adjuvetur a socio; cum præsertim Dominus Deus noster terram hanc possessionem omnium hominum voluerit esse communem, & fructus omnibus ministrare; sed avaritia possessionum jura distribuit. Justum est igitur, ut si aliquid tibi privatum vindicas, quod generi humano, omnibus animantibus in commune collatum est, saltem aliquid inde pauperibus aspergas; ut quibus juris tui consortium debes, his alimenta non deneges „„.

Eccli. 4.

Psal. 111.

Idem lib. 2. in Lucam n. 77. „„ Singulis (*inquit*) generibus hominum conveniens tribuit S. Jo. Baptista responsum, unum omnibus, ita Publicanis, ne ultra præscriptum exigant; militibus, ne calumniam faciant, ne prædam requirant; docens idcirco stipendia constituta militiæ; ne dum sumptus quæritur, prædo grassetur. Sed hæc, & alia officiorum præcepta propria singulorum; misericordia communis est usus, ideo commune præceptum; omnibus officiis, omnibus ætatibus necessaria, & ab omnibus deferenda. Non Publicanus, non miles excipitur, non agricola, vel urbanus, dives, & pauper, omnes in commune admonentur, ut conferant non habenti. Misericordia enim plenitudo virtutum est. Et ideo omnibus est proposita perfecta forma virtutis, ne vestimentis, alimentisque suis parcant. Misericordiæ tamen ipsius pro possibilitate conditionis huma-

Misericordia plenitudo virtutum.

ma-

manæ mensura servatur, ut non sibi unusquisque totum eripiat; sed, quod habet, cum paupere partiatur „„.

Ita *S. August.*, Serm. 50. alias de diversis 15. „„ Cur non miseri intelligunt, quod apud Aggæum loquens Dominus, propterea dixerit: *Meum est aurum, & meum est argentum*, ut & ille, qui non vult cum indigentibus communicare, quod habet, cum audit præcepta faciendæ misericordiæ, intelligat, Deum non de illius, cui jubet, sed de re sua jubere donari; & ille, qui aliquid porrigit pauperi, non se arbitretur de suo facere, ne forte non tam confirmetur misericordiæ nomine, quam infletur superbiæ vanitate? *Meum est* (inquit) *aurum, & meum est argentum*, non vestrum, o divites terræ. Quid ergo dubitatis pauperi dare de meo, aut quid extollimini cum datis de meo „„?

Aggæi 2. 9.

Dives, non de suo, sed de rebus Dei donat pauperi, cum eleemosynam erogat.

Idem Serm. 206. alias de Diversis 70. „„ Hinc (*inquit*) intelligit animus christianus, quantum remotus esse debet a fraude alienæ rei, quando sentit simile esse fraudi, si superflua sua non tribuerit indigenti „„. Sed, o cæca hominum corda! dant necessaria, ut hic diutius, vel misere vivant; nolunt dare superflua, ut in æternum cum Christo regnent. „„ Quam multos invenimus, qui dicant, tollat fiscus res meas, ut serius moriar. Et tamen, o amator temporalis vitæ, si tollat fiscus, te spoliat in hoc seculo; si tollat Christus, tibi servat in cœlo. Propter hanc vitam volunt habere homines, unde vivant, & propter hanc volunt dare, unde vivant. Quod tibi servas, unde vivas, hoc das, ut vivas forte fame defecturus. Et tamen dicis: Tollat, quid ad me? Mendicare volo. Das, unde vivas, mendicare paratus, ut vivas. Paratus es, datis etiam necessariis, mendicare in hoc mundo; & non es paratus, erogatis superfluis, regnare cum Christo „„? Verba sunt *S. August.* Serm. 302. alias *De Diversis*, 111. cap. 6.

Idem Serm. 61. alias 5. *De verbis Domini*, cap. 7. „„ Mendici (*inquit*) Dei sumus; ut agnoscat ille men-

Mendici Dei sumus.

dicos suos, agnoscamus & nos nostros. Sed & illi etiam cogitemus, quando petitur a nobis, qui petunt, a quibus petunt, quid petunt. Qui petunt? Homines. A quibus petunt? Ab hominibus. Qui petunt? Mortales. A quibus petunt? A mortalibus. Qui petunt? Fragiles. A quibus petunt? A fragilibus. Qui petunt? Miseri. A quibus petunt? A miseris. Excepta substantia facultatum, tales sunt, qui petunt, quales sunt, a quibus petunt. Quam frontem habes petendo ad Dominum tuum, qui non agnoscis parem tuum? Non sum (*inquit*) talis, absit a me, ut talis sim. Inflatus obsericatus ista loquitur de pannoso, sed ego nudos interrogo. Non interrogo in vestibus quales sitis, sed quales nati fueritis. Ambo nudi, ambo infirmi, miseram vitam inchoantes, ideo ambo plorantes. Recole dives primordia tua, vide, utrum huc aliquid attuleris. Jam venisti, & tanta invenisti. Dic, quid attuleris, aut si dicere erubescis, Apostolum audi: *Nihil* (inquit) *intulimus in hunc mundum, sed nec auferre aliquid possumus.* Quid ergo sequitur? *Victum, & tegumentum habentes, his contenti simus.* Nihil dives habet de divitiis suis, nisi quod ab illo postulat pauper, victum, & tegumentum. Hinc tu quid plus habes ex omnibus, quæ habes? Accepisti victum, accepisti necessarium tegumentum. Necessarium dico, non inane, non superfluum. Quid plus de divitiis tuis capis? Certe omnia tua superflua erunt. Quæ sunt tua superflua, sint pauperibus necessaria. *Et infra: Non cogam* (inquit) *divites cibis pauperum vilibus, & inconditis vesci.* Utantur divites consuetudine infirmitatis suæ; sed doleant aliter se non posse. Melius enim possent, si aliter possent. Si ergo non extollitur pauper de mendicitate, tu quare extolleris de infirmitate? Conceditur tibi, utere superfluis, da pauperibus necessaria, utere pretiosis, da pauperibus vilia. Expectat a te, expectas a Deo; expectat ille manum, quæ facta est tecum, expectas tu manum, quæ fecit te. Sed non solum te fecit, sed & pauperem tecum. Dedit vobis

Ut a Deo impetrent divites ejus dona, necesse est, ut dent pauperibus.

1. Tim. 6. 7.

unam

unam viam istam vitam; invenistis vos comites, unam viam ambulatis; ille nihil portat, tu nimium oneratus es; ille nihil secum portat, tu tecum plus portas, quam opus est. Oneratus es; da illi de eo, quod habes; & illum pascis, & onus minuis „ „.

Idem Serm. 85. alias *De Tempore*, 205. „ „ Decimas dabant Scribæ, & Pharisæi, pro quibus Christus nondum Sanguinem fuderat; ne forte aliquid magnum facere te putes, quia frangis panem pauperi; & vix est millesima ista facultatum tuarum. Et tamen non reprehendo; vel hoc fac. Sic sitio, sic esurio, ut & ad micas istas gaudeam. Sed tamen quid dixerit vivus, qui pro nobis mortuus est, non tacebo: *Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Ille nos non palpat, medicus est, usque ad vivum pervenit: Scribæ, & Pharisæi decimas dabant. Quid est? interrogate vos ipsos. Videte, quid faciatis, de quanto faciatis; quid detis, quid vobis relinquatis; quid misericordiæ impendatis, quid luxuriæ reservetis. Ergo, facile tribuant, communicent, thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam „ „.

Uberior, & largior esse debet Christianorum eleemosyna, quam Pharisæorum.

Matth. 5.

Ita *S. Greg. magnus*, p. 3 *Pastoralis Cura*, Admonitione 22, „ „ Cum quælibet necessaria indigentibus ministramus, sua illis reddimus, non nostra largimur; justitiæ debitum potius solvimus, quam misericordiæ opus implemus. Unde & ipsa veritas, cum de misericordia caute exhibenda loqueretur, ait: *Attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus.* Cui sententiæ Psalmista concinens dicit: *Dispersit, dedit pauperibus, & justitia ejus manet in æternum.* Cum enim largitatem impensam pauperibus præmisisset, non hanc vocare misericordiam, sed justitiam maluit; quia quod a communi Domino tribuitur, justum profecto est, ut quicunque accipiunt, eo communiter utantur. Hinc etiam Salomon ait: *Qui justus est, tribuet, & non cessabit.* Admonendi sunt quoque ut solicite attendant, quod ficulnea, quæ fra-

Eleemosyna justitiæ debitum.

Matth. 6.

Psal. 111.

Prov. 12.

fructum non habuit, contra hanc districtus agricola quæritur, quod etiam terram occupavit. Terram quippe ficulnea sine fructu occupat, quando mens tenacium hoc, quod prodesse multis poterat, inutiliter servat „ „.

Eleemosynæ præceptum ex S. Th. iterum explicatur.

Ita *S. Thomas*, 2. 2. quæst. 32. art. 5. „ „ Cum (*inquit*) dilectio proximi sit in præcepto; necesse est omnia illa cadere sub præcepto, sine quibus dilectio proximi non conservatur. Ad dilectionem autem proximi pertinet, ut proximo non solum velimus bonum, sed etiam operemur, secundum illud 1. Joannis 3. *Non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate.* Ad hoc autem, quod velimus, & operemur bonum alicujus, requiritur, quod ejus necessitati subveniamus, quod fit per eleemosynarum largitionem; & ideo eleemosynarum largitio est in præcepto. Sed quia præcepta dantur de actibus virtutum, necesse est, quod hoc modo donum eleemosynæ cadat sub præcepto; secundum quod actus est de necessitate virtutis; scilicet secundum quod recta ratio requirit, secundum quam est aliquid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte ejus, cui est eleemosyna danda. Ex parte quidem dantis considerandum est, ut id, quod est in eleemosynas erogandum, sit ei superfluum, secundum illud Lucæ 11. *Quod superest, date eleemosynam.* Et dico superfluum, non solum respectu sui ipsius, quod est supra id, quod est necessarium individuo, sed etiam respectu aliorum, quorum cura sibi incumbit, respectu quorum dicitur necessarium personæ; secundum quod persona dignitatem importat; quia prius oportet, quod unusquisque sibi provideat, & his, quorum cura ei incumbit, & postea de residuo necessitatibus aliorum subveniat. Ex parte autem recipientis requiritur, quod necessitatem habeat, alioquin non esset ratio, cur ei eleemosyna daretur „ „. Necessitatem etiam communem ex parte recipientis; superfluum ex parte dantis, legitimas, ac sufficientes rationes esse, quibus aliquis ad erogandam

Necessitas, etiam communis, ex parte reci-

dam

dam eleemosynam obligatur, *S. Thomas* docet; quamvis extremam duntaxat, vel gravem necessitatem rationem esse asserat, cur huic potius pauperi determinate, quam aliis, subvenire quis ex præcepto teneatur, cum omnibus subvenire non possit. „„ Sed cum (*inquit*) non possit ab aliquo uno omnibus necessitatem habentibus subveniri; non omnis necessitas obligat ad præceptum, sed illa sola, sine qua is, qui necessitatem patitur, sustentari non potest „„. Hanc autem esse *S. Thomæ* mentem facile ostenditur ex aliis ejusdem locis; nempe qu. 66. art. 7. ubi ait: „„ Res, quas aliqui superabundanter habent, ex naturali jure debentur pauperum sustentationi. Sed quia multi sunt necessitatem patientes, & non potest ex eadem re omnibus subveniri, committitur arbitrio uniuscujusque dispensatio propriarum rerum, ut ex eis subveniat necessitatem patientibus. *Et qu. 87. art. 1. ad 4.* Secundæ decimæ, quæ reservabantur ad sacrificia offerenda, locum in nova lege non habent, cessantibus legalibus victimis. Tertiæ vero decimæ, quas cum pauperibus comedere debebant, in nova lege augentur per hoc, quod Dominus non solum decimam partem, sed etiam omnia superflua pauperibus jubet exhiberi, secundum illud Lucæ 11. *Quod superest, date eleemosynam.* Ipsæ etiam decimæ, quæ ministris Ecclesiæ dantur, per eos debent in usus pauperum dispensari „ „. Et in 4. *Sententiarum*, dist. 15. qu. 2. art. 1. quæst. 4. ad quartum asserit, præceptum de eleemosynis erogandis obligare. „„ Ex parte dantis, quando habet homo multa, quibus non indiget, neque ad sustentationem vitæ sui, & suorum, neque ad decentem status sui conservationem; etsi pauperes extremæ necessitatis non compareant „ „.

pientis, superflui ex parte dantis, sufficientes rationes sunt, quibus Christianus ad eleemosynam erogandā obligatur.

Sed, ut jam innui, cum omnibus pauperibus communem patientibus necessitatem eleemosynam erogare dives quisque non possit, satis erit, ut satisfaciat divino præcepto, si quantum in ipso erit pauperibus ex superfluo suo succurrat. Unde *Tobiæ* 4.

dicitur: *Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere; ita enim fiet, ut nec a te avertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita eſto miſericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue; ſi exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri ſtude.* Cum prudentia quoque, & ſervato charitatis ordine, ſuperflua ſua pauperibus erogare debet, ut ſcilicet parentes, & propinquos extraneis, indigenas advenis, domeſticos fidei infidelibus, & hæreticis, inter fideles eos, qui ſanctiores ſunt, utpote Deo propinquiores, ſi ſit æqualis eorum neceſſitas, cæteris anteponat. Nam abſolute loquendo, prius ei ſubveniendum, qui extremam, illi deinde, qui gravem, poſtremo illi, qui communem neceſſitatem patitur. Charitatis ordinem commendavit Ap. 1. ad *Timotheum* 5. ſcribens: *Qui ſuorum, & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negavit, & eſt infideli deterior.* Canonibus etiam ſancitum eſt, ut unaquæque civitas pauperes ſuos alat; & *Carolus magnus*, in Capitulari 5. anni 806. ſive in Capitulari Noviomagenſi ſtatuit; „ Ut unuſquiſque „ ſuum pauperem de beneficio, aut de propria fa„ milia nutriat, & non permittat alio ire mendicando „. Verum de prudentia in eleemoſynarum erogatione ſervanda alius erit dicendi locus.

REGULA VIII.

Lethalis obdurationis adverſus miſericordiam rei ſunt, qui præſenti ſtatui ſuperflua ſervant, & recondunt, ut ad altiorem ſtatum aſcendant, aut cenſum augeant, ſi avaritiæ, aut ambitionis impulſu illa reſervent; vel graves pauperum neceſſitates poſtulent, ut iis in præſentiarum ſuccurrant; vel aſcenſus ille ad altiorem ſtatum probabilis non ſit; vel ſi probabiliter ſit futurus, frequentes, & ſufficientes eleemoſynas pauperibus communem etiam neceſſitatem patientibus non erogent.

Multa ſuperflua habet, qui

Hanc Regulam *S. Auguſt.* fulcit, Enar. in Pſal. 147. num. 12. „ „ Nos (*inquit*) conſolatur Scriptura, quæ

quæ hortatur ad misericordiam faciendam, ut omnino crebrescamus in erogando, quod amplius habemus. Multa autem superflua habemus, si nonnisi necessaria teneamus; nam si inania quæramus, nihil sufficit. Fratres, quærite, quod sufficit operi Dei, non quod sufficit cupiditati vestræ. Cupiditas vestra non est opus Dei. Forma vestra, corpus vestrum, anima vestra, hoc totum opus Dei. Quære, quæ sufficiant, & videbis, quam pauca sint... Videte, quia non solum pauca sunt, quæ vobis sufficiant; sed nec ipse Deus multa a vobis quærit. Quære, quantum tibi dederit, & ex eo tolle, quod sufficit; cætera, quæ superflua jacent, aliorum sunt necessaria. Superflua divitum, necessaria sunt pauperum. Res alienæ possidentur, cum superflua possidentur „ „. nonnisi necessaria tenet.

Eamdem Regulam confirmat *S. Thomas*, 2. 2. qu. 32 art. 5. ad tertium respondens: „ „ Est (*inquit*) aliquod tempus, in quo mortaliter peccat, si eleemosynam dare omittat Ex parte quidem recipientis, cum apparet evidens, & urgens necessitas, nec apparet in promptu, qui ei subveniat; ex parte vero dantis, cum habet superflua, quæ secundum præsentem statum non sunt sibi necessaria, prout probabiliter æstimari potest. Nec oportet, quod consideret omnes casus, qui possunt contingere in futurum. Hoc enim esset de crastino cogitare, quod Dominus prohibet, *Matth* 6. Sed debet dijudicari superfluum, & necessarium, secundum ea, quæ probabiliter, ut in pluribus, occurrunt „ „.

Hinc Lovaniensis Academia Propositionem illam, ut fallam, & obligationem eleemosynæ, a Scriptura sacra crebro inculcatam, elidentem, Censura sua confixit anno 1657. „ „ Superfluum non est, quod homines servant pro status sui, vel parentum qualitate habita, vel adipiscenda; ideoque vix poterunt inter seculares inveniri, qui superfluum habeant „ „. Damnata est eadem propositio a sacra Facultate Parisiensi, a plerisque Galliarum Episcopis, & tandem ab *Innocentio XI.* die secunda Martii 1679. Inter propositiones Propositio damnata.

nes scilicet quas, *ut minimum tanquam scandalosas, & in praxi perniciosas* damnavit, & prohibuit, hæc 12. legitur. „„ Vix in Secularibus invenies, etiam in Regibus superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui „„.

Hanc etiam propositionem Clerus gallicanus anno 1700. hac censura confixit: „ Hæc propositio est „ temeraria, scandalosa, perniciosa, erronea, & evan- „ gelicum de eleemosyna præceptum pessumdat „.

Divitum salus difficilis.

Si quis objiciat, divitum partem maximam damnationem æternam incurrere, si res ita se habeat, & in magno periculo versari Sacerdotes, qui eorum Confessiones excipiunt; id totum concedemus. Firmum enim Christi oraculum est, Lucæ 18. *Quam difficile, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt. Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei.* Quod oraculum expendens *S. Hilarius*, can. 19. in Matth. ait: „„ Periculosa cura est, velle ditescere; & grave onus innocentia subit, incrementis opum occupata; rem enim seculi, famulatus Dei non sine seculi istius vitiis assequetur. Hinc difficile est, divitem regnum cœlorum adire. Atque etiam, quia uti plures his, quæ habent, recte possent, ea in sermone Domini ratio servata est, ut non absolute regnum cœlorum nemo introire possit, sed intelligi posset futurorum raritas ex difficultate „„. Quod spectat divitum Confessarios, in maximo certe salutis suæ periculo versantur, si absolvant eos, qui superflua sua pauperibus non erogant. *Si* enim *cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foveam cadunt.* Illud itaque divitibus, quorum Confessiones excipiunt, non suadere tantum, sed præcipere, & a Deo præceptum significare tenentur, ut superflua sua pauperibus etiam communem duntaxat necessitatem patientibus erogent, juxta illud Dan. 4. *Peccata tua eleemosynis redime; & iniquitates tuas misericordiis pauperum:* Et illud Apostoli 1. ad Timoth. 6. *Præcipe divitibus*

Non absolvendi qui superflua sua pauperibus non erogant.

Quid divitibus, præcipere debeant, qui conscientias eorum moderantur.

hujus

hujus seculi, non sublime sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, bene agere, divites fieri in operibus bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam. Pastoribus in Timothei persona præscribit non solum, ut hæc divitibus persuadeant, sed ut *præcipiant*; non modo tribuere, sed *facile tribuere, communicare*; nec illis vult permitti, ut neglectis pauperibus thesauros cumulent, quibus ad sublimiorem in terris statum conscendant, sed jubet *Thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.* Qui non ita sunt affecti divites, absolvi sacramentaliter non debent, siquidem Dei mandatum violare non solum non verentur, sed nec audire volunt, ut liberius peccent. Merum consilium esse licet recentiores quidam inhumanæ cupiditatis adulatores effutierint, Christus, Prophetæ, Apostoli, SS. Patres præcipiunt, aut præceptum a Deo divitibus esse docent, ut superflua sua pauperibus erogent, vel communem patientibus necessitatem. Temperare mihi non possum, quin egregium *S. Gregorii Nazianzeni* locum ad hujus confirmationem veritatis proferam, Oratione 16. *De Pauperum amore* inscripta. „„ Cæterum (*inquit*) omnium maxime divino mandato, & exemplo moveamur. Quodnam porro hoc mandatum est? Videte, quam constans sit, atque sincerum. Neque enim hominibus Spiritu sancto afflatis sat fuit semel, atque iterum de pauperibus sermonem habuisse, nec quidam duntaxat de his rebus verba fecerunt, reliqui minime; aut aliis parcius, velut de re non ita magna, nec admodum necessaria; verum & omnes in universum, & sedulo quisque, vel primum, vel imprimis ad eam rem nos cohortantur, nunc admonentes, nunc comminantes, nunc exprobrantes, nonnunquam etiam eos, qui virtutis hujusce munere funguntur, laudibus efferentes; nimirum, ut per admonitionis assiduitatem eo nos adducant, ut hoc mandatum exequamur. *Et infra:* An tu benigni-

Superflua pauperibus erogare, non est meri consilii, sed præcepti.

gnitatem non necessariam, sed tibi liberam esse putas, ac non legem, sed consilium? Hoc quoque magnopere vellem, & existimarem; sed me sinistra illa manus terret, & hædi, & probra, quæ ab eo, a quo illic collocati sunt, conjiciuntur, non quia manus alienis bonis attulerunt, nec quia templa diripuerunt, aut adulterium perpetrarunt, aut aliud quiddam ex aliis, quæ interdicta sunt, admiserunt, hoc ordine mulctati, sed quia Christum in pauperibus minime curarunt. Quocirca, si quid mihi auscultandum putatis, servi Christi, & fratres, & coheredes, Christum, quamdiu licet, visitemus, Christum curemus, Christum alamus, Christum induamus, Christum colligamus, Christum honoremus; non mensa solum, ut quidam, non unguentis, ut Maria; nec sepulcro duntaxat, ut Joseph Arimathæus; nec rebus ad sepulturam accomodatis, ut ille dimidia tantum ex parte Christum amans Nicodemus, nec denique auro, thure, & myrrha, ut Magi; sed quoniam omnium Dominus misericordiam vult, non sacrificium, ac pinguium agnorum myriades commiseratio superat, hanc in pauperibus humi provolutis ipsi conferamus; ut cum hinc excesserimus, in æterna tabernacula nos accipiant. Enim vero (*inquit idem Doctor*) duorum alterum faciendum est, ut vel omnia propter Christum deponamus, quo vere, atque sincere ipsum sublata humeris cruce sequamur, ac leves, & expediti, nec ab ulla re in diversum tracti, ad supernum mundum convolemus. Christumque loco omnium rerum lucremur, propter humilitatem elati, propter egestatem locupletati, vel certe cum Christo opes nostras partiamur, ut ipsæ honeste possessæ, & cum iis, qui paupertate constricti sunt, communicatæ, sanctitate quadam imbuantur „ „.

REGULA IX.

Lethalis obdurationis adversus misericordiam rei sunt divites, qui christianæ frugalitatis, & moderatio-

nis

nis regulas prætergressi, ea, quæ familiæ sustentationi, & status sui, atque dignitatis decentiæ minime necessaria sunt, in frequentes, & splendidas epulas, in ædium magnificentiam, in pretiosiorem, quam par sit, supellectilem, in vestium luxum, in ludos, in curiositatis lenocinia, aut voluptates profundunt.

Hi nempe pauperibus subtrahunt superflua, quæ illorum usibus a Deo sunt destinata. „ „ Bona *enim* temporalia, quæ homini divinitus conferuntur, ejus quidem sunt quantum ad proprietatem; sed quantum ad usum non solum debent esse ejus, sed etiam aliorum, qui eis sustentari possunt ex eo, quod ei superfluit „ „ (inquit *S. Thomas*, 2.2. qu. 33. art. 5. in responsione ad secundam objectionem.) Hinc *S. Greg. Nyssenus*, Oratione 1. *De Pauperibus amandis*, ait: „ „ Usui vitæ modum imponite, omnia vestra existimate, sit pars etiam pauperum, & amicorum Dei. Illius enim vere sunt omnia, quem habemus patrem, nos autem fratres sumus. Quapropter, ut genere conjunctos, ac fratres melius quidem, & justius erat, æquis partibus cernere hereditatem. Verum quando id factum non est, sed unus, aut alter plus intervertit, reliqui partem unam saltem accipiant. Quod si quis omnium prorsus esse dominus, & universam vult hereditatem avertere, & sexta, aut quinta parte fratres excludere, ille frater non est, sed acerbus tyrannus, immitis, barbarus, imo vero inexplebilis fera, quæ hianti ore sola suaves devoret dapes, vel potius ipsis etiam feris sævior, & agrestior. Siquidem & lupus ad devorandam prædam lupum sibi socium adjungit, & canes multi nonnunquam simul idem dilaniant corpus. At iste divitiarum suarum nullum ejusdem generis hominem participem facit. Moderata mensa sufficit tibi. Ne te in illud luxuriæ pelagus demittas, ut convivia omni genere ciborum instructa velis... Utere igitur, ne abutaris. Sic enim Paulus etiam edocuit. *Et infra*; Qui molliter, &

Luxus immanis.

Qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur. 1. Cor. 7.

& delicate vivere instituerunt, necessario ad excogitandos magnificos ædificiorum apparatus alliciuntur. In his construendis, & exornandis maxima vis pecuniarum profunditur. Ad hæc cætus hominum libenter convocant, & invitant, splendidam, & variam supellectilem studiose comparant, innumerabilia poculorum genera, scurras, mimos, cytharistas, cantores, cantatrices, saltatores, saltatrices, totum denique petulantiæ ludum. Atque dum hæc intus geruntur, assident ad vestibuli fores innumerabiles Lazari, partim gravibus ulceribus pleni, partim oculis orbati, partim pedibus mutili. Conclamant, nec tamen exaudiuntur. Si Deus hæc aspicit, ut profecto aspicit, quam vitæ commutationem, quem exitum fore cogitatis, o pauperum inimici? An nescitis horum causa in sacro Evangelio poni, & commemorari exempla omnia horrenda, & terribilia? Nonne graves illius cruciatus, & gemitus recensentur, qui in bysso fuerat enutritus? An non in malorum abysso describitur coerceri? Quid huic alter similis, nonne cum vespere de matutinis deliciis cogitaret, tam inexpectata, & repentina damnatus est morte, ut ne orientis quidem solis radium potuerit intueri? Proinde cum mortales simus, fidem ne abjiciamus, neve fruamur voluptatibus, ut immortales „ „. Adversus divites illos, quibus nihil superfluum videtur, cum in luxum, ac voluptatem profundant, quidquid præter necessaria naturæ, ac statui, superest, terribilis maledictio exarata est. Amos 6. *Væ, qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ: Optimates capita populorum, ingredientes pompatice domum Israel: Qui dormitis in lectis eburneis, & lascivitis in stratis vestris; qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti; qui canitis ad vocem psalterii... Bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti, & nihil patiebantur super contritione Joseph*; Id est, calamitati, & inopiæ fratris nullatenus compatiebantur, nec illi succurrebant.

RE-

REGULA X.

Lethalis obdurationis adversus misericordiam reus est, qui pauperi omnibus omnino bonis temporalibus, & vitæ præsidiis, viribus, arte, & industria destituto: per mutuum quidem, commodatum, aut venditionem credito factam subvenire paratus est, non vero eleemosynam simpliciter erogare.

Is enim indigentiam proximi non sublevat eo modo, quo lex divina præscribit, gratis scilicet, ac sine onere; sed præceptum eleemosynæ eludit. Mutuum nempe ab eleemosyna distingui nemo nescit. Quamquam enim & eleemosyna mutuum sit, sive fœnus, non tamen respectu pauperis, sed Dei, secundum illud Prov. 19. *Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis.* Quæ verba *S. Basilius* in Psal. 14. expendens ait: „ „ Intellige dicti efficaciam, & Legislatoris humanitatem admiraberis. Quando pauperi das in Domini gratiam, idem ipsum & donum est, & mutuum: donum quidem, quod a paupere non speres te recepturum; mutuum vero sive fœnus, ob Domini munificam liberalitatem pro illo reddentis; qui parva quidem in paupere, cum acceperit, maxima pro ipso retribuet „ „. Hinc *S. August.* lib. 1. *De Sermone Domini in monte*, cap. 20. „ „ Mutuatur (*inquit*) omnis, qui accipit, etiamsi non ipse soluturus est; cum enim misericordibus Deus plura restituat, omnis, qui beneficium præstat, fœneratur „ „.

Eleemosyna, & donum est, & mutuum.

REGULA XI.

Lethalis obdurationis adversus misericordiam rei sunt, qui salutaris scientiæ, seu Prædicationis talento donati, illud in proximorum salutem, & ædificationem Ecclesiæ impendere renuunt.

Non minus enim tenentur ex officio charitatis spiritale illud talentum in proximorum utilitatem conferre, & divinis illis opibus spiritalem fratrum inopiam sublevare, quam teneantur divites eleemosynam

Obligatio erogandi spiritalia talenta in proximo-

nam

rum utilitatem. nam ex terrenis opibus pauperibus erogare. Id probat Evangelica talentorum Parabola, Matth. 25. Terribilis enim illa increpatio servi, qui talentum deto-derat, *Serve male, & piger*, & illa verba: *Oportuit ergo te committere pecuniam meam nummulariis*, præceptum indicant a servo inutili violatum, hoc ipso, quod nullum ex talento sibi dato lucrum Domino peperit. Peccati vero gravitatem ostendit privatio talenti, & æternæ damnationis pœna. *Tollite itaque ab eo talentum* (inquit) *& inutilem servum ejicite in tenebras exteriores; illic erit fletus, & stridor dentium.* Non diligit proximum sicut seipsum, qui salutem plurimorum, cum possit, non procurat. Non diligit Ecclesiam, pro qua Christus seipsum tradidit, qui eam sanæ doctrinæ verbo ædificare recusat; non diligit Christum, qui ejus oves, & membra pascere negligit, & curare. *Unicuique* (inquit S. Paulus 1. ad Corinth. 12.) *datur manifestatio Spiritus ad utilitatem. Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ, secundum eumdem Spiritum.* Ad utilitatem (inquit) non ad otium. Id confirmat *S. Petrus*, Ep. 1. cap. 4. *Unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.*

Hinc Regulæ robur addit Admonitio 26. *S. Gregorii*, 3. p. *Pastoralis Curæ* scribentis: „„ Admonendi sunt, qui cum utiliter prædicare possunt, immoderata tamen humilitate refugiunt, ut ex minori consideratione colligant, quantum in majoribus rebus delinquant. Si enim indigentibus proximis, ipsi, quas habent, pecunias absconderent, adjutores procul dubio calamitatis extitissent. Quo ergo reatu constringantur, aspiciant, qui dum peccantibus fratribus verbum prædicationis subtrahunt, morientibus mentibus vitæ remedia abscondunt. Si populum fames attereret, & occulta frumenta ipsi servarent, auctores procul dubio mortis existerent. Qua itaque plectendi sunt pœna, considerent, qui cum fame verbi Dei animæ pereunt, ipsi panem perceptæ gratiæ non

mi-

ministrant? Unde & bene per Salomonem dicitur: *Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis.* Frumenta quippe abscondere, est prædicationis sancta verba apud se retinere. In populis autem talis quisque maledicitur, qui in solius culpa silentii pro multorum, quos corrigere poterat, pœna damnatur. Si medicinalis artis minime ignari secandum vulnus cernerent, & tamen secare recusarent, profecto peccatum fraternæ mortis ex solo corpore committerent. Quanta ergo culpa involvantur, aspiciant, qui dum cognoscunt vulnera mentium, curare negligunt ea sectione verborum. Unde & bene per Prophetam dicitur: *Maledictus, qui prohibet gladium suum à sanguine.* Gladium quippe à sanguine prohibere, est prædicationis verbum a carnalis vitæ interfectione retinere.., Hi itaque cum apud se sermonem prædicationis occultant, divinas contra se sententias terribiliter audiant, quatenus ab eorum cordibus timorem timor expellat. Audiant, quod talentum, qui erogare noluit, cum sententia damnationis amisit. Audiant, quod Paulus eo se a proximorum sanguine mundum credidit, quo feriendis eorum vitiis non pepercit dicens: *Contestor vos hodierna die, quia mundus sum a sanguine omnium; non enim subterfugi, quo minus annuntiarem omne consilium Dei vobis.* Audiant, quod voce angelica Joannes admonetur, cum dicitur: *Qui audit, dicat, veni.* Ut nimirum cui se vox interna insinuat, illuc etiam clamando alios, quo ipse rapitur, trahat; ne clausas fores etiam vocatus inveniat, si vocanti vacuus appropinquat. Audiant, quod Isaias, quia a verbi ministerio tacuit, illustratus superno lumine, magna voce pœnitentiæ seipsum reprehendit, dicens: *Væ mihi, quia tacui* „ „.

Prov. 11. 26.

Jerem. 48.

Act. 20.

Apocal. 22.

REGULA XII.

Lethalis obdurationis adversus misericordiam reus est advocatus, qui causas pauperum in extrema, vel gravi necessitate constitutorum, gratis patrocinari renuit.

Advocatorum erga pauperes officium.

Hanc Regulam tradit *S. Th.* 2. 2. q. 71. art. 1. „ Cum enim præstare patrocinium causæ pauperum ad opus misericordiæ pertineat, *idem de eo judicium esse debet, ac de aliis misericordiæ operibus.* Nullus autem sufficit omnibus indigentibus misericordiæ opus impendere. Et ideo, sicut *S. August.* ait, lib. 1. *De Doctrina christiana*, cap. 28. Cum omnibus prodesse non possis, his potissimum consulendum est, qui pro locorum, & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus constrictius tibi quadam sorte junguntur. *Dicit*, pro locorum opportunitatibus; *quia* non tenetur homo per mundum quærere indigentes, quibus subveniat, sed sufficit, si eis, qui sibi occurrunt, misericordiæ opus impendat. *Unde dicitur* Exodi 23. *Si occurreris bovi inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum. Addit* & temporum; *quia* non tenetur homo futuræ necessitati alterius providere; sed sufficit, si præsenti necessitati succurrat. *Unde dicitur* 1. Joannis 3. *Qui viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? Subdit*, vel quarumlibet rerum, *quia homo* sibi conjunctis quacunque necessitudine maxime decet curam impendere, secundum illud 1. ad Tim. 5. *Si quis suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit. Quibus tamen concurrentibus*, considerandum restat, utrum aliquis tantam necessitatem patiatur, quod non in promptu appareat, quomodo possit ei aliter subveniri; & in tali casu tenetur ei opus misericordiæ impendere. Si autem in promptu appareat, quomodo aliter ei subveniri possit, vel per seipsum, vel per aliam personam magis conjunctam, aut majorem facultatem habentem, non tenetur ex necessitate indigenti subvenire, ita quod faciendo peccet; quamvis, si subvenerit absque tali necessitate, laudabiliter faciat. Unde advocatus non tenetur semper causæ pauperum patrocinium præstare, sed solum concurrentibus conditionibus prædictis; alioquin oporteret eum omnia alia negotia prætermit-

mittere, & solis caussis pauperum juvandis intendere „ „.

Cum igitur pauper sic eget patrocinio, ad quod tamen sibi procurandum pecunia, & similibus auxiliis destitutus est, ut si adjuvetur, causa sit casurus, & injusta morte plectendus, vel suis, quantulæcunquè sint, rebus omnibus spoliandus; aut certe gravem bonorum jacturam passurus, artis suæ instrumentis, equis, quibus arabat, vaccis, quibus vivebat, privandus, aut ad triremes, durumve carcerem damnandus, aut ad mendicitatem redigendus, qui antea vitam utcunque tolerabat tenui negotio, vel artificiolo, tenetur advocatus ipsi gratis præstare patrocinium, si verisimile sit, neminem ipsius causam cito suscepturum, ac defensurum. Id ni faciat, obdurationis adversus misericordiam reus est, secundum divinam illam S. Joannis sententiam: *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* 1. Joan. 3.

Quamvis porro duplicem duntaxat necessitatis gradum, extremæ scilicet, ac gravis, Regula nostra exprimat, pauperibus tamen communem duntaxat necessitatem passis, nisi gratis patrocinentur advocati, lethalis aliquando adversus misericordiam obdurationis rei sunt; cum nempe id præstare possunt absque sui status imminutione; alioqui proximum sicut seipsum non diligere convincuntur.

Judicum erga pauperes officia.

Ejusdem adversus misericordiam obdurationis reus erit Judex, nisi pauperibus designet advocatum, qui causas ipsorum gratis agat. Hinc Tolosanum Concilium anno 1590. sanxit, ut *Qui per egestatem litigantes sibi advocatum comparare non possunt, illis curia de advocato, si res postulet, provideat*. Idem multo ante statuerat Concilium apud Campinacum a *Gerardo* Archiepiscopo Burdegalensi, & comprovincialibus Episcopis celebratum anno 1238. Imo antiquo jure statutum declaraverat, can. 14. „ „ Pristini juris recolentes censuram, mandamus, ut si ali-

qui pauperes sint, qui pro paupertate advocatum habere non possint, det ipsis curia advocatum, si causa indiget advocato ".

REGULA XIII.

Medici, Chirurgi, Pharmacopolæ, pauperibus, ægrotis, qui ab omnibus deserti sunt, aut probabiliter deserendi, succurrere tenentur, & eorum curationem gratis procurare. Id nisi faciant, lethalis obdurationis adversus misericordiam rei sunt.

Medicorum, Chirurgorum, Pharmacopolarum erga pauperes officia.

Præceptum enim divinum de proximi dilectione alioquin violabunt, quod Spiritus sanctus Prov. 24. sic explicuit, ut ad Regulam istam confirmandam nihil sit Oraculo illo accommodatius: *Erue eos* (inquit) *qui deducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses. Si dixeris: Vires non suppetunt; qui inspector est cordis, ipse intelligit, & Servatorem animæ tuæ nihil fallit, redditque homini juxta opera sua.* Qui locus non solum de illis intelligendus est, qui iniqua judicis sententia, falsisve testimoniis circumventi, & oppressi rapiuntur ad mortem, sed etiam de omnibus, quorum salus, & vita præ alimentorum, vestimentorum, remediorum, aut aliarum id genus rerum, in extremo, vel gravi periculo versatur.

Hanc Regulam confirmat *S. Thomæ* auctoritas, 2. 2. qu. 71. art. 1. ubi postquam advocati obligationem in causis pauperum agendis, & defendendis eo, quo dixmus, modo exposuit; mox subdit: *Et idem dicendum est de medico quantum ad curationem pauperum.*

REGULA XIV.

Lethalis obdurationis adversus misericordiam rei sunt, qui volentes subvenire pauperibus, & calamitosis hominibus, aut religiosorum virorum, vel sacrarum Virginum ex eleemosynis victitantium cœnobiis, aut pauperum Clericorum seminariis benefacere, a pio illo proposito quocunque modo deterrent, aut impediunt, vel fundationes, aut pia legata in eorum favorem facta revocare cogunt, aut suadent absque causa justa, & officium conscientiæ spectante. Ni-

Nititur hæc Regula Spiritus sancti per Salomonem loquentis Oraculo, Prov. 3. *Noli prohibere benefacere eum, qui potest; si vales, & ipse benefac.* Quod non solum respectu secularium hominum pauperum, & calamitosorum intelligendum esse, sed etiam respectu pauperum Clericorum, religiosorum virorum, aut sacrarum virginum ex eleemosynis victitantium, probat egregius *S. Augustini* locus, Concione 3. in Psal. 103. „„ Sic pasci (*inquit*) bovem Dei, quomodo transeuntem mendicum? Illi petenti das, quia scriptum est; *Omni petenti te da.* De isto quid scriptum est? *Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem.* Quære, cui des. Beatus enim, qui intelligit super egenum, & pauperem, qui præoccupat vocem perituri. Si sic inter vos indigent milites Christi, ut etiam petunt, videte, ne vos judicent, antequam petant... Alius ad te venit, ut petat, alium præveni, ne petat. Sicut enim de illo, qui te quærit, dictum est: *Omni petenti te da;* sic de illo, quem tu debes quærere, dictum est: *Sudet eleemosyna in manu tua, donec invenias justum, cui eam tradas.* Cum enim dandum sit & istis pauperibus petentibus..., Voca & ipsos, pasce & ipsos; epulare, cum illi epulantur; delectare, cum illi saginantur; illi enim pane tuo, tu justitia Dei. Nemo vobis dicat, præceptum est a Christo, ut servo Dei detur, mendico non detur. Absit; prorsus impius ista loquitur. Da illi, sed multo magis illi. Ille enim petit, & in voce petentis agnoscis, cui des. Ille autem quanto minus petit, tanto magis tibi vigilandum est, ut præoccupes petiturum; aut forte modo non petiturum, & aliquando damnaturum... Non indiget cibo, forte veste indiget. Non indiget veste, forte tecto indiget, forte Ecclesiam fabricat, forte aliquid utile in domo Dei molitur; expectat, ut attendas, expectat, ut intelligas super egentem, & pauperem. Tu contra, terra dura, lapidea, non irrigata, servas tibi dicere, non sciebam, non noveram, nemo mihi dixit; nemo tibi dixit? Chri-

Quam grave peccatum eorum, qui alios a misericordiæ operibus avertunt.

Luc. 6.

Psalm. 40.

stus non cessat dicere, Propheta non cessat dicere: *Beatus, qui intelligit super egenum & pauperem.* Non vides arcam inanem præpositi tui? Vides certe vel surgentem fabricam; quo intraturus, & oraturus es. Nonne admovetur oculis tuis? Nisi forte putatis, Fratres, quia præpositi vestri thesaurizant; & novimus multos non thesaurizare, & ad quotidiana egere, de quibus omnino non creditur; quos & vos & inveniretis, si velletis, si circumspiceretis, si ad hoc vigilaretis, ut fructum daretis „ „. Lethalis ergo obdurationis adversus misericordiam rei sunt, qui volentes benefacere præpositis suis, parochialibus Ecclesiis, pauperum Clericorum seminariis, religiosorum virorum, aut sacrarum virginum monasteriis, a pio proposito quocunque modo deterrent, vel impediunt; aut fundationes, vel pia legata in eorum favorem facta revocare compellunt, aut suadent absque justa causa, & officium conscientiæ spectante. Quam exceptionem Regulæ consulto apposui, quia tenetur quandoque conscientiarum moderator suadere, imo præcipere pœnitentibus, ut donationes, legata, fundationes in favorem Capitulorum, parochialium Ecclesiarum, Seminariorum, pauperum Clericorum, cœnobiorum, aut Parthenonum inopum factas rescindant, & commutent; cum scilicet ipsorum bona restitutioni sunt obnoxia; cum debitis onerati; cum parentes, vel propinquos habent egenos, aut a sui status honestate, & decentia mox casuros, nisi ipsis succurratur; cum pauperes alios noverunt in parochia, in vicinia, in urbe magis indigentes, & quibus minus subvenitur, & præsertim invalidos, ægros, orphanos, puellas ingenuas, quas dura egestas in prostitutionis periculum conjicit, familias honestas, quas pudor mendicare prohibet. His enim prudens, & pius conscientiarum moderator prius, potiusque subveniendum esse docebit, quam parochiis, seminariis, cœnobiis, & monasteriis, quibus vel redditus aliqui, vel oblationes, & eleemosynæ suppetunt ad vitam, tenuiter licet, ac frugaliter sustentandam

sten-

ſtentandam. Sed reſtitutionem rerum male partarum imprimis fieri; tum debita ſolvi neceſſe eſt; nec fundationes ullas, aut impia potius, quam pia legata fieri permittet a pœnitente prudens, & pius conſcientiæ moderator, niſi his officiis perfunctus fuerit; nec heredes pauperes, aut illos, quos enumeravimus, calamitoſorum hominum ordines, graviori neceſſitate afflictos, & oppreſſos, neceſſariis ſubſidiis fruſtrari patietur, ut capitulis, parochiis, ſeminariis, cœnobiis, monaſteriis non ita gravem paſſis inopiam ſubveniatur. Reus erit alioquin & ipſe lethalis adverſus miſericordiam obdurationis.

REGULA XV.

Lethalis obdurationis adverſus miſericordiam reus eſt, qui opus aliquod miſericordiæ, ſive corporalis, ſive ſpiritualis prætermittit, ac negligit, cum illud exercere poteſt, & tenetur, quando nimirum extrema eſt, vel urgens proximi ea miſericordia indigentis neceſſitas.

Præceptum enim de proximi dilectione naturali, & poſitiva Dei lege homini datum violat; & videns fratrem ſuum ad neceſſitatem redactum, quam ſublevare ille poteſt, *Claudit viſcera ſua ab eo*; Igitur: *Charitas Dei non manet in illo.* Hinc *S. Greg.* Homil. 9. in Evangelia ait: „ „ Nullus eſt qui veraciter dicat: Talentum minime accepi, non eſt, unde rationes ponere cogar. Talenti enim nomine cuilibet pauperi etiam hoc ipſum reputabitur, quod vel minimum accepit. Alius namque accepit intelligentiam, prædicationis miniſterium debet ex talento. Alius terrenam ſubſtantiam accepit, erogationem talenti debet ex rebus. Alius nec internorum intelligentiam, nec rerum affluentiam accepit, ſed tamen didicit artem, qua paſcitur, ipſa ars ei in talenti acceptionem reputatur. Alius nihil horum aſſecutus eſt, ſed tamen fortaſſe familiaritatis locum apud divitem meruit, talentum profecto familiarita- 1. Joan. 3.

tis accepit. Si ergo nihil ei pro indigentibus loquitur, pro talenti retentione damnatur. Habens ergo intellectum, curet omnino, ne taceat; habens rerum affluentiam, vigilet, ne a misericordiæ largitate torpescat; habens artem, qua regitur, magnopere studeat, ut usum, atque utilitatem illius cum proximo partiatur; habens loquendi locum apud divitem, damnationem pro retento talento timeat, si cum valet, non apud eum pro pauperibus intercedit „ „.

Septem misericordiæ corporalis opera.

Septem porro misericordiæ corporalis opera numerantur, scilicet pascere esurientem, potare sitientem, vestire nudum, excipere hospitem, visitare infirmum, redimere captivum, vel in carcere detentum, & sepelire mortuum; quæ hoc versu exprimuntur:

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

De illis divina extant in sacris Literis præcepta: Isai. 58. *Frange esurienti panem tuum, & egenos, vagosque induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris.* Prov. 25. & ad Romanos 12. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi.* Item posteriori isto loco: *Necessitatibus Sanctorum communicantes; hospitalitatem sectantes.* Epistolæ S. Jacobi cap. 1. *Religio munda, & immaculata apud Deum, & Patrem hæc est, visitare pupillos, & viduas in tribulatione ipsorum.* Priora sex misericordiæ corporalis opera Christus commendat Matth. 25. *Tunc dicet Rex his, qui a dextris erunt; Venite, Benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum ab origine mundi. Esurivi enim, & dedistis mihi manducare; sitivi, & dedistis mihi bibere; hospes eram, & collegistis me; nudus, & cooperuistis me; infirmus, & visitastis me; in carcere eram, & venistis ad me. Tunc respondebunt ei justi, dicentes; Domine, quando te vidimus esurientem, & pavimus te? sitientem, & dedimus tibi potum? Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te? Aut nudum, & cooperuimus te? Aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te? Et respondens Rex, dicet illis; Amen dico vobis, quamdiu feci-*

stis

stis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Quod vero in æternam damnationem incurrant, qui opera illa misericordiæ neglexerunt, ostendit sententia ibidem adversus reprobos lata; *Tunc dicet his, qui a sinistris erunt; Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus; esurivi enim, & non dedistis mihi manducare; sitivi, & non dedistis mihi potum; hospes eram, & non collegistis me; nudus, & non cooperuistis me; infirmus, & in carcere, & non visitastis me. Tunc respondebunt ei, & ipsi, dicentes; Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut infirmum, aut in carcere, & non ministravimus tibi? Tunc respondebit illis, dicens; Amen dico vobis; Quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis.*

Mortuorum sepulturam Christus ibi non commemorat, quia illa duntaxat misericordiæ opera recenset, quæ sunt evidentioris necessitatis; sepultura porro nihil confert mortuo quantum ad sensum, ut loquitur *S. Thom.* Cæterum, & illam inter opera misericordiæ merito recenseri constat ex lib. *Tobiæ*, cap. 12. ubi *Raphael* Archangelus ait: *Quando orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.* Quamobrem, & qui Christum Dominum sepelierunt, in Evangelio commendantur. Et quamvis nullus insit cadaveribus sensus, defunctorum tamen honori consulitur sepeliendo eorum corpora, quibus ignominiosum est, quatenus in memoria hominum vivunt, ut maneant insepulta. Unde privatio sepulturæ pœna est gravissimam includens infamiam. Satisfit etiam sepeliendo mortuos legitimo desiderio, quod habuere, dum viverent, ut eorum corpora honorifice tractarentur; ut ait *S. Thomas*, Secunda secundæ, qu. 32. art. 2.

Mortuorum sepultura inter opera misericordiæ merito recensetur.

Cum autem visitationem infirmorum inter opera misericordiæ recenseri audis; ne existimes eo nomine visitationem illam duntaxat intelligi, quæ fit ad e-

Visitatio infirmorum.

vandum infirmi tædium & mœrorem, sed maxime obsequium, & ministerium infirmo exhibitum ad pellendam ægritudinem & recuperandam sanitatem. Qua de re egregius est apud *S. Gregorium Nazianzenum* locus Oratione 15. De pauperibus amandis. „ „ Curemus (*inquit*) non minus aliorum corpora, quam suum quisque corpus, seu commoda valetudine sit, seu eodem modo consumatur. Omnes enim in Domino sumus, sive dives, sive pauper, sive servus, sive liber, sive sanus, sive æger; atque unum omnium caput, ex quo omnia, Christus. Quodque membra inter se sunt, hoc unum alteri, atque omnibus omnes. Ac proinde minime committendum, ut eos, qui prius in communem infirmitatem inciderunt, contemnamus, & negligamus; nec magis gaudendum nobis est, quod commoda valetudine utimur, quam lugendum, quod fratres misera, & afflicta. Quin potius ita existimare debemus, corporum, & animarum nostrarum salutem in hoc uno positam esse, ut eos misericordia prosequamur... O serve Christi, ac Dei, & hominum amore prædite, ne degenerem, atque ignavum animum geras, verum fide subnitere. Misericordia timiditatem Dei, metus molitiem vincat, rationes eas, quæ carni favent, pietas superet. Ne fratrem despicias, ne prætereas, ne ut scelus, ut piaculum, ut aliud quiddam fugiendum, & execrandum averseris. Membrum tuum est, tametsi calamitate curvetur. Tibi, licet animo admodum forti prætereas, pauper relictus est ut Deo... Quisquis navigat naufragio propinquus est, eoque magis, quo audacius navigat; & quisquis corpus gerit, corporis malis propinquus est, eoque magis, quo erectior incedit, nec eos, qui ante se jacent, intuetur. Dum secundo vento navigas, ei, qui naufragium facit, manum porrige; dum sanus es, & locuples, afflicto fer opem. Ne expectes, dum, quantum malum sit inhumanitas, in teipso discas, quantumque bonum viscera egentibus aperire. Ne experiri velis Deum adversus eos, qui cervicem at-

tollunt, ac pauperes prætereunt, manus extendentem. In alienis calamitatibus hæc disce, egenti parum aliquid tribue, neque enim parvum est ei, qui omnibus rebus caret, imo ne ipsi quidem Deo, si viribus par sit. Summi muneris loco animi promptitudinem dona; si nihil habes, illacryma. Magnum calamitoso remedium est miseratio ex animo collata; ac vere, & sincere condolere, calamitatem magna ex parte levat. Homo apud te jumento vilior non est, quod cum in foveam incidit, aut aberravit, erigere, ac reducere tibi lex præscribit „ „.

Ad redemptionem captivorum, seu detentorum in carcere ob debita, quibus solvendis non sunt, revocatur misericordia, qua proximo adversus quamcunque vim, & injuriam extrinsecus illatam subvenitur (inquit *S. Thom.*) Qua de re *S. Ambrosius*, lib. 2. *de Officiis*, cap. 15. scribit: „ „ Summa liberalitas captivos redimere, eripere ex hostium manibus, subtrahere neci homines, & maxime feminas turpitudini, reddere parentibus liberos, parentes liberis, cives patriæ restituere... Præcipua est igitur liberalitas redimere captivos, & maxime ab hoste barbaro, qui nihil deferat humanitatis ad misericordiam, nisi quod avaritia reservaverit. Æs alienum subire, si debitor solvendo non sit, atque arctetur ad solutionem, quæ sit jure debita, & inopia destituta; enutrire parvulos, pupillos tueri. Sunt etiam, qui virgines orbatas parentibus, tuendæ pudicitiæ gratia, connubio locent, nec solum studio, sed etiam sumptum adjuvent „ „. Ad redemptionem captivorum, ad sepulturam Fidelium, ad alimoniam pauperum, vasa etiam sacra frangi posse, & quandoque debere, conflari, vendi, *S. Ambrosius* docet cap. 28. „ „ Aurum (*inquit*) Sacramenta non quærunt; neque auro placent, quæ auro non emuntur. Ornatus Sacramentorum, redemptio captivorum est. Et vere illa sunt vasa pretiosa, quæ redimunt animas a morte. Ille verus thesaurus est Domini, qui operatur, quod sanguis ejus operatus est. Tunc vas

Proxima adversus quamcunque vim, & injuriam extrinsecus illatam, subveniendum.

Vasa sacra ad redemptionem captivorum, & alimoniam pauperum in extrema necessitate frangi, conflari, & vendi possunt, Epi-

domi-

scoperum auctoritate, & mandato. dominici Sanguinis agnosco, cum in utroque video redemptionem; ut calix ab hoste redimat, quos sanguis ab hoste redemit „ „. Id *S. Laurentii* Martyris exemplo se præstitisse *S. Ambrosius* testatur, & Arianorum invidiam propterea subiisse. Et infra subdit: „ „ Sane si in sua quis derivat emolumenta, crimen est; sin vero pauperibus erogat, captivum redimit, misericordia est. Nemo enim potest dicere, cur pauper vivit? Nemo potest quæri, quia captivi redempti sunt. Nemo potest accusare, quia templum Dei ædificatum est; nemo potest indignari, quia humandis fidelium reliquiis spatia laxata sunt; nemo potest dolere, quia in sepulturis Christianorum requies defunctorum est. In his tribus generibus vasa Ecclesiæ etiam initiata refringere, conflare, vendere licet „ „. Concilium quoque Remense anno circiter 1630. can. 22. *Ministeria sancta*, seu vasa sacra, *frangere* permittit Episcopo, *si evenerit ardua necessitas pro redemptione captivorum.*

S. Amb. L. 2. de officiis, c. 21. Inter opera misericordiæ corporalis plurimum etiam commendatur hospitalitas. *Unde* „ „ Abraham pro hospitalitatis mercede fructum posteritatis recepit. Loth propter hospitalitatis affectum Sodomitana a se, suisque supplicia detorsit. In officiis autem hospitalibus omnibus quidem humanitas impartienda est; justis autem uberior deferenda honorificentia. *Quicunque* enim *justum receperit in nomine justi, mercedem justi accipiet*, ut Dominus pronuntiavit. Vides, quia Abraham Deum recepit hospitio, dum hospites quærit? Vides, quia Loth angelos suscepit? Qui scis, an & tu, cúm suscipis hospitem, suscipias Christum? Cum in hospite sit Christus, quia Christus in paupere est „ „. Hinc Episcopum *hospitalem* esse oportere *S. Paulus* scribit; & inter bona opera, quibus Viduam christianam commendari optat, hospitalitatis officium recenset: *Si hospitio recepit, si sanctorum pedes lavit.*

Matth. 10.

1. Tim. 5.

Opera misericordiæ spiritualia. Opera misericordiæ spiritualis septem pariter numerantur, scilicet ignorantes docere, consilium præ-

bere

bere dubitantibus, afflictos consolari, peccantes corrigere, offensas remittere iis, qui læserunt, aliorum defectus, & infirmitates tolerare, pro omnibus orare; quæ hic versus complectitur:

Consule, carpe, doce, solare, remitte, fer, ora.

Variis Scripturæ sacræ testimoniis commendatur. Eccl. 18. *Qui misericordiam habet, docet, & erudit quasi pastor gregem suum.* Ad Gal. 6. *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis.* Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum.* 2. ad Thess. 3. *Si quis non obedit verbo nostro per Epistolam, hunc notate, & non commisceamini cum illo, ut confundatur; & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.* 1. ad Thess. 4. *Consolamini invicem in verbis istis.* Luc. 6. *Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est. Nolite judicare, & non judicabimini; nolite condemnare, & non condemnabimini. Dimittite, & dimittemini.* Matth. 6. *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cælestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus; nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Matth. 18. *Serve nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me; nonne ergo oportuit, & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus Dominus ejus tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet universum debitum. Sic & Pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.* Ad Rom. 15. *Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere.* Ad Gal. 6. *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Matth. 5. *Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos.* Jac. 5. *Orate pro invicem, ut salvemini... Fratres mei, si quis ex vobis erraverit a veritate, & converterit quis eum; scire debet, quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte, & operiet multitudinem peccatorum.* Correptio peccantium inter

ope-

opera misericordiæ merito numeratur. Quamvis enim in executione actus severitatem justitiæ continere videatur; quantum ad intentionem tamen corripientis, qui vult hominem a malo culpæ liberare, pertinet ad misericordiam, & dilectionis affectum; secundum illud Prov. 27. *Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula blandientis.*

De utroque misericordiæ genere, & obligatione illam exercendi, hæc habet *S. Greg. Nazianz.* Orat. 16. *De Pauperibus amandis*, inscripta: „ „ Tu vero, siquidem majora quoque potes, & quibus anima beneficio afficitur; ne his quoque de indigente bene mereri absiste; imo primum, ac potissimum hæc ei, qui abs te petit, dona, priusque etiam, quam postulet, tota die miserans, ac sermonem commodans, sortemque cum fœnore sedulo exigens, hoc est, ejus, cui utilitas affertur, incrementum; quod quidem doctrinæ semper adjungit, quisquis pietatis semina in seipso paulatim auget. Sin hæc largiri nequis, hæc secunda, & minora, & quæ sub facultatem tuam cadunt, præsta; subveni, cibum præbe, detritum panem porrige; medicamentum adhibe, vulnus alliga, de calamitate aliquid percontare, de patientia orationem habe „ „.

Salubris consilii suggestio, misericordiæ opus est.

De misericordia spirituali, quæ in salubris consilii suggestione posita est, hæc habet *S. Ambros.* lib. 2. *de Officiis*, cap. 15. „ „ Sunt (*inquit*) plerique etiam viri boni, qui tenues sunt censu, contenti quidem exiguo ad sui usum, sed non idonei ad subsidium levandæ paupertatis alienæ. Tamen suppetit aliud beneficentiæ genus, quo juvare possunt inferiorem. Est enim duplex liberalitas, una, quæ subsidio rei adjuvat, id est, usu pecuniæ; altera quæ operarum collatione impenditur, multo frequenter splendidior, multoque clarior... Quanto utilius regem Pharaonem S. Joseph consilio providentiæ juvit, quam si contulisset pecuniam? Pecunia enim unius civitatis non redimit libertatem, prospicientia totius Ægypti per septennium famem repulit. Facile autem pecunia consumitur,

tur, consilia exhauriri nesciunt. Hæc usu augentur, pecunia minuitur, & cito deficit, atque ipsam destituit benignitatem; ut quo pluribus largiri volueris, eo pauciores adjuves; & sæpe tibi desit, quod aliis conferendum putaveris. Consilii autem collatio, quo in plures diffunditur, eo redundantior manet, & in fontem recurrit „ „.

De misericordia, quæ in condonatione injuriarum versatur, dicemus alias opportunius. Illud interim ex *S. August.* accipe Serm. 42. alias 29. ex Homiliis 50. „ „ Sacrificium (*inquit*) Christiani, est eleemosyna in paupere. Hinc enim fit Deus peccatis propitius. Nisi autem peccatis propitius fiat Deus, quis remanet, nisi reus? Ab eis peccatis, & delictis, sine quibus vita ista non ducitur, mundantur homines per eleemosynas; quæ sunt duorum generum, erogando, & remittendo; erogando, quod habes, bonum; remittendo, quod pateris, malum. Hæc duo genera eleemosynarum Dominus magister bonus; quam breviter fuerit complexus, audite: *Remittite* (inquit) *&* *remittetur vobis; date, & dabitur vobis.* Remittite, & remittetur vobis, pertinet ad ignoscendum: Date & dabitur vobis, pertinet ad erogandum. Ex illa eleemosyna, qua ignoscis homini, nihil perdis. Ecce statim veniam petit, ignovisti, nihil amisisti. Charitate amplior domum redisti „ „.

Eleemosyna sacrificium Christiani.

Fit duobus modis, erogando, & remittendo.

Luc. 6. 37.

De peccantium fraterna correptione alias etiam agemus. Sufficiat impræsentiarum illa *S. Augustini* sententia Serm. 5. alias 1. ex iis, quos edidit Sirmondus: „ „ Sicut (*inquit*) Deus diligit, & tamen corripit; sic & tu si habes aliquem in potestate, quamvis serves affectum dilectionis, noli tamen negare flagellum correptionis. Quia si negaveris, non tenebis dilectionem; quia ille moritur in peccatis, qui forte correptus ea relinqueret; & magis tibi imputatur verum odium „ „.

Servato affectu dilectionis, adhibendum flagellum correptionis.

R. E.

REGULA XVI.

Lethalis obdurationis adversus misericordiam reus est creditor, qui debitorem, quem solvendo non esse constat, urget, opprimitque, ut solvat, nec inducias ipsi concedit.

Qui a creditoribus suis solvere non valentibus debita exigunt acerbius contra charitatem, & justitiam peccant. Isaiæ 58.

Hanc Regulam Deus per Isaiam tradit, Judæis declarans, jejunium illorum Deo gratum non esse ob vitia ipsum contaminantia, præsertim vero, quod a debitoribus suis, qui solvendo non erant, debita exigerent acerbius. *Ecce* (inquit) *in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis... Nolite jejunare sicut usque ad hanc diem, ut audiatur in excelso clamor vester.*

Eamdem Regulam tradit Christus Dominus proposita Parabola de Rege rationem a servis suis exigente, quorum unus decem millium talentorum debitor non habebat, unde redderet; cui debitum omne dimisit. Ille vero unum e conservis, qui debebat ipsi centum denarios, rogantem inducias ad solvendum, oppressit, & in carcerem misit. Quem vocavit Dominus, & his verbis increpuit. *Serve nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me; nonne ergo oportuit, & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum?* &c.

Matth. 18.

Hoc moralis christianæ caput confirmat *S. August.* Ser. 239. alias de Tempore, 146. „„ Noli (*inquit*) te avertere ab eo, qui mutuum petit, sed tantum accipe, quantum dedisti. Non ploret, cui dedisti, nam beneficium perdidisti. Et si hoc ipsum, quod datum est, vel quod accepit, exigitur, forte ad manum nondum habet; pertulisti petentem, expecta non habentem; cum habuerit, reddet tibi. Noli clamare, & dicere, nunquid fœnus quæro? Tantum peto quantum dedi; quod dedi, hoc accipiam. Bene facis, sed nondum habet. Non es fœnerator, & vis, cui præstitisti, ut quærat fœneratorem, ut tibi reddat. Si propterea fœnus non exigis, ne te fœneratorem patiatur, quare vis, ut propter te alium

alium foeneratorem patiatur? Premis, suffocas. Et si tantum exigis, quantum dedisti; suffocando tamen, & angustias faciendo, non beneficium dedisti, sed potius majores angustias intulisti. Sed forte dicis, habet, unde reddat; habet domum, vendat; habet possessionem, vendat. Quando a te petivit, ideo petivit, ne venderet; propter te non faciat, qui subvenisti, ne fieret. Hoc fiat ita circa homines, hoc jubet Deus, hoc vult Deus „ „.

Non solum vero contra charitatem, sed & contra naturalem ipsam æquitatem peccant, qui a debitoribus suis, quos solvendo non esse constat, debita exigunt acerbius, nec ipsis inducias concedere volunt. Unde judices, qui medii sunt inter instantiam, seu persecutionem creditorum, & moram debitorum, sua sententia interdum statuunt solutionis terminum, & debitori dilationem concedunt pro personarum, summæque ratione. Inducias autem illas invito quandoque creditore debitoribus concessas jus civile disertis verbis approbat L. *Si debitori*, tit. *De Judiciis*, Dig. 5. & L. *Promissor*, 21. tit. *de Pecunia constituta*, Dig. 13. Item Leg. 1. & 2. C. tit *De Usuris rei judicatæ*. Lex *Si bene collocatæ*, 33. *de Usuris*, lib. 22. Dig. tit. 1. ait, creditorem præbere se non debere *Acerbum exactorem, nec contumeliosum, sed moderatum, & cum efficacia benignum, & cum instantia humanum*. Sic loquitur *Ulpianus*, ex christiana fere disciplina. *Theodoricus* Gothorum Rex Sipontinis negotiatoribus, qui se dicebant hostium populatione vastatos, concedit privilegium, ne per annos duos continuos a creditoribus possent fatigari; quatenus his induciis & datam possint reparare pecuniam creditores ipsi, & aliquatenus debitorum valeat respirare substantia. „ „ Quid enim (*inquit*) proficit creditorem urgere, quando incassum nititur nudatos exigere? Quibus magis prospicimus, si ad mutuata sustinendo pervenire faciamus „ „. Refert *Cassiodorus* lib. 2. *Variarum*, Epist. 38.

REGULA XVII.

Lethalis obdurationis adversus misericordiam reus est, qui agrorum suorum, aut vinearum colono, sive conductori, pensionem non remittit pro rata gravis incommodi, sive damni ex sterilitate, aut alio casu fortuito, absque ipsius coloni, seu conductoris culpa, aut vitio rei contingente.

Nec solum adversus misericordiam, verum & adversus justitiam peccat. Utroque enim jure sancitum est, ut in hujusmodi casibus remissio fiat annuæ pensionis pro rata damni, & incommodi; nisi forte sterilitas anni præcedentis, vel subsequentis valeat ubertate compensari. Ita *Gregorius IX.* respondet, *c. Propter*, Ext. *De Locato, & Conducto*, cujus hæc sunt verba: „ „ Propter sterilitatem afficientem magno incommodo conductores, vitio rei, sine culpa coloni, seu casu fortuito contingentem, colonis Ecclesiæ tuæ pro rata est pensionis remissio facienda; nisi cum ubertate præcedentis, vel subsequentis anni valeat sterilitas compensari „ „.

Idem confirmatur ex L. *Licet certis*, lib. 4. C. tit. 65. & L. *Ex conducto*, lib. 19. *Digestorum*, tit. 2.

ARTICULUS X.

De Prodigalitate.

De Prodigalitate.

Prodigalitas peccatum est avaritiæ oppositum, & cum liberalitatis virtute pariter pugnans. „ „ Differunt autem avaritia, & prodigalitas secundum superabundantiam, & defectum diversimode (*inquit S. Th. 2. 2. qu.* 119. *art.* 1.) Nam in affectione divitiarum avarus superabundat, plus debito eas diligens; prodigus autem deficit, minus debito earum solicitudinem gerens. Circa exteriora vero ad prodigalitatem pertinet excedere quidem in dando, deficere autem in retinendo, & acquirendo; ad avaritiam autem pertinet e contrario deficere quidem in dando, superabundare autem in accipiendo, &

reti-

retinendo „„. Prodigalitatem peccatum esse; ex eo confirmatur, quod divites, quamvis bonorum suorum temporalium domini sint, Dominum tamen superiorem habent, cujus est terra, & plenitudo ejus, qui per Prophetam ait: *Meum est aurum, & meum est argentum*; qui hominibus temporalia dedit ad utendum, seipsum ad fruendum. Non ergo divitiis uti possunt homines prout libet; sed secundum voluntatem Dei, & leges ab ipso positas. Alioqui illas jure non possident. „ Nam tunc quisque habere „ aliquid dicendus est, quando bene utitur. *Et* quod „ juste non tractat, jure non tenet „. (inquit *S. August.* Serm. 1. alias *de Diversis* 15.) Hinc Christus discipulos, & in iis Fideles omnes propositis parabolis erudiens, similitudinem Villici inter alias proposuit: „„ Ut exemplo hujus personæ nihil esse nostrum in seculo isto signaret; sed nobis creditam esse dispensationem facultatum Domini nostri, vel ad utendum ex eis sufficienter cum gratiarum actione, vel ad distribuendum conservis, prout cuique opus est; nec licere nobis passim facultatibus abuti commissis, aut in expensas usurpare superfluas, cum sit erogationis ratio Domino venienti reddenda „„. Verba sunt *S. Gaudentii.* Serm. 18. Luc. 16.

Hinc *S. Ambrosius* lib. 2. *de Officiis*, cap. 21. „„ Non prodigos (*inquit*) nos docet esse Scriptura, sed liberales. Largitatis enim duo sunt genera; unum liberalitatis alterum prodigæ effusionis. Liberale est hospitio suscipere, nudum vestire, redimere captivos, non habentes sumptum juvare; prodigum est sumptuosis effluere conviviis, & vino plurimo. Unde legisti: *Prodigum est vinum, & contumeliosa ebrietas.* Prov. 20. Prodigum est, popularis favoris gratia exinanire proprias opes. Quod faciunt, qui ludis circensibus, vel etiam theatralibus, & muneribus gladiatoriis, vel etiam venationibus patrimonium dilapidant suum, ut vincant superiorum celebritates, cum totum illud sit inane, quod agunt. Quandoquidem etiam bonorum operum sumptibus immoderatum esse non de-

 ceat.

ceat. Pulchra liberalitas erga ipſos quoque pauperes menſuram tenere, ut abundes pluribus, non conciliandi favoris gratia ultra modum fluere. Quidquid ex affectu puro ac ſincero promitur, hoc eſt decorum; non ſuperfluas ædificationes aggredi, nec prætermittere neceſſarias. Et maxime Sacerdotis hoc convenit, ornare templum Dei decore congruo, ut etiam hoc cultu aula Domini reſplendeat; impenſas miſericordiæ convenientes frequentare, quantum oporteat largiri peregrinis, non ſuperflua, ſed competentia; non redundantia, ſed congrua humanitati; ne ſumptu pauperum alienam ſibi quærat gratiam; ne reſtrictiorem erga Clericos, aut indulgentiorem ſe præbeat. Alterum enim inhumanum, alterum prodigum; ſi aut ſumptus deſit neceſſitati, eorum, quos a ſordidis negotiationis aucupiis retrahere debeas; aut voluptati ſuperfluat „ „.

REGULA I.

Quamvis prodigalitas veniale tantum peccatum ſit ex genere ſuo, quatenus cum ſola liberalitate pugnat; lethale tamen peccatum eſt, cum aliquis res ſuas prodigit contra Regulas charitatis, & juſtitiæ, ſeu ob finem utrique illi virtuti oppoſitum.

Sic lethalis peccati rei ſunt, qui bona ſua profundunt, & decoquunt in comeſſationibus, & ebrietate, in ſcortationibus, alea, luxu, & quovis illicitarum voluptatum genere; ut filius ille prodigus, qui *Diſſipavit ſubſtantiam ſuam vivendo luxurioſe*; ut dicitur *Lucæ* 15. Quod expendens *S. Auguſtinus*, lib. 2. Quæſtionum evangelicarum, qu. 33. ait: „ „ Hanc vitam prodigam vocat, amantem fundere, atque ſpatiari pompis exterioribus, intus inaneſcentem, cum ea quiſque ſequitur, quæ ab illa procedunt, & relinquit eum, qui ſibi eſt interior „ „.

Qui lethalis prodigalitatis rei.

Lethalis prodigalitatis rei ſunt, quicunque cum gravi aliorum damno, vel ſcandalo bona ſua profundunt.

Item tutores, & curatores, qui bona pupillorum; Dispensatores, Oeconomi, administri, qui bona suæ fidei commissa; Nobiles, mercatores, & quicunque bona creditorum decoquere non verentur; Paterfamilias, qui suarum pecuniarum profusione uxori, & liberis graviter nocent, eis non providendo necessaria; & mulieres, quæ in mundo muliebri, & superfluo vestium ornatu sumptus immodicos faciunt. De quibus *Tertullianus*, lib. *De Cultu Feminarum*, cap. 8. scribit: „ „ De brevissimis loculis patrimonium grande profertur. Uno lino decies sestertium inseritur. Saltus, & insulas tenera cervix circumfert. Graciles aurium cutes calendarium expendunt, & sinistra per singulos digitos de saccis singulis ludit. Hæ sunt vires ambitionis, tantarum usurarum substantiam uno, & muliebri corpusculo bajulare „ „.

Lethalis tandem prodigalitatis rei sunt, quos sumptus inutiles, vani, immoderati impediunt ab erogandis eleemosynis ex illis, quæ sunt ipsis habita status, & dignitatis ratione superflua. Immodicos, & inutiles sumptus servi, aut Oeconomi sui, rerumque profusionem suarum ab ipsis factam nemo probaret. Qua igitur fronte homines, quibus rerum temporalium possessionem quidem, sed tamen ad rectum usum, & dispensationem Deus supremus omnium rerum, hominumque Dominus concessit, rationes suas ipsi probandas sperant, nisi fideliter illas administrent, & dispensent? „ „ Placet tibi, homo, servus tuus fidelis, & tu non vis esse Deo servus fidelis? Attendis, quia habes servum, attende, quia habes Dominum. Servum tuum potuisti comparare, non creare: Dominus tuus & verbo suo creavit te, & Sanguine suo redemit te. Si viluisti tibi, recole pretium; si & hoc oblitus es, lege Evangelium instrumentum tuum. Fidem amas in servo tuo, & Dominus tuus non quærit eam in suo? Redde, quod exigis. Quod tibi gaudes reddi ab inferiore, redde Superiori. Amas servum, qui fideliter custodit aurum tuum; noli contemnere Dominum, qui misericor-

diter custodit cor tuum „ „. Verba sunt *S. August.* Serm. 36. alias *De Tempore* 212.

REGULA II.

Lethalis est, ut plurimum, Clericorum prodigalitas, qui redditus ecclesiasticos in sumptus inanes profundunt.

Prodigalitas Clericorum quam grave peccatum.

Hæc Regula colligitur ex *S. Thom.* 2. 2. qu. 119. art. 2. in responsione ad 1. „ „ Prodigus (*inquit*) peccat in se ipsum, dum bona sua consumit, unde vivere deberet; peccat etiam in alterum consumendo bona, ex quibus deberet aliis providere. Et præcipue hoc apparet in Clericis, qui sunt dispensatores bonorum Ecclesiæ, quæ sunt pauperum, quos defraudant, prodige expendendo „ „. Quo spectat & illud *S. Bernardi*, Tractatu *De Moribus, & Officio Episcoporum*, sive Epistola ad *Henricum* Senonensem Archiepiscopum, c. 2. „ „ Discite Pontifices, non quidem in sancto, sed in frœno, quid facit aurum? Quam tolerabilius cernitur in sancto, quam in frœno! Hoc me etiam tacente, etsi non curia Regum, tamen penuria pauperum clamat. Sileat licet fama, sed non fames. Fama quidem silet, quia non potest mundus odisse vos. Nam quomodo arguet mundus peccatum, a quo potius laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur? Clamant vero nudi, clamant famelici, conquæruntur, & dicunt... Nobis frigore, & fame miserabiliter laborantibus quid conferunt tot mutatoria, vel extensa in perticis, vel plicata in manticis? Nostrum est, quod effunditis; nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis. Et nos enim Dei plasmatio, & nos Christi Sanguine redempti sumus. Nos ergo, fratres vestri, videte, quale sit de fraterna portione pascere oculos vestros; vita nostra cedit vobis in superfluas copias. Nostris necessitatibus detrahitur, quidquid accedit vanitatibus vestris. Duo denique mala de una prodeunt radice cupiditatis,

tatis, dum & vos vanitando peritis, & nos spoliando premitis „ „.

Hinc rursus *S. Th.* Quodlibeto 6. qu. 8. art. 1. ad 4. „ „ Dicendum (*inquit*) quod neque moderatus usus divitiarum, neque bona fides dispensatorum salvari, videtur in eo, qui scienter superfluas expensas facit in voluptuosis conviviis, & aliis hujusmodi superfluitatibus; & ideo non est dubium, quod in talibus peccat mortaliter... Si autem aliquis non multum in talibus excedat, potest bona fide fieri ab aliquo, qui vult secundum decentiam sui status morem gerere his, quibus convivit „ „.

CAPUT III.

De usura, immani avaritiæ sobole.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit Usura.

Usuræ definitio explicatur.

Usura est lucrum ex mutuo exactum, aut speratum. Lucri nomine accessio quævis ad sortem intelligitur, sive pecuniæ, sive rei alterius pecunia æstimabilis, ut explicat Conc. Trid. Catechismus. „ „ Est autem usura (*inquit*) quidquid præter sortem, & caput illud, quod datum est, accipitur, sive pecunia sit, sive quidvis aliud, quod emi, aut æstimari possit pecunia; sic enim apud Ezechielem scriptum est: *Usuram, & superabundantiam non acceperis* „ „. (Ezech. 18.) Et Dominus apud Lucam: *Mutuum date, nihil inde sperantes.* (Luc. 6.) Quibus verbis fontes indigitat, ex quibus illa usuræ definitio est derivata. Sors hic dicitur summa principalis, seu capitalis, quam aliquis mutuo dat. Exigere aliquid ultra sortem, est exigere aliquid ultra summam principalem, quæ mutuo tradita est, ratione ipsius mutui; v. gr. si mille aureos des alteri ea lege, ut intra tale temporis spatium totidem aureos tibi reddat, & supra illam summam triginta, plus vel minus.

Sola etiam voluntate, & intentione usura committitur.

Dicitur lucrum *ex mutuo exactum*, *vel speratum*; quoniam sola etiam voluntate, & intentione usura committitur. Cum enim alia sit realis, mentalis altera; utramque complectitur definitio. Exactio lucri ex mutuo spectat usuram realem, spes vero lucri ex mutuo usuram mentalem. Prima externo opere completur; secunda in voluntate sistit, in prima pactum intervenit, seu expressum, seu tacitum reddendi aliquid ultra sortem; in secunda nullum pactum intercedit, vi cujus fœneratitium lucrum a mutuante percipiatur. Exempli gratia, Joannes, qui probitatis, & honestatis laudem ambit, Jacobo dat mutuo centum aureos, post semestre reddendos, nulla de quovis lucro, aut accessione ad sortem intercedente pactione; sed tamen sperat Jacobum summæ capitali inter solutionem, aliquot aureos, ut a plerisque fieri solet, additurum. Elapso semestri Jacobus reddit summam capitalem, adjicit sex aureos, plus minus: Joannes, & sortem, & sortis accessionem lubens accipit, quam speraverat; quapropter mentalis usuræ reus est.

Si quid accipitur a mutuatario, non ratione mutui, sed alio justo titulo, vel ut minus gratuitum nec speratum, non est usura.

Si tamen aliquid mutuans accipat a mutuatario, non ratione mutui, sive ob pecuniam mutuo datam, sed alio titulo, sive ob aliam causam, damni scilicet vere emergentis, aut lucri cessantis, aut quovis alio justo titulo, servatis servandis, omnique malitiæ velamine remoto, ab usuræ labe immunis est; sicut si accipiat, ut gratuitum omnino munus, nec speratum, ut docet *S. Thom.* 2. 2. qu. 78. art. 9. „ „ Si vero (*inquit*) accipiat aliquid hujusmodi, non quasi exigens, nec quasi ex aliqua obligatione tacita, vel expressa, sed sicut gratuitum donum, non peccat; quia etiam antequam pecuniam mutuasset, licite poterat aliquod donum gratis accipere; nec pejoris conditionis efficitur per hoc, quod mutuavit. Recompensationem vero eorum, quæ pecunia non mensurantur, licet pro mutuo exigere, puta, & benevolentiam, & amorem ejus, cui mutuatur; vel aliquid hujusmodi. *Et in responsione ad tertiam objectionem*:

Si aliquis ex pecunia mutuata expectet, vel exigat, quasi per obligationem pacti taciti, vel expressi compensationem muneris ab obsequio, vel a lingua; perinde est, ac spectaret, vel exigeret munus a manu; quia utrumque pecunia æstimari potest, ut patet in his, qui locant operas suas, quas manu, vel lingua exercent. Si vero munus ab obsequio, vel a lingua non quasi ex obligatione rei exhibeatur, sed ex benevolentia, quæ sub æstimationem pecuniæ non cadit; licet hoc accipere, & exigere, & expectare „ „.

Quælibet ad sortem accessio, usura est.

Hæc usuræ definitio, Patrum, & Theologorum illustriorum calculis approbatur. *Usura est mutui redundantia* (inquit *Tertullianus*, lib. 4. contra Marcionem) *Usura est, si plus quam sortem acceperis* (inquit *S. Basilius* in Psal. 14.) *Usura est quodcunque sorti accedit* (inquit *S. Ambrosius*, lib. *de Tobia*, cap. 14.) *Usura est, si plus acceperis, quam dederis* (inquit *S. Hieronymus*, in cap. 18. Ezechielis.) *Usura est, si plus, quam dedisti expectes accipere* (inquit *S. August.* in Psal. 36.) *Usura est, ubi amplius requiritur, quam datur* (inquit Conc. Agathense.) *Usura est, cum quis plus exigit in pecunia, aut in aliqua alia re, quam dederit* (inquit magister sententiarum lib. 3. dist. 37.) *Usura est pretium pro usu rei mutuo datæ, quæ usum non habet* (inquit *S. Thom.* 2. 2. qu. 78. art. 1.) Quoniam autem pretium illud, quod pro usu pecuniæ, vel rei cujusque mutuo datæ exigitur, in creditoris emolumentum, ac lucrum transit, & inique ad sortem accedit; idcirco idem valet pretium usus rei mutuo datæ exigere, aut sperare, quod lucrum ex mutuo, sive accessionem ad sortem exigere, aut sperare; licet verba ipsa differre videantur; cum res mutuo data usum non habeat, qui locari, ac pretio æstimari possit, siquidem ipso usu consumitur. *Usura* (inquit *S. Antoninus* p. 2. tit. 1. cap. 7. §. 1.) *Est lucrum ex mutuo principaliter intentum.* Quam vocem, *Principaliter*, scrupulosiores quidam auctores immerito rejiciunt, cum innoxia sit, si sano sensu accipiatur, prout accipit S. Archipræsul definitionem illam ex-

Usuræ definitio a S. Antonino tradita explicatur.

explicans : „ „ Principaliter dicitur, propter secundariam intentionem, quæ non inducit usuram. Dicitur autem intentio principalis hæc, cum scilicet magis movetur ad mutuandum propter lucrum, quod sperat sibi evenire, quam propter aliud. Sed intentio secundaria dicitur, quando etsi sperat aliquid sibi dari ab eo, cui mutuavit ex liberalitate, tamen non illud eum movet, sed magis benevolentia, ita quod etiamsi non crederet sibi aliquid dari ultra sortem, adhuc tamen mutuaret. Sic enim principalis spes, & intentio ad temporale inducit simoniam, & non secundaria, in collatione spiritualium, ut habetur expresse dist. 83. *Quid enim prodest*, in Glossa, & dist. 59. can. *Si Officia*: Ita & in mutuo principalis intentio ad lucrum inducit usuram, non secundaria... Et nota, quod intentio principalis ad lucrum, non solum in principio mutuationis, sed etiam habita postea, etsi a principio non habuerit, inducit usuram. Puta, mutuat quis proximo mere ex charitate, post mensem subintrat cogitatio mentem ejus de lucro sibi dando ab eo, cui mutuavit, & ita inficitur, quod si non speraret aliquid recipere ultra sortem, repeteret mutuatum, sed propter illud lucrum dimittit. Certe talis usurarius est. 1. qu. 1. *can. Fertur* §. *Vulnerato*. Et si quid ultra sortem recipit, quamvis ille daret non exactus, sed propria sponte, tenetur restituere „ „.

ARTICULUS II.

Quid sit Mutuum.

Mutuum est contractus re initus, quo res, quæ pondere, numero, & mensura constant, ea lege alteri dantur ad abusum, ut non eædem quidem specie, sed eædem genere reddantur, salvata pari quantitate, ac simili qualitate.

Mutui definitio explicatur.

Dicitur *Contractus re initus*, quod mutuo commune est cum deposito, commodato, & pignore. Subditur: *Quo res, quæ pondere, & mensura constant*, qui-

quibus verbis mutui materia explicatur. Mutuum enim in iis rebus consistit, quæ facilem comparationem, ac promiscuum usum habent, & quæ sola quantitate, & qualitate intra idem genus spectata, ac servata, æquabiliter inter se dando, & reddendo mutuantur. Unde quantitate magis, quam corpore constare, ac valere dicuntur, quia sola quantitate servata, inter se comparantur, & exequantur; cum una æque utilis sit, & æque prosit, ac altera; modo par quantitas intra idem genus servetur. Quod in cæteris rebus, quæ suo usu non consumuntur, adeoque mutui materia non sunt, non reperitur. Nam equus ab equo usu plurimum differt, vixque evenit ut usu, & commoditate similis sit alteri. Unde fit, ut in iis rebus corpus magis spectetur, quam quantitas, nec una pro alia, etiam intra idem genus reddi possit, ut equus pro equo, bos pro bove. Hinc *Justinianus*, L. 3. *Institutionum*, tit. 15. ait; „ „ Re contrahitur obligatio, veluti mutui datione. Mutui autem datio in iis rebus consistit, quæ pondere, numero, mensura constant; veluti vino, oleo, frumento, pecunia numerata, ære, argento, auro; quas res, aut numerando, aut metiendo, aut appendendo in hoc damus, ut accipientium fiant „ „.

Subditur, *dantur ad abusum*, ad quem scilicet natura sua ordinantur; earum enim rerum usus, ad quem per se referuntur, abusus earum est. Dicitur autem hic abusus jurisconsultorum more, ac sensu, non usus ille perversus, ac pravus, quo res ipsæ, quibus abutimur, a proprio fine abducuntur, ad quem factæ, aut institutæ sunt; sed usus ipse, quo res illas, quibus utimur, consumimus, aut distrahimus utendo. Quo sensu *Boetius*, in Topica *Ciceronis*; ait; „ Utimur iis, quæ nobis utentibus permanent; „ iis vero abutimur, quæ nobis utentibus pereunt „. Hac autem in re mutuum differt a commodato deposito, & pignore. Quamvis enim hæ ipsæ res, quæ mutuo dantur, deponi, pignori dari, ac etiam ad pompam, & ostentationem commodari possint;

ſint; revera tamen neque depoſito, neque pignore, neque commodato dantur ad abuſum; ſed depoſito dantur ad cuſtodiam; pignore vero ad ſecuritatem; commodato demum ad pompam, & oſtentationem. Ex quo efficitur, ut eædem ipſæ res, quæ deponuntur, commodantur, aut pignori dantur, reddi debeant, non aliæ; cum tamen eæ ipſæ res mutuo datæ non debeant reddi, ſed æquales, & intra idem genus, cum ad abuſum dentur, ſuoque ipſo uſu conſumantur. Unde Paulus juris-conſultus lib. 2. D. tit. *De Rebus creditis*, ait: „ „ Mutuum damus recipturi non eadem ſpecie, quam dedimus, alioquin commodatum erit; aut depoſitum, ſed idem genus; nam ſi aliud genus, veluti ut pro tritico vinum recipiamus, non erit mutuum „ „.

Dicitur, *ea lege ut non eædem quidem ſpecie, ſed eadem genere reddantur*, quibus verbis mutuum & a donatione, & a permutatione differt; a donatione quidem, qua aliquid ita datur, ut nihil reddi debeat; a permutatione vero, in qua res unius generis pro re alterius generis redditur; v. gr. frumentum pro vino. Differt etiam hac in re mutuum a commodato, depoſito, pignore, precario; quibus in contractibus interponitur fides reddendæ ejuſdem rei. Hinc ſequitur; mutuum alienationem continere. Unde *Juſtinianus* lib. 3. *Inſtitutionum*, tit. 15. ait: „ „ Quoniam nobis non eadem res; ſed aliæ ejuſdem naturæ, & qualitatis redduntur; inde etiam mutuum appellatum eſt; quia ita a me tibi datur, ut ex meo tuum fiat. Et ex eo contractu naſcitur actio, quæ vocatur condictio „ „. Et *Paulus* juriſconſultus L. 2. Dig. tit. *De Rebus creditis*, ait: „ Appellata „ eſt mutui datio ab eo, quod de meo tuum fit, & „ ideo ſi non fiat tuum, non naſcitur obligatio „. Quamobrem in mutuo neceſſe eſt, ut ille, qui dat, dominus ſit, ut rei dominium in alterum transferre poſſit, ut obſervat idem juriſconſultus: *In mutui datione* (inquit) *oportet Dominum eſſe dantem*. Quamobrem ſi fur nummos tibi credendi animo dedit,

quia eos accipientis non facit, mutuum non contrahitur, neque inde obligatio, aut condictio, seu actio in personam nascitur, ut tradit *Ulpianus*, lib. 13. Dig. tit. *De Rebus creditis*. Sive autem inde mutuum dictum sit, quod ex meo tuum fiat, sive quod mutationem quamdam complectatur, ac designet; quia nimirum eædem ipsæ res, quæ mutuo dantur, suoque usu consumuntur, reddi nequeunt; & præterea vicissitudo quædam dandi, & accipiendi inter creditorem, & debitorem interveniat, certum est, mutuo dominium rei in accipientem transferri; si dans mutuum dominus sit, & voluntatem habeat alienandi, ac transferendi dominii rei, quam dat, in illum, qui ab ipso mutuatur. Unde pupillus mutuum dare sine tutoris auctoritate non potest, quia ei sine tutoris auctoritate alienare non licet, ut tradit *Justinianus*; lib. 2. *Institutionum*, tit. 8. Traditione autem rei mutuo datæ non solum fit ejus alienatio, sed simul paritur obligatio in debitore; qua non quidem eam ipsam rem, quam accipit, teneatur reddere, sed similem intra idem genus.

Additur denique in definitione, *Servata pari quantitate, ac simili qualitate*; ut perfecta æqualitas in mutuo servanda indicetur. Unde *Pomponius* jurisconsultus, lib. 3. *Dig.* tit. *De Rebus creditis*, ait: „ „ Cum quid mutuum dederimus, etsi non cavimus, ut æque bonum nobis redderetur, non licet debitori deteriorem rem, quæ ex eodem genere sit, reddere; veluti vinum novum pro vetere; nam in contrahendo quod agitur, pro cauto habendum est; id autem agi intelligitur, ut ejusdem generis, & eadem bonitate solvatur, quod datum sit „ „.

ARTICULUS III.

An usura prohibita sit omnis: Erga omnes: Et quo jure.

Calvinus pluribus in locis, præsertim vero in Commentariis *Ezechielis*, ad cap. 18. & in expositione Decalogi, usuram, aut fœnus tuetur, si a divitiviti- Calvinus, Molinæus, & Salmasius usuram

rum patroni. vitibus, non a pauperibus exigatur, modumque legibus definitum servet, asseritque usurarum, ac fœnoris prohibitionem, quæ in veteri Testamento legitur, ad ordinem politicum pertinuisse, ac proinde cum ipsa lege veteri obolevisse; cum inter judicialia, non inter moralia præcepta numeranda sit, nisi quatenus legem naturalem continet, qua vetatur, ne aliis faciamus, quod nobis fieri nolumus. *Carolus Molinæus* in suo *De Usuris* Tract. *Calvini* sententiam secutus, usuram, si moderata sit, modumque a legibus definitum servet, honestam, ac justam esse contendit; asseritque ipsam neque cum Lege divina, neque cum naturali pugnare nisi gravis sit, & mordax, vel a pauperibus, aut indigentibus exigatur, non vero si levis, ac moderata sit, & divitibus, ac negotiatoribus, qui res suas ex pecunia mutuo accepta amplificant, exigatur, ac percipiatur. *Salmasius* lib. *De Usuris*, asserit usuram per se honestam, & justam esse, eo nomine, quod locatæ pecuniæ merces esse videatur; illamque evangelicæ legi contrariam non esse, quamvis Judæis erga Judæos veteri lege vetita fuerit; non quidem tanquam per se mala, sed tanquam politico illorum regimini, civilique societati parum consentanea. Alii hæreticorum illorum hominum vestigiis insistentes, lucrum illud, quod ultra sortem a mercatoribus, aliisve hominibus, qui res familiares amplificant, exigitur, non solum honestum, ac justum, divinæque legi, ac naturali consentaneum esse, sed ne usuram quidem, ac fœnus nominandum esse pertinaciter contendunt; id enim solum usuram, ac fœnus esse dicendum, quod a pauperibus, aut indigentibus exigitur. Quocirca duplex mutui genus excogitarunt, ac distinxerunt; unum, quo res ad consumptionem datur; alterum, quo datur ad negotiationem; asseruntque usuram in mutuo consumptionis, quod plerumque cum pauperibus, & indigentibus contrahitur, versari solum, non in mutuo negotiationis, quod cum mercatoribus contrahitur iisve hominibus, qui res familiares augent.

gent. Has ſententias hæreticas eſſe nemo Catholicus dubitaverit, ſecundum Conc. Viennenſis ſub *Clemente V.* definitionem: „„ Si quis (*inquit*) in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præſumat, exercere uſuras non eſſe peccatum; decernimus velut hæreticum puniendum. Locorum nihilominus Ordinariis, & hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus diſtrictius injungentes, ut contra eos, quos de errore hujuſmodi diffamatos invenerint, aut ſuſpectos, tanquam contra diffamatos, vel ſuſpectos de hæreſi procedere non omittant „„.

PROPOSITIO PRIMA.

Uſura omnis, ſive lucrum, aut acceſſio, quando ultra ſortem mutuo datam exigitur, ſive a pauperibus, & indigentibus, ſive a divitibus, mercatoribus, iiſve hominibus, qui res ſuas amplificant, quantumvis moderata ſit, per ſe turpis, ac injuſta eſt, legique naturæ contraria.

Ethnici ipſi uſuram omnem fugiendam docent.

Id ipſorum Philoſophorum ethnicorum teſtimonio probatur, qui ſolum animæ nullis præjudiciis occupatæ judicium ſecuti, uſuram omnem fugiendam eſſe docuerunt, & velut naturæ repugnantem damnarunt. Sic *Plato* lib. 5. *De Legibus*, ſic *Ariſtoteles* lib. 1. *Politicorum*, cap. 7. „„ Optima ratione (*inquit*) omnibus odio eſt ars fœneratrix, quod ab ipſo nummo quæſtus fiat, & non, ad quam rem paratus eſt, uſurpetur; permutationis enim gratia inſtitutus eſt; fœnus autem nummum auget, ac multiplicat, unde & nomen habet, & *Tokos* dicitur, quaſi partus; ſimilia enim ſunt ea, quæ gignuntur, iis, quæ gignunt, ac procreant; in fœnore autem pecunia pecuniæ partus, ac fœtus eſt. Quamobrem hæc ipſa quærendæ pecuniæ ratio maxime omnium abhorret a natura „„. Et lib. 4. Ethicorum, *Fœneratores* non minus quam *Lenones* inter illos numerat, qui illiberales operas præſtant, ſordidaſque artes exercent, qui *Accipiunt, unde non oportet,*

tet; *& quantum non oportet*. Legi poteſt & *Plutarchus* in Opuſculo de re edito. Hinc *Seneca* lib. 7. *De Beneficiis*, ait: „ Quid fœnus, & Kalendarium, „ & uſura, niſi humanæ cupiditatis extra naturam „ quæſita nomina „? Et *Suidas* ex *Ariſtophane* in *Nubibus*, ait: „ Uſuram eſſe feram quamdam bel„ luam, quæ per menſes, & dies amplius argenti „ ſemper gignit ſerpente tempore „. Hinc illud Catonis: *Quid fœnerari*? *Quid hominem occidere*? Graviſſimum ergo ſemper fuiſſe hoc facinus, etiam apud gentes, & maxime odioſum, merito aſſerit Concilii Tridentini Catechiſmus.

Uſura omnis naturæ juri adverſatur.

Quod *Ariſtoteles* ſcite dixit uſuram eo nomine contra naturam eſſe, quod pecuniam per ſe ſterilem & quæ nullam vim pariendi a natura, aut a lege accepit, ſed ad res vitæ neceſſarias, utiles, aut commodas comparandas inſtituta eſt; ordinataque, ut ſit medium commutationis, præſidium indigentiæ, uſurarius ad quæſtum ex ipſis nummis immediate faciendum referat, quaſi idem medium, & finis eſſe poſſit; hanc (inquam) rationem SS. Patres approbant, ipſaque utuntur ad uſuræ perverſitatem, ac iniquitatem oſtendendam, ſcilicet *S. Gregorius Nyſſenus*. Hom. 4. in eccleſiaſtem „ „ O acerbas nuptias (*inquit*) o improbam conjunctionem! Quam natura quidem non cognovit, avarorum autem morbus inter inanimata innovavit. O graves, & moleſtos conceptus, e quibus hujuſmodi fœtus, id eſt, fœnus enaſcitur! In rebus ſolum, quæ ſunt, vivunt, ac ſentiunt, diſcrimen invenitur ſexus maris, & feminæ; eis enim dixit Creator Deus: *Creſcite & multiplicamini*, ut per mutuam inter ſe generationem augerentur, ac multiplicarentur, quæ gignuntur animantia; nummi aut fœtus, ſeu fœnus, ex quonam conſiſtit matrimonio? ex quanam perficitur conceptione? Cæterum ex Propheta didici, quæ ſit hujus fœtus conceptio: *Ecce parturiit injuſtitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem*. Hic eſt ille partus, quem parturiit quidem avaritia, parit autem iniquitas, & obſtetricatur inhumanitas „ „.

Pſal. 7. 15.

Et

Et *S. Basilius* in Psal. 4. „ „ Genus hoc avaritiæ (*inquit*) partus appellatur ob multiplex mali germen, atque fœcunditatem. Semina omnia suo tempore nascuntur, animalia quoque præstituto tempore suos edunt fœtus; fœnus hodie nascitur, hodie parere incipit. Animalia, quæ cito pariunt, cito etiam a partu desistunt; pecuniæ vero statim pariunt, & accessionem cum tempore recipiunt infinitam. Quæ crescendi vim habent, ubi ad convenientem sibi, justamque staturæ magnitudinem pervenere, augeri desinunt; pecunia vero avari omni tempore augescit, accretionis nullus est finis. Animalia ubi pariendi vices cesserunt soboli suæ, non jam ulterius imprægnantur; fœneratorum pecuniæ, etiam quæ succreverunt, statim pariunt, & veteres renovantur „ „. Hunc *Basilii* locum imitatur, & amplificat *S. Ambrosius*, lib. *De Tobia*, cap. 13.

Leo denique *Decimus* in Conc. Lateranensi sess. 10. „ „ Prompta est (*inquit*) usurarum interpretatio, quando videlicet ex usu rei, quæ non germinat, nullo labore, nullo sumptu, nullove periculo lucrum, fœtusque conquiri studetur „ „.

Præterea, contra jus naturæ pugnat duplicem compensationem pro una, eademque re exigere, sive rem eamdem bis vendere, aut id vendere, quod non est; sed qui fœnerantur, bis idem vendunt, aut certe id vendunt, quod non est; naturæ itaque jus evertunt.

Prior propositio nota est; violatur enim æqualitas, dum plus exigitur, quam fuerit datum, contra illud juris principium lib. 9. *Cod.* tit. De non numerata pecunia. *Ultra id quod accepit, re obligari neminem posse constat.* Et lib. 17. *Digest.* tit. De Pactis: *Re non potest obligatio contrahi, nisi quatenus datum sit.*

Secunda Propositio sic probatur: Qui ex mutuo aliquam accessionem ad sortem exigit, vel exigit illam, percipitque ratione sortis, sive pecuniæ mutuo datæ, aut ratione usus ipsius; si ratione sortis mutuo datæ percipiatur, duplicem pro una eademque

re compensationem recipit, siquidem & totam sortem, seu summam capitalem mutuo datam exigit, ac percipit, & præterea accessionem, seu usuras. Bis itaque rem eamdem vendit, ut ait Conc. Trid. Catechismus. Si vero pro usu pecuniæ, seu rei alterius pecuniæ æstimabilis mutuo datæ exigit aliquid ultra sortem, id vendit, quod non est; nam usus pecuniæ, seu rei alterius mutuo datæ ab ipsa pecunia, sive re, ac proprietate ejus separari non potest, neque separatam ab illa æstimationem habet. Siquidem in rebus, quæ usu consumuntur, usus rei seorsim a re ipsa æstimari non potest, v. gr. usus frumenti seorsim a frumento. Unde *Joannes* 22. in Extrav. *Ad conditorem*, ait: „„ Dicite, quod in rebus, quæ usu consumuntur, usus juris, vel facti separatus a proprietate rei, seu dominio possit constitui, repugnat juri, & obviat rationi. *Et paulo post*: In rebus consumptibilibus nec jus utendi, nec usus facti separati a rei proprietate, seu dominio possunt constitui, vel haberi. *Et rationem statim subjicit*, quoniam scilicet usus-fructus, & usus, jus quoddam est rebus alienis utendi, fruendive salva earum substantia; quod quidem in rebus, quæ usu consumuntur, fieri non potest „„. In rebus igitur illis, quæ suo usu consumuntur, neque jus illis utendi in alteram transferri potest, retenta earum ipsarum rerum proprietate, neque in illis ipsis rebus jus utendi, fruendique constitui potest, salva earum ipsarum substantia; ut tradit *Justinianus* lib. 2. *Institutionum*. Tit. 4. „ „ Constituatur (*inquit*) usus-fructus non tantum in fundo, & ædibus; verum etiam in servis, & jumentis, & cæteris rebus, exceptis iis, quæ ipso usu consumuntur. Nam hæ res neque naturali ratione, neque civili recipiunt usumfructum; quo in numero sunt vinum, oleum, frumentum, vestimenta, quibus proxima est pecunia numerata; namque ipso usu assidua permutatione quodammodo extinguitur „„. Quamobrem sicut is, seorsim qui vellet vendere triticum, & seorsim usum illius tritici,

faci-

facinus attentaret rationi, jurique naturali plane repugnans, quia rem eamdem bis vendere vellet, aut certe vendere rem, quæ non est; ita qui pro pecunia mutuo data tantumdem pecuniæ recipit, & insuper aliquid pretio æstimabile pro ipsius pecuniæ usu, jus naturæ aperte violat, & evertit.

Confirmatur: Iniquissimum est, pretium exigere, ac percipere pro re, quæ non est sua; usus porro rei mutuo datæ non est creditoris, sed debitoris, in quem per mutuum transfertur dominium pecuniæ, seu rei alterius mutuo datæ, & quæ usu consumi potest, simul cum rei ipsius usu. Siquidem mutuum inde appellatum: *Quia ita a me tibi datur, ut ex meo tuum fiat*, adeo ut, *si non fiat tuum, nulla nascatur obligatio*, Paulus jurisconsultus lib. 2. *Dig.* tit. *De Rebus creditis*, & *Justinianus* lib. 3. *Institutionum*. tit. 14. tradunt. Unde si res mutuo data pereat, non perit creditori, sed debitori, ut *Justinianus* docet, lib. 3. *Institutionum*, tit. 15. „ „ Is (*inquit*) cui res aliqua utenda datur, id est, commodatur, re obligatur, & tenetur commodati actione. Sed is ab eo, qui mutuum accepit, longe distat; namque non ita res datur, ut ejus fiat; & ob id de ea re ipsa restituenda tenetur. Et is quidem, qui mutuum accepit, si quolibet fortassis casu amiserit, quod accepit, veluti ruina, incendio, naufragio, aut latronum, hostiumve incursu, nihilominus obligatus remanet. At is, qui utendum accepit, sane quidem exactam diligentiam custodiendæ rei præstare jubetur; nec sufficit ei tantam diligentiam adhibuisse, quantam suis rebus adhibere solitus est, si modo alius diligentior poterat eam rem custodire; sed propter majorem vim, majoresve casus non tenetur, si modo non ipsius culpa is casus intervenit „ „.

Idem rursus confirmatur ex discrimine, quod intercedit inter pecuniam, & res cæteras. Quædam enim sunt, quorum usus non est ipsa rei consumptio; sicut usus domus est inhabitatio, non dissipatio; & ideo in his dominium seorsim ab usu, vel usus seor-

sim a dominio concedi potest; sic aliquis transfert dominium domus in alterum, reservato sibi usu ad tempus; vel contra concedit alteri usum domus, reservato sibi ejus dominio; & propterea licet exigere pretium pro usu domus, & repetere domum commodatam, sicut patet in conductione, & locatione domus. Pecunia vero in eum præcipue finem instituta est, ut commutationibus serviat, rebusque necessariis, & utilibus comparandis; unde proprius, & præcipuus pecuniæ usus est ipsius consumptio, sive distractio. quatenus in commutationes expenditur. Quamobrem illicitum est pro usu pecuniæ mutuo datæ accipere pretium, quod dicitur usura.

Hæ rationes, quæ usuram omnem illicitam, ac per se malam esse probant, tam moderatam, quam gravem, ac mordacem; tam eam, quæ a divitibus, & negotiatoribus, quam quæ a pauperibus exigitur, & præcipitur, ex *S. Thom* deprompt æ sunt in 3. *Sentent.* dist. 47. qu. 1. art. 6. in Quæstionibus disputatis, qu. 13. *De Malo*, art. 4. Quodlibeto 3. qu. 7. art. 2. & 2. 2. qu. 78 art. 1. In his autem omnibus locis usuram omnem „ „ Secundum se injustam, quia venditur id, quod non est; per quod manifeste inæqualitas constituitur, quæ justitiæ contrariatur; *asserit angelicus Doctor; vel* Dare pecuniam mutuo ad usuram, esse peccatum mortale. Nec ideo esse peccatum, quia est prohibitum; sed potius ideo esse prohibitum, quia est secundum se peccatum; est enim contra justitiam naturalem „ „.

PROPOSITIO II.

Usura omnis, sive lucrum, & accessio, quæ ultra sortem mutuo data exigitur, & percipitur, sive a pauperibus, sive a divitibus, divinæ Legi repugnat.

Usura omnis divina lege damnatur sive a divitibus,

Scriptum est enim Deut. 23. *Non fœnerabis fratri ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alieno; fratri autem tuo absque usura id, quod indiget, commodabis, ut benedicat tibi Dominus*

nus Deus tuus in omni opere tuo. Frater est omnis homo; a quocunque igitur homine usuram pecuniæ, & fœnus frugum, ac etiam cujuscunque alterius rei exigere lex vetat, non solum gravem, sed etiam quidquid sorti accedit; non solum a pauperibus, sed etiam a divitibus, & mercatoribus, qui pecunia mutuo accepta, & negotiationi exposita, res suas amplificant. Hæc porro prohibitio non ad præcepta judicialia, seu politica, sed ad moralia referenda est; siquidem eo loco utuntur SS. Patres, ut probent usuram tam veteri, quam nova lege vetitam esse christianis hominibus; cum per se turpis, & injusta sit; scilicet *Clemens Alexandrinus* lib. 2. Stromatum, *S. Ambr.* lib. *De Tobia*, cap. 14. & 15. & alii.

sive a pauperibus exigatur.

Frustra opponitur usuræ, ac fœnoris patronis, exactionem usurarum ab alienigena Judæis hac lege permitti; adeoque usuram non esse per se malam, ac injustam. Responsio enim in promptu est, id ad duritiam cordis Judæorum permitti, quamvis iniquum sit; vel idcirco, quod Deus in alienigenarum bona, quæ fœnore percipiebantur, jus aliquod Judæis concederet, vel denique quod de Amalecitbis, Amorrhæis, aliisque vicinioribus populis, cum quibus jus erat belli, & quorum sedes Deus populo suo tradiderat, ageretur. Nam & fœnus belli genus est. Hæc responsio *SS. Ambrosium*, & *Thomam* auctores habet. Ita *S. Ambrosius*, lib. *De Tobia*, cap. 4. „ „ Sed forte dices, quia scriptum est; alienigenæ non fœnerabis, & non consideras, quid Evangelium dicat, quod est plenius. Sed hoc interim sequestremus, legis ipsius verba considera; *Fratri tuo* (inquit) *non fœnerabis ad usuram, sed ab alienigena exiges*, Quis erat tunc alienigena, nisi Amalech, nisi Amorrhæus, nisi hostes? ibi (inquit) usuram exige. Cui merito nocere desideras, cui jure inferuntur arma, huic legitime inducuntur usuræ. Quem bello non potes facile vincere, de hoc cito potes centesima vindicare te. Ab hoc usuram exige, quem non sit crimen occidere. Sine ferro dimicat, qui usuram flagitat;

Qua ratione exactio usurarum ab alienigena Judæis permissa.

gitat; sine gladio sese hoste ulciscitur, qui fuerit usurarius exactor inimici. Ergo ubi jus belli, ibi etiam jus usuræ. Frater autem tuus omnis, fidei primum, deinde romani juris est populus; *Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ laudabo te.* Denique etiam in Levitico præscribit lex usuram a fratre non esse poscendam. Sic enim habet: *Et vivet frater tuus tecum; pecuniam tuam non dabis illi in usuram, & in amplius recipiendum non dabis illi escas tuas.* Generaliter hæc sententia Dei omne sortis exclusit augmentum „„.

Psal. 21.

Lev. 25.36.

Ita vero *S. Th.* 2. 2. qu. 78. art. 1. in responsione ad secundam objectionem. „„ Judæis prohibitum fuit accipere usuram a fratribus suis, scilicet Judæis; per quod datur intelligi, quod accipere usuram a quocunque homine est simpliciter malum. Debemus enim omnem hominem habere quasi proximum, & fratrem præcipue in statu Evangelii, ad quod omnes vocantur... Quod autem ab extraneis usuram acciperent, non fuit eis concessum quasi licitum, sed permissum ad majus malum vitandum, ne scilicet a Judæis Deum colentibus usuras acciperent, propter avaritiam, cui dediti erant, ut habetur Isaiæ 56. „„

Verum (inquies) hæc verba legis; *Fratri tuo absque usura id, quo indiget, commodabis*, locum istum de pauperibus, aut indigentibus intelligendum esse probant.

Respondetur, mutui originem, & occasionem his verbis exprimi; nemo enim mutuum sumit, nisi indigeat; neque enim mutuum peteret, si apud se haberet, quod petit. At indigentia ista, de qua lex loquitur, neque extrema, neque gravis solum intelligenda est, sed etiam communis, quæ ad mutuum etiam divites, & mercatores impellit. Et certe lex usuram a fratribus exigere penitus vetat Judæis; sed inter fratres erant non solum pauperes, & indigentes, sed etiam divites, & mercatores; igitur lex Judæis penitus vetat usuram etiam a divitibus & mer-

Judæis lex usuram etiam moderatam exigere a fratribus, di-

mercatoribus exigere, quantumvis moderata sit. Præterea, eam usuram lex Judæis a fratribus exigere vetat, quam videtur erga alienigenas permittere; sed lex erga alienigenas non videtur permittere nisi usuram moderatam, & quidem eam, quæ exigitur a divitibus, & mercatoribus, non vero eam, quæ a pauperibus, vel egenis exigitur; quæ enim gravior est, modumque non servat, humanitatem omnem, ac æquitatem violat, fatentibus etiam usuræ, ac fœneris patronis. Lex igitur Judæis prohibuit etiam moderatam usuram exigere a fratribus divitibus, & mercatoribus Quod si non licuit Judæis, multo minus Christianis licet; alioquin a Judæo Christianus charitate, & beneficentia superaretur, nec abundaret justitia nostra plusquam Scribarum, & Pharisæorum; cum tamen magna justitia, magna charitas, & perfecta justitia perfecta charitas sit, ut loquitur *S. August.* Hæc itaque lex moralis est, non judicialis, & politica dumtaxat, adeoque Christianos etiam spectat.

vitibus, & mercatoribus prohibet.

Lex ista moralis est, adeoque Christianos etiam spectat.

Id rursus probatur ex Ps. 14. *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur sine macula, & operatur justitiam. Qui pecuniam suam non dedit ad usuram, & munera super innocentem non accepit.* Quem locum *S. Ambrosius* expendens. Lib. *De Tobia*, cap. 15. ait: „ „ David benedictum æstimavit, & dignum habitatione cœlesti, qui pecuniam non dedit ad usuram; si ergo, qui non dedit, benedictus; sine dubio maledictus, qui ad usuram dedit. Cur ergo maledictionem potius eligis, quam benedictionem „ „?

Idem probat locus insignis *Ezechielis*, cap. 18. v. 5. *Vir, si fuerit justus, & fecerit judicium, & justitiam. . . ad usuram non commodaverit, & amplius non acceperit... Hic justus est, vita vivet, ait Dominus.* Et infr. v. 10. & 13. *Quod si genuerit filium latronem effundentem sanguinem. . . ad usuram dantem, & amplius accipientem; nunquid vivet? Non vivet, cum universa hæc detestanda fecerit, morte morietur.* Denique,

v. 14. & 17. *Quod si genuerit filium, qui videns omnia peccata patris sui, quæ fecit, timuerit, & non fecerit simile eis. . . usuram, & superabundantiam non acceperit, judicia mea fecerit, in præceptis meis ambulaverit; hic non morietur in iniquitate patris sui, sed vita vivet.* Usura pro accessione pecuniæ creditæ, fœnus pro frugum superabundantia sumitur. Utrumque Deus per Prophetam prohibet, nulla pauperis, & divitis, nulla fratris, & indigenæ distinctione, nulla immoderatæ, aut gravis usuræ mentione facta; nihil ultra sortem exigere permittit; imo vero mortem minatur iis, qui aliquid ultra sortem exegerint a quocunque, aut perceperint. In lege dicitur: *Non fœnerabis fratri, sed alieno.* Sed vi profectum (inquit *S. Hieron.* hunc locum exponens) „ „ In principio legis a fratribus tantum fœnus tollitur; in Propheta ab omnibus usura prohibetur; porro in Evangelio virtutis augmentum est, præcipiente Domino: Fœneramini eis, a quibus non speratis recipere „ „.

Idem confirmant Christi Legislatoris nostri verba Luc. 6. *Si mutuum dederitis his, a quibus speratis recipere, quæ gratia est vobis? Nam & peccatores peccatoribus fœnerantur, ut recipiant æqualia. . . Mutuum date, nihil inde sperantes, & erit merces vestra multa, & eritis filii Altissimi; quia ipse benignus est super ingratos, & malos.* Triplicem sensum hæc Domini sententia complectitur. Vult enim, ut illis etiam benefaciamus, & mutuum demus, qui ingrati futuri sunt, nec similem gratiam rependuri; quoniam & ipsi peccatores spe similis beneficii rependendi ad mutuum dandum invitantur. Secundo, vult ut mutuum demus, etiamsi sortem ipsam recepturi non simus, sed ejus amittendæ subeamus periculum. Tertio, vult mutuum dari sine spe lucri, & accessionis, seu fœnoris supra sortem. Cum enim Christus ad excellentissimam benevolentiam, & beneficentiam Fideles obstrinxerit, ut scilicet inimicos diligerent, ingratis benefacerent, & mutuum darent, nec gratiam, nec sortem etiam ipsam sperantes; qua ratione lucrum, aut fœnus etiam

mo-

moderatum ex mutuo exigere permitteret? Qui legem non venit solvere, sed adimplere; qui justitiam nostram abundare jubet plus, quam Scribarum, & Pharisæorum; qui ad ipsam etiam sortem non repetendam nos invitat, ut benignitatem nostram, justitiamque perfectam faciat; is certe lucrum ex mutuo exigere, aut sperare non permittit, imo vero id multo magis prohibet, cum non solum charitati, sed etiam justitiæ, & æquitati omnino repugnet. Unde *Tertullianus*, lib. 4. *Contra Marcionem*, istud Christi oraculum cum loco Ezechielis superius prolato componens; fœnus in veteri Testamento vetitum esse docet, ac proinde multo magis in novo, ubi ad mutuum etiam non repetendum invitamur; ad quam quidem benignitatis formam, ac perfectionem, rudia adhuc veteris Legis præcepta usuram, & fœnus solum prohibendo, nos instituebant. „ „ Hic nunc (*inquit*) de fœnore cum interponit; & si fœneraveritis, a quibus speratis vos recepturos, quæ gratia est vobis? Percurre sequentia Ezechielis de eodem viro justo; pecuniam (*inquit*) suam fœnori non dedit, & quod abundaverit, non sumet: Fœnoris scilicet redundantiam, quod est usura. Prius igitur fuit, ut fructum fœnoris eradicaret, quo facilius assuefaceret hominem ipsi quoque fœnori (*id est mutuo*) si forte perdendo, cujus fructum didicisset amittere. Hanc enim dicimus operam fuisse legis procurantis Evangelio. Quorumdam tunc fidem paulatim ad perfectum disciplinæ christianæ nitorem primis quibusque præceptis balbutientis adhuc benignitatis informabat „ „.

Itaque cum tria quis sperare possit ex mutuo, usuram, gratiam, sortem; suadet Christus, ut mutuum demus, gratiam, aut sortem non recepturi; vetat autem, ne ex mutuo usuram exigamus, aut speremus. Qui enim spe rependendæ gratiæ benefacit, avarus est; qui metu amittendæ sortis mutuum indigenti non tribuit, inhumanus; sed qui spe lucri, & incrementi dat mutuum, injustus est; unde *S. Thomas*, 2. 2. qu.

 78.

78. art. 1. consilium, & præceptum in verbis Christi distinguit; consilium quidem, quod ad beneficentiam pertineat, præceptum vero, quod ad justitiam referatur. Cum enim hanc sibi objectionem quartam ordine proposuisset: „ „ Prætermittere consilia non obligat ad peccatum; sed Lucæ 6. inter alia consilia ponitur: *Date mutuum nihil inde sperantes*: ergo accipere usuram non est peccatum: *Sic respondet*: Dare mutuum (*inquit*) non semper tenetur homo; & ideo quantum ad hoc ponitur inter consilia; sed quod homo lucrum de mutuo non quærat, hoc cadit sub ratione præcepti „ „. Atque ita hanc Domini sententiam intelligendam esse docent summi Pontifices, & Concilia, cum illius auctoritate usuram omnem, ac fœnus prohibent, & damnant; scilicet Concilium Carthaginense 1. can. 14. Lateranense 2. sub *Innocentio II.* can. 13. Lateranense 3. sub *Alexandro III.* can. 25. *Alexander III.* cap. *Super eo*, Extra, *De Usuris*; & *Urbanus III.* cap. *Consuluit*, sub eodem titulo; *Innocentius III.* cap. *Quam perniciosum*, & Concilium Lateranense 5. sub *Leone X.* Sessione 10.

Objiciunt usuræ, fœnorisque patroni hæc verba Exodi 22. quibus Deus gravem duntaxat, ac mordacem usuram, eamque a pauperibus exigi vetat, non moderatam, & a divitibus. *Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes.* Item illud Lev. 25. *Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu, & susceperis eum quasi advenam, & peregrinum & vixerit tecum, ne accipias usuras ab eo, nec amplius, quam dedisti.*

Respondetur, voces illas, *Pauperi*, *attenuatus*, *infirmus*, legem non restringere, sed exempli gratia positas esse, quia frequentissimum est, ut pauperes opis alienæ magis egeant, & ad fœneratores sublevandæ suæ inopiæ causa confugere cogantur; unde harum sententiarum sensus est, si pecuniam mutuam dederis populo meo, præsertim pauperi, & contri-

buli

huic tuo; præsertim attenuato, & infirmo, usuras ab eo ne accipias, & amplius quam dedisti. Præterea, cum ejusdem sit legem interpretari, cujus est illam condere, & Deus aliis Scripturæ sacræ locis usuram omnem, & erga omnes tam divites, quam pauperes injustam esse doceat, in eaque damnanda lex, Prophetæ, & Evangelium consentiant; priores illæ sententiæ per posteriores sunt explicandæ, scilicet per loca ex Deuteronomii cap. 23. Psalm. 14. Ezech. 18. & Lucæ 6. petita.

Objiciuntur deinde verba illa Deut. 28. quibus Deus quasi in præmium servatæ legis Judæis promittit fœnus ex gentibus percipiendum, & colligendum: *fœnerabis gentibus multis; ipse a nullo fœnus accipies.*

Respondetur, fœnus ibi accipi pro mutuo, & fœnerare pro mutuum dare. Promittitur enim abundantia divitiarum Judæis; qua fiet, ut aliis mutuum dare possint, ut explicat *S. Thomas*, 2. 2. qu. 78. art. 1. in responsione ad secundam objectionem. Sic fœnerandi verbum sumitur Eccles. 29. *Qui facit misericordiam, fœneratur proximo suo.* Item; *Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis illius.*

Objiciunt tertio, Christus usuram moderatam probare videtur proposita Parabola talentorum, Matth. 25. & Luc. 19. *Quare* (inquit) *non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens cum usuris utique exegissem illam?* Omnis igitur usura non est prohibita.

Respondetur, usuram esse duplicem, unam pecuniæ; aliam gratiæ. Usura pecuniæ prohibita est a lege; usura gratiæ a lege, & Evangelio præcepta est. Illa ideo prohibita est, quia plus exigitur, quam datum sit; cum fœnerator ditescat, debitor contra æquitatem spolietur; ista divitem facit accipientem, nec aliquid imminuit fœneranti. Quamobrem præcipit Christus, ut bona spiritualia, quæ commisit nobis, bono usu augeamus; prohibet vero usuram exigere ex pecunia mutuo data; quamvis similitudinem ex nummulariis, & trapezitis ducat, ut ex usu-

usura pecuniæ manu ducat ad usuram gratiæ; non probando iniquitatem fœnoris, sed provocando ad augmentum virtutis. Neque enim undecumque datur similitudo in Scripturis, laudatur ipsa res unde similitudo illa trahitur; non enim laudat Dominus iniquum judicem, qui nec Deum timens, nec homines veritus, viduam audire nolebat; non illum laudat pigrum, qui tres panes non propter amicitiam dedit petenti, sed tædio victus; non laudat villicum iniquitatis, quod fraudem fecerit domino, remittendo partem debitoribus domini sui; & tamen inde similitudines traxit ad instituendos, formandosque mores hominum opportunas; ita non probat usuram pecuniæ, quamvis ex ea similitudinem ducat, ut homines ad usuram gratiæ, & ad spiritualium talentorum incrementum hortetur. Hæc responsio colligitur ex *S. Ambrosio*, Enarratione in Psalm. 36. & libro *De Tobia*, cap. 19. nec non ex *S. Thoma*, Secunda secundæ, quæst. 78. art. 1. in responsione ad primam objectionem. „„ Usura (*inquit*) ibi metaphorice accipitur pro superexcrescentia bonorum spiritualium, quam exigit Deus, volens, ut in bonis acceptis ab eo semper proficiamus, quod est ad utilitatem nostram, non ejus „„.

PROPOSITIO III.

Usuram omnem, & erga omnes, divina Lege prohibitam esse Patres divinæ Legis interpretes, Traditionisque testes summo consensu confirmant; & usuram esse docent, quidquid ultra sortem exigitur, aut percipitur, sive pecuniam, sive quidvis aliud.

Prodit primum *Tertullianus*, cujus locus ex lib. 4. *contra Marcionem* supra descriptus est.

Secundo, *Clemens Alexandrinus*, lib. 2. *Stromatum*, ubi de lege Mosaica sic loquitur: „„ Lex prohibet fratri fœnerari; fratrem nominans non eum solum, qui ex iisdem parentibus natus est, sed etiam qui ejusdem tribus, ejusdemque verbi particeps fuerit;

non

non æquum putans ex usuris pecunias colligere. „ Jam vero, qui libenter largitur, satis magnas accipit usuras, quæ sunt apud homines pretiosissimæ; nempe mansuetudinem, benignitatem, magnificentiam, bonam famam, laudemque, & gloriam „ „. Non solum erga pauperes usuram vetitam esse *Clemens Alexandrinus* docet; sed etiam erga divites, & negotiatores; siquidem iniquum esse asserit, usuram ex pecuniis colligere; justitiam autem erga omnes servare debemus.

Tertio, *S. Cyprianus*, lib. *De Lapsis*, ubi peccata enumerans, ob quæ persecutionem in Ecclesiam suam excitari Deus permisit, fœnus inter cætera collocat: „ „ Episcopos plurimos (*inquit*) quos & hortamento oportet esse cæteris, & exemplo, divina procuratione contempta, procuratores rerum secularium fieri; derelicta cathedra, plebe deserta, per alienas provincias oberrantes, negotiationis quæstuosæ nundinas aucupari, esurientibus in Ecclesia fratribus non subvenire, habere argentum largiter velle, fundos insidiosis fraudibus rapere, usuris multiplicantibus fœnus augere; quid non perpeti tales pro peccatis ejusmodi merentur? Cum jampridem præmonuerit, ac dixerit, Censura divina: *Si dereliquerint legem meam, & in judiciis meis non ambulaverint, si justificationes meas profanaverint, & præcepta mea non observaverint, visitabo in virga facinora eorum, & in flagellis delicta eorum.* Prænuntiata sunt ista nobis, & ante prædicta; sed nos datæ legis, & observationis immemores, id egimus per nostra peccata, ut dum Domini mandata contempsimus, ad collationem delicti, & probationem fidei remediis severioribus veniremus „ „.

Usura severiora Dei flagella in homines provocat.

Ps. 88. 31.

Quarto, *Lactantius*, lib 6. *Divinarum Institutionum*, cap. 18. „ „ Pecuniæ (*inquit*) si quam crediderit, non accipiat usuram; ut & beneficium sit incolume, quod succurat necessitati, & abstineat se prorsus alieno; in hoc enim genere officii debet suo esse contentus; quem oporteat alias ne proprio quidem

Plus accipere, quam datum sit, injustum est.

par-

parcere, ut bonum faciat. Plus autem accipere, quam dederit, injuſtum eſt; quod qui facit, inſidiatur quodammodo, ut ex alterius neceſſitate prædetur „„. Injuſtum eſſe aſſerit *Lactantius* ex mutuo plus accipere, quam datum ſit; cum igitur erga divites, & mercatores non minus ſervari juſtitia debeat, quam erga pauperes; quamvis erga iſtos major ſit exercenda charitas; tam ab illis, quam ab iſtis aliquid ultra ſortem ob mutuum accipere illicitum eſt.

Ex alterius neceſſitate prædatur fœnerator.

Quinto, *S. Hilarius* in Pſal. 14. ad illa verba. *Qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram*, ubi de mutuo fœnebri loquens: *Fallax* (inquit) *hoc beneficium, & humanitas fraudulenta, damnoſa hæc benevolentia docetur*.

Sexto, *S. Baſilius*, in Pſal. 14. „„ Ezechiel (*inquit*) in maximis malis ponit fœnus, & plus quam ſortem accipere, & lex illud luculenter prohibet. *Et inf.* Iniqua (*inquit*) prorſus mutui datio utrique, danti pariter, & accipienti; huic, quidem in pecunias, illi vero in ipſam animam damnum, pœnamque afferens.. Igitur a volente accipere mutuum, ne vultum avertas, nec pecuniam tuam dederis ad uſuram; ut tam ex veteri, quam nova Lege edoctus, quæ conducibilia ſunt, cum ſpe bona ad Dominum hinc emigres, bonorum factorum uſuras recepturus „„. Uſuræ iniquitatem *S. Baſilius* indicat, eamque veteri, ac nova Lege prohibitam eſſe docet; non ergo ad judicialia, & politica veteris Legis præcepta pertinet, ut *Calvinus*, & *Salmoſius*, aliique hæretici contendunt.

Uſura latrocinium eſt.

Septimo, *S. Gregorius Nyſſenus*, Homil. 4. in eccleſiaſtem; „ „ Improbum (*inquit*) fœnoris inventum, qui latrocinium, & parricidium nominaverit, non procul a vero aberraverit. Quid enim refert, an clanculum perfoſſis muris prædonis more aliena habeas, & prætereuntis cæde te eorum, quæ habeat, dominum conſtituas; an fœnoris neceſſitate acquiras ea, quæ ad te non pertinent? O malum vocabulum! Fœnus ſit nomen latrocinii. *Et infra*: Si quiſpiam viaticum cuipiam vi abſtulerit, aut clam ſurripuerit,

rit, raptor, & fur dicitur; qui autem etiam adhibitis testibus injuste se, ac acerbe gerit, & pactis conventis suam confirmat iniquitatem; benignus dicitur, & beneficus, & servator „ „.

Et oratione *contra Usurarios*, foenus injustum, & iniquum lucrum esse ait, ac proinde restituendum ei, a quo acceptum est; quam plurimos inopes efficere, ut unum ditet; in lege, Prophetis, & Evangelio damnari; frustra honestis nominibus a foeneratoribus appellari, quibus certa, & inevitabilis poena imminet; inanes eorum excusationes, stultasque minas, quod mutuum egentibus non dabunt, si usuras percipere prohibeantur. „„ Insona (*inquit*) usurarii vocem illam Joan. Baptistæ: Genimina viperarum, abite a me, pernicies estis iis, qui vos retinent, & accipiunt; paululum oblectationis affertis, sed temporis progressione virus a vobis sparsum in acerbum animæ maleficium convertitur; viam vitæ obsepitis, regni cœlestis fores clauditis; modicum quidem oculos aspectu, tinnituque vestro aures recreatis; interim vero æterni doloris causa estis & origo. *Et inf.* Segnis & insatiabilis est vita usurarii, nescit laborem agrorum colendorum; mercaturam non exercet; sed uno in loco confidens, immanes domi suæ feras nutrit. Vult omnia sibi sine satu, & inarata progigni; cui quidem aratrum est calamus; ager charta; semen atramentum; pluvia tempus, quod illi pecuniæ fructus occultis incrementis adauget, & educat; falx illi est repetitio; area domus. Dolet foenerator ob argentum domi repositum, quod otiosum est, & infructuosum; imitatur colonos, qui ex acervo frumenti semper semen petunt. Videas plerumque opibus, divitiisque abundantem, sæpe domi ne unum quidem nummum habere; sed omnes spes ejus in charta positas esse, omnesque fortunas in pactis conventis versari. Hic nihil habet, & omnia possidet, contrario sane modo apostolicis mandatis vitam instituens, qui omnia petentibus non humanitatis, sed cupiditatis gratia largitur. „ Quapro-

Regni cœlestis fores claudit usura.

Usurarii effigies.

propter divina quoque Scriptura, quæ nos ad omnem pietatem informat, ubique usuras prohibet... Redde fratri tuo, a quo injuste surripuisti. Quid utilitatis affers, dum multos efficis inopes, & unum consolaris? Si non esset tanta multitudo usurariorum, non esset tanta copia pauperum... Omnes accusant fœneratores, nec malo huic mederi queunt lex, Prophetæ, Evangelistæ... Patres tantopere non lætantur generatione filiorum, quantum fœneratores fine mensium. Quin & scelus suum pulchris obvelant nominibus humanum censum, seu quæstum appellantes, ethnicorum instar, qui Deas quasdam odio in cunctos inflammatas, hominumque interfectrices, non vero, sed miti nomine vocant Eumenides. Itane vero humanus sensus? An non exactio usuræ est, quæ domos evertit, divitias dissipat, efficitque, ut qui honesto, & nobili loco nati sunt, deteriorem vitam vivant, quam servi, quæ quidem initio nonnihil delectat, posteriores vero vitæ partes acerbo dolore complet? *Et inf.* Minantur se pauperibus non daturos mutuum, minantur egenis venientibus se occlusuros januam... Ego quidem primum dandum esse prædico. Deinde ad mutuum, quoque exhortor; altera enim donationis species est mutuum. Sed addo, hoc dandum esse sine fœnore, & exactione usuraria, eoque modo, quo id divina Oracula præcipiunt. Æque enim obnoxius est pœnæ, qui non dat mutuum, & qui dat sub conditione usuræ. Illius namque inhumanitas, hujus vero cauponarius quæstus merito condemnatus est. At isti ultro ad alterum extremum se conferunt, omnique modo a dando abstinere volunt, quod sane impudens est propositum, & contra jus, fasque furiosa contentio, lisque, & bellum contra Deum. Vel enim non dabo, inquit, vel mutuum dans, contractum faciam fœneratitium „ „.

Usura omnis etiam quæ a mercatoribus

Octavo, *S. Ambrosius* lib. *de Tobia*, cap. 14. Usuram etiam illam, quæ a mercatoribus exigitur, divina Lege vetitam esse docet, & quidquid sorti

acce-

accedit, tanquam turpe, & injustum lucrum damnat. „ „ In Deuteronomio (*inquit*) scriptum est: *Non exiges a fratre tuo usuram pecuniæ, & usuram escarum, & usuram omnium rerum, quascunque fæneraveris fratri tuo.* Vides quantum pondus in verbis sit: Noli (inquit) exigere usuram a fratre tuo, hoc est, cum quo habere debes omnia communia, ab eo tu usuram exigis? Frater tuus consors naturæ, & coheres gratiæ; noli ab eo exigere amplius, a quo durum est repetere, quod dederis; nisi cum habuerit, unde solvat. Et quia plerique refugientes præcepta legis, cum dederint pecuniam negotiatoribus, non in pecunia usuras exigunt; sed de mercibus eorum tanquam usurarum emolumenta percipiunt, ideo audiant, quid lex dicat: *Neque usuram* (inquit) *escarum accipies, neque omnium rerum quascunque fæneraveris fratri tuo.* Fraus enim ista, & circumscriptio legis est, non custodia. Et putas te pie facere, quia a negotiatore velut mutuum suscipis? Inde ipse fraudem facit in mercium pretio, unde tibi solvat usuram; fraudis illius tu auctor, tu particeps, tibi proficit, quidquid ille fraudaverit. Et esca usura est, & vestis usura est, & quodcunque sorti accedit, usura est; quod velis ei nomen imponas, usura est. Si licitum est, cur vocabulum refugis? Cur velamen obtexis? Si illicitum est, cur incrementum requiris „ „?

exigitur divina lege vetita est. Omnis ad sortem, accessio, usura est.

Lugenda, quæ toto libro eo de argumento habet cap. 8. „ „ Numeratur pecunia (*inquit*) addicitur libertas, absolvitur miser minore debito, majore ligatur. Talia sunt vestra, divites, beneficia. Minus datis, & plus exigitis. Talis humanitas, ut spolietis etiam, cum subvenitis. Fœcundus etiam pauper est vobis ad quæstum. Usurarius est egenus, cogentibus vobis, habet, quod reddat, quod impendat, non habet. Misericordes plane viri, quem alii absolvitis, vobis addicitis. Usuras solvit, qui victu indiget. An quidquam gravius? Ille medicamentum quærit, vos offertis venenum; panem implorat, gladium

Crudelia fœneratorum beneficia.

porrigitis; libertatem obsecrat, servitutem irrogatis; absolutionem precatur, informis laquei nodum stringitis. Hanc præcipue injustitiam deplorat sanctus David dicens: *Vidi iniquitatem, & contradictionem in civitate; & non defecit de plateis ejus usura, & dolus* „„.

Psalm. 54.

Cap. 6. „„ Quod proscriptio tyrannorum, aut latronum manus operari solet, hoc sola fœneratoris nequitia consuevit inferre. Doctiores autem ipsum fœneratori putant diabolum comparatum, qui res animæ, & pretiosæ mentis patrimonium fœnore quodam usurariæ iniquitatis evertit, sic sumptu capit, sic auro illicit, sic reatu involvit, sic caput pro thesauro reposcit „„.

Malæ fœneratorum artes.

Cap. 7. „„ Nihil nequius fœneratoribus, qui aliena damna lucra sua arbitrantur, & dispendio suo deputant, quidquid ab aliis possidetur. Aucupantur hæredes novos, adolescentulos divites explorant per suos, adjungunt se, simulantes paternam, & avitam amicitiam, volunt domesticas eorum cognoscere necessitates. Si quam causam invenerint, accusant verecundiam, pudorem arguunt, quod non ante de se speratum fuerit, atque præsumptum. Sin vero nullos laqueos alicujus necessitatis offenderint, intexunt tabulas, ajunt nobile prædium esse venale, amplam domum, accumulant proventus fructuum, annuos redditus exaggerant, hortantur, ut coemant. Similiter faciunt pretiosas vestes, & mobilia nobilia prædicantes. Neganti se habere pecuniam, ingerunt suam dicentes: Utere ut tua; de fructibus emptæ possessionis pretium multiplicabis, debitum reddes. Prætendunt alienos fundos adolescenti, ut eum suis expolient „„. Vide *S. Ambros.* usurarum exactionem, non solum a pauperibus, sed etiam a divitibus, qui ex mutuo res suas augent, velut nequitiam immanem, velut proscriptionem tyrannorum, velut prædam latronum damnare, & fœneratores diabolo simillimos asserere.

Fœnus, funus. Eccl. 10.

Cap. 10. „ Nihil interest inter funus, & fœnus, nihil inter mortem distat, & sortem „.

Cap.

Cap. 12. „ „ Quid tetrius eo, qui hodie fœnerat, & cras expetit? Et odibilis (*inquit*) homo hujusmodi. Oblatio, quidem blanda, sed immanis exactio.., Quanta sibi fecerunt vocabula? Nummus datur, fœnus appellatur; sors dicitur, caput vocatur; æs alienum scribitur; multorum hoc capitum immane prodigium numerosam exactionem efficit. Syngrapham nuncupat, chirographum nominat, hypothecas flagitat, pignus usurpat, fiducias vocat, obligationem asserit, usuras prædicat, centesimas laudat „ „.

Rursus cap. 14. „ „ Non novum, nec perfunctorium hoc malum est, quod veteris, atque divinæ præscriptio Legis inhibetur. Populus, qui dispoliaverat Ægyptum, qui pede transierat mare, monetur a fœnoris pecunia cavere naufragia. Et cum de aliis peccatis semel, aut multum iterata admonitione præscripserit, de fœnore sæpius intimavit. Habes in Exodo: *Quod si pecuniam fœneraveris pupillo, orphano, pauperi, apud te non suffocabis eum, non impones illi usuram.* Ostendit, quid sit suffocare, id est, usuram imponere; strangulat enim, & quod pejus est, animam laqueus creditoris; quo sermone, & prædonis violentiam, & deformis modum mortis expressit „ „.

Exod. 22.

Usuram exigere, idem est, quod fratrem suffocare.

Et Epist. 24. ad *Vigilium* Trident. Episc. „ „ Ille (*inquit*) supplantatur, qui usurarum captat emolumenta. Itaque vir christianus si habet, det pecuniam quasi non recepturus; aut certe sortem, quam dedit, recepturus. Habet in ea non mediocrem gratiæ usuram. Alioquin decipere istud est, non subvenire. Quid enim durius, quam ut des pecuniam tuam non habenti, & ipse duplum exigas? Qui simplum non habuit, unde solveret, quemadmodum duplum solvet?... Populi sæpe conciderunt fœnore, & ea publici exitii causa extitit. Unde nobis Sacerdotibus id præcipue curæ sit, ut ea vitia resecemus, quæ in plurimos videntur serpere „ „.

Nono, *S. Joan. Chrysost.* Hom. 41. in Genesim: „ „ Vide (*inquit*) misericordiam Domini, in his sensibilibus pecuniis prohibuit, ne quis usuram accipe-

Usura debitori, & creditori exitiabilis.

ret. Quare, & ob quam causam? Quia uterque magno damno afficitur. Nam debitor quidem inopia atteritur, creditor autem augens divitias, & peccatorum accumulat sibi multitudinem. Proinde ab initio olim Judæis crassoribus tale dedit præceptum dicens: *Non fæneraberis fratri, & proximo tuo.* Qua igitur excusatione digni erunt, qui Judæi sunt inhumaniores, & post gratiam, & tantam a Domino misericordiam, inveniuntur iis, qui sub lege fuerunt, inferiores, imo pejores „ „.

Et Hom. 5. in Matthæum: „ „ Fœnerare (*inquit*) unde possis non mortem fructificare, sed vitam; istæ namque usuræ regnum, illæ autem acquirunt gehennam; illæ enim avaritiæ sunt, istæ Philosophiæ; & illæ quidem crudelitatis, istæ vero pietatis.. . Nihil præsenti usura turpius, nihilque crudelius; siquidem hujusmodi fœnerator negotiatur aliena discrimina; & uberiores, ut putat, quæstus de alterius infelicitate consequitur „ „. Lege & Homiliam 57.

Quidquid ultra sortem exigitur, sive sit accessio pecuniæ, sive rei alterius superabundantia, aut munera, usura est Dei lege prohibita. Inanis fœneratorum excusatio.

Decimo, *S. Hieron.* in cap. 18. *Ezechielis*, usuram esse docet divina Lege prohibitam, quidquid ultra sortem sive rei mutuo datæ caput exigitur, aut percipitur; sive pecuniæ sit accessio, sive rei cujuslibet alterius superabundantia, sive munuscula quælibet. „ „ Putant, quidam (*inquit*) usuram tantum esse in pecunia, quod prævidens Scriptura divina, omnis rei aufert superabundantiam, ut plus non recipias, quam dedisti. Solent in agris frumenti, milii, vini, & olei, cæterorumque specierum usuræ exigi, sive, ut appellat sermo divinus, superabundantiæ; v. gr. ut hyemis tempore demus decem modios, & in messe recipiamus quindecim, hoc est, amplius partem mediam; qui justissimum se putaverit, quartam plus accipit portionem. Et solent argumentari, ac dicere: Dedi unum modium, qui satus fecit decem modios, nonne justum est, ut unum modium de meo plus accipiam; cum ille mea liberalitate novem, & semis de meo habeat? *Nolite errare* (inquit Apostolus) *Deus non irridetur.* Respondeat enim nobis breviter fœnerator

Gal. 6. 7.

rator misericors, utrum habenti dederit, an non habenti. Si habenti, utique dare non debuerat, sed dedit quasi non habenti. Ergo quare plus exigit quasi ab habente? Alii pro pecunia fœnerata solent munuscula accipere diversi generis, & non intelligunt usuram appellari, & superabundantiam, quidquid illud est, si ab eo, quod dederint, plus acceperint „ „.

Undecimo, *S. August.* Enar. in Psal. 36. Serm. 3. „ „ Nolo sitis fœneratores (*inquit*) & ideo nolo, quia Deus non vult. Nam si ego nolo, & Deus vult, agite; si autem Deus non vult, etiamsi ego vellem, malo suo ageret, qui ageret. Unde apparet Deum hoc nolle? Dictum est alio loco: *Qui pecuniam suam non dedit ad usuram.* Et quam detestabile sit, quam odiosum, quam execrandum, puto, quia & ipsi fœneratores noverunt... Si fœneraveris homini, id est, mutuam pecuniam tuam dederis, a quo aliquid plus, quam dedisti, expectes accipere; non pecuniam solam, sed aliquid plus, quam dedisti, sive illud triticum sit, sive vinum, sive oleum, sive quodlibet aliud; si plus, quam dedisti, expectas accipere, fœnerator es, & in hoc improbandus, non laudandus „ „. Psal. 14.

Et Enar. in Psal. 128. „ „ Noli (*inquit*) fœnerare. Tu accusas Scripturam dicentem: *Qui pecuniam suam non dedit ad usuram.* Non ego illud scripsi, non de ore meo primo exiit; Deum audi... Audent etiam fœneratores dicere, non habeo aliud, unde vivam. Hoc mihi & latro diceret, deprehensus in fauce; hoc & effractor diceret, deprehensus circa parietem alienam; hoc mihi & leno diceret, emens puellas ad prostitutionem; hoc & maleficus incantans mala, & vendens nequitiam suam; quidquid tale prohibere conaremur, responderent omnes, quia non haberent, unde viverent; quia inde se pascerent; quasi non hoc ipsum in illis maxime puniendum est, quia artem nequitiæ delegerunt, unde vitam transigant, & inde se & volunt pascere, unde offendant eum, a quo omnes pascuntur „ „.

Fœnus pecuniæ, funus est animæ.

S. Leo, Serm. 6. De jejunio 10. Mensis: „ „ Injusta (*inquit*) & impudens avaritia, quæ beneficium se dicit præstare, cum decipit, non credit Deo veraciter promittenti, & credit homini trepide paciscenti; dumque certiora existimat præsentia, quam futura; merito in hoc frequenter incurrit, ut ei cupiditas injusti lucri non injusti causa sit damni. Unde quilibet sequatur eventus, mala semper est ratio fœnerantis, cui pecuniam & minuisse, & auxisse peccatum est; ut aut miser sit amittendo, quod dedit, aut miserior accipiendo, quod non dedit. Fugienda prorsus est iniquitas fœnoris, & lucrum, quod omni caret humanitate, vitandum est Multiplicatur quidem facultas injustis, & tristibus incrementis, sed mentis substantia contabescit; quoniam fœnus pecuniæ funus est animæ „ „.

PROPOSITIO IV.

Usura omnis, & erga omnes utroque jure, cum canonico, tum civili prohibita; gravesque pœnæ in fœneratores constitutæ.

Usura jure canonico vetita.

I. Atque, ut a jure canonico incipiam; Concilium Illiberitanum, can. 20. Clericis usurariis pœnam depositionis, & excommunicationis affigendam decrevit; Laicos vero in ea iniquitate post monitionem perseverantes, a fidelium communione pelli decrevit. Clericos fœneratores a communione abstineri *Juxta formam divinitus datam*, Conc. Arelatense 1. can. 12. pariter jubet. Clericos, *Qui divinæ Scripturæ obliti, dicentis*, qui *pecuniam suam non dedit ad usuram*, usuras exigunt, *a Clero dejici*, statuit Conc. Nicænum, can. 17. vetatque, ne aliquis *ex adinventione aliqua, vel quolibet modo negotium transigens*, turpe lucrum sectetur. Concil. Carthaginense 1. can. 13. Fœneratitiam artem Clericis prohibet eo nomine, quod in Laicis ipsis a Scriptura sacra manifeste reprehendatur, ac damnetur. „ „ De quibus (*inquit*) apertissime divina Scriptura sanxit, non

diffe-

differenda sententia est, sed potius exequenda; proinde, quod in Laicis reprehenditur, id multo magis in Clericis oportet prædamnari. Universi dixerunt; nemo contra Prophetas, nemo contra Evangelia facit sine periculo „ „. Conc. Carthaginense 3. can. 16. Nihil ultra sortem mutuo datam licite exigi posse declarat, & hanc Regulam in mutuo servandam esse decernit, ut *Quantum quis dederit, tantum accipiat*. Conc. Carthaginense 4. can. 67. Usurarios omnes ad Ordines promoveri vetat. Nullam hæc Concilia & alia quam plurima, quæ proferri, vel recenseri possent, distinctionem faciunt eorum, qui a pauperibus, & eorum, qui a divitibus usuras exigunt, ac percipiunt. Conc. Lateranense 2. sub *Innocentio II.* can. 13. „ „ Detestabilem, & probrosam divinis, & humanis legibus; per Scripturam in veteri, & in novo Testamento abdicatam, insatiabilem fœneratorum rapacitatem *damnat*, & ab omni ecclesiastica consolatione sequestrat „ „, illos ad Sacramentorum participationem recipi vetat, *tota vita infames* haberi præcipit, & nisi resipuerint, *Christiana Sepultura* privari. Conc. Later. 3. sub *Alex. III.* can. 25. Usuram declarat *Utriusque Testamenti pagina* condemnari; statuitque ut „ „ Usurarii manifesti nec ad communionem admittantur altaris, nec christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam. Sed nec eorum oblationem quisquam accipiat; qui autem acceperit, aut eos christianæ tradiderit sepulturæ, & ea, quæ acceperit, reddere compellatur, & donec ad arbitrium sui Episcopi satisfaciat, ab officii sui maneat executione suspensus „ „. Alex. III. cap. *Cum tu*, Ext. *De Usuris*, declarat, fœneratores constitutis pœnis ad usuras etiam illas restituendas cogendos esse, quas ante Conc. Lateranense perceperant; & jure quidem merito, cum hac in re non tam juris canonici Constitutio, quam lex divina spectanda sit. Et cap. *Supra eo*, declarat Ecclesiam in recipienda pecunia ad usuram dispensare non posse, ut pauperes, qui a Saracenis captivi de-

Usurariorum pœna.

tinentur, ex pecuniis inde provenientibus rediman-tur: „ „ Cum usurarum crimen utriusque Testamenti pagina detestetur. *Et* cum Scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mentiri, multo magis prohibendus est quis, ne etiam pro redimenda vita captivi usurarum crimine involvatur „ „.

Pluribus rescriptis usurariam pravitatem, tanquam divinæ Legi contrariam, *Innocentius III.* repressit, & coercuit; & manifestos usurarios ita ad restitutionem cogendos esse statuit, ut ne ipsis quidem appellare permittat, cap. *Quam perniciosum*, Extra. *De Usuris*, cap. *Post miserabilem*, Judæos ad remittendas Christianis usuras, per Principes, & potestates seculares compelli præcipit, & donec illis remiserint, ullum cum ipsis commercium a Christianis haberi vetat sub pœna excommunicationis. Cap. *Cum in Diœcesi*, usurarios manifestos, contra quos propter timorem potentum, qui tuentur eosdem, nullus accusator apparet, nihilominus pœnæ a Lateranensi Concilio in eos constitutæ obnoxios esse declarat. *Gregorius X.* & Concilium Lugdunense 2. Can. 26. & 27. renovant Constitutionem Lateranensis Concilii adversus usurarios editam, omnibusque Dominis, & Communitatibus prohibent, ne domos trapezitis, & fœneratoribus locent, aut conductas habere in sua ditione permittant, sed eos infra tres menses de terris suis expellant. Qui vero contrarium fecerint, si personæ fuerint ecclesiasticæ, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, suspensionis; minores vero personæ singulares excommunicationis; Collegium autem seu alia universitas, interdicti sententiam ipso facto incurrunt. Statuit etiam idem Concilium, ut quamvis usurarii manifesti de usuris, quas receperant, satisfieri expressa quantitate, vel indistincte ultimæ voluntatis tabulis mandaverint, nihilominus eis sepultura ecclesiastica denegetur, donec de usuris ipsis plenarie satisfecerint, prout patiuntur facultates eorum. Sepelientes etiam manifestos usurarios contra formam

hujus

hujus Constitutionis, pœnis a Lateranensi Concilio constitutis subjacere decernit; prohibetque, ne quis manifestorum usurariorum testamento intersit, aut eos ad Confessionem admittat, vel absolvat, nisi usuras restituerint, aut idoneam de iis ipsis restituendis cautionem præstiterint. Denique ipsa manifestorum usurariorum testamenta aliter facta ipso jure irrita fore decernit. Concilium Viennense usurariam pravitatem jure divino pariter, & humano contrariam esse declarat; illumque hæreticum esse, ac velut hæreticum puniendum, qui pertinaciter affirmaverit, exercere usuras non esse peccatum. Rectores præterea Communitatum, aut judices, qui per statuta, aut decreta sua usurarum exactionem approbant, cum scilicet, aut usuras creditoribus solvendas esse decernunt, aut debitores a repetendis usuris impediunt, graviter peccare, & in sententiam excommunicationis incurrere declarat. Denique creditores ipsos Censura ecclesiastica compellendos esse ad exhibendos rationum suarum codices, cum de usuris agetur, ut de usuraria pravitate convinci possint. Concilium denique Lateranense sub *Leone X*. Sessione 10. Usuras Domini præcepto prohibitas perspicue declarat. „ „ Dominus noster (*inquit*) Luca Evangelista attestante, aperto nos præcepto obstrinxit, ne ex dato mutuo, quidquam ultra sortem sperare debeamus; ea enim est propria usurarum interpretatio, quando videlicet ex usu rei, quæ non germinat, nullo labore, nullo sumptu, nullove periculo, lucrum, fœnusque conquiri studetur „ „.

Quamobrem jure optimo inter alias Propositiones pravi dogmatis, hanc etiam ordine quadragesimam secundam *Alexand. VII*. Pontifex maximus damnavit anno Domini 1667. „ Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad „ non repetendam sortem usque ad certum tempus „. Et *Innocent. XI*. anno millesimo sexcentesimo septuagesimo nono, hanc Propositionem ordine pariter quadragesimam secundam confixit „ „ Usura non est, Propositiones damnatæ.

dum ultra ſortem aliquid exigitur tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, ſed ſolum ſi exigatur tanquam ex juſtitia debitum „ „.

Eaſdem Propoſitiones Conventus generalis Cleri gallicani anno 1700. damnavit, ut continentes „ „ Doctrinam falſam, ſcandaloſam, cavillatoriam, in praxi pernicioſam, paliativam uſurarum, verbo Dei ſcripto, ac non ſcripto contrariam, Conciliorum, ac Pontificum Decretis ſæpe damnatam „ „.

Uſura jure etiam civili, & regiis conſtitutionibus prohibita.

II. Jure etiam civili, regiiſque Conſtitutionibus prohibita uſura eſt. Teſtis *Marcus Cato* lib. *De Re ruſtica*, in proæmio: „ „ Majores noſtri (*inquit*) ſic habuerunt, & ita in legibus poſuerunt, furem dupli condemnari, fœneratorem quadrupli oportere; quanto pejorem civem exiſtimaverint fœneratorem, quam furem, hinc licet exiſtimare „ „. *Teſtis* Cornelius Tacitus *lib.* 5. *Annalium*: „ „ Sane ventum urbi funebre malum, & ſeditionum, ac diſcordiarum cauſa creberrima, eaque cohibebatur antiquis quoque, & minus corruptis moribus. Nam primo duodecim Tabulis ſancitum eſt, ne quis unciario fœnore amplius exerceret, cum antea ex libidine locupletum agitaretur; dein rogatione tribunitia ad ſemiuncias reducta; poſtremo vetita uſura, multiſque plebiſcitis obviam itum fraudibus, quæ toties repreſſæ miras per artes rurſum oriebantur „ „. Legem ad populum tulit *Genutius* Tribunus plebis, ne omnino fœnerari liceret; paulatim vero deinde ſuccreſcens iterum fœnus Cæſar ſuccidit. Itaque Romani variis temporibus fœnus prohibuerunt, & cum fœnebre malum e republica tollere omnino non poſſent, illud, quantum fieri potuit, latis legibus coercuerunt. Veterum Francorum legibus, cap. 129. uſurarum iniquitas damnatur his verbis: *Fœnus eſt injuſtum, ſi quis aliquid præſtat, & requirit amplius*. Lib. 1. Capitularium cap. 125. lib. 5. c. 36. lib. 6. cap. 201. *S. Ludovici* Conſtitutione anno milleſimo ducenteſimo quinquageſimo quarto edita, item *Philippi IV*. Conſtitutionibus anno milleſimo treceteſimo undecimo,

cimo, & duodecimo editis, usurarum genus omne proscriptum est, omnesque ficti contractus, qui colore quæsito usuram fovent, prohibiti. *Philippus VI*, anno millesimo trecentesimo quadragesimo nono, *Ludovicus XII.* anno millesimo quingentesimo decimo, *Franciscus I. Carolus IX*, *Henricus III.* anno millesimo quingentesimo septuagesimo sexto, & in Comitiis Blesecensibus, articulo ducentesimo secundo, usuram omnem, ac fœnus prohibuerunt, pœnisque gravissimis fœneratores coercuerunt, fœnus non solum juri naturali, sed etiam divino, & canonico contrarium, ipsique reipublicæ, ac privatis hominibus perniciosum agnoscentes.

Jus quidem romanum usuras aliquatenus permisit, ac toleravit, sed non probavit. Cum enim Imperatores christiani fœnus, & usuram omnino tollere non possent, usuræ, fœnorique modum, & fœneratorum cupiditati frœnum, quantum quidem tempora illa pati poterant, injecerunt. *Basilius Macedo* usuram omnem e finibus imperii eliminare Constitutione sua tentaverat; sed *Leo* Imperator publicis necessitatibus cedens, quod homines spe lucri mutuo percipiendi destituti ad pecuniam mutuo dandam indigentibus immites, atque difficiles se præberent, usuram moderatam permittere coactus est, declarans nihilominus usuram, utpote divinæ legi contrariam a parente suo merito prohibitam, atque damnatam, ut constat ex Novella 83. ejusdem *Leonis* Imperatoris. Hinc *S. August.*, Ep. 153. alias 54. ad *Macedonium* ait: „„ Quid dicam de usuris, quas etiam ipsæ leges, & judices reddi jubent? An crudelior est, qui subtrahit aliquid, vel eripit diviti, quam qui trucidat pauperem fœnore? Hæc, atque hujusmodi male utique possidentur, & vellem restituerentur; sed non est, quo judice repetantur „„.

Et *S. Thomas*, 2. 2. qu. 78. art. 1. in responsione ad 3. „„ Leges humanæ (*inquit*) dimittunt aliqua peccata impunita, propter conditiones hominum imperfectorum, in quibus multæ utilitates impedirentur,

tur, si omnia peccata districte prohiberentur poenis adhibitis. Et ideo usuras lex humana concessit, non quasi æstimans eas esse secundum justitiam, sed ne impedirentur utilitates multorum. Unde in ipso jure civili dicitur (*nempe lib. 2. Institutionum, tit. 4. De usufructu, §. Constituitur*) *quod* Res, quæ usu consumuntur, neque ratione naturali, neque civili recipiunt usumfructum; *& quod* Senatus non fecit earum rerum usumfructum; nec enim poterat; sed quasi usum fructum constituit „ „, concedens scilicet usuras. Jus igitur civile moderatum fœnus, & moderatam usuram permisit tanquam minus malum, ut gravius incommodum vitaretur, non vero ut aliquid honestum, ac justum.

Interusurium, seu successivus usus pecuniæ Molinæi, figmẽtum est.

Frustra vero *Molinæus* objicit, ad compensandum usum successivum pecuniæ, quem *Interusurium* vocat, & quo privatur creditor, illum jure a debitore exigere aliquid ultra sortem. Interusurium enim illud, seu successivus usus pecuniæ, merum figmentum est. Cum enim pecunia instituta sit ad commutationes, suoque statim usu distrahatur, & permutatione quodammodo extinguatur, ut loquitur *Justinianus* lib. 2. *Institutionum*, tit. 4. *De Usufructu*, usus pecuniæ unicus, ac momentaneus est. Præterea, finis pecuniæ est, ut sit mensura, pretiumque rerum venalium; non est autem rerum venalium mensura, pretiumque, nisi distrahatur; quod quidem non successive, sed simul, & semel, ac unico actu fit. Quemadmodum ergo ususfructus constitui non potest in ipsa pecunia, cæterisve rebus, quæ usu consumuntur, cum id neque naturalis, nec civilis ratio patiatur, ut ait *Justinianus*; ita nec interusurii, seu successivi usus pecuniæ exigi, aut percipi compensatio potest, cum id contra naturam sit.

Nec refert, quod jus civile *Interusurium*, sive usum successivum pecuniæ agnoscere videatur. Dupliciter enim usum pecuniæ jus civile spectat, primo quidem per se, ac ut separatum ab industria utentis pecunia: secundo, ut conjunctum, & quasi com-

mix-

mixtum cum industria ejus, qui pecunia utitur. Primo modo spectatum usum pecuniæ momentaneum esse jus civile declarat, cum pecunia suo statim usu distrahatur, & consumatur. Secundo modo spectatum, quasi successivum esse significat, ratione industriæ hominum, qui ad lucrum, & quæstum faciendum illa utuntur. Porro cum industriæ, & operæ usus in solidum pertineat ad debitorem, ipsique soli industria sua fructuosa esse debeat, non potest creditor juste ab eo exigere aliquid ultra sortem eo nomine, quod pecuniam mutuo acceptam in prædia fructuosa, aut in negotiationem converterit; si quidem pecuniæ mutuo acceptæ dominus est, ejusque periculum, ac damnum omne suscepit; adeoque æquum est, ut totum lucrum impensis suis, periculo, opera, industria factum percipiat, nulla ejus parte ad creditorem ex pacto derivata.

ARTICULUS IV.

Objectiones ab Usura, fænorisque Patronis factæ diluuntur.

Objiciunt primo, rationem prohibendæ usuræ, seu lucri ex mutuo percipiendi, ex sterilitate pecuniæ sumptam, futilem esse; si quidem nec ex ipso rerum frugiferarum, v. gr. granorum mutuo aliquid ultra sortem percipere liceat.

Respondetur, quamvis pecunia, & grana, seu semina in hoc distinguantur, quod pecunia suapte natura sit sterilis, non ita semina, sive grana, in hoc tamen conveniunt, cum mutuo dantur, quod sterilia evadant. Cum enim transeant in dominium debitoris, in illius duntaxat commodum, & emolumentum cedere debet fructus omnis, seu lucrum ex illis partum, secundum illam juris Regulam: *Res fructificat domino.*

Objiciunt secundo, falsam esse rationem contra fœnus proferri solitam, quod *In mutuo venditur, quod non est.* Prædium enim, v. gr. ex pecunia mutuo acce-

cepta comparatum, est aliquid solidum, ac subsistens. Quamvis igitur pecunia non subsistat in specie, certe subsistit in prædio æquivalente, ut fert natura commercii; falso itaque dicitur id vendi, quod esse desiit, quamdiu emptum prædium subsistit.

Respondetur, pecuniam mutuo datam esse desiisse creditoris, & quoad dominium, & quoad usum. Sive enim penes debitorem in specie remaneat, sive in rem alteram, eamque solidam, & consistentem fuerit commutata, respectu creditoris se habet, quasi esse desiisset, siquidem ejus amplius non est; ideoque cum lucrum ex pecunia mutuo data percipit, rem, quæ habito ad eum respectu esse desiit, revera vendit.

Objiciunt tertio, quemadmodum usus domus, supellectilis, equi, imo & pecuniæ ad ostensionem, vel ad oppignorationem concessæ vendi potest; ita, & usus pecuniæ mutuo datæ.

Discrimen inter res locatas, & pecuniam mutuo datam.

Respondetur, falsum esse consequens, ob discrimen, quod res inter locatas, & pecuniam mutuo datam intercedit. In locatione enim usus a dominio distinguitur; unde quamvis rei locatæ dominium retineatur, ejus tamen usus juste vendi potest; verum aliter se res habet in mutuo, in quo rei mutuo datæ dominium ad debitorem cum usu transfertur; nihil ergo percipere licet creditori ex usu rei, cujus non est amplius dominus. Cum ergo signata pecunia locatur, suam quodammodo naturam, ac proprietatem exuit; siquidem tunc non spectatur velut nummus ad commutationes faciendas institutus, sed veluti quoddam mobile, cujus usus ab ipsa re distinguitur; cujus proinde dominium ad conducentem non transit, sed penes locantem remanet. Ideoque lucrum aliquod propter operas in eo dando, & recipiendo subeundas; vel etiam ob amissionis periculum percipere juste potest. Si enim pecuniæ conductor debitam adhibeat conductitiæ pecuniæ custodiendæ curam, & nihilominus improviso casu pereat, locanti perit, siquidem ejus dominium retinuit, secundum illud jurisperitorum effatum, *Res pe-*

perit domino. Quod si pecuniam locaret suam, qui mutuo dat, sequeretur, debitorem non posse distrahere, & consumere pecuniam mutuo acceptam, cujus nempe non esset dominus; sicut nemo diruere potest domum sibi locatam. Sequeretur secundo, pecuniam mutuo acceptam creditori perire, non debitori, siquidem *Res domino perit*. Hanc Responsionem confirmat *S. Thomas*, 2. 2. qu. 78. ad sextum, „ „ Usus principalis vasorum argenteorum (*inquit*) non est ipsa eorum consumptio; & ideo usus eorum potest vendi licite, servato dominio rei. Usus autem principalis pecuniæ argenteæ est distractio pecuniæ, in commutationes; unde non licet usum ejus vendere; cum hoc quod aliquis velit ejus restitutionem, quod mutuo dedit. Sciendum tamen, quod secundarius usus argenteorum vasorum posset esse commutatio; & talem usum non liceret vendere. Et similiter potest esse aliquis secundarius usus pecuniæ argenteæ, utpote si quis concederet pecuniam signatam ad ostentationem, vel ad ponendum loco pignoris; & talem usum pecuniæ licite homo vendere potest „ „.

Contractus constitutionis census annui ab usura sunt immunes.

Objiciunt quarto; Contractus in constituendis censibus annuis celebrari solitus est merum mutuum; nec tamen illicitus est; licet igitur contractum inire, quo ex mutuo aliquid ultra sortem percipiatur.

Respondetur, falsam esse primam propositionem. Constitutio enim annui census non est mutuum foeneratitium, sed verus venditionis, & emptionis contractus, quo magna pecuniæ summa semel numerata, & soluta, jus emitur percipiendæ annuæ pensionis, seu annui redditus. Qui autem hunc censum emit (sive super re frugifera, sive super persona, quæ opera, & industria sua fructum facere possit, aut bona habeat, vel proxime habitura sit ad censum solvendum sufficientia; sive super re simul, & persona constituatur, ita ut re pereunte, persona nihilominus obligata maneat ad censum solvendum) qui (inquam) hunc censum emit, sortem in perpetuum

tuum alienat, eamque sic in alterum transfert, ut ipsi non liceat illam repetere, neque compellere possit venditorem ad eam refundendam, sed solum ad solvendum annuas pensiones, ad quas percipiendas emptor jus acquisivit numerato pretio. Ea porro mutui natura est, ut sors, sive summa capitalis repeti possit, cum creditor illius dominium in debitorem non transferat, nisi ea lege, ut sibi reddatur. Quamobrem in census annui constitutione mutuum omnino nullum, ne virtuale quidem; intercedit. Contractus igitur illi constitutionis census; ab usuræ, fœnorisque labe sunt prosus immunes, si debitis conditionibus comitentur. Nec refert, quod emptor post longam annorum seriem tandem plus accipiat; quam dederit, quod enim recepit ultra sortem, non recepit ex mutuo, sed ex emptione. Alioquin agrorum, vel prædiorum emptio fœneratitia esset, siquidem fructus ab emptore tractu temporis percepti sortem, seu pretium, quo prædium emptum est, superant. Hujusmodi contractuum æquitatem *Martinus V.* & *Calixtus III.* Pontifices maximi approbarunt editis constitutionibus, quæ inter Extravagantes communes leguntur cap. *Regimini*; primo; & & secundo. Tit. *De emptione*, *& venditione*. Nec istorum tamen Pontificum tempore primo invaluerunt; sed in Polonia, & Germania recepti erant ex omni hominum memoria, ut iidem Pontifices testantur. Certæ tamen conditiones concurrant necesse est, ut illi contractus ab omni usuræ labe; ac suspicione immunes sint, ac justi. Prima, & præcipua est, ut pretium sit justum, quale censetur illud, quod lege, seu Regiis constitutionibus definitum est. Secunda conditio est; ut venditor rem unam, aut plures designare possit, super quibus census constituatur, quæ quidem sint fructiferæ, tantique valoris; ut ad censum hujusmodi quotannis solvendum sufficiant; nec aliis censibus, aut oneribus sint impeditæ, alioquin venderetur id, quod non est; aut quod non potest vendi. Sicut enim ille, qui emit prædia,

Certæ conditiones ad legitimam census annui constitutionem requisitæ.

dia, aut pecora ab his, qui non habent, aut plura quam habent, eaque sic empta eisdem locat, usurarius est; ita qui emit censum super prædio, quod non est, aut cujus proventus censum non adæquant constitutum, emit, quod non est. Quod cum nemo emptor sincere, & considerato faciat, fictus est emptionis contractus, usuraque palliata. Tertia conditio est, ut res, super qua census constituitur, sit in libera dispositione constituentis; *Nemo enim plus juris in alterum transferre potest, quam ipse habeat*, uti dicitur cap. *Nemo potest*, tit. *De juris Regulis*, in sexto. Ideoque non potest maritus sine uxoris consensu constituere censum in fundo dotali. Quarta conditio in censu mere reali necessaria est, ut si res, super qua census est constitutus, pereat, aut sterilis evadat sine culpa censuarii, sive in totum, sive pro parte, cesset, vel in totum, vel pro rata parte obligatio census. At vero si census sit personalis, aut mixtus, ita ut res locum habeat pignoris, seu hypothecæ, census non extinguitur pereunte re, super qua constitutus est, cum ea sit natura pignoris, & hypothecæ, ut etiamsi perierint, debitor tamen ad solvendum maneat obligatus. Quinta conditio est, ut venditor census possit eum redimere, & extinguere, cum libuerit, sed ab emptore cogi non possit ad redimendum, seu ad refundendam summam capitalem, singulis pensionibus in sortem non computatis. Pacto enim isto intercedente, fictus esset emptionis, verus mutui contractus; & qui emptoris nomen sibi sumeret, de recipienda sorte, & annuis insuper pensionibus securus, lucrum ex mutuo revera perciperet, adeoque in usuræ crimen incurreret. Sexta conditio est, ut solutiones anticipatæ pensionum ex pacto non fiant, vel exigantur; id est, ne pensio, sive census exigatur nisi ratione temporis elapsi. Si enim emptor, dum pretium numerat, detraheret ex eo pensionem primi anni, quæ non debetur nisi anno expleto, usuram committeret. Et hæ quidem conditiones jure natura-

necessariæ sunt. Alias conditiones, addunt *Martinus V. Calixtus III.* & *S. Pius V.* non eodem jure necessarias, nec ubique usu receptas. In iis denique Constitutionibus censuum servandæ sunt conditiones legibus, seu regiis edictis, vel municipalibus consuetudinibus præscriptæ, alioquin contractus irriti erunt. In Galliis jure optimo cautum est, ut census creetur numerata pecunia, solutoque justo, & integro pretio coram Notario, ipso tempore, quo fit contractus, quæ & una est e conditionibus a *S. Pio V.* præscriptis, ad fraudes usurariorum præcavendas.

In emptione census vitalitii amplior pensio exigi non potest quã sit regiis Constitutionibus definitum.

Cæterum quamvis emptio census temporalis, & vitalitii non minus licita sit, quam census perpetui, easdem tamen conditiones postulat, nec amplior pensio exigi potest, quam sit regiis Constitutionibus definitum, alioquin nulli sunt contractus, & irriti, atque etiam in conscientiæ foro illiciti, & ad sortem refundendam emptori, vel ejus hæredibus, deductis tamen pensionibus, quæ secundum regiarum Constitutionum tenorem percipi debuerunt, ac revera perceptæ sunt, venditor obligatur, etiamsi pactum intercesserit, ut sors, sive fundus extinguatur, ac pereat moriente emptore. Nec religiosa Sodalitia, vel communitates quælibet, aut collegia, vitalitios contractus hoc pacto constituere possunt absque iniquitate, nisi id privilegiis a Rege ipsis concessum esset, ut Xenodochiis quibusdam, sive Hospitalibus in gratiam pauperum concessum est; quia regiis Constitutionibus parere tenemur: *Non tantum propter iram, sed etiam propter conscientiam*; ut ait Apostolus, & *Per jura Regum* possessiones habentur, ut loquitur *S. August.* adeoque census constitui, vendi, emi, possideri non possunt, nisi conditionibus, quas regiæ præscribunt Constitutiones. Præterea, communitates, vel sodalitia, quæ vitalitios hujusmodi census constituunt, fundo (ut loquuntur) extincto, sortem se recepisse tantam simulant, ac mentiuntur, quanta ad constituendum censum necessaria est secundum regiarum Constitutionum præscriptum; nu-

mera-

meratäque coram Notario pecunia, scribitur in instrumento talem summam receptam fuisse a Censuariis, seu venditoribus census, & tamen pars magna subtrahitur ex compacto ab emptore, utque fraus regiis Constitutionibus facta tegatur, fundus post mortem censitoris, seu emptoris relinquitur communitati, sive Sodalitio censuario, ficto donationis, vel fundationis, contractu. Qua in re cum fraus, falsitas, injustitia manifestæ sint, graviter peccant, qui communis utilitatis prætextu census vitalitios eo pacto vendunt, & constituunt.

Objiciunt quinto, usurarum patroni: *Montes pietatis* in Italia, & in Belgio institutos fœneratitios esse; adeoque fœnus omne non esse prohibitum. Est autem *Mons pietatis* summa quædam pecuniæ, aut aliarum rerum usu consumendarum, ex publico ærario, vel aliunde conflata, ut ex ea mutuum detur pauperibus, ea lege, ut modicum quid ultra sortem solvant pro montis indemnitate, nisi aliter illi indemnitati prospectum fuerit. His autem montibus certæ conditiones sunt præstitutæ; Prima, ut mutuum detur ad certam summam, determinatumque tempus, v. gr. ad medium, aut integrum annum; ne, si ad longum tempus daretur, pauperibus omnibus mutuum petentibus subveniri non posset. Secundo, ut mutuum non detur sine pignore, quia periculum foret, ne plures debitum non redderent, atque ita montem suis facultatibus exhaurirent. Tertio, ut evoluto solutionis termino vendantur non repetita pignora, & si pretium illorum superaverit id, quod monti debetur ab illis, quorum erant, residuum ipsis restituatur. Quarto, ut ab iis, qui mutuum accipiunt, modicum aliquid recipiatur ultra sortem. Sic institutos montes pietatis summi Pontifices *Paulus II. Sixtus IV. Innoc. VIII. Leo X.* in Concilio Lateranensi Sess. 10. approbarunt, necnon sacrum Concil. Trid. Sess. 22. usuram itaque moderatam approbare videtur Ecclesia.

Montes pietatis non sunt fœneratitii.

Respondetur, falso asseri, quod montes pietatis sint fœneratitii. Quod enim in iis exigitur ultra sortem, non exigitur, & percipitur ratione mutui sed pro expensis, ut montium indemnitati consulatur, ut declaravit *Leo Decimus*: sacro approbante Concilio Lateranensi. „ „ Declaramus (*inquit*) & definimus, montes pietatis per respublicas institutos, & auctoritate Sedis apostolicæ hactenus approbatos, & confirmatos, in quibus pro eorum impensis, & indemnitate aliquid moderatum ad solas ministrorum impensas, & aliarum rerum ad illorum conservationem pertinentium, pro eorum indemnitate duntaxat, ultra sortem, absque lucro eorumdem montium recipitur, nec speciem mali præferre, nec peccandi incentivum præstare; nec ullo pacto improbari, quin imo meritorium esse, ac laudari, & probari debere, & tale mutuum minime usurarium esse „„.

Objiciunt sexto, in cambio exigere licet aliquid ultra sortem ob onera, quæ incumbunt campsori, sive nummulario, quidni igitur, & in mutuo exigi, & percipi aliquid poterit ob onera, quæ incumbunt mutuum dantibus ob periculum sortis, ob molestiam in recuperanda sorte, ob carentiam pecuniæ, propter obligationem non repetendi sortem usque ad certum tempus, pro labore numerandi pecuniam, pro labore, & sumptu mittendi pecuniam absenti mutuatario?

Lucrum ex cambio licitum, non ex mutuo.

Respondetur, falsum esse consequens, magnum quippe discrimen est inter lucrum, quod ex mutuo, & quod ex cambio percipitur. Qui enim in mutuo solvit incrementum sortis, seu usuras, ille ipse est, qui mutuum sumit; in cambio vero, qui pecuniam tradit permutandam, vel transmittendam, mercedem aliquam solvit campsori sive nummulario ob onera, quæ ipsi incumbunt, pretio certe æstimanda; quippe qui pecuniæ varias species paratas semper habere debeat, collybisticas literas scribere, damnum interdum pati ob minorem valorem specierum in variis regionibus; curam, laborem, periculum su-

suscipere transmittendi pecuniam, assecurandique campsario, ubi habet opus; ministris, quorum indiget opera, mercedem solvere. At onera, quæ mutuum danti incumbunt, ipsi mutuo ita cohærent, ut ab eo sint inseparabilia. Quapropter sicut mutuum gratuitum omnino esse debet, secundum Christi Domini mandatum: *Mutuum date, nihil inde sperantes*; ita onera omnia cum mutuo conjuncta gratis suscipi debent. Et cum usura sit per se mala, ideoque prohibita divina lege, cujus perspicua verba sunt Lev. 25. *Ne accipias amplius, quam dedisti... Superabundantiam non exiges*, Ezech. 18. *Usuram dantem, & amplius accipientem..., Usuram, & superabundantiam non acceperit*; Eaque verba Concilia, summi Pontifices, Patres usurpaverint, ut externam usuræ actionem per se vetitam esse demonstrarent, nulla subtilitas, nulla præcisio mentalis, nulla intentionis directio efficere potest, ut exactio, seu perceptio, vel spes, & expectatio lucri alicujus, aut accessionis, quantumvis moderatæ, extra sortem, ab usuræ labe immunis sit.

Cambium siccum, ac simulatum usurarium est, ac damnatum.

Cambii tamen genus aliquod usurarium est, ac merito damnatum, scilicet *Cambium siccum* (ut vocant) ac simulatum. Cum enim cambium sit permutatio negotiatoria pecuniæ pro pecunia; aliud *verum*, & *reale* est, quæ est vera, & legitima pecuniarum permutatio; sive sit permutatio pecuniarum diversæ rationis de manu ad manum, ut aureæ cum argentea, majoris cum minutiori, vetitæ cum legitima, antiquæ cum nova, exteræ cum vernacula; quod *Cambium minutum*, seu *manuale* vocant; sive sit permutatio pecuniæ præsentis, cum absente; quod *Cambium locale*, sive *per literas* appellatur. Aliud cambium est simulatum quod *Siccum* dicitur; idque verum mutuum est, cambii realis velamine obtectum, quo scilicet campsor alicui hic pecuniis indigenti dat summam pecuniæ confictis literis ad locum distantem, ad quem tamen non mittuntur, cum certum habeat nullum ibi campsoris

 agen-

agentem residere, nec pecuniam illic numerandam postulet, sed hic numeratam mutuetur. Quin cambium illud falsi nominis usurarium sit, negari non potest, cum in eo detur summa quædam pecuniæ, ut postmodum tota recipiatur cum lucro, cujus exigendi, aut recipiendi nullum titulum habet campsor ille fraudulentus, qui ob solam temporis moram aliquid ultra sortem exigit. Quamobrem beatissimus Pontifex *Pius V*. Constitutione, quæ incipit, *In eam*, cambia sicca damnat, quæ ita confinguntur: „ „ Ut contrahentes ad certas nundinas, seu alia loca cambia celebrare simulent, ad quæ loca ii, qui pecuniam recipiunt, literas quidem suas cambii tradunt; sed non mittuntur; vel ita mittuntur, ut transacto tempore, unde processerunt, inanes referantur; aut etiam nullis hujusmodi literis traditis pecunia ibi denique cum interesse reposcitur, ubi contractus fuerat celebratus. Nam inter dantes, & recipientes usque a principio ita convenerat, vel certe talis intentio erat; neque quisquam est, qui in nundinis, aut locis supradictis, hujusmodi literis receptis solutionem faciat. Cui malo simile etiam illud est, cum pecuniæ, sive depositi, sive alio nomine ficti cambii traduntur, ut postea eodem in loco, vel alibi cum lucro restituatur „ „. Et Concilium Mediolanense 1. *S. Carolo Borromæo* præside celebratum sexennio circiter ante quam *S. Pius V*. hanc de cambiis Constitutionem ederet, p. 2. tit. *De Usuris*, vetat: „ „ Ne fiant cambia, cum literæ ad destinatum locum vere non mittuntur, & ibi non fit solutio, sed uno, & eodem loco pecunia datur, & recipitur; vel quando dantur, & accipiuntur pecuniæ cum eo pacto, ut habeatur recursus ad domum, vel ad respondentem dantis, aut accipientis (quod pactum vulgo vocant *La ricorsa*) atque in impensæ, aut alterius rei onus imponitur „ „.

Objiciunt septimo, lege Dei vetitum non esse recipere aliquid in compensationem, seu potius recognitionem beneficii, gratique animi signum: acces-

sio-

sionem itaque ad sortem ex mutuo percipi posse, modo non recipiatur ratione mutui, & tanquam debitum ex justitia.

Respondetur, accessionem omnem ad sortem ex mutuo perceptam, aut speratam divina Lege prohiberi: *Mutuum date, nihil inde sperantes.* Quod ultra sortem percipitur, aut speratur, non esse, vel certe non sperari, ut gratuitum munus, si exigatur, vel ita expectetur, ut avarus creditor mutuum non daret, spe muneris illius percipiendi destitutus. Unde *S. Hieronymus* in cap. 18. Ezechielis ait: „ „ Alii pro pecunia foenerata solent munuscula accipere diversi generis; & non intelligunt usuram appellari, & superabundantiam, quidquid illud est, si ab eo, quod dederint, plus acceperint „ „.

Objiciunt octavo: Usura moderata, seu mutuum cum honesta sortis accessione inter homines divites, & negotiatores exerceri solitum, proximo est utile, reipublicæ commodum; iis, qui mutuum accipiunt, datur opportunitas rem suam familiarem amplificandi; negotiatoribus adminiculum præbetur ad continuandum, augendumque commercium, quo regna, & respublicæ maxime efflorescunt.

Respondetur, non solum charitatis, sed & justitiæ, virtutumque cæterarum habendam esse rationem. Cum autem in mutuo aliquid accipitur ultra sortem, ampliusque exigitur, quam datum sit, manifeste violatur justitia, quia violatur æqualitas. Sed & in charitatem peccatur, quia (ut ait *S. Joannes Chrysostomus*, Homilia 43. in Epistolam primam ad Corinthios) *In pecuniis nequit fieri, ut quispiam evadat dives, nisi alius prius factus sit pauper.* Quamobrem si mutuum negotiationis (ut vocant) aliquibus utile, aliis certe incommodum est. Præterea, non ad utilitates nostras commodaque temporalia, lex Dei inflectenda est; sed secundum illam judicandum, an justum sit, quod nobis utile, commodumque videtur. Prohibet Deus in mutuo *amplius* accipere, quam datum sit, *superabundantiam* exigere; jubet Christus, ut mutuum gratis

Lex Dei ad utilitates nostras non est inflectenda, sed secundum illam judicandum, an justum sit, quod nobis commodum videtur.

tis detur: *Mutuum date, nihil inde sperantes*; nulla pauperum, ac divitum, nulla mutui charitatis, & mutui negotiationis distinctione facta. Sileat Deo jubente cupiditas. „„ Quid revolvis? Deus præcipit (*inquit Tertullianus*) Ad exhibitionem obsequii prior est Majestas divinæ potestatis; prior est auctoritas imperantis, quam utilitas servientis „„. Factitando, & augendo commercio quærantur, præbeanturque adminicula, sed non per malas artes, per cupiditatem, fraudes, mendacia, usuras, quæ negotiationem polluunt, negotiatores Deo exosos faciunt; adeo ut Patres mercaturam animarum saluti periculosissimam judicaverint, quamquam id non ipsius mercaturæ, sed hominum vitium sit. „ Ignoro si hæc faciens „ (id est, maria navigans) juste patrimonium possit „ augere „ (*inquit S. Joannes Chrysostomus* Homilia 24. in Matthæum.) „ Ecclesia negotiatores non admo- „ dum probat, sed in omnium infimo loco constituit „ (*inquit S. Epiphanius*, in expositione Fidei catholicæ, quæ coronis est librorum adversus Hæreses, cap. 24.) Denique si in recipienda pecunia ad usuram dispensatio fieri non potest, ut pauperes, qui in Saracenorum captivitate detinentur, per eamdem possint pecuniam liberari, qua *Usurarum crimen utriusque Testamenti pagina detestatur*; ut respondet *Alexander III.* cap. *Super eo*, Ext. *De Usuris*; multo minus licet in mutuo negotiationis, & commercii (ut vocant) aliquid ultra sortem exigere, ac percipere, quantumvis id utile sit ad commercium continuandum, & augendum.

Lib. De pœnitentia, cap. 5.

Usura reipublicæ perniciosa.

Quod autem asserunt usuræ, fœnorisque patroni, usuram esse reipublicæ utilem, falsissimum est; quinimo reipublicæ perniciosissima censeri debet, cum ab utilibus, ac necessariis artibus, & negotiis homines abducat negotium fœneratitium, quo nullum facilius est, certiorisque lucri. Præterea, negotio fœneratitio reipublicæ status perturbatur; cum æqualitatem dati, & accepti non servet; ut necesse sit, creditores crescere, debitores minui, omniumque facultates tra-

tractu temporis a fœneratoribus exhauriantur. Unde gallicani Præsules in conventu Melodunensi congregati ajunt; *Usuram lienis instar inflati, & totum corpus macidum efficientis, omnem rempublicam enervare.* Et Concilium Lugdunense 2, sub Gregorio X. *Usurarum voraginem, quæ animas devorat, & facultates exhaurit*, compescere cupiens, Constitutionem Lateranensis Concilii contra usurarios præcipit inviolabiliter observari. Tertio, grave onus in cives redundat ex negotio fœneratitio; causa siquidem est, cur res ad vitam necessariæ majori pretio vendantur, quam venderentur, propter paucorum fœneratorum cupiditatem. Denique, ut multa paucis complectar, privatis quibusque reipublicæ membris, qui mutuo indigent, fœneratitium negotium incommodum, & perniciosum est, solis fœneratoribus utile. Quod egregie *S. Ambrosius* ostendit libro *De Tobia*, cap. 5. „ „ Non novit pecunia fœneratoris uno diutius loco stare (*inquit*) solita transire per plurimos. Uno teneri sacculo nescit, versari, ac numerari expetit; usum requirit, ut acquirat usuram. Fluctus quidam est maris, non fructus. Pecunia nunquam quiescit. Labitur, velut scopulo illisa, ita gremium debitoris percutit, & continuo relabitur eo, unde processit; cum murmure venit, cum gemitu revertitur. Frequenter tamen placidum stat ventis mare, semper fœnoris unda jactatur. Mergit naufragos, expuit nudos, vestitos exuit, insepultos relinquit. Nummum ergo petis, & naufragium suscipis. *Et cap.* 13 Pecunia fœnebris hodie seminatur, cras fructificat; semper parit, & nunquam interit; semper plantatur, vix evellitur. Vult semper fœnerator acquirere, nunquam perdere; nunquam custodire pecuniam suam, semper expellere; nunquam sanare, semper occidere... Crescit semper pecunia, otium nescit avaritia, nescit usura ferias. Omnes torrentes vadunt in mare, & mare non adimpletur; mare istud fœnerator est; omnium patrimonia tanquam fluctus absorbet; & ipse nescit expleri. Mari tamen plerique

utuntur ad quæstum, fœneratore nemo utitur nisi ad dispendium; illic multorum commodum est, hic universorum naufragium „ „.

Objiciunt nono, lucrum ex pecunia mercatori commissa licite sperari, ac percipi; quidni ergo (inquiunt) & de pecunia eidem mutuo data; cum mutuum illud speciem quamdam societatis habeat?

Respondet *S. Thomas*, 2. 2. qu. 78. art. 2. ad quintum, discrimen in eo esse positum, quod „ „ Ille, qui mutuat pecuniam, transfert dominium pecuniæ in eum, cui mutuat; unde ille, cui pecunia mutuatur, sub suo periculo tenetur eam restituere integre. Unde non debet amplius exigere ille, cui mutuavit. Sed ille, qui committit pecuniam suam, vel mercatori, vel artifici per modum societatis cujusdam, non transfert dominium pecuniæ suæ in illum, sed remanet ejus; ita quod cum periculo ipsius mercator de ea negotiatur, vel artifex operatur; & ideo sic licite potest partem lucri inde provenientis expetere, tanquam de re sua „ „.

Objiciunt decimo, licet pauperi mutuum fœneratitium accipere ad inopiam suam sublevandam; licet igitur & mutuum fœneratitium dare, ut fœnerator imminentem penuriam a familia sua avertat.

Nulla necessitas licitum facit, vel excusat, quod per se malum est.

Respondetur, falsum esse consequens; usuram enim, seu aliquid ultra sortem ex mutuo exigere, vel percipere, lex naturalis, & divina vetat, ac per se malum, mortaleque peccatum est, quod nulla necessitas licitum facit, vel excusat, cum mori potius Christianus debeat, quam Deum offendere. Unde *Tertullianus* libro *De Corona militis*, cap. 11. ait: „ „ Non admittit status fidei necessitates. Nulla est necessitas delinquendi, quibus una est necessitas non delinquendi. Nam & ad sacrificandum, & directo negandum, necessitate quis premitur tormentorum, sive pœnarum; tamen nec illi necessitati disciplina connivet; quia potior est necessitas timendæ negationis, & obeundi Martyrii, quam evadendæ passionis, & implendi officii. Cæterum subvertit totam sub-

substantiam Sacramenti causatio ejusmodi, ut etiam voluntariis delictis fibulam laxet „„. Verum uti alterius peccato ad bonum licet, modo ad peccandum non incitetur, ipsumque peccatum displiceat. Unde mutuum fœneratitium accipere licet indigenti ad necessitatem suam sublevandam, ut docet *S. Thomas*, 2. 2. qu. 78. art. 4. „„ Inducere hominem ad peccandum (*inquit*) nullo modo licet; uti tamen peccato alterius ob bonum licitum est, quia & Deus utitur omnibus peccatis ad aliquod bonum; ex quolibet enim malo elicit aliquod bonum. Et ideo S. August. Publicolæ quærenti, utrum liceret uti juramento ejus, qui per falsos Deos jurat, in quo manifeste peccat, eis divinam reverentiam adhibens, respondet, quod (qui utitur fide illius, qui per falsos Deos jurat non ad malum, sed ad bonum, non peccato illius se sociat, quo per dæmonia juravit, sed pacto ejus bono, quo fidem servavit:) Si tamen induceret eum ad jurandum per falsos Deos, peccaret. Ita etiam in proposito dicendum est, quod nullo modo licet inducere aliquem ad mutuandum sub usuris; licet tamen ab eo, qui hoc paratus est facere, & usuras exercet mutuum accipere sub usuris propter aliquod bonum, quod est subventio suæ necessitatis, vel alterius. Sicut etiam licet ei, qui incidit in latrones, manifestare bona, quæ habet (quæ latrones peccant diripiendo) ad hoc quod non occidatur. *Et in responsione ad primum*: Qui accipit pecuniam mutuo sub usuris, non consentit in peccatum usurarii, sed utitur eo; nec placet ei usurarum acceptio, sed mutuatio, quæ est bona. *Et ad secundum*: Qui accipit pecuniam mutuo sub usuris, non dat occasionem usurario usuras accipiendi, sed mutuandi. Ipse autem usurarius sumit occasionem peccandi ex malitia cordis sui; unde scandalum passivum ex parte sua est, non autem activum ex parte petentis mutuum. Nec tamen propter hujusmodi scandalum passivum debet alius a mutuo petendo desistere, si indigeat; quia hujusmodi passivum scan-

Mutuum fœneratitium accipere licet indigenti ab eo, qui paratus est ad fœnerandum.

da-

dalum non provenit ex infirmitate, vel ignorantia, ſed ex malitia „ „. Neceſſitas tamen quælibet a peccato non excuſat eos, qui mutuum accipiunt ſub uſura, ſed gravis duntaxat; nec etiam excuſantur a peccato mortali, qui mutuum fœneratitium accipiunt ab eo, qui paratus non eſt ad peccatum illud committendum, & uſuras velut ex profeſſione non exercet.

ARTICULUS V.

Quo moralis chriſtianæ Regulæ circa uſuram explicantur.

REGULA PRIMA.

Damnum acceptum, & lucrum interceptum, ſeu (ut vulgo loquuntur Theologi) damnum emergens, & lucrum ceſſans, duo ſunt duntaxat legitimi tituli, ut aliquid ultra ſortem a debitoribus exigatur abſque uſuræ vitio, fœnoriſque labe.

De Uſuris. Quidquid enim creditor ultra ſortem exigit, aut ſperat præter indemnitatem, & compenſationem ejus, quod ſua intereſt, lucrum eſt. Porro lucrum ex mutuo exigere, aut ſperare, uſura, & fœnus eſt; ut compertum eſt ex ipſa uſuræ notione, Chriſtique Domini præcepto; quidquid igitur creditor præter indemnitatem, & compenſationem ejus, quod ſua intereſt, ſperat, aut exigit, uſura, & fœnus eſt. Quemadmodum enim *Lucrum non intelligitur, niſi omni damno deducto*, ut ait *Pallus* juriſconſultus, lib. 17. *Digeſtorum*, tit. *Pro Socio*, lib. 30. ſic quidquid ultra ſortem omni damno deducto exigitur, aut ſperatur, lucrum eſt, quod citra uſuram ex mutuo exigere, aut ſperare non licet. Id autem, quod intereſt, recte definitur; commodum, quod haberet creditor, ſi damnum illi datum, aut lucrum interceptum non fuiſſet. Unde idem juriſconſultus, Digeſtorum 46. tit. 8. *Ratam rem haberi, & de ratihabitione*, lib. 14. ait: „ Si commiſſa eſt ſtipulatio, „ ratam rem dominum habiturum; in tantum com-

„ pe-

„ petit, in quantum mea interfuit; id est, quantum „ mihi abest, quantumque lucrari potui „. Et *Justinianus* Imperator lib. 7. *Cod.* tit. 47. *De Sententiis, quæ pro eo, quod interest, proferuntur*, L. unica, ubi certum modum constituit, quo id, quod interest, definiatur a judicibus, subdit: „ Et hoc non „ solum in damno, sed etiam in lucro nostra am„ plectitur Constitutio; quia & ex eo veteres id, „ quod interest, statuerunt „. Ex his perspicuum est, id, quod interest, duplex caput continere, nempe *damnum emergens*, & *lucrum cessans*; & utriusque compensationem sine usuræ vitio exigi posse a creditore, cum id non tam ad captandum lucrum, quam ad vitandum damnum referatur. Id de damno accepto *S. Th.* confirmat, 2. 2. qu. 78. art. 2. in responsione ad primam objectionem: „ „ Ille (*inquit*) qui mutuum dat, potest absque peccato in pactum deducere cum eo, qui mutuum accipit, compensationem damni, per quod subtrahitur sibi aliquod, quod debet habere. Hoc enim non est vendere usum pecuniæ, sed damnum vitare. Et potest esse, quod accipiens mutuum majus damnum evitet, quam dans incurrat. Unde accipiens mutuum cum sua utilitate damnum alterius compensat „ „.

Verum ne damni accepti, sive emergentis specie usura pallietur, plures conditiones concurrant necesse est, ut ratione damni emergentis aliquid ultra sortem a debitore titulo compensationis juste exigi, percipique possit. Primo, ut damnum acceptum verum sit, reale, certumque non dubium, ac fictitium: „ „ Ut hoc, quod revera inducitur damnum, hoc reddatur; & non ex quibusdam machinationibus, & immodicis perversionibus in circuitus inextricabiles redigatur, ne dum in infinitum computatio reducitur, pro sua impossibilitate cadat „ „ (ut loquitur *Justinianus* L. unica, C. *De Sententiis, quæ pro eo, quod interest, proferuntur.*) Secundo, necesse est, ut damnum proficiscatur ex mutuo, idque proxime, ac immediate. Nulla enim ratio habenda est damni

Conditiones requisitæ, ne damni emergentis specie usura pallietur.

ali-

aliunde, quam ex mutuo accepti, vel imminentis. Quemadmodum enim creditor debitori, cum proprio damno beneficium præstare non cogitur; sic debitor ad aliud damnum resarciendum, & compensandum non obstringitur præter illud, quod ipsius causa creditor accepit propter datum mutuum. Tertio, requiritur, ut damnum proponatur debitori, & in stipulationem, pactionemque conferatur, cum mutuum accipit a creditore, ne invitus onus illud resarciendi damni subeat; alioquin plerumque accideret, ut plus detrimenti, quam commodi ex mutuo perciperet, magisque deciperetur, quam juvaretur beneficio; cum tamen *Juvari nos, non decipi beneficio oporteat*, ut ait Jurisconsultus. Quarto, requiritur, damnum æquale sit compensationi, quæ a debitore exigitur, vel percipitur, ne de incerti damni compensatione transigere cogatur debitor. Quinto, necesse est, ut pactio, & stipulatio de futuro compensando in casum moræ concipiatur, ac referatur. Constitutiones enim Pontificiæ, ac Regiæ pactiones omnes, quibus aliquid ultra sortem exigitur, aut percipitur, citra moram debitoris, prohibent, quia in fraudem legis mutuo adjici præsumuntur; nisi de vero, certo, ac perspicuo damno accepto, vel imminente invictissimis probationibus constare possit. Sexto, necesse est, ut damni compensatio non ante exigatur, ac percipiatur a debitore, quam damnum acceptum sit, alioquin commodum ex mutuo perciperet, plusque peteret, quam deberetur. „ „ Qua enim ratione, qui tardius solvit, quam solvere deberet, minus solvere intelligitur; eadem ratione, qui præmature petit, plus petere videtur „ „ (inquit *Justinianus* lib. 4. *Institutionum*, tit. 6. §. 33.) Necesse tandem est, ut in compensando eo, quod interest, tam in lucro cessante, quam in damno emergente, modus Regiis constitutionibus definitus servetur; leges enim Principum, *Non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam* servari debent ab omnibus subditis. Nihil ergo ultra sortem exigi potest

ad

ad compensandum id, quod interest, nisi quod Principum constitutionibus est definitum, quamvis damnum ex mutuo emergens modum iisdem constitutionibus præscriptum interdum superet, atque excedat.

Lucrum cessans titulus est alter, & quidem legitimus, ut aliquid ultra sortem sine usuræ vitio, fœnorisque labe exigatur; modo verum, certum, aut verisimile, proximeque futurum sit, ab ipsoque mutuo proficiscatur; nec secundum æqualitatem rei, sed secundum verisimilitudinem spei æstimetur, ut docet *S. Thom.* 2. 2. qu. 78. art. 2. ad 1. „ „ Ille (*inquit*) qui mutuum dat, compensationem damni, quod consideratur in hoc, quod pecunia non lucratur, non potest in pactum ducere; quia non debet vendere id, quod nondum habet, & potest impediri multipliciter ab habendo „ „. Quod explicat luculentius, & clarius qu. 62. art. 4. „ „ Quicunque (*inquit*) damnificat aliquem, videtur auferre id, in quo ipsum damnificat. Damnum enim dicitur ex eo, quod aliquis minus habet, quam debet habere. Et ideo homo tenetur ad restitutionem ejus, in quo aliquem damnificavit. Sed aliquis damnificatur dupliciter. Uno modo, quia aufertur ei id, quod actu habebat; & tale damnum est semper restituendum secundum recompensationem æqualis, puta, si aliquis damnificat aliquem diruens domum ejus, ad tantum valet domus. Alio modo, si damnificat aliquem impediendo, ne adipiscatur, quod erat in via habendi; & tale damnum non oportet recompensare ex æquo; quia minus est habere aliquid in virtute, quam habere actu, qui autem est in via adipiscendi aliquid, habet illud solum secundum virtutem, vel potestatem; & ideo si redderetur ei, ut haberet hoc in actu, restitueretur ei, quod est ablatum, non simplum, sed multiplicatum; quod non est de necessitate restitutionis. Tenetur tamen aliquam recompensationem facere secundum conditionem personarum, & negotiorum „ „. Et in Responsione ad primam, & secundam Objectionem, exemplum profert ejus, qui spar-

Conditiones lucri cessantis, ut justa sit ratio exigendi aliquid ultra sortem.

ſparſa ſemina effodit, aut qui in mora ſolvendi eſt; docetque futuram meſſem, lucrumve futurum, non ſecundum æqualitatem rei, ſed ſecundum æſtimationem ſpei reſtituenda eſſe, quia meſſis futura, lucrumve ſperatum, non actu, ſed virtute habentur. „ „ Et per hoc (*inquit*) patet reſponſio ad primum, & ſecundum. Nam ille qui ſemen ſparſit in agro, nondum habet meſſem in actu, ſed ſolum in virtute. Et ſimiliter ille, qui habet pecuniam, nondum habet lucrum in actu, ſed ſolum in virtute, & utrumque poteſt multipliciter impediri „ „.

Verum, ut lucri intercepti, ſive ceſſantis titulo aliquid juſte poſſit exigi ultra ſortem abſque uſuræ fœnoriſve labe, ac ſuſpicione, neceſſe eſt, ut eædem pene conditiones concurrant, quæ acceſſionem ad ſortem ob damnum emergens debent comitari. Neceſſe eſt (inquam) ut lucrum illud vere, aut veriſimiliter perceptum fuiſſet a creditore, niſi mutuum datum eſſet; utpote propter mutuum, non aliis ex cauſis extraneis intercipiatur. Deinde requiritur, ut creditor debitorem de hoc ipſo lucro ceſſante moneat, deque ipſo lucro paciſcatur ſecundum æſtimationem ſpei. Quemadmodum de jacturetis, aliiſque futuris commodis, quæ ſpe magis, quam re tenentur, pacta iniri poſſunt, ut habetur in Dig. tit. *De actionibus empti, & venditi*, lege 12. Sed & pactum iſtud in caſum moræ concipi, ac referri oportet; citra moram enim pactum omne mutuo adjectum, ut aliqua ſorti acceſſio fiat, uſurarium eſſe cenſetur. Requiritur inſuper, ut lucrum ceſſans non ante reſarciatur, quam ex ipſa negotiatione intercepta, deductis periculis, laboribus, impenſis, percipiendum fuiſſet. Modus etiam conſtitutionibus Regiis definitus neceſſario ſervandus eſt in ditionibus Regis chriſtianiſſimi. In aliis vero regionibus Principum, aut Rerum publicarum leges, vel conſuetudines municipales ſervandæ ſunt, juriſque Regula in ipſa æquitate naturali fundata, quæ rationem magis habendam eſſe docet damni accepti, quam lucri ceſſantis,

Cod.

Cod. lib. 6. tit. *De Codicillis* L. ultima: *Non par, eademque ratio videtur admittere debita, & lucra non capere;* inquit, *Theodosius* Imperator.

Cum porro jura omnia plus faveant iis, qui damnum patiuntur, quam iis, qui lucrum non faciunt, ideo singulares quædam conditiones ulterius requiruntur, ut exigi possit ex mutuo aliquid ultra sortem titulo lucri intercepti seu cessantis, absque usuræ vitio. Prima conditio est, ut res mutuo data negotiationi exposita sit, aut proxime ad negotiationem, vel emptionem rei alicujus frugiferæ parata sit destinatione quadam animi vera, sincera, & efficaci; indeque ad debitoris preces, non ad arbitrium creditoris avertatur, & mutuo detur. Non sufficit ergo, ut pecunia negotiationi potuerit exponi, aut ad rem frugiferam emendam conferri; quoniam illa potentia remota est, cujus nulla ratio habetur, ut lucrum interceptum propter mutuum censeatur. Secunda conditio est, ut nullam aliam pecuniam otiosam habeat creditor, quæ in locum ejus, quæ mutuo data est, substitui possit ad negotiationem, aut emptionem rei frugiferæ, cujus adest opportunitas, & sincera voluntas, faciendam. Aliam porro pecuniam otiosam habere non censetur, quamvis habeat sepositam ad alimenta, & provisionem familiæ, ad filiarum dotem, ad emendum officium, ad casus fortuitos, ut sunt morbi, incendia, lites emergentes, damna, longinquæ profectiones. Tertia conditio est, ut nihil exigatur, aut percipiatur a debitore ad lucrum cessans compensandum, ante tempus, quo creditor lucrum ex negotiatione, aut re frugifera, ad cujus emptionem pecunia mutuo data destinata erat, percepisset. Quarta conditio est ut pericula, damna, labores, impensæ deducantur, antequam lucri cessantis compensatio exigatur, ac percipiatur a debitore. *Neque enim lucrum intelligitur, nisi omni damno deducto, neque damnum nisi omni lucro deducto* (inquit *Paulus* jurisconsultus in Dig. L. 30. tit. *Pro Socio.*) Quinta denique conditio est, ut

creditor ex humanitatis, aut charitatis voluntate, non ex lucri cupiditate, aut commodi cujuspiam percipiendi spe, ac desiderio ad mutuum dandum impellatur. Si quæ conditionum istarum deficiat, lucrum non tam ex mutuo, quam ex creditoris cupiditate intercipi, ac impediri intelligitur, qui lucrum interceptum esse conquæritur, sive ademptam sibi ex mutuo lucrandi occasionem, ut ex eo lucrum faciat, & alterius damno locupletetur.

Cæterum creditor subrogatus in locum ejus, qui damni emergentis, aut lucri cessantis interesse patiebatur, easdem usuras exigere non potest, quas prior creditor licite exigebat, nisi novus iste creditor similiter patiatur damnum, aut lucrum amittat. Cum enim jus illud, quod pristino competebat creditori, sit penitus extinctum per solutionem ejus, qui sua pecunia jus, & nomen prioris creditoris redemit, transmitti non potest in subrogatum creditorem, quia *Nemo plus juris in alium transferre potest, quam ipse habet*; ut dicitur cap. *Nemo potest*, tit. *De Regulis juris*, in 6. & L. *Nemo plus juris*, De eodem titulo.

REGULA II.

Obligationes promissorias accessionis, aut lucri alicujus ultra sortem a debitoribus exigere, sive schedulas, & chirographa, quibus fateantur se plus accepisse, quam revera ipsis mutuo datum sit, usurarium est; etiamsi in platea, vel nundinis pecunia mutuo detur, ac numeretur a mercatoribus.

Nullum enim ibi damnum acceptum, nullum lucrum interceptum occurrit, ex mutuo profectum, ac necessariis conditionibus comitatum, cujus ratione exigi, aut percipi possit id, quod interest. Nunquam enim mercatores pecuniam suam mutuo dare solent in platea, aut nundinis, cum opportunitas adest illam ad negotiationem conferendi; imo tunc ipsi mutuum accipiunt, ut majus lu-

crum ex negotiatione captent. Tunc ergo mutuum dant in platea, aut in nundinis, cum pecuniam inutilem, & otiosam habent in arca, quam negotiationi proxime non destinant; proindeque lucrum ex mutuo captant; & absque justo titulo accipiunt aliquid ultra sortem, siquidem id, quod exigunt, aut percipiunt, non est justa compensatio damni emergentis, aut lucri cessantis. Unde sacra facultas Parisiensis anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo octavo, die decima sexta Julii, inter alias apologiæ casuistarum damnandas propositiones damnavit eam, quæ asserit: „ „ Majori cum animositate, quam ratione condemnari promissiones obligatorias ad solvendum lucrum supra capitale, *tanquam* falsam, scandalosam, & manifeste usurariam „ „.

Propositio damnata.

Nec vero contractus fœneratitios, mutuumque usurarium excusat consuetudo, quod nimirum ita fiat Lugduni, Parisiis, aut in aliis civitatibus, provinciis, & regionibus. „ Christus *enim* veritatem se, „ non consuetudinem cognominavit „ (*inquit Tertullianus*, lib. *De velandis Virginibus*, cap. 1.) Et „ Veritati nemo præscribere potest, non spatium „ temporum, non patrocinia personarum, non pri„ vilegium regionum „. Notum & illud S. Cypriani: „ Consensere jura peccatis, & cœpit licitum „ esse, quod publicum est. *Item illud ejus patris pro„ nuntiatum*: Consuetudo sine veritate vetustas erro„ ris est „. Non minus certum est illud *S. August.* in *Enchiridio*, c. 80. „ Peccata quamvis magna & „ horrenda, cum in consuetudinem venerint, aut „ parva, aut nulla esse creduntur „. Consuetudines igitur, quibus mutuum fœneratitium, & contractus usurarii aut de usuraria pravitate suspecti in quibusdam civitatibus, provinciis, aut regionibus invaluerunt, non sunt sequendæ, sed examinandæ, divinæque legi, & sacris Canonibus adhærendum est, secundum illam *S. Isidori Hispalensis* sententiam, quæ refertur Can. *Usus*, dist. 11. *Usus auctoritati cedat, pravum usum lex, & ratio vincat.* Et secundum

Mutuum usurarium, & fœneratitios contractus consuetudo non excusat.

verba illa *Constantini magni* ex Cod. transcripta, can. *Consuetudinis*, ibidem: „ Consuetudinis, ususque longævi non vilis auctoritas est; verum non usque adeo sui valitura momento, ut aut rationem vincat, aut legem „. Quibus consonum est illud *Gregorii IX.* cap. *Cum tanto*, Ext. De consuetudine: „ „ Cum tanto sint graviora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam, nemo sanæ mentis intelligit, naturali juri, cujus transgressio periculum salutis inducit, quacunque consuetudine, quæ dicenda est verius hac in parte corruptela, posse aliquatenus derogari. Licet etiam longævæ consuetudinis non sit vilis auctoritas; non tamen est usque adeo valitura, ut vel juri positivo debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationabilis, & legitime præscripta „ „. Verum adversus legem divinam nulla præscriptio dari potest. De civitatibus igitur, & provinciis, in quibus consuetudo contractibus usuraria pravitate infectis, mutuoque fœneratitio, & schedulis, atque promissionibus obligatoriis, quibus aliquid ultra sortem exigitur, auctoritatem dedit, illud Ps. 54. dici potest: *Vidi iniquitatem, & contradictionem in civitate; die, ac nocte circumdabit eam super muros ejus iniquitas, & labor in medio ejus, & injustitia; & non defecit de plateis ejus usura, & dolus.* Quem Psalmistæ locum *S. August.* tractans Enarr. in Ps. 54. ait: „ „ Usura, & dolus non absconduntur, saltem quia mala sunt, sed publice sæviunt. Etenim, qui in domo aliquid mali facit, vel de malo suo erubescit. In plateis ejus usura, & dolus. Fœnus, & professionem habet fœnus, & ars vocatur; corpus dicitur corpus, quasi necessarium civitati, & de professione sua vectigal impendit; usque adeo in plateis est, quod saltem abscondendum erat „ „.

REGULA III.

Usura est aliquid ultra sortem exigere, vel accipere ob periculum facti, cui rem suam creditor exponit dando mutuum. Sed accessio aliqua ad sortem exigi potest ob periculum juris a creditore susceptum.

Duplex

Duplex periculum a creditore suscipi potest, unum facti, mutuo intrinsecum, atque insitum, cum rem suam mutuo dando, dubiis, incertisque rerum humanarum casibus exponit, non tamen debitorem ipsum obligatione solvendi liberat; vel, cum dat mutuum ea lege, ut periculum in se suscipiat, aliter mutuum non daturus, eoque nomine aliquid exigit ultra sortem. Periculum aliud juris, & mutuo extrinsecum est, cum creditor periculum sortis pacto quodam mutuo adjuncto suscipit, ac debitorem obligatione solvendi liberat. Propter periculum facti aliquid ultra sortem exigere, usura est. Cum enim mutuum per seipsum gratuitum sit; quidquid mutuo cohæret gratuitum etiam esse debet. Periculum porro facti mutuo ipsi cohæret, atque insitum est; siquidem res mutuo data, & in dominium debitoris transiens, variis fortunæ casibus est exposita, fieri potest, ut ipse debitor ad inopiam redactus æri alieno solvendo impar fiat; igitur periculum illud facti in mutuo æstimandum non est, nec ratione illius aliquid ultra sortem exigere, aut recipere licet. Et certe si propter periculum facti, quod mutuo intrinsecum est, liceret aliquid pacisci, aut recipere ultra sortem, liceret plus exigere a pauperibus, quam a divitibus, & mercatoribus, quia res mutuo data minus secura est apud pauperes, quam apud divites, & mercatores; id autem nec ipsi usurarum patroni dixerint. Tertio, cum debitor in quemcunque statum deveniat, aut quocunque casu res pereat, nihilominus maneat obligatus ad solvendam sortem integram creditori, manifestum est, id, quod ultra sortem exigitur, ac percipitur, exigi, ac percipi ratione mutui. Vult enim, & paciscitur, ut sortis periculum ad se omnino pertineat, alias mutuum non daturus, sicque ex mutuo vult consequi lucrum non mediate, sed mediante susceptione periculi, quod usurarium esse constat ex cap. *Naviganti*, Ext. *De Usuris*, quod *Gregorii IX.* responsum est. „„ Naviganti (*inquit*) vel eunti ad nundinas, certam mutuans pecuniæ quanti-

Periculum duplex, unum facti aliud juris.

titatem, pro eo, quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus „ „. Denique tam incerta est compensatio periculi, quam ipsum capitale, quod versatur in periculo, cum utrumque ab eodem debitore solvi debeat; igitur pactum, quod fit de accessione aliqua ad sortem ratione periculi, non ad securitatem capitalis, nec ad periculi compensationem, sed ad cupiditatem pertinet, qua creditor lucrum ex mutuo vult captare.

Propter periculum vero juris, quod mutuo penitus extrinsecum est, creditor aliquid ultra sortem sine usuræ vitio exigere, ac percipere potest a debitore; siquidem onus aliquod pretio æstimandum præter officia, ac jura mutui suscipit, ipsumque debitorem omni periculo, & obligatione solvendi liberat, si res mutuo data casu pereat; cum tamen periculum rei mutuo datæ debitorem sequatur, in cujus dominium translata est. Sed in isto casu necesse est, ut periculum illud, quod creditor suscipit, non sit vanum, illusorium, & in fraudem legis excogitatum; ipseque debitor ad pactum illud mutuo adjiciendum non cogatur a creditore; sed illud ipsum potius postulet, cum mutuum sumit, tanquam rebus suis opportunum. Alioquin pactum illud usurarium esset.

Hanc Regulam confirmat *S. Antoninus*, P. 2. tit. 1. cap. 7. §. 21. „ „ Quid (*inquit*) de eo, qui mutuavit naviganti, vel eunti ad nundinas, recepturus aliquid ultra sortem pro eo, quod suscipit in se periculum, id est, si pecuniam, vel merces inde emptas portaverit salvas, alias nihil recepturus etiam de sorte? Respondeo, quod, aut illud ultra sortem recipit, ratione mutui tantum, & sic est usura, non obstante, quod periculum ipse suscipiat; & iste est casus capitis, *Naviganti*. Aut recipit illud ultra sortem præcise ratione periculi, ut pretium periculi, & sic non est usura, sed licitum. Nam etiamsi non mutuaret, & periculum navigantis in se vellet recipere, *li-*

cite

cite possset recipere pretium periculi; nec propter hoc, quod ei servitium faciat in mutuando, efficitur deterioris conditionis. Aut aliquid ultra sortem recipit partim ratione periculi, & partim ratione mutui; & tunc usura est quantum ad id, quod plus percipit respectu mutui, & illud tenetur restituere ,,. Si quis porro dixerit, se non recipere aliquid ultra sortem ratione mutui, sed ratione periculi, nihilominus in foro Ecclesiæ judicabitur usurarius; quia Ecclesia de externa duntaxat actione, non de intentione, judicat. Suæ enim intentionis cum nemo homo testis sit præter ipsum, semper diceret creditor, intentionem suam rectam fuisse, seque mutuum fuisse daturum, quamvis hujusmodi pactio non intercessisset. Sicut ergo, ubi pecunia promissa, vel data est pro electione ad ecclesiasticam dignitatem, aut munus, non audiuntur electores, si dicant se ad eligendum invitatos non fuisse propter pecuniam, quia alias eumdem elegissent; sed qualiscunque fuerit eorum intentio, nihilominus electio censetur simoniaca; ita non est audiendus creditor asserens, se non moveri ad exigendum aliquid ultra sortem ratione mutui, quia alias mutuum erat daturus, sed nihilominus *Usurarius est censendus*, ut dicitur cap. *Naviganti.* In foro autem conscientiæ, si creditor dicat se non recepisse aliquid ultra sortem ratione mutui, seu ea intentione, ut lucraretur ex mutuo, sed velut pretium periculi, quod suscepit, ipsi fides adhibenda est.

REGULA IV.

Licitum est, & ab usuræ vitio, fœnorisque labe purum commercium maritimum in cameris assecurationum institutum, in quibus minori, vel majori pretio merces navibus vectæ emuntur pro majori, vel minori periculo, cui naves illæ sunt expositæ.

Cum enim merces illæ justo pretio, secundum communem æstimationem, spectatis periculis eman- Maritimum commercium.

emantur, & minus lucrum, idque certum, assecurari possit pro majori, sed incerto, nihil in hujusmodi contractu esse videtur, quod justitiæ repugnet. Id confirmat *S. Antoninus* 3. P. tit. 7. cap. 3. §. 1. hunc casum proponens : „ „ Petrus habet mille florenorum valorem in mercimoniis in navi de Anglia, Flandria, vel Hispania Pisas deferendis; dubitat, vel timet de submersione navis vel captura a Piratis; dat, vel offert Martino quinque, vel decem pro centenario plus, vel minus, secundum quod plus, vel minus timetur de periculo, pro securitate super his fienda, cum assensit, sumens in se periculum dicti lucri. Ille igitur Martinus acceptis illis quinque, vel decem pro centenario, si merces salvæ conducuntur, sibi remanet illud lucrum ratione dictæ securitatis. Sed si navis periret, vel caperetur ab hostibus, Martinus teneretur de mille florenis pro securitate facta; licitum reputatur tale lucrum ratione periculi, quod subiit; nec enim potest dici esse mutuum, cum nil mutuetur; nec lucrum turpe, cum nec inveniatur prohibitum, & utilitati deserviat hominum; nec ob cap. *Naviganti*, *de Usuris*, quia illud habet locum, scilicet suscipiens in se periculum mercimonii, si aliquid percipit de mercibus, dicitur usura, quando videlicet illud petit non ratione periculi, sed ratione mutui facti ei, cujus sunt merces. Et idem dicendum de mercibus deferendis per terram, per loca periculosa „ „.

REGULA V.

Sola debitoris mora non est legitimus titulus, ut aliquid ultra sortem exigatur, nisi damnum acceptum, aut lucrum interceptum concurrant.

Lucrum enim ex mutuo exigere, ac percipere non potest creditor absque usuræ vitio, sed solam compensationem ejus, quod sua interest; unde si aliquid ultra sortem exigat, vel percipiat, etiam post moram debitoris, nullo interveniente damno, nul-

nulloque lucro cessante, usuram committit. Idque leges confirmant. Ait enim *Paulus* jurisconsultus lib. 23. Digest., tit. *De Usuris*, L. 17. §. 3. *Usura non propter lucrum petentium, sed propter moram solventium infliguntur*. Et *Pomponius* jurisconsultus lib. 17. D. tit. *Pro Socio*, l. 60. „„ Socium (*inquit*) qui in eo, quod ex societate lucri faceret, reddendo moram adhibuit, cum ea pecunia ipse usus sit, usuras quoque eum præstare debere Labeo ait; sed non quasi usuras, sed quod socii intersit, moram eum non adhibuisse; sed si aut usus ea pecunia non sit, aut moram non fecerit, contra esse „„.

Sed nec compensatio ejus, quod interest creditoris, sufficit, ut aliquid ultra sortem percipere juste possit, nisi debitor in mora solvendi sit constitutus. Si enim creditor compensationem ejus, quod interest, ante moram debitoris exigeret, in fraudem legis fœnus, & usuram prohibentis facere censeretur.

Mora triplici modo fieri potest; vel ex persona, vel ex die adjecta, vel ex re ipsa; ex persona quidem, cum creditor convenienti loco, & tempore debitorem interpellat, admonetque, ut solvat, quod debet; ex die adjecta, cum dies solutioni dicta est; dies enim interpellat pro homine, secundum legem *Trajectitia*, 23. tit. *De Obligationibus, & actionibus*, lib. 44. *Digestorum*. Denique mora fit ex re ipsa, cum lex debitorem in mora constituit, ut in minorum causis, L. *In minorum*, C. tit. *In quibus causis in integrum restitutio necessaria non est*. Verum quamvis in aliis regionibus sufficiat quælibet ex his tribus interpellationibus a creditore facta, ut debitor in mora esse censeatur culpa sua, adeoque ab ipso juste possit exigi id, quod interest, ad idque teneatur; in Galliis tamen, ubi secundum regias Constitutiones judicatur, sola interpellatio juridica morosum debitorem obligat ad solvendum id, quod interest creditoris ratione moræ, ob damnum scilicet emergens, lucrumve cessans. Et a die duntaxat denuntiati vadimonii, vel petitionis apud judicem declara-

tæ, interveniente sententia judicis pœnam moroso debitori imponentis, & legitimas usuras creditori damnum passo adjudicantis, potest creditor compensationem damnorum, & ejus, quod interest, exigere, & percipere, ut Aurelianensi Constitutione *Caroli IX.* Regis christianissimi art. 60. sancitum est; alioqui in fraudem legis facere censebitur, lethalisque peccati reus erit, & restitutioni obnoxius.

REGULA VI.

Omnis pœna conventione partium mutuo adjecta, usuraria censenda est, nisi debitis conditionibus ab usuræ labe, ac suspicione hujusmodi conventio purgetur.

Cum enim lex divina, Canones Spiritu Dei conditi, regiæque constitutiones, accessionem omnem sorti adjectam prohibeant; profecto quidquid mutuo adjicitur, in fraudem legis divinæ, sacrorum Canonum, regiarumque constitutionum adjectum censetur, & tanquam iniquum, & usurarium rejicitur; nisi ad compensationem ejus, quod creditoris interest, revocari possit. Cum autem eo nomine pœna mutuo adjicitur pacto, & transactione creditoris, ac debitoris, ut si debitor in solvendo præstituta die fuerit negligens, aliquid solvere cogatur ultra sortem, sententia judicis ad pœnam damnatus ob solutionis dilationem; certæ conditiones conventionem illam comitari debent, quarum defectu usuraria esset. Prima est, ut pœna illa simplici animo, ac sine fraude adjecta censeatur, id est, eo solum animo, ut debitum præstituta die recipiat, propter verum, aut verisimile damnum, non vero, ut ex mutuo lucretur. Secunda conditio est, ut pœna mutuo adjiciatur pro æstimatione veri, aut verisimilis damni emergentis, vel lucri cessantis, nec modum constitutionibus regiis definitum excedat, ac superet. Quod & romano juri consonum est tit. D. *De Usuris*, l. 44. cujus hæc sunt verba: „ „ Pœ-

„ „ Pœnam pro usuris stipulari nemo supra modum usurarum licitum potest. *Et Cod. eod. tit. l. 15.* Cum allegas uxorem tuam ea conditione mille aureorum numero quantitatem sumpsisse, ut si intra diem certum debito satis non fecisset, cum poena quadrupli redderet, quod accepit; juris forma non patitur legem contractus istius ultra poenam legitimarum usurarum posse procedere „ „. Juri nimirum publico privatorum pacta derogare non possunt. Tertia conditio est, ut creditor certus non sit, neque probabiliter judicet; debitorem præfinito tempore imparem futurum ad solvendum debitum; tunc enim poena usurario animo mutuo adjici censetur, cum nulla futura culpa prævidetur. Quarta conditio est, ut pœnæ nomine nihil ultra sortem exigatur, si ulla debitoris culpa interveniat. Igitur poena conventionalis juste exigi non potest a debitore, qui absque culpa sua non solvit, quia nimirum non habet, unde præstituto tempore solvere valeat, nec culpa sua in talem impotentiam incidit; inique enim exigitur poena, ubi nulla intercedit culpa. Poena conventione partium mutuo adjecta.

Simplici autem animo, & absque fraude poenam conventionalem mutuo adjecisse creditor non censetur, qui pene invito debitori poenam illam imposuit, aut pecunias mutuo dedit ea conditione, ut aliquot post dies debitor sistat se coram judice, seque ad id, quod interest, condemnari consentiat. Cum enim id fiat in usurarum fraudem, eam conventionem usurariam esse manifestum est.

REGULA VII.

Constitutio regia, & sententia judicis, non sunt legitimi per se tituli, ut aliquid ultra sortem a debitoribus sine usuræ vitio exigatur.

Constitutio namque regia, & sententia judicis sola præsumptione nituntur damni accepti, vel lucri amissi a creditore, ad cujus compensationem definiunt, vel adjudicant id, quod interest; quamob-

obrem si creditor nullum damnum patiatur, nullo lucro privetur; nihil ultra sortem exigere potest, aut percipere; cum jus divinum, & naturale mutare, ac avertere constitutio regia, & sententia judicis non possint, nec id christianissimi Reges intendant, qui usuram, & fœnus omne edictis suis damnaverunt, ac proscripserunt, pœnis gravissimis in fœneratores constitutis. Itaque si debitoris mora nullum damnum intulerit, nullum lucrum interceperit creditori, nihil ultra sortem sine usuræ vitio, fœnorisque labe exigere potest. Si autem creditoris intersit, debitorem in mora solvendi fuisse, exigere, ac percipere aliquid potest, non tamen ultra modum constitutione regia, judicisque sententia definitum, quamvis forte creditoris pluris intersit, quam constitutio regia, aut sententia judicis definierit. Tenemur enim in hisce rebus parere legibus civilibus, & constitutionibus Principum, qui jus ipsum exigendæ compensationis ob damnum emergens, aut lucrum cessans ex mora debitoris, propter utilitatem publicam moderati sunt, ne in infinitum progrederetur; sive (ut loquitur *Justinianus*, L. unica C. *De Sententiis, quæ pro eo, quod interest, proferuntur.*) Ne in circuitus inextricabiles redigatur, ac dum in infinitum computatio reducitur, pro sua impossibilitate cadat. „„ Cum sciamus (*inquit*) esse naturæ congruum, eas tantummodo pœnas exigi, quæ vel competenti moderamine proferuntur; vel a legibus certo fine conclusæ statuuntur „„. Denique si damnum emergens, aut lucrum cessans minus est, quam id, quod constitutione regia, aut sententia judicis definitum est, id totum creditor exigere, & percipere non potest a debitore sine usuræ vitio. Fallitur ergo quisquis putat Constitutionem regiam, & sententiam judicis jus tribuere creditori, ut quinque ultra sortem in centenos singulos nummos accipiat, etiamsi nullum damnum passus sit, nulloque sit lucro frustratus; aut certe licet minus æstimandum sit damnum acceptum, lucrumve inter-

terceptum, quam compensatio adjudicata creditori de mora debitoris conquerenti.

REGULA VIII.

Pactum legis commissoriæ in eo positum, ut creditor pignus accipiat pro mutuo, vel alio debito, ea conditione, ut si debitor præfinito tempore non solvat, pignus illud fiat ipsius creditoris sive venditione, sive in feudum, aut in solutum datione, usurarium.

Ultra sortem enim aliquid exigere, vel accipere iniquum est, juri naturæ, divino, ecclesiastico, civili contrarium, usurarium. Hanc Regulam confirmat *Innocent. III.* cap. *Significante*, Ext. *De Pignoribus*. Civis quidam Pisacus domum suam concivi cuidam suo pro ducentis quinquaginta libris pignori obligaverat, promiseratque præstito juramento, quod nisi domum ipsam præfinito tempore redimeret, eam non repeteret a creditore. Debitor infra statutum tempus per certum, & fidelem (ut videbatur) nuntium pecuniam numeratam creditori remisit; quam tamen idem nuntius infideliter agens non persolvit. Postmodum vero idem debitor, qui domum suam oppignoraverat, ab Imperatore detentus, dicto creditori satisfacere non potuit, ut debebat. Causa ad *Innocent. III.* delata, respondit summus Pontifex: Pactum legis Commissoriæ in pignoribus illicitum esse, & jure improbatum, ideoque creditorem Censuris ecclesiasticis cogendum esse, ut sorte contentus, fructibusque, seu pensionibus in eam computatis, domum oppignoratam restituat debitori. „ „ Cum igitur (*inquit*) pactum legis Commissoriæ sit in pignoribus improbatum;& prædictus R. quantum in eo fuit, juramenti debitum adimplevit; cum per eum, quem certum nuntium esse sperabat, pecuniam remiserit termino statuto, sed in captione detentus satisfacere non potuit creditori; mandamus, quatenus si est ita, prædictum creditorem,

Pactum legis commissoriæ.

ut forte contentus, pensionibus pignoris computatis in eam, illam præfato R. omni dilatione postposita resignet, pacto tali, vel juramento nequaquam obstante, Censura ecclesiastica cogatis „ „.

Idem confirmat Concilium Mediolanense 1. sub *S. Carolo Borromæo*, P. 2. tit. *De Usuris*, vetans „ „ Ne res modico pretio pignori detur, vel vendatur pacto redimendi intra certum tempus, ut si ad dictum tempus res redempta non sit, res libera sit emptoris, vel ejus, qui pignore accepit „ „. Idem confirmant iisdem verbis Concil. Burdigalense anno 1583. tit. 31. *De Usuris, & illicitis Contractibus*, & Conventus Melodunensis Ecclesiæ gallicanæ tit. 34. *De Usuris*.

Hæc denique Regula *Constantini* Imperatoris lege confirmatur, C. tit. *De Pactis pignorum, & lege Commissoria in pignoribus rescindenda*, cujus hæc sunt verba: „ „ Quoniam inter alias captiones præcipue commissoriæ pignorum legis crescit asperitas, placet infirmari eam, & imposterum omnem ejus memoriam aboleri. Si quis igitur tali contractu laborat, hac Sanctione respiret, quæ cum præteritis præsentia quoque repellit, & futura prohibet. Creditores enim re amissa jubemus recuperare, quod dederunt „ „.

REGULA IX.

Usurarius est, quicunque creditor pro securitate debiti ex mutuo contracti recipit a debitore pignus frugiferum, & fructus interim perceptos, vel quos, adhibita diligentia, in rebus gerendis a viris prudentibus adhiberi solita, percipere potuit, in sortem non computat; teneturque ad omnium hujusmodi fructuum restitutionem.

Hæc Regula nititur cap. *Plures*, Ext. *De Usuris*, quod est *Alexandri III.* in Concilio Turonensi Decretum. „ „ Nullus (*inquit*) constitutus in Clero, vel hoc, vel aliud genus usuræ exercere præsumat.

Et

Et si quis alicujus possessionem data pecunia sub hac specie, vel conditione in pignus acceperit, si sortem suam, deductis expensis, de fructibus jam perceperit, eo recepto, possessio libere ad dominum revertatur „ „.

Et cap. *Conquestus*, idem Pontifex Abbati, & Monachis S. Laurentii hunc in modum respondet: „ „ Discretioni vestræ mandamus, quatenus si terram ipsam titulo pignoris detinetis, & de fructibus ejus sortem percepistis, prædictam terram Clerico memorato reddatis; nisi terra ipsa de feudo sit monasterii vestri „ „.

Idem confirmat *Innocent. III.* cap. *Cum contra*, Ext. *De Pignoribus*, cujus hæc sunt verba: „ „ Nos igitur attendentes, quod in talibus perceptio fructuum in solutione sortis accedat; cum secundum canonicas Sanctiones fructus restitui, & in sortem debeant computari; considerantes etiam, quod possessiones ipsæ jam extenuassent penitus totum onus; & debitum annullassent; ipsas tibi restituendas esse decrevimus „ „.

Nititur etiam hæc Regula l. 1. *Cod.* tit. *De Distractione pignorum*, cujus hæc sunt verba: „ „ Fundum pignori obligatum, si creditor ex fructibus debitum consecutus est, cum ipso jure pignus ab obligatione liberatum sit, distrahere minime potest „ „. Cum igitur fructus ex pignore percepti, vel culpa creditoris non percepti, computati sunt in sortem, ipsamque adæquant, tenetur creditor pignus reddere debitori; nec potest absque usuræ crimine summam capitalem repetere. Quemadmodum enim omne incommodum, quod fortuito advenit pignori, ad debitorem dominum ejus pertinet, non ad creditorem possessorem; sic æquum est, & omne commodum ut rei suæ ei reddere. Nam *Secundum naturam est, ut quem sequuntur incommoda, sequantur & commoda*, L. *Secundum naturam*, tit. D. *De Regulis juris*, & cap. *Qui sentit*, eodem tit. in *Sexto*. Quare, & fructus modici etiam restituendi sunt debitori, vel in extenuationem sortis principalis computandi; quia quid-

quidquid ultra ſortem mutui recipitur, uſura eſt. Unde Concil. Pariſienſe 6. cap. 53. iſtud etiam uſuræ genus execratur, & damnat. „„ Sunt etiam (*inquit*) alii crudeliſſimi fœneratores, qui tempore neceſſitatis nihil commodare pauperibus volunt, niſi meſſallas ſuas, & vineolas, & pratella, ea ratione in pignus dederint, ut quidquid frugum in iiſce colligi poterat, pro parvo, quod mutuum acceperint, ex aſſe amittant „„.

Præterea, *Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti*, ut habet Regula juris 74. in ſexto. Cum igitur uſuræ directe vetitæ ſint, ex fructibus occaſione pignoris percipi oblique non debent. Et ſicut directe prohibitum eſt uti pactis legis Commiſſoriæ in ipſo pignore, ſic & in fructibus ejus. Emendatum ergo jus eſt, quod olim obtinuerat, licere creditoribus ſibi retinere pignora, non ſoluta a debitore ſtata die pecunia, & nihilominus petere debitum, ut refert *Dio Caſſius*, lib. 41. Quod innuit & *Plutarchus*, lib. *Quod non ſit fœnerandum*, dum ait, advenientibus Calendis, nec ſolventibus debitoribus, nec ipſum Jovem de manu creditorum pignora ſalvare poſſe. Statuit autem *Julius Cæſar*, ut refert *Dio*, oppignorata quidem in ſolutum cedere, ſed æſtimatione facta, delectis etiam judicibus ſorte, qui ea æſtimarent. Quemadmodum *Alexander* quoque Cæſar cavit l. 1. C. *De Pactis pignorum*, nihil amplius juri dati creditori per ceſſionem pignoris, quam jus commune ſtatuerit in venditione. Non improbatur tamen pactum in traditione pignoris appoſitum, ut ſi intra conſtitutum tempus pecunia debita non fuerit ſoluta, creditor poſſideat rem jure emptionis juſto pretio tunc æſtimandam, quo caſu venditionem conditionalem eſſe jure receptum eſt, lib. 20. D. tit. 1. *De Pignoribus, & Hypothecis*, L. *Si fundus*, §. 9. „„ Poteſt ita fieri pignoris datio, hypothecæve, ut ſi intra certum tempus non ſit ſoluta pecunia, jure emptoris poſſideat rem, juſto pretio tunc æſti-

Fructus ex pignore frugifero percepti, in ſortem computandi ſunt.

æſtimandam; hoc enim caſu videtur quodammodo conditionalis eſſe venditio. Et ita Severus, & Antoninus reſcripſerunt „„. Idem confirmatur ex L. *Titius.* D. *De contrabenda Emptione, & Venditione*, lib. 18. tit. 1.

Fructus autem in ſortem computandi ſunt, pignuſque reddendum adæquata ſorte, deductis tamen expenſis neceſſariis. Neceſſariæ autem impenſæ dicuntur, quibus non factis res oppignoratæ erant perituræ, vel deteriores futuræ, veluti ædificia ruentia reficere, oliveta rejecta reſtaurare, arbores curare, aggeres facere, flumina avertere, ſtipendia, & tributa ob rem oppignoratam ſolvere. Utiles etiam impenſas deducere juris eſt, quæ meliorem rem faciunt, & ex quibus redditus domino acquiritur; non vero voluptarias, quæ ſpeciem duntaxat exornant, non etiam fructum augent, L. *Impenſæ*, 79. D. tit. *De Verborum ſignificatione.*

Hanc Regulam confirmat *S. Thomas*, 2.2. qu. 78. art. 2. ad ſextum. „„ Si quis (*inquit*) pro pecunia ſibi mutuata obliget rem aliquam, cujus uſus pretio æſtimari poteſt, debet uſum illius rei ille, qui mutuavit, computare in reſtitutionem ejus, quod mutuavit; alioquin ſi uſum illius rei quaſi gratis ſibi ſuperaddi velit, idem eſt, ac ſi pecuniam reciperet pro mutuo, quod eſt uſurarium „„.

REGULA X.

Creditor, qui pro mutui ſecuritate feudum ſuum in pignus accipit a vaſſallo ſuo, fructus ejus percipere poteſt, & nihilominus ſortem integram repetere abſque uſuræ crimine, modo interim vaſſallum debitorem ſuum abſolvat a ſervitio ratione poſſeſſionis feudi debito.

Exceptio creditoris feudũ ſuum in pignus recipientis

Cum enim creditor in eo caſu directum habeat rei oppignoratæ dominium, fructus non tanquam ex pignore, ſed tanquam ex re propria percipit; fructus autem ex re propria percepti computandi non

 ſunt

a vassallo suo.

sunt ad extenuationem sortis. Hæc porro exceptio fundata est in natura, & conditio feudorum, quæ cum pignoris loco ad verum, & directum dominum redierint, dominium utile, seu potestas legitima percipiendi fructus cum dominio directo consolidatur, & propterea fructus ad dominum feudi pertinent, modo vassallum absolvat ab omni servitute, & onere, quo propter fructuum possessionem adstringebatur. Hanc Regulam confirmat *Alexander III.* cap. *Conquestus*, Ext. *De Usuris.* Verum si dominus vassallum a servitute feudi non absolvat, fructus in sortem computare tenetur; alioquin vi mutui aliquid acciperet ultra sortem, adeoque usurarius esset, ut colligitur ex cap. *Insinuatione*, Ext. *De Feudis*, quod *Innocentii III.* responsum est: „„ Declaramus (*inquit*) quod gageria, quam de feudo Ecclesiæ tuæ ab M. dignosceris recepisse, a te potest libere detineri, fructibus non computatis in sortem; ita videlicet, ut quamdiu fructus illos perceperis in sortem minime computandos, idem M. a servitio, in quo tibi, & Ecclesiæ tuæ pro feudo ipso tenetur, interim sit immunis „„.

Gageria, pignus est.

REGULA XI.

Gener non tenetur computare in sortem fructus possessionum sibi in pignus traditarum, donec dotem in pecunia socer numeravit.

Nullum enim ibi mutuum intercedit, sed pactum secundum leges licitum, ut quamdiu dos soluta non fuerit, fundus sit loco pignoris, interimque fructus percipiantur, qui censentur eadem potestate, & voluntate concessi, qua ipsa dos; nulla igitur ibi usura est, quæ ex mutuo procedit. Præterea, maritus fructus percipit ex re a socero in pignus data, non tanquam usuram, sed tanquam compensationem damni emergentis ex eo, quod onera matrimonii ferat dote non soluta. Sic respondet *Innoc. III.* cap. *Salubriter*, Ext. *De Usuris*: „„ Sane (*inquit*)

quit) generum ad fructus possessionum, quæ sibi a socero sunt pro numerata dote pignori obligatæ, computandos in sortem, non credimus compellendum; cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonii supportanda „ „. At maritus, qui fructus illos percipit, nec tamen onera matrimonii sustinet, ipsos tenetur in sortem computare, alioquin usuram committeret. Ideo fructus rei dotalis ante matrimonium percepti, aut post, sine onerum susceptione, dotem augent, fiuntque uxoris, non mariti. Quamobrem hæres mariti possidens pignus datum pro dote, fructus in debitum computare debet, nec illos lucratur, quia non sustinet onera, aut saltem potest se liberare ab onere alendi viduam, restituendo ei pignus. Contra si post mortem mariti res in pignus viduæ detur ab hæredibus pro restitutione dotis, illa debet imputare fructus, quos perceperit, in solutionem dotis, quia non sustinet onera matrimonii soluto matrimonio. Sibi itaque prospiciat, curetque, ut res oppignorata vendatur, vel detur sibi in solutum pro dote. Ita docet *Panormitanus* ad cap. *Salubriter*, Ext. *De Usuris*. Si tamen ob dotem non solutam damnum passa sit, aut lucrum amiserit, potest accessionem aliquam ad dotem exigere, ac percipere ad damnum compensandum.

Denique si generum inter, & socerum conventum sit, ut dos non statim solvatur, sed intra certum tempus data sit socero dilatio solvendi; fructus ex pignore dotis percepti pendentibus induciis computandi sunt in sortem, quia socer nondum est in mora solvendi. Nec refert, quod onera matrimonii ferat, quia etsi uxorem duxisset indotatam, nihilominus onera subire teneretur. Hæc omnia confirmat *S. Antoninus* P. 2. tit. 1. cap. 7. *De Usura, & mutuo*, §. 27. 28. & 29.

REGULA XII.

Venditio cum pacto retrovendendi usuraria est, si venditio simulata sit, contractusque venditionis, & emptionis in pignoratitium degeneret; aut venditionis pretium tenue sit, & exiguum, nec rei cum ista redemptionis facultate valori respondeat; aut venditor, & emptor paciscantur de re majori pretio redimenda, quam empta sit; vel ut res venditoris, non emptoris periculo pereat.

Venditio cum pacto retrovendendi simulata.

Quamvis enim vera, & justa venditio, cum pacto retrovendendi licita sit, usuræque expers, reique sic venditæ dominium transferatur in emptorem; qui proinde fructus, ut rei suæ jure percipit, donec redemptio facta sit a venditore; si tamen venditio cum pacto retrovendendi simulata sit, modicumque sit pretium, aut pactum de re majori pretio redimenda, quam empta sit; vel ut res venditoris non emptoris periculo pereat; usura palliata est. Vult enim fictus emptor simulato venditionis, & emptionis contractu aliquid ex mutuo virtuali, quod in hoc contractu intercedere manifestum est, ultra sortem accipere, cum rem sibi remanere nolit, sed redimi; ut fructus interim sorti accedentes, de pignore percipiat, fucato acquisitionis titulo. Unde contractus ille revera pignoratitius est; & cum pignoris fructus interim ab emptore percepti in sortem non computentur, contractus usurarius est. Et certe pactum, quod tam de redemptionis, quam de emptionis majori pretio initur, justitiam commutativam aperte violat; quæ in emptione, & venditione parem vendentis, & ementis conditionem præcipit, efficitque.

Hanc Regulam confirmat *Innocentius III.* cap. *Ad nostram*, Ext. *De Emptione, & Venditione*, cujus hæc sunt verba: „„ Ad nostram noveris audientiam pervenisse, quod cum R. Laicus ab M. mutuum recipere voluisset, creditor, ne per Canonem contra usurarios editum posset imposterum conveniri,

do-

domos & olivas recepit ab eodem titulo emptionis, cum revera contractus usurarius ageretur; quod patet ex eo, quod creditor debitori promisit, quod quandocunque a septennio usque ad novennium daret quadraginta uncias tarenorum, quæ vix dimidium justi pretii contingebant, domos ejus restitueret, & olivas. Quia igitur fraus, & dolus cuiquam patrocinari non debent, mandamus, quatenus si res ita se habet, instrumento venditionis confecto in fraudem canonis contra usurarios non obstante, prædictum M. ad restituendas domos, & olivas, ei, ad quem debent hæreditario jure devolvi (cum debitor sit viam universæ carnis ingressus) per pœnam in Lateranensi Concilio contra usurarios promulgatam, appellatione remota, compellas „ „.

Idem confirmat cap. *Illo vos*, Ext. *De Pignoribus*. Henricus, & Basilius ejus frater viginti tres libras mutuo acceperant a quadam muliere, pro qua pecunia quasdam ei terras obligaverant; sed cum mulier terras illas restituere nollet, causa ad judices delata restitutionem illi postularunt. Respondebat mulier, se ad restitutionem non teneri, cum terræ pignori obligatæ non essent, sed venditæ, ut probabat instrumento. Contra contendebant actores prædia illa fuisse pignori obligata, quia in venditionis instrumento hæc adjecta erat conditio, ut si a tempore celebrati contractus usque ad duos annos proximos patri mulieris emptio displiceret, pater Henrici actoris exinde usque ad annum solveret viginti tres libras, perceptis fructibus computatis. Judices dubitantes, an pura, & absoluta esset venditio, an contractus pignoratitius, dubiam quæstionem ad Sedem apostolicam retulerunt. Respondit *Innoc. III*. Pontifex maximus: „ „ Qualiscunque fuerit intentio contrahentium, & ex forma contractus venditio non appareat conditionalis, sed pura, quamvis per conditionem possit resolvi, ex duobus tamen, quæ in pacto fuerant expressa, videlicet, quod fructus percepti deberent in solvenda pecunia nume-

 rari,

rari, & quod ultra summam receptam sexaginta solidi deberent persolvi; contra ipsum emptorem præsumitur vehementer, præsertim, cum usuras consueverit exercere „ „.

Conc. denique Mediolanense I. sub *S. Carolo Borromæo*, tit. *De Usuris*, reprobat contractum venditionis simulatæ, quo pignoratitius contractus obvelatur; necnon contractum, quo venditor redimere cogatur; vel quo imponatur ipsi onus non redimendi nisi post certum tempus: „ „ Ne fiant (*inquit*) contractus, qui libellarii, seu ficti libellarii dicuntur, ubi non antecedat emptio certæ rei immobilis pretio justo, vel ubi venditor redimere cogatur, vel ubi non possit redimere nisi post certum tempus „ „. Eosdem contractus reprobant Conc. Burdigalense anno 1583. tit. 31. *De Usuris, & illicitis Contractibus*, & Conventus Melodunensis Ecclesiæ gallicanæ anno 1579. tit. 34.

REGULA XIII.

Usurarium est, cum altero ita contrahere, ut is totam pecuniæ summam ei, qui dederit, solvat, cum ille partim pecunia dederit, partim nominibus, id est, debitis, seu promissionibus obligatoriis, quæ difficile exigi possunt, vel in rebus pluris, quam valeant, æstimatis.

Mutuum enim implicitum, seu virtuale in ejusmodi contractu intercedit, & de aliquo lucro pecunia æstimabili ultra sortem accipiendo pactum initur. Unde Concil. Mediolanense primum sub *S. Carolo Borromæo*, P. 2. tit. *De Usuris*; & Concil. Burdigalense anno Christi 1583. tit. 31. *De Usuris, & illicitis contractibus*, hanc Regulam iisdem verbis tradunt, nec non Conventus Melodunensis totius Ecclesiæ gallicanæ anno 1579. tit. 34.

RE-

REGULA XIV.

Usura est, alicui præsentem pecuniam quærenti quidquam carius vendere, ut statim a venditore per se, vel per interpositam personam vilius ematur.

In hujusmodi nempe contractu mutuum virtuale, seu interpretativum delitescit, ex quo aliquid pretio æstimabile ultra sortem exigitur, & percipitur. Hunc contractum *Mohatra* recentiores quidam casuum arbitri nominarunt, hisque verbis definierunt: Contractus vulgariter *Mohatra*, est, quando quis egens pecunia emit pecunia credita a mercatore merces summo pretio, & statim ei pecunia numerata pretio infimo revendit. Verbi gr. aliquis indigens quinquaginta aureis pannos emit a mercatore pretio sexaginta aureorum post annum solvendo; mox eidem numerata pecunia aureis quinquaginta revendit. Hunc contractum velut usurarium reprobat Conc. Mediolanense I. sub *S. Carolo Borromæo*, tit. *De Usuris.* Illius enim verbis expressa Regula est, in cujus explicatione versamur; quam iisdem quoque verbis repetit, & confirmat Conc. Burdigalense anno 1583. tit. 31. De Usuris. & illicitis contractibus: „„ Ne cui (*inquit*) præsenti pecunia indigenti quidquam carius vendatur, ut statim a venditore per se, vel per interpositam personam vilius ematur „„. Denique *Innoc. XI.* Pontifex maximus anno 1679, hanc, inter alias depravatæ moralis opiniones, propositionem damnavit ordine quadragesimam „ Contractus Mohatra licitus est etiam respectu ejusdem „ personæ, & cum contractu retrovenditionis præ„ vie inito cum intentione lucri „.

Contractus Mohatra.

Propositio damnata.

Addiderim, eumdem contractum ab Academia Lovaniensi, a sacra facultate Parisiensi, & a plerisque Galliarum Episcopis, in censuris apologiæ casuistarum damnatum fuisse; & novissime in Conventu generali Cleri gallicani anno 1700,

REGULA XV.

Usura est, rem aliquam ob dilatam solutionem carius vendere justo pretio.

Plus accipere non licet propter dilationem temporis, minus exigere licet, ut sibi citius solvatur.

Hæc Regula nititur cap. *Consuluit*, Ext. *De Usuris*. Tres quæstiones *Urbano III.* propositæ fuerant, quarum tertia erat, an „ „ Negotiator *usurarius sit*, qui merces suas longe majori pretio distrahit, si ad solutionem faciendam prolixioris temporis dilatio prorogetur, quam si ei incontinenti pretium persolvatur. *Respondet summus Pontifex*: Quia quid in his casibus tenendum sit, ex Evangelio Lucæ manifeste cognoscitur, in quo dicitur: *Date mutuum, nihil inde sperantes.* Hujusmodi homines pro intentione lucri, quam habent (cum omnis usura, & superabundantia prohibeatur in lege) judicandi sunt male agere; & ad ea, quæ taliter sunt accepta, restituenda in animarum judicio efficaciter inducendi „ „.

Hanc Regulam confirmant Conc. Mediolanense 1. sub *S. Carolo Borromæo*, P. 2. tit. de Usuris: „ Ne „ quis (*inquit*) rem aliquando ob dilatam solutio- „ nem carius vendat justo pretio „.

Conc. Burdigalense anno 1583. cap. 31. De Usuris, & illicitis contractibus: „ Ne quis ob dilatum „ solutionis diem, carius vendat, quam justi pretii „ ratio ferat „.

Conventus Melodunensis Ecclesiæ gallicanæ tit. 31. „ Curandum etiam (*inquit*) ne quis rem aliquam ob „ dilatam solutionem, justo vendat carius pretio „.

„ „ Ne res vendatur dilata in tempus solutione; ita ut pretium, quod rei accreverit, venditori solvatur, nisi ejusdem venditoris periculo fiat pretii diminutio „ „.

S. Thomas, 2. 2. qu. 78. art. 2. in responsione ad septimam objectionem „ „ Si aliquis (*inquit*) carius velit vendere res suas, quam sit justum pretium, aut de pecunia solvenda emptorem expectet, manifeste usura committitur; quia hujusmodi expectatio

pre-

pretii solvendi habet rationem mutui. Unde quidquid ultra justum pretium pro hujusmodi expectatione exigitur, est quasi pretium mutui, quod pertinet ad rationem usuræ „ „.

Qui tamen res suas, v. gr. triticum, vinum, aut alia id genus, quæ servaturus erat in tempus illud, quo verisimiliter pluris, quam nunc, erant valitura, vendit nunc urgente emptore, potest eas vendere carius ob dilatam solutionem, modo ultra limitem justi pretii non vendat; & probabiliter æstimet eo tempore, in quod earum venditionem differebat, tantum, vel plus valituras, quanti nunc vendit; & sincerum propositum haberet non vendendi in præsenti, sed servandi. Ita docet *S. Antoninus*, P. 2. tit. 1. cap. 8. §. 1. „ „ Aliquis (*inquit*) non habens denarios, unde præsentialiter solvat, dilationem solutionis poscit; si igitur venditor tunc non statim solvendus propter hujusmodi pretii expectationem pretium augeat, non tamen ultra ultimum limitem justi pretii, ita quod quantumcunque solutionem ampliori tempore gratis, seu ex pacto expectaret, nunquam ob hoc ultra illum limitem justi pretii aliquid acciperet, non est ibi ex vi contractus usura, secundum sententiam magnorum Doctorum. Ratio est, quia talis non vendit terminum, nec propter expectationem recipit aliquid ultra justum pretium rei, quam vendit, quamvis non faciat gratiam remissionis pretii, quod libenter faceret, si ille solveret statim. Stat igitur talis in limite rigidi gradus, qui extra justitiam esse minime potest dici. Sed si iste solveret statim, condescenderet usque ad limitem gradus pii; *id est, usque ad infimum pretium, quo nunc venditur.* Notandum insuper, quod cum quis vendit merces quascunque, lanam, linum, pannos, victualia, & hujusmodi pretio majori, quam sit illud, quod tunc valeant, cum venduntur, ex eo quia non intendebat eas vendere, sed servare usque ad tempus, quo probabiliter æstimabat tantum valituras, vel plus, quanti nunc vendit, sed ad instantiam alterius vendit,

dit, istud est pretium justificatum, & licitum, ut expresse dicitur cap. *In civitate, de usuris.* Secus autem si non intendebat eas servare, sed tunc vendere; vel etiam si non est probabile, seu verisimile, quod eo tempore, quo volebat in futurum vendere, tantum debebant valere, quanti tunc vendit, quia tunc haberetur respectus ad terminum; non ad indemnitatem suam; unde esset usura „ „.

Capitis *In civitate, a S. Antonino* citati, quod *Alexandri III.* responsum est, hæc verba sunt: „ „ In civitate tua dicis sæpe contingere, quod quidam piper, seu cinnamomum, seu alias merces comparant, quæ tunc ultra quinque libras non valent, & promittunt, se illis, a quibus illas merces accipiunt, sex libras statuto termino soluturos; licet autem contractus hujusmodi ex tali forma non possit censeri nomine usurarum; nihilominus tamen venditores peccatum incurrunt, nisi dubium sit, merces illas plus, minusve solutionis tempore valituras. Et ideo cives tui saluti suæ bene consulerent, si a tali contractu cessarent; cum cogitationes hominum omnipotenti Deo nequeant occultari „ „.

Id etiam confirmatur ex cap. *Naviganti*, Ext. *De Usuris*, cujus sunt verba: „ „ Ille quoque, qui dat decem solidos, ut alio tempore totidem sibi grani, vini, vel olei mensuræ reddantur; quia licet tunc plus valeant, utrum plus, vel minus solutionis tempore fuerint valituræ verisimiliter dubitatur, non debet ex hoc usurarius deputari „ „.

Inanes mercatorum excusationes, qui merces vendendo ad terminum, pretium augent ultra debitum justitiæ.

Multiplices excusationes afferunt mercatores avari, ut vendendo merces ad terminum (ut loquuntur) pretium augeant ultra debitum justitiæ. Primo quidem ajunt, lucrari licere mercatoribus, cum pro communi utilitate laboribus, & expensis, plurimisque periculis se exponant; ut autem lucrentur decem, v. gr. vel quindecim pro centenario, augendum esse pretium pro expectatione solutionis.

Respondet *S. Antoninus*, falsum esse, quod in omni casu liceat mercatori plus vendere, quam emerit;

rit; sed moderandum est, definiendumque pretium secundum communem æstimationem mercium tempore, quo vendit; pretium augetur, vel minuitur secundum copiam, vel penuriam. Deinde licet mercator propter labores, expensas, pericula lucrari possit; *Non tamen modo illicito, sicut contingit vendendo ad terminum.* Et certe si quovis modo lucrari posset mercator, sequeretur, quod si in terra, vel tempore magnæ penuriæ merces magno pretio emisset, illas propterea loco, & tempore, quo viles essent, vendere carius posset, quam emisset, saltem propter expectationem solutionis; *Quod absurdissimum manifeste apparet, atque injustum.*

Ajunt præterea mercatores, se merces suas carius non vendere propter tempus, sed ad recuperandum damnum, quod ex dilatione solutionis incurrunt; quia si præsenti pecunia solverentur, possent interim lucrari, quod facere non possunt ob dilatam solutionem.

Huic excusationi triplicem responsionem affert S. Antoninus. „: Primo (*inquit*) dicendum, quod si talis venditor inde lucrari possit, possibile etiam foret non lucrari, insuper & perdere capitale; nunc autem, quia non stat in periculo talis damni, non potest stare in certiudine talis lucri. Secundo, haberet lucrum de re non sua, id est, de mutuo dato in emptione. Tertio, mercator non potest in pactum deducere compensationem damni, quod consideratur ex hoc, quia sua pecunia non lucratur, ut possit vendere, quod nondum est, & potest ab habendo multipliciter impediri, secundum S. Thomam, 2. 2. *qu.* 78. *art.* 2.

Ajunt insuper mercatores, se merces suas carius vendere credito, quam præsente pecunia, quia frequenter evenit, ut debitores non solvant tempore constituto; & ad debita sua exigenda, & recipienda magnæ interdum expensæ faciendæ sint; aliqui etiam nunquam solvant, quia recedunt, vel fallunt.

Re-

Respondet *S. Antoninus*, *Primo*: „ „ Si multi, quibus terminus concessus est, in termino non solvant, multi etiam solvunt; & tamen pretium, quod propter tempus mercibus additum est, non minuitur his, qui in dato termino solvunt. Quare æque utrisque vendere terminum, inæqualitas, & injustitia est, quia justus non debet ferre pœnam iniqui, seu mali debitoris. Verum est, quod, Extra, *De Fidejussoribus*, cap. *Pervenit*, conceditur, ratione interesse, si debitor non solvit in termino sibi dato, creditor servari debet indemnis; nec tunc est ibi usura, cum usura sit, quia ratione mutui speratur lucrum; hæc autem talis excrescentia non recipitur, nisi ratione damni vitandi, non lucri habendi. Ab illis ergo, qui in termino non solvunt, exigat compensationem sui damni, non ab aliis. Quantum ad aliam partem excusationis, scilicet de his, qui nunquam solvunt, unde damnificantur; talibus respondendum est, quod eorum conscientia potest stare merito inquieta, cum & de tali termino dato culpam habeant, & animam cum substantia perdant. Nam non coguntur talibus vendere; nec illis venderent, si crederent illos non soluturos; & ratione dubii in mutuo, quod est ibi implicitum, non licet sperare lucrum. *Ext. de Usuris* cap. *Naviganti.* Nec est justum, quod in termino solventes patiantur pœnam pro non solventibus „ „.

Verum (inquit) quid remedii dabitur lanificibus, & aliis mercatoribus, qui ob pretii justi imminutionem nequeunt vendere pannos, vel alias merces, quin multum amittant de capitali, si ad terminum vendere nolunt; quandoque etiam non reperiunt emptorem? Insuper talis est quandoque consuetudo pro communi bono in civitatem jam a longo tempore introducta.

Hæc difficultas olim proposita fuit *S. Thomæ* a lectore Florentino. Interrogatus nempe fuit, utrum si in expectatione temporis de solvendo pretio plus petatur, quam si tunc solvatur pretium, cum res ven-

venditur, fit usurarius contractus. Angelicus Doctor collatione habita cum Hostiensi Cardinali, & quodam Lectore Capuano, sic per literas respondit. „„ Supposito, quod consuetudo de dilatione solutionis sit usque ad spatium trium mensium, sicut proponitur, sit ad commune bonum mercatorum, scilicet pro expediendis mercationibus, & non in fraudem usurarum introducta, videtur esse distinguendum; quia, aut venditor vendit suas merces ad terminum prædictum ultra quantitatem justi pretii propter expectationem, aut secundum justi pretii quantitatem. Si primo modo, non est dubium, esse usurarium contractum, cum expectatio temporis sub pretio cadat. Si autem secundo modo, non est usura. Nec obstat, si pro minori daret, si statim sibi pecunia solveretur, quod per simile potest probari in aliis debitis, quia si alicui debeatur aliquid usque ad certum terminum, quantumcunque de eo, quod est sibi debitum, dimitteret, si citius sibi solveretur; constat, eum, cui debetur a peccato usuræ esse immunem. Licet enim plus debito accipere propter dilationem temporis usuram sapiat, minus tamen accipere, ut citius sibi solvatur, usuram non sapit, maxime ex parte ejus, qui minus recepit; quamvis ex parte ejus, qui minus dat, videatur esse aliquis modus usuræ, cum spatium temporis vendat „„. Refert S. *Antoninus* P. 2. T. 1. cap. 8. §. 4.

Denique *Innocent. XI.* Pontifex maximus anno 1679. inter alias pravi dogmatis Propositiones hanc damnavit ordine quadragesimam primam: „„ Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari „„. Propositio damnata.

Clerus etiam gallicanus anno 1700. hanc propositionem continere judicavit doctrinam „„ falsam, scandalosam, cavillatoriam, in praxi perniciosam, palliativam usurarum, verbo Dei scripto, & non

scri-

scripto contrariam, Conciliorum, ac Pontificum Decretis sæpe damnatam „ „.

REGULA XVI.

Usura est, ob anticipatam solutionem rem minori emere justo pretio, vel solvere minus, quam debeatur.

Hanc Regulam tradunt Conc. Mediolanense 1. sub *S. Carolo Borromæo*, P. 2. tit. *De Usuris*, & Concil. Burdigalense anno 1583. tit. *De Usuris*, *& illicitis Contractibus*.

Idem docet *S. Thomas*, 2. 2. q. 88. art. 2. in responsione ad septimam objectionem. „ „ Si quis emptor (*inquit*) velit rem emere vilius, quam sit justum pretium, eo quod pecuniam ante solvit, quam possit ei res tradi, est peccatum usuræ, quia etiam ista anticipatio solutionis pecuniæ habet mutui rationem; cujus quoddam pretium est, quod diminuitur de justo pretio rei emptæ. Si vero aliquis de justo pretio velit diminuere, ut pecuniam prius habeat, non peccat peccato usuræ „ „.

Idem confirmat *S. Antoninus*, P. 2. tit. 1. cap. 8. §. 1. „ „ Si emptor (*inquit*) dat pretium mercium, antequam recipiat merces, & minus dat, quam tunc valent, cum emit, quia quo tempore recepturus est merces, verisimiliter æstimatur, quod minus debeant valere, quam tunc, cum emit, vel saltem dubium est, utrum plus, vel minus sint valituræ, quam sit pretium datum, pretium est justificatum, & licitum. Puta, mense Martii emit sextarium frumenti valentem tunc medium florenum, dandum sibi mense Julii, quando æstimatur valiturum triginta solidos; vel est dubium, si valebit triginta solidos, aut etiam viginti quinque, vel plus, & probabile dubium, emendo triginta solidis non reputatur illicitum; *ut colligitur ex cap. In civitate, & cap. Naviganti.* Secus si ratione anticipationis solutionis pretii ante receptionem mercium diminueret pre-

pretium tunc currens; vel si verisimiliter æstimaret minori pretio non posse valere merces illas emptas, quam sit illud, quod dat, sed majori pretio, quia tunc esset usura „„.

Et §. 4. „„ Ille, qui ad certum terminum dare debet, si ante terminum solvat, ut ei aliquid debito dimittatur, usuram committere videtur; quia manifeste tempus solutionis pecuniæ vendit; unde ad restitutionem tenetur. Nec excusatur propter hoc, quod, solvendo ante terminum, gravatur; vel, quod ad hoc a creditore inducitur, quia eadem ratione possent omnes alii usurarii excusari „ „.

REGULA XVII.

Si quis oblatas re ipsa loco, & tempore pecunias, etiam dotales, sibi debitas, accipere recusaverit, nihil præter sortem, etiam ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, vel ex quacunque alia causa accipere potest absque usuræ vitio.

In hac enim hypothesi damnum acceptum, vel lucrum interceptum non est propter mutuum; adeoque nullus est titulus legitimus, quo exigi, aut percipi aliquid possit ultra sortem. Unde hanc Regulam iisdem verbis tradunt Conc. Mediolanense 1. sub *S. Carolo Borromæo*, tit. *De Usuris*, & Conc. Burdigalense anno millesimo quingentesimo octogesimo tertio, tit. 31. *De Usuris, & illicitis Contractibus.*

REGULA XVIII.

Usurarius est contractus, quo decem, aut plures, vel pauciores frumenti sextarii mense Novembri v. gr. mutuo dantur ea conditione, ut summo, quo per annum valebunt, pretio solvantur.

Fœneratitiam illam negotiationem damnat Conc. Parisiense sextum anno octingentesimo vigesimo nono, cap. 53. lib. 1. „„ Famis (*inquit*) tempore, cum quispiam pauper omnium rerum penuria attenuatus ad aliquem fœneratorem venit, utpote fra-

ter ad fratrem, quos conſtat uno pretioſo Chriſti ſanguine redemptos, petens ab eo ſuas miſerabiles neceſſitates ſublevari, ſibique id, quo indiget, commodari; taliter ſibi ab eo ſolet reſponderi: Non eſt mihi frumentum, aut aliud quid, quod in cibum tibi ſumere vis, ad mutuandum, ſed magis ad vendendum. Si vis emere, fer pretium, & tolle. Cui pauper: Non eſt mihi (*inquit*) quidquam pretii, quo emere id, quo indigeo, valeam. Sed peto abs te, ut miſerearis mei, & quomodocunque vis, mihi quod peto, ne fame peream, mutuum porrige. Fœnerator econtra; quot modo denariis poſſum modium frumenti mei vendere, aut tot denariis tempore fructus novi mihi redde, aut certe eorum pretium in frumento, & vino, & cæteris quibuslibet aliis frugibus ad plenum ſupple. Unde evenire ſolet, ut pro uno frumenti modio taliter mutuato, tres, aut certe quatuor modii a pauperibus tempore meſſis violenter exigantur. Quod & de modio vini ſimiliter fieri ſolet „ „.

Idem uſuræ genus damnatur cap. *In Civitate*, & cap. *Conſuluit*, Ext. *De Uſuris*, & in Concilio Mediolanenſi 1. ſub *S. Carolo Borromæo*, tit. *De Uſuris*, prohibente: „ „ Ne frumentum, vinum, oleum, aliudve detur, ut eo, quod datum eſt, aliquid amplius exigatur, ſive ejuſdem generis, ſive alterius quomodocunque, etiamſi operæ ſint „ „.

„ „ Ne quis mutuo det frumentum, vel id genus aliud corruptum, ut tantumdem integri carioris reddatur; etiamſi reſtitutio differatur in quodcunque tempus debitori commodum „ „.

Idem damnat iiſdem pene verbis Conc. Burdigalenſe anno milleſimo quingenteſimo octogeſimo tertio, tit. 31. *De Uſuris*, & *illicitis Contractibus*. Et Conventus Melodunenſis Eccleſiæ gallicanæ, tit. 24. „ Ne vinum, frumentum, oleum, vel aliquid re„rum earum, quæ uſu conſumuntur, detur ſub „ conditione recipiendi plus, quam datum fuerit „.

R E-

REGULA XIX.

Tutores, & curatores ex pecuniis pupillorum mutuo datis exigere, aut percipere non possunt aliquid ultra sortem, eo solum nomine, quod pupillorum sint, &, quod pupillorum interest, resarcire, atque compensare tutores ipsi secundum leges teneantur, nisi hujusmodi pecunias in illorum utilitatem collocaverint.

Quod enim secundum se malum, naturalique, ac divina Lege prohibitum est, nusquam licitum fieri potest, quocunque charitatis prætextu; aliquid porro ex mutuo ultra sortem, sive usuram, & superabundantiam exigere, secundum se malum est, naturalique, & divina lege vetitum; nullo igitur charitatis prætextu potest excusari, licitumque fieri, nequidem ad redimendam vitam captivi, ut respondit *Alexander III.* c. *Super eo*, Ext. *De Usuris*; multo minus ergo id licet, ut pupillorum utilitatibus consulatur.

Id confirmant Concil. Mediolanense I. sub *S. Carolo Borromæo*, tit. *De Usuris*, statuens, *ut* „ „ ex mutuo, vel depositis etiam apud Judæum factis, nihil præter sortem a quovis homine percipi ex convento, vel principaliter sperari possit, tametsi pecuniæ ipsæ sint pupillorum, aut viduarum, aut locorum piorum, vel etiam dotales, nisi quatenus id jure nominatim permittitur „ „.

Concil. Mechliniense anno millesimo quingentesimo septuagesimo, tit. *De Usuris*, ita decernens: „ „ Quoniam usura jure divino, & canonico omnibus christianis sub pœna peccati mortalis interdicitur, neque facienda sunt mala, ut eveniant bona; Synodus statuit, & ordinat, ne quis tutor, aut curator sub prætextu augmentandi patrimonii pupillorum, aut sub eorum curatela existentium, pecunias illorum, sub certo lucro singulis annis, ultra sortem recipiendo mutuo dent, retenta facultate repetendæ sortis, quando ad majorem ætatem pervenerint, aut

matrimonium contraxerint, aut alias ad illorum voluntatem, & arbitrium, declarando omnes hujusmodi contractus usurarios, & contra (ut præmittitur) mutuantes, tanquam contra usurarios, ad pœnas juris procedendum „ „.

Ecclesiæ gallicanæ doctrina de usuris pecuniarum pupillorum.

Conventus Melodunensis Ecclesiæ gallicanæ, tit. 34. De Usuris : „ „ Curandum (*inquit*) ne quid ex mutuo, vel depositis apud Judæum factis aliquid præter sortem a quovis homine percipi ex convento, vel principaliter sperari possit; tametsi pecuniæ sint pupillorum, aut viduarum. Omnes enim tenentur audire illud Christi: *Mutuum date, nihil inde sperantes* „ „.

Concil. Burdigalense anno quingentesimo octogesimo tertio supra millesimum, tit. 31. De Usuris, & illicitis contractibus. „ „ Ne cui igitur ex mutuo, præter sortem ex convento, vel eo, quod datum est, aliquid amplius accipere, aut principaliter sperare, sive ejusdem generis, sive alterius quomodocunque, etiamsi operæ sint, liceat; etsi pecuniæ ipsæ sint pupillorum, aut viduarum, aut locorum piorum, vel etiam dotales, nisi quatenus id jure nominatim permittitur. Mutuum enim ex præcepto divino debet esset gratuitum „ „.

Ita censet sacra Facultas Parisiensis, idemque respondent quotquot in ea sunt Doctores, in Scripturis sacris, Traditione, & sacris Canonibus instituti, ac recentioris cujusdam ex Aremorica Theologi inane, & absonum commentum de donatione usurarum hoc in casu a republica facta, merito rejiciunt, & ut cavillatorium, atque ad usuram palliandam ab auctore male feriato adinventum, & sine fundamento vulgatum, rejiciunt, & reprobant.

Verum (inquies) tutor, aut curator a judicibus condemnabitur ad solvendum pupillis, quod interest, sive legitimas usuras, si pecuniam illorum otiosam servaverit.

Respondetur, Tutores, & curatores ad solvendum pupillis, quod interest, non teneri ob eam rationem, quod pupillares pecunias fœnerati non fuerint; sed

ob

ob negligentiam, quod nimirum eas non converterint in emptionem prædiorum, vel census annui constitutionem; vel ex illis negotiati non fuerint, si sint negotiatores, aut mercatoribus non dederint ad societatem, ut honestum lucrum parerent pupillis. Id enim, si tutores præstiterint, consanguineorum consilio, & adhibita etiam, si necesse sit, Magistratus auctoritate, nulliusque negligentiæ se reos esse probent, ad usuras propter rem pupillorum male gestam, seu administratam solvendas nullius æqui judicis sententia damnabuntur; siquidem regiæ *Caroli IX.* Constitutioni Aurelianensi art. 102. ipsos paruisse compertum erit. Cæterum nec jus ipsum Romanum permittit, ut pupillares pecuniæ fœnori dentur. Sic enim sancit *Justinianus* Novella 72. cap. 6. „ „ Quoniam videmus curatores, quicunque Dei memoriam habent, ad curam difficulter accedere, videmus autem præcipue difficilem esse curatorum causam propter fœneratorum necessitatem; sancimus, nullam necessitatem ex legibus esse curatoribus minorum pecunias fœnerare, sed caute reponere, & reservare „ „. Regiæ Constitutiones antiquo juri consonæ sunt, L. *Tutor*, 7. D. tit. *De Administratione, & periculo tutorum*, cujus hæc sunt verba: „ „ Tutor, qui repertorium non fecit, quod vulgo inventarium appellatur, dolo fecisse videtur; nisi forte aliqua necessaria, & justissima causa allegari possit, cur id factum non sit. Si plus igitur dolo inventarium non fecerit, in ea conditione est, ut teneatur in id, quod pupilli interest. . . Si post depositionem pecuniæ comparare prædia tutores neglexerunt, incipiunt in usuras conveniri. Quamquam enim a prætore cogi eos oportet ad comparandum, tamen si cessent, etiam usuris plectendi sunt tarditatis gratia, nisi, si per eos factum non est, quominus compararent. Pecuniæ, quam in usus suos converterunt tutores, legitimas usuras præstent „ „.

De usuris tutorum.

Hanc Regulam confirmat *S. Thomas*, seu supra auctor Opusculi 73. *De Usuris*, cap. 12. „ „ Si tutores

pupillorum (*inquit*) scienter pecuniam pupillorum dederint ad usuram per se, vel alios, hujusmodi superabundantia rei est alienæ, injuste possidetur etiam a pupillis, quandocunque sciverint „ „.

Eadem est *S. Raymundi* sententia lib. 2. tit. *De Usuris*. §. 18. „ „ Sicut (*inquit*) prohibetur aliquis recipere usuras nomine suo, ita & alieno; & si accepit alieno nomine, sive sit tutor, sive curator, vel quicunque alius, tenetur ad restitutionem, si ille, cujus nomine accepit, vel non est solvendo, vel non vult restituere; quia facientes, & consentientes par pœna constringit „ „. Hæc doctrina conformis est Canoni, *Sicut non suo*, qui ex *S. Leone* refertur apud Gratianum dist. 46. „ „ Sicut (*inquit*) non suo, ita nec alieno nomine aliquis Clericorum exercere fœnus attentet. Indecens est enim, crimen suum alienis commodis impendere „ „.

Quem Canonem Glossa sic interpretatur: „ „ Si aliquis tutor a me recipit usuras nomine pupilli, finito officio possum petere usuras a tutore, quia pro alio peccare non debuit „ „.

Istius explicationem Regulæ *S. Antoninus* concludit P. 2. tit. 1. cap. 7. §. 2. ubi de pœnis agens in contractu mutui appositis, ait: „ „ Ultra prædictas pœnas positas, scilicet judicialem, quæ infertur a judice, & conventionalem, quæ ponitur in contractu de consensu partium, est & tertia pœna, quæ dicitur legalis, vel canonica, de qua habetur *cauf. 2. qu. 2. can. in legibus*. Et in diversis civitatibus ponuntur certæ pœnæ pecuniariæ, sicut v. gr. cum statutum est alicubi, quod tutor de pupilli pecuniis, quæ perveniunt ad manus ejus, teneatur emere possessionem, vel respondere ei ad rationem quinque pro centenario. Si igitur tutor pecuniam pupilli exponat pro factis suis, vel faciat negotiationes pro se, tenetur utique dare pupillo quinque pro centenario, etiamsi cum illis nihil est lucratus, ex quo nomine suo, non pupilli est negotiatus cum eis. Juste enim hoc statutum est, ne tutores ex malitia, vel negligentia

sint

ſint invidi pupillis, & male tractent ſubſtantias eorum, ſicut frequenter fit. Nec poteſt conqueri tutor, ſi inde non eſt lucratus, quia potuit emere de illis pecuniis poſſeſſiones, vel nomine pupillorum exponere in juſtis, & licitis mercantiis, & tunc lucrum, & damnum eſſet pupillorum, fideliter agendo. Sed ſi nomine pupillorum pecuniam eorum exponant, vel deponant ad uſuram, pupilli tenentur illas reſtituere, & tutores inſuper tenentur in caſu, quo pupilli non vellent, vel non poſſent „ „.

REGULA XX.

Uſuræ mentalis reus eſt, qui dat mutuo pecuniam ea intentione, ut recipiat aliquid ultra ſortem; & ſi receperit, ad reſtitutionem tenetur.

Nititur hæc Regula, cap. *Conſuluit*, Ext. *De Uſuris*, quod *Urbani III.* reſponſum eſt, „ „ Qui non alias mutuo traditurus, eo propoſito mutuam pecuniam credit, ut licet omni conventione ceſſante, plus tamen ſorte recipiat, pro hujuſmodi lucri intentione, quam habet, judicandus eſt male agere, & ad ea, quæ taliter ſunt accepta, reſtituenda, in animarum judicio efficaciter inducendus „ „. Uſura mentalis.

Hanc Regulam confirmant *S. Raymundus*, lib. 2. Summæ tit. *De Uſuris*, §. 4. *Innoc. IV. Hoſtienſis*, *Joannes Andreas*, & alii. *S. Raymundi* verba ſubjicio: „ „ Sed nunquid (*inquit*) voluntas, vel intentio, vel ſpes inducunt uſuram, ubi nullum pactum fuit appoſitum in contractu mutui? Ad hoc, quidam volentes favere uſuris, dicunt, quod nunquam committitur uſura, niſi ex pacto ſolvantur. Alii dicunt, quibus aſſentio, quod ſola ſpes, ſive intentio facit hominem uſurarium; unde qui ſub tali ſpe mutuavit pecuniam, quidquid poſtea, etiam gratis, id eſt, ſine ſua exactione oblatum ultra ſortem acceperit, uſura eſt, ſive illud ſit pecunia numerata, ſive quidquid excogitari poſſit, & dici lucrum, ſive illud conſiſtat in dando, ſive in faciendo „ „.

REGULA XXI.

Aliquid pretio æstimabile ex mutuo pacisci, percipere, sperare ultra sortem, sive illud sit pecunia, aut munus aliud, sive opera, sive officia, preces, commendationes ad obtinendum quodvis emolumentum temporale, usura est.

Ita docet *S. Thomas*, 2. 2. qu. 78. art. 2. in responsione ad tertiam objectionem. „ „ Si aliquis (*inquit*) ex pecunia mutuata expectet, vel exigat, quasi per obligationem pacti taciti, vel expressi, recompensationem muneris ab obsequio, vel a lingua; perinde est, ac si expectaret, vel exigeret munus a manu; quia utrumque pecunia æstimari potest, ut patet in his, qui locant operas suas, quas manu, vel lingua exercent. Si vero munus ab obsequio, vel a lingua, non quasi ex obligatione rei exhibeatur, sed ex benevolentia, quæ sub æstimationem pecuniæ non cadit, licet hoc accipere, & exigere, & expectare „ „.

Sed nec obligatio mutuum dandi altera vice propter mutuum datum debitori, potest imponi a creditore absque usuræ vitio, ut docet ibidem *S. Thomas*. in responsione ad quartam objectionem. „ „ Pecunia (*inquit*) non potest vendi pro pecunia ampliori, quam sit quantitas pecuniæ mutuatæ, quæ restituenda est; nec ibi aliquid est exigendum, aut expectandum, nisi benevolentiæ affectus, qui sub æstimationem pecuniæ non cadit, ex quo potest procedere spontanea mutuatio; repugnat autem ei obligatio ad mutuum faciendum imposterum, quia etiam talis obligatio pecunia æstimari posset. Et ideo licet mutuanti unum simul aliquid aliud mutuum recipere, non autem licet eum obligare ad mutuum imposterum faciendum „ „.

Idem confirmat *S. Antoninus*, P. 2. tit. 1. c. 7. § 5. & §. 8. additque: „ „ Si quis mutuat alteri ea intentione, vel pacto ut vadat ad molendinum suum, vel furnum, vel apothecam suam ad emendum, vel ut intret

scho-

ſcholas ſub eo, & hujuſmodi, alias non mutuaturus, uſuram committit, etiamſi non majori pretio ſibi vendit propter hoc, ſeu plus ab eo quam ab aliis petit. Ratio eſt, quia commoditatem, ſeu utilitatem inde recepit, quæ pretio æſtimari poteſt, 13. q. 3. c. *Si fœneraveris*, & *Ext.* eod. tit. c. *Conſuluit*; & tenetur reſtituere „„.

Similiter uſurarius eſt, qui alteri juſtam litem adverſum ſe perſequenti dat mutuum, ut ab intentata lite abſtineat, atque ita ſumptus, & mulctam declinet.

Item, qui mutuum dat, ut debitor, vel alius fidejubeat, vel ſpondeat pro eo in aliquo negotio.

Item, qui mutuum dat ea conditione, & pacto tacito, vel expreſſo, ut debitor ipſi, aut ejus filiis beneficium eccleſiaſticum conferat, vel procuret, aut dignitatem aliquam, vel officium.

Uſurarius etiam eſt, quicunque dat mutuum, cum pacto, ut creditor totum mutuum, vel ejus partem exigat a debitoribus creditoris, qui ſunt difficilis ſolutionis.

Uſurarius pariter eſt, qui mutuum dat cum pacto, ut debitor totum mutuum, vel ejus partem accipiat in mercibus, quamvis juſto pretio vendere illas velit.

REGULA XXII.

Uſuras legitimas, nondum perſolutas, in ſortem convertere, novaſque ex illis uſuras exigere, ac percipere, illicitum eſt.

Id enim utroque jure, eccleſiaſtico, & civili eſt prohibitum, ſcilicet L. *Ut nullo modo*, c. lib. 4. tit. De Uſuris: „„ Ut nullo modo uſuræ uſurarum a debitoribus exigantur, & veteribus quidam legibus conſtitutum fuerat, ſed non perfectiſſime cautum... Quapropter hac apertiſſima lege definimus, nullo modo licere cuiquam uſuras præteriti temporis, vel futuri in ſortem redigere, & earum iterum uſuras

ſtipulari. Sed etſi hoc fuerit ſubſecutum, uſuras quidem ſemper uſuras manere, & nullum uſurarum aliarum incrementum ſentire; ſorti autem antiquæ tantummodo incrementum uſurarum accedere „ „. Et *Pii V.* Pontificis ſanctiſſimi conſtitutione de cenſibus prohibetur, ne cenſus antea conſtitutus augeatur ex penſionibus debitis quidem, ſed non ſolutis, quamvis ex jam ſolutis augeri poſſit. Denique idem prohibitum eſt conſtitutione *Philippi IV.* cui *Pulchro cognomen*, anno Chriſti milleſimo tercenteſimo undecimo adverſus uſuras edita. „ „ Prohibemus (*inquit*) ne creditor literas obligatorias mutui, vel alterius crediti, ut lucrum ex tempore convertatur in ſortem, faciat renovari, vel alias uſuras, vel intereſſe quomodolibet in ſortem convertat; quod ſi fecerit, ipſo facto pœnam incurret „ „.

REGULA XXIII.

Uſurarius eſt, qui pecuniam in Societatem confert, cum pacto, ut ſors illi ſalva ſit, fructus vero communiter dividantur; vel ea conditione, ut damnum commune non ſit, lucrum vero inæqualiter dividatur; vel ut aliquid ultra quotas partes recipiat, ſive pecunia ſit, ſive aliud pretio æſtimabile.

Qui ſocietatis contractus injuſti.

Hanc Regulam tradit Concil. Mediolanenſe I ſub *S. Carolo Borromæo*, tit. *De Uſuris*, prohibens „ „ Ne in ſocietate, in quam alter pecuniam confert, alter operas, lucri diſtributio conſtituatur, niſi per quotas partes. Nec ultra eas certa pecuniarum ſumma, vel quid aliud conferenti pecuniam perſolvatur. Neque fiat pactio, ut ſors ſalva ſit; fructus vero communiter dividantur „ „. Idem prohibent Melodunenſis Eccleſiæ gallicanæ conventus tit. 34. *De Uſuris*, & Concil. Burdigalenſe anno milleſimo quingénteſimo octogeſimo tertio celebratum, tit. *De Uſuris, & illicitis contractibus.* Et certe, quod legitimá, juſtaque ſocietas ea pactione coire non poſſit, ut capitale ſalvum ſit ei, qui pecuniam in ſocietatem confert,

Societatis contractus illiciti.

fert, liquido probat discrimen, quod mutuum inter, & societatem intercedit. In mutuo enim dominium pecuniæ mutuo datæ totum in debitorem translatum est, totumque lucrum ad ipsum pertinet; cum nihil ab eo exigere, vel sperare jure possit creditor ratione mutui; quamobrem debitor totam, & integram pecuniæ mutuo acceptæ summam ipsi reddere tenetur, ipsiusque unius periculo exponitur negotiationi, ipsumque unum pecuniæ, sive rei alterius creditæ damna spectant, si fortuitis casibus pereat. Verum e contrario se res habet in contractu societatis; qui enim, pecuniam confert, illius dominium non transfert in socios; *Quia nemo societatem contrahendo, rei suæ dominus esse desinit;* ut dicitur L. *Si tibi*, lib. 19. Dig. tit. *De præscriptis verbis, & in factum actionibus.* Quamobrem lucri, fructuumque ex rebus in societatem collatis provenientium particeps est; adeoque si capitale pereat, ipsi perire debet uni, modo pereat absque dolo, culpaque sociorum, qui tantam diligentiam communibus rebus adhibere tenentur, quantam suis adhibere solent, ut ait *Justinianus* lib. 3. *Institut.* tit. 26. Hinc *S. Th.* 2. 2. qu. 78. art. 2. ad quintum ait: „ „ Ille, qui mutuat pecuniam, transfert dominium pecuniæ in eum, cui mutuat; unde ille, cui pecunia mutuatur, sub suo periculo tenet eam, & tenetur eam restituere integre; unde non debet amplius exigere ille, qui mutuavit. Sed ille, qui committit pecuniam suam vel mercatori, vel artifici, per modum societatis cujusdam, non transfert dominium pecuniæ suæ in illum, sed remanet ejus; ita quod cum periculo ipsius mercator de ea negotiatur, vel artifex operatur; & ideo sic licite potest partem lucri inde provenientis expetere, tanquam de re sua „ „. Usurarius igitur contractus est, si pecunia in societatem conferatur ea pactione, ut si fortuitis casibus pereat, non pereat conferenti, sed nihilominus sors illi salva sit. Sic enim societas in mutuum degenerat, ex quo lucrum captatur.

Neque enim coire justa societas potest ea conditione, ut damnum quidem commune sit, lucrum vero inæqualiter dividatur. Cum enim societas jus quoddam *fraternitatis* in se habeat, ut ait Ulpianus, L. *Verum*, in Dig. tit. *Pro socio*, recteque definiatur „ „ Contractus solo consensu initus, quo duo, pluresve inter se conjunguntur, ut aliquid in commune conferentes, uberioris utilitatis, & quæstus, aut certe commodioris usus participes sint „, „; damnum rerum, & operarum, quæ in societatem conferunt, pro rata pertinere debet ad conferentes. Verbi gr. si alter socius centum nummos, alter ducentos in societatem contulit, ex iisque pecuniis collatis cumulus unus factus sit, periculum, & damnum pro tertia parte ad unum sociorum pertinet; periculum autem, & damnum pro duabus reliquis partibus spectat ad alterum. Similiter si socii æquales operas in commune contulerint, damnum operarum ad utrumque spectat pro rata parte. Lucrum etiam commune esse debet, & pro quantitate partium collatarum dividi. Unde *Ulpianus* in Dig. tit. *Pro Socio*, L. 29.

De usuris. ait: „ „ Ita coiri societatem posse, ut nullius partem damni alter sentiat, lucrum vero commune sit, Cassius putat, quod ita demum valebit, ut & Sabinus scribit, si tanti sit opera, quanti damnum est; plerumque enim tanta est industria socii, ut plus societati conferat, quam pecunia; item si solus naviget, si solus peregrinetur, pericula subeat solus. *Et lib.* 52. Sicut lucrum, ita damnum quoque sociis commune esse oportet, quod non culpa socii contingit „ „. Item *Paulus* jurisconsultus L. 67. ait; „ Æquum est, ut cujus participavit lucrum, parti„ cipet & damnum „. Aliter contracta societas usuraria est. & *leonina* vocatur L. *Si non fuerit*, tit. *pro Socio*, in Dig. ut sic habetur: „ „ Aristo refert Cassium respondisse, societatem talem coiri non posse, ut alter lucrum tantum, alter damnum sentiret; & hanc societatem leoninam solitum appellare; & nos consentimus talem societatem nullam esse, & ut alter

ter lucrum sentiret; alter vero nullum lucrum, sed damnum sentiret. Iniquissimum enim genus societatis est, ex qua quis damnum, non etiam lucrum expectet „„.

Nec denique justa societas est, & ab usuræ labe, vitioque pura, in qua is, qui pecuniam confert, aliquid paciscitur ultra quotas partes lucri, sive illud sit pecunia, sive res alia pretio æstimabilis. Aliquid enim ultra sortem ex mutuo reliquis sociis dato acciperet, nullo alio, quam mutui titulo. Unde Concilium Burdigalense supra laudatum vetat; „ Ne „ in societate, in qua alter pecuniam confert, alter „ operam, lucrum aliter, quam ex æquis partibus „ dividatur „. Conferendæ sunt igitur pecuniæ pecuniis; operæ operis, lucrum lucro, & tandem unicuique fructus pro rata parte pecuniæ, industriæ, vel operarum in societatem collatarum ex æquo, & bono dividendi sunt inter socios.

REGULA XXIV.

Tres contractus famosos simul, & semel cum socio inire, sive societatem cum duplici securitatis pactione, & de securitate sortis, & lucri pacisci, usura est.

Tres illi contractus ad velandam usuram a fœneratoribus adinventi, propriis nominibus, ac notionibus distinguuntur. Primus dicitur *Societatis*, in quem unus pecuniam, alter operam, & industriam confert, ita ut ambo lucri, damnique communionem ineant. Secundus dicitur *Assecurationis sortis*, sive capitalis, quo is, qui pecuniam confert, cum socio paciscitur de securitate capitalis, ne pereat, & pro tali securitate dat ei aliquod pretium, vel tantumdem ex lucro remittit. Tertius dicitur *Venditionis lucri majoris, quod speratur, pro lucro minori, sed certo*; quo is, qui pecuniam contulit, ac de capitalis sui securitate pactus est, cum socio rursus paciscitur de certo lucro probabili pro incerto lucro Trium contractuum usura.

spe-

ſperato; atque ita ſocium ab onere rationum reddendarum, tam quoad lucrum, quam quoad damnum eximit. Confert, v. gr. Titius Sempronio mercatori mille nummos aureos in ſocietatem, ſpe lucrandi centum triginta. Ex ſumma iſta lucri ſperati Titius illi remittit ſexaginta nummos, ut de ſecuritate capitalis, nempe mille aureorum ipſi caveat, qualiſcunque ſit negotiationis exitus; rurſus eidem ſocio remittit viginti alios nummos, ut ſine ullo prorſus periculo damni ex fortuitis caſibus interdum contingentibus quinquaginta nummos reſiduos lucretur. Obſtringitur itaque illis contractibus Sempronius ad reddendam Titio intra certum tempus ſortem integram, id eſt, ſummam mille aut eorum ſalvam, & quinquaginta inſuper aureorum incrementum, ac lucrum.

Ex nuda trium illorum contractuum expoſitione perſpicuum eſt, trium illorum conjunctionem in mutuum fœneratitium degenerare, dupliciſque ſecuritatis pactionem ſocietatis jura, legeſque evertere, ſcilicet lucri, damnique communionem, & æqualitatem. Totum namque damnum, ſi, quod ex fortuitis caſibus contingat, in ſociorum alterum refunditur. Qui ergo ſic tradit mercatori mille aureos, eidemque pro illorum ſecuritate veluti numerat ſexaginta, rurſumque de lucro quinquaginta paciſcitur, quid aliud facit, quam mutuo dare mille ſexaginta, ut quinquaginta ſupra ſortem recipiat, ac lucretur? Quocirca cum *Martinus Navarrus* tres iſtos contractus cum eadem perſona ſimul iniri jure, tutaque conſcientia poſſe propugnaret, & ab uſuraria pravitate immunes eſſe, illique *Dominicus Soto* Dominicani Ordinis Profeſſor inſignis toto ingenii, ſtudiorumque conatu reſiſteret, cauſa ab ipſo *Navarro* ad *Sixtum V.* Pontificem maximum delata eſt, qui diligenter examinata quæſtione, duplicis ſecuritatis pactionem ſocietati adjectam prorſus uſurariam eſſe pronuntiavit, ac declaravit, triumque contractuum artem velut fœneratitiam damnavit edita Conſtitutione 45. quæ incipit,

In commentario ſuo de uſuris.

cipit,

cipit, *Detestabilis*, cujus hæc sunt verba: " " Irrepit versute, & callide antiquus humani generis hostis per varios dolos, & fallacias, & incautos homines quæstus dulcedine captos, & delinitos opprimit, atque eo perducit, ut se ipsos in usurarum voraginem, Deo, hominibusque odiosam, sacris Canonibus damnatam, & christianæ charitati contrariam fœde immergant, & dum vanas, & terrenas divitias quærunt, veras, & cœlestes amittant; sicut nuper cum magno dolore audivimus, hoc malum in quasdam provincias pervasisse. Nam multi speciosum, & honestum societatis nomen suis fœneratitiis contractibus prætexendo, hoc quasi colore, & fuco mercatoribus, opificibus, negotiatoribus, & aliis personis, super eorum mercibus, officinis, & tabernis pannariis, aliisque rebus, ac bonis, pecunias suas, aut alias res societatis nomine conferunt; vel greges, armenta, aut certa animalia agricolis, seu terrarum cultoribus, pastoribus, aliisque rusticis, seu quibusvis personis dant in societatem, sive ad soccidam (ut vocant) ea conditione, ut sors ipsa, seu caput, quod vulgo dicitur capitale, tam pecuniarum, quam animalium, & rerum, salvum semper & integrum existat pro eo, qui non industriam, aut operas, sed pecunias, animalia aut res hujusmodi in societatem confert; utque omne periculum, & damnum ab altero socio recipiente sustineatur, contra æquitatem, & societatis justitiam diversimode paciscuntur... Simulque etiam certam lucri quantitatem, & summam, veluti tot pro quolibet centenario in singulos annos, aut menses, per alterum socium durante societate solvendam præfiniunt, ac præscribunt, eamque summam, & quantitatem, non subdictis rationibus accepti, & expensi, quod in codices, seu tabulas societatis referri solet, neque facto calculo, vel computo, pro ipsius lucri, vel damni modo variabilem; sed laborem, & curam computandi, & calculandi se invicem remittere, & renuntiare asserentes, quovis tempore certam constituunt ",". Anno 1586. 12. Kal. Nov.

tuunt „ „ Quam mali contagionem, antequam latius serpat in communem Fidelium perniciem, tollere volens Pontifex apostolica auctoritate, & perpetuo valitura Constitutione, hos omnes contractus velut usurarios damnat.

„ „ Damnamus (*inquit*) & reprobamus omnes, & quoscunque contractus, conventiones, & pactiones posthac ineundos, seu ineundas, per quos, seu quas cavebitur personis pecunias, animalia, aut quaslibet alias res societatis nomine tradentibus, ut etiamsi fortuito casu quamlibet jacturam, damnum, aut amissionem sequi contingat, sors ipsa, seu capitale semper salvum sit, & integrum a socio recipiente restituatur; sive ut de certa quantitate, vel summa in singulos annos, vel menses durante societate respondeatur. Statuimusque hujusmodi contractus, conventiones, & pactiones usurarios, & illicitos posthac censeri debere; atque imposterum non licere iis, qui pecunias, vel animalia, aut alias res in societatem tradent, de certe lucro, ut præfertur, percipiendo inter se pacisci, & concordare. Neque etiam sive ad certum, sive ad incertum lucrum convenerint, socios, qui ea recipient, ad sortem, seu capitale salvum, & integrum, ubi illud casu fortuito perierit, vel amissum erit, reddendum quovis pacto, aut promissione sibi obligare. Ac ne de cætero societates ineantur sub hujusmodi pactis, & conditionibus, quæ usurariam pravitatem sapiunt, districte interdicimus, & prohibemus. Sed potius cuncti noverint, societates hujusmodi, cum imposterum unus pecuniam, animalia, aut alias res, & bona; alter vero operam, vel industriam confert; pure, sincere, & bona fide, sicut decet, justis, & æquis conditionibus, & pactis, secundum juris dispositionem, ac sine ulla prorsus fraude, palliatione, aut usuraria pravitatis labe, aut suspicione ineundas, seu contrahendas esse; ita ut non ad certam summam, aut quantitatem ab omni periculo, & damno, ut præfertur, immunem lucri nomine persolvendam; ne-

que

que ad capitale, si casu fortuito perit, restituendum, socius accipiens teneatur. Si vero finita societate ipsum capitale extat, ei, qui illud in societatem contulerit, restituatur; nisi socio recipienti fuerit communicatum; aut aliter inter ipsos contrahentes legitime conventum sit; ac præterea iidem contrahentes fructus, expensas, & damna in commune conferant, & prout æquum, & justum fuerit, sibi communicent, atque dividant „ „. Illos tandem, qui sub prædictis conditionibus, & pactis contrahere temere præsumpserint, aut prætextu similium contractuum, conventionum, & pactionum societate nomine initorum, ad exactionem sortis, sive capitalis, sive illius pretii, aut valoris, postquam illud in toto, vel in parte casu fortuito perierit, aut amissum sit; aut certæ summæ, vel quantitatis annuæ, aut menstruæ sibi promissæ in futurum procedere ausi fuerint; eos universos, & singulos in pœnas contra manifeste usurarios, & fœneratores a sacris Canonibus, & Conciliis generalibus latas, & promulgatas eo ipso incurrere; & contra illos, uti manifestos usurarios, & fœneratores via juris, & aliis opportunis remediis, procedi posse, & debere declarat. Quam summi Pontificis declarationem, & Constitutionem nonnulli male feriati homines metaphysicis subtilitatibus, & argutiis eludere frustra conantur.

Idem docet *S. Antoninus*, P. 2. tit. 1. cap 7. §. 37. Quæstionem scilicet proponit, utrum dans pecuniam mercatori ad mercandum, vel artifici ad emendum materias, ut ex eis artefacta conficiat, cum pacto, vel etiam sine pacto, sed ea intentione principali, ut capitale sit salvum, & partem lucri habeat, sit usurarius. Respondet, secundum Glossam Canonis *Plerique*, causa 14. qu. 3. „ „ Quod talis contractus non sit licitus, ex quo periculum spectat ad recipientem; sed si periculum capitalis spectaret ad utrumque, licitus esset; licitum est enim, quod unus socius ponat pecuniam, & alius operam, & sic suppleat

pleat labore, quod deest in pecunia. In aliis quidem contractibus (*inquit S. Archipræsul*) valeat pactum appositum præter naturam contractus, ut damnum spectet ad suscipientem, ut in commodato, & similibus „ „. At aliter se res habet in societate: *Quia talis non est vera societas, cum sit contra ejus naturam. Societas enim est quædam fraternitas*, ut dicitur in Digestis, tit. *Pro Socio*, L. *Verum*. Unde sequitur „ „ quod tale pactum non sit præter, sed contra naturam contractus; unde non valet. De natura enim contractus societatis est, quod partes sint æquales, nisi aliud sit dictum. Non enim negatur, quin agi possit in contractu, quin ad unum pertineant duæ partes lucri, ad alium tertia, si is, qui plus debet habere, plus contulit societati, vel pecuniæ, vel operæ, vel cujuscunque artis; alias secus, quia scilicet societas est quoddam jus fraternitatis „ „.

Propositio damnata.

Denique sacra Facultas Parisiensis, inter alias propositiones, anno millesimo sexcentesimo sexagesimo quinto, die 3. Februarii, doctrinam asserentem, quod pactio duplicis securitatis contractui societatis licite adjici possit, censura sua damnavit, ut „ Falsam, „ scandalosam, inducentem ad usuras committendas, „ variasque aperientem artes eas palliandi, justitiamque, & charitatem violandi „.

REGULA XXV.

Qui pecuniam negotiatoribus, vel artificibus confert, licitis negotiationibus exponendam venire volens, sed nihilominus ob securitatem suam exigit a mercatore, vel artifice schedulam de pecunia data, non sub nomine societatis, sed mutui, vel depositi; lucri ex societate provenientis licite, tutaque conscientia particeps esse non potest.

Usurarius societatis contractus.

Ita *S. Antoninus* docet p. 2. tit. 1. cap. 7. §. 38. „ „ Quia (*inquit*) vitiosus est contractus, & periculosus negotiatori, vel artifici. Nam posset talis tradens pecuniam ad placitum suum mutare intentionem;

tum; & cum continget, mercatorem perdere, poterit totum capitale petere tanquam mutuatum, ut cantat instrumentum. Posset etiam mori intestatus, & hæredes exigerent secundum tenorem instrumenti, quod reperirent. Est etiam hoc scandalizativum proximorum, qui sciunt illum percipere fructum ex mutuo; unde inducendus est talis ad destruendum contractum mutui, si vult partem lucri. Et de sic perceptis concordet cum illo, restituendo, vel remissionem petendo. Potest tamen quis ob sui securitatem petere, & tenere pignora a mercatore, vel artifice, talia scilicet, ex quibus non percipit utilitatem in utendo. Ad providendum sibi de capitali contra fraudes mercatorum dicentium se perdidisse, cum non perdunt, potest etiam facere pactum, quod vult partem damni, quod mercator incurret, si sufficienter hoc ei ostendat. Potest etiam facere pactum, quod exerceat pecuniam suam in quibusdam locis, & non in aliis, & in quibusdam mercantiis, & non in aliis, & si secus ille fecerit, & damnum patiatur, totum suum erit, quia contra pactum venit „„.

REGULA XXVI.

Usurarius est contractus, quo animalia in societatem traduntur ea pactione, ut sors, sive caput semper salvum sit, nec tradenti pereat, sed accipienti, quamvis fortuitis casibus pereat, absque socii accipientis dolo, culpaque; vel ea conditione, ut aliquid præter sortem ex fructibus animalium quotannis solvatur.

Hujus Regulæ veritas comperta est ex Const. *Sixti V.* Pontificis maximi supra laudata; necnon ex Concil. Mediolanensi I. sub *S. Carolo Borromæo*, p. 2. tit. de Usuris: „„ In societate (*inquit*) animalium, quæ inæstimata alicui dantur ad custodiam, sive ut operas præstet, omnes casus, etiam fortuiti, semper sint periculo ejus, qui dederit; nisi id alterius socii dolo, vel magna negligentia accidisse

constiterit. Nec fiat pactum, ut sors sit semper salva, etiam ex primis fœtibus. Neve quidpiam certum, præter sortem, ex fructibus animalium quotannis solvatur „ „.

Idem docet Ecclesia gallicana in conventu Melodunensi tit. 34. *De Usuris*. „ „ In societate (*inquit*) animalium, quæ inæstimata alicui dantur custodia, sive ut operas præstet, omnes casus, etiam fortuiti, sint damno semper & periculo ejus, qui dederit; nisi accipientis dolo, & custodientis, aut incuria accidisse damnum, aut casum, constiterit.. Ne ex fructibus animalium quidquam præter sortem solvatur, aut capiatur „ „.

Idem confirmat Concil. Burdigalense anno 1583 tit. 31. *De Usuris, & illicitis contractibus*, ipsaque Concilii Mediolanensis verba usurpat.

Ad ejusdem Regulæ confirmationem, & majorem explicationem nonnulla ex *S. Anton.* subjungo, p. 2. tit. 1. c. 7. §. 39. Observat S. Archipræsul, pecora multipliciter alicui tradi posse. Primo ad custodiam, puta, cum alicui dantur viginti capita pascenda sub certa mercede, vel etiam sub certa participatione de proventu gregis: „ „ Et tunc si dominus ipsorum retinet sibi periculum animalium, est contractus locationis, & de se licitus. Sed si non retinet sibi periculum, sed imputat conductori, est illicitus, nisi forte illud damnum procederet mere ex negligentia custodiæ „ „. Secundo, possunt tradi alicui animalia quasi per modum mutui; puta, cum quis dat alicui rustico viginti capita cum pacto, uti sint firma in numero, vel in pretio ipsorum in omnem eventum; & tunc „ „ Si totum lucrum sit rustici, sicut est damnum, licitum est; quia idem est, ac si mutuasset ei pecuniam, de qua emisset tot capita. Si autem vult partem lucri, salvo suo capitali, usura est; quia illud lucrum vult ratione mutui. Et si quis vellet hunc contractum socidam (*id est, societatem*) vocare, erit injusta, & obligabitur talis ad restitutionem „ „. Tertio, traduntur alicui pe-

pecora per modum locationis, vel quasi venditionis modificatæ; puta, cum quis tradit certas oves alicui monasterio sub hoc pacto, quod pro qualibet ove accipiat annuatim duos solidos, cum tamen fructus cujuslibet valeat quinque, vel quatuor; & cum hoc, quod etsi oves traditæ moriantur, nihilominus remaneat monasterium obligatum toto tempore vitæ tradentis, ac si omnes viverent; sed post mortem ejus omnes oves sint monasterii, etiam si esset numerus centuplicatus. „ „ Et tunc secundum Hostiensem, & Joannem de Lignano contractus est licitus; adeo ut, si eventus mortalitatis sequatur, monasterium, seu Ecclesia non potest petere restitutionem, cum non sit læsa in traditione, & hoc nisi jam oves fuissent infectæ, & ad mortem paratæ, & monasterium non advertit. Consulit tamen idem Hostiensis, quod in hoc casu sentiat partem damni, ne cum jactura monasterii valeat locupletari „ „.

Verum cum animalia locantur, & conceduntur ad usumfructum, pro certo pretio, vel pecuniis, vel ipsorum animalium fructibus exsolvendo: „ „ Si absque dolo, vel negligentia ejus, qui conduxit, deteriora fiant, id semper sit damno ejus, qui locarit, *necesse est, alioqui reus erit usuræ, Præterea*, si animalia dentur æstimata, ita ut sors danti salva sit, nihil omnino ab ipso percipi possit „ „. Si quid salva sorte a locatore percipiatur, usura est. Ita declararunt Concilia Mediolanense primum, & Burdigalense superius laudata.

Quarto, pecora traduntur alicui in societatem, & hoc etiam variis modis (*inquit S. Antoninus*) & quandoque juste, quandoque injuste. Juste quidem, ut cum unus habet viginti capita, alius totidem, vel etiam decem, & communicant ad invicem ea, & periculum, & emolumentum, & expensas communicant æqualiter, si æqualiter ponunt in societate, vel pro rata, secundum quod ponunt; & possunt etiam tales convenire, quod de fœtibus recuperentur capita mortua, vel de velleribus emantur capita, Injusta pacta in societate animalium.

ad augendum gregem. „„ Injuſte autem fit hujuſmodi ſocietas, cum quis dat certa capita ovium æſtimata certo pretio, hoc pacto, quod ruſticus non accipiat aliquam utilitatem, donec tradens receperit prius totam ſortem. Hoc enim pactum eſt valde iniquum; ſicut etiam ſi quis paciſcatur, quod antequam ruſticus recipiat aliqua, reſtaurabit de fœtibus omnia mortua. Hoc enim pacto eſt quaſi tradere oves immortales „„.

Quærit deinde *S. Antoninus*, utrum licitum ſit dare pecora ruſtico, cum pacto, quod tradens recipiat omnes fructus pecorum, quouſque conſequatur totum ſuum capitale, & ex tunc ſint pecora communia.

Reſpondet S. Archipræſul: „„ Id eſſe illicitum, ſi tradens dicta pecora velit capitale ſuum ſalvum grege pereunte; & ſi non perit in præſenti, vult nihilominus prius de fructu pecorum ſuum capitale. Si vero pereunte grege, totus pereat tradenti ipſa pecora; ſed ſi non perit, vult tradens prius de fructu trahere capitale, & exinde facere pecora communia; *ſecundum iſtum modum, licitum eſſe.* Sed ubi periculum eſſet conductoris totum, eſſe uſuram. Si autem periculum eſſet commune utrique, tunc etſi non eſſet uſura, videretur tamen injuſtus contractus. Sed tutius eſſet, quod traderet pro quatuor, vel tribus annis pecora, & in fine temporis æqualiter dividerent fructum cum capitali, ita quod tradens ſubiret pericula caſuum fortuitorum, & recipiens, pericula, ſeu damna ex negligentia „„.

Addit S. Archipræſul, communem eſſe conditionem ſocietatis; ut ſocii æqualiter ſint participes lucri, & damni, proportione ſervata; adeoque ſocietatis jura violari, ubi melior eſt conditio unius quam alterius. Unde „„ Cum dantur oves ſub iſto pacto, quod ubi perirent, pro medietate pereant tradenti, & pro alia medietate recipienti, in omni caſu; ubi autem non pereant prius, debeat tradens ex fructibus ſuum trahere capitale, & exinde ſint commu-

nes,

nes, non videtur licitum, ex eo, quod recipiens pecora nimis gravatur. Nam ubi male fortunentur, ipse amittit duo, scilicet medietatem pretii pecorum, & laborem suæ custodiæ; tradens autem amittit unum, scilicet medietatem pretii pecorum. Ex quo igitur rusticus recipiens, seu conducens pecora substat majori periculo, debet etiam plus participare de lucro „ „.

Quærit rursus *S. Antoninus*, quid juris, cum dat Petrus Joanni oves in societatem per quinquennium, & consuetudo postulat, ut dividantur oves in capite quinquennii cum fructibus; interim autem oves pereunt; tenetur ne Joannes rusticus in illo casu aliquid restituere Petro?

Respondet, non teneri, si damnum ex natura contingat, quia pariter erant perituræ, si apud Petrum mansissent, nec Joannes illarum custodiam, curamque suscepisset. Et quamvis omnes oves æstimatæ fuissent, cum traditæ sunt in societatem, non magis teneretur, quia in contractibus non ordinatis ad dominium transferendum, æstimatio emptionem non facit, ut dicitur in Dig., tit. *Pro Socio*, L. *Cum duabus*. Si vero damnum contingat ex fortuna; v. gr. si pereant pecora fortuito casu, cui resisti non potuit, ut bello, & incursione subita hostium, incendio, alluvione, fulgure, maleficio, præter omnem expectationem; periculum debet esse commune. Unde si oves æstimatæ erant mille libris, Joannes rusticus restituet Petro quingentas libras. Sed si damnum provenit ex culpa Joannis rustici, tenetur ipse Joannes ad restituendum totum capitale, quod inter se constituerant, & fructuum medietatem, si jam fructus erant inde consecuti, quia medietas altera debebat esse Joannis. In societate igitur animalium „ „ Damnum procedens ex natura pertinet ad tradentem; procedens ex culpa negligentiæ pertinet ad recipientem; procedens ex fortuna spectat ad utrumque, quantum est ex ipso contractu. Secus est, si aliter pactum factum fuerit inter partes;

quia tunc ſtabitur pactioni, quia pacta ex conventione legem accipiunt, & ſervanda ſunt; *Ext.* De Pactis, *cap.* 1. ſi *tamen* juſta ſunt, ut non gravetur magis una pars, quam altera „ „.

Ex his omnibus colligitur, ſocietatem animalium ea conditione initam, ut totum periculum ſortis, damnumque ſit penes recipientem, uſurariam eſſe. Tale enim pactum jura ſocietatis violare manifeſtum eſt, in qua lucri, damnique ex fortuitis caſibus emergentis communio inter ſocios eſſe debet, ſecundum leges. Ea pactione violatur æqualitas, quæ inter ſocios velut inter fratres intercedere debet. Ea denique pactione adjecta, ſocietatis contractus degenerat in mutuum, ex quo aliquid ultra capitale recipitur.

Colligitur ſecundo, ruſticum, qui pecora alenda, curandaque ad tempus conſtitutum ab altero accepit, ea non minore ſtudio, & diligentia curare debere, quam propria, adeoque ruſticanos homines graviter peccare contra juſtitiam, & reſtitutioni obnoxios eſſe, ſi eorum culpa pecora ipſis in ſocietatem tradita marceſcant, & pereant; ſi pinguiora intervertant, & alia macilentiora, viliorisque pretii ſubſtituant; ſi denique pecora ſibi tradita a lupis devorata falſo affirment, ut ea in ſuam utilitatem convertant; vel ſi a lupis enecta ſunt, eorum pelles abſcondant, & retineant.

REGULA XXVII.

Uſurarius eſt, qui ex alterius neceſſitate occaſionem captans, ab illo certum ovium, aliorumve pecorum numerum emit minoris juſto pretio, quæ illi poſtea in ſocietatem tradat; ſociumque ad lanam, & agnos ex incremento orituros ſibi viliori pretio vendendos adſtringit; necnon ad ſocietatem ultra ſexennium prorogandam; unde fit, ut totius fundi percipiat emolumenta, cujus tamen medietas duntaxat ad illum pertinet.

Mu-

Mutuum enim virtuale in illo contractu intercedit, ex cujus quidem mutui datione aliquid ultra sortem exigit, recipitque traditor. Manifesta etiam injustitia committitur, in eo, quod minoris justo pretio emantur pecora in societatem postea tradenda; adeoque emptor ad restitutionem tenetur. Injusta pacta in societate animalium.

REGULA XXVIII.

Usurarius contractus est, quo aliquis alteri tradit pecora æstimata in societatem, ea conditione, ut capitale sibi reddat, & aliquod præterea emolumentum, sive in pecunia, sive fructibus, lana, lacte, caseo, &c.

Mutui enim potius, quam societatis, contractus est, ex quo aliquid ultra sortem exigere, accipere, vel sperare nemo potest absque usuræ, fœnorisque crimine. Unde Conc. Med. I. supra laudatum tit. *De Usuris*, ait: *Si animalia dentur æstimata, ita ut sors danti salva sit, nihilomnino percipi possit.*

Hinc sequitur, illum etiam usuræ reum esse, qui agrum, sive prædium villico tradit ad sexennium, sub onere quingentorum nummorum annui census, v. gr. quod tradere non posset, nisi sub onere quadringentorum in annos singulos redeuntium, nisi simul pecora traderet æstimata. Prædium enim, agrumve, aut villam locat, adeoque dominium ejus non transfert in villicum; at pecora æstimata illi mutuo tradit, adeoque dominium illorum transfert; unde agrum eumdem, idem prædium, eamdem villam elapso sexennio recipere debet; sed necesse non est, ut eadem pecora recipiat, sed æqualis valoris, secundum æstimationem factam tempore initi contractus. Manifestum igitur est, tradentem, ratione mutui virtualis, quod in traditione pecorum, simul cum traditione prædii, aut villæ facta intercepit, exigere, & recipere centum nummos annuæ pensionis ultra sortem, quæ usura evidens est.

Hinc etiam sequitur, usurarium esse contractum,

qui *Redditionis bestiæ* dicitur, gallice *Redbestie*, quo ille, qui bestias tradit æstimatas, nullum subit, vel minimum certe periculum, & magnum recipit emolumentum.

REGULA XXIX.

Contractus, quo animalia ad arandum apta, & alia id genus grandiora, ut boves, & vaccæ, in societatem traduntur, toto sexennio a recipiente alenda, ea conditione, ut recipiens danti tres, aut quatuor libellas solvat, certamve frumenti quantitatem, licitus est, modo quod peribit, domino pereat, æqualitasque servetur, habita ratione utilitatis, quæ in recipientem ex illis animalibus redundat, & quantitatis pecuniæ, vel frumenti, quod tradenti quotannis solvit.

De legitimis & illegitimis contractibus societatis animalium.

Huic Regulæ plurimum lucis afferet expositio casuum quorumdam, *S. Antonini* responsis firmata, 2. p. tit. 1. c. 7. §. 41. & sequentibus.

Quærit primo, utrum licitus sit contractus, quo Petrus tradit Joanni bovem, & vitulum anno solido nutriendum, ea conditione, ut post finem anni vendantur, & Petrus capitale suum recipiat, lucrum vero dividatur.

Respondet S. Archipræsul, esse licitum, duabus conditionibus adjunctis; prima est, ut Petrus animalia tradens in se, retineat periculum fortuitum capitalis. Altera est, ut si animalia minoris vendantur, quam empta fuerint, non teneatur Joannes ad supplendum ipsi Petro pro capitali deficiente, quia tunc esset capitale salvum, adeoque usurarius contractus.

Quærit secundo, utrum legitimus sit contractus, quo Petrus boves duos Joanni locat, ea pactione, ut duo frumenti sextaria quolibet mense persolvat; retento penes se dictorum animalium periculo.

Respondet, talem contractum esse locationis, & legitimum esse, modo tamen lucrum respondeat utilitati, quæ ex bobus redundat in recipientem. Nam si

si nullam utilitatem ex bobus ille perciperet, nihil dare deberet tradenti; vel certe minus solvere deberet, si deductis frumenti sextariis, quæ dat locatori, minus lucrum conductori proveniret. Æqualitas enim, adeoque & justitia violaretur.

Quærit tertio, utrum legitimus sit contractus, quo Petrus locat Joanni duos boves æstimatos, ea conditione, ut anno integro colat sibi duodecim perticas terræ cum dictis bobus, evoluto autem anno boves vendantur, & tunc Petrus totum capitale suum prius recipiat, postea Joannes medietatem habeat ejus, quod reliquum erit.

Respondet, legitimum esse, modo Petrus duas conditiones observet, prima est, quod retineat sibi periculum istorum animalium. Altera, ut Joanni, ob laborem in terra sua colenda adhibitum, justam mercedem promittat ad arbitrium prudentis, probique viri, deducta lucri, quod percepit, medietate. At vero si nullum lucrum ex bobus perveniret, Petrus ex ipsa sorte, sive capitali suo resarcire teneretur impensas factas a Joanne. Una conditionum istarum deficiente, contractus illicitus, & usurarius est.

Quærit quarto, quid juris, cum Petrus tradit Joanni vaccam unam æstimatam decem libris, ea pactione, ut ipse Joannes illam, omnemque fructum ejus, & fœtum debita diligentia servare, & sumptibus suis custodire teneatur, fructumque ejus, & fœtum non alienare sine Petri tradentis assensu; obligetur insuper ad consignandum ipsi Petro de fructibus ejus, & fœtibus prioribus certam quantitatem, donec vaccæ pretium integrum receperit; dimidium vero fructuum, fœtuumque se deinceps daturum spondeat; adjecta conditione, ut si vacca, vel fœtus ejus, culpa Joannis, aut ejus bubulci perierint, ipse Joannes integre restituere teneatur; si vero divino judicio, vel fortuito casu, damnum totum in Petrum refundatur.

Respondet, contractum hunc iniquum esse, & illi-

licitum, quia multo potior est conditio locatoris, quam conductoris. Contingere enim potest, ut, postquam Petrus sortem suam receperit, vacca cum omni foetu, fructuque pereat, sicque Joannes damnum patiatur impensarum omnium, & laborum in vacca pascenda, & custodienda factarum.

Quærit quinto, quid juris, si Petrus locat Joanni duos boves æstimatos viginti florenis, ea pactione, ut ubi consuetum est dare pro duobus bobus duodecim sextaria frumenti, det ipse Joannes tantum octo; ita tamen, ut periculum suscipiat tertiæ partis animalium.

Respondet, ea conditione justum esse contractum; alioquin illicitum esse, & iniquum.

Quærit sexto, utrum legitimus sit contractus, quo boves rustico traduntur, ea pactione, ut pro eis viginti sextarii frumenti, quovis anno solvantur tradenti.

Respondet, licitum esse contractum, si bovum opera locatur, & periculum deteriorationis locator suscipit; boves enim arando deteriores fiunt; si vero velit locator animalia recuperare pretio, quo fuerant æstimata, cum illa tradidit, nec periculum imminutionis, seu deteriorationis (ut ita loquar) subire, iniquus erit contractus, & usurarius. Requiritur ergo, ut animalium jacturam, vel periculum ferat, qui illa in societatem tradidit, nec damni partem in recipientem refundat, nisi ejus culpa, & negligentia contigisset, nimiisque laboribus, aut oneribus illa deteriora effecisset. Res enim in societatem traditæ domino pereunt. Necesse etiam est, ut pensio quotannis solvenda deducatur ex lucro conductoris, ipsique ultra valorem dictorum viginti sextariorum frumenti maneat aliquid lucri. Cum enim contractus societatis postulet, ut *Partes sint æquales, habito respectu ad quotam in societate positam, cum sit quoddam jus fraternitatis;* quæ æqualitas erit, quæ fraternitas, si recipiens animalia nihil ex illis lucretur, & nihilominus viginti frumenti sextarios de suo

sol-

solvat; vel deducto valore viginti illorum sextariorum, nihil lucri penes ipsum maneat? *Resultaret ergo potius ex tali contractu mutuum, quam fraternitas;* (inquit *S. Antoninus.*)

REGULA XXX.

Mutuum dare Principi, seu Toparchae, ut ab ipso temporale obtineatur officium, usura est.

Hanc Regulam tradit *S. Thomas*, Opusculo *De Regimine Judaeorum*, ad Ducissam Brabantiae. „„ Quaerebatis (*inquit*) de Ballivis, & officialibus vestris, si liceat eis officia vendere, vel mutuo ab eis recipere aliquid certum, donec tantum recipiant ex officiis „„. Duas quaestiones distinguit S. Doctor, & ad utramque singillatim respondet. Ad primam, multa licere ait, quae non expediunt. Absolute licitum esse vendere officia mere temporalia, modo vendantur personis ad illa gerenda, & exercenda idoneis, nec tanto pretio, ut graventur emptores, nec illud facile recuperare possint. Sed tamen non expedire, ut officia illa vendantur: „„ Quia contingit frequenter (*inquit*) quod illi, qui essent magis idonei ad hujusmodi officia exercenda, sunt pauperes, ut emere non possint, & si etiam sunt divites illi, qui meliores sunt, talia officia non ambiunt, nec inhiant ad lucra ex officio acquirenda. Sequitur igitur, quod ut plurimum illi officia in terra vestra suscipiant, qui sunt pejores, ambitiosi, & pecuniae amatores, quos etiam probabile est subditos vestros opprimere, & vestra etiam commoda non sic fideliter procurare. Unde magis videtur expediens, ut bonos homines, & idoneos ad suscipiendum vestra officia eligatis, quos etiam invitos, si necesse fuerit, compellatis; quia per eorum bonitatem, & industriam majora accrescent vobis, & subditis vestris, quam de praedicta officiorum venditione acquirere valeatis „„.

Ad quaestionem alteram de mutuo sic respondet: „„ Si hoc pacto mutuum dant, ut officium accipiant,

piant, absque dubio pactum est usurarium, quia pro mutuo accipiunt officii potestatem; unde in hoc datis eis occasionem peccandi; & ipsi etiam tunc tenentur resignare officium taliter acquisitum. Si tamen gratis officia dederitis, & post ab eis mutuum acceperitis, quod de suo officio possint recipere, hoc absque omni peccato fieri potest „ „.

REGULA XXXI.

Licita est, & legitima usurarum stipulatio, cum fundus fructuosus, ut prædium, domus, hortus, aut aliud hujusmodi emitur eo pacto, ut post tot annos duntaxat emptor pretium, de quo conventum est, solvere teneatur venditori, & interim venditor usuras summæ capitalis percipiat, donec ipsa soluta sit.

Id constat ex Glossa in c. *Conquesta*, Ext. *de Usuris*, cujus hæc sunt verba: „ „ Usuræ possunt etiam peti secundum Canones, ut cum vendo tibi prædium, & trado, & percipis fructus, nec solvis mihi pretium ad terminum. *Art. de Usur. L.* 2. Quod hujusmodi usuræ, & non quasi usuræ, sed quasi interesse putantur „ „.

Et ex jure civili, L. *Julianus* §. *Ex vendito*, *ff. De act. empt. & vend.* cujus hæc sunt verba: „ „ Ex vendito actio venditori competit ad ea consequenda, quæ ab emptore præstari oportet; veniunt autem in hoc judicio infra scripta; imprimis pretium, quanti res venit; item usuræ pretii post diem traditionis. Nam cum re emptor fruatur, æquissimum est eum usuras pretii pendere „ „.

L. *Curabit*, C. eodem tit. „ „. Curabit Præses provinciæ compellere emptorem, qui natus possessionem fructus percepit, partem pretii, quam penes se habet, cum usuris restituere, quas & perceptorum fructuum ratio, & minoris ætatis favor, licet nulla mora intercesserit, generavit „ „.

Denique L. *Fructus*, cujus hæc sunt verba: „ „ Fru-

„ „ Fructus post perfectum jure contractum, emptoris spectare personam convenit, ad quem & functionum gravamen pertinet. Venditor quoque pretium tantum, ac si mora intercessisse probetur, usuras officio judicis exigere potest „ „.

CAPUT IV.

De Luxuria.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit; & quam grave peccatum.

L*uxuria peccatum est, quo venerea voluptas supra modum; & contra legem naturalem, & divinam appetitur, & percipitur.* Usus nempe venereorum secundum se non est illicitus, si debito modo, & ordine fiat. „ „ Sicut enim ad conservationem vitæ unius homini ordinatur usus ciborum, ita etiam ad conservationem totius humani generis usus venereorum. Unde S. August. dicit lib. De Bono conjugali, cap 16. *Quod est cibus ad salutem hominis, hoc est concubitus ad salutem generis.* Et ideo sicut usus ciborum potest esse absque peccato; si fiat debito modo, & ordine, secundum quod competit saluti corporis; ita etiam & usus venereorum potest esse absque peccato, si fiat debito modo, & ordine, secundum quod est conveniens ad finem generationis humanæ „ „ (inquit *S. Thomas*, 2. 2. q. 153. art. 2.) Id autem debito modo, & ordine fieri non potest extra legitimum matrimonium.

Quamobrem luxuria lethale ex genere suo peccatum est, ut constat ex Apostolo ad Galat. 5. *Manifesta sunt* (inquit) *opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Luxuria mortale ex genere suo peccatum est.

Præterea: „ Ex eo quod aliquis inordinate cor- „ pore suo utitur, injuriam facit Deo, qui est prin- „ ci- Luxuria templũ Dei violatur.

„cipalis Dominus corporis nostri „ (*inquit S. Thomas*, art. 3. quæstionis laudatæ.) Hinc Apost. 1. *ad Cor.* 3. ait: *Nescitis, quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus... Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.* Et c. 6 *An nescitis quoniam membra vestra, templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est; quem habetis a Deo, & non estis vestri? Empti enim estis pretio magno. Glorificate, & portate Deum in corpore vestro.* Hoc templum Dei, quod Baptismate consecratum est, de quo *Tertull.* ait lib. 2. *De Cultu Feminarum*, c. 1. „„ Cum omnes templum Dei simus, illato in nos, & consecrato Spiritu sancto, ejus templi æditua; & antistita pudicitia est, quæ nihil immundum, nec profanum inferri sinat, ne Deus ille, qui inhabitat, inquinatam sedem offensus derelinquat „„. Et *S. Cyprianus* lib. *De disciplina, & habitu Virginum*, scribit: „„ Considerantes pariter, ac scientes, quod templa Dei sunt membra nostra, ab omni fœce contagionis antiquæ lavacri vitalis sanctificatione purgata, nec violari ea, aut pollui fas sit, quando qui violat, & ipse violetur. Eorum nos templorum cultores, & antistites sumus; serviamus illi, cujus esse jam cœpimus „„. Hoc, inquam, templum luxuria polluit. Hinc *S. August.* Serm. 9. *De decem Cordis*, alias 96. *De Tempore*, c. 10. ait: „„ Deus, qui scit, quid tibi utile sit, qui vere sic suos servos gubernat ad utilitatem illorum, non ad suam; non enim indiget servis quasi ad adjutorium, sed tu indiges Domini auxilio; ipse ergo Dominus, qui scit, quid tibi sit utile, uxorem concessit, nihil amplius. Hoc jussit, hoc præcepit, ne per illicitas voluptates corruat templum ejus, quod esse cœpisti. Nunquid hoc ego dico? Apostolum auditis: *Nescitis, quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis.* Hoc dicit Christianis, hoc dicit Fidelibus: *Si quis templum Dei corruperit, corrumpet illum Deus.* Videtis, quomodo minatur? Non vis corrumpi domum tuam, quare

cor-

corrumpis domum Dei ? Certe facis alicui, quod pati non vis. Non est ergo, qua evadatur... Omnia enim peccata hominum aut ad corruptelam pertinent flagitiorum, aut ad facinora nocendi. Quia Deo nocere non potes in facinoribus, in flagitiis eum offendis, in corruptelis eum offendis, in te illi facis injuriam. Facis enim injuriam gratiæ ipsius, domui ipsius „„.

Singularem etiam Christo infert injuriam luxuria, quatenus violat membra Christi. Corpora enim nostra membra Christi sunt ipsi tanquam capiti cohærentia, si sancte, & caste vivamus. Ipsa autem a Christo disjungit luxuria, & cum meretrice copulat, ut ait Apost. 1. ad Cor. 6. *Nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens autem membra Christi, faciam membra meretricis? Absit. An nescitis, quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur? Erunt enim* (inquit) *duo in carne una. Qui autem adhæret Domino, unus spiritus est.* Non solum in Incarnatione sese naturæ nostræ personaliter conjunxit Dei filius, sed etiam unicuique nostrum in Eucharistia substantiali simul, & sacramentali modo se conjungit. „ Seipsum nobis commiscet (*inquit* „ *S. Joan. Chrys.*) & non fide tantum, verum & re „ ipsa nos suum efficit corpus „. Luxuria vero divinam illam conjunctionem solvit, & abrumpit. Hinc impudicos, & præsertim adulteros, ab Eucharistiæ communione quædam olim Ecclesiæ in perpetuum removebant, ut constat ex illiberitani Concilii can. 3. „ Si post pœnitentiam (*inquit*) fue„ rint mœchati, placuit ulterius eis non esse dan„ dam Communionem, ne lusisse de dominica Com„ munione videantur „. *Et can.* 7. „ „ Si quis forte fidelis, post lapsum mœchiæ, post tempora constituta acta pœnitentia, denuo fuerit fornicatus, placuit eum, nec in fine habere communionem „. Christus animarum nostrarum sponsus est, ipsasque per fidem, spem, & charitatem sibi conjungit. *Despondi enim vos* (inquit Apostolus) *uni viro virginem*

Luxuria gravem Christo infert injuriam membra ejus violanda.

nem castam exhibere Christo. Quamquam enim Fideles conjugati virgines non sint corpore, & spiritu, sicut Ecclesia, sancti tamen, & casti esse debent corpore, & spiritu, alioquin eorum animas Christus Virginis Filius, & Virginum Sponsus repudiabit, execrabitur. Christus enim Dei sapientia: *In malevolam animam non intrabit, neque habitabit in corpore subdito peccatis.* Sap. 1. 4.

Luxuriam affine idololatriæ crimen Patres existimarunt.

Luxuriam affine idololatriæ crimen Patres existimarunt, & ad ejus gravitatem proxime accedens. Qua de re *Tertul.* lib. *De Pudicitia*, c 5. „„ Itaque mœchia affinis idololatriæ (Nam & idololatriæ mœchiæ nomine, & fornicationis sæpe populo exprobratur) etiam sorte conjungetur illi, sicut & serie; etiam damnatione cohærebit illi, sicut & dispositione... Est & mali dignitas, quod in summo, aut in medio pessimorum collocatur. Pompam quamdam, atque suggestum aspicio mœchiæ, hinc ducatum idololatriæ antecedentis, hinc domitatum homicidii insequentis. Inter duos apices facinorum eminentissimos sine dubio digna consedit, & per medium eorum, quasi vacantem locum pari criminis auctoritate complevit... Ego quidem idololatria sæpissime mœchiæ occasionem subministro. Sciunt luci mei, & mei montes, & vivæ aquæ, ipsaque in urbibus templa, quantum evertendæ pudicitiæ procuremus. Ego quoque homicidium nonnunquam mœchiæ elaboro. Ut tragedias omittam, sciunt hodie venenarii, sciunt magi, quot pellicatus ulciscar, quot rivalitates defendam, quot custodes, quot delatores, quot conscios auferam. Sciunt etiam obstetrices, quot adulteri conceptus trucidentur. Etiam apud Christianos non est mœchia sine nobis; ibidem sunt idololatriæ, ubi immundi spiritus res est; ibidem est & homicidium, ubi homo, cum inquinatur, occiditur „„. Magis criminosum mœchum eo, qui metu, aut vi tormentorum in idololatriam lapsus est, contendit idem auctor c. 23. „„ Nemo volens (*inquit*) negare compellitur; nemo nolens fornicator. Nulla ad libidinem vis

est

est nisi ipsa. Negationem porro quanta compellunt ingenia carnificis, & genera pœnarum? Quis magis negavit, qui Christum vexatus, an qui delectatus amisit? Qui, cum amitteret, doluit, an qui cum amitteret, lusit „„? Manichæos olim concupiscentiam adorasse, testis est *S. Epiphanius*. Luxuriosi hanc impietatem æmulantur. Cum enim corpora sua: *Hostiam viventem, sanctam, Deo placentem* offerre deberent, ea fœdæ libidini, & concupiscentiæ immolant; ut de illis merito dici possit, quod de idolorum artificibus *Tertul.* lib. *de Idololatria*, c. 6. ait: „„ Colis, non spiritu vilissimi nidoris alicujus, sed tuo proprio; nec anima pecudis impensa, sed anima tua. Illis ingenium tuum immolas, illis sudorem tuum libas, illis prudentiam tuam accendis. Plus es illis quam Sacerdos... Diligentia tua numen illorum est... Negas te colere, sed illi non negant, quibus hanc saginationem, & auratiorem, & majorem hostiam cædis, salutem tuam „„. Hinc *Arnoldus* Bonævallis Abbas, Serm. *De Jejunio, & Tentationibus*, inter *S. Cypriani* opera: „ Genuflexo (*inquit*) concupiscentiæ suæ „ quisque idolum colit, & propriæ libidinis adorat „ simulacrum „. Quid Salomonem ad idololatriam pertraxit? Nonne luxuria? 3. *Regum* c. 11. *Rex Salomon adamavit mulieres alienigenas multas... His copulatus est ardentissimo amore.. & averterunt mulieres cor ejus. Cumque jam esset senex, depravatum est cor ejus per mulieres, ut sequeretur Deos alienos.* Rom. 12. 1.

Graviter quoque peccat in seipsum luxuriosus, quatenus corpus suum polluit, & contaminat. *Corpus autem non fornicationi, sed Domino* (inquit Apostolus) *& Dominus corpori. Deus autem & Dominum suscitavit; & nos suscitabit per virtutem suam... Fugite fornicationem. Omne peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.* Fœdius autem, & probrosius est homini cæteris peccatis luxuriæ crimen, quod in aliis affectionibus animus a seipso vincatur, in hac vero vincatur a corpore, quod ei natura inferiore sub- In seipsum graviter peccat luxuriosus. 1. Cor. 6.

jectum est. „„ Minus autem pudet, cum sibi animus ex vitiosis suis partibus non obtemperat, quam cum ei corpus, quod alterum ab illo est, atque intra illum est, & cujus sine illo natura non vivit, jubentique non cedit „„ (inquit *S. August.* lib. 14. *De Civ. Dei*, cap. 23.)

Luxuria gravissimũ in proximum peccatum est. Denique peccatum gravissimum est in proximum, teste *S. Thoma*, qu. 15. *De Malo*, inter quæstiones disputatas, art. 2. ad quartum. „„ Omnes (*inquit*) corruptiones luxuriæ, quæ sunt præter legitimum matrimonii usum, sunt peccata in proximum, in quantum sunt contra bonum prolis generandæ, & educandæ „„.

ARTICULUS II.

De luxuriæ speciebus.

7. Luxuriæ species. Septem sunt luxuriæ species, scilicet fornicatio simplex, adulterium, stuprum, sacrilegium, incestus, raptus, & vitium contra naturam.

Fornicatio simplex. *Fornicatio simplex est commixtio soluti cum soluta*, sive vidua sit, sive meretrix, sive concubina.

Adulterium. *Adulterium est accessus ad alienum thorum*, sive *commixtio conjugati hominis cum aliena uxore; vel conjugati cum muliere soluta; vel feminæ conjugatæ cum viro soluto.* Hinc *S. August.* lib. *De Bono Conjugali*, cap. 6. „„ In eo ipso (*inquit*) quod sibi invicem conjuges debitum solvunt, etiamsi id aliquanto intemperantius, & incontinentius expectant, fidem tamen sibi pariter debent. Cui fidei tantum juris tribuit Apostolus, ut eam potestatem appellaret, dicens: *Mulier non habet potestatem corporis sui, sed vir; similiter autem & vir non habet potestatem corporis sui, sed mulier.* Hujus autem fidei violatio dicitur adulterium, cum vel propriæ libidinis instinctu, vel alienæ consensu, cum altero, vel altera contra pactum conjugale concumbitur „„.

1. Cor. 7.

Stuprum. *Stuprum est illicita virginis sub cura parentum existentis defloratio.* Hæc verba, *sub cura parentum*, sta-

tum

tum virginis usque ad matrimonium explicant. Unde si quis virginem grandævam, & sui juris existentem, etiam consentientem, extra matrimonium defloraverit, stupri reus est.

Sacrilegium in materia luxuriæ est *personæ, vel rei Deo consecratæ per actum venereum violatio.* Quod committitur, cum quis sacris Ordinibus initiatus, aut solemni Professione alicui Ordini religioso addictus; aut etiam simplici voto castitatis obstrictus, luxuriæ peccatum committit; vel laicus cum sanctimoniali professa, aut muliere voto simplici castitatis Deo dicata; aut mulier secularis cum viro aliquo ex his modis sacro; aut cum duæ personæ sacræ simul venereum peccatum committunt, seu voluntate sola, vel deliberata delectatione, seu opere consummato, vel imperfecto, quales sunt aspectus, & tactus impudici, & oscula libidinosa; aut denique cum in loco sacro, id est, Ecclesia consecrata, vel benedicta, cœmeterio, aut sacello Episcopi auctoritate erecto, & divino cultui dicato, actus venereus, etiam a conjugibus exercetur. Quæ circumstantiæ in Confessione sacramentali omnino explicandæ sunt. Sacrilegia.

Incestus est commixtio venerea personarum consanguinearum, vel affinium intra gradus prohibitos; scilicet usque ad quartum gradum consanguinitatis inclusive, item usque ad quartum gradum affinitatis ex matrimonio legitime contracto inclusive, ex copula autem illicita usque ad secundum. Ad quam speciem pertinet quidem violatio cognationis spiritualis ortæ ex Baptismo, vel Confirmatione, & congressus Confessarii cum filia spirituali pœnitente, vel illius solicitatio, ut constat ex can. *Omnes*, & ex can. *Si quis Sacerdos*, causa 30. qu. 1. sed sacrilegii deformitate cumulatur. Incestus.

Raptus est distincta luxuriæ species, qua persona quædam invita, vel repugnantibus ejus parentibus, aut iis, quorum curæ commissa est, per vim, aut seductionem abducitur, explendæ libidinis, aut matrimonii contra- Raptus.

bendi causa ; vel in paternis ædibus, aut alibi opprimitur, & polluitur invita. Personæ nomine vir, & mulier, sive soluta, sive conjugata, sive vidua, sive virgo, sive deflorata, & corrupta, sive secularis, sive Deo sacra intelligitur. Raptum enim quandoque cum stupro conjunctum, quandoque stuprum sine raptu inveniri, scite observat *S. Thomas*, 2. 2. qu. 154. art. 7. Raptus cum stupro conjunctus est, cum aliquis vim infert puellæ ad florem virginitatis ejus delibandum. Quæ quidem vis quandoque infertur parentibus, sed non virgini, cum scilicet ipsa consentit, ut per violentiam a paterna domo abducatur. Alio etiam modo violentia, & raptus differunt, quia quandoque puella violenter abducitur a domo parentum, & invita, repugnansque violatur; quandoque autem etsi violenter abducatur, non tamen violenter corrumpitur, sed volens, sive fornicario concubitu, sive matrimoniali. Sed tamen quæcunque vis illata fuerit, sive personæ, quæ abducitur, sive parentibus, tutoribus, marito, quibus reluctantibus aufertur, veri nominis raptus est, sive copula sequatur, sive non sequatur. Si ergo per vim abducatur femina, etiamsi postea in matrimonium, vel in copulam consentiat cum raptore; ille nihilominus raptus damnatur. Raptus etiam est, cum puella reclamante patre, aut iis, qui loco sunt patris, sive tutoribus; vel uxor invito marito abducitur, etsi consentiens, & volens. Invenitur autem raptus sine stupro, cum aliquis rapit viduam, aut puellam corruptam. Stuprum vero sine raptu, cum virgo nulla vi illata illicite defloratur.

Peccatum contra naturam.

Peccatum contra naturam est actus venereus, ex quo generatio sequi non potest, sive qui fit præter eum usum, unde humana natura potest nascendo subsistere; (ut loquitur *S. August.* lib. 3. *Contra Julianum*, cap. 20.) Dicitur contra naturam, quia non solum repugnat rectæ rationi, ut cætera peccata; sed etiam naturali ordini, & modo, quo Deus utrumque sexum copulari, & per eam copulam humanum genus propagari voluit. Qua-

Quatuor ſunt illius peccati ſpecies, ſcilicet 1. *Mollities*, ſive *Pollutio*, *qua quis voluntaria ſeminis effuſione ſe ipſum contaminat, vel aliena manu provocatus contaminatur.*

2. *Inordinatus concubitus eſt indebitus modus copulæ carnalis, quo ſemen extra vas effunditur, aut effundendi periculum eſt, & generatio impeditur.*

3. *Sodomia nefarium, & abominandum præpoſteræ libidinis crimen eſt, quo perſonæ ejuſdem ſexus carnaliter copulantur, & commiſcentur, uno turpiter agente, altero turpiter patiente.*

4. *Beſtialitas eſt nefaria copula cum re alterius ſpeciei, ſcilicet cum brutis animantibus, aut dæmonibus ſuccubis, vel incubis.*

5. Addi poteſt execranda illa ſpecies luxuriæ, quam *Fellationem* vocant; & qui eam exercent, *Fellatores*, quos *Martialis* Poeta lib. 11. Epigrammate 61. *Lingua maritos & ore mæchos* appellat. Quo flagitio Lesbii turpiſſimi fuerunt, teſte *Suida*. De quo facinore *Minucius Felix*, in *Octavio*, hæc ſcribit adverſus Ethnicos; „ „ ; Etiam ille qui de adoratis Sacerdotis virilibus adverſus nos fabulatur, tentat in nos conferre, quæ ſua ſunt. Iſta enim impudicitiæ eorum forſitan ſacra ſint, apud quos ſexus omnis membris omnibus proſtat, apud quos tota impudicitia vocatur urbanitas; qui ſcortorum licentiæ invident, qui medios viros lambunt, libidinoſo ore inguinibus inhæreſcunt, homines malæ linguæ etiam ſi tacerent; quos prius tædeſcit impudicitiæ ſuæ, quam pudeſcit. Proh nefas! id in ſe mali facinoris admittunt, quod nec ætas poteſt pati mollior, nec cogi ſervitus durior. Hæc, & hujuſmodi propudia nobis non licet nec audire, etiam pluribus turpe defendere eſt „ „.

De his luxuriæ ſpeciebus Regulæ quædam morum ſtabiliendæ ſuperſunt, reliquis in quartam hujus Operis partem reſervatis, ubi de ſexto Decalogi præcepto agemus.

ARTICULUS III.

REGULÆ MORUM.

Luxuriam spectantes.

REGULA PRIMA.

Actus omnis venereus extra legitimum matrimonium semper est peccatum lethale.

Unum enim est ex operibus carnis, de quibus Apostolus ad Galatas 5. ait; *Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Præterea, visus mulieris cum concupiscentia lethale peccatum est, secundum illud Matth. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Cum igitur visus mulieris inter omnes actus luxuriæ primum sit, minimumque peccatum, multo magis omnes alii actus sunt peccata mortalia (inquit *S. Thom,* quæst. 15. *De malo*, art. 2.) Idem probat intrinseca ipsius actus inordinatio, quia scilicet „„ Actus non est proportionatus generationi, & educationi prolis. Videmus enim, quod peccatum mortale est non solum homicidium, per quod vita hominis tollitur, sed etiam furtum, per quod subtrahuntur exteriora bona, quæ ad vitam hominis sustentandam ordinantur. Propinquius autem ordinatur ad vitam hominis semen humanum, in quo est homo in potentia, quam quæcunque res exteriores; & ideo inordinatio circa emissionem seminis est circa vitam hominis in potentia propinqua. Unde manifestum est, quod omnis Actus luxuriæ est peccatum mortale ex suo genere „„. Ita ratiocinatur *S. Thom.* ibidem.

REGULA II.

Omnis appetitus actus venerei, extra fines legitimi matrimonii si sit plene deliberatus, lethale peccatum est.

Ait enim Christus Matth. 15. *De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes...*

nes... Hæc sunt, quæ coinquinant hominem. Quæ verba *S. August.* expendens lib. *De continentia*, cap. 2. „ „ Nihil est (*inquit*) istorum malorum, quæ perpetrari etiam membris corporis possunt, quod cogitatio non antecedat mala, & coinquinet hominem, etiamsi aliquid impediat, ne subsequantur opera flagitiosa, & facinorosa membrorum. Si enim quia potestas non datur, vacat manus ab hominis interfectione, nunquid ideo mundum est a scelere cor homicidæ? Aut si rem subripere alienam, non ut quis vult, potest, nunquid ideo in ipsa voluntate fur non est? Aut si casta est, quam vult adulterare non castus, ideo eam non est in corde mœchatus? Aut si meretrix non inveniatur in fornice, ideo qui eam quærit, non fornicatur in mente?... Ita cætera mala facta hominum, quæ nullus agit corporis motus, quæ nescit ullus corporis sensus, reos suos occultos habent; quos etiam solus inquinat in cogitatione consensus, id est, oris interioris verbum malignum. In quod timens ille declinari cor suum, ostium continentiæ circum labia oris hujus poni poscit a Domino, quod contineat cor, ne declinetur in verba maligna; contineat autem, non sinendo cogitationem procedere in consensionem; sic enim secundum præceptum apostolicum, non regnat peccatum in nostro mortali corpore, neque exhibemus membra nostra arma iniquitatis peccato. A quo præcepto implendo utique alieni sunt, qui ob hoc ad peccandum membra non movent, quia potestas nulla permittitur; quæ si adsit, protinus ex membrorum velut armorum motibus, quis in eis intus regnet, ostendunt. Proinde, quantum in ipsis est, membra sua exhibent arma iniquitatis peccato; quia hoc volunt, quod propterea non exhibent, quia non possunt „ „. Psal. 140.

Id confirmat *S. Thomas*, quæst. 15. *De malo*, art. 2. „ „ Quia (*inquit*) appetitus interior accipit bonitatem, vel malitiam ex eo, quod appetitur, inde est, quod etiam appetitus hujusmodi actus inordinati est peccatum mortale, si sit completus, scilicet cum

ratione deliberata; alioquin est peccatum veniale „„.

REGULA III.

Fornicationem simplicem esse peccatum mortale, dogma Fidei est.

Fornicatio simplex.

Ita quippe definitum est in Clementina, *Ad nostram*, tit. *De hæreticis*, contra Beguardos, & Beguinas. Quæ definitio evidentibus Scripturæ sacræ nititur testimoniis. Ab Apostolo enim cap. 1. Epistolæ ad Romanos, inter ea peccata numeratur, de quibus ait: *Quoniam qui talia agunt, digni sunt morte.* Et ad Gal. 5. recensetur inter opera carnis, de quibus scribit: *Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur*, 1. ad Corinth. 5. *Scripsi vobis in Epistola: Ne commisceamini fornicariis, non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris... Nunc autem scripsi vobis non commisceri, si is, qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus... cum ejusmodi nec cibum sumere.* Et cap. 6. *Neque fornicarii* (inquit) *neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores... Regnum Dei possidebunt.* Ad Ephes. 5. *Omnis fornicator, aut immundus, aut avarus* (*quod est idolorum servitus*) *non habet hæreditatem in regno Christi, & Dei.* Ad Hebr. 13. *Fornicatores, & adulteros judicabit Deus.* Apoc. 21. *Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure; quod est mors secunda.*

Et in lege Dei, non solum sexto Decalogi præcepto: *Non mœchaberis*, sed & Deut. 22. ut peccatum morte dignum damnatur, & prohibetur. *Si non est in puella inventa virginitas, ejicient eam extra fores domus patris sui, & lapidibus obruent eam viri civitatis illius, & morietur, quoniam fecit nefas in Israel, ut fornicaretur in domo patris sui; & auferes malum de medio tui.* Et cap. 23. *Non erit meretrix*

de

de filiabus Israel, nec scortator de filiis Israel. Quem locum *S. August.* expendens, qu. 37. in Deuteronomium, ait: „ „ Ecce, ubi manifeste prohibuit fornicari, & viros, & feminas etiam cum non alienis conjugibus; peccatum esse demonstrans misceri non conjugibus suis, quando & meretrices esse, & ad meretrices accedere prohibet, quarum publice venalis est turpitudo „ „. Et Tobiæ 4. *Attende tibi ab omni fornicatione, & præter uxorem tuam nunquam patiaris crimen scire.* Et Prov. 5. *Ne attendas fallaciæ mulieris. Favus enim distillans labia meretricis, & nitidus oleo guttur ejus. Novissima autem illius amara quasi absynthium, & acuta quasi gladius biceps. Pedes ejus descendunt in mortem, & ad inferos gressus illius penetrant. Per semitam vitæ non ambulant, vagi sunt gressus ejus, & investigabiles. Longe fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus ejus.* Et c. 23. *Fovea profunda est meretrix, & puteus angustus, aliena. Insidiatur in via quasi latro, & quos incautos viderit, interficiet.*

Fornicatio simplex naturæ lege prohibita.

Idem confirmat *S. Thomas*, 2. 2. qu. 156. art. 2. „ „ Peccatum mortale est (*inquit*) omne peccatum, quod committitur directe contra vitam hominis. Fornicatio autem simplex importat inordinationem, quæ vergit in nocumentum vitæ ejus, qui est ex tali concubitu nasciturus. Ad educationem *enim* hominis non solum requiritur cura matris, a qua nutritur, sed multo magis cura patris, a quo est instituendus, & defendendus, & in bonis tam interioribus, quam exterioribus promovendus. Et ideo contra naturam hominis est, quod utatur vago concubitu; sed oportet quod sit maris cum determinata femina, cum qua permaneat, non per modicum tempus, sed diu, *vel etiam* per totam vitam „ „. Hinc viris naturaliter inest solicitudo de certitudine prolis, quia illis incumbit ejus educatio. Hæc autem certitudo tolleretur si vagus esset concubitus, & nisi vir, & mulier legitimo matrimonio conjungerentur. „ Unde „ cum fornicatio sit concubitus vagus, utpote præ-

„ ter matrimonium exiſtens, eſt contra bonum pro-„ lis educandæ; ideo eſt peccatum mortale „. Nec obſtat (inquit *S. Thomas*) ſi aliquis fornicando aliquam cognoſcens, ſufficienter provideat proli de educatione: „ „ Quia id, quod cadit ſub legis determinatione, judicatur ſecundum id, quod communiter accidit, & non ſecundum id, quod in aliquo caſu poteſt accidere „ „.

Contrarius error a Sede apoſtolica damnatus.

Denique ab *Innocentio XI.* Pontifice maximo damnata eſt inter alias hæc propoſitio ordine 48. „ „ Tam clarum videtur, fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi diſſonum videatur „ „.

Hanc etiam damnavit generalis Cleri gallicani Conventus, ut *ſcandaloſam, pernicioſam, caſtarum, & piarum aurium offenſivam, & erroneam.*

Hæc propoſitio cum ſeptimo Beguardorum, & Beguinarum errore a *Clemente V.* damnato in Concilio Viennenſi affinitatem habet: „ „ Mulieris oſculum (*inquiebant*) cum ad hoc natura non inclinet, eſt mortale peccatum; actus autem carnalis, cum ad hoc natura inclinet, peccatum non eſt, maxime cum tentatur exercens „ „.

REGULA IV.

Fornicatio cum publicæ libidinis victimis gravius peccatum eſt furtivo cum aliis publice, ac promiſcue non proſtitutis concubitu.

Graviorem namque proli facit injuriam; ſiquidem hujuſmodi congreſſu non ſolum impeditur bona educatio prolis naſcituræ, ſed etiam fit, ne ulla proles naſcatur. Attamen utraque fornicatio ejuſdem eſt ſpeciei, utraque lethale peccatum, de utraque ab Apoſtolo ſcriptum eſt ad Epheſios 5. *Fornicatio autem, & omnis immunditia nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos... Hoc enim ſcitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus non habet hæreditatem*

in

in regno Christi, & Dei. Et quamvis meretrices quibusdam in locis tolerentur, & quæstum publice facere permittantur; hinc inferri non potest, fornicationem cum ipsis, & ab ipsis perpetratam non esse peccatum lethale; sed solum esse minus adulterio, stupro, raptu, incestu, & peccatis contra naturam; quia lex humana multitudini posita est, in qua major pars est hominum non perfectorum virtute; & ideo lege humana non prohibentur omnia vitia, a quibus abstinent homines virtute præditi; sed solum graviora, a quibus majorem populi partem abstinere possibile est, spectata hominum in malum propensione; sed præcipue quæ grave nocumentum aliis inferunt, sine quorum prohibitione societas humana conservari non posset (ut ait *S. Thomas*, 1. 2. quæst. 96. art. 2.) Sed pleraque vitia, quæ lege humana tolerantur, divina lege nihilominus severissime vindicantur. Unde *S. Hieron.* in Epitaphio *Fabiolæ* ad *Oceanum*, ait: „ „ Aliæ sunt leges Cæsarum, aliæ Christi; aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit. Apud illos viris impudicitiæ fræna laxantur, & solo stupro, atque adulterio condemnato, passim per lupanaria, & ancillulas libido permittitur; quasi culpam dignitas faciat, non voluntas „ „. Et *S. August.* lib. 1. *De libero Arbitrio*, cap. 5. probat illam *Evodii* sententiam; „ „ Videtur mihi & legem istam, quæ regendo populo scribitur, recte ista permittere, & divinam providentiam vindicare. Ea enim vindicanda sibi hæc lex populi assumit, quæ satis sint conciliandæ paci hominibus imperitis, & quanta possunt per hominem regi. Illæ vero culpæ alias pœnas aptas habent, a quibus sola mihi videtur posse liberare sapientia. *Ait autem S. August.* Laudo, & probo istam, quamvis inchoatam, minusque perfectam, tamen fidentem, & sublimia quædam petentem distinctionem tuam. Videtur enim tibi lex ista, quæ regendis civitatibus fertur, multa concedere, atque impunita relinquere, quæ per divinam tamen providentiam vindicantur; & recte. Neque enim, quia non omnia

fa-

facit, ideo, quæ facit, improbanda sunt „ „. Hinc lib. *De Ordine*, cap. 4. „ „ Quid sordidius (*inquit*) quid inanius decoris, & turpitudinis plenius meretricibus, lenonibus, cæterisque hoc genus pestibus dici potest? Aufer meretrices de rebus humanis, turbaveris omnia libidinibus. Constitue matronarum loco, labe, ac dedecore dehonestaveris. Sic igitur hoc genus hominum per suos mores impurissimum vita, per ordinis leges conditione vilissimum „ „.

REGULA V.

Concubinatus gravius aliis fornicationibus crimen est.

Statum enim, & perseverantiam in fornicatione addit, & quasi uxoriam cum fornicaria mulier-cula, quam domi retinet, vel ad quam foris habitantem frequentius adit, consuetudinem. Quamobrem non solum fornicationum aliarumve obscænitatum cum concubina commissarum, numerus in sacramentali Confessione exprimendus est, verum & temporis intervallum declarandum, quo ipsam apud se detinuit, vel cum ea alibi manente impudicum habuit commercium concubinarius; cum verisimile non sit, id absque gravi proximorum scandalo factum esse.

Concubinariorum pœna. Concubinarios excommunicatione plectendos Ecclesia decrevit in Concil. Vaurensi can. 117. & in Concilio Tridentino sess. 24. *De Reformatione matrimonii*, cap. 8. „ „ Grave peccatum est (*inquit*) homines solutos concubinas habere; gravissimum vero, & in hujus magni Sacramenti singularem contemptum admissum, uxoratos quoque in hoc damnationis statu vivere, ac audere eas quandoque domi etiam cum uxoribus alere, & retinere. Quare ut huic tanto malo S. Synodus opportunis remediis provideat, statuit, hujusmodi concubinarios, tam solutos, quam uxoratos, cujuscunque status, dignitatis, & conditionis existant, si, postquam ab Ordinario, etiam ex officio, ter admoniti ea de re fuerint, concubinas non ejecerint,

cerint, seque ab earum consuetudine non sejunxerint, excommunicatione feriendos esse, a qua non absolvantur, donec re ipsa admonitioni factæ paruerint. Quod si in concubinatu per annum, Censuris neglectis, permanserint; contra eos ab Ordinario severe pro qualitate criminis procedatur. Mulieres, sive conjugatæ, sive solutæ, quæ cum adulteris, sive concubinariis publice vivunt, si ter admonitæ non paruerint, ab Ordinariis locorum, nullo etiam requirente, ex officio graviter pro modo culpæ puniantur; & extra oppidum, vel diœcesim, si id eisdem Ordinariis videbitur, invocato, si opus fuerit, brachio seculari, ejiciantur; aliis pœnis contra adulteros, & concubinarios inflictis in suo robore permanentibus „„.

Clericorum concubinariorum pœnæ.

Clericos publice concubinarios a perceptione fructuum omnium suorum beneficiorum, trium mensium spatio, statim ipso facto suspensos; deinde, nisi post monitionem Ordinarii infra brevissimum tempus concubinas dimittant, beneficiis omnino privari, Basileense Conc. edixit, quod Decretum Synodus Frisingensis anno 1440. & Rothom. anno 1445. can. 21. ac tandem Conc. Lateranense 5. sub *Leone X.* in concordatis tit. 29. confirmavit. Eosdem Clericos concubinarios, usquequo cum eis per suos Superiores, post ipsarum concubinarum dimissionem, manifestamque vitæ emendationem, fuerit dispensatum, ad quoscunque honores, dignitates, beneficia, & officia inhabiles, concordata, & Synodus Lateranensis declarant; qui, si post dispensationem ad publicum hujusmodi concubinatum redierint, sine spe alicujus dispensationis perpetuo ad prædicta inhabiles futuros decernunt. Publici autem concubinarii sunt intelligendi: „„ Non solum ii, quorum concubinatus per sententiam, aut confessionem in jure factam, seu per rei evidentiam, quæ nulla possit tergiversatione celari, notorius est; sed etiam qui mulierem de incontinentia suspectam, & diffamatam tenent, & per suum Superiorem admoniti,

ipsam

ipſam cum effectu non dimittunt „ „ (inquiunt eadem Concordata.) Non eſſe ordinandum eum, qui ex concubina filios ſuſcepiſſet, aut mortua legitima uxore concubinam haberet, Conc. Aurelianenſe 3. ſanxerat, can. 9.

Uxores ſine dotalium tabularum ſolemnitate ductæ, olim concubinæ vocabantur.

Nec vero aliquis ſibi perſuadeat meretricios amores, & concubinatum olim Eccleſiam permiſiſſe, quod Conc. Toletanum 1. can. 17. relato can. *Is, qui*, diſt. 34. decreverit, ut „ „ Is, qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, a communione non repellatur; tamen ut unius mulieris, aut uxoris, aut concubinæ ſit conjunctione contentus „ „. Nam de concubinis improprie dictis Canon ille intelligendus eſt, quæ quodammodo uxores erant, quamquam nec dotalibus inſtrumentis, nec ſolemniter ductæ Hanc explicationem tradunt Gregoriani Decreti cenſores. Concubinas ſcilicet duplicis olim fuiſſe generis obſervant; quaſdam ad tempus adhibitas, quarum concubitum turpem fuiſſe docent, etiamſi filiorum procreandorum cauſa haberetur, de quibus locutum fuiſſe *S. Auguſt.* can. *Audite*, & can. *Concubinæ*, cauſa 32. qu. 2. laudatum, ajunt. Nec de his intelligendum Concilii Toletani canonem. Alias autem concubinas velut uxores fuiſſe, quæ ſine dotalium tabularum ſolemnitate ductæ fuerant, quomodo Abraham, & Jacob ancillas pro uxoribus habuerunt, quæ tamen interdum concubinæ, interdum uxores in Scriptura ſacra, & a Patribus appellantur. Hoc concubinarum genus olim fuiſſe licitum. De his loqui *Juſtinianum* Novella 18. apud Julianum anteceſſorem, & *S. Auguſt.* lib. *De Bono Conjugali*, cap. 5. relato can. *Solet*, cauſa 23. qu. 2. tametſi dubitantem. In his autem concubinis tria fuiſſe neceſſaria; primum, ut uterque eſſet ſolutus; deinde fidem mutuam, ſcilicet, quod alteri non jungerentur, neque abhorrerent a procreatione filiorum; tertium, ut uſque ad mortem in ea vitæ conjunctione manendum ſibi proponerent. Et in his ſcribere *S. Auguſt.* poſſe aliquo modo dici nuptias eſſe,

&

& connubium, quamvis sic habitam non audeant appellare uxorem; quia non intervenerant instrumenta dotalia, & reliqua solemnia juris, ut colligitur ex prædicta Novella 18. & ex can. *Aliter*, causa 30. qu. 5. Itaque hujusmodi mulieres vocari concubinas; sed ob illa tria, ac præcipue, quod in affectu maritali permanere statuerant, permissam illis communionem. Habitas nimirum fuisse tanquam uxores minus solemniter ductas. Alias Toletani Canonis affert explicationes *Ferdinandus de Mendoza*, Commentarii in Conc. Illiberitanum cap. 8. Sed quocumque sensu explicetur, certum est, concubinatum ab Ecclesia pro re turpi, gravique crimine semper habitum fuisse. Cujus veritatis testes sunt.

Tertullianus, lib. *De Pudicitia*, cap. 4. „ „ Omne (*inquit*) homicidium extra sylvam, latrocinium est; ita & ubicumque, vel in quacumque semetipsum adulterat, & stuprat, qui aliter, quam nuptiis utitur. Ideo penes nos occultæ quoque conjunctiones, nec prius apud Ecclesiam professæ, juxta mœchiam, & fornicationem judicari periclitantur. Nec inde consertæ obtentu matrimonii crimen eludant „ „. Concubinatus semper ab Ecclesia pro gravi crimine habitus.

Minucius Felix, in Octavio, sic gentiles allocutus: „ Nos pudorem non facie, sed mente præstamus; „ unius matrimonii vinculo inhæremus; cupiditate „ procreandi, aut unam scimus, aut nullam „.

S. Joan. Chrys., Serm. contra Concubinarios, duas tantum vias agnoscit, quibus viri mulieribus cohabitant: „ „ Et una quidem (*inquit*) vetus est, ac justa, rationique consentanea, nempe matrimonium, quod Deo legislatore institutum; altera vero posterior, & ex confesso injusta, legique adversa; nempe concubinatus, sive stuprum, quod a malignis introductum est dæmonibus „ „.

S. Ambrosius, lib. 1. *De Abraham*, cap. 7. „ „ Habet (*inquit*) omnis viri, mulierisque concubitus, nulla legitimi matrimonii sorte celebratus, suam culpam. Nulli licet scire mulierem, præter uxorem. Ideoque conjugii tibi datum est jus, ne in laqueum incidas, &

& cum aliena muliere delinquas... Tolerabilior eſt, ſi lateat culpa, quam ſi culpæ uſurpetur auctoritas. Nec hoc ſolum eſt adulterium, cum aliena peccare conjuge, ſed omne, quod non habet poteſtatem conjugii „ „.

S. August. Serm. 392. alias 49. inter Homil. 50. „ „ Audite chariſſimi membra Chriſti, & matris catholicæ filii. Quod dico Competentibus, audiant Fideles; quod dico Fidelibus, audiant Competentes; quod dico Competentibus, & Fidelibus, audiant pœnitentes; quod dico Fidelibus, Competentibus, & pœnitentibus, audiant Cathecumeni, audiant omnes; omnes timeant, nemo contemnat. Sit mihi in conſolationem veſter auditus, ne ſit vobis in teſtimonium dolor meus. Competentibus dico, fornicari vobis non licet. Sufficiant vobis, aut uxores, aut nec uxores: Concubinas vobis habere non licet. Audiat Deus, ſi vos ſurdi eſtis; audiant Angeli ejus, ſi vos contemnitis: Concubinas vobis habere non licet. Et ſi non habetis uxores, non licet vobis habere concubinas, quas poſtea dimittatis, ut ducatis uxores; quanto magis damnatio vobis erit, ſi habere volueritis & concubinas, & uxores „ „?

Et lib. *De Bono Conjugali*, cap. 14. „ „ Itaque (*inquit*) ſi forte, quod utrum fieri poſſit ignoro, magiſque fieri non poſſe exiſtimo; ſed tamen ſi forte ad tempus adhibita concubina filios ſolos ex eadem commixtione quæſierit; nec ſic iſta conjunctio, vel earum nuptiis præponenda eſt, quæ veniale illud operantur. Quid enim ſit nuptiarum conſiderandum eſt, non quid nubentium, & immoderatius nuptiis utentium. Neque enim ſi agris inique, ac perperam invaſis ita quiſque utatur; ut ex eorum fructibus largas eleemoſynas faciat, ideo rapinam juſtificat; neque ſi alius ruri paterno; vel juſte quæſito avarus incumbat, ideo culpanda eſt juris civilis regula, qua poſſeſſor legitimus factus eſt. Nec tyrannicæ factionis perverſitas laudabilis erit, ſi regia clementia tyrannus ſubditos tractet; nec vituperabilis ordo regiæ poteſtatis, ſi

Rex

Rex crudelitate tyrannica sæviat. Aliud est namque injusta potestate juste velle uti, & aliud est justa potestate injuste uti. Ita nec concubinæ ad tempus adhibitæ, si filiorum causa incumbant, justum faciunt concubinatum suum; nec conjugatæ, si cum maritis lasciviant, nuptiali ordini crimen imponunt „„.

S. Leo Epist. 2. alias 92. ad *Rusticum* Narbonensem Episcopum, inquisitioni quartæ, quintæ, & sextæ illius respondens: „„ Non omnis mulier (*inquit*) juncta viro, uxor est viri, quia nec omnis filius hæres est patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos sunt legitima, & inter æquales, multo prius hoc ipsum Domino constituente, quam initium romani juris existeret. Itaque aliud est uxor, aliud concubina; sicut aliud ancilla, aliud libera... Unde cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, ut præter sexuum conjunctionem haberet in se Christi, & Ecclesiæ Sacramentum; dubium non est, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium. Igitur cujuslibet loci Clericus, si filiam suam viro habenti concubinam in matrimonium dederit, non ita accipiendum est, quasi eam conjugato dederit, nisi forte illa mulier, & ingenua facta, & dotata legitime, & publicis nuptiis honestata videatur... Paterno arbitrio viris injunctæ carent culpa, si mulieres, quæ a viris habebantur, in matrimonio non fuerunt, quia aliud est nupta, aliud concubina... Ancillam a thoro abjicere, & uxorem certæ ingenuitatis accipere, non duplicatio conjugii, sed profectus est honestatis „„.

REGULA VI.

Absolvi sacramentaliter non debet concubinarius, nisi concubinam dimiserit, firmumque ad eam non redeundi propositum habuerit. Idemque ferendum judicium est de omnibus, qui in proxima peccandi occasione versantur; ipsis scilicet neganda est absolutio, nisi ab hujusmodi occasione reipsa, & ex animo recesserint.

Concubinarii non absolvendi, nisi concubinas dimiserint.

Peccati scilicet affectum non deposuerunt, qui proximam illud committendi occasionem dimittere nolunt, imo illam amant: *Qui enim amat periculum, in illo peribit* (inquit Spiritus sanctus, *Eccli.* 3.) Et Christi Domini præceptum aperte violant, qui cum in præclaro illo sermone coram discipulis in monte habito, quo christianæ disciplinæ summa continetur, præmisisset: *Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo*, statim subjunxit: *Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te; expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. Et si dextra manus tua scandalizat te, abscinde eam & projice abs te; expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam.* Quod documentum alia occasione repetendum duxit Christus, ut illius necessitatem discipulis inculcaret, *Matth.* 18. Cum enim præmisisset: *Væ homini illi, per quem scandalum venit;* statim adjecit: *Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & projice abs te; bonum tibi est ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quam duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te, bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Quod etiam legitur *Marci* 9. Quibus Christi Domini oraculis admonemur, peccandi occasiones procul a nobis removendas, & a personis quibuscum summa nobis necessitudo, & conjunctio est, vel quarum opera nobis non solum utilis est, sed quodammodo necessaria, esse omnino discedendum sub pœna damnationis æternæ, si nobis peccandi occasionem præbeant. Ita hunc locum explicant summo consensu SS. PP.

Matth. 5.

S. Hilarius, cap. 4. in Matthæum: „ „ Carere (*inquit*) non solum propriis vitiis, sed & extrinsecus incidentibus admonemur. Non enim ex caulis peccantium membrorum, corporis damna præce-

pta

pta funt ; dextro enim oculo non minus finifter erraret ; certe pes fenfu concupifcentiæ carens domino inutilis eft, in quem pœnæ caufa non incidet. Sed quia diverfa invicem membra, corpus tamen omnes unum fumus, abjicere a nobis, vel potius eruere propinquitates chariffimorum nominum admonemur, fi in illis aliquid tale cernamus, ne in confortium criminis eorum de familiaritate veniamus; rectius utilibus, & maxime neceffariis, tanquam oculi, & pedis membris carentes, quam ufque in focietatem gehennæ, vitiofæ propinquitatis teneamus affectu „ „.

S. Pacianus, Epift. 3. ad *Sympronianum* novatianum, qui in his Evangelii locis abutebatur, ut lapfos a pœnitentia repellendos effe probaret: „ „ Video (*inquit*) non de pœnitentibus dictum, fed de his, qui non folum ipfi in facinore perfeverant, verum etiam nos fcandalizare non definunt. Hi, quamlibet chari fint, relinquendi; quamlibet utiles, deferendi funt „ „.

S. Joan. Chryf., Hom. 17. in *Matthaum*, ait, Chriftum his verbis *Iram* fignificaffe, *qua in ejufmodi feminas uti debemus.* Et idcirco fubjunxiffe; *fi oculus tuus dexter fcandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Ne enim diceres: „ „ Quid igitur, fi propinqua fit, fi aliqua mihi neceffitudine conjuncta? Propterea ifta mandavit, cum utique non de membrorum difturbanda compage differat; abfit. Nufquam enim carnis crimen adeffe enuntiat, fed utique malum arguit voluntatis... Quod fi membris ifta loqueretur, nequaquam vel de uno, vel de dextro id oculo, fed indifferenter de utroque. Qui enim dextro fcandalizatur oculo, haud dubium quin idipfum etiam patietur de finiftro. Quam igitur ob caufam dextrum pofuit, & manum adjecit? Ut fcilicet difceres, non de membris effe fermonem, fed de his potius, qui nobis familiaritate junguntur. Et fi igitur tantum aliquem diligas, ut eo dextri oculi utaris vice; aut ita tibi quempiam effe utilem putes, ut eum dexteræ manus ducas loco, & hi tamen animæ tuæ for-

fortassis incommodent; etiam istos (inquit) a te abscinde. Et diligentius vim ipsam sermonis examina. Non enim dixit, a talium societate discede; sed maximam separationem indicans: *Erue* (inquit) *& projice abs te.* Deinde quia satis severe præceperat, lucrum ex utroque ostendit: *Expedit enim tibi* (inquit) *ut pereat unum membrorum tuorum, ac non totum corpus tuum mittatur in gehennam.* Cum enim nec seipsum certe salvet, qui tibi fuerit adjunctus, & te perditionis suæ socium faciat; quæ tandem illa humanitas sit, utrumque demergi, cum liceat vel unum separatione servare? ... Et idcirco non ait tantummodo: *Erue*, sed, *Projice* (inquit) *abs te*; ut eum nunquam recipias ulterius, si, qualis fuerat, perseverat. Hoc enim modo & illum majori crimine liberabis, & te a perditione salvabis. Ut autem manifestius commodum istius legis aspicias, si placet etiam in corpore, ex gr. id quod dictum est, requiramus. Si enim daretur electio, unumque esset necessarium e duobus, videlicet, aut cum ambobus oculis in foveam ruere, atque ibidem perire; aut etiam absque uno oculo reliquum salvare corpus; putasne e duobus suscipere non malles secundum? Istud omnibus absque ambiguitate perspicuum est; non enim hoc esset odio habentis oculum, sed corpus reliquum diligentis. Hoc etiam in viris consideretur, & feminis. Si qua enim tibi noceat amando, incurabilisque permaneat; & te omni peste, dum sic abscinditur, liberabit; & ipsa a majoribus est erepta peccatis, non jam ultra cum suis malis etiam crimen tuæ perditionis admiscens „ „.

Non absolvendi nisi qui proximas occasiones peccandi dimiserint.

S. August. lib. I. *De Sermone Domini in monte*, cap. 13. „ „ Hic vero (*inquit*) magna opus est fortitudine ad membra præcidenda. Quidquid enim est, quod significat oculus, sine dubio tale est, quod vehementer diligitur. Solet enim & ab eis, quæ vehementer volunt exprimere dilectionem suam, ita dici, diligo eum ut oculos meos, aut etiam plus, quam oculos meos. Quod autem additum est, *dexter*,

ter., fortasse ad augendam vim dilectionis valet. Quamquam enim ad videndum isti oculi corporis communiter intendantur, & si ambo intendantur, æqualiter possint; amplius tamen formidant homines dextrum amittere. Ut iste sit sensus: Quidquid illud est, quod ita diligis, ut pro dextro oculo habeas, si scandalizat te, id est, si tibi impedimento est ad veram beatitudinem, erue illud, & projice abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unum horum, quæ ita diligis, ut tanquam membra tibi hæreant, quam ut totum corpus tuum eat in gehennam „ „.

Merito itaque hæc Propositio ab Academiis celeberrimis, & ab Episcopis gallicanis, & ab *Alexandro VII.* Pontifice maximo damnata est; „ „ Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, dum deficiente illa nimis ægre vitam ageret, & aliæ epulæ concubinarium magno tædio afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur „ „. Propositio damnata.

REGULA VII.

Lethalis peccati rei sunt, & Absolutionis incapaces, qui lenocinium exercent, quamdiu in voluntate, & occasione infame illud commercium exercendi perseverant.

Gravius est ipsorum, quam meretricum, & fornicatorum, vel adulterorum crimen, cum infelices feminas ad crimen illiciant, illisque auctores sint flagitii, & viris ad fœdam voluptatem explendam absque voluptatis carnalis sensu cooperentur; sicque dæmonis officio fungantur. Hinc *Tertullianus*, lib. *De Idololatria*; cap. 11. „ „ Nam quod ipsam carnem meam a lupanaribus segregavi, agnosco me neque lenocinium, neque id genus lucrum alterius causa exercere posse. Sed & homicidii interdictio ostendit mihi lanistam quoque ab Ecclesia arceri; neque per se non faciet, quod faciendum aliis subministrat „ „. Adversus infame illud hominum genus editus est Trullanæ Synodi Ca-

non 86. quo ſtatutum eſt: „ Eos, qui ad animarum „ lapſum meretrices cogunt, & alunt; ſi ſint quidem „ Clerici, deponi; ſi vero laici, ſegregari „. His Communionem nec in fine dandam cenſuit Illiberitana Synodus, Can. 12. ut peſtem illam, quæ in Hiſpania graſſabatur, ſeveriore diſciplina, & acriore remedio compeſceret. „ „ Mater (*inquit*) vel parentes, vel quælibet Fidelis, ſi lenocinium exercuerit, eo quod alienum vendiderit corpus, vel potius ſuum, placuit eam nec in fine accipere Communionem „ „.

Diſciplinæ iſtius ſeveritas poſtea temperata eſt, & ad duos annos pœnitentiæ redacta; ſed tamen laudatum eſt Illiberitanæ Synodi Decretum ad gravitatem criminis oſtendendam, ut conſtat ex pœnitentiali *Theodori* Cantuarienſis Archiepiſcopi, & ex *Burchardo Wormatienſi*, lib. 19. c. 278. Lenones ultimo ſupplicio afficiendos *Juſtiniano* Imperatori placuit, quem *Theodoræ Auguſtæ* ſuaſu ſodalitia meretricum, & lenonum ſubſtuliſſe, refert *Procopius*, L. 1. *De Ædificiis Juſtiniani*. Gravius enim iſtud crimem, turpius, & reipublicæ exitialius jure exiſtimavit, quam pecuniaria furta, & latrocinia, cum caſtitas, cujus furtum, & latrocinium eſt, ſit pecuniis, & temporalibus omnibus bonis pretioſior, animæque, & corporis theſaurus. Unde peſtiferos illos caſtitatis vaſtatores, & vetulas ſeductrices mulierum, turpeque commercium exercentes, Eccleſia, Principeſque chriſtiani graviſſimis pœnis affecerunt. Hujus criminis, & illati ab infamibus hujuſmodi perſonis proximo nocumenti gravitatem collige ex illis *Tertulliani* verbis, *Apologetici* cap. ult. Ethnicos alloquentis: „ „ Probatio eſt innocentiæ noſtræ iniquitas veſtra. Ideo nos hæc pati Deus patitur. Nam, & proxime ad lenonem damnando chriſtianam, potius, quam ad leonem, confeſſi eſtis labem pudicitiæ apud nos atrociorem omni pœna, & omni morte reputari „ „.

Novella Conſt. 14. tit. 1. De Lenonib.

Chriſtianos Principes, & magiſtratus ad hanc luem depellendam excitare debet præclarum *Florenti* Præfecti prætoris exemplum; quod a *Theodoſio* Imperatore

tere merito laudatum est, & ad memoriam posteritatis sempiternam transmissum novella constitutione 18. Cum scilicet lenones illata in ærarium publicum annis singulis tributi nomine ingenti pecuniæ summa, exercendi lenocinii libertatem obtinuissent, vir illustris proprium patrimonii fundum ærario obtulit, ex cujus redditibus posset accedere, quod pessimum illud genus consueverat pensitare; sicque rempublicam a pudendæ turpitudinis labe, atque ignominia liberavit. *Theodosius* enim illustris Præfecti liberalitatem, & providentiam gratam habens, lenones verberum, & exilii pœnis damnavit.

Eamdem vigilantiam, eumdemque zelum in magistratibus ad tantam turpitudinem ab hoc regno christianissimo depellendam postulat Ecclesia gallicana in conventu Melodunensi congregata, tit. de publicorum criminum correctione. „ „ Rogandi judices, & magistratus, ut ejus criminis convictos, emendandos, & corrigendos curent; focarias nullas patiantur inultas, ne modicum fermenti totam massam corrumpat, & dissipatis lupanaribus publicis tanta colluvies honestissimas quasque familias inhonestet, & corrumpat. Ab iis Principibus, & Magistratibus etiam petimus, ut istiusmodi impudicis mulieribus omnis auri, argenti, & serici usus interdicatur. Indecens enim est impudica, & inverecunda scorta, pudicarum, ac honestarum ornamento mulierum honorari. Omnes ex lenocinio quæstum facientes procul exilio amandent „ „. Idem *S. Carolus Borromæus* edixit in Conc. Mediol. 1. p. 2. tit. *de Meretricibus, & Lenonibus.*

Lenocinii autem rei sunt, qui mulierum ingenuarum, aut juvenum animos, vel muneribus vel blanditiis, vel consilio, vel quibusvis malis artibus ad fœdos amores pelliciunt, & turpium voluptatum conciliatores, vel conciliatrices existunt. *S. Antonini* verbis minus quidem elegantibus, sed sententiosis id exprimam. „ „ Mediatores in hujusmodi de turpibus, qui portant ambassiatas de talibus materiis, sive

viri, sive mulieres, vel qui persuadent, vel qui deferunt literas scienter in istis etiam honesta continentes, sed ad contrahendam malam amicitiam, nulli dubium, quin peccent mortaliter. Digni enim sunt morte æterna, videlicet non solum, qui faciunt hujusmodi, sed etiam qui consentiunt facientibus (*Rom.* 1.) Unus autem modus consensus est per cooperationem, ut hoc, & multo magis mittentes ipsas literas, & scienter recipientes, & legentes „ „.

REGULA VIII.

Lethalis peccati rei sunt patres, & matres, nec absolvi sacramentaliter debent, qui filios, aut filias scortantes non prohibeant a scelere.

Mandatum enim Dei violant, Eccl. cap. 7. exaratum; *Filiæ tibi sunt? Serva corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad illas. Trade filiam tuam, & grande opus feceris, & homini sensato da illam.* Et cap. 42. *Filia patris abscondita est, vigilia, & solicitudo ejus aufert somnum, ne forte in adolescentia sua adultera efficiatur, & cum viro commorata odibilis fiat; nequando polluatur in virginitate sua, & in paternis suis gravida inveniatur, aut certe sterilis efficiatur. Super filiam luxuriosam confirma custodiam; ne quando faciat te in opprobrium venire inimicis, a detractione in civitate, & abjectione plebis, & confundat te in multitudine populi.*

Confirmatur ex *Eliæ* Cretensis Metropolitæ responsis ad interrogationes *Dionysii* monachi, insertis lib. 5. juris Græco-Romani. „ „ Quantum autem ad illud pertinet (*inquit*) an oporteat Sacerdotes suscipere oblationes patrum illorum, quibus scientibus filii in potestate positi scortantur, necne? (Hæc enim tua interrogatio quarta.) Ajo, si scortantium, nec a scortatione recedentium admittendæ sunt, & patrum etiam omnino, quorum permissu liberi scortantur. Nam non vetare scientes, sed tacere, permittere proculdubio est. Quod si non illud, hoc quo-

nam modo? Atqui scortantium non sunt admittendæ; nec igitur eorum, qui conscii participant. Conscium autem, & participem esse patrem perspicuum est. Eo enim illud pertinet: Si conspiciebas furem, cum eo concurrebas, & cum mœcho partem tuam ponebas. Et in septuagesimo primo Canone magni Basilii, qui his verbis pronuntiant: Conscius cum unoquoque delinquentium, non confessus, sed convictus, tanto tempore sub pœna erit, quanto is, qui est mali auctor, emendatur. Quamquam hic in filio, qui sciente patre scortatur, plus quidpiam conspicitur, quam de quibus dictum est. Adeo enim subjecti sunt patribus filii, ut neque legitimæ uxori sine illorum consensu conjungi possint. Nuptiæ enim sine iis, qui habent in potestate coeuntes (ut iterum Magnus ille inquit quadragesimo secundo Canone) sunt scortationes... Si hæc igitur ita se habent, quis horum patrem pœna scortantium eximet? Ideoque, & hic quemadmodum filius, erit excommunicatus; quia cum posset prohibere, aut aliter legitimo elocare matrimonio, nihil horum fecerit. Quonam autem modo non magis Deum exacerbabit, qui cum peccati causam non præcidat, oblationibus, & precationibus placari Deum arbitratur? Idem enim faceret cum iis, qui iniquitatem commiserunt, & injuste parta possident, sed maleficiorum remitti sibi pœnam a judice muneribus deprecantur. Hi enim talia deprecantes, acerbiorem omnino sibi potius reddent judicem „„.

REGULA IX.

Lethalis peccati rei sunt, qui domos suas meretricibus, vel lenonibus scientes locant; nec debent absolvi, donec infames illos conductores, vel conductrices expulerint.

Qui enim domos suas hujusmodi pestibus locant, participes sunt lenocinii, turpisque commercii conniventia sua, & favore, participes sunt & scan-

ſcandali, quod toti viciniæ creatur. Hinc gravem pœnam illis leges ipſæ civiles infligunt, ut conſtat ex novella Conſtitutione 14. *Juſtiniani*, tit. *De Lenonibus*, cujus hæc ſunt verba; „ „ Si quis autem patiatur in ſua domo quemdam lenonem, & hujuſmodi præpoſitum operationis habere, & hæc denuntiata, cognoſcens, non etiam domo ſua expulerit; ſciat ſe & decem librarum auri ſuſtinere pœnam, & circa ipſam periclitaturum habitationem „ „.

REGULA X.

Stuprum gravius peccatum eſt fornicatione ſimplici.

Stuprum. Virginis enim ſub cuſtodia parentum exiſtentis defloratio ſingularem involvit deformitatem: „ „ Tum ex parte puellæ, quæ ex hoc, quod violatur, nulla pactione conjugali præcedente, & impeditur a legitimo matrimonio conſequendo, & ponitur in via meretricii, a quo retrahebatur, ne ſignaculum virginitatis amitteret; tum etiam ex parte patris, qui de ejus cuſtodia ſolicitudinem gerit, ſecundum illud Eccl. 42. *Super filiam luxurioſam confirma cuſtodiam, ne quando faciat te opprobrium venire inimicis* „ „. Ita *S. Thomas*, 2. 2. qu. 154. art. 6.

Nec refert, ſi puella, & ejus parentes conſentiant; illicitus enim hujuſmodi conſenſus ſtupri deformitatem non tollit; peccant ſiquidem tam ſtuprator, quam puella contra naturalem ordinem, ſecundum quem ſignaculum virginitatis integrum, & inviolatum in puella ſervari debet, donec matrimonio conjuncta ſit. Quamobrem ſicut non tollitur adulterii deformitas, cum mulier conjugata, conſentiente marito, ſui corporis copiam alteri faciat; quia peccat contra fidem conjugalem; ita non tollitur ſtupri deformitas, cum virgo conſentientibus parentibus ſeipſam amaſio proſtituit; quia non ſolum fornicatur, ſed etiam virginalis integritatis jacturam facit contra ordinem lege naturali, ac divina conſtitutum.

Ex his ſequitur, circumſtantiam virginitatis in

Con-

Confessione sacramentali a femina exprimi debere, quæ carnalem copulam desideravit, aut ejus cogitatione sponte, ac libere delectata est, vel osculis libidinosis, tactibus impudicis, aut pollutione voluntaria se contaminavit, aut quæ primo cum viro commixta est extra legitimum matrimonium; & similiter a viro, qui virginem corrupit, vel impudice tetigit, aut osculatus est, aut concupivit, aut denique de copula cum virgine cogitans, delectationi consensit. Illa enim circumstantia speciem peccati mutat, novamque his actibus deformitatem tribuit.

REGULA XI.

Gravius peccatum est, cum puella illata vi opprimitur, vel consensus ejus in stuprum incusso metu, vel dolo extorquetur, quam si blanditiis, & importunis precibus delinita in scelus pelliciatur.

Gravior enim nolenti, vel deceptæ puellæ, quam volenti fit injuria; quamvis dici non possit, nullam volenti injuriam fieri, quia non est domina sui corporis, nisi ad usus legitimos. Unde quemadmodum gravis injuriæ in proximum reus est, qui perire volentem interficit, sicut adolescens ille Amalecithes, qui Saulem Regem gladio suo incubantem, ab ipso rogatum se occidisse gloriatus est, 2. *Regum* cap. 1. ita gravem puellæ infert injuriam, qui virginitatem ejus delibat, corporisque ipsius integritatem violat, quamvis ipsa consentiat, imo sponte se offerat; sed gravius tamen, ut dixi, crimen illius est, qui opprimit invitam.

REGULA XII.

Puella consensus in stuprum convincitur, si non clamaverit, cum posset, domesticorum, aut vicinorum auxilium contra pudicitiæ suæ aggressorem violentum imploratura.

Nititur hæc Regula Scripturæ sacræ auctoritate, Deuter. 22. *Si puellam virginem desponderit vir,* *&*

& invenerit eam aliquis in civitate, & concubuerit cum ea, educes utrumque ad portam civitatis illius, & lapidibus obruentur; puella, quia non clamavit, cum esset in civitate; vir, quia humiliavit uxorem proximi sui, & auferes malum de medio tui. Sin autem in agro repererit vir puellam, quæ desponsata est, & apprehendens concubuerit cum ea, ipse morietur solus; puella nihil patietur, nec est rea mortis; quia sicut latro consurgit contra fratrem suum, & occidit animam ejus, ita & puella perpessa est. Sola erat in agro; clamavit, & nullus adfuit, qui liberaret eam. Id ita explicat *Philo*, ut locus frequentioris exempli causa sit positus, non quod ex eo solo semper finienda sit controversia. Potest enim, ut ille lib. *De specialibus Legibus* disserit, & in urbe aliqua vim pati occluso ore, vel incusso metu mortis prohiberi, ne clamet; & in agro aliqua consentire in stuprum.

Ex hac Regula patet, quale judicium ferendum sit de hac propositione cujusdam recentioris auctoris.

„ „ In hac vi, & metu infamiæ, mortisque poterat Susanna dicere: Non consentio actui, sed patiar, & tacebo, ne me infametis, & adigatis ad mortem... Forte Susanna id vel nesciebat, vel non cogitabat; sic enim honestæ, castæque virgines putant se esse reas, seque consentire lenonibus, si non clamore, manibus, totisque viribus resistant. Potuisset Susanna in tanto periculo infamiæ, & mortis negative se habere, & permittere in se eorum libidinem, modo interno actu in eam non consensisset; sed eam detestata, & execrata fuisset, quia majus est bonum vita, & fama, quam pudicitia; unde hanc pro illa exponere licet „ „.

Hanc propositionem merito damnatam a Conventu generali Cleri gallicani anno millesimo septingentesimo, ut *temerariam, scandalosam, castarum aurium offensivam, erroneam, & legi Dei contrariam*, compertum est.

REGULA XIII.

Qui virginem illata vi, aut gravi metu incusso, vel importunis precibus, falsis persuasionibus, & pollicitationibus, aut futuri matrimonii promissione vera, vel simulata, compulit, aut pellexit ad stuprum, eam ducere tenetur, aut certe ita dotare, ut alteri honorifice, & suæ conditioni congruenter collocari valeat in matrimonium. Tenetur etiam satisfacere parentibus puellæ, in quos redundat ejus dedecus.

Habet enim stuprum duplicem injuriam annexam unam quidem ex parte virginis; quam etsi non vi corrumpat, tamen seducit, & sic tenetur ei satisfacere. Unde dicitur Exod. 21. *Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit eam uxorem. Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt.* Aliam vero injuriam facit patri puellæ. Unde & ei secundum legem tenetur ad pœnam. Dicitur enim Deut. 22. *Si invenerit vir puellam virginem, quæ non habet sponsum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res ad judicium evenerit; dabit, qui dormivit cum ea; patri puellæ quinquaginta siclos argenti, & habebit eam uxorem, quia humiliavit illam; nec poterit dimittere eam cunctis diebus vitæ suæ.* Et hoc dico; *ne videatur ludibrium fecisse*, ut ait *S. August.* q. 34. in *Deuteronomium.* Ita *S. Thomas*, 2. 2. q. 54. art. 6. ad tertium. Cum autem stuprator spe, ac promissione futuri matrimonii puellam ad stuprum illexit, eam omnino ducere tenetur, si ipsa, & pater illius voluerint; si vero noluerint, tenetur (ut dixi) eam dotare; idque sub reatu peccati mortalis; sive sincera fuerit, sive simulata matrimonii promissio. Si enim sincera fuit, verus fuit contractus, quem infelix puella complevit, adeoque & stuprator complere tenetur; si vero simulata fuerit promissio, doli reus est; nemini autem fraus sua patrocinari debet, sive dolus.

Refertur cap. Si reduxerit, Extra, De Adulteriis, & stupro.

Id confirmatur ex cap. *Pervenit*, Extra, *De Adulteriis*, *& stupro.*

Exceptiones tamen aliquas communi consensu statuunt Theologi. Si enim tanta sit conditionis disparitas, ut puella prospicere potuerit, ac debuerit, sese ad nuptias tam sublimes pervenire non posse, utpote quæ sit infimæ sortis, vir autem nobilitatis primariæ; ipsa pauper, vir opibus potens, non censetur in errorem inducta; unde illam ducere non tenetur, sed tantum dotare, prout ipsius conditioni congruit, aut dotem augere, ut perinde collocetur, ac si virgo esset.

Secundo, si constuprata puella sese alteri prostituerit, vel si affirmanti se esse virginem, stuprator promisit matrimonium, ut ea frueretur, & tamen virginem non esse deprehendit; eam ducere non tenetur; ipsa enim illusit viro. Quamobrem fraus illi sua patrocinari non debet. Illam tamen dotare tenetur sub reatu peccati mortalis, si famæ sit integræ, publicaque opinione, ut virgo habeatur. Si autem famæ integræ antea non erat, aut legitimis documentis probetur eam virginem non fuisse, cum ad ipsam accessit, ad dotem solvendam, vel ad satisfactionem aliquam non tenetur.

Tertio, si vir aliam duxerit, aut aliud impedimentum canonicum habeat, eam ducere non tenetur. Has exceptiones maxima ex parte affert *S. Thomas*, q. 46. Supplementi, art. 2. ad quartum. „„ In tali casu (*inquit*) sponsus, antequam aliam duxerit, tenetur eam ducere in uxorem, si sint æqualis conditionis, vel si sponsa sit melioris conditionis. Sed si aliam duxerit, jam factus est impotens ad solvendum illud, ad quod tenebatur, & ideo sufficit, si ei de nuptiis provideat; & ad hoc etiam non tenetur (ut quidam dicunt) si sponsus sit multo melioris conditionis, aut aliquod signum fraudis evidens fuerit; quia præsumi probabiliter potest, quod sponsa non fuerit decepta, sed decipi se finxerit „ „.

Quarto, si gravia scandala, vel mala non levia, ut

ut cædes, familiarum dissidia, jactura dignitatis, bonorum temporalium amissio, exhæredationis, subversio fidei, vel corruptela morum, vel infamia, ex matrimonio probabiliter oritura timeantur, puellam ducere non tenetur stuprator, etsi fidem illi obstrinxerit, sed tantum damna sarcire.

Quinto, si virginem leviter rogatam, & ultro consentientem corrupit, nec ipsam ducere tenetur, nec dotare. Tenetur tamen satisfacere patri puellæ, cui gravem intulit injuriam, ut custodi virginitatis.

Sexto, si puella per vim, aut fraudem constupratam facile nupserit, & tam bene collocata fuerit, ac si virgo esset, ad nullam compensationem tenetur stuprator, nisi maritus corruptam fuisse deprehendat, ipsamque propterea relinquat, aut male excipiat.

REGULA XIV.

Qui puellam vi, metu, fraude, mendaciis ita solicitavit ad stuprum, ut infamia propterea notata sit, ac si constuprata fuisset; quamvis eam non constupraverit, tenetur sarcire damnum, vel eam ducendo, vel dotando, ut convenienter nubat.

Culpa namque solicitatoris impeditur a convenientis matrimonii consecutione. Si vero ipsum lubens admiserit, ejusque blanditiis faciles aures accomodaverit, non tenetur sarcire damnum; quod imprudens, & levis puella, nec omnino casta, sibi ipsa intulit.

REGULA XV.

Qui voto simplici obstrictus, puellam ad stuprum pellexit matrimonii promissione, ipsam ducere absolute non tenetur; sed tantum ipsam dotare.

Potior enim, & strictior est obligatio voti Deo nuncupati, quam promissi hominibus facti; neque compensanda est injuria homini illata irrogando injuriam Deo, & violando fidem ipsi datam. Rationes tamen graves urgere possunt, quibus obligetur

ad

ad remissionem voti a summo Pontifice postulandam, nimirum ut grave scandalum, vel alia mala merito formidanda vitentur, vel quia continentiam servare facile non potest.

REGULA XVI.

Adulterium luxuriæ species est ab aliis distincta, novamque deformitatem includens.

Adulterium

Hoc enim crimine, quod *Nefas, & iniquitas maxima, & ignis usque ad perditionem devorans, & eradicans omnia genimina*, Job. 31. dicitur, dupliciter contra castitatem, & humanæ generationis bonum peccatur. Primo quidem quatenus vir. „ „ Accedit ad mulierem non sibi matrimonio copulatam; quod requiritur ad bonum prolis propriæ educandæ. Alio modo, quia accedit ad mulierem alteri per matrimonium copulatam; & sic impedit bonum prolis alienæ „ „ (inquit *S. Thom.*) Idem esto de muliere adultera judicium. Unde *Eccl.* 23. criminis ab ea commissi gravitas ex triplici capite petitur; primo, ex divinæ Legis violatione, qua mœchia expresse prohibetur: *Non Mœchaberis.* Secundo, ex injuria viro illata, cui datam fidem frangit, & ejus prolem incertam facit. Tertio, ex damno legitimis filiis illato, aut certe legitimis hæredibus; adulterio siquidem suo efficit, ut hæreditas, vel certa ejus portio legitimis filiis, & hæredibus debita colligatur a nothis, & adulterinis. *Omnis homo, qui transgreditur lectum suum... erit dedecus omnibus, eo quod non intellexerit timorem Domini. Sic & mulier omnis relinquens virum suum, & statuens hæreditatem ex alieno matrimonio. Primo enim in Lege altissimi incredibilis fuit: Secundo, in virum suum deliquit: Tertio, in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit sibi.* Tum de pœna illius, ex qua conjicere licet criminis gravitatem, subdit Spiritus sanctus: *Hæc in Ecclesiam adducetur, & in filios ejus respicietur. Non tradent filii ejus radices, & rami ejus non dabunt fructum. Derelinquet in maledictum memoriam*

Secunda Secundæ, q. 154. ar. 8.

Adulterii gravitas ex triplici capite.

Adulterii pœna.

riam ejus, & dedecus illius non delebitur. Quam grave crimen esset adulterium, sola naturæ lex gentes ipsas docuit. Cum enim *Isaac* orta fame Geraram in Palæstina profectus esset, ac *Rebeccam* uxorem sororem suam esse dixisset; Rex *Abimelech* rei veritate perspecta Patriarcham his verbis increpuit: *Perspicuum est, quod uxor tua sit; cur mentitus es eam sororem tuam esse? Quare imposuisti nobis? potuit coire quispiam de populo cum uxore tua, & induxeras super nos grande peccatum. Præcepitque omni populo dicens: Qui tetigerit hominis hujus uxorem, morte morietur.* Genes. 26. Pœna capitis in adulteros lege veteri sancita est, Lev. 20. *Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum conjuge proximi sui, morte moriantur & mœchus & adultera.* Quæ lex *Deut.* 22. repetitur. Ad juge miraculum edendum, ut convinceretur, plecteretur que mulier adulterii suspecta, & rea, populo judaico se Deus obstrinxit, ut patet ex lege, & sacrificio Zelotypiæ, cujus ritum legimus Num. 5. *Qui adulter est, propter cordis inopiam, perdet animam suam* (inquit Salomon Prov. 6.) *Turpitudinem, & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur.* De sceleris hujus ultione legitur Jer. 5. *Mœchati sunt, & in domo mulieris luxuriabantur, equi amatores, & emissarii facti sunt; unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat. Nunquid super his non visitabo; dicit Dominus, & in gente tali non ulciscetur anima mea?* Judicium Dei adulteris imminens denuntiat Apostolus ad Hebræos 13. *Honorabile* (inquit) *connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Fornicatores enim, & adulteros judicabit Deus.* Romano jure adulteri capitali pœna plexi. Par in homicidium, adulterium, & maleficium a Constantino, ejusque filiis pœna decreta est, L. 1. *De pœnis, Cod. Theod.* L. 1. *De Indulgentia criminum, &* L. 4. *Quorum appellationes non recipiuntur.* Quin etiam parricidarum pœnæ hac postrema lege adulteris communes factæ: „ Cum pari, similique ratione sacrilegos nuptiarum, tanquam manifestos „ parricidas, insuere culeo vivos, vel exurere, judi-

„ cantem oporteat „. Sacrilegos nuptiarum vocat, quasi sacri, sanctissimique fœderis nuptiarum, quod Sacramentum est conjunctionis Christi cum Ecclesia, violatores. Plures olim Africanæ Ecclesiæ Episcopi Absolutionem sacramentalem adulteris, etiam in morte negarunt, non desperatione veniæ, sed rigore disciplinæ, ut refert *S. Cyprianus*, Ep. 52. „ „ Et quidem (*inquit*) apud antecessores nostros quidam de Episcopis isthic in provincia nostra dandam pacem mœchis non putaverunt, & in totum pœnitentiæ locum contra adulteria clauserunt; non tamen a Coepiscoporum suorum collegio recesserunt, aut catholicæ Ecclesiæ unitatem vel duritiæ, vel censuræ suæ obstinatione ruperunt „ „. Adulterium cum homicidio, & idololatria, publicæ pœnitentiæ legibus subditum fuit, quamdiu sanctissima illa disciplina in Ecclesia viguit. Adulteros postquam Eucharistiæ Viatico in mortis discrimine donati fuerant, si in pristinam sanitatem restituti rursus mœcharentur, in perpetuum a communione arcendos sanxit Hispaniensis Ecclesia, Concilii Illiberitani can. 47. „ „ Si quis fidelis habens uxorem, non semel, sed sæpe fuerit mœchatus, in fine mortis est conveniendus; quod si se promiserit cessaturum, detur ei communio. Si resuscitatus, rursus fuerit mœchatus, non edat ulterius de Communione pacis „ „.

REGULA XVII.

Gravius crimen est adulterium conjugati cum uxore aliena, quam cum soluta muliere.

Adulterium Uno enim eodemque facinore duplex proximo infertur injuria; suæ namque conjugi, & marito mulieris, quicum peccat, injuriam facit; suum, & alienum violat matrimonium. Quamobrem in Confessione sacramentali circumstantiam illam aperire necesse est; sicut, si quis uno ictu duos homines occiderit, utrumque homicidium confiteri tenetur.

RE-

REGULA XVIII.

Viri adulterium gravius peccatum est adulterio mulieris.

Hanc Regulam statuit, & probat *S. August.* lib. 2. *De adulterinis Conjugiis*, cap. 8. „ „ Non solum (*inquit*) nihil volunt detrahere severitati; sed irascuntur insuper veritati, & loquuntur, atque respondent: Sed nos viri sumus; an vero sexus nostri dignitas hanc sustinebit injuriam, ut cum aliis feminis præter uxores nostras, si aliquid admittimus, in luendis pœnis mulieribus comparemur? Quasi non propterea magis debeant illicitas concupiscentias viriliter frœnare, quia viri sunt; quasi non propterea magis debeant mulieribus suis ad virtutis hujus exemplum se præbere, quia viri sunt; quasi non propterea minus debeant a libidine superari, quia viri sunt; quasi non propterea minus debeant lascivienti carni servire, quia viri sunt. Et tamen indignantur, si audiant adulteros viros pendere similes adulteris feminis pœnas; cum tanto gravius eos puniri oportuerit, quanto magis ad eos pertinet, & virtute vincere, & exemplo regere feminas, Christianis equidem loquor, qui fideliter audiunt; *Caput mulieris vir*: ubi se agnoscunt duces, illas autem comites esse debere; & ideo cavendum viro illac ire vivendo, qua timet, ne uxor sequatur imitando. Sed isti, quibus displicet, ut inter virum, & uxorem par pudicitiæ forma servetur, & potius eligunt, maximeque in hac causa, mundi legibus subditi esse, quam Christi, quoniam jura forensia non eisdem, quibus feminas pudicitiæ nexibus viros videntur obstringere; legant, quid Imperator Antoninus, non utique Christianus, de hac re constituerit; ubi maritus uxorem de adulterii crimine accusare non sinitur, cui moribus suis non præbuit castitatis exemplum; ita ut ambo damnentur, si ambos pariter impudicos conflictus ipse convicerit. *Tum relato Imperatoris edicto, subdit*: Si hæc observanda sunt pro-

pter decus terrenæ civitatis; quanto castiores quærit cœlestis patria, & societas Angelorum? Quæ cum ita sint, nunquid ideo minor est, ac non potius major, & pejor virorum impudicitia, quia inest illis superba, & licentiosa jactantia „ „?

Plura de adulterio dicemus ad 6. præceptum Decalogi.

REGULA XIX.

Sacrilegium distincta luxuriæ species est, malitiamque involvit singularem.

Sacrilegium.

Cum enim eo crimine res Deo consecrata polluatur, non solum fit injuria castitati, sed religioni. Hinc Clericos a castitate lapsos sacri Canones de suo gradu, ac ministerio in perpetuum dejecerunt; scilicet can. 25. ex iis, qui apostolici inscribuntur. Concil. Aurelianense 50. can. 9. Aurelianense 2. can. 8. Arausicanum 1. can. 23. Epaonense can. 22. post *Siricium* romanum Pontificem in Epist. ad *Himerium* Tarraconensem Episcopum, & *Joannes II.* romanus Pontifex in Epist. ad *Cæsarium* Arelatensem Episcopum in causa *Contumeliosi* Regiensis Episcopi: *Cæsarius* ipse in Oratione Epistolæ *Joannis II.* & Canonibus ab eo missis subjecta: „ „ Ecce (*inquit*) manifestissime constat quia secundum quod & tituli antiquorum Patrum a S. Joanne Papa transmissi, & trecentorum decem, & octo Episcoporum sententia, sed & Canones gallicani continere videntur, Clerici in adulterio deprehensi, aut ipsi confessi, aut ab aliis revicti, ad honorem redire non possunt „ „. Et *S. Greg.* lib. 3. Epist. 26. ad *Januarium* Episcopum Calaritanum scripta: „ „ Pervenit ad nos (*inquit*) quosdam de sacris Ordinibus lapsos, vel post pœnitentiam, vel ante, ad ministerii sui officium revocari; quod omnino prohibuimus, & in hac re sacratissimi quoque Canones contradicunt. Qui igitur post acceptum sacrum Ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit, sacro Ordine careat, ut ad Altaris ministerium ulterius

non

non accedat „ „. Quam disciplinam confirmat *S. Martinus* primus romanus Pontifex in Epist. ad *Amandum* Trajectensem Episcopum. Concil. Illiberitanum can. 19. Episcopos, Presbyteros, & Diaconos in peccatum carnis lapsos communione etiam in exitu privaverat. „ „ Episcopi (*inquit*) Presbyteri, & Diaconi, si in ministerio positi, detecti fuerint, quod sint mœchati, placuit propter scandalum, & propter profanum crimen, nec in fine eos communionem accipere debere „ „.

Depositionis pœna plectendos Clericos in peccatum carnis lapsos censuerat *S. Basilius* Epist. ad *Amphilochium*; can. 70. „ „ Diaconus (*inquit*) qui pollutus est in labris, & se eo usque peccasse confessus est, a ministerio prohibetur... Presbyter quoque. Si quid autem amplius peccasse quis deprehensus fuerit, in quocunque sit gradu, deponatur „ „. Quæ pœna sacrilegæ luxuriæ horrendam probat gravitatem. Luxuria sacrilega.

De monachorum, & monialium, a castitate, quam solemniter voverunt, deficientium crimine, & pœna; hæc habentur can. *Impudicas*, causa 27. quæst. 1. qui Triburiensis Concilii can. 6. est: „ „ Impudicas (*inquit*) detestabilesque personas monachorum, ac monacharum, quæ abjecto proposito sanctitatis, illicita, & sacrilega contagione se miscuerunt, & in abruptum conscientiæ desperatione perductæ de illicitis complexibus libere filios procreaverunt, a monasteriorum cætu, Ecclesiarumque conventibus eliminandas esse mandamus „ „. Et Concil. Andegavense anno 453. can. 5. Communione privandas statuit: *Quæ de virginitate sanctimoniali proprio crimine deciderunt.*

Innocent. I. Epist. 2. ad *Victricium* Rothomagensem Episcopum, cap. 12. de sacrilegio virginum, quæ solemni veli susceptione consecratæ fuerant, ita scribit: „ „ Quæ Christo spiritualiter nupserunt, & velari a Sacerdote meruerunt, si postea vel publice nupserint, vel se clanculo corruperint, non eas admittendas esse ad agendam pœnitentiam, nisi is, cui se junxerant, de seculo recesserit. Si enim de om-

omnibus hæc ratio custoditur, ut quæcunque vivente viro alteri nupserit, habeatur adultera, nec ei agendæ pœnitentiæ licentia concedatur; nisi unus ex eis fuerit defunctus; quanto & illa magis tenenda est, quæ ante immortali se Sponso conjunxerat, & postea ad humanas nuptias transmigravit „„?

De his vero quæ simplici virginitatis voto erant obstrictæ, & fidem Christo promissam violabant, hæc subdit can. 13. „„ Hæ vero, quæ necdum sacro velamine tectæ, tamen in proposito virginali semper manere promiserant, licet velatæ non sint, si forte nupserint, his agenda aliquanto tempore pœnitentia est, quia sponsio earum a Deo tenebatur. Nam si inter homines solet bonæ fidei contractus nulla ratione dissolvi, quanto magis ista pollicitatio, quam cum Deo pepigerit virgo, solvi sine vindicta non debet? Nam si Apostolus Paulus, quæ a proposito viduitatis defecerunt, dixit eas habere condemnationem, quia primam fidem irritam fecerunt; quanto magis virgines, quæ prioris promissionis fidem frangere sunt visæ „„?

S. Basilius, Epist. 2. Canonica ad *Amphilochiam*, can. 18. „„ Si vidua (*inquit*) gravissimo judicio subjecta est, ut quæ fidem in Christum irritam fecerit, quid de virgine putandum est, quæ est sponsa Christi, & sacrum vas Domino dedicatum? Magnum quid est peccatum, ancillam quoque, quæ clandestinis matrimoniis se dedit, stupri domum implere, & possessorem per malam vitam injuria afficere; sed multo est gravius sponsam fieri adulteram, & conjunctione cum sponso ignominia, & dedecore affecta, se incompetentibus voluptatibus tradere. Vidua itaque ut corrupta ancilla condemnatur; virgo vero adultera judicio subjicitur „„.

S. Cyprianus, Epist. 8. ad *Pomponium* inscripta: „„ Si superveniens maritus sponsam suam jacentem cum altero videat, nonne indignatur, & fremit, & per zeli livorem fortassis, & gladium in manum sumit? Quid Christus Dominus, & judex noster, cum vir-

virginem suam sibi dicatam, & sanctitati suæ destinatam, jacere cum altero cernit, quam indignatur, & irascatur? Et quas pœnas incestis hujusmodi conjunctionibus comminatur? *Et infra*: Si autem de eis aliqua corrupta fuerit deprehensa, agat pœnitentiam plenam, quia hæc hoc crimen admisit, non mariti sed Christi adultera est... Quod si obstinate perseverant, nec se ab invicem separant, sciant, cum hac sua pudica obstinatione nunquam a nobis admitti in Ecclesiam posse „ „. Eo gravius crimen est sacrarum Virginum violatio, seu profanus illorum amor, tactus, oscula, literulæ dulces, & blandæ ad ipsas, vel ab ipsis scriptæ, munuscula ultro citroque data quæ *Sanctus amor non habet*, & alia *Moritura castitatis indicia*, ut loquitur *S. Hier.* quo virginitatis status in Ecclesia sublimior est, & sanctior. „ „ Flos ille est ecclesiastici germinis, decus, atque ornamentum gratiæ spiritalis, læta indoles, laudis, & honoris opus integrum, atque incorruptum, Dei imago respondens ad sanctimoniam Domini, illustrior portio gregis Christi „ „ (*inquit S. Cyprianus* L. *De Disciplina, & Habitu Virginum.*)

Lege & *S. Ambrosium* L. *De Lapsu Virginis consecratæ.*

REGULA XX.

Gravius sacrilegium est, cum utraque persona sacra est, quam cum altera omnino secularis est, & profana.

Duplex enim consecratio violatur. Unde sicut gravius crimen esset ejus, qui calices duos ad usus profanos adhiberet, ac pollueret, quam ejus, qui unicum duntaxat violaret, eaque circumstantia in Confessione sacramentali necessario esset explicanda; ita gravius crimen est, quo duæ personæ sacræ violantnr, quam quo una; quia & suam consecrationem, & alienam quæque contaminat. Adeoque, & se Deo consecratam esse Confessario declarare Sacrilegii.

rare debet, nisi id noverit; & cum persona Deo pariter consecrata peccatum carnis commisisse, aut de ejus cogitatione delectatam fuisse cum deliberato consensu; aut tactibus impudicis, vel osculis libidinosis, aut verbis obscænis, ipsam solicitasse, exprimere necessario debet.

REGULA XXI.

Gravius sacrilegium est violatio voti solemnis quam simplicis.

Votum enim solemne spiritale veluti matrimonium est, quo sua corpora Deo reipsa tradunt, & consecrant voventes; votum autem simplex veluti sponsaliorum vim habet, quo fidem suam obstringunt Christo, quod alium sponsum non eligent. Quod discrimen ex Ep. *Innocentii I.* ad *Victricium* Rothomagensem supra laudata colligitur. Et „ „ Solemnitas voti consistit in quadam consecratione, seu benedictione voventis (*inquit S. Thomas*, 2. 2. *q.* 88. *art.* 11.) Et ideo votum solemne habet fortiorem obligationem apud Deum, quam votum simplex, & gravius peccat, qui illud transgreditur „ „. Quamvis utriusque voti transgressor peccet mortaliter (inquit idem S. Doctor art. 7. ejusdem quæstionis, in responsione ad primum) quamobrem non sufficit in Confessione sacramentali exprimere votum, quo reus ipse, vel ejus conscientia obstricta est, & econtra, sed omnino declarandum est, an votum simplex sit, vel solemne.

REGULA XXII.

Gravius sacrilegium est luxuria Sacerdotis, Diaconi, vel Subdiaconi vitam religiosam solemniter professi, quam Sacerdotis, Diaconi, vel Subdiaconi secularium.

Duplex enim votum solemne, duplicemque consecrationem prius illud flagitium violat, illud scilicet quod sacris Ordinibus adnexum est, & il-

lud, quod religiosæ Professioni; posterius vero unicum duntaxat votum, unicamque consecrationem. Et strictius quidem est votum religiosæ professioni, quam Ordini sacro adnexum. „ „ Non est *enim* essentialiter annexum debitum continentiæ Ordini sacro, sed ex statuto Ecclesiæ. Unde videtur, quod per Ecclesiam possit dispensari in voto continentiæ solemnizato per susceptionem sacri Ordinis. Est autem debitum continentiæ essentiale statui religionis, per quem homo abrenuntiat seculo, totaliter Dei servitio mancipatus. Quod non potest simul stare cum matrimonio, in quo incumbit necessitas procurandæ uxoris, & prolis, & familiæ, & rerum, quæ ad hoc requiruntur. *Unde Apost.* 1. ad Cor. 7. *Qui cum uxore est* (inquit) *solicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est.* Et ideo (*inquit S. Thomas*, 2. 2. *q.* 88. *art.* 11.) in voto solemnizato per professionem religionis non potest per Ecclesiam dispensari „ „. Et rationem assignat Decretalis, *Cum ad Monasterium*, Ext. *De Statu Monachorum*, his verbis: *Quia castitas est annexa Regulæ monachali.* Quamobrem, quæ luxuriæ peccatum commisit, exprimere non solum debet in Confessione sacramentali, se cum Sacerdote fuisse nefarie commixtam, vel aliquid impudicum ab ipso passam esse, sed etiam cum religioso solemniter professo, si stuprator sit in utroque statu constitutus; & ille similiter utramque illam circumstantiam aperire debet Confessario, nisi ipsum noverit. Idemque dicendum de desideriis, & consensu in delectationem, de obscæno quopiam actu perpetrato cum Sacerdote, Diacono, vel Subdiacono religiosam vitam solemniter professis.

REGULA XXIII.

Eo gravius sacrilegium est, quo cum gravioris, & magis horrendæ luxuriæ specie concurrit.

Hanc Regulam tradit, & explicat *S. Thomas*, 2. 2. qq. 154. art. 2. in responsione ad secundum.

„ „ Sacrilegium (*inquit*) est species luxuriæ, secundum quod ordinatur ad alterius vitii finem, & potest concurrere cum diversis luxuriæ speciebus. Si enim aliquis abutatur persona conjuncta sibi secundum spiritualem cognationem (*in Baptismo scilicet, vel Confirmatione contractam*) committit sacrilegium ad modum incestus; si autem abutatur virgine Deo sacrata, in quantum est sponsa Christi, est sacrilegium, per modum adulterii; in quantum vero est spiritualis Patris cura constituta, erit quoddam spirituale stuprum, & si violentia inferatur, erit spiritualis raptus; qui etiam secundum leges civiles gravius punitur, quam alius raptus. *Unde* Justinianus Imperator edixit: Si quis non dicam rapere, sed attentare tantummodo matrimonii causa sacratissimas virgines ausus fuerit, capitale pœna feriatur „ „. Circumstantiæ itaque hujusmodi in sacramentali Confessione necessario aperiendæ sunt.

REGULA XXIV.

Sacrilegium Sacerdotis cum filia spirituali pœnitente fœdiorem quamdam, & magis horrendam deformitatem habet, quam cum alia muliere; graviusque adhuc peccatum est, si in pœnitentiæ Sacramento, aut illius occasione, vel prætextu, illam ad turpia solicitet.

Trahit enim illam in peccatum, vel cum ea peccatum committit, quam ex officio a peccato revocare tenetur; & *Spirituale Stuprum* perpetrat (ut loquitur *S. Thomas*) Et si in Confessione sacramentali, aut illius occasione mulierem Sacerdotes solicitent, ac provocent ad actus inhonestos: „ „ Sacramento pœnitentiæ abutuntur, nec illi, & qui id instituit, Domino Deo, & Salvatori nostro Jesu Christo injuriam facere verentur; ac loco eorum per Sacramentum hujusmodi Creatori nostro reconciliationis, graviori peccatorum mole eas onerant, & in manibus diaboli tradunt, in divinæ Majestatis offensam,

sam, & animarum perniciem, & Christi fidelium scandalum non modicum „„. Verba sunt summi Pontificis *Pii IV.* in Constitutione ad Archiepiscopum Hispalensem in regnis Hispaniæ hæreticæ pravitatis inquisitorem generalem data, quæ incipit, *Cum sicut*, inter ejus constitutiones 31. tit. 2. Bullarii romani, qua & contra nefarios hujusmodi solicitatores quæstionem haberi tam de scelere, quam de fide jubet; cum vix verisimile sit, *quod, qui de Fide catholica recte sentiunt, Sacramentis in Ecclesia Dei institutis abutantur, aut illis injuriam faciant*: & convictos puniri vel prout de jure faciendum fuerit, præcedente degradatione secularis judicis arbitrio puniendos tradi præcipit. Hujusmodi sacrilegium „„ Impium, ac nefandum scelus *appellat merito* Gregorius XV, *cum Sacerdos* sacrosancto pœnitentiæ Sacramento abutatur, ac pro medicina venenum, pro pane aspidem porrigat; & ex cœlesti medico infernalis veneficus, ex Patre spirituali proditor execrabilis animarum reddatur „„. Et constitutionem laudatam *Pii IV.* pro Hispanis duntaxat datam, ad omnia totius orbis christiani loca, in quibus institutum est sacræ Inquisitionis officium, extendit, constitione, quæ incipit, *Universi Dominici Gregis*, 29. Bullarii romani Tom. 3. Sacrilegi solicitatores.

Constitutiones Pontificum mox laudatæ, antiquis Canonibus omnino consonæ sunt. Ita Canon, *Omnes*, qui *Symmacho* Papæ tribuitur apud *Gratianum*, causa 30. qu. 1. „„ Omnes, quos in pœnitentia suscipimus, ita nostri sunt spirituales filii, ut & ipsi quos vel nobis suscipientibus, vel trinæ mersionis vocabulo mergentibus, unda sacri Baptismatis regeneraverit. Silvester quoque docens admonet unumquemque Sacerdotem, ut nullus causa fornicationis ad suam pœnitentialem accedat; quia scriptum est: Omnes, quos in pœnitentia accipimus, ita filii nostri sunt, ut in Baptismate suscepti. Quapropter hoc scelus si quis perpetraverit, non solum dignitatis honorem amittat, verum etiam usque ad exitum vitæ suæ jugi pœnitentiæ se subdat „„.

Et

Et Can. *Si quis*, Cœlestino Papæ adscriptus; „„ Si quis Sacerdos cum filia spirituali fornicatus fuerit, sciat se grave adulterium commisisse. Idcirco femina, si laica est (*subintelligendum*, & *sui juris*) omnia derelinquat, & res suas pauperibus tradat, & conversa in monasterio Deo usque ad mortem serviat, Sacerdos autem, qui malum exemplum dedit hominibus, ab omni officio deponatur, & peregrinando duodecim annis pœniteat; postea vero ad monasterium vadat, ibique cunctis diebus vitæ suæ Deo serviat „„. Nec immerito sacrilegium tam horrendum severiori disciplina castigandum Ecclesia judicavit. Nam, ut docet *S. Thomas*, in 4. *Sententiarum*, dist. 42. qu. 1. art. 2. ad octavum: „„ Per pœnitentiam contrahitur quoddam fœdus inter Sacerdotem, & mulierem confitentem simile cognationi spirituali, ut tantum peccet eam carnaliter cognoscens, ac si esset sua spiritualis filia; & hoc ideo quia maxima familiaritas est inter Sacerdotem, & confitentem, & ex hoc ista prohibitio est inducta, ut tollatur peccandi occasio „„.

Ex his sequitur, mulierem, seu personam quamlibet, quæ Confessario ad turpia solicitanti obsecuta est, vel ejus blanditiis delectata, & inhonestis sermonibus; vel Sacerdoti cuilibet auditionem confessionis simulanti, aut confessionis occasione, vel prætextu ipsam convenienti, vel alloquenti, hanc circumstantiam in sacramentali Confessione omnino exprimere debere; & similiter Sacerdotes, qui personas quaslibet „„ Ad inhonesta sive inter se, sive cum aliis perpetranda in actu sacramentalis Confessionis, sive antea, vel post immediate; seu occasione, vel prætextu confessionis hujusmodi etiam confessione non secuta; sive extra occasionem confessionis in Confessionario, aut in loco quocunque, ubi Confessiones sacramentales audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, solicitare, vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones

sive

five tractatus habuerint „ „, has circumstantias in Confessione sacramentali exprimere necessario debere.

De criminis istius gravitate legendus *B. Petrus Damiani*, Opusculo 7. cui titulus est, *Liber Gomorrbianus*, cap. 6. „ „ Sequitur (*inquit*) ut eadem sententia digne feriatur, & qui carnalem filiam perdidit, & qui spiritualem sacrilega commistione corrupit. *Et cap.* 9. Ut ad sacros, id est, execrabiles Confessores adhuc se disputationis sermo retorqueat, si quilibet canonicus Presbyter cum muliere cecidit, cui poenitentiæ judicium vel semel indixit, a nemine prorsus ambigitur, quin synodali judicio degradetur „ „.

REGULA XXV.

Sacrilegii reus est Confessarius, qui poenitenti in sacramentali Confessione tradit cartam postea legendam, qua ad venerem solicitat; ac proinde est omnino denuntiandus inquisitori, vel Episcopo.

Hæc Regula colligitur ex Constitutionibus supra laudatis *Pii IV.* & *Greg. XV.* Hinc *Alex. VII.* Pontifex hanc inter alias propositionem damnavit Decreto edito anno 1660. „ „ Confessarius, qui in sacramentali Confessione tribuit poenitenti cartam postea legendam, qua ad venerem incitat, non censetur solicitasse in confessione, ac proinde non est denuntiandus „ „.

Sacrilegii solicitatores denuntiandi.

Propositio damnata.

REGULA XXVI.

Mulier poenitens non evadit obligationem denuntiandi Confessarium, qui ad actus inhonestos ipsam solicitavit, si peccata sua apud ipsum Sacerdotem, a quo provocata est, deponat.

Sic enim eluderentur pontificiæ Constitutiones, & Ecclesiæ legibus illuderetur. Hinc *Alexander VII.* hanc rursus propositionem damnavit: „ „ Modus evadendi obligationem denuntiandæ solicitationis est, si solicitatus confiteatur cum solicitante; hic potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi „ „.

Propositio damnata.

Præ-

Sacerdotibus vetitū audire confessiones personarū, quibuscum peccaverunt.

Præterea Decretis Ecclesiæ prohibitum est Sacerdotibus, ne confessiones audiant illarum personarum, quibuscum peccaverunt. Ita Synodus Lingonensis anno 1404. „ „ Caveat Sacerdos, ne audiat confessionem alicujus de peccato, de quo ipse est agens, vel consentiens; sed illam personam remittat ad alium Confessorem, & si sit opus, det licentiam confiteri alteri „ „.

Ita Synodus Carnotensis anno 1526. „ „ Inhibemus omnibus, & singulis Sacerdotibus, ne confessiones mulierum, cum quibus carnaliter peccaverunt, vel eas ad peccandum induxerunt, audiant, nisi in magno necessitatis articulo „ „.

In multis ante has Synodos seculis *B. Petrus Damiani* in libro qui *Gomorrhianus* inscribitur, cap. 7. „ „ Qui reatus auctores existunt, ipsi judices fiunt... Sed legis præceptum est, ut cum quis lepra perfunditur, Sacerdotibus ostendatur; tunc autem non Sacerdotibus, sed leproso potius ostenditur, cum immundus immundo peractam communem nequitiam confitetur „ „.

REGULA XXVII.

Mulieribus, & quibuscunque personis, a Confessario ad actus inhonestos provocatis, sive solicitatis, prohibere debet Sacerdos, apud quem peccata deponunt, ne ad impudicum illum Sacerdotem deinceps adeant quacunque occasione, vel prætextu, aut ipsum alloquantur, vel admittant (si necessitas urgeat) remotis arbitris; maxime vero ne apud ipsum peccatorum suorum Confessionem edant; quocunque promissionis, aut voti vinculo se obstrinxerint ad alium Confessarium non eligendum.

Occasionum fuga.

Hæc Regula nititur Christi præcepto Matth. 5. *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Dexteri oculi symbolo significatur consiliarius demonstrans iter in rebus divinis, qui si nos scandalizet, atque in perniciosam hæresim conetur

tur inducere, aut ad crimen pertrahere nomine religionis, deserendus, ac projiciendus est, ne cum ipso mittamur in gehennam. Ita hanc Salvatoris nostri sententiam explicat *S. August.* lib. 1. *De Sermone Domini in monte*, cap. 13. „ „ Sed quoniam (*inquit*) sequitur de manu dextera, & similiter dicitur: *Si dextera manus tua scandalizat te, abscinde eam, & projice abs te*; cogit quærere diligentius, quid dixerit oculum. In qua quæstione nihil mihi occurrit congruentius, quam dilectissimum amicum; nam hoc est utique, quod membrum recte possumus appellare, quod vehementer diligimus; & hunc consiliarium; quia oculus est, tanquam demonstrans iter; & in rebus divinis, quia dexter est; ut sinister sit dilectus quidem consiliarius, sed in rebus terrenis ad necessitatem corporis pertinentibus, de quo scandalizante superfluum erat dicere, quandoquidem nec dextero parcendum sit. In rebus autem divinis consiliarius scandalizans est, si in aliquam perniciosam hæresim nomine religionis, atque doctrinæ conatur inducere. Ergo & dextera manus accipiatur dilectus adjutor, & minister in divinis operibus; nam quemadmodum in oculo contemplatio, sic in manu recte actio intelligitur; ut sinistra manus intelligatur in operibus, quæ huic vitæ, & corpori sunt necessaria „ „. Præcipiendum itaque est pœnitenti, quem prior Confessarius ad inhonestos actus solicitavit, seu provocavit, ne ad ipsum unquam adeat, aut illum admittat, seu cum ipso colloquatur secreto, & remotis arbitris, quacunque occasione, & prætextu, & maxime ne apud ipsum Confessionem edat, nisi extrema necessitas urgeret, nullusque alius reperiretur Confessarius. Et nisi id promittat pœnitens, neganda est ipsi absolutio. Si vero aliquo promissionis, juramenti, aut voti vinculo se obstrinxit ad alium Confessarium non eligendum, sive adeundum, ipsi declarandum est promissionis illius, juramenti, aut voti obligationem nullam esse; quia polliceri, jurare, aut vovere non potuit, se illi Confessario adhæsuram quocunque even-

eventu, etiamsi hæreticus esset, vel criminosus, & ipsam in hæresim, vel crimen pertrahere tentaret; hæc enim promissio esset contra bonos mores, votum illud non esset de meliori bono, imo de re per se mala; adeoque per se nullum, & irritum esset. Censenda est ergo promisisse, vel vovisse, illi Confessario se adhæsuram, quamdiu ipsam secundum Dei legem ad salutem æternam dirigeret, quamdiu ipsi ad veram beatitudinem consequendam impedimento non esset, quamdiu ministerio suo recte fungeretur; quamdiu dotes omnes haberet Sacerdoti ad Confessiones audiendas præposito necessarias. Quamquam & hujusmodi promissiones, & vota a mulieribus præsertim edita de certo quopiam Confessario non mutando, etiamsi probus sit, & pius, temeraria sint, & propter varia pericula rescindi debeant a Superioribus, vel ab aliis Confessariis, quibus ea pœnitentes aperiunt. Quamvis enim nullum aliud periculum esset, quam nimiæ adhæsionis, & affectus pœnitentis ad Confessarium suum, istud certe non leve est, præsertim in mulieribus; & quamvis spiritualem adhæsionem, & affectum esse obtendant, metuendum tamen est, ne cum spiritu cœperint, carne tandem consummentur.

REGULA XXVIII.

Incestus species est luxuriæ a cæteris distincta, malitiæque ac deformitatis singularis.

Incestus. Cum enim actus venerei turpitudinem quamdam includant, ex qua pudor, & verecundia nascitur, exerceri cum parentibus, consanguineis, vel affinibus non possunt, sine violatione honoris naturæ lege ipsis debiti. Unde Dominus ait Lev. 18. *Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, ut non revelet turpitudinem ejus. Ego Dominus. Turpitudinem patris tui, & turpitudinem matris tuæ non discooperies; mater tua est, non revelabis turpitudinem ejus. Turpitudinem uxoris patris tui non discooperies; tur-*

turpitudo enim patris tui est. Turpitudinem sororis tuæ ex patre, sive ex matre, quæ domi, vel foris genita est, non revelabis. Turpitudinem filiæ filii tui vel neptis ex filia non revelabis; quia turpitudo tua est. Turpitudinem filiæ uxoris, patris tui, quam peperit patri tuo, & est soror tua, non revelabis. Turpitudinem sororis patris tui non discooperies; quia caro est patris tui. Turpitudinem sororis matris tuæ non revelabis, eo quod caro sit matris tuæ. Turpitudinem patrui tui non revelabis, nec accedes ad uxorem ejus, quæ tibi affinitate jungitur. Turpitudinem nurus tuæ non revelabis, quia uxor filii tui est, nec discooperies ignominiam ejus. Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis; quia turpitudo fratris tui est. Turpitudinem uxoris tuæ, & filiæ ejus non revelabis. Filiam filii ejus, & filiam filiæ illius non sumes, ut reveles ignominiam ejus; quia caro illius sunt, & talis coitus incestus est. Hinc *S. August.* lib. 2. *De Civ. Dei*, cap. 4. ait: „ „ Habet quiddam, erga parentes humana verecundia, quod nec ipsa nequitia possit auferre. Illam proinde turpitudinem obscænorum dictorum, atque factorum, scenicos ipsos domi suæ proludendi causa coram matribus suis agere puderet, quam per publicum agebant coram Deorum matre, spectante, & audiente utriusque sexus frequentissima multitudine. *Et lib.* 15. *cap.* 16. Nescio (*inquit*) quomodo inest humanæ verecundiæ quiddam naturale, atque laudabile, ut cui debet causa propinquitatis reverendum honorem, ab ea contineat, quamvis generatricem, tamen libidinem, de qua erubescere videmus, & ipsam pudicitiam conjugalem „ „.

Præterea inter personas sanguine conjunctas majorem consuetudinem, & familiaritatem intercedere necesse est. Unde si a commixtione venerea non arcerentur, nimia daretur omnibus opportunitas venereæ commixtionis; sicque animi hominum nimis effeminarentur, ac difluerent per luxuriam; nimiusque esset ardor amoris, & maximum libidinis incentivum. Ideo in veteri lege concubitus cum illis

personis speciatim videtur esse prohibitus, quas simul commorari, aut familiariter agere necesse est. Nunc autem inter consanguineos usque ad quartum gradum inclusive; inter affines usque ad quartum gradum affinitatis ex matrimonio legitimo contractæ, etiam inclusive; ex copula autem illicita, usque ad secundum; quibus ergo consanguineis, vel affinibus matrimonio inter se jungi non licet, sive lege naturæ, sive lege Ecclesiæ, eorum copula carnalis, sive extra matrimonium, sive matrimonii absque Ecclesiæ dispensatione contracti in iis gradibus, in quibus Ecclesia dispensare potest, & solet, nomine velata incestus est.

Tertio, consanguineorum, & affinium conjugia necessitudinum propagationem impedirent. Dum enim homo uxorem extraneam accipit, junguntur ei præcipuo quodam amicitiæ fœdere omnes consanguinei uxori ac si essent consanguinei ejus (inquit *S. Thom.* 2. 2. q. 54. art. 9.) Quæ ratio ex *S. Augustino* sumpta est, lib. 15. *De Civ. Dei*, cap. 16. cujus verba descripsi tom. 6. in Tractatu *De Matrimonio* cap. 4. art. 5. n. 6.

Incestuosos sacri Canones, Apostolo præeunte 1. *Cor.* 5. excommunicatione percellunt, scilicet Conc. Aurelianense 1. can. 18. Epaonense, can. 30. Arvernense can. 12. Turonense 2. can. 21. Vernense can. 9. &c. Illos in catechumenorum ordinem usque ad legitimam satisfactionem detrudunt Concilium Agathense can 61. & Ilerdense can. 4. qui referuntur can. *De Incestis*, & can. *De his*, causa 35. q. 2. & 3.

REGULA XXIX.

In Confessione sacramentali exprimendum est, utrum incestus perpetratus sit cum consanguinea, vel affine, & in quo consanguinitatis, vel affinitatis gradu.

Eo enim gravius peccatum est, quo personæ sunt magis conjunctæ. Sic incestum cum matre, quam

cum

cum noverca, & copulam cum noverca, quam cum ejus filia gravius, & immanius crimen esse, nemo dubitaverit; & incestum cum propria sorore; quam cum sorore conjugis; & cum socru, quam cum nepte, vel consobrina. Unde Deut. 27. scriptum est: *Maledictus; qui dormit cum uxore patris sui, & revelat operimentum lectuli ejus; & dicet omnis populus; Amen. Maledictus; qui dormit cum sorore sua; filiâ patris sui, vel matris suæ; & dicet omnis populus; Amen. Maledictus, qui dormit cum socru sua; & dicet omnis populus, Amen.* Gen. 49. Jacob filiis suis, benedicens, illisque eventura prænuntians; *Ruben* (inquit) *primogenitus meus, tu principium doloris mei. Effusus es sicut aqua; non crescas; quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum ejus.* Apostolus I. ad Cor. 5. *Omnino* (inquit) *auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris aliquis habeat. Et vos inflati estis; & non magis luctum habuistis; ut tollatur de medio vestrum; qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi, ut præsens; eum, qui sic operatus est; in nomine Domini nostri Jesu Christi. tradere hujusmodi satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi.*

Confirmatur hæc Regula ex antiquis *Canonibus pœnitentialibus, qui incestæ copulæ reos pro majoris propinquitatis ratione graviori pœnitentiæ subjiciunt. Legantur *S. Basilii* Epistola ad *Amphilochium*, cap. 66. 74. 75. & antiqua pœnitentialia.

REGULA XXX.

Cognatio spiritualis, si quæ inter illos, qui carnaliter commixti sunt, intercedat, necessario in Confessione a pœnitentibus exprimenda est.

Carnalis enim copula inter personas fœdere illo spirituali conjunctas, scilicet inter patrinum, & filiolam, quam ex Baptismo, vel Confirma-

tione suscepit, vel inter matrinam, & filiolum, vel patrini cum matre filioli, aut matrinæ cum ejus patre, aut ejus, qui Baptismum, vel Confirmationem administravit, cum ea, quam baptizavit, aut confirmavit, vel cum ejus matre, incestus est, ut constat ex Synodo sub *Pipino*, seu Capitulari Metensi, cap. 1. ex Synodo Vormatiensi can. 34. ex cap *Veniens*, Ext. *De Cognatione spirituali*; & ex Concil. Trid. sess. 24. *De Reformatione matrimonii*, cap. 11.

REGULA XXXI.

Non sunt absolvendi consanguinei, vel affines incestuosi in eadem domo manentes, ante separationem, si cohabitatio, & convictus sit illis occasio proxima incestum committendi; iis vero, qui simul non manent, prohibere debet Confessarius mutuam frequentationem, si necesse sit; aut certe ne clam, & remotis arbitris conversentur, aut colloquantur; quod nisi spoponderint, neganda illis est absolutio.

Occasiones proximæ removendæ.

Morem patriæ, necessitatem convictus, commoda temporalia, imminens ex separatione infamiæ periculum nemo obtendat. Prudentia quidem non vulgari Confessario opus est, ut consiliis suis hujusmodi personas dirigat, adjuvet in electione mediorum, quibus necessaria illa separatio fiat, orandus ferventius Deus, prudentiores, ac peritiores regiminis animarum interrogandi; rogandum est Episcopi consilium, si necesse sit; sed tamen rationibus omnibus, quas amor proprius, prudentiaque carnis, & seculi suggerunt, Christi præceptum præponderare debet, Matth. 5. *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus mittatur in gehennam. Et si dextra manus tua scandalizat te, abscinde eam, & projice abs te; expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam.* Quod de propinquis

ipsis

ipsis ad commoda temporalia nobis maxime necessariis, aut utilibus intelligendum, nec pertimescendum infamiæ periculum ex separatione imminens, SS. Patres docent.

Item *S. Hieron.* in cap. 18. S. Matthæi: „„ Omnis (*inquit*) truncatur affectus, & universa propinquitas amputatur; ne per occasionem pietatis unusquisque credentium scandalis pateat. Si (*inquit*) ita est, quis tibi conjunctus, ut manus, pes, oculus; & est utilis atque solicitus, & acutus ad percipiendum; scandalum autem tibi facit, & propter dissonantiam morum te pertrahit in gehennam; melius est, ut & propinquitate ejus, & emolumentis carnalibus careas; ne, dum vis lucrifacere cognatos, & necessarios, causam habeas ruinarum. Itaque non frater, non uxor, non filii, non amici, non omnis affectus, qui nos excludere potest a regno cœlorum, amori Domini præponatur. Novit unusquisque credentium, quid sibi noceat; vel in quo solicitetur animus, ac sæpe tenetur. Melius est vitam solitariam ducere, quam ob vitæ præsentis necessaria æternam vitam perdere „„.

Ita *S. Cyrillus*, lib. 12. in Joannem, pag. 1508. Regiæ editionis Parisiensis 1638. „„ Licet (*inquit*) qui charissimi nobis sunt, aliquid fortiter agere prohibeant, infamia apud homines, aut mundana quadam re proposita, cavendum ne assentiare. Nec enim a satana ullo modo differunt, qui creare scandala, & ab utili indagatione versutis, ac blandis quandoque sermonibus abstrahere pium solet. Et quidem Christus tale quid significare mihi videtur, cum ait: *Si ergo oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Quod enim offendiculum præstat, non jam nostrum esse debet, licet dilectionis lege in unitatem constringatur, & naturalis dilectionis jure nobiscum copuletur „„.

Hæc porro separatio a convictu, & familiaritate personarum, quæ sunt nobis occasiones peccandi, eo magis necessaria est, quod cætera vitia resistendo,

do, luxuria vero fugiendo vincatur. Unde Eccl. 42. scriptum est: *In medio mulierum noli commorari; de vestimentis enim procedit tinea, & a muliere iniquitas viri.* Et Apost. 1. ad Corinth. 6. ut scribit: *Fugite fornicationem.* Hinc auctor sermonis inter Augustinianos olim 250. *De Tempore*, nunc 293. in appendice, quem *S. Cæsario* Arelatensi tribuendum viri eruditi conjiciunt, ait: „„ Quod libidinem fugiendam esse diximus, Apostolo Doctore evidenter didicimus. Qui enim omnibus vitiis resistendum prædixerit, contra libidinem non ait: Resistite; sed dixit: *Fugite fornicationem.* Ac si contra reliqua vitia Deo auxiliante debemus in præsenti resistere; libidinem vero fugiendo superare. Sic & alibi in Scripturis legimus.
Eccl. 9. *Noli in faciem virginitatis attendere, ne te scandalizet vultus ejus.* Et B. Joseph, ut impudicam posset evadere dominam, pallium, quo deprehensus fuerat, reliquit & fugit. Ergo contra libidinis impetum apprehende fugam, si vis obtinere victoriam... *Et infra*: Item omnia Christianorum certamina sola duriora sunt prælia castitatis; ubi quotidiana est pugna, & rara victoria. Gravem namque castitas sortita est inimicum, qui quotidie vincitur, & timetur. Et ideo nemo se falsa securitate decipiat, nemo de suis viribus periculose præsumat „ „.

Hinc *S. Ambrosius*, lib. *De Joseph Patriarcha*, c. 5. „ „ Magnus vir (*inquit*) qui venditus servile nescivit ingenium, adamatus non redamavit, rogatus non acquievit, comprehensus aufugit. Qui cum ab uxore Domini conveniretur, teneri veste potuit, animo capi non potuit; ac ne ipsa quidem verba diu passus, contagium judicavit, si diutius moraretur, ut per manus adulteræ libidinis incentiva transirent. Itaque vestem exuit, crimen excussit, & relictis, quibus tenebatur, exuviis, spoliatus quidem, sed non nudus aufugit, qui erat tectus indumento pudoris „ „.

R E-

REGULA XXXII.

Raptus distincta luxuriæ species est, malitiam, ac deformitatem singularem involvens.

Nam „ illatio violentiæ procedit ex magnitudine „ concupiscentiæ, ex qua aliquis non refugit „ periculo se injicere violentiæ inferendæ „; inquit *S. Thom.* 2. 2. q. 154. art. 7. ad 2. Hinc Concilium Chalcedonense can. 27. contra raptores, eorumque conscios, & adjutores ita decernit: „ „ Qui rapiunt mulieres prætextu conjugii, & adjutores, ac consentientes, si Clerici sunt, cadant a gradu suo; si Laici, anathematizentur „ „ Et *Symmachus* romanus Pontifex Epist. ad *Cæsarium* Arelatensem Episcopum: „ „ Raptores (*inquit*) viduarum, vel virginum, ob immunitatem tanti facinoris detestamur, illos vehementius persequendo, qui sacras virgines, vel volentes, vel invitas matrimonio suo sociare tentaverint. Quos pro tam nefandissimi criminis atrocitate a communione suspendi præcipimus „ „. Refertur can. *Raptores*, causa 36. q. 1. Idem statuit S. Synodus Tridentina, sess. 24. *De Reformatione matrimonii*, cap. 6. „ „ Quod si rapta a raptore separata, & in loco tuto, & libero constituta, illum in virum habere consenserit, illam raptor in uxorem habeat, & nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium, & favorem præbentes, sint ipso jure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces, & si Clerici fuerint, de proprio gradu decidant „ „. Raptus.

REGULA XXXIII.

Raptus rei sunt, raptorumque pœnis obnoxii, qui puellam seductam, quamvis consentientem, abducunt, & cum ea sic abducta nubunt invitis parentibus.

Hæc Regula firmatur auctoritate Concilii Aurelianensis 1. can. 2. „ „ De raptoribus autem (*inquit*) id custodiendum esse censuimus, ut si ad

Ecclesiam raptor cum rapta confugerit, & feminam ipsam violentiam pertulisse constiterit, statim liberetur de potestate raptoris, & raptor (mortis, vel pœnarum immunitate concessa) aut serviendi conditioni subjectus sit, aut redimendi se liberam habeat facultatem. Si vero, quæ rapitur, patrem habere constiterit, & puella raptori, aut rapienda, aut rapta consenserit, potestati patris excusata reddatur, & raptor a patre superioris conditionis satisfactione teneatur obnoxius „ „.

Idem confirmatur ex lib. 6. Capitularium, cap. 96. Ex eo enim constat, non solum raptores pœnis ecclesiasticis & civilibus adversus hoc crimen latis obnoxios fuisse, etiamsi puellæ consensissent; sed puellas ipsas, sive primo, sive postea ipsis consentientes, pœnitentiæ publicæ subjectas fuisse, & reclusas, absque ulla spe matrimonii, non solum cum ipso raptore, sed & cum aliis viris contrahendi. Quæ leges etsi jam antiquatæ sint quoad istud caput, probant tamen raptus reos esse, pœnisque raptorum obnoxios, qui puellam, quamvis consentientem, invitis parentibus abducunt. „ „ Si quis (*inquit*) alterius sponsam, virginem, aut viduam necdum desponsatam rapuerit, vel furatus fuerit, placuit, ut sive eam postea sponsaverit, sive dotaverit, seu non, seu cum parentum ejus voluntate quocunque commento ipsam accipere, vel tenere potuerit, nunquam illam uxorem habeat, sed raptori, aut furi auferatur, & proximis suis alio viro tempore congruo (si ipsa hoc malum non consenserit) nuptura, legibusque acceptura reddatur. Raptor vero, sive fur, omnesque eis consentientes, publica pœnitentia juxta canonicam auctoritatem mulctentur, & proximis illius, quidquid injuste in eam nefando scelere ageretur, in triplo componant, & unamquamque rem semotis legibus in triplo restituant. Ipsa namque, quæ rapitur, si aut primo, aut postmodum tam nefario sceleri libens consenserit, nunquam postea nubat, sed publica pœnitentia mulctetur, & sub tali

custodia ponatur, ut ei nullatenus luxuriari cum quoquam liceat. Taliter enim memorata flagitia puniantur, ut omnes cognoscant, quoniam nec seculi leges tam nefandis conjunctionibus consentiant, nec sacri Canones consilium ullum præbeant; sed tales seculi leges, cooperatoresque eorum, capite feriri præcipiunt; & sacri Canones Spiritu Dei conditi non solum raptores, sed etiam omnes eorum cooperatores, eisque consentientes anathemate feriunt „ „.

Jus quoque romanum hanc Regulam confirmat. *Constantinus magnus*, L. *Si quis*, lib. 9. *Cod. Theodos*, tit. 24. *De raptu virginum, vel viduarum*, raptorem infusione liquentis plumbi in os plecti edicit, sive invitam rapuerit, sive volentem abduxerit. Eademque pœna participes, & ministri sceleris damnantur. „ „ Et si voluntatis assensio detegitur in virgine, eadem, qua raptor, severitate plectatur, cum neque his impunitas præstanda sit, quæ rapiuntur invitæ; cum & domi se usque ad conjunctionis diem servare potuerint, & si fores raptoris frangerentur audacia, vicinorum opem clamoribus quærere, seque omnibus tueri conatibus „ „. Sed leviorem tamen earum pœnam esse voluit *Constantinus*, solam scilicet hæreditatis paternæ privationem. Parentes denique nisi contra raptorem actores se præberent, in exilium deportari sanxit *Justinianus* Imperator L. *Raptores* lib. 9. Cod. tit. 13. Raptores capite plectendos decernit; bonaque omnia tam mobilia quam immobilia raptorum, eorumque consciorum, & adjutorum, ad dominium mulierum honestarum, & ingenuarum, quæ raptum passæ fuerint, transferri; pœnæ autem capitali addicit tam raptores, quam eorum comites, & qui consiliarii, & ministri hujusmodi criminis, adjutores, susceptores, & fautores convicti fuerint, cujuscunque sexus, & conditionis, vel dignitatis fuerint; *sive volentibus, sive nolentibus virginibus, vel aliis mulieribus, tale facinus fuerit perpetratum*. Parentes autem, quorum maxime vindicta interest, si patientiam præbuerint, vel dolorem remiserint, vel filiarum matrimonio cum rapto-

ptoribus, legibus vetito, consenserint, damnat exilio. Id confirmat Novella constitutione 143. *De muliere raptum passa*, declaratque beneficium lege indultum mulieribus raptis, ut in earum dominium, ac possessionem bona raptorum transferantur, ad eas non pertinere, quæ raptoribus consenserunt, & eorum connubium contra legis tenorem elegerunt.

REGULA XXXIV.

Raptus eo gravius peccatum, est, quo fit ad fœdiorem, & magis horrendam libidinem explendam.

Gravissimum enim esset, si masculus masculum, aut femina feminam raperet. Inter raptus vero feminarum a viris primum locum tenet criminis gravitate raptus Sanctimonialium; secundum locum tenet raptus earum, quæ simplici voto virginitatem suam Deo consecrarunt; sequitur raptus consanguinearum, vel affinium; tum conjugatarum; deinde virginum, sive ingenuarum puellarum; postremo viduarum. Idem esto judicium de violenta abductione viri a muliere potente; si enim virum religiosum raperet, aut Sacerdotem, aut voto simplici castitatis obstrictum, gravius crimen esset, quam si virum profanum, aut nullius voti religione Deo consecratum; si consanguineum, vel affinem, gravius crimen esset, quam si extraneum; si conjugatum, majus scelus esset, quam si solutum. Hæ itaque circumstantiæ in sacramentali Confessione necessario declarandæ sunt, per quas nimirum fit, ut raptus cum aliis luxuriæ speciebus concurrat, nempe cum peccato contra naturam, vel cum sacrilegio, vel cum incestu, vel cum adulterio, vel cum stupro, vel cum fornicatione simplici.

REGULA XXXV.

Sponsus, qui Sponsam abducit ante matrimonium, quamvis graviter peccet, raptor tamen non censetur.

Hanc

Hanc Regulam ex jure canonico hausit *S. Thomas*, adstruxitque 2. 2. qu. 154. art. 7. in responsione ad quartum: „„ Sponsus (*inquit*) ex ipsa desponsatione habet aliquod jus in sua sponsa. Et ideo quamvis peccet violentiam inferendo, excusatur tamen a crimine raptus. Unde Gelasius Papa dicit (*Can.* Lex illa, *causa* 36. *quæst.* 1.) Lex illa præteritorum Principum ibi raptum dixit commissum esse, ubi puella, de cujus ante nuptiis nihil actum fuerat, videbatur adducta „„. Idem colligitur ex Synodo romana sub *Greg. II.* can. 11. & ex Concil. Troslejano, cap. 8. „ Si quis virginem, nisi desponsaverit, rapuerit, vel furatus fuerit in uxorem, vel consentiens ei, „ anathema sit „. Item ex Synodo romana sub *Zacharia* Pontifice can. 7. „ Si quis temerario ausu præ„ sumpserit virginem, aut viduam furari in uxorem, „ præter si desponsatam habuerit, anathema sit „. Quod can. 67. ex iis, qui Apostolici vocantur, consonum est. „ Qui virginem (*inquit*) non sponsatam „ violaverit, excommunicetur, nec aliam ducat, sed „ eam, licet pauper sit „. Idem confirmatur ex cap. *Cum causam*, Ext. *De Raptoribus*, quod est *Lucii III*, Burgensi Episcopo sic respondentis: „„ Cum ibi raptus dicatur admitti, ubi nihil ante de nuptiis agitur; iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum, & prius eam desponsaverit, quam cognoverit, licet parentes reclament, a quibus eam dicitur rapuisse „„.

Si tamen puellam sibi desponsatam per verba de futuro Sponsus abduceret, etiam volentem, non ad matrimonium celebrandum, sed ad libidinem explendam ante nuptias, vel si invitam ad matrimonium perficiendum abduceret, ac nolentem compelleret, raptus reus esset. Idem esto judicium de viro, qui uxorem suam matrimonium consummare nolentem, intra bimestre, quod puellæ ad deliberandum de ingressu in monasterium ante matrimonii consummationem Canones concedunt (ut patet cap. *Ex publico*, Ext. *De Conversione conjugatorum*) ex ædibus

bus parentum ad consummandum matrimonium vi abduceret.

REGULA XXXVI.

Raptus rei sunt, qui puellam prædivitem, amplique patrimonii hæredem, vel alias locuplete dote auctam, impetrato Principis assensu, e domo parentum vel tutorum ipsis invitis abducunt, ut matrimonio sibi jungant.

Hæc Regula colligitur ex can. *Nullus*, causa 36. q. 2. qui can. 7. est Conc. Parisiensis 3. „ „ Nullus (*inquit*) viduam, neque filiam alterius, extra voluntatem parentum, aut rapere præsumat, aut Regis beneficio æstimet postulandum. Quod si fecerit, similiter ab Ecclesiæ communione semotus, anathematis damnatione plectatur „ „.

REGULA XXXVII.

Raptor non est sacramentaliter absolvendus, donec raptam puellam sponso reddiderit, si desponsata sit, vel parentibus, si non sit desponsata; vel denique in pristinam libertatem restituerit, si mulier sit sui juris.

Nititur, hæc Regula auctoritate *S. Basilii* in Epistola canonica ad *Amphilochium*, can. 22. „ „ Eos (*inquit*) qui ex raptu habent mulieres, si aliis quidem desponsatas abripuerint, non prius oportet admittere, quam ab eis ablatæ sint, & sint in eorum potestate, quibus desponsatæ fuerant, an eas velint accipere, an desistere. Si quis autem vacantem acceperit, auferre quidem oportet, & suis restituere; illorum autem sententiæ permittere, sive sint parentes, sive fratres, sive quicunque alii præsint; & si ei tradere voluerint, matrimonium constituere; sin autem renuerint, non cogi „ „.

Confirmatur ex can. *Desponsatas*, causa 36. q. 2. qui Ancyrani Concilii can. 10. est. „ Desponsatas „ (*inquit*) puellas, & postea ab aliis raptas, reddi „ placet sponsis, etsi vis ab aliis illis illata fuerit „.

Con-

Confirmatur secundo ex Canone *Hi autem* eadem causa, & quæstione, qui Meldensis Concilii Canon sexagesimus quintus est. „ „ Hi autem (*inquit*) qui necdum eas, quas rapuerant, cum voluntate parentum, sub desponsionis, vel dotalitii nomine in conjugium sumptas habent, quando in omnium aures hæc fuerit Constitutio promulgata, ab earum conjunctione separentur; & publicæ pœnitentiæ subigantur; raptæ autem parentibus legaliter restituantur „ „.

Confirmatur tertio ex *S. Thoma*, 2. 2. q. 154. art. 7. in responsione ad tertium: „ „ Aliter (*inquit*) est dicendum de raptu puellarum, quæ sunt aliis desponsatæ, & aliter de raptu illarum, quæ non sunt aliis desponsatæ. Illæ enim, quæ sunt aliis desponsatæ, restituendæ sunt suis sponsis, qui in eas ex ipsa desponsatione jus habent. Illæ autem, quæ non sunt aliis desponsatæ, primo restituendæ sunt patris potestati; & tunc de voluntate parentum, licite possunt eas in uxores accipere. Si autem aliter fiat, illicite matrimonium contrahitur. Tenetur enim, qui quamcunque rem rapit, ad ejus restitutionem „ „.

REGULA XXXVIII.

Tenetur raptor, mulierem raptam, sive uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio judicis dotare.

Iisdem verbis hanc Regulam statuit sacra Synodus Tridentina sess. 24. *De Reformatione Matrimonii.*

REGULA XXXIX.

Famuli, aut familiares, & amici, qui dominis, aut amicis ad raptum, stuprum, adulterium, aut aliud crimen consilio, vel auxilio cooperantur, admovendo scalam ad fenestras, aperiendo januam, literas ferendo, vel horam opportunam crimini hinc inde nuntiando, excubias agendo, ne in crimine deprehendantur; eos comitando noctu, vel die in

do-

domum concubinæ, qui ſine eorum ſatellitio illuc non irent, mortaliter peccant, etiamſi id faciant metu gravis detrimenti; nec abſolvi ſacramentaliter debent, quamdiu in iis occaſionibus verſantur.

Peccatum familiarium amicorum & ſervorum amicorum aut dominorum libidini cooperantiū.

Quicunque enim conſilium, vel auxilium quovis modo præbent ad crimen perficiendum, conſentiunt crimini (quacunque excuſatione ſe purgare nitantur) *Digni autem ſunt morte, non ſolum qui talia faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus* (inquit Apoſtolus ad Romanos, cap. 1.) Nec ullius detrimenti metus, nulla temporalis utilitas illos excuſare poteſt, qui dominos, aut amicos ad flagitia adjuvant. *Quam* enim *commutationem dabit homo pro anima ſua?... Quid prodeſt, ſi univerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur?* Hinc *Tertullianus*, lib. *De Idololatria*, cap. 11. „ „ Graviora (*inquit*) delicta quæque, pro magnitudine periculi diligentiam extendunt obſervationis, ut non ab his tantum abſcedamus, ſed & ab iis, per quæ fiunt. Licet enim ab aliis fiant, non intereſt, ſi per me. In nullo neceſſarius eſſe debeo alii, cum facit, quod mihi non licet. Ex hoc quod vetor facere, intelligere debeo, curandum mihi eſſe, ne fiat per me. Denique in alia cauſa non levioris reatus præjudicium iſtud obſervo. Nam quod mihi de ſtupro interdictum ſit, aliis ad eam rem nihil, aut operæ, aut conſcientiæ exhibeo. Nam quod ipſam carnem meam a lupanaribus ſegregavi, agnoſco me neque lenocinium, neque id genus lucrum alterius cauſa exercere poſſe; ſic & homicidii interdictio oſtendit mihi, laniſtam quoque ab Eccleſia arceri; nec per ſe non faciet, quod faciendum aliis ſubminiſtrat... Male nobis de neceſſitatibus humanæ exhibitionis ſupplaudimus, ſi poſt fidem obſignatam dicimus; non habeo, quo vivam. Sero dicitur, ante enim fuit deliberandum, ex ſimilitudine providentiſſimi ædificii illius, qui prius ſumptus operis cum viribus ſuis ſupputat, ne

Matth. 16.

ubi

ubi cœperit, defectus postea erubescat. Sed & non habes edicta Domini, & exempla adimentia tibi omnem cautationem? Quid enim dicis? Egebo. Sed felices egenos Dominus appellat. Victum non habebo; sed, Nolite (*inquit*) cogitare de victu. Et vestitus habemus exemplum; lilia. Substantia mihi opus erat; at quin omnia vendenda sunt, & egentibus dividenda. Sed filiis, & posteritati providendum: Nemo aratro manum imponens, & retro spectans, aptus est operi. Sed conditionalis eram: Nemo duobus dominis servire potest. Si vis Domini discipulus esse, crucem tuam tollas, & Dominum sequaris, necesse est, id est, angustias, & cruciatus tuos, vel corpus solum; quod in modum crucis est. Parentes, conjuges, liberi propter Deum relinquendi erunt. De artibus, & negotiationibus, & de professionibus etiam liberorum, & parentum causa dubitas... Nemo eorum, quos Dominus allegit, non habeo, dixit, quo vivam. Fides tamem non timet. Scit etiam famem non minus sibi contemnendam propter Deum, quam omne mortis genus. Didicit non respicere vitam, quanto magis victum? Quotusquisque hæc adimplevit? Sed quæ pœnes homines difficilia, pœnes Deum facilia „„. Merito itaque Namurcensis Episcopus in Synodo Diœcesana anno 1658. hanc Propositionem damnavit; „„ Famuli comitantes dominum noctu, vel die ad domum concubinæ, qui sine eorum societate eo non iret, vel qui ferunt internuntia, vel literas, vel referunt hinc inde horam ad peccandum, vel faciunt excubias, vel custodiam, dum simul cum concubina, vel altera committit peccatum, absolvi non possunt, si consentiant in peccatum; secus si id fieret propter temporalem commoditatem „„.

Deinde *Innocentius XI.* Pontifex maximus inter alias Propositiones scandalosas, & in praxi perniciosas, hanc etiam damnavit die 4. Martii 1679. „„ Famulus, qui submissis humeris, scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, & multoties eidem subser- Propositio damnata.

vit

vit deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile çooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti; puta, ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur „ „.

Clerus etiam gallicanus in generalibus Comitiis anni 1700. hac cenſura illam confixit; „ Hæc pro„ poſitio ſcandaloſa eſt, pernicioſa, verbis Domini„ cis, & Apoſtolicis aperte contraria, & hæretica „.

REGULA XL.

Peccatum contra naturam inter omnia luxuriæ genera graviſſimum eſt.

Peccatum contra naturam.

Id ſignificat apoſtolica illa ſententia ad Epheſ. 5. *Quæ enim in occulto fiunt ab ipſis, turpe eſt & dicere.* Idem docet *Tertullianus*, lib. *De Pudicitia*, cap. 5. „ „ Reliquas (*inquit*) libidinum furias impias, & in corpora, & in ſexus ultra jura naturæ, non modo limine, verum omni Eccleſiæ tecto ſubmovemus; quia non ſunt delicta, ſed monſtra „ „.

Idem confirmat *S. Auguſt.* lib. 3. *Confeſſionum*, cap. 8. „ „ Flagitia (*inquit*) quæ ſunt contra naturam, ubique, ac ſemper deteſtanda, atque punienda ſunt, qualia Sodomitarum fuerunt. Quæ ſi omnes gentes facerent, eodem criminis reatu divina lege tenerentur, quæ non ſic fecit homines, ut ſe illo uterentur modo. Violatur quippe ipſa ſocietas, quæ cum Deo nobis eſſe debet, cum eadem natura, cujus ille auctor eſt, libidinis perverſitate polluitur „ „.

S. Petrus Damiani in lib. *Gomorrhiano*, cap. 16. „ „ Hoc ſane vitium (*inquit*) nulli prorſus eſt vitio conferendum, quod omnium immanitatem ſuperat vitiorum. Hoc ſiquidem vitium mors eſt corporum, interitus animarum, carnem polluit, mentis lumen extinguit, Spiritum ſanctum de templo humani pectoris ejicit, incentorem luxuriæ diabolum introducit, mittit in errorem, ſubtrahit deceptæ menti funditus veritatem, eunti laqueos præparat, cadenti

in puteum, ne egrediatur, oppilat; infernum aperit, Paradisi januam claudit; cœlestis. Jerusalem civem, tartareæ Babylonis facit hæredem, &c „ „.

Idem confirmat *S. Thomas*, 2. 2. qu. 154. art. 11. „ „ In quolibet (*inquit*) genere pessima est principii corruptio, ex quo alia dependent. Principia autem rationis sunt ea, quæ sunt secundum naturam. Nam ratio præsuppositis his, quæ sunt a natura determinata, disponit alia, secundum quod convenit. Et hoc apparet tam in speculativis, quam in practicis. Et ideo sicut in speculativis error circa ea, quorum cognitio est homini naturaliter indita, est gravissimus, & turpissimus; ita in agendis, agere contra ea, quæ sunt secundum naturam determinata, est gravissimum, & turpissimum. Quia ergo in vitiis, quæ sunt contra naturam, transgreditur homo id, quod est secundum naturam determinatam circa usum venereorum; inde est, quod in tali materia hoc peccatum est gravissimum, & turpissimum „ „.

Et in responsione ad primum: „ „ Sicut (*inquit*) ordo rationis rectæ est ab homine, ita ordo naturæ est ab ipso Deo. Et ideo in peccatis contra naturam, in quibus ipse ordo naturæ violatur, fit injuria ipsi Deo ordinatori naturæ. *Et in responsione ad secundum*: Vitia (*inquit*) contra naturam tanto sunt graviora, quam sacrilegii corruptela, quanto ordo naturæ humanæ insitus est prior, & stabilior, quam quilibet alius ordo supernaturalis „ „.

REGULA XLI.

Mollities, sive pollutio, quæ directe, vel indirecte, expresse, vel interpretative, in se, vel in sua causa volita est, quæ quidem causa sit lethale peccatum, mortale peccatum est, vel in se, vel in causa, sive dormienti, sive vigilanti contingat.

Cum dormienti contingit, voluntaria non est, nisi ratione voluntatis, quæ in vigilante præcessit; quæ pollutionem ipsam optaverit, aut de illa

probabiliter futuræ delectata sit, lethalis peccati rea est. Si autem pollutionem ipsam expresse noluit, causam tamen voluit, ex qua mens prævidebat, aut certe prævidere poterat, ac debebat, fore, ut sequeretur pollutio, & hujusmodi causa erat inhonesta, & lethalis; pollutio etiam est lethale peccatum ratione causæ, in qua est volita; sive (ut loquitur *S. Thomas*, 2. 2. quæst. 54. art. 5.) *Est sequela peccati præcedentis.*

Cum vero vigilanti, & directe, vel indirecte consentienti, causamve prævisam, quam avertere tenebatur, & poterat, non avertenti; contingit pollutio, lethale semper peccatum est. Inter ea scilicet ab Apostolo numeratur, quæ a regno Dei excludunt. 1. ad Corinth. 6. *Neque fornicarii, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores regnum Dei possidebunt.* Et Gen. 38. Res detestabilis dicitur, ubi de *Ona* filio Judæ hæc leguntur: *Ille sciens non sibi nasci filios, introjens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur. Et idcirco percussit eum Dominus, quod rem detestabilem faceret.*

Hinc *S. Augustinus*, lib. 4. *Contra Julianum*, cap. 5. „ Male (*inquit*) utitur homo membris bonis, quando consentit eis, quæ in nobis habitant, cupiditatibus malis; in quibus libido præ cæteris turpis est, cui nisi resistatur, horrenda immunda committit. Quo malo bene non utitur nisi sola pudicitia conjugalis „.

Lethale pariter peccatum est, si consensus interpretativus adsit, id est; si ratio, quæ pervigil esse deberet ad obscœnos motus reprimendos, dum actu insurgunt, omittit, & negligit repellere, vel improbare, quasi tacens, juxta vulgatum illud juris effatum: *Qui tacet, consentire videtur.* Sic nauta negligens causa censetur submersionis navis.

REGULA XLII.

Mollities jure naturæ prohibita est, & per se, ac intrinsece mala; adeo ut secluso etiam positivo

Dei

Dei præcepto, nusquam bona, licita, expetenda, multo minus obligatoria esse possit.

Libidinosa delectatio, quæ in effusione genitalis seminis sentitur, ita vehemens, ac effrænis est, ita rationem absorbet, ac veluti submergit, ut contra rationem sit eam unquam procurare, vel admittere, aut expetere citra legitimum usum matrimonii. Unde nec ipsa conjugalis pudicitia unquam ea libidine uti vellet, si absque illa filios propagare posset, ut *S. August.* asserit libro 14. *De Civitate Dei* cap. 16. „ „ Cum igitur sint multarum libidines rerum, tamen cum libido dicitur, neque cujus rei libido sit, additur, non fere adsolet animo occurrere nisi illa, qua obscœnæ corporis partes excitantur. Hæc autem sibi non solum totum corpus, nec solum extrinsecus, verum etiam intrinsecus vindicat, totumque commovet hominem, animi simul affectu cum carnis appetitu conjuncto, atque permixto, ut ea voluptas sequatur, qua major in corporis voluptatibus nulla est; ita ut momento ipso temporis, quo ad ejus pervenitur extremum, pene omnis acies, & quasi vigilia cogitationis obruat. Quis autem amicus sapientiæ, sanctorumque gaudiorum, conjugalem agens vitam, sed, sicut Apostolus monuit: *Sciens vas suum possidere in sanctificatione, & honore, non in morbo desiderii, sicut & gentes, quæ ignorant Deum*, non mallet, si posset, sine hac libidine filios procreare; ut etiam in hoc serendæ prolis officio, sic ejus menti ea, quæ ad hoc opus creata sunt, quemadmodum cætera suis quæque operibus distributa membra servirent, nutu voluntatis acta, non æstu libidinis incitata „ „? 1. Thess. 4.

Et lib. 4. *Contra Julianum*, cap. 14. Pelagianum illum patronum libidinis ita compellat: „ „ Illa, pro qua mecum tantis contentionibus litigas, etiam quando ad eam bona intentione, hoc est, causæ propagandæ prolis acceditur, tamen in ipso opere, quem permittit, aliquid, non dico sapientiæ, sed cujuslibet

rei, aliud cogitare? Nonne illi totus animus, & corpus impenditur, & ipsius mentis quadam submersione illud extremum ejus impletur? Cum vero vincit etiam conjugatos, ut non propagationis; sed carnalis delectationis cupiditate misceantur, quod Apostolus *Secundum veniam, non secundum imperium* se dixisse testatur; ita hinc emergitur, & quasi in auram cogitationis post illum gurgitem respiratur, ut fiat consequens, quod verum ait quidam: *Et pœnitendi, quæ est cum voluptate vicinitas*! Quis ergo amator spiritalis boni, etiam sola causa sobolis conjugatus non mallet, vel sine ista si possit, vel sine tam magna vi ejus filios procreare? Obsecro te, non sit honestior philosophia gentium, quam nostra christiana, quæ una est vera philosophia. Vide enim quod in Hortensii Dialogo dicat Tullius. „ An vero „ (*inquit*) voluptates corporis expetendæ, quæ vere, „ & graviter a Platone dictæ sunt illecebræ esse, uti„ que atque escæ malorum? Quæ enim confectio est „ valetudinis, quæ deformatio coloris, & corporis, quod „ turpe damnum, quod dedecus, quod non evoce„ tur, atque eliciatur voluptate? Cujus motus, ut „ quisque est maximus, ita est inimicissimus philoso„ phiæ. Congruere enim cum cogitatione magna „ voluptas corporis non potest. Quis enim cum „ utatur voluptate ea, qua nulla possit major esse, „ attendere animo, inire rationem, cogitare omnino „ quidquam potest? Quis autem tantus est gurges, „ qui dies, & noctes sine ulla minimi temporis in„ termissione velit ita moveri suos sensus, ut moven„ tur in summis voluptatibus? Quis autem bona men„ te præditus, non mallet nullas omnino nobis a na„ tura voluptates datas „?... Erubescamus interim veris disputationibus impiorum, qui didicimus in vera veræ pietatis, sanctaque Philosophia, & contra spiritum carnem, & contra carnem concupiscere spiritum „ „. Ex his perspicuum est, gentiles ipsos Philosophos, solo naturalis rationis lumine agnovisse repugnantiam venereæ libidinis cum humana natura,

1. Cor. 7.

&

& cum sapientiæ studio, quo nihil eidem naturæ magis consentaneum est. Nunquam igitur a peccato immunis esse potest, nisi cum rationis fræno regitur, quod fieri non potest, nisi cum ejus usum in matrimonio legitimo mens permittit ad propagandæ prolis officium. Mollities igitur jure naturæ prohibita est, & per se, ac intrinsece mala.

Confirmatur statuta Regula ex *S. Thoma*, quæst. 15. *De Malo*, art. 1. ubi de actu venereo sic loquitur: „„ Quandoque cum inordinatione concupiscentiæ est etiam inordinatio ipsius actus exterioris secundum se ipsum, sicut contingit in omni usu membrorum genitalium præter matrimonialem actum. Et *Quod omnis talis actus sit inordinatus secundum se ipsum*, apparet ex hoc, quod omnis actus humanus dicitur inordinatus, qui non est proportionatus debito fini, sicut comestio est inordinata, si non proportionetur corporis salubritati, ad quam ordinatur sicut ad finem. Finis autem usus genitalium memborum est generatio, & educatio prolis. Et ideo omnis usus prædictorum membrorum, qui non est proportionatus generationi prolis, & debitæ ejus educationi, *Est secundum se inordinatus*. Quicunque autem actus prædictorum membrorum est præter commixtionem maris, & feminæ, manifestum est, quod non sit accommodatus generationi prolis „ „.

Et art. III. „„ Peccatum (*inquit*) luxuriæ dupliciter habet inordinationem. Uno quidem modo; ex parte concupiscentiæ, & talis inordinatio non semper facit peccatum mortale; alio modo; *Ex parte ipsius actus, qui de se est inordinatus, & sic semper est peccatum mortale.* Et ideo ex hac parte, ex qua est major gravitas peccati, sumuntur species prædictæ luxuriæ. Est autem actus luxuriæ inordinatus, aut ex hoc, quod non potest sequi ex actu generatio prolis, & sic est *Vitium contra naturam*: aut ex eo, quod non potest sequi debita educatio, quia scilicet mulier non est determinata viro, ut sit sua secundum legem matrimonii „ „. Molities porro, & effusio quælibet

feminis præter commixtionem maris, & feminæ debito modo factam, dicitur peccatum contra naturam, non solum quia repugnat rationi, quæ natura est hominis, sed etiam quia est contra naturam omnis animalis, in qua generatio fit commixtione utriusque sexus (inquit *S. Thomas.* Art. 1. ejusdem quæstionis, in responsione ad septimum.)

Nusquam igitur licet, aut licere potest, pollutionem quocunque modo sibi procurare, aut eam expetere, vel etiam naturæ impetu evenienti consensum præbere, sanitatis, aut vitæ tuendæ, & conservandæ causa. Sicut enim mentiri nusquam licet, etiamsi nobis, aut proximis prodesse mentiendo possimus, quia mendacium per se malum est; ita nusquam licet actum venereum extra legitimum matrimonium exercere, etiamsi ad sanitatem corporis profuturus videtur. Unde S. Augustinus, *Enchiridio*, cap. 22. ait: „„ Nec ideo nullum mendacium putandum est non esse peccatum, quia possumus aliquando alicui prodesse mentiendo. Possumus enim & furando, si pauper, cui palam datur, sentit commodum, & dives, cui clam tollitur, non sentit incommodum; nec ideo tale furtum quisquam dixerit non esse peccatum. Possumus, & adulterando; si aliqua, nisi ad hoc ei consentiatur, appareat amando moritura, & si vixerit, pœnitendo purganda; nec ideo peccatum negabitur tale adulterium „„. Multo minus peccatum desinet esse mollities, quæ flagitium est contra naturam, etiamsi profutura videatur sanitati. Quod si adulterium „ Non ideo malum est, quia vetatur lege, sed ideo vetatur lege, „ quia malum est „, ut ait *Evodius* approbante *S. August.* lib. 1. *De Libero arbitrio* cap. 3. Quis idem potiori jure neget afferendum de mollitie, aliisque flagitiis, quæ *Contra naturam* dicuntur, quia in illis *ipse ordo naturæ violatur*, ut loquitur *S. Thomas.* Quamobrem fieri non potest, quin repugnent æternæ legi, quæ est *Ratio divina, vel voluntas Dei, ordinem naturalem conservari jubens, perturbari vetans;* ut docet

cet *S. August.* lib. 22. *Contra Faustum*, cap. 27. Qui naturæ ordo, sicut cibum destinat sustentationi corporis, ita & semen legitimæ propagationi prolis. Unde sicut cibis idolo consecratis nusquam vesci licet in honorem idoli, aut cum offensione proximi, etiamsi fame moriendum sit; ita nunquam licet coitus extra legitimum matrimonium, & multo minus effusio seminis absque sexus utriusque commixtione, qua sola proles propagatur, aut sterilis quælibet luxuria, etiamsi mors vitari non possit nisi semen effundatur. „ „ Quod enim est cibus ad salutem hominis (*inquit S. August. lib. De Bono Conjugali cap. 16.*) hoc est concubitus ad salutem generis, & utrumque non est sine delectatione carnali; quæ tamen modificata, & temperantia refrænante in usum naturalem redacta, libido esse non potest. Quod est autem in sustentanda vita illicitus cibus, hoc est in quærenda prole fornicarius, vel adulterinus concubitus. Et quod est in luxuria ventris, & gutturis illicitus cibus, hoc est in libidine nullam prolem quærente illicitus concubitus. Et quod est in cibo licito nonnullis immoderatior appetitus, hoc est in conjugibus venialis ille concubitus. Sicut ergo satius est emori fame, quam idolothytis vesci; ita satius est defungi sine liberis, quam ex illicito coitu stirpem quærere „ „.

Merito itaque *Innocentius XI.* hanc inter alias propositionem damnavit, anno 1679. „ Mollities jure „ naturæ prohibita non est, unde, si Deus eam non „ interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obli„ gatoria sub mortali „ „. Propositio damnata erronea, scandalosa, castarum aurium offensiva.

REGULA XLIII.

Hæc Propositio: Non refert, quid sensus agat, vel quid sentiat corpus, modo animus Deo conjugatur *Hæretica est, ad fræna libidinibus laxanda viam aperiens & contradictionem in terminis implicans.*

Hanc hæresim a Beguardis, & Beguinis, olim assertam, & in Concilio Viennensi damnatam nefarii

Beguardorum, & Quietistarum error.

Quietistæ, ab Innocentio XI. Pontifice maximo nuper damnati renovarunt. Beguardorum, & Beguinarum error ita refertur in Clementina *Ad nostrum*, tit. de hæreticis; „ „ Quod jejunare non oportet hominem, nec orare, postquam gradum perfectionis hujusmodi fuerit assecutus; quia tunc sensualitas est ita perfecte spiritui, & rationi subjecta, quod homo potest libere concedere corpori, quidquid placet „ „. Quam hæresim Apostolus evertit his verbis ad Colossenses 3. *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus; propter quæ venit ira Dei super filios incredulitatis; in quibus & vos ambulastis aliquando, cum viveretis in illis.* Et ad Gal. 5. *Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis... Manifesta sunt opera carnis; quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria*, &c... *Quæ prædico vobis, sicut prædixi; quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur... Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis. Si spiritu vivimus, spiritu & ambulemus.* Et ad Rom. 8. *Qui in carne sunt* (inquit) *Deo placere non possunt. Vos autem in carne non estis, sed in spiritu, si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus... Ergo, fratres, debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini. Si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.*

Refellitur idem error auctoritate *S. Augustini*, lib. 22. *Contra Faustum*, cap. 28. „ „ Quapropter (*inquit*) hominis actio serviens fidei servienti Deo, refrænat omnes mortales delectationes, & eas coercet ad naturalem modum, meliora inferioribus ordinata dilectione præponens. Si enim nihil delectaret illicitum, nemo peccaret. Peccat ergo, qui delectationem illiciti relaxat potius, quam refrænat. Est autem illicitum, quod lex illa prohibet, qua naturalis ordo servatur. *Et capite* 29. Mortales autem delectationes usque ad reparan-

randam seu custodiendam istam mortalem salutem; sive uniuscujusque hominis, sive ipsius humani generis, vel excitandæ, vel relaxandæ sunt; ultra si prolapsæ fuerint, & contra temperantiæ rationem hominem non se regentem abripuerint, libidines erunt profecto illicitæ, ac turpes, & dignæ doloribus emendari. Quod si etiam perturbatum rectorem in totam voraginem perditæ consuetudinis mergant, ut, vel inultas fore credens, Confessionis, & pœnitentiæ negligat medicinam, qua correptus emergat; vel pejore morte cordis contra illam æternam providentiæ legem blasphemum ei patrocinium defensionis adhibeat, atque ita diem fungatur extremum; non jam emendatione, sed damnatione dignum. Lex illa irreprehensibilis censet „„.

His adde, quod a *S. Petro Damiani* libro, qui inscribitur *Gomorrhianus*, cap. 20. de quodam Eremita narratur: „„ Qui cum multis virtutibus cum suo quodam collega deservisset, hæc illi per diabolum injecta cogitatio est, ut quandocunque libidine titillaretur, sic semen detritum genitalis membri egerere deberet, tanquam phlegma de naribus projiceret; qui ob id dæmonibus moriens, vidente socio, traditus est. Tum idem socius reatum ejus ignorans, sed exercitia virtutum recolens, pene desperavit, dicens, o quis poterit salvus esse? Quomodo iste periit? Cui mox Angelus astans dixit: Ne turberis; iste enim licet multa fecerit, tamen per illud vitium, quod Apostolus vocat immunditiam, cuncta fœdavit „„.

Denique in terminis contradictionem implicat illa Propositio, impossibile enim est impudici animum Deo esse conjunctum; impossibile est, ut serviat charitati, qui servit cupiditati.

REGULA XLIV.

Nocturna pollutio secundum se nunquam est peccatum, sed quandoque est sequela peccati præcedentis.

Sunt ipsa *S. Thomæ* verba, 2. 2. qu. 154. art. 5. eaque ratione Regulam fulcit: Omne peccatum de- Nocturna pollutione.

pendet ex judicio rationis; quia etiam primus motus
„ sensualitatis non habet, quod sit peccatum, nisi in
„ quantum judicio rationis reprimi potest; & ideo
„ sublato judicio rationis tollitur ratio peccati; in
„ somno autem ratio non habet liberum judicium;
„ unde id, quod agit homo dormiens, non imputa-
„ tur ei ad culpam, sicut nec illud, quod agit furio-
„ sus, aut amens.

Nititur etiam hæc Regula *S. August.* testimonio, lib. 12. *De Genesi ad literam*, cap. 15. „„ Porro (*inquit*) ipsa phantasia, quæ fit in cogitatione sermocinantis, cum ita expressa fuerit in visione somniantis, ut inter illam, & veram commixtionem corporum non discernatur, continuo movetur caro; & sequitur, quod eum motum sequi solet, cum hoc tam sine peccato fiat, quam sine peccato a vigilante dicitur, quod ut diceretur, sine dubio cogitatum est „ „.

REGULA XLV.

Nocturna pollutio ex superabundantia, & resolutione naturali seminis proveniens, nulla præcedente culpa, quæ illius causa sit, non est peccatum; si autem fit ex culpa præcedente, puta, ex superfluitate cibi, aut potus, peccatum est, interdum mortale, alias veniale.

Hanc Regulam tradit *S. Thomas*, quæst. & art. mox laudatis, & 3 P. quæst. 80. art. 7. Nullum enim peccatum est, nisi sit voluntarium; at pollutio proveniens ex abundantia, & naturali resolutione seminis, ob caloris in corpore dominantis intemperiem, aliamve commotionem humorum, aut ex infirmitate naturæ, non est voluntaria; non est igitur peccatum. Quæ vero superfluitate cibi, vel potus oritur, voluntaria est ex parte causæ; ideoque peccatum est mortale quidem, cum ex lethali gulæ, vel ebrietatis peccato; veniale, cum ex veniali ortum habet.

RE-

REGULA XLVI.

Lethalis peccati reus est, qui somnum capit, aut somno se daturus corpus inhoneste componit, ut dormienti contingat pollutio.

Tunc enim pollutio volita est, seu a voluntate imperata. Quemadmodum ergo, qui sagittam ex arcu, vel globum ex tormento emisit, quibus alter occiditur, homicidii reus est, etiamsi non sit amplius in ejus potestate, cum lethale vulnus infligit, seu mortem infert; ita lethaliter peccat, qui somno indulget, aut corpus certo quodam modo componit, ut pollutio sequatur in somnis; quamvis non sit amplius in ejus potestate illam cohibere, cum actu consummatur.

REGULA XLVII.

Lethalis peccati reus est, qui data opera nimium cibum, potumve sumit ob hunc finem, ut in somno sequatur pollutio; etsi non ob delectationem carnalem, sed ad alleviationem naturæ, & sanitatem id faciat.

Hanc Regulam iisdem pene verbis tradit *S. Anton.* 2. P. tit. 6. cap. 5. rationemque subdit. „ „ Sicut (*inquit*) si in vigilia voluntarie se pollueret ob sanitatem solum, non excusaretur a mortali; quia facit directe contra finem intentum a natura, qui non est alius in emissione seminis voluntaria, nisi generatio, quæ per illum motum sequi non potest „ „.

REGULA XLVIII.

Pollutionis appetitum, etiam propter alleviationem naturæ, quæ naturali via, & absque nostra opera contingat, illicitum esse, probabilius est.

Cum enim pollutio sit per se, & ex natura sua mala, utpote luxuriæ species, ordinique naturali actus venerei repugnans; adeoque semper sit peccatum, quando voluntaria est; nec illam appetere licet ob

quem-

quemcunque finem. Sicut ergo fornicationem, adulterium, homicidium, in somnis etiam perpetranda, non licet appetere ob quodcunque commodum temporale, quia per se mala sunt, & ex genere suo peccata mortalia, ita nec pollutionem. A Deo certe petere licet, quod licet desiderare; cum oratio sit interpres desiderii, illiusque apud Deum expositio. Unde *S. Thom.* 2. 2. qu. 83. art. hoc ex *S. August.* Epist. ad *Probam*, principium statuit, *Hoc licet orare, quod licet desiderare*; indeque colligit, temporalia licite peti a Deo in oratione, quia licite desiderantur. Non licet autem Deum orare, ut pollutio in somnis eveniat, cum contra, Spiritu sancto, qui Ecclesiam regit, docente, sic oremus in publicis Ecclesiæ precibus: *Hostemque nostrum comprime, ne polluantur corpora.* Licitum itaque non videtur, pollutionem, quæ in somno contingat, desiderare, etiam propter alleviationem naturæ, & valetudinem; & desiderium hujusmodi carere non videtur peccato mortali. Varia ea de re esse scio Theologorum opiniones, sed ea mihi probabilior, ac tutior videtur, quam *Dominicus Soto*, *Medina*, *Silvius*, aliique insignes Theologi propugnant.

REGULA XLIX.

Gaudere non licet de pollutione, quæ in somno contigit, etiam propter allevamentum naturæ.

De ipso quidem allevamento naturæ, & de sanitate gaudere, honestum est; nec aliud voluisse videtur *S. Thomas*, in 4. *Sentent.* dist. 9. qu. 1, art. 14. quæstiuncula 1. ad quintum, dicens: *Si autem placeant ut naturæ exoneratio, vel alleviatio, peccatum non creditur.* At de pollutione ipsa, quæ allevamenti istius causa fuit, gaudere non licet; neque alia mens fuit angelici Doctoris, qui pollutionem per se malam, actum secundum se inordinatum, violationem ordinis naturalis, peccatum ex genere suo mortale, vitium contra naturam passim

vocat; quæ proinde honestæ delectationis objectum esse non potest. Sicut gaudere non licet homini vigilanti de fornicatione, incestu, adulterio, homicidio ab eodem dormiente perpetratis, quamvis inde corporis valetudo, pinguis hæreditatis consecutio, pax, & tranquillitas, seu domestica, seu privata provenerint; quia fornicatio, incestus, adulterium, homicidium per se, & ex natura sua peccata sunt. Cum igitur pollutio sit luxuriæ species, fornicatione, adulterio, incestu, ipsaque sacrilegii corruptela gravior, ut docet *S. Thomas*; de illa gaudere non licet potiori jure, quam de aliis luxuriæ speciebus, quodcunque bonum ex illa fuerit per accidens consecutum; quamvis de ipso bono ex illa consecuto gaudere liceat. Et licet complacentiam in ipsa pollutione quatenus alleviatio corporis est, non quatenus delectatio carnalis, peccatum non esse daremus, periculosam tamen esse quis negare possit, cum hujusmodi præcisiones in praxi sint difficillimæ? Hinc *Gersonius*, Tract. *De Pollutione diurna*, Propos. 6. „„ Videat (*inquit*) homo præsertim novitius, ne hujusmodi complacentia se seducat, prætendens unum, & agens alterum. Salubrius est itaque cogitationes circa rem hanc divertere, quam habere „„.

Hanc, superioremque Regulam *S. August.* confirmat lib. 10. *Confessionum* cap. 30. ubi confitetur, quo modo se habeat ad tentationes carnalis libidinis. „„ Adhuc vivunt (*inquit*) in memoria mea talium rerum imagines, quas ibi consuetudo mea fixit; & occursant mihi vigilanti quidem carentes viribus, in somnis autem non solum usque ad delectationem, sed etiam usque ad consensionem, factumque simillimum. Et tantum valet imaginis illusio in anima mea, & in carne mea, ut dormienti falsa visa persuadeant, quod vigilanti vera non possunt. Nunquid tunc ego non sum, Domine Deus meus? Et tamen tantum interest inter me ipsum, & me ipsum intra momentum, quo hinc ad soporem transeo, vel huc inde retranseo. Ubi est tunc ratio, quæ talibus sug-

gestio-

gestionibus resistit vigilans? Et si res ipsæ ingerantur, inconsultus maneo. Nunquid clauditur cum oculis? Nunquid sopitur cum sensibus corporis? Et unde sæpe etiam in somnis resistimus, nostrique propositi memores, atque in eo castissime permanentes, nullum talibus illecebris adhibemus assensum? Et tamen tantum interest, ut cum aliter accidit, evigilantes ad conscientiæ requiem redeamus; ipsaque distantia reperiamus nos non fecisse, quod tamen in nobis quoquo modo factum esse doleamus. Nunquid non potens est manus tua, Deus omnipotens, sanare omnes languores animæ meæ, atque abundantiore gratia tua lascivos motus etiam mei soporis extinguere? Augebis, Domine, magis, magisque in me munera tua, ut anima mea sequatur me ad te concupiscentiæ visco expedita, ut non sit rebellis sibi, atque in somnis etiam non solum non perpetret istas corruptelarum turpitudines per imagines animales usque ad carnis fluxum, sed ne consentiant quidem. Nam ut nihil tale, vel tantillum libeat quantulum possit nutu cohiberi etiam in casto dormientis affectu, non tantum in hac vita, sed etiam in hac ætate, non magnum est omnipotenti, qui voles facere, supra quam petimus, & intelligimus. Nunc tamen quid adhuc sim in hoc genere mali mei, dixi Domino bono meo, exultans, cum tremore in eo, quod donasti mihi, & lugens in eo, quod inconsummatus sum, sperans perfecturum te in me misericordias tuas usque ad pacem plenariam, quam tecum habebunt interiora & exteriora mea, cum absorpta fuerit mors in victoria „„.

REGULA L.

Nocturna pollutio ex præcedenti rerum turpium, seu carnalium vitiorum cogitatione proveniens, quam illarum comitatur desiderium, aut voluntaria in illis delectatio cum consensu, lethale peccatum est in sua causa.

Ita docet *S. Thomas*, 2. 2. qu. 154. art. 5. „„ Alia causa (*inquit*) nocturnæ pollutionis potest esse animalis, & interior, puta, cum ex cogitatione præcedenti contingit aliquem dormientem pollui. Cogitatio autem, quæ in vigilia præcessit, quandoque est pure speculativa, puta, cum aliquis causa disputationis cogitat de peccatis carnalibus, quandoque autem est cum aliqua affectione vel concupiscentiæ, vel horroris. Contingit autem magis pollutio nocturna ex cogitatione carnalium vitiorum, quæ sunt cum concupiscentia talium delectationum; quia ex hoc remanet quoddam vestigium, & inclinatio in anima, ita quod dormiens facilius inducitur in sua imaginatione ad assentiendum tactibus, ex quibus sequitur pollutio. *Hinc S. August. ait quod*, Propter bonam animæ affectionem, quædam ejus merita etiam in somnis claret. *Et sic patet quod* Nocturna pollutio habet rationem culpæ ex parte causæ suæ „„. Libro 12. De Genesi ad literam cap. 25.

REGULA LI.

Nocturna pollutio ex præcedenti rerum turpium cogitatione mere speculativa, aut cum horrore, nec in se, nec in sua causa peccatum est.

Ita docet *S. Thom.* loco mox laudato, & in 4. Sentent. dist. 9. qu. 1. art. 4. quæstiunc. 11. „„ Considerandum est (*inquit*) utrum in causa pollutionis possit inveniri peccatum præcedens, quia cogitatio turpium quandoque est sine peccato; sicut cum in cogitatione tantum manet; ut cum quis disputans de talibus, oportet, quod loquens cogitet; aliquando etiam cum peccato veniali; quando ad affectionem cogitatio pertingens in sola delectatione finitur; quandoque etiam cum mortali, quando consensus adjungitur. Et quia cogitationi tali de propinquo est delectatio, & delectationi consensus, inde etiam in dubium potest verti, utrum sequens pollutio ex peccato acciderit, vel non, & aut veniali, aut mortali. Satis tamen probabiliter potest conjici non præcessisse

se consensum, quando in ipsa somni imaginatione anima dissentit. Non tamen oportet, quod si consentiat, consensus in vigilando præcesserit; quia hoc potest accidere propter ligamen judicii rationis, quod quandoque magis, quandoque minus est liberum in somno „ „.

Et 3 P. q. 80. art. 7. „ „ Præcedentes (*inquit*) cogitationes lascivæ quandoque possunt esse omnino sine peccato; puta, cum aliquis causa lectionis, vel disputationis cogitur de talibus cogitare. Et si hoc fit sine concupiscentia, & delectatione, non erunt cogitationes immundæ, sed honestæ, ex quibus tamen pollutio sequi potest. Quando vero sunt ex concupiscentia, & delectatione, & si adsit consensus, erit peccatum mortale, si autem desit, erit veniale „ „.

Confirmatur ex *S. August.* lib. 12. *De Genesi ad literam*, cap. 15. „ „ Aliquando (*inquit*) fit quæstio de consensionibus somniantium, cum etiam concumbere sibi videntur, vel contra propositum suum, vel contra etiam licitos mores. Quod non contingit, nisi cum ea, quæ vigilantes etiam cogitamus, non cum placito consensionis, sed sicut etiam talia propter aliquid loquimur, sic admoventur in somnis, & exprimuntur, ut eis naturaliter etiam caro moveatur, & quod naturaliter colligit, per genitales vias emittat, sicut hoc ipsum dicere utique non possem, nisi etiam cogitarem. Porro imagines rerum corporalium, quas necessario cogitavi, ut hoc dicerem, si tanta expressione præsentarentur in somnis, quanta præsentantur corpora vigilantibus, fieret illud, quod sine peccato fieri a vigilante non posset. Quis enim vel cum loquitur, & postulante necessitate sermonis de suo concubitu aliquid dicit, possit non cogitare, quod dicit „ „?

REGULA LII.

Pollutio nocturna, quæ provenit ex illusione, & operatione dæmonis phantasmata commoventis, ve-

veniale saltem in sua causa peccatum est, cum neglexit homo se contra dæmonis illusiones oratione, & invocatione divini auxilii præmunire.

Ita docet *S. Thomas*, 2. 2. qu. 154. art. 5. Et certe somno dare se non debent christiani sicut cæteri homines, sed armis christianæ militiæ muniri, ut possint omnia tela hostis nequissimi ignea extinguere, qui & in tenebris negotium suum agit, & in somnis nobis insidiatur, nisi sopitis sensibus cor nostrum, sacrificio vespertino orationis expiatum, ad Deum semper vigilet. Quo flecti possunt illa Apostoli verba 1. ad Thessal. 5. *Omnes vos filii lucis estis, & filii Dei; non sumus noctis, neque tenebrarum. Igitur non dormiamus sicut & cæteri, sed vigilemus, & sobrii simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt; & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Nos autem, qui diei sumus, sobrii simus, induti loricam fidei, & charitatis, & galeam spem salutis. Quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Jesum Christum, qui mortuus est pro nobis; ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum illo vivamus.*

Nec solum antequam somni capiendi causa in lecto decumbamus, sed & noctu, cum expergiscimur, Deum orare debemus, ne tentatione vincamur. Id nos docet Spiritus sanctus per Prophetam dicentem: *Memor fui nocte nominis tui, Domine, & custodivi legem tuam.* Psal. 118. *Media nocte surgebam ad confitendum tibi super judicia justitiæ tuæ.* Quæ verba *S. Ambrosius* exponens Serm. 7. in Psal. 118. ait: „„ Si studentes doctrinis secularibus perparum somno indulgent; quanto magis, qui Deum cupiunt cognoscere, non debent somno corporis impediri, nisi quantum naturæ satis est? David per singulas noctes lectum suum lacrymis diluebat; surgebat etiam noctis medio, ut Domino confiteretur; & tu totam noctem sopori existimas deputandam. Tunc magis tibi orandus est Dominus, tunc præsidia postulanda, culpa cavenda,

quando videtur haberi secretum; tunc maxime quando tenebræ in circuitu meo, & parietes me operiunt, considerandum, quia Dominus omnia intuetur abscondita. Ne dixeris ergo: Circumfusus sum tenebris, quis me videt, & quem vereor septus parietibus, & inclusus? quia *vultus Domini super facientes mala.* Deinde si arbitrum non vides, teipsum non vides? Tuæ conscientiæ testimonium non vereris? Nescis illam caliginem noctis non opertorium, sed incentivum esse peccati? Cum somno, & cibo fervent corpora, tunc etiam vigor mentis sopore laxatur, somno resolvitur; tunc irrepit impuri libido concubitus, tunc perturbatur cor, squallor immunditiæ non videtur, castitatis puritas non consideratur, pudicitiæ gloria non recensetur. Nox erat, quando Judas prodidit, quando Petrus negavit; illo igitur præcipue tempore justificationes Dei animo retexendæ sunt, releganda mandata hortatoria. Illa de castitate præcepta non absint; his occupata mens flagrantiam libidinis, carnis restinguat ardorem. Tene illud animo: *Lavabo per singulas noctes lectum meum.* Quis enim stupris deditus, flagitiis involutus, lavat per singulas noctes lectum suum? Nescit flere, qui flenda committit; & cum sit ipse lacrymabilis, non habet pœnæ lacrymas suæ. At ille, qui castigat corpus suum, & sui solicitus gubernator est, atque ingemiscens, & dolens lapsus superioris offensæ quærit, quomodo abluat eam fletibus pœnitentiæ, hic lavat per singulas noctes lectum suum. Non dormiamus ergo totis noctibus; sed maximam partem earum lectioni, & orationibus deputemus. Audi Ecclesiæ vocem quærentis etiam in noctibus Christum: *In cubili* (inquit) *meo in noctibus quæsivi, quem dilexit anima mea.* Quæsivit in noctibus orando, deprecando, etiam lacrymis deplorando „„.

Psal. 33. Psal. 6. Cant. 3.

Et Serm. 8. in illa verba: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi;* docet illo tempore maxime orandum esse Deum, & propria deflenda peccata, nec solum de præteritis veniam postulare nos debere, sed

etiam

etiam præsentia declinare, futuris cavere: „ „ Multa enim in illo tempore tentamenta proserpunt. Tunc fervet carnis illecebra; tunc tentator illudit; coquitur cibus, potusque digeritur; stomachus æger, mens somnolenta, animus occupatus est. Itaque, aut quiescenti calor soporis augetur, aut vigilanti nondum plenior refusus est vigor, qui errorum cavere possit incursus. Tunc igitur tentator adsistit, tunc retia jacit, quibus turbare possit mentem improvidam. Tunc spirituales nequitiæ tenebras effundunt; tunc omne nefas suadere contendunt, quando nullus arbiter culpæ, nullus criminis conscius, nullus potest esse erroris testis. Tunc varias disceptationes peccatori dormitanti infundunt; ut primo de statu mentis dejiciant reluctantem, & aliquorum, qui sancti habentur, proponatur exemplum, quod illi aliquando deliquerint, sed postea veniam sint adepti, & texerint superiora delicta „ „.

Et infra: „ „ Non potes oblivisci, cum lectum ascendis, ejus Domini, cui in occasu diei precem fuderis, qui esurientem te sui Corporis epulis expleverit. Etenim, quod vespere cogitaveris, cito cum evigilaveris, recensebis. Excitabit te ipse Dominus Jesus; admonebit, ut surgas, & eo tempore arma orationis adsumas, quo solet incursare tentator... Excubandum tibi est, ne qua fraude vincaris; providendum, ut eo tempore, quo potes vincere, nequaquam vincendum tempus omittas „ „.

REGULA LIII.

Pollutio nocturna quandoque contingit absque omni culpa hominis, ex sola nequitia dæmonis; cum scilicet homo ante somnum se contra dæmonis illusiones, qua par erat, pietate præparavit.

Ita docet *S. Thomas*, loco supra laudato, idque confirmat exemplo cujusdam monachi, ex Collationibus *Casiani* Collatione 22. cap. 7. petito. Ille scilicet, quamvis cordis, corporisque castitatem summa

vigilantia, atque humilitate coleret, & servaret, quoties tamen se ad sacram Communionem præparabat, nocturna pollutione fœdabatur. Sed cum a sacrosanctis Mysteriis diu trepidus abstineret, ad Seniorum tandem examen rem detulit, qui fœditatem illam viro religioso absque ejus culpa, sola dæmonis illusione contingere, cum intellexissent, ipsum nihilominus ad communionem dominici Corporis accedere jusserunt, cujus virtute præteritæ illusionis consuetudo cessavit. Tales igitur illusiones, & pollutiones *Animus sciens pertulisse magis dolendus est, quam fecisse* (ait S. Gregor.)

Has autem illusiones immittit cacodæmon, vel ad turbandam puræ conscientiæ serenitatem, & tranquilitatem; vel ad bonum opus impediendum, puta, celebrationem Missæ, aut Eucharistiæ sumptionem; vel ut vigilanti placeat, quod somnians passus est; vel ut abstinentiam periculosam, & imprudentem vitæ austeritatem suadeat, & in insaniam præcipites agat, vel dæmonis malitia Deus utitur, ut devotam mentem sic exerceat, & ex tali fœditate stimulatam in humilitate custodiat; ut docent SS. Patres, & vitæ spiritualis magistri, & inter alios *Gersonius*, Tractatu *De nocturna pollutione*, Consideratione sexta.

REGULA LIV.

Pollutio in somnis inchoata, & evigilante homine consummata, non est peccatum mortale, nisi homo plene expergefactus carnali delectationi consentiat.

Pollutiones vigilantiū.

Hæc Regula colligitur ex *S. Thoma*, in 4. Sentent. dist. 9. qu. 1. art. 4. quæstiunc. 1. in responsione ad quintum. „„ Nocturna (*inquit*) pollutio magis judicatur quantum ad rationem meriti, vel demeriti, secundum principium, quod est in dormiendo, quam secundum terminum, qui est in vigilando; quia ex quo in dormiendo excitatus est motus carnis, non subjacet voluntati vigilantis ulterius motus ille; nec

repu-

reputatur evigilasse, quousque perfectum usum liberi arbitrii recuperavit. Potest tamen contingere, quod in ipsa evigilatione peccatum oriatur, siquidem pollutio propter delectationem placeat; quod quidem erit veniale peccatum, si fit ex surreptione talis placentiæ; mortale autem, si fit cum deliberante consensu, & præcipue cum appetitu futuri. Ista autem placentia non facit præteritam pollutionem peccatum; quia ipsius causa non est, sed ipsa in se peccatum est „ „. Idem confirmat *S. Antoninus* 2. P. tit. 6. cap. 5.

REGULA LV.

Pollutio vigilantium lethale peccatum est, cum procuratur, aut ex lethali peccato oritur, aut deliberata voluntate placet.

Hæc Regula nititur auctoritate *S. Thomæ*, 3. P. qu. 80. art. 7. & alibi; eoque principio, quod pollutio nunquam sit peccatum mortale, nisi sit plene voluntaria, aut mens carnis voluptati ad consensum turpitudinis cedat. „ „ Quod si illa concupiscentialis inobedientia, quæ adhuc in membris moribundis habitat, præter nostræ voluntatis legem, quasi lege sua movetur, quanto magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis „ „ (inquit *S. August.* lib. 1. *De Civ. Dei* cap. 25.) Idem S. Doctor lib. *De Continentia*, cap. 2. hanc Regulam confirmat. „ „ Nunc autem (*inquit*) quamdiu concupiscit caro adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, sat est nobis non consentire malis, quæ sentimus in nobis. Cum autem fit ista consensio, tunc exit ex ore cordis, quod coinquinat hominem. Cum vero per continentiam consensio non tenetur, malum concupiscentiæ carnalis, contra quod pugnat concupiscentia spiritalis, nocere non sinitur „ „.

Et cap. 13. „ „ Spiritus itaque hominis adhærens Spiritui Dei, concupiscit adversus carnem, id est,

adversus se ipsum; sed pro se ipso, ut motus illi, sive in carne, sive in anima, secundum hominem, non secundum Deum, qui sunt adhuc per acquisitum languorem, continentia cohibeantur, propter acquirendam salutem; ut homo non secundum hominem vivens, jam possit dicere: *Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus.* Ubi enim non ego, ibi felicius ego; ut quando secundum hominem reprobus ullus motus exsurgit, cui non consentiat, qui mente legi Dei servit, dicat etiam: *Jam non ego operor illud...* Quorum ergo vita erat abscondita in Deo, admonentur, & exhortantur, ut membra sua mortificent, quæ sunt super terram. Id enim sequitur: *Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram.* Et ne quisquam nimis tardus membra ista visibilia corporis mortificanda putaret a talibus, continuo quid dicat aperiens: *Fornicationem* (inquit) *immunditiam, concupiscentiam malam, & avaritiam.* Itane vero credendum est, quod isti, qui jam mortui erant, eorumque vita abscondita erat cum Christo in Deo, adhuc fornicabantur, adhuc in moribus immundis, operibusque vivebant, adhuc perturbationibus concupiscentiæ malæ, atque avaritiæ serviebant? Quis demens ista de talibus senserit? Quid ergo vult, ut mortificent, opere scilicet continentiæ, nisi motus ipsos adhuc in sua quadam interpellatione, sine nostræ mentis consensione, sine membrorum corporalium operatione viventes, & quomodo isti mortificantur opere continentiæ, nisi cum eis mente non consentitur, nec exhibentur eis arma corporis membra; & quod est majus, atque vigilantia continentiæ majore curandum, ipsa etiam nostra cogitatio, quamvis eorum quodam modo suggestione, & quasi susurratione tangatur, tamen ab eis ne oblectetur, avertitur, & ad superna delectabilius cogitanda convertitur; ob hoc ea nominans in sermonibus, ne habitetur in eis, sed fugiatur ab eis „„? Quamvis porro pollutio, cum sensu voluptatis consummetur, non ideo peccatum est, nisi

Galat. 2. Rom. 7. Colossʃ. 3.

præ-

præcedat, comitetur, aut subsequatur consensus. Aliud enim est sensus, aliud consensus. Cæterum cum plerumque difficile sit certo cognoscere, an pollutio ex consensu expresso, vel interpretativo, directo, vel indirecto, pleno, vel imperfecto, aut absque ullo consensu superioris rationis contigerit, expedit illam in sacramentali Confessione declarare, cum circumstantiis omnibus. Cum autem vigilanti præter voluntatem contingit illa obscœnitas, non solum rejiciendæ sunt, & abnegandæ turpes cogitationes, non solum mortificatio carnis adhibenda, & divinæ gratiæ auxilium invocandum, sine qua nemo continens esse potest, sed sistenda, & cohibenda, quantum fieri potest, seminis fluxio: *Quoniam* (inquit piissimus Gersonius) *etsi hæc retentio nocere debeat corpori, proderit animæ.* Addit, naturam alio forte modo se allevare. Exemplo puerperarum mulierum rem illustrat, quibus arescunt ubera, cum lac elici desinit, alioqui jugiter scaturit, & fluere paratum est. *Sic pollutiones istæ, & pruritus tutius abstinendo vincuntur.* Rescindendæ tandem sunt radices, & causæ pollutionis, etsi præter voluntatem evenientis. ea tamen prudentia, ne majori cum periculo, detrimento spirituali, & scandalo rescindantur; nec ex adverso admittantur, quæ ex se reprehendenda sunt, vel periculosa, ut lubrici aspectus, societas, & familiaritas nimia cum alterius sexus personis, delectationem pariens, etsi non per se libidinosam, periculi tamen plenam, & quæ sensibus plus æquo blandiatur; quæ nihilominus sub officiis aliquibus spiritualis ædificii, qualia sunt Confessio, lectio, vel eruditio, aliquando se abscondit. Monita sunt *Gersonii*, Tract. *De Pollutione diurna.*

REGULA LVI.

Quamvis mollities inter vitia contra naturam infimum sit gravitate, plures tamen sunt hoc in flagitio malitiæ gradus, in sacramentali Confessione necessario exprimendi.

In peccato mollitiei varii malitiæ gradus.

Prima pars Regulæ traditur a *S. Thoma*, 2. 2. qu. 154. art. 12. in responsione ad quartum: „ „ Gravitas (*inquit*) in peccato magis attenditur ex abusu alicujus rei, quam ex omissione debiti usus. Et ideo inter vitia, quæ sunt contra naturam, infimum locum tenet peccatum immunditiæ, quod consistit in sola omissione concubitus ad alterum „ „.

Altera pars Regulæ explicatur. Gravius enim peccatum est pollutio voluntaria in viro religioso, aut sacris Ordinibus initiato, in Sanctimoniali, aut virgine simplici voto castitatis obstricta, quam in laicis. Sacrilegii siquidem malitia cumulatur. Gravius in conjugato, quam in soluto. Item si quis inter pollutionem conjugatæ mulieris copulam expetat, aut illius morosa cogitatione delectetur, gravius peccatum est, quam si de soluta cogitaret, illamque concupisceret; si de consanguinea, vel affine, gravius peccatum est, quam si de extranea; si de persona Deo sacra, gravius est crimen, quam si de seculari, & profana. Idemque judicium esto de peccato mulieris, quæ inter pollutionem de viro cogitat cum desiderio, vel affectu carnali; pro varietate scilicet objectorum, in quæ tendit desiderium, vel affectus, seu quibus adhæret morosa cogitatio, nova luxuriæ specie distinctæ deformitas ad pollutionem accedit, puta, sacrilegii, incestus, adulterii, &c. Quamobrem circumstantias illas in sacramentali Confessione declarare omnino necesse est.

Item pollutio, quæ fit aliena manu, & contactu, seu ad quam aliqui mutuo se excitant, gravius peccatum est ea, quam quis sibi procurat nullo conscio, vel consorte criminis. Sui enim, & alieni peccati reus est, qui alterum fœda contrectatione contaminat, aut ab illo se contaminari patitur; multoque magis reus est, qui tanti flagitii nescium, aut inexpertum docet, vel repugnantem, aut turpitudinem hujusmodi alias non admissurum, ad illam impellit attrectatione, aut titillatione, pudendorum nudatione, osculis, blanditiis, obscænis verbis, & cantibus.

Hinc

Hinc in Romano pœnitentali triginta dies pœnitentiæ, ac jejunii in pane, & aqua imponuntur illis, qui se mutua contrectatione polluerunt; illis vero, qui soli ad pollutionem se excitarunt, decem duntaxat dies.

Gravius item peccatum est, cum iis modis procuratur, qui ad Sodomiæ, vel bestialitatis execranda crimina propius accedunt, de quibus *B. Petrus Damiani*, libro, qui *Gomorrhianus* inscribitur c. 1. Unde & pœnitentiale Romanum, & pœnitentiale Bedæ, graviorem pœnitentiam illis indicunt, qui contra corpus aliquod molle, quasi concumbendo se contaminaverint, viginti scilicet dierum jejunium in pane, & aqua. Graviorem rursus iis, qui inter aliorum ejusdem sexus fœmora se polluerint, scilicet quadraginta dierum jejunium in pane pariter, & aqua.

REGULA LVII.

Inordinatus concubitus lethale peccatum est, simplici pollutione gravius, cum semen extra vas debitum effunditur, & quoties ejus effusionis periculum imminet; quoties denique generatio defectu debiti ordinis in modo concumbendi, etiam in usu matrimonii, impeditur.

Hujus peccati gravitatem pluribus in locis Scr. sacra, cum execratione notat. Gen. 38. Peccatum *Her*, & *Onam* detestatur, qui in copula conjugali retrahebant, semenque fundebant extra vas naturale. *Dedit Judas uxorem primogenito suo Her, nomine Thamar. Fuit quoque Her primogenitus Judæ nequam in conspectu Domini, & ab eo occisus est. Dixit ergo Judas ad Onam filium suum; ingredere ad uxorem fratris tui, & sociare illi, ut suscites semen fratri tuo. Ille sciens non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur. Et idcirco percussit eum Dominus, quod rem detestabilem faceret.*

Inordinati concubitus enormitas.

Id confirmat *S. August.* lib. 2. *De adulterinis Conju-*

jugiis, cap. 12. „„ Illicite (*inquit*) & turpiter etiam cum legitima uxore concumbitur, ubi prolis conceptio devitatur. Quod faciebat Onam filius Judæ, & occidit illum propter hoc Deus „„.

Et lib. *De Bono Conjugali*, cap. 11. „„ Cum (*inquit*) ille naturalis usus, quando prolabitur ultra pacta nuptialia, id est ultra propagandi necessitatem, venialis fit in uxore, in meretrice damnabilis, iste, qui est contra naturam, execrabiliter fit in meretrice, sed execrabilius in uxore. Tantum valet ordinatio Creatoris, & ordo creaturæ, ut in rebus ad utendum concessis, etiam cum modus exceditur, longe sit tolerabilius, quam in eis, quæ concessa non sunt, vel unus, vel rarus excessus. Et ideo in re concessa immoderatio conjugis, ne in rem non concessam libido prorumpat, toleranda est. Hinc est etiam, quod longe minus peccat quamlibet assiduus ad uxorem, quam vel rarissimus ad fornicationem. Cum vero vir membro mulieris non ad hoc concesso, uti voluerit, turpior est uxor, si in se, quam si in alia fieri permiserit „„. Ex hoc *S. Augustini* loco conflatum est cap. *Adulterii*, causa 32. qu. 7.

Eamdem Regulam confirmat *S. Thom.* in 4. *Sentent.* dist. 21. in expositione Textus. „„ Usus (*inquit*) contra naturam conjugis est, quando debitum vas prætermittit, vel debitum modum a natura institutum, quantum ad situm; & in primo semper est peccatum mortale, quod proles sequi non potest; unde totaliter intentio naturæ frustratur, sed in secundo modo non semper est peccatum mortale, ut quidam dicunt, sed potest esse signum mortalis concupiscentiæ; quandoque etiam sine peccato esse potest, quando dispositio corporis alium modum non patitur; alias tanto est gravius, quanto magis a naturali modo receditur „„.

Et 2. 2. qu. 154. art. 12. in responsione ad quartam objectionem: „„ Gravitas in peccato (*inquit*) magis attenditur ex abusu alicujus rei, quam ex omissione debiti usus. Et ideo inter vitia, quæ sunt contra

tra naturam, infimum locum tenet peccatum immunditiæ, quod consistit in sola omissione concubitus ad alterum. Gravissimum autem est peccatum bestialitatis, quia non servatur debita species. Post hoc autem est vitium sodomiticum, cum ibi non servetur debitus sexus. Post hoc autem est peccatum ex eo, quod non servatur debitus modus concumbendi. Magis autem si non sit debitum vas, quam si sit inordinatio secundum aliqua alia pertinentia ad modum concubitus „ „.

REGULA LVIII.

Sodomia gravius peccatum est pollutione simplici, & inordinato concubitu.

Nefarium illud crimen, quod in cœlum clamare dicitur, Deus igne, & sulphure ultus est, quæ Sodomam, & Gomorrham, omnemque regionem finitimam consumpsit Gen. 18. *Dixit itaque Dominus: Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis. Descendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint; an non est ita, ut sciam.* Humano modo Deus loquitur. Abominandum adeo crimen est, ut vix credibile sit homines ad imaginem Dei creatos illud committere, a quo vel bruta ipsa animantia abhorrent. *Descendam* igitur, *& videbo.* Et cap. 19. *Igitur Dominus pluit super Sodomam, & Gomorrham sulphur, & ignem a Domino de cælo, & subvertit civitates has, & omnem circa regionem, universos habitatores urbium, & cuncta terræ virentia.* De quibus *S. Judas* Apostolus in Epistola catholica: *Sicut* (inquit) *Sodoma, & Gomorrha, & finitimæ civitates simili modo exfornicatæ, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum ignis æterni pœnam sustinentes.* In ipsa qualitate ultionis notavit Deus maculam criminis, ut observat *S. Greg.*, lib. 14. *Moralium*, cap. 10. „„ Sulphur quippe fœtorem habet, ignis ardorem. Quia itaque ad perversa desideria ex car-

Peccati Sodomitici enormitas.

Pœnæ abominandi illius criminis reis a Deo inflictæ.

carnis foetore arserant, dignum fuit, ut simul igne, & sulphure perirent; quatenus ex justa poena discerent, ex injusto desiderio quid fecissent „ „. Poenam capitis in hujus criminis reos Deus lege veteri decrevit: Lev. 20. *Qui dormierit cum masculo coitu femineo, uterque operatus est nefas, morte moriantur; sit sanguis eorum super eos.* Ethnicos Philosophos in poenam superbiæ, & idololatriæ Deus ita excoecavit, non quidem infundendo malitiam, sed non impartiendo gratiam, ut in pudendum illud, & execrandum scelus, solutis libidinis frænis præcipites ruerent, Apostolo teste ad Rom. 1. *Propter quod* (inquit) *tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis; qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt, & servierunt creaturæ potius, quam Creatori, qui est benedictus in secula, Amen. Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ; nam feminæ eorum immutaverunt naturalem usum in eum usum, qui est contra naturam. Similiter autem & masculi, relicto naturali usu feminæ, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes. Et sicut non probarunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea, quæ non conveniunt.*

Obscoenitas abominanda, qua nulla gravior, turpior, & magis infamis.

De flagitii istius gravitate audiendus *S. Joan. Chrys.* Hom. 4. in Epistolam ad Romanos; ubi Sodomitas iis *etiam, qui mortem sibiipsi consciscunt, deteriores* esse affirmat. „ „ Præstiterit enim mori, quam tanta contumelia accepta vivere. Nam qui se ipse interimit, is animam a corpore dissociat; at hic animam una cum corpore perdit. Quodcunque porro delictum nominaveris, nullum huic peccato par dixeris; qui si facta sua sentirent, qui patiuntur, sexcentas utique mortes obirent, ut ne hoc paterentur. Neque enim est hac injuria alia ulla gravior, nec rationis minus habens. Nam si de scortatione Paulus differens dixit, peccatum omne, quodcunque commiserit

1. Cor. 6.

ferit homo, extra corpus esse, qui autem scortatur, eum in proprium corpus delinquere; quid de insania hac dixerimus, quæ ipsa tanto est scortatione deterior, quantum ne verbis quidem exprimere licet? Neque enim hoc solum dico, quod femina effectus sis, sed quod perdideris ipsum hoc, nimirum virum esse; & quod neque in hanc transieris naturam, neque quam haberes, asservaveris, sed communis utriusque effectus sis proditor, dignus, quem tum viri, tum feminæ lapidibus a se exigant, tanquam, qui utrumque genus injuria affeceris. Atque, ut intelligas, quantum hoc demum sit, si quis de te adiens promitteret fore, ut te ex viro canem efficeret, nonne ab eo tanquam exitioso declinares. Tu vero te ipse non ex viro canem effecisti, sed animal hocce animante infamius; id enim ad usum accomodum; at catamitus nullibi usus esse possit. Quid autem, quæso, si quis profiteatur præstiturum se, ut viri pariant, & a partu in lecto decumbant, nonne ira excandesceremus? At qui sic furunt, deteriore conditione sunt. Neque enim par, idemque fuerit, in muliebrem naturam migrare, & vir interim dum manes, feminam fieri, qui potius neque hoc, neque illud fueris. Quod si & aliunde mali enormitatem pernoscere vis, interroga, quamobrem, qui se ipsos eunuchos faciunt, eos Legislatores pœna afficiant, & intelliges, id non ob aliud esse, nisi quod naturam mutilent; quanquam non usque adeo illi injurii sunt; sunt enim vel post mutilationem multis quidem locis usui, qui exsecti fuerint. At quisquis scortum se facit, hoc nihil esse potest inutilius; neque enim anima solum, verum & corpus ejus, qui hæc patrat, infame est, ac certe dignum, quod undequaque exterminetur. Quot, obsecro, gehennæ his plectendis suffecerint? Quod si audito gehennæ nomine irrides, ac fidem non habes, illum ignem recordare Sodomorum... Nam posteaquam permulti verba despicerent, illis Deus per ipsa demum opera gehennæ effigiem ostendit nova quadam ratione. Erat enim præter omnium opinionem pluvia illa, quoniam

qui-

quidem, & præter naturam ipſam coitio; atque ea quidem pluvia terram excuſſit, quoniam & illorum animos deſiderium? Ob quod pluvia eadem ferebatur, contra quam quotidiana iſta ferri ſoleat. Neque enim non excitabat modo terræ uterum ad fructuum generationem, & ad ſeminum ſuſceptionem inutilem efficiebat. Talis enim erat ipſa Sodomitarum coitio, ejuſcemodi corpus inutilius reddens. Quid enim viro corpus ſuum meretricio more proſtituente abominabilius? Quid ſceleſtius? O vos & bruti inſipientiores, & canibus impudentiores! Nuſquam enim hujuſmodi congreſſus apud illos, ſed agnoſcit proprios terminos natura. Vos autem genus noſtrum infamius brutorum genere effeciſtis „ „.

Scelus intolerabile.

Et lib. 3. *Adverſus Vituperatores Vitæ monaſticæ*, cap. 7. „ „ Amor quidam novus, & nequiſſimus noſtra ætate in noſtrum genus irrupit, & late dominatur; moribus irruit acerbus, atque inſanabilis, peſtis teterrima, atque omni pernicie immanior, & gravior invecta eſt, ſcelus quoddam novum, & intolerabile excogitatum eſt. Non enim ſcriptæ, & conſtitutæ modo, verum ipſæ quoque naturæ pervertuntur leges. Nihil jam fere ad impudicitiæ rationem fornicatio eſſe exiſtimatur. Cæterum ut in doloribus, cum paſſio incumbit violentior, prioris doloris ſenſum omnem ſua magnitudine intercipit; ſic hujus quoque magnitudo flagitii facit, ut quod ſuapte natura tolerabile non eſt, non jam videatur eſſe intolerabile, obſcœna ſcilicet cum mulieribus libido. Optandum enim jam votis omnibus videtur, poſſe hujuſmodi retia effugere, periclitaturque jam ſuperfluus effectus ſexus muliebris, adoleſcentibus vices ejus implentibus. Quod cum per ſe eſt acerbiſſimum, fecit id profecto, ut deterius ſit, quod tantum ſcelus, tam nefarium facinus incredibili audacia, ſummaque jam cum libertate admittitur, flagitiumque lex factum eſt. *Et inf.* Cur, cum admittantur Sodomorum ſcelera, non tamen contingunt Sodomorum clades? Quia manet iſtos ignis alius longe illo gravior,

Supplicia Sodomorū clade longe graviora

vior, cruciatusque finem nullum habens... Nam si nos ipsi quoque super his irascimur, & indignamur, Deus, cui omnium maxime totius mortalium generis cura incumbit, qui vitia vehementer, & aversatur, & odit, quando ista impune admitti scelera passurus est? Imittit in illos penitus manum illam validissimam, & plagam non ferendam, doloremque cruciatuum sempiternorum adeo gravissimum, ut si Sodomorum clades illi conferatur, ludus puerorum esse existimetur. Quam enim Barbarorum feritatem isti non sua improbitate transcenderunt? Quod belluarum genus congressu suo impurissimo non superaverunt? Est in quibusdam mutorum animantium a natura insitus libidinis ardor incredibilis, cupidoque intolerabilis, & nullo ab insania differens; quæ tamen amorem hunc nefarium non norunt; sed intra leges a natura præstitas permanserunt. At isti & rationales conditi, divinoque magisterio potiti, quidve agendum sit, vel non sit, vel non aliis quoque annuntiare jussi, non ita licentiose, ac sine metu cum meretricibus ut cum adolescentibus congrediuntur „„. hujus flagitii reis parata.

Stupratoribus puerorum, nec in fine dandam esse Communionem, decrevit Illiberitana Synodus, can. 71. Exectandi istius criminis reos, si Clerici fuerint, depositione, & rejectione ex Clero, ac detrusione in monasterium ad agendam pœnitentiam; si Laici, excommunicatione plecti, statuunt Concilium Lateranense 3. sub *Alexandro III.* Can. 11. & refertur cap. *Clerici* Ext. *De Excessibus Prælatorum.* Concil. Lateranense 4. sub *Innocentio III.* Can. 14. & refertur cap. *Ut Clericorum.* Ext. *De Vita, & honestate Clericorum*; necnon Conc. Toletanum 15. Canone 3. Pœnæ ecclesiasticæ adversus nefarii criminis reos.

Clericos hujus flagitii reos degradari, & seculari judici tradi sanxit *S. Pius V.* Gladio, vel igne scelus tantum vindicari Principum leges sanxerunt. *Constantius & Constans.* Imp. L. *Cum vir*, ad legem Juliam de adulteriis: „„ Cum vir nubit (*inquiunt*) in femina viros paritura, quid cupiatur, ubi sexus perdidit locum, ubi scelus est; quod non proficit Pœna capitis plectendum crimen secundum leges Principum.

scire,

ſcire, ubi venus mutatur in alteram formam; ubi amor quæritur, nec videtur? Jubemus inſurgere leges, armari jura gladio ultore, ut exquiſitis pœnis ſubdantur infames, qui ſunt, vel qui futuri ſunt rei „„.

Valentinianus, *Theodoſius & Arcadius* Auguſti L. 6. tit. 7. lib. 9. Cod. Theod. „„ Omnes (*inquiunt*) quibus flagitii uſus eſt virile corpus muliebriter conſtitutum alieni ſexus damnare patientia (nihil enim diſcretum habere videtur cum feminis) hujuſmodi ſcelus, ſpectante populo, flammis vindicibus expiabunt „„. Cum occultum eſt, caſus eſt nihilominus reſervatus Epiſcopis, cum excommunicatione, ſeveriſſimaque pœnitentia plectendus. „„ Hoc namque peccatum ſancti Patres divino Spiritu afflati, merito in ſacris Canonibus acrius cæteris judicandum decreverunt; quoniam eo regnante, & ſtatum Chriſti Eccleſiæ infirmari, & regnum periclitari aperte cognoverunt „„; ut loquitur Concilium Pariſienſe 6. lib. 1. cap. 34.

Caſus reſervatus cum excommunicatione.

REGULA LIX.

Peccatum Sodomiticum aliud alio gravius eſt.

Gravius enim peccat, qui turpiter agit, aliumque impellit ad crimen, eo, qui turpiter patitur. Gravius peccat Sodomita conjugatus, quam ſolutus, gravius Ordine ſacro aut voto ſolemni Deo mancipatus, quam laicus; gravius conſanguinei, vel affines, in primo præſertim, vel ſecundo gradu, nefariam illam, & præpoſteram copulam exercentes; gravius maturi judicii viri, quam adoleſcentes, vel pueri; gravius ſenes, quam juvenes; gravius item, qui diu in abominanda illa fœditate hærent, quam qui ſemel in eam prolapſi, mox ad pœnitentiam confugerunt. Quamobrem hujuſmodi circumſtantias perſcrutari debet Confeſſarius, ut convenientem pœnitentiam imponat.

Confirmatur hæc Regula ex Can. 15. Ancyrani Concilii. „„ De his (*inquit*) qui irrationabiliter verſati

ſunt,

ſunt, ſive verſantur, quotquot ante vigeſimum annum tale crimen commiſerint, quindecim annis exactis in pœnitentia, communione mereantur orationum. Deinde quinquennio in hac communione durantes, tunc demum oblationis Sacramenta contingant. Diſcutiatur autem & vita eorum, quales pœnitudinis tempore extiterint, & ita miſericordiam conſequantur. Quod ſi inexplebiliter his hæſere criminibus ad agendam pœnitentiam prolixius tempus inſumant. Quotquot autem peracta viginti annorum ætate, & uxores habentes, hoc peccato prolapſi ſunt, viginti quinque annis pœnitudinem gerentes, in communionem ſuſcipiantur orationum. In qua quinquennio perdurantes, tunc demum oblationis Sacramenta percipiant. Quod ſi qui & uxores habentes, & tranſcendentes quinquageſimum annum ætatis, ita deliquerint, ad exitum vitæ communionis gratiam conſequantur „ „.

Et Can. 16. „ „ Eos, qui irrationabiliter vixerint (id eſt, qui cum maſculis, vel brutis animantibus nefarie commixti fuerint) & lepra injuſti criminis alios polluerint, præcepit ſancta Synodus inter eos orare, qui ſpiritu periclitantur immundo „ „.

Hos canones obſervari, & ſecundum illos pœnitentiam imponi decrevit Concil. Pariſienſe 6. lib. 1. cap. 34. „ „ Proinde omnibus nobis valde neceſſarium viſum eſt, ut quidam Sacerdotes, qui hoc vitium aliter, quam ſacri Canones ſanciant, non ad ſalutem, ſed ad deceptionem animarum puniunt, corrigantur, & inſtruantur, ut codicibus pœnitentialibus prorſus abdicatis, per quos multi inani ſpe, & promiſſione decepti ſunt, & decipiuntur, ab hinc patratores tam nefandiſſimi, Deoque deteſtabilis vitii, ſecundum judicium canonicum, quod in Ancyriano Concilio ſub tit. 16. continetur, judicentur „ „.

REGULA LX.

Clericis in Sodomiam lapſis, vel qui ſe diu, ac frequenter ad pollutionem ſoli excitarunt; vel cum

aliis longo usu; vel cum pluribus, brevi licet tempore, se contaminarunt, Confessarii in sacro pœnitentiæ tribunali prohibere debent, ne suorum ordinum functiones exerceant, & ad altiores gradus ascendant: Laicis vero sacrorum Ordinum susceptio debet interdici; nec alia conditione concedenda ipsis est absolutio.

Hanc Regulam *B. Petrus Damiani* adstruxit, & probat in opusculo, quod inscribitur, *Liber Gomorrihanus*. Postquam enim quatuor gradus peccati contra naturam distinxit, hæc subjungit cap. 11. „„ Hujus sane perditionis obnoxii sæpe largiente divina clementia resipiscant, atque ad satisfactionem veniunt, & pœnitentiæ quidem pondus quamlibet grave devote suscipiunt, ecclesiasticum vero Ordinem perdere vehementer perhorrescunt. Quidam namque rectores Ecclesiarum circa hoc vitium humaniores forsitan, quam expediat, absolute decernunt, propter tres illos gradus, qui superius enumerati sunt, neminem a suo ordine debere deponi; hos autem solummodo non abnuunt degradari, quos ultimos actu cecidisse constiterit. Unde fit, ut qui cum octo, vel decem aliis æque sordidis in hanc nequitiam lapsus esse cognoscitur, nihilominus in suo ordine permanere videatur. Quæ proculdubio impia pietas non vulnus amputat, sed ut augeatur, fomitem subministrat; non perpetrati illiciti actus prohibet amaritudinem, sed perpetrandi potius libertatem. Carnalis quippe cujuslibet ordinis homo magis formidat, & expavescit in conspectu hominum despici, quam in superni judicis examine condemnari; ac per hoc mavult quamlibet districtæ, quamlibet animosæ pœnitentiæ sustinere laborem, quam sui gradus periculo subjacere; & dum per indiscretam discretionem non timet statum sui honoris amittere, incitatur, & inexperta præsumere, & in his, quæ inulte præsumpsit, diutius permanere; atque ut ita dixerim, dum illic non feritur, ubi acrius dolet,

let, in eo, in quo semel corruit, cœnosæ obscœnitatis volutabro molliter jacet. Sed, ut nobis videtur, valde præposterum est, ut consuetudinaliter hac purulenta contagione fœdati, vel ad ordinem provehi, vel in gradu persistere audeant jam promoti; quia & rationi contrarium, & canonicis Patrum Sanctionibus probatur adversum „ „.

Laicis in pollutiones voluntarias diu, ac frequenter lapsis, aditus ad sacros Ordines præcludendus.

Probat subinde ex *S. Greg.* lib. 10. Ep. 13. ad *Passivum* Episcopum, neminem ad ecclesiasticum Ordinem promoveri debere, qui in illud crimen lapsus est, quod vetus lex præcipit morte damnari. Indeque colligit: „ „ Quia quisquis vir cum viro labitur, quod nimirum scelus per vetustæ legis sententiam morte mulctatur, etiamsi honestis moribus polleat, si Psalmodiæ studio ferveat, si in amore orationis enitescat, & omnino religiosam vitam sub approbatæ famæ testimonio ducat, reatus quidem indulgentiam plene potest accipere, ad ecclesiasticum vero Ordinem nequaquam permittitur aspirare. Nam cum de illo venerabili viro *Importuno*, qui primum tanto fervore laudis attollitur, tot religiosæ, & honestæ vitæ infulis redimitur, tot virtutum præconiis decoratur, tamen postmodum dicitur: *Si nulla ei crimina, quæ per sacræ legis Regulam morte mulctata sunt, obviant, tunc ordinandus est*: Patet profecto, quia quem dignum morte crimen abjecerat, quælibet religiosa vita subsequens ad suscipiendum ecclesiastici gradus Ordinem non reformat „ „.

Clericis horum criminum reis vetandum, ne ad altiores Ordines ascendant.

Cap. 13. laudat Ancyranæ Synodi can. 15. ex quo ita colligit: „ „ Si ergo quilibet secularis hujus facinoris reus, peracta viginti quinque annorum pœnitentia, in communionem quidem orationum, necdum autem ad percipienda oblationum Sacramenta admittitur; quo pacto religiosus non solum ad percipienda, sed etiam ad offerenda, & consecranda ipsa sacra Mysteria idoneus judicabitur? Si vix illi permittitur, ut Ecclesiam cum aliis oraturus introeat; qualiter isti dabitur, ut ad altare Domini pro aliis intercessurus accedat? Si ille antequam tam prolixum

pœnitentiæ ſpatium tranſigat, non meretur audire; iſte quomodo dignus eſt ſacra Miſſarum ſolemnia celebrare? Si ille, qui minus peccavit, utpote per latum ſeculi iter incedens, indignus eſt cœleſtis Euchariſtiæ munus ore percipere; qualiter iſte merebitur tam terribile Myſterium pollutis manibus contrectare „„?

Cap. 14. ſequenti Canone ejuſdem Concilii recenſito, quem uti & decimum quintum non de ſolis corruptoribus maſculorum, ſed de pollutione cujuslibet rei intelligendum eſſe cenſet, ita colligit: „„ Liquet profecto, quia quocunque modo per ardorem libidinis vir cum viro polluitur, non inter catholicos chriſtianos, ſed inter dæmoniacos orare præcipitur; quatenus ſi carnales homines ex ſemetipſis neſciunt penſare, quod ſunt, ab ipſis ſaltem valeant edoceri, cum quibus ſunt communi orationis ergaſtulo deputati. Et certe ſatis dignum eſt, ut qui contra legem naturæ, contra humanæ rationis ordinem, carnem ſuam per tam fœda commercia dæmonibus tradunt, communem orationis angulum, cum dæmoniacis ſortiantur. Nam cum his malis ipſa penitus natura humana reſiſtat, difficultatem diverſi ſexus abhorreat, luce clarius conſtat, quia nunquam tam averſa, tam aliena præſumerent, niſi eos, ut puta, vaſa iræ apta in interitum, iniqui Spiritus pleniter poſſiderent; ſed cum eos poſſidere incipiunt, tunc per omne, quod implent, invaſi pectoris tartareum virus ſuæ malignitatis infundunt; ut jam illa inhianter appetant, non quæ naturalis motus carnis efflagitet, ſed quæ ſola diabolica præcipitatio ſubminiſtret. Nam cum vir in virum ad perpetrandam immunditiam irruit, non eſt ille naturalis impetus carnis, ſed tantum diabolicæ ſtimulus impulſionis. Vigilanter ergo ſancti Patres Sodomitas cum Energumenis ſimul orare ſanxerunt, quos eodem diabolico ſpiritu invaſo eſſe non dubitaverunt. Quomodo ergo per ſacerdotalis officii dignitatem inter Deum, & populum debet mediator aſſiſtere, quia

a totius populi congregatione sejunctus, nunquam nisi inter dæmoniacos jubetur orare „„?

Cap. 15. Idem probat ex *S. Basilio*; ita decernente: „„ Clericus, vel monachus adolescentum, vel parvulorum insectator, vel qui osculo, vel qui aliqua occasione turpi deprehensus fuerit, publice verberetur, & coronam amittat, decalvatusque turpiter sputamentis obliniatur in facie, vinculisque arctetur ferreis, carcerali sex mensibus angustia maceretur, & triduo per hebdomadas singulas ex pane hordeaceo ad vesperam reficiatur; post hæc aliis sex mensibus sub Senioris spiritualis custodia, segregata in curticula degens, operi manuum, & orationi sit intentus, vigiliis, & orationibus subjectus, & sub custodia semper duorum spiritualium fratrum ambulet, nulla prava locutione, vel consilio deinceps juvenibus conjungendus „„. Ex quibus *B. Petrus Damiani* ita colligit: „„ Hic carnalis homo studiose perpendat, utrum ecclesiasticis officiis tuto ministrare valeat, quem sacra Auctoritas tam ignominiosis, tam turpibus dehonestandum contumeliis judicat. Nec ex eo sibi blandiatur, quia neminem corruperit, cum apertissime scriptum videat, quia qui solo osculo, vel aliqua occasione turpi deprehensus fuerit, omnibus illis probrosæ disciplinæ confusionibus merito subjacebit. Quod si osculum tam austeræ ultionis supplicio plectitur, ipsa cum alio contaminatio, quid meretur? Ad puniendum namque cui crimini, cui immanissimo sceleri non sufficeret publice verberari, coronam amittere, turpiter decalvari, salivarum spurcitiis oblinìri, carceralibus angustiis diutius comprimi, ferreis insuper vinculis coarctari? Postremum quoque hordeaceo pane refici præcipitur; quia qui factus est sicut equus, & mulus, congrue non cibo reficitur hominum, sed annona pascitur jumentorum. Porro si hujus peccati pondus pensare negligimus, in ipso saltem pœnitentiæ judicio, quod imponitur, manifestissime declaratur. Quisquis enim canonica Censura publicam subire pœniten-

tentiam cogitur, profecto ecclesiasticis indignus Officiis perspicua Patrum sententia judicatur. Unde & B. Papa Siricius inter cætera scripsit, dicens. Illud quoque nos par fuit providere; ut sicut pœnitentiam agere cuiquam non conceditur Clericorum, ita & post pœnitudinem, ac reconciliationem nulli unquam laico liceat honorem Clericatus adipisci; quia quamvis sint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum Sacramentorum instrumenta suscipere, qui dudum fuerant vasa vitiorum. Cum ergo hujus peccati obnoxium non solum duram, sed & publicam pœnitentiam B. Basilius subire præcipiat, pœnitentem vero Clericatus ordinem obtinere Siricius interdicat; manifeste colligitur, quia qui fœda cum masculo libidinosæ immunditiæ sorde polluitur, ecclesiasticis fungi officiis non meretur; nec idonei sunt divinum tractare Mysterium, qui, ut dicitur, dudum fuerant vasa vitiorum „ „.

Confirmatur hæc Regula auctoritate *Leonis IX.* Pontificis maximi, qui Gomorrhianum *B. Petri Damiani* librum approbavit Epistola decretali ad ipsum scripta: „ „ Clerici vero (*inquit*) de quorum vita spurcissima flebiliter, pariterque rationabiliter tua prudentia disputavit, vere, & omnino vere ad funiculum hæreditatis ejus non pertinent, de quo ipsi voluptuosis se oblectationibus summovent. Qui si pudice conversarentur, non solum Templum Dei sanctum, sed ipsum etiam Sanctuarium dicerentur, in quo divino candore conspicuus ille Dei agnus immolatur, per quem fœda totius orbis lues lavatur. Tales nimirum Clerici, etsi non verborum, tamen operum testimonio profitentur, quia non existunt, quod censentur. Quo enim modo Clericus possit esse, vel nominari, qui proprio arbitrio non metuit se inquinare? De qualibus, quia sancto fervore permotus, quæ tibi videbantur, scripseras, oportet, sicut desideras, apostolicam nostram interponamus auctoritatem, quatenus scrupulosam legentibus auferamus dubietatem; & constet omnibus certum nostro

ſtro judicio placuiſſe quæcunque continet ipſe libellus diabolico igni velut aqua oppoſitus „ „.

Et paulo poſt; „ „ Ecce (*inquit*) illi, qui quavis quatuor generum quæ dicta ſunt, fœditate polluuntur, proſpecta æquitatis cenſura, ab omnibus immaculatæ Eccleſiæ gradibus, tam ſacrorum Canonum, quam noſtro judicio depelluntur. Sed nos humanius agentes, eos, qui, vel propriis manibus, vel invicem inter ſe egerunt ſemen, vel etiam, qui inter femora profuderunt, & non longo uſu, nec cum pluribus; ſi voluptatem refrænaverint, & digna pœnitudine probroſa commiſſa luerint, admitti ad eoſdem gradus, in quibus in ſcelere manentes, non permanentes fuerant, divinæ miſerationi confiſi, volumus, atque etiam jubemus; ablata aliis ſpe recuperationis ſui ordinis, qui vel per longa tempora ſecum, ſive cum aliis, vel cum pluribus, brevi licet tempore, quolibet duorum fœditatis genere, quæ deſcripſeras, maculati; vel, quod eſt horrendum dictu, & auditu, in terga prolapſi ſunt. Contra quod noſtrum apoſtolicæ Sanctionis Decretum ſi quis auſus fuerit, vel judicare, vel latrare, ordinis ſui ſe noverit periculo agere. Qui enim non pungit vitium, ſed palpat; cum eo, qui vitio moritur, ipſe quoque mortis reus merito judicatur „ „.

Leo X. Conſtitutione 7. quæ incipit, *Superna*, ſtatuit ut „ „ Quicunque Clerici illa incontinentia quæ contra naturam eſt, propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ, deprehenſi fuerint laborare, a Clero dejiciantur, vel ad agendum in monaſteriis pœnitentiam detrudantur „ „. Sanctus Pontifex Pius V. *Clericos hujus nefarii criminis reos omni privilegio clericali, omnique officio, dignitate, & beneficio eccleſiaſtico* privat; ita quod per Judicem eccleſiaſticum degradati, poteſtati ſtatim ſeculari tradantur, iiſdem pœnis puniendi, quibus Laici in illud crimen prolapſi. (Conſtitutione 5. quæ incipit, *Cum primum*, & 72. quæ incipit, *Horrendum.*)

REGULA LXI.

Peccatorum contra naturam gravissimum est bestialitas.

Id Gen. 37. 3. indicari ait Glossa, ubi de Joseph dicitur; *Accusavit fratres suos apud patrem crimine pessimo.* Contra illud abominationis genus a Deo lata lex est, *Levit.* 20. cap. *Qui cum jumento, & pecore coierit, morte moriatur; pecus quoque occidite. Mulier, quæ succubuerit cuilibet jumento, simul interficietur cum eo; sanguis eorum sit super eos.*

Tot Regulis ut luxuriæ species explicarem, hominum corruptela, & Confessariorum instructio necessaria compulit. Si quis ad illarum lectionem impudicus accedit: „ „ Facta denotet suæ turpitudinis, non verba nostræ necessitatis; in quibus mihi facillime pudicus, & religiosus lector, vel auditor ignoscit... Legit enim hæc sine offensione, qui non exhorret Apostolum horrenda feminarum flagitia reprehendentem, quæ *Immutaverunt naturalem usum, in eum usum, qui est contra naturam*: Præcipue quia verba, sicut ille, obscæna vitemus „ „. Cum *S. Augustino* loquor, lib. 14. *De Civitate Dei*, cap. 23.

Rom. 1.

ARTICULUS IV.

De luxuriæ Filiabus.

Cæcitas mentis.

Luxuriæ filiæ octo a *S. Gregorio*, lib. 31. *Moralium*, cap. 17. recensentur, scilicet *Cæcitas mentis, inconsideratio, præcipitatio, inconstantia, amor sui, odium Dei, affectus præsentis seculi, horror, vel desperatio futuri.* De quibus *S. Thomas*, 2. 2. qu. 153. art. 5.

I. *Cæcitas mentis, peccatum est, pœna peccati, & causa peccati, qua aliquis sua libidine excæcatus, in rebus agendis bonum, & legitimum finem sibi non ponit ob oculos, vel ab eo deflectit, & aberrat.* In hujus rei figuram Angeli ante excidium Sodomæ in domum *Loth* descendentes, Genes. 19. *Clauserunt ostium, & eos, qui foris erant, percusserunt cæcitate a minimo usque ad maximum, ita ut ostium invenire non possent.*

Qui-

Quibus verbis significatur, eos qui carnalibus voluptatibus sunt immersi, in cæcitatem incurrere spiritualem, ita ut Christum invenire non possint, qui de seipso dicit. *Ego sum ostium*. Luxuriosis convenit illud Psalmi: *Supercecidit ignis, & non viderunt solem*. Prohibet nimirum ignis luxuriæ, ne in Christum justitiæ solem, & lucem mundi, ac in spiritualia bona, quæ illius lumine revelantur, oculos intendant. In hujus iterum rei figuram *Naas* Regem Ammonitarum bellum gerens contra viros Jabes Galaad, 1. *Reg*, cap. 11. ait; *In hoc feriam vobiscum fœdus, ut eruam omnium vestrûm oculos dextros, ponamque vos opprobrium in universo Israel*. Naas diabolus est, contra filios Israel, id est, fideles, crudele bellum gerens. Illi se dedunt homines impudici, & cum illo fœdus percutiunt, operibus, sin minus verbis dicentes; *Habeto nos fœderatos; & serviemus tibi*. At ille pactum cum ipsis init hac conditione, ut eruat ipsorum oculos dexteros, ne Deum, ejusque legem præ oculis habeant. Diaboli typus Nabuchodonosor Rex Babylonis, qui captum *Sedeciam* Regem Jerosolymis fugientem excæcavit, occisis coram eo filiis, & captivum Babylonem abduxit: 4. *Reg*. c. ult. Jerosolymis sancta civitate fugit impudicus, divinoque destitutus præsidio, venit in potestatem dæmonis, qui Babylonis impiorum civitati dominatur, a quo extinctis bonis operibus, Spiritus sancti, & humanæ voluntatis filiis, excæcatur, & catenis cupiditatum, & peccatorum suorum vinctus, Babylonem confusionis regnum captivus abducitur. Hinc de Senibus illis impudicis, qui *Susannæ* castitati sunt insidiati, *Dan*. 13. scriptum est; *Exarserunt in concupiscentiam ejus, & everterunt sensum suum, & declinaverunt oculos suos, ut non viderent cælum, neque recordarentur judiciorum justorum*. Et illorum alteri dixit Daniel; *Species decepit te, & concupiscentia subvertit cor tuum*.

Psal. 57. 9.

II. *Præcipitatio peccatum est, quo quis libidinis impetu abreptus, absque consilio, & deliberatione in actum exteriorem prosilit*. Hinc *Deut*. 32. Moyses ait; *Gens* Præcipitatio.

absque consilio est, & sine prudentia. Utinam saperent, & intelligerent, & novissima providerent! Ex præteritorum scilicet recordatione, præsentium consideratione, futurorum solerti prævisione, ratio unum cum altero conferens, & docilitas majorum, atque prudentiorum sententiis acquiescens, optimum consilium ineunt, quo ductus homo media legitimi finis assecutioni convenientia eligit. Præcipitatio incipit a verbo cordis, quod est propositum faciendi aliquid. Homo nempe cupiditatis impetu abreptus, quod menti primum occurrit, agere deliberat, absque sufficienti examine. Hinc *Job* 18. cap. dicitur: *Nonne lux impii extinguetur, nec splendebit flamma ignis ejus? Lux obtenebrescet in tabernaculo illius, & lucerna, quæ super eum est, extinguetur. Arctabuntur gressus virtutis ejus, & præcipitabit eum consilium suum. Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis ejus ambulat.*

Quando præcipitatio mortale peccatum sit.

Qui temere, & ex præcipitatione aliquid agit: *Avertens se a Regulis divinis*, aut *contemnens, & repudians divina documenta*, mortalis peccati reus est. Si vero præceps prosilit in opus: *Absque contemptu divinæ Regulæ, sed cum detrimento, seu defectu eorum, quæ sunt de necessitate salutis, iterum est mortale*, vel circumstantia peccati mortalis (inquit *S. Antoninus*, 2. P. tit. 5. c. 10.) exemplis rem illustrat: „ „ Sicut (*inquit*) cum debeat quis semel in anno confiteri, & communicare, subito accedit ad Confessionem sine aliqua præcogitatione; cum tamen habeat multa intricamenta, & gravia peccata, propter quod parum dicit, & multa omittit gravia, quæ de facili menti occurrissent, & sic subito communicat indispositus „ „. Illa Confessionis præcipitatio, *Mortale peccatum est.* Similiter si quis disputationem habiturus cum infidelibus de rebus arduis, præcipiti motu, & improviso id aggrediatur: *Unde probabiliter deficere possit, & confundi fides;* quod periculum matura provisione, & præmeditatione potuisset avertere, mortalis peccati reus est. Si autem aliquid præcipiti motu, & temere operetur *Absque detrimento eorum,*

quæ

quæ sunt de necessitate salutis, erit veniale duntaxat peccatum.

Contingit secundo præcipitatio in verbis, contra quam *Eccl.* 5. dicitur: *Ne temere quid loquaris; neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo.* Et Eccli. 9. *Terribilis in civitate sua homo linguosus; & temerarius in verbo suo odibilis erit.* In tribus autem præcipue cavendam præcipitationem, *S. Antoninus* monet, in sententiis scilicet proferendis; in dubiis, quæ conscientiam spectant, solvendis; in revelandis arcanis.

In quibus præsertim cavenda præcipitatio.

Quoad primum, *David* injustitiam commisit, quia præceps fuit in sententia contra *Miphiboseth* Saulis filium ferenda. Cum enim *Davidi* Absalonum fugienti occurrisset *Siba* procurator Miphiboseth cibaria afferens, ac de ipso Miphiboseth a domino suo interrogatus, calumniam in illum adornasset, remansisse dicens Hierosolymis, lætum de *Davidis* ejectione, & spe recuperandi regni, quod a *Saule* translatum fuerat in *Davidem*, erectum, atque animatum; David re ad examen, & deliberationem non vocata, bona *Miphiboseth* in *Siba* dominio subito transcripsit (2. *Reg.* cap. 16.) Cumque infelix Miphiboseth Regi Hierosolyma reduci occurrens, innocentiam suam probasset, *Siba* calumniam aperuisset, præcipitem tamen sententiam *David* non revocavit, sed possessiones inter *Miphiboseth*, ac *Sibam* dividi jussit (2. *Reg.* cap. 29.)

Præcipitatio in ferenda sententia.

Quoad secundum, *S. Antoninus* triplex dubium esse notat. Juris scilicet, facti, & personæ. Cum certum est factum, sed dubitatur quis fecerit, tunc (inquit) potest ferri certa sententia, non contra personam aliquam determinate, sed in genere, nempe in excommunicationem ipso facto incursurum, qui tale delictum commiserit, nisi infra statutum tempus satisfecerit; ut colligitur ex Can. *Quidam*, causa 5. qu. 1. Ubi vero factum ambiguum, & obscurum est, non est ferenda sententia alteri nocitura; v. gr., si dubitatur utrum aliquis juste aliquid possideat, vel non;

Triplex dubium.

non; seu utrum aliqui in gradu prohibito contraxerint, vel non; in tali dubio non debet ferri sententia in damnum alterius, ut colligitur ex Can. *Grave*, causa 11. qu. 3. cujus hæc sunt verba ex *S. Greg.* lib. 8. Epist. 30. desumpta: *Grave est, & satis indecens, ut in re dubia certa detur sententia.* In dubiis juris: *Id sequendum quod nec evangelicis præceptis contrarium, nec Decretis sanctorum Patrum invenitur adversum*; ut dicitur Can. *Sicut quædam*, dist. 14. qui ex *S. Leone* sumptus est: „„ Ubi autem reperiuntur diversæ opiniones, & adversæ solemnium Doctorum in aliqua materia (*inquit S. Antoninus*) nec habetur expressa circa hæc declaratio per auctoritatem Scripturæ, vel determinatio per Ecclesiam, tunc periculosum est præcipitare sententiam, & ita uni opinioni adhærere, quod alteram condemnet ut hæreticam, vel damnabilem, sicut cognoscere uxorem menstruatam, asserere, quod sit mortale; emere impræstita Venetiarum, seu jura montis Florentiæ, quod sit usura, & multa hujusmodi. In his igitur quamvis tutior via sit eligenda, & consulenda, non tamen est præcipitanda sententia, condemnando alteram opinionem. Et hoc est contra multos prædicatores, & Confessores modernos, qui sunt nimis faciles ad judicandum aliquid esse mortale „„. Nathan Propheta interrogatus a *Davide*, utrum Domino Deo templum ædificare deberet, præceps responsum dedit inconsulto Deo: *Omne* (inquit) *quod est in corde tuo, vade, fac, quia Dominus tecum est.* Ideo sententiam revocare coactus est jubente Deo, & *Davidi*, ut Propheta denuntiare, ipsum non ædificaturum Domino, sed filium ejus pacificum Salomonem (2. *Reg.* 7.) Josue, tribuumque Israeliticarum Principes præcipites fuere ad ineundum fœdus cum Gabaonitis simulatoribus, ideoque illos decipi Deus permisit, quia *Os Domini non interrogaverunt*, & Gabaonitas, alias delendos, Deus servari voluit ob juramenti reverentiam, ut narratur *Josue* 9.

Quo-

Quoad tertium, præcipitatio *Samsonis* ad arcanum suum *Dalilæ* revelandum, ipsi exitii causa fuit, ut refertur *Judicum* 16. Hinc *Jer.* 9. scriptum est: *Unusquisque se a proximo suo custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam; quia omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet.*

Contingit denique præcipitatio in opere, cum aliquis opus aggreditur, & exequitur absque examine, ut si ad Sacerdotium, vel ad monasticam Professionem Episcopus, vel Abbas ignotum, non explorata ejus vocatione, dotibusque necessariis, admittant; si quis Prælatum, sive Superiorem quemcunque ignotum eligat; vel opus aliquod arduum, viribus suis prius non tentatis aggrediatur. Hinc Can. *Inter hæc*, 1. dist. 3. *De pœnitentia*, qui ex *Origene*, & *Hesychio* magna ex parte sumptus est, dicitur: „ Lenta virtus „ & cunctatrix ante judicat, quam inspicit, quid decorum, quid honestum; iniquitas omnia præcipitat „. Et Can. *Ponderet*, qui *Calixti I.* nomine refertur distinctione L. dicitur. „ Nos enim tempore „ indigemus, ut aliquid maturius agamus. Nec præcipitemus consilia, & opera nostra, neque ordinem „ corrumpamus „. Præcipitatio in opere.

III. *Inconsideratio, peccatum est ex libidine velut ex radice progerminans, quo aliquis a recto judicio deficit, ex hoc, quod contemnit, vel negligit attendere ea, ex quibus rectum judicium procedit.* Judicii namque directrix, & moderatrix est consideratio, de qua dicitur Prov. 4. *Oculi tui videant recta, & palpebræ tuæ præcedant gressus tuos.* De qua *S. Bernard.* lib. 1. *De Consideratione*, cap. 7. „ „ Quid sit pietas, quæris? Vacare considerationi. Quid tam pertinens ad cultum Dei, quam quod ipse hortatur in Psalmo: *Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus?* Quod sane in partibus considerationis præcipuum est. Quid denique tam valens ad omnia, quam quæ ipsius quoque actionis partes benigna quadam præsumptione suas facit, præagendo quodammodo, & præordinando, quæ agenda Inconsideratio. Psal. 45.

da sunt? Necessario sane; ne forte quæ, & prævisa, & præmeditata poterant esse proficuo, præcipitata magis periculo fiant... Et primum quidem ipsum fontem suum, id est, mentem, de qua oritur, purificat consideratio. Deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam henestat, & ordinat, postremo divinarum pariter, & humanarum rerum scientiam confert. Hæc est, quæ confusa distermінat, hiantia cogit, sparsa colligit, secreta rimatur, vera vestigat, verisimilia examinat, ficta, & fucata explorat. Hæc est, quæ agenda præordinat, acta recogitat, ut nihil in mente resideat, aut incorrectum, aut correctione egens „ „. Cum autem ejus quatuor sint partes, & quatuor considerare debeamus, scilicet nos ipsos, quæ sub nobis, quæ circa nos, quæ supra nos sunt, ut late *S. Bernardus* explicat in libris *De Consideratione*; rectum de his omnibus judicium impedit luxuria mater inconsiderationis.

Inconstantia. IV. *Inconstantia, peccatum est; quo vir libidinosus a bono proposito recedit, aut mediocri difficultate fractus, aut voluptate illectus.* Hujusmodi autem recessus principium ab appetitu quidem est; non enim aliquis recedit a bono proposito, nisi propter aliquid, quod sibi inordinate placet; sed iste recessus non consummatur, nisi defectu rationis id repudiantis, quod recte acceptaverat; inquit *S. Thomas*, 2. 2. qu. 53. art. 5. Cum nempe resistere possit cupiditatum impetui, si non resistat, id ipsius debilitati tribuendum est, quæ non stat firmiter in bono proposito concepto. Cum itaque ratio recta triplici actu hominem dirigat in agendis, consilio, judicio, & præcepto; luxuria, quæ *Totam animam absorbet, & trahit ad sensibilem delectationem; & extinguit judicium rationis* (ut loquitur *S. Thomas*) consilium præcipitatione, judicium inconsideratione, præceptum, seu bonum propositum de præcepti executione conceptum, inconstantia obruit, & evertit. Unde Sap. 4. scriptum est: *Fascinatio nugacitatis obscurat bona, & inconstantia concupiscentiæ transvertit sensum sine malitia.* Quamobrem libidinosis, & luxurio-

riosis hominibus præcipua quadam ratione convenit illud Psal. 77. *Averterunt se, & non servaverunt pactum, quemadmodum patres eorum, conversi sunt in arcum pravum.* Averterunt se a Deo recedentes, ad quem per pœnitentiam, religiosæ vitæ Professionem, Ordinem sacrum, aut bonum quodvis propositum conversi erant; & non servaverunt pactum cum Deo initum in Baptismo, vel pœnitentia, vel professione religiosa, aut sacra ordinatione. Quemadmodum patres eorum, conversi sunt in arcum pravum. Arcus pravus est, qui cum tenditur ad vibrandas sagittas, frangitur, & deficit; sic libidinosi, cum tempus adest exequendi bonum, quod se facturos proposuerant, & promiserant, & divina mandata implendi, quavis etsi modica difficultate fracti, aut voluptate illecti, bonum propositum abjiciunt.

V. *Amor sui pravus est, & inordinatus affectus, quo viri libidinosi carnem suam carnisque voluptates, præ cæteris rebus omnibus, præ officiis suis, præ Dei, & Ecclesiæ mandatis, præ Deo ipso diligunt.* Hi scilicet intimo corde, sin minus voce ajunt: *Venite & fruamur bonis, quæ sunt, & utamur creatura tanquam in juventute celeriter. Coronemus nos rosis antequam marcescant; nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo nostrum exsors sit luxuriæ nostræ; ubique relinquamus signa lætitiæ; quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors.* De illis Apost. 2. ad *Timoth.* 3. scribit: *In novissimis diebus instabunt tempora periculosa; erunt homines se ipsos amantes... Incontinentes... voluptatum amatores magis quam Dei.* Amor ille sui quamvis filia sit luxuriæ quatenus in carnis voluptates quasi in finem tendit; commune tamen peccatorum principium est, quatenus privatum quodcunque hominis bonum inordinate appetit. Hinc *S. August.* hæc verba Psal. 97. *Incensa igni, & suffossa; ab increpatione vultus tui peribunt*, de peccatis interpretatus, ait; „„ Quæ sunt peccata succensa igni, & effossa? Quid fecerat amor malus? Tanquam ignem succenderat. Quid fecerat timor malus? Tanquam

Amor sui.

Sap. 2.

effoderat. Amor quippe inflammat, timor humiliat; ideo peccata mali amoris igne succensa sunt; peccata mali timoris effossa sunt „.

Odiū Dei. VI. *Odium Dei, est aversio a Deo, qua viri luxuriosi quandoque ipsum refugiunt, & ab ejus lege abhorrent, quatenus carnis voluptates prohibet, æternasque pœnas impudicis infligit.* Quod quidem peccatum omnium gravissimum est, cum opponatur charitati, quæ est maxima virtutum. Hinc *S. Greg.* lib. 25. *Moralium*, cap. 11. ait: „ Sicut nonnunquam gravius „ est peccatum diligere, quam perpetrare; ita ne„ quius est odisse justitiam, quam non fecisse „.

Affectus præsentis seculi. VII. *Affectus præsentis seculi*, seu inordinatus vitæ præsentis amor, *peccatum est, quo libidinosi homines carnalibus voluptatibus ita capiuntur, ut hujus seculi vitam fruendæ voluptatis causa perpetuam esse vellent, de superna felicitate nihil curantes.* His convenit illud Psal. 13. *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Seculi præsentis immoderatus amor inimicos Dei facit, teste Apostolo *S. Jacobo* cap. 4. Epistolæ catholicæ: *Qui voluerit amicus esse hujus seculi, inimicus Dei constituitur;* & *S. Joanne* Ep. 1. c. 2. *Nolite* (inquit) *diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum; non est charitas patris in eo; quoniam omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ; quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. Et mundus transit, & concupiscentia ejus.* Miseri! qui mundum amant ob voluptates fœdas, momentaneas, fastidium, & amaritudinem parientes. Unde *Prov.* 5. dicitur: *Favus distillans labia meretricis, & nitidus oleo guttur ejus; novissima autem illius amara quasi absinthium.* Cæci! qui mundum tot amaritudinibus respersum amant ob falsi nominis voluptates.

Mundi amaritudo. „ „ Fœdus est mundus, non ametur. Ecce talis est, & sic amatur. Ruinosa est domus, & piget migrare. Matres, sive nutrices, ne pueri multum sugant, ubi eos grandescere viderint, & non jam decere, ut

lacte

lacte nutriantur, illos tamen moleste mammis inhiare, circumliniunt papillas suas aliqua amaritudine, qua offensus parvulus lac ulterius non requirat. Quid ergo adhuc tam delectabiliter sugitur, si amarus tibi factus est mundus? Implevit Deus amaritudinibus mundum; & inhias tu, incumbis tu, sugis tu; nonnisi inde, & inde voluptatem capis. Quamdiu? Quid si dulcis esset, quomodo amaretur? Offendunt te ista, elige aliam vitam. Ama Deum, contemne ista. Despice res humanas, quandocunque hinc iturus; non enim hic futurus semper. Et tamen sic, quomodo malus est, quomodo amarus est mundus, quomodo plenus est calamitatibus mundus, si dictum tibi esset a Deo, quod semper hic esses, lætitia te non caperes, exultares, gratias ageres. Unde? quia miseriam non finires. Ipsa est major infelicitas, quæ se amari cogit. Minor esset, si non amaretur; tanto pejor est, quanto plus amatur „„. Verba sunt *S. August.* Serm. 311. alias *De Diversis*, 115. Vera voluptas in carnalium voluptatum fastidio, in seculi contemptu, in conscientiæ puritate posita est, secundum præclaram illam *Tertulliani* sententiam, lib. *De Spectaculis*, cap. 29. „„ Dicas velim: Non possumus vivere sine voluptate, qui mori cum voluptate debemus? Nam quod est aliud votum nostrum, quam quod & Apostoli, exire de seculo, & recipi ad Dominum? Hic voluptas, ubi & votum. Jam nunc puta delectamentis exigere spatium hoc. Cur tam ingratus es, ut tot, & tales voluptates a Deo contributas tibi satis non habeas, neque recognoscas? Quid enim jucundius, quam Dei Patris, & Domini reconciliatio, quam veritatis revelatio, quam errorum recognitio, quam tantorum retro criminum venia? Quæ major voluptas, quam fastidium ipsius voluptatis, quam seculi totius contemptus, quam vera libertas, quam conscientia integra „„?

Vera voluptas.

VIII. *Horror*, seu *Desperatio futuri seculi peccatum est, quo viri libidinosi mortem, ac judicium divinum*

Horror, seu desperatio

futuri seculi. *ita metuunt, ut de felicitatis æternæ consecutione desperent.* Cum enim mors iis voluptatibus finem allatura sit, quas intemperanter appetunt, & sectantur, fieri non potest, quin illam abhorreant. Deinde stimulis conscientiæ tanto amplius vexati, quanto se illicitis voluptatibus profundius immerserunt, diutiusque in illis hæserunt, diffidunt de venia; quo fit, ut novas in libidines prolabantur, ex quibus nunquam emergunt ad pœnitentiam. Hinc *Osee* 5. cap. scriptum est: *Non dabunt cogitationes suas, ut revertantur ad Deum suum; quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt.* Et ad Eph. 4. *Desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operationem immunditiæ omnis.* Hinc *S. Thom.* 1. 2. qu. 74. art. 5. ad secundum, ait: „ Diabolus „ dicitur maxime gaudere de peccato luxuriæ, quia „ est maximæ adhærentiæ, & difficile ab eo homo „ potest eripi „ „.

Stultitia. IX. Alias alii luxuriæ filias recensent, scilicet *Stultitiam, turpiloquia, scurrilitatem.* Et stultitiam quidem filiam esse luxuriæ, *S. Thomas*, docet, 2. 2. qu. 46. art. 3. „ „ Stultitia (*inquit*) secundum quod est peccatum, provenit ex hoc, quod sensus spiritualis hebetatus est, ut non sit aptus ad spiritalia dijudicanda. Maxime autem sensus hominis immergitur ad terrena per luxuriam, quæ est circa maximas delectationes, quibus anima maxime absorbetur. Et ideo stultitia, quæ est peccatum, maxime nascitur ex luxuria „ „. Unde *Prov.* 7. de juvene meretricem sequente dicitur: *Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciviens, & ignorans, quod ad vincula stultus trahatur, donec transfigat sagitta jecur ejus; velut si avis festinet ad laqueum, & nescit, quod de periculo animæ illius agitur.* Apposite *S. Hieron.* lib. 1. *Adversus Jovinianum* scribit: „ „ Amor formæ rationis oblivio est, & insaniæ proximus; fœdum minimeque conveniens animo sospiti vitium; turbat consilia, altos, & generosos spiritus frangit, a magnis cogitationibus ad humillimas detrahit; querulos,

ira-

iracundos, temerarios, dure imperiosos, serviliter blandos, omnibus inutiles, ipsi novissime amori facit. Nam cum fruendi cupiditate insatiabilis flagrat, plura tempora suspicionibus, lacrymis, conquestionibus perdit, odium sui facit; & ipse novissime sibi odio est „ „. Sed stultitia vel ad cæcitatem mentis, vel ad inconsiderationem pertinet; partim etiam ad odium Dei, & desperationem futuri seculi. Hinc *S. Thomas* loco mox indicato, in responsione ad primam, ait: „ „ Ad stultitiam pertinet, quod homo habeat fastidium de Deo, & donis ipsius. Unde duo S. Gregorius numerat inter filias luxuriæ, quæ pertinent ad stultitiam, scilicet odium Dei, & desperationem futuri seculi, quasi dividens stultitiam in duas partes „ „.

Quod spectat turpiloquia, scurrilitatem, & stultiloquia, ad præcipitationem, & inconsiderationem illa pertinere manifestum est. Cum enim ex abundantia cordis os loquatur, luxuriosi, quorum cor turpibus concupiscentiis plenum est, facile ad turpia verba prorumpunt. Præcipitatio quoque, & inconsideratio mala luxuriæ germina pronum hominem faciunt in verba leviter, & inconsiderate dicta, quæ scurrilia vocantur.

X. Dicendi finem non fecero, si vitia omnia percensere voluero, quæ ex luxuria oriuntur, vel illam comitantur. Hinc Magdalenam peccatricem septem dæmonia possederant. „ Septenario numero (*inquit* „ *S. Gregorius*) universitas vitiorum designatur. Recte „ ergo septem dæmonia habuit, quæ universis vitiis „ plena fuit „. Hinc *S. Ambrosius* lib. *De Elia, & jejunio*, cap. 19. ait: „ „ Luxuria nec fidem habet, nec observantiam disciplinæ; luxuria seminarium, & origo vitiorum est. Nec arbitremini me adversus Apostolum dixisse, quia ille ait, avaritiam radicem esse vitiorum omnium, quoniam luxuria ipsius est mater avaritiæ. Etenim cum exhauserit quis luxuriando proprias facultates, quærit postea avara compendia „ „. 1. Tim. 6.

ARTICULUS V.

De Remediis contra luxuriam.

Luxuriæ turpitudo, & pœnæ considerandæ.

I. Remedia contra luxuriam partim in cogitatione, partim in actione consistunt, inquit Concilii Trid. Catechismus P. 3. cap. 7. Quod in cogitatione remedium positum est, id in eo maxime versatur, ut intelligamus, quanta sit hujus peccati turpitudo & pernicies, quæ pœnæ ipsum consequantur. Ponatur ergo ob oculos generale totius orbis diluvium, cujus causa fuit hominum libido. *Omnis quippe caro corruperat viam suam super terram.* Unde Deus ait: *Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro est.* Et dixit ad Noe: *Finis universæ carnis venit coram me; repleta est terra iniquitate a facie eorum, & ego disperdam eos cum terra.* Revocetur in memoriam supplicium Israelitarum, qui fornicati sunt cum filiabus Moab in deserto, *Num.* 25. De quo Apostolus 1. ad Corinth. 10. *Neque fornicemur* (inquit) *sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt una die viginti tria millia.* Item Benjamiticæ tribus deletio, *Judicum* 20. Qui vero mortem effugiunt, aliis tamen corporis, animique pœnis gravissimis sæpe plectuntur, & præsertim cæcitate mentis, quæ pœna omnium gravissima est; ita ut neque Dei, nec salutis æternæ, neque famæ, neque dignitatis, neque filiorum, vitæque suæ rationem habeant; sicque adeo nequam, & inutiles fiunt, ut nihil grave committi eis debeat, & ad nullum fere officii munus idonei sint. Funesta hujus rei exempla in *Davide*, & *Salomone* cernimus, quorum alter, scilicet *David*, postquam adulterium commisit, repente sui dissimillimus, ex mitissimo crudelis evasit, ut *Uriam* optime de se meritum morti exponi jusserit. (2. *Regum* 11.) Alter vero, scilicet *Salomon* cum se totum in alienigenarum mulierum libidinem effudisset, in idololatriam lapsus est (3. *Regum* 11.) Quamobrem *Oseæ* 4 scriptum est: *Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor.* Hinc S. Greg. lib. 16. *Moralium*, cap. 29.

Gen. 6.

29. verba illa explicans, *Dulcedo ejus vermis*, quæ Job 24. leguntur, ait: „ „ Luxuriosi ergo, atque carnis voluptatibus dediti quanta sit cæcitas mentis, demonstratur, cum dicitur: *Dulcedo ejus vermis*. Quid namque caro, nisi putredo, & vermis est? Et quisquis carnalibus desideriis anhelat, quid aliud quam vermem amat „ „?

II. Remediorum vero in actione positorum, primum est otii fuga, necnon crapulæ, & ebrietatis, quæ ad luxuriam provocant. Unde *Ezech*. 16. scriptum est: *Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & otium ipsius, & filiarum ejus*. David in adulterium lapsus est, cum de strato suo post meridiem surrexisset, & in solario domus regiæ deambularet: *Eo tempore, quo solent Reges ad bella procedere*, otio vacans. Hinc *S. Hieronymus* Epist. 4. „ Ama (*inquit*) scientiam Scripturarum, & carnis „ vitia non amabis.„. Facito aliquid operis, ut te „ semper diabolus inveniat occupatum „. Quantum vero fugiendæ sint crapula, & ebrietas ad custodiam castitatis, Scriptura sacra non uno in loco docet. Exodi 32. *Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere*. Quem locum *Tertullianus* lib. *De Jejuniis* proferens ait: „ Intellige sanctæ Scripturæ „ verecundiam, luxum nisi impudicum non denotas„ set. *Eodemque in libro ait*: Appendices gulæ lasci„ via, atque luxuria „. Prov. 20. *Luxuriosa res vinum*. Ad Ephes 5. *Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria*. Hinc *S. Hier*. lib. 2. *Adversus Jovinianum* scribit: „ „ Non ei debemur, cui nascimur, sed cui renascimur, qui repugnantem carnem, & ad libidinum incentiva rapientem, inedia subjugamus. Esus carnium, & potus vini, ventrisque saturitas, seminarium libidinis est. Unde & Comicus: *Sine Cerere* (inquit) *& libero friget venus* „ „. Hinc *Pompeii* Amphiteatrum *Baccho* simul, & *Veneri* dedicatum. Qua de re *Tertul*. lib. *De Spectaculis*, ait: „ Duo ista „ dæmonia conspirata, & conjurata inter se sunt, „ ebrietatis, & libidinis. Itaque theatrum veneris, „ li-

Otii, crapulæ, & ebrietatis fuga.

„ liberi quoque domus est „. Hinc *S. Greg.* Curæ pastoralis P. 3. Admonitione 20. „ „ Plerumque (*inquit*) edacitas usque ad luxuriam pertrahit ; quia dum satietate venter extenditur , aculei libidinis excitantur... Gulæ deditos luxuria sequitur, propheta testante, qui dum aperta narrat, occulta denuntiat dicens (Jer. 52.) *Princeps coquorum destruxit muros Jerusalem.* (Princeps coquorum , venter est. Muri Jerusalem, virtutes animæ ad desiderium supernæ pacis elevatæ.) Coquorum ergo Princeps muros Jerusalem dejecit, quia dum venter ingluvie distenditur, virtutes animæ per luxuriam destruuntur „ „.

Prov. 6. Nimia frequentatio, & familiaritas mulierum vitanda.

III. Tertium remedium est, nimiam frequentationem, & familiaritatem mulierum vitare. *Nunquid* enim *potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant? Aut ambulare super prunas, ut non comburantur plantæ ejus? Sic qui ingreditur ad mulierem*, &c. Et Eccl. 42. *In medio mulierum noli commorari ; de vestimentis enim procedit tinea, & a muliere iniquitas viri. Melior est enim iniquitas viri, quam mulier benefaciens , & mulier confundens in opprobrium* : Id est , mulieris , quamvis piæ , societas periculosior , quam viri improbi. Et cap. 9. *Speciem mulieris alienæ multi admirati reprobi facti sunt. Colloquium enim illius quasi ignis exardescit. Cum aliena muliere ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum ; & non alterceris cum illa in vino, ne forte declinet cor tuum in illam.*

Pervigil sensuum custodia.

IV. Quartum remedium est fidelis, & vigilans custodia sensuum : *Quia ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras* (ut dicitur *Jer.* 9.) id est : *Per omnes sensus ad animæ interitum mors introit peccatorum* (ut *S. Hier.* explicat ; quem eo de argumento disserentem lib. 2. *Contra Jovinianum*, audire operæ pretium est.) „ „ Per quinque sensus (*inquit*) quasi per quasdam fenestras , vitiorum ad animam introitus est. Non potest ante metropolis, & arx mentis capi, nisi per portas ejus irruerit hostilis exercitus. Horum perturbationibus anima præ-

gra-

gravatur, & capitur aspectu, auditu, odoratu, sapore, tactu. Si Circensibus quispiam delectetur; si Athletarum certamine, si mobilitate histrionum; si formis mulierum, splendore gemmarum, vestium, metallorum, & cæteris hujuscemodi; per oculorum fenestras animæ capta libertas est, & impletur illud Propheticum: *Mors intravit per fenestras nostras.* Rursum auditus vario organorum cantu, & vocum inflexionibus delinitur, & carmine poetarum, & comœdorum, mimorumque urbanitatibus, & strophis, & quidquid per aures introjens virilitatem mentis effeminat. Odoris autem suavitas, & diversa thymiamata, & amomum, & cyphi, œnanthe, muscus, & peregrini muris pellicula, quod dissolutis, & amatoribus conveniat, nemo nisi dissolutus negat... Tactus autem alienorum corporum, & feminarum ardentior appetitus, vicinus insaniæ est. Ob huno sensum cupimus, irascimur, gestimus, invidemus, æmulamur, soliciti sumus; & expleta voluptate, per quamdam plenitudinem rursus accendimur, quærimusque facere, quod cum fecerimus, iterum pœniteamus. Igitur cum per has portas quasi quidam perturbationum cunei ad arcem nostræ mentis intraverint, ubi erit libertas, ubi fortitudo ejus, ubi de Deo cogitatio? Maxime cum tactus depingat sibi etiam præteritas voluptates, & recordationes vitiorum cogat animam compati, & quodammodo exercere, quod non agit His igitur rationibus invitati multi Philosophorum, reliquerunt frequentias urbium, & hortulos suburbanos, ubi ager irriguus, & arborum comæ, & susurrus avium, fontis speculum, rivus immurmurans, & multæ oculorum, auriumque illecebræ, ne per luxum, & abundantiam copiarum animæ fortitudo mollesceret, & ejus pudicitia constupraretur. Inutile quippe est crebro videre, per quæ aliquando captus sis, & eorum te experimento committere, quibus difficulter careas. Nam & Pythagorei hujuscemodi frequentiam declinantes, in solitudine, & desertis habitare consueve-

rant. Platonici quoque, & Stoici in templorum locis, & porticibus versabantur, ut admoniti angustioris habitaculi sanctitate, nihil aliud quam de virtutibus cogitarent. Sed & ipse Plato, cum esset dives, & thoros ejus Diogenes lutatis pedibus conculcaret, ut posset vacare Philosophiæ, elegit Academicam villam ab urbe procul, non solum desertam, sed & pestilentem, ut cura, & assiduitate morborum libidinis impetus frangeretur, discipulique sui nullam aliam sentirent voluptatem, nisi earum rerum, quas discerent. Quosdam legimus effodisse sibi oculos, ne per eorum visum a contemplatione Philosophiæ avocarentur. Unde & Crates ille Thebanus, projecto in mare non parvo auri pondere: Abite (inquit) pessum malæ cupiditates; ego vos mergam, ne ipse mergar a vobis. Quod si quis existimat, & abundantia ciborum, potionumque se perfrui, & vacare posse sapientiæ, hoc est, & versari in deliciis, & deliciarum vitiis non teneri, seipsum decipit. Cum enim procul ab his remoti, sæpe capiamur naturæ illecebris, & cogamur ea cupere, quorum copiam non habemus; quanto magis, si circumdati retibus voluptatum, esse nos liberos arbitremur?... Vetus quoque sententia est: Difficile est, imo impossibile, deliciis, & voluptatibus affluentes, non ea cogitare, quæ gerimus; frustraque quidam simulant, salva fide, & pudicitia, & integritate mentis, se abuti voluptatibus; cum contra naturam sit, copiis voluptatum sine voluptate perfrui;
1. Tim. 5. & Apostolus hoc ipsum cavens dixerit: *Quæ autem in deliciis est vidua, vivens mortua est.* Sensus corporum quasi equi sunt sine ratione currentes, anima vero in aurigæ modum retinet fræna currentium; & quomodo equi absque rectore præcipites ruunt; & ita corpus sine ratione, & imperio animæ in suum fertur interitum „„.

Consonat *S. Gregorius*, lib. 21. *Moralium*, cap. 2. explicans illud Job 31. *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.* Sic enim hanc

sen-

sententiam exponit: „ „ Cum sit invisibilis anima, nequaquam corporearum rerum delectatione tangitur, nisi quod inhærens corpori, quasi quædam egrediendi foramina ejusdem corporis, sensus habet. Visus quippe, auditus, gustus, odoratus, & tactus, quasi quædam viæ mentis sunt, quibus foras veniat, & ea, quæ extra ejus sunt substantiam, concupiscat. Per hos etenim corporis sensus quasi per fenestras quasdam exteriora quæque anima respicit, respiciens concupiscit. Hinc etenim Jeremias ait; *Ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras.* Mors quippe per fenestras ascendit, & domum ingreditur, cum per sensus corporis concupiscentia veniens, habitaculum intrat mentis. Quo contra de justis per Isaiam dicitur; *Qui sunt hi, qui ut nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas?* Justi namque volare ut nubes dicti sunt, quia a terrenis contagiis sublevantur; & quasi columbæ ad fenestras suas sunt, quia per sensus corporis exteriora quæque intentione non respiciunt rapacitatis; eosque foras non rapit concupiscentia carnalis. Quisquis vero per has corporis fenestras incaute exterius respicit, plerumque in delectationem peccati, etiam nolens cadit; atque obligatus desideriis, incipit velle, quod noluit „ „. *Et nonnullis subjunctis, quæ alia occasione referemus, ita colligit;* „ „ Unde nobis ad custodiendam cordis munditiam, exteriorum quoque sensuum disciplina servanda est. Nam quantalibet virtute mens polleat, quantalibet gravitate vigeat, carnales tamen sensus puerile quiddam exterius perstrepunt; & nisi interioris gravitatis pondere, & quasi juvenili quodam vigore refrænentur, ad fluxa quæque, & levia mentem enervem trahunt „ „.

Jerem. 9.

Isai. 60.

Ante hos Patres S. *Basilius*, lib. *De Sancta virginitate*, in eamdem sententiam scribit: „ „ Voluptas cum una generaliter sit, veluti fons quidam a carne profluit; atque in quinos sensus, veluti rivos totidem distributa, per hos ab intimis ad sensibilia fluit; quorum quilibet per propriam organi sui fenestram ve-

hementer emittens fluentum ſuum, quidquid corruptum cominus occurrerit, ad ſe pertrahit; carnalique limo implet torrentis inſtar. Rurſus quoque ab exterioribus per eaſdem feneſtras in carnis æſtus celerius refluens; animam fluctibus perturbationum quatit, atque in profunda demergit. *Et infra*; Obſtruendus eſt igitur primus ingreſſus per ſenſus ſatelliti carnis; ſenſuſque ipſi, ut januæ, ac feneſtræ cordis, ſeris, ac vectibus undique firmandi, atque muniendi; ne per aliquem illorum verſutus aſcendens, mortem conturbernalem ſuam ſecum una introducat. *Mors enim* (inquit) *aſcendit per feneſtras*. Revera enim ſenſus feneſtræ animæ ſunt; quibus anima, ſive ut pudica mulier exteriorem ſenſuum lucem ad conſiderationem rei cujuſque utilis, modice, caſteque eas aperiens, haurit; ſive ut impudica meretrix, attonita ad exteriora quæque ac noxia curioſe ſpectanda, proſpicit ad oblectamenta laſciviæ; cervicem male contorquens, ac per hoc ſuavia, & læta hauriens „ „.

Humiliatio, & mortificatio ſpiritus. V. Quintum remedium eſt humiliatio, & mortificatio ſpiritus. Quo ſpectat juvenis cujuſdam monachi hiſtoria, quam *S. Hieron.* narrat Epiſt. 4. ad *Ruſticum* data. „ „ Græcus adoleſcens erat in cœnobio (*inquit*) qui nulla abſtinentia, nulla operis magnitudine flammam poterat carnis extinguere. Hunc periclitantem Pater monaſterii hac arte ſervavit. Imperat cuidam viro gravi, ut jurgiis, atque conviciis inſectaretur hominem; & poſt irrogatam injuriam, primus veniret ad querimoniam. Vocati teſtes, pro eo loquebantur, qui contumeliam fecerat. Flere ille contra mendacium; nullus alius credere veritati; ſolus Pater defenſionem ſuam callide opponere, ne abundantiori triſtitia abſorberetur frater. Quid multa? Ita annus ductus eſt; quo expleto, interrogatus adoleſcens ſuper cogitationibus priſtinis, an adhuc moleſtiæ aliquid ſuſtineret: Pape (*inquit*) vivere mihi non licet, & fornicari libeat „ „?

Oratio. VI. Sextum remedium eſt oratio, jugiſque ad

Deum

Deum gemitus, ut colligitur ex illo Sap. 8. *Et ut scivi, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cujus esset hoc donum; adii Dominum, & deprecatus sum illum.* Et ex illo 2. ad Cor. 12. *Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus satanæ, qui me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogavi, ut discederet a me; & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea.* Quam salubre sit istud remedium, exemplo suo docet *S. Hier.*, Epist. 22. ad *Eustochium*, De custodia Virginitatis. „ „ O quoties (*inquit*) ego ipse in eremo constitutus, & in illa vasta solitudine, quæ exusta solis ardoribus horridum monachis præstat habitaculum, putabam me romanis interesse deliciis! Sedebam solus, qui amaritudine repletus eram. Horrebant sacco membra deformia, & squalida, cutis situm æthiopicæ carnis obduxerat. Quotidie lacrymæ, quotidie gemitus, & si quando repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa hærentia collidebam. De cibis vero, & potu taceo, cum etiam languentes monachi aqua frigida utantur, & coctum aliquid accepisse, luxuria sit. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum tali me carcere ipse damnaveram, scorpionum tantum socius, & ferarum, sæpe choris intereram puellarum. Pallebant ora jejuniis, & mens desideriis æstuabat in frigido corpore; & ante hominem sua jam carne præmortuum, sola libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio destitutus, ad Jesu jacebam pedes, rigabam lacrymis, crine tergebam, & repugnantem carnem hebdomadarum inedia subjugabam... Memini me clamantem, diem crebro junxisse cum nocte, nec prius a pectoris cessasse verberibus, quam rediret, Domino increpante, tranquillitas. Ipsam quoque cellulam meam, quasi cogitationum mearum consciam, pertimescebam; & mihimet iratus, & rigidus, solus deserta penetrabam. Sicubi concava vallium, aspera montium, rupium prærupta cernebam; ibi meæ orationis locus, ibi

Mortificatio carnis.

illud

illud miserrimæ carnis ergastulum; &, ut ipse mihi testis est Dominus, post multas lacrymas, post cœlo inhærentes oculos, nonnunquam videbar mihi interesse agminibus Angelorum; & lætus, gaudensque cantabam: *Post te in odorem unguentorum tuorum curremus* » ».

Cant. cap. 1.

CAPUT V.

De Invidia.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit; & quam grave crimen.

Invidiæ definitio.

I. *Invidia est tristitia de bono alterius, perinde, ac si malum nostrum esset, quatenus illo propriam gloriam aut excellentiam imminui concipimus.* Dolere namque de bono alterius, quatenus ex eo nobis periculum imminet alicujus nocumenti, sicut cum quis de inimici sui fortuna mæret, timens ne eum lædat, non invidiæ, sed timoris effectus est. Dolorem de alieno bono concipere, eo nomine, quod ejus possessorem tali bono prorsus indignum existimes, alterum vero eo carentem ejus possessione dignum judices, non est invidiæ, sed indignationis. Dolere de alieno bono eo nomine, quo ipso careas, quo tamen potiri pariter cupias, æmulationis est. At dolere de aliena felicitate, seu bono, ita ut proximum eo spoliari velles, quia illud, ut malum proprium aspicis, illud in tuæ gloriæ, vel excellentiæ detrimentum, vel imminutionem vergere arbitratus, invidia est. Oritur autem invidia ex bonis, quæ vulgari hominum opinione honorifica, & gloriola censentur, quales sunt divitiæ, dignitates, magistratus, titulorum insignia, potestas, & auctoritas, gratia Principum, amicitiæ, & clientelæ, eruditio, eloquentia, virtus, celebritas nominis, pulchritudo, ornatus, & alia id genus bona, seu vera, seu fucata, seu spiritualia, seu temporalia.

II. In-

II. Invidia peccatum est, & quidem ex genere suo lethale, cum ab Apostolo inter ea numeretur, de quibus ait ad Gal. 5. *Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Et ibidem: *Non efficiamur* (inquit) *inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.* Et sane, cum adversetur charitati, quæ non *æmulatur*, sed de bono proximi gaudet perinde, ac si proprium bonum esset, consequens est, ut ex genere suo mortale peccatum sit. Unde *Job* 5. dicitur: *Parvulum occidit invidia.* Quem locum præclaro Commentario *S. Greg.* illustrat lib. 5. *Moralium*, 31. „ „ Invidere enim non possumus (*inquit*) nisi eis, quos nobis in aliquo meliores putamus. Parvulus ergo est, qui livore occiditur, quia ipse sibi testimonium perhibet, quod eo minor sit, cujus invidia torquetur. Hinc est, quod hostis callidus primo homini invidendo surripuit, quia amissa beatitudine minorem se immortalitate illius agnovit. Hinc est, quod Cain ad perpetrandum fratricidium corruit; quia despecto suo sacrificio, prælatum sibi infremuit, cujus Deus hostiam accepit; & quem meliorem se esse exhorruit, ne utcunque esset, amputavit. Hinc Esau ad persecutionem fratris exarsit, quia primogenitorum benedictione perdita, quam tamen pro esu lenticulæ ipse vendiderat, minorem se eo, quem nascendo præibat, ingemuit. Hinc Joseph fratres sui Ismaelitis transeuntibus vendiderunt; quia cognito revelationis mysterio, ne se fieret melior, ejus profectibus obviare conati sunt. Hinc Saul David subditum lanceam intorquendo persequitur, quia quem magnis quotidie augeri virtutum successibus sensit, ultra se excrescere expavit. Parvulus itaque est, qui invidia occiditur, quia nisi ipse inferior exsisteret, de bono alterius non doleret. Sed inter hæc sciendum est, quia quamvis per omne vitium, quod perpetratur, humano cordi antiqui hostis virus infunditur, in hac tamen nequitia tota sua viscera serpens concutit, & imprimendæ malitiæ pestem vomit. De quo nimirum scriptum est; *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum.* Nam cum devictum cor

Invidia lethale ex genere suo peccatum est.

Invidiæ parens superbia, sed superbia parvuli, qui revera in aliquo genere boni minor est iis, quibus invidet.

Sap. 2.

cor livoris putredo corruperit, ipsa quoque exteriora indicant, quam graviter animum vesania instiget. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, & membra frigescunt, fit in cogitatione rabies, in dentibus stridor; cumque in latebris cordis crescens absconditur odium, dolore cæco tenebrat conscientiam vulnus inclusum. Nil lætum de propriis libet, quia tabescentem mentem sua pœna sauciat, quam felicitas torquet aliena; quantoque extranei operis in altum fabrica ducitur, tanto fundamentum mentis lividæ profundius suffoditur; ut quo alii ad meliora properant, eo ipso deterius ruant; qua ruina videlicet etiam illud destruitur, quod in aliis actibus perfecto opere surrexisse putabatur. Nam invidia cum mentem tabefecerit, cuncta, quæ invenerit bene gesta, consumit. Unde

Prov. 14. 30.

bene per Salomonem dicitur: *Vita carnium sanitas cordis*. Quia si mentis innocentia custoditur, etiam si qua foris infirma sunt, quandoque roborantur. Et recte subditur: *Putredo ossium invidia*: quia per livoris vitium, ante Dei oculos pereunt etiam fortia acta virtutum. Ossa quippe per invidiam putrescere, est quædam etiam robusta deperire „ „.

Quam grave invidiæ crimen.

III. Quam grave sit invidiæ crimen, docet *S. Cyprianus* in egregio Tract. *De Zelo, & Livore* ita scribens: „ „ Zelare quod bonum videas, & invidere melioribus, leve apud quosdam, & modicum crimen videtur; dumque existimatur leve esse, & modicum, non timetur; dum non timetur, contemnitur; dum contemnitur, non facile vitatur, & fit cæca, & occulta pernicies... Videamus unde zelus, & quando, & quomodo cœperit; facilius enim a nobis malum tam perniciosum vitabitur, si ejusdem mali & origo, & magnitudo noscatur. Hinc diabolus inter initia

Diaboli peccatum.

statim mundi, & perit primus, & perdidit. Ille dudum angelica majestate subnixus, ille Deo acceptus, & charus, postquam hominem ad imaginem Dei factum conspexit, in zelum malevolo livore prorupit, non prius alterum dejiciens instinctu zeli, quam

ipse

ipse zelo ante dejectus, captivus antequam captus; perditus antequam perdens; dum stimulante livore homini gratiam datæ immortalitatis eripit, qui ipse quoque id, quod prius fuerat, amisit. Quale malum est, fratres dilectissimi, quo Angelus cecidit, quo circumveniri, & subverti alta illa, & præclara sublimitas potuit, quo deceptus est ipse, qui decepit? Exinde invidia grassatur in terris; dum livore periturus, magistro perditionis obsequitur; dum diabolum, qui zelat, imitatur, sicut scriptum est: *Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum. Imitantur ergo illum, qui sunt ex parte ejus.* Hinc denique novæ fraternitatis prima odia; hinc parricidia nefanda cœperunt, dum Abel justum Cain zelat injustus, dum bonum malus invidia, & livore persequitur. Tantum valuit ad consummationem facinoris æmulationis furor; ut nec charitas fratris, nec sceleris immanitas, nec timor Dei, nec pœna delicti cogitaretur. Injuste oppressus est, qui justitiam primus ostenderat; odia perpessus est, qui odisse non noverat; occisus est impie, qui moriens non repugnabat. Et quod Esau fratri suo Jacob inimicus extitit, zelus fuit. Nam quia ille benedictionem patris acceperat, hic in odium persecutionis facibus livoris exarsit. Et quod Joseph fratres sui vendiderunt, causa vendendi de æmulatione descendit; postquam id, quod sibi in visionibus prosperum fuerat ostensum, simpliciter ut fratribus frater exposuit, in invidiam malevolus animus erupit. Saul quoque Rex, ut David odisset, ut persecutionibus sæpe repetitis innocentem, misericordiam, miti lenitate patientem necare cuperet, quid aliud quam zeli stimulus provocavit? Quia Goliat interfecto, & ope, ac dignatione divina tanto hoste deleto, populus admirans in laudes David prædicationis suffragio prosiliit; Saul simultatis, atque insectationis furias de livore concepit. Judæi nonne inde perierunt, dum Christo malunt invidere, quam credere? Obtrectantes magnalibus, quæ ille facie-

Sap. 2. 24.

bat,

bat, zelo excæcante decepti sunt, nec ad divina noscenda cordis oculos aperire potuerunt „ „.

„ „ Non est autem, quod aliquis existimet malum illud una specie contineri, aut brevibus terminis, & angusto fine concludi. Late patet zeli multiplex, & fœcunda pernicies. Radix est malorum omnium, fons cladium, seminarium delictorum, materia culparum. Inde odium surgit, animositas inde procedit. Avaritiam zelus inflammat; dum quis suo non potest esse contentus, videns alterum ditiorem. Ambitionem zelus excitat; dum cernit quis alium in honoribus auctiorem, zelo excæcante sensus nostros, atque in ditionem suam mentis arcana redigente, Dei timor spernitur, magisterium Christi negligitur, judicii dies non providetur. Inflat superbia, exacerbat sævitia, perfidia prævaricatur, impatientia concutit, furit discordia, ira fervescit; nec se jam potest cohibere, vel regere, qui factus est potestatis alienæ. Hinc dominicæ pacis vinculum rumpitur, hinc charitas fraterna violatur, hinc adulteratur veritas, unitas scinditur, ad hæreses, atque ad schismata prosilitur; dum obtrectatur Sacerdotibus, dum Episcopis invidetur, cum quis aut quæritur non se potius ordinatum, aut dedignatur alterum ferre præpositum. Hinc recalcitrat, hinc rebellat de zelo superbus, de æmulatione perversus, animositate, & livore, non hominis sed honoris inimicus. Qualis vero animæ tinea, quæ cogitationum tabes, pectoris quanta rubigo? zelare in altero, vel virtutem ejus, vel felicitatem, id est, odisse in eo, vel merita propria, vel beneficia divina; in malum proprium bona aliena convertere, illustrium prosperitate torqueri, aliorum gloriam facere suam pœnam; velut quosdam pectori suo admovere carnifices, cogitationibus, & sensibus suis adhibere tortores, qui se intestinis cruciatibus lacerent, qui cordis secreta malevolentiæ ungulis pulsent; non cibus talibus lætus, non potus potest esse jucundus; suspiratur semper, & ingemiscitur, & doletur; dumque ab invitis nun-

Invidia radix malorum omnium.

nunquam livor exponitur, diebus ac noctibus pectus obsessum sine intermissione laniatur. Mala cætera habent terminum; & quodcunque delinquitur, delicti consummatione finitur. In adultero cessat facinus perpetrato stupro, in latrone conquiescit scelus homicidio admisso; & prædoni rapacitatem statuit præda possessa, & falsario modum ponit impleta fallacia; zelus terminum non habet, permanens jugiter malum, & sine fine peccatum, quantoque ille, cui invidetur, successu meliore profecerit, tanto invidus in majus incendium livoris ignibus inardescit. Hinc vultus minax, torvus aspectus, pallor in facie, in labiis tremor, stridor in dentibus, verba rabida, effrænata convicia, manus ad cædis violentiam prompta, etiamsi a gladio interim vacua, odio tamen furiatæ mentis armata; & idcirco Spiritus sanctus dicit in Psalmis: *Nolite zelare bene ambulantem in via sua.* Et iterum: *Observabit peccator justum, & stridebit ad eum dentibus suis. Deus autem irridebit eum; quoniam providet, quia venit dies ejus.* Hos beatus Apostolus Paulus designat, & denotat dicens: *Venenum aspidum sub labiis eorum, & os eorum maledictione, & amaritudine plenum est. Veloces ad effundendum sanguinem pedes eorum; contritio, & calamitas in viis eorum, qui viam pacis non agnoverunt, nec est timor Dei ante oculos eorum.* Multo malum levius, & periculum minus est, cum membra gladio vulnerantur. Facilis cura est, ubi plaga perspicua est, & cito ad sanitatem medela subveniente perducitur vulnus, quod videtur; zeli vulnera abstrusa sunt, & occulta, nec remedium curæ medentis admittunt, quæ se intra conscientiæ latebras cæco dolore clauserunt. Quicunque es invitus, & malignus, videris, quam sis eis, quos odisti, insidiosus, perniciosus, infestus; nullius magis, quam tuæ salutis inimicus es. Quisquis ille est, quem zelo persequeris, subterfugere, & vitare te poterit; tu te non potes fugere; ubicunque fueris, adversarius tuus tecum est, hostis semper in pectore tuo est, pernicies in-

Invidia sine fine peccatum.

Psalm. 36.

Rom. 3. 14.

Invidiæ cura difficilis.

tus inclusa est, ineluctabili catenarum nexu ligatus; & vinctus es, zelo dominante captivus es, nec solatia tibi ulla subveniunt. Perseverans malum est, hominem persequi ad Dei gratiam pertinentem; calamitas sine remedio est, odisse felicem „ „.

S. Basilius, Homilia *De Invidia*, criminis istius gravitatem, & malitiam diserte describit. Invidiam diaboli vitium, invidos damnationis ipsius socios futuros affirmat. Nihil esse hac perturbatione perniciosius, quæ ante omnia ipsi nocet auctori. Quemadmodum enim rubigo ferrum, sic invidia hos, qui ea laborant, inficit, & consumit. Et sicut viperæ abrupto matris ventre nasci dicuntur; sic & invidia concipientem se animam corrodit, tabefacit. Invidi *Diaboli ministerium* obeunt, inimici fiunt hominum, qui nihil ipsos læserunt; inimici Dei optimi maximi omnibus benefacientis, nemini invidentis. „ Invidia intolerabile malum, serpentis documentum, „ dæmonum inventum, punitionis arrhabo, pietatis „ impedimentum, via ad gehennam, regni cœlorum „ privatio „. Vultu ipso hoc vitium fatentur invidi. Aspectus illis aridus, & obscurus, genæ subtristes, supercilium demissum, anima ipso morbo suffusa, prudentiam in dignoscenda veritate, ac rebus agendis minime habens. Sicut autem vultures per multa quidem prata, seu loca amæna, & suavem odorem spirantia circumvolantes, ad sordida, & fœculenta loca feruntur; muscæ quoque si quid salubre offendunt, eo prætermisso ad ulcera properant, sic invidi vitæ splendorem, ac rerum bene gestarum magnitudinem minime respiciunt; aliorum vero defectus, nævos, & vitia observant, & ad vulgi notitiam perducunt, quemadmodum maligni pictores, qui hominis imaginem cum insitis, vel fortuitis deformitatibus effingere amant, & exponere, ut in ludibrium veniat. Audacem enim dicunt eum, qui fortis est; stupidum, qui temperans; crudelem, qui justus; astutum, qui prudens; prodigum, qui liberalis; avarum, qui frugalis. Denique omne genus

vir-

virtutis in vicina vitiorum nomina convertunt.

S. Joan. Chrysost. Hom. 41. in Matth. de criminis ejusdem gravitate præclare disserit. „„ Tale malum (*inquit*) invidia est, qua nulla unquam malignitas pejor invenitur. Nam adulterio inquinati, voluptatis saltem iniquæ fructum, ut putant, aliquem capiunt, & brevi tempore peccatum committunt. Invidi autem, & multo ante seipsos, quam quibus invident, perturbant, & cruciant, & ita in agendo semper, invidendoque sunt, ut nunquam peccandi affectant finem; sed quemadmodum sues lutosa immunditiæ, & dæmones nostris damnis lætantur, sic invidi calamitate proximorum exultant... Fornicatores, ac Publicani ad coelos conscendere potuerunt; invidiæ autem morbo laborantes, cum intus essent, a regno coelorum exciderunt... Invidia pestiferum malum, hominem in diaboli conditionem, ac in dæmonem immanissimum convertit. Invidia prima hominis cædes apparuit. Invidia fraterna charitas contempta est. Invidia factum est, ut hiatu suo terra Dathan, Core, Abiron, universumque illum populum vivos absorpserit. Sed facillimum est, dicet aliquis, invidos accusare; dicendum autem est, quomodo hoc morbo liberabimur. Quomodo igitur, ne veneno suo nos inficiat, faciemus? Si dabimus operam, ut quemadmodum fornicatori nefas est Ecclesiam ingredi, sic invido quoque; imo vero multo magis invidus, quam fornicator a coetu fidelium exterminandus est „„.

Vix ulla malignitas invidia pejor.

Invidia concivium Christi factum est, ne ulla Christus miracula in patria sua ederet, ut explicat *S. Ambrosius*, lib. 4. in Lucam, ad illa verba Salvatoris: *Amen dico vobis, quod nemo Propheta acceptus est in Patria sua.* Non mediocriter (inquit) invidia proditur, quæ civicæ charitatis oblita, in acerba odia causas amoris inflectit. „„ Simul hoc exemplo pariter, & oraculo declaratur, quod frustra opem misericordiæ coelestis expectes, si alienæ fructibus virtutis invideas; aspernator enim Dominus invidorum est, &

Invidia concivium Christi factum est, ne ulla miracula in patria sua Christus ederet.

ab iis, qui divina beneficia in aliis prosequuntur, miracula suæ potestatis avertit. Non otiose itaque Salvator excusat, quod nulla in patria sua miracula virtutis operatus sit; ne fortassis aliquis viliorem patriæ nobis esse debere putaret affectum. Neque enim cives poterat non amare, qui amaret omnes; sed ipsi se charitate patriæ, qui invident, abdicarunt. Charitas enim non æmulatur, non inflatur. Nec tamen exsors beneficiorum patria divinorum est. Quod enim majus miraculum, quam quod in ea natus est Christus? Videte igitur, quid mali invidia adferat. Indigna propter invidiam patria judicatur, in qua civis operatur, quæ digna fuit, in qua Dei Filius nasceretur „.

Invidia superbiæ fœtus.

Invidia superbiæ fœtus est, cum superbia sit amor excellentiæ propriæ, invidia vero sit odium felicitatis alienæ. „ „ Amando enim quisque excellentiam suam, vel paribus invidet, quod ei coæquentur; vel inferioribus, ne sibi coæquentur; vel superioribus, quod eis non coæquetur (*inquit S. August.* lib. 11. *De Genesi ad literam*, cap. 14.) *Et Sermone* 354. *alias* 53. *De verbis Domini*, cap. 4. Non potest superbus esse non invidus. Invidia filia est superbiæ; sed ista mater nescit esse sterilis; ubi fuerit, continuo parit „.

ARTICULUS II.

REGULÆ MORUM.

Circa Invidiam.

REGULA PRIMA.

Tristitia de bono alterius, quatenus ex eo timetur grave malum, vel sibi ipsi, vel aliis bonis injuste inferendum, non est invidia; imo sine peccato esse potest, si ordo charitatis servetur.

Sic *Esther*, & *Mardochæus* de gratia, & auctoritate *Aman* apud Regem Persarum merito dolere poterant, a quo sibi, totique Judæorum genti supremam cladem imminere cernebant. Hinc *S. Gregorius*, lib. 22. *Moralium*, cap. 6. ait: „ „ Evenire plerumque so-

ſolet, ut non amiſſa charitate, & inimici nos ruina lætificet, & rurſum ejus gloria ſine invidiæ culpa contriſtet; cum & ruente eo, quoſdam bene erigi credimus, & proficiente illo, pleroſque injuſte opprimi formidamus. Qua in re mentem noſtram, nec ejus jam defectus erigit, nec ejus profectus addicit, ſi recta noſtra cogitatio, non quid in ipſo, ſed quid de ipſo circa alios agatur, attendit. Sed ad hæc ſervanda valde eſt neceſſarium ſubtiliſſimæ diſcretionis examen; ne cum noſtra odia exequimur, fallamur ſub ſpecie utilitatis alienæ „ „. Hanc etiam Regulam auctoritate ſua confirmat *S. Thomas*, 2. 2. qu. 36. art. 2.

REGULA II.

Qui dolet de bono ſpiritali alterius, non quod proximum hujuſmodi bono carere velit, ſed quod ipſe illo careat, non eſt reus invidiæ.

Hæc enim laudabilis æmulatio eſt, ut docet *S Thomas*, loco ſupra laudato. „ „ Poteſt (*inquit*) aliquis triſtari de bono alterius, non ex eo, quod ipſe habet bonum, ſed ex eo quod nobis deeſt bonum illud, quod ipſe habet. Et hoc proprie eſt zelus. Et ſi iſte zelus ſit circa bona honeſta, laudabilis eſt, ſecundum illud 1. ad Corinth. 14. *Æmulamini ſpiritualia* „ „. Hæc æmulatio non invidiæ, ſed charitatis eſt. Unde ibidem præmittit: *Sectamini charitatem*. Illa fit, ut virtutes proximi imitemur, adeoque ut de illius bonis, quæ nobis communia ſunt, & in quibus ſumus ipſi ſimiles, gaudeamus. Atque ita impletur illud *S. Auguſt.* conſilium, Serm. 205. alias *De Diverſis*, 68. „ In ſpiritualibus bonis tuum deputa, quod amas „ in fratre; ſuum deputet, quod amat in te „.

REGULA III.

In genere invidiæ nullum peccatum gravius eſt fraternæ charitatis invidentia.

Peccatum enim eſt contra Spiritum ſanctum quod quidem committunt, qui majora Spiritus ſancti do-

dona in proximis, quam in se effulgere, magisque Ecclesiæ utiles illos esse dolent. A *Moysis* charitate longe remoti sunt, cui cum nuntiasset puer, *Eldad*, & *Medad* prophetare in castris, & *Josue* suggereret, ut eos prohiberet, respondit: *Quid æmularis pro me? Quis tribuat, ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus Spiritum suum?* Qui fraternæ charitati invident, sub ovium specie lupi sunt, Christi gregem dilacerantes. Qua de re *S. Cyprianus*, in Tractatu *De Zelo, & livore*, ait: „ „ Meminisse debemus, quo vocabulo plebem suam Christus appellet, quo titulo gregem suum nuncupet. Oves nominat, ut innocentia christiana ovibus æquetur; agnos vocat, ut agnorum naturam simplicem simplicitas mentis imitetur. Quid sub vestitu ovium lupus latitat? Quid gregem Christi, qui se Christianum mentitur, infamat? Christi nomen induere, & non per Christi viam pergere, quid aliud quam prævaricatio est divini nominis, quam desertio itineris salutaris? Quando ipse doceat, & dicat eum ad vitam venire, qui mandata servaverit; & eum esse sapientem, qui verba ejus audierit, & fecerit: Doctorem quoque eum maximum in regno cœlorum vocari, qui fecerit, & sic docuerit; tunc prædicant profuturum, quod bene, atque utiliter prædicatum fuerit, si id, quod ore promittitur, factis sequentibus impleatur. Quod vero insinuavit crebrius discipulis suis Dominus, quid inter salutaria monita, & præcepta cœlestia custodiendum magis, servandumque mandavit; quam ut eadem dilectione, qua discipulos ipse dilexit, nos quoque invicem diligamus? Quomodo autem vel pacem Domini vel charitatem tenet, qui intercedente zelo nec pacificus potest esse, nec charus? Ideo & Apostolus Paulus, cum charitatis merita depromeret, cumque asseveraret firmiter, & doceret, nec fidem sibi, nec eleemosynas, nec passionem quoque ipsam Confessionis, & Martyrii profuturam, nisi charitatis fœdera integra, atque inviolata servasset; adjecit, & dixit; charitas magnanima est, charitas beni-

Num. 11.

1. Cor. 13.

nigna eſt, charitas non zelat. Docens ſcilicet, & oſtendens, eum poſſe charitatem tenere, quiſquis magnanimus fuerit, & benignus, & zeli, ac livoris alienus „ „.

Hanc Regulam confirmat Concilium Carthaginenſe 5. can. 54. quo ſancitum eſt, ut *Clericus invidens fratrum profectibus, donec in vitio eſt, non promoveatur.*

Denique *S. Th.* 2. 2. q. 36. art. 4. ad 11. ait: „ „ Eſt quædam invidia, quæ inter graviſſima peccata computatur, ſcilicet invidentia fraternæ gratiæ, ſecundum quod aliquis de ipſo augmento gratiæ Dei, non ſolum de bono proximi invidet. Unde ponitur peccatum in Spiritum ſanctum, quia per hanc invidentiam homo quodammodo invidet Spiritui ſancto, qui in ſuis operibus glorificatur „ „.

REGULA IV.

Triſtitia de bonis alienis concepta, eo ſolum nomine, quod indignis eveniant, non eſt peccatum, ſed juſta indignatio.

Dolere namque licet de malo, quatenus malum eſt, vel naturæ, vel morum. Sic abſque culpa ſtomachatur aliquis, quod opibus abundent, qui male illis utantur, quales ſunt tum avari, qui illas recondunt, eaſque ad ſuas, & ſuorum, atque etiam pauperum neceſſitates ſublevandas impendere nolunt; tum prodigi, qui eas dilapidant, & decoquunt. Sic juſte dolent viri pii, & Eccleſiæ, atque reipublicæ amantes, quod beneficia, & dignitates ſeculares, aut Eccleſiaſticæ illis conferantur, qui revera ſunt indigni.

REGULA V.

Triſtitia de temporalibus aliorum bonis concepta, quatenus ex divinæ providentiæ ordine etiam improbis diſtribuuntur, peccatum eſt, & lethale quidem, ſi adverſus divinam providentiam propterea quis inſurgat, vel obmurmuret, aut ſtudium pietatis deſerat.

Hanc Regulam tradit *S. Thomas*, loco supra laudato. „„ Secundum doctrinam fidei (*inquit*) temporalia bona, quæ indignis proveniunt, ex justa Dei ordinatione disponuntur, vel ad eorum correctionem, vel ad eorum damnationem, & hujusmodi bona, quasi nihil sunt in comparatione ad bona futura, quæ servantur bonis. Et ideo hujusmodi tristitia prohibetur in Scriptura sacra, secundum illud Psalmi 36. *Noli æmulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem.* Et Psal. 72. *Pene effusi sunt gressus mei, quia zelávi super iniquos, pacem peccatorum videns* „„. Quam grave sit autem periculum, in quod hujusmodi tristitia impellit, Propheta ibidem explicat: *Et dixi; Quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso?*

REGULA VI.

Tristitia de bono alterius, quatenus non excedit in bonis, aut nobis coæquatur, peccatum est ex genere suo mortale.

Hæc enim tristitia *proprie est invidia.* Et hic animi motus semper pravus est: „„ Quia dolet de eo, de quo est gaudendum, scilicet de bono proximi (*inquit S. Thomas*, loco supra laudato.) *Dixi, peccatum esse ex genere suo mortale, quia* invidere importat aliquid charitati repugnans ex ipsa comparatione actus ad suum objectum. Est enim de ratione amicitiæ, ut proximis velimus bona; sicut & nobis ipsis. Unde quod aliquis de felicitate alterius tristetur, manifeste repugnat charitati, in quantum per eam diligitur proximus „„. *S. Thomas*, qu. 10. *De Malo*, art. 11. Hinc *S. August.* lib. *De vera religione*, cap. 67. ait: „„ Qui invidet bene cantanti, non amat bene cantantem; sed rursus, quo eo indiget, non bene cantat. Quod multo accomodatius de bene vivente dici potest, quia invidere nulli potest; quo enim perveniunt bene viventes, tantumdem est omnibus, nec minus fit cum plures habuerint. Et potest esse tempus, quo bonus cantator cantare non decenter

ter queat, & indigeat voce alterius, qua sibi exhibeatur, quod diligit; tanquam si alicubi conviveatur, ubi eum cantare turpe sit, sed deceat audire cantantem; bene autem vivere semper decet. Quare quisquis hoc & diligit, & facit, non solum non invidet imitantibus, sed & his se præbet libentissime, atque humanissime, quantum potest; nec tamen eis indiget. Nam quod in illis diligit, in seipso habet totum, atque perfectum. Ita cum diligat proximum tanquam seipsum, non invidet ei, quia nec sibi ipsi; præstat ei, quod potest, quia & sibi ipsi; non eo indiget, quia nec seipso; tantum Deo indiget, cui adhærendo beatus est. Nemo autem illi eripit Deum „„.

Quidam tamen invidiæ motus venialia duntaxat peccata sunt, propter imperfectionem actus, vel quia motus subitus est, & non procedit ex ratione deliberata; vel quia dolet aliquis de bono alterius, quod est adeo parvum, ut vix nomen boni mereri videatur; ut cum alicui victoriam in ludo, aut cursu invidet. „ „ Impedire *igitur* bonum alicujus potest esse absque peccato mortali propter imperfectionem actus, quia illud, quod impeditur, non habet plenam rationem boni; aut quia est parvum, aut quia est indebitum „„. (inquit *S. Thomas*, loco proxime citato, in responsione ad quartum.)

REGULA VII.

Lethalis invidiæ rei sunt artium, & scientiarum Professores, qui tyronibus suis, aut discipulis abscondunt aliqua ad artis, aut scientiæ perfectionem necessaria, ne ipsis coæquentur, aut parem nominis celebritatem obtineant. In idem crimen incurrunt, qui arcana aliqua reipublicæ profutura cum nemine mortalium communicare volunt. Gravissime autem omnium, qui doctrinam salutis, cum possint, & debeant, in ædificationem Ecclesiæ, proximorum salutem profundere, renuunt; cum de cœlesti Sapientia dictum sit: *Quam sine invidia communico, & honestatem illius non abscondo.* Sap. 7.

ARTICULUS III.

De Invidiæ remediis.

Consideratio, gravitatis istius peccati.

Primum remedium contra invidiam est consideratio gravitatis illius criminis, & pœnarum ipsi debitarum. Diabolicum enim crimen est. *Invidia diaboli*
Sap. 2. (inquit Sapiens) *mors intravit in orbem terrarum. Imitantur autem eum, qui sunt ex parte illius.* Considerans nempe hominem per incarnationem Filii Dei, quæ Angelis revelata fuerat, ad infinitam dignitatem promovendum, insidias illi struxit, atque ad peccandum alliciens, e Paradiso exturbavit. Vidit, & invidit; ce-
Genes. 37. cidit, & ejecit. Invidia *fera* illa *pessima* est, a qua filium suum Joseph devoratum Patriarcha Jacob lugebat. Pejor est avaritia. Avarus enim licet sua communicare nolit, vult tamen, ut alii sua communicent. Invidus autem, nec vult communicare bona sua, nec vult, quod alius ea communicet. De ipsa Dei bonitate dolet, quam erga se duntaxat profusam, erga reliquos omnes parcam, & tenacem esse cuperet. Ira, vel odio pejor est. Irati enim, vel alteri infensi hominis mala voluntas ortum plerumque habet ex aliena malitia, & offensa; invidia vero ex sola malitia invidentis. Invidia mortis Christi causa fuit. Unde Judæi invidia tabe-
Joan. 12. scentes ajebant: *Videtis, quia nihil proficimus, ecce mun-*
Matth. 27. *dus totus post eum abiit.* Et Pilatus *sciebat, quod per invidiam tradidissent eum.* Invidia sapientiam, quæ incomparabilis thesaurus est, aufert hominis. Hinc *Sap.* 6. dicitur: *Neque cum invidia tabescente iter habebo, quoniam talis homo non erit particeps sapientiæ.* Invidia paupertatem, & ignominiam parit. Unde *Prov.* 28. dicitur: *Vir, qui festinat ditari, & aliis invidet, ignorat, quod egestas superveniet ei.* Et Eccl. 6. *Improperium, & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator invidus, & bilinguis.* Hinc fugiendam invidorum familiaritatem monet Spiritus sanctus Prov. 23. *Ne comedas* (inquit) *cum homine invido, & ne desideres cibos ejus; quoniam in similitudinem arioli, & conjectoris æstimat, quod ignorat. Comede, & bibe, dicet tibi; & mens ejus non est tecum.* Se-

Secundum remedium eſt conſideratio puſillanimitatis, & ignaviæ invidorum. Nobilis enim, & excelſus animus ab invidiæ vitio alienus eſt. Unde *Job* 5. dicitur: *Parvulum occidit invidia.* Hinc mulieres, & pueri hoc morbo maxime laborant. Conſideratio ignaviæ invidorum.

Tertium remedium eſt conſideratio ſocietatis ſpiritualis, quam inter ſe fideles habent, ut unius Dei Patris, & unius matris Eccleſiæ filii; ut in eamdem hæreditatem æternam vocati; ut unius corporis membra, cujus caput Chriſtus eſt. Cujus quidem ſocietatis, & conjunctionis ratione, alterius bona quiſque ſua exiſtimare debet. Hinc *S. Greg.* in *Paſtorali* p. III. Admonitione II. ait: „„ Admonendi ſunt invidi, ut perpendant, quantæ cæcitatis ſunt, qui alieno profectu deficiunt, aliena exaltatione contabeſcunt. Quantæ infelicitatis ſunt, qui melioratione proximi deteriores fiunt, dumque augmenta alienæ proſperitatis aſpiciunt, apud ſemetipſos anxie afflicti, cordis ſui peſte moriuntur. Quid iſtis infelicius, quos dum conſpecta felicitas afficit, pœna nequiores reddit? Aliorum vero bona, quæ habere non poſſunt, ſi diligerent, ſua feciſſent. Sic quippe ſunt universi conſiſtentes in fide, ſicut multa membra, quæ uno continentur in corpore; quæ per officium quidem diverſa ſunt, ſed eo, quo ſibi viciſſim congruunt, unum fiunt. Unde fit, ut pes per oculum videat, & per pedes oculi gradiantur; ori auditus aurium ſerviat, & ad uſum ſuum auribus oris lingua concurrat; ſuffragetur venter manibus, ventri operentur manus. In ipſa igitur corporis poſitione accipimus, quod in actione ſervemus. Nimis itaque turpe eſt non imitari, quod ſumus. Noſtra ſunt nimirum, quæ etſi imitari non poſſumus, amamus in aliis; & amantium fiunt, quæque amantur in nobis. Hinc ergo penſent invidi, charitas quantæ virtutis eſt, quæ alieni laboris opera, noſtra ſine labore facit „„. Conſideratio ſocietatis ſpiritualis, quam inter ſe fideles habent.

Quartum remedium eſt alienæ virtutis imitatio. Qua de re audiendus eſt *S. Auguſt.* Ennarratione in Pſal. Alienæ virtutis imitatio.

Pſal. 139. „„ Iſti (*inquit*) qui falſi juſti ſunt, videri volunt juſti, cum non ſint; & neceſſe eſt, ut quem viderint verum juſtum, invideant illi, & hoc cum illo agant, quomodo amittat, unde gloriatur. Inde veniunt omnes ſeductiones, & ſupplantationes. Hoc prior ipſe diabolus voluit, qui cadens ſtanti homini invidit; & quia ipſe amiſit regnum cœlorum, hominem illuc pervenire noluit, & non vult; & id agit nunc, ut homo illuc non perveniat, unde ipſe dejectus eſt. Quia ergo ſuperbus eſt ipſe, & ideo invidus, quia ſuperbus, omne corpus ipſius talium corpus eſt. Sed nos oremus contra illum, qui corrigi non poteſt, & pro ipſis, qui poſſunt, ut dicamus homini injuſto: Quare invides juſto, o homo injuſte? Quia vis videri juſtus? Cito fac, quod melius eſt, & facilius eris, quod vis videri. Eſto juſtus; ita diliges, cui invidebas; quia quod illum doles eſſe, eris & tu, & amabis in eo te, & ipſum in te. Etenim ſi invideres diviti, non eſſet in poteſtate tua, ut dives eſſes; ſi invideres honeſto alicui Senatori nobili, non eſſet in poteſtate tua, ut nobilis tu eſſes, & clarus; ſi invideres pulchro, nunquam te pulchrum faceres; ſi invideres forti, & valido, nunquam tibi vires dares; ſi invideres juſto, res in voluntate eſt; eſto, quod doles eſſe alterum. Non enim empturus es, quod tu non es, & alius eſt; gratis conſtat, cito conſtat. Pax in terra hominibus bonæ voluntatis „„.

Rerum humanarum contemptus.

Quintum remedium eſt rerum humanarum, ſuapte natura fragilium, & caducarum deſpicientia; ut ſcilicet nec opes, nec potentiam, nec gloriam, nec honores, & dignitates, nec robur corporis, nec elegantiam formæ, nec eloquentiam, magni faciamus. Hæc enim inſtrumenta quidem ſunt virtutis iis, qui recte utuntur; ſed felicem per ſe non efficiunt hominem, imo qui ipſis abutitur, miſer eſt, adeoque commiſeratione dignus, non invidia; ſi autem his recte utatur, ea de re gaudendum, non invidendum eſt. Non in rebus fluxis, & caducis bonorum conſtituimus, ſed

ad

ad sempiterna, veraque bona possidenda vocati sumus; quid ergo ob fragilia, perituraque proximis invidemus?

Sextum remedium est studium spiritalis profectus ex insignium, & celebrium Concionatorum, & Doctorum concionibus, & doctrina capessendi. Ita enim fiet, ut eorum famæ, laudibusque non invideamus, sed eorum bonis; ut nostris, gratulemur. „ „ Tuum enim est bonum (*inquit S. Basilius*) tibique per fratrem missum doctrinæ donum, si suscipere velis. Deinde fontem scaturientem obturat nemo, & sole splendente nemo oculos obvelat, neque illis invidet, sed sibi ipsi comprecatur, ut frui contingat. Sermonis vero spiritualis pia corda Fidelium sancti Spiritus gratia irrigantis auditum, cum gaudio cur non sustines? Cur non grato animo utilitatem illius acceptas? Sed auditorum plausus te offendit? Et malles, nec qui adjutus inde sit, nec qui laudet quemquam esse? quam excusationem apud justum judicem habebis „„?

Studium spiritualis profectus ex doctrina, & sermonibus Doctorum & Concionatorum celebrium capessendi. S. Basilius Homil. de invidia.

ARTICULUS IV.

De Filiabus invidiæ.

Invidia capitale vitium est, quod quinque filias parit; scilicet odium, susurrationem, detractionem, exultationem in adversis proximi & afflictionem in prosperis, ut docet *S. Gregorius* lib. 31. *Moralium*, cap. 17. In conatu enim invidiæ aliquid tanquam principium, aliud tanquam medium, aliquid tanquam terminus spectari potest. Principium est, ut aliquis gloriam alterius minuat; vel in occulto, & sic est *Susurratio*; vel manifeste, & sic est *Detractio*. Medium est, quia invidus, aut proximi gloriam minuere potest, ideoque præ gaudio tripudiat, & sic *Exultatio in adversis* inter invidiæ filias numeratur; aut non potest, & ideo mœrore tabescit; & sic *Afflictio in prosperis* inter invidiæ filias recensetur. Terminus autem est ipsum *Odium*, quia sicut bonum delectans parit amorem, sic tristitia parit odium, ut disserit *S. Thomas*, 2. 2. qu. 36. art. 4. in responsione ad III.

A R-

ARTICULUS V.

REGULÆ MORUM

Filias invidiæ spectantes.

REGULA PRIMA.

Odium proximi ex invidia natum lethale peccatum est, quoties alteri grave aliquod malum deliberato consilio volumus.

Odium proximi. Hæc morum Regula ex verbo Dei deprompta est; ait enim *S. Joannes* Epist. 1. cap. 2. *Qui odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit, quo eat; quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus.* Et cap. 3. *In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis, qui non est justus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum; quoniam hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio, ut diligatis alterutrum. Non sicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera ejus maligna erant; fratris autem ejus justa. . . Nos scimus, quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte; omnis, qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis, quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem.* In quem locum *S. August.* Tr. 6. in illam Epistolam; ait: „ „ Jam ergo si contemnebat quisquam odium fraternum, nunquid & homicidium in corde suo contempturus est? Non movet manus ad occidendum hominem, homicida jam tenetur a Domino; vivit ille, & iste jam interfector judicatur. *Et paulo superius*: Ubi est invidia, amor fraternus esse non potest. Qui invidet, non amat; peccatum diaboli est in illo; quia & diabolus invidendo dejecit. Cecidit enim, & invidit stanti. Non ideo voluit dejicere, ut ipse staret, sed ne solus caderet. Tenete in animo ex hoc, quod subjecit: Invidiam non posse esse in charitate. Habes aperte, cum laudaretur ipsa
1. Cor. 13. charitas: *Charitas non æmulatur.* Non fuit charitas in Cain;

Cain; & nisi esset charitas in Abel, non acciperet Deus sacrificium ejus. Cum enim ambo obtulissent, ille de fructibus terræ, ille de fœtibus ovium; quid putatis, Fratres, quia Deus fructus terræ neglexerit? Non intendit Deus ad manus, sed in corde vidit; & quem vidit cum charitate offerre, ipsius Sacrificium respexit, quem vidit cum invidia offerre, ab ipsius sacrificio oculos avertit. Opera ergo bona Abel, non dicit nisi charitatem; opera mala Cain, non dicit nisi odium fraternum. Parum est, quia odit fratrem suum, & invidit operibus bonis; quia imitari noluit, necare voluit. Et hinc apparuit, quia filius erat diaboli, & ille hinc apparuit justus Dei. Hinc ergo discernuntur homines. Nemo attendat linguas, sed facta, & cor „„.

REGULA II.

Qui proximos oderunt, & ab illis dissident, sacramentaliter absolvi non possunt, & ad Eucharistiæ participationem admitti, nisi depositis inimicitiis cum ipsis reconciliati fuerint.

Christi verbis, ac præcepto nititur hæc morum Regula, Matth. 5. dicentis: *Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te; relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.* Quam Salvatoris nostri sententiam *S. August.* explicans, lib. 1. *De Sermone Domini in monte*, cap. 10. ait: „„ Pergendum est ergo ad reconciliationem, cum in mentem venerit, quod nos forte fratrem in aliquo læsimus; pergendum autem non pedibus corporis, sed motibus animi, ut te humili affectu prosternas fratri, ad quem chara cogitatione cucurreris, in conspectu ejus, cui munus oblaturus es. Ita enim etiamsi præsens sit, poteris eum non simulato animo lenire, atque in gratiam revocare veniam postulando, si hoc prius coram Deo feceris, pergens ad eum non pigro motu corporis, sed celerrimo dilectio-

Odium proximi.

ctio-

ctionis affectu; atque inde veniens, id est, intentionem revocans ad id, quod agere cœperis, offeres munus tuum „ „.

Hunc etiam locum apposite explicat ad rem nostram *S. Joan. Chrysostomus*, Hom. 16. in Matth. „ „ O admirabilem (*inquit*) benignitatem, atque ineffabilem erga homines amorem Dei! Honorem suum despicit, dum in proximo charitatem requirit. Interrumpatur (inquit) cultus meus, ut charitas tua integretur. Sacrificium mihi est fratrum reconciliatio. Propterea quippe non dixit, postquam obtuleris, aut prius quam offeras; sed munere ipso jam posito, & inchoante Sacrificio reconciliandum mittit ad fratrem. Quam igitur ob causam istud fieri jubet? Duo sunt, quæ per ista designat. Unum quidem, quod jam dixi, ostendere scilicet volens, quod honoret maxime charitatem, & hanc acceptissimum esse sacrificium ducat; absque ista vero, nec illud profecto suscipiat. Aliud vero, quo irrefutabilem quamdam necessitatem reconciliationis imponat. Qui enim jussus est non prius munus offerre, quam reconcilietur offenso; etiamsi non ob proximi charitatem, saltem ne sacrificium maneat imperfectum, currere ad contristatum jubet, inimicitiasque dissolvere. Propterea & diserte cuncta memoravit, terrens illum videlicet, ac suscitans. Cum enim dicitur: *Relinque munus tuum*; non ibi substitit, sed intulit, *ante Altare*; rursus ab ipso etiam loco horrorem injiciens; *& vade*, nec tantum dicit: *Vade*; sed adjunxit, *prius; & tunc veniens offeres munus tuum.* Per omnia ista significans, quia per aliquas inter se inimicitias diffidentes, nequaquam mensa illa suscipiat. Audiant hi, qui sacris Mysteriis initiati, cum inimicitiis ad communionem altaris accedunt. Audiant etiam illi, qui nondum initiati sunt. Offerunt namque & ipsi munus, & hostiam, orationem dico, & eleemosynam. Quia enim, & hæc sacrificii instar obtineant, audi Prophetam loquentem:
Psalm. 49. *Sacrificium laudis honorificabit me.* Et rursum: „ *Im-*

„ *mo-*

mola Deo Sacrificium laudis ; & : *Elevatio manuum* Psal. 140.
mearum Sacrificium vespertinum. Itaque etiamsi orationem cum tali offeras voluntate, melius est orationem relinquere, & ad reconciliationem fratris excurrere, & tunc orationem consequenter offerre. Propter hoc enim facta sunt omnia, Idcirco & Deus homo factus est, atque omnia illa gessit, ut nos in unum sine dubio congregaret „ „.

Hanc morum regulam sacri Canones confirmant. Concil. Carthaginense IV. Canone 93. „ Oblationes „ (*inquit*) diffidentium fratrum neque in sacrario, ne„ que in gazophilacio recipiantur „.

Concilium Arelatense II. Can. quinquagesimo : „ Hi, qui publicis inter se odiis exardescunt, ab ec„ clesiasticis Conventibus sunt removendi, donec ad „ pacem recurrant „.

Qui publicis inter se odiis exardescunt, a communione sunt removendi.

Concilium Agatense, Can. 31. „ „ Placuit, ut sicut plerumque fit, quicunque odio, aut longinqua inter se lite dissenserint, & ad pacem revocari diutina intentione nequiverint, a civitatis primitus Sacerdotibus arguantur. Qui si inimicitias deponere perniciosa intentione noluerint, de Ecclesiæ cœtu justissima excommunicatione pellantur „ „.

Concilium Ilerdense, can. 7. „ „ Qui sacramento se obligaverit, ut litigans cum quolibet, ad pacem nullo modo redeat, pro perjurio uno anno a communione Corporis, & Sanguinis Domini segregatus, reatum suum eleemosynis, fletibus, & quantis potuerit, jejuniis abluat; ad charitatem vero, quæ operit multitudinem peccatorum, celeriter venire festinet „ „.

Concilium Toletanum II. Can. 4. „ „ Sicut omnis, qui diligit fratrem suum ex Deo, ita omnis, qui non diligit proximum, ex diabolo est : dilectione enim sola discernitur quis, ex quo genitus approbetur, dicente Joanne: *In hoc manifesti sunt filii Dei,* 1. Joan. 3.
& filii diaboli : Omnis qui non facit justitiam non est de Deo, & qui non diligit fratrem suum... Et post paululum : *Omnis, qui odit fratrem suum ; homicida est...* Cum igitur his præceptis B. Apostolus consona præ-

Ephes. 4. dicatione concordet dicens: *Non occidat sol super iracundiam vestram, & nolite locum dare diabolo;* relatæ sunt nobis quorumdam Sacerdotum personæ in tantam obstinationis efferbuisse discordiam, ut non solum illos ab ira occasus solis non revocet, sed nec annosa quidem transactio temporum ad bonum charitatis reclinet; quippe in quorum cordibus ita sol justitiæ Christus occubuit, ut ad lumen charitatis redire vix possint. Horum igitur & similium discordantium fratrum oblationes, juxta antiqui Canonis definitionem, nullo modo recipiendas esse censemus. De personis tamen discordantium id specialiter definitione præcipimus, ut antequam eos reconciliatio vera innectat, nullus eorum accedere ad Altare Domini audeat, vel gratiam Communionis sanctæ percipiat; sed, geminato tempore per pœnitentiam compensabunt, quod discordiæ servierunt. Quod si unus eorum, alio contemnente, ad satisfactionem charitatis cucurrerit; ex eo tempore, ut pacificus intra Ecclesiam receptetur, ex quo ad concordiam festinasse convincitur; sententia tamen superiori servata, ut tempus quod quisque in ira expendit, geminatum in pœnitentiæ satisfactione persolvat „ „.

Concilium Troslejanum, can. 20. „ „ Cohibenda est iracundia, pellenda discordia, refrænanda est rixa, ut non solum nostro vitio non provocemus quemquam, sed ut provocati, & graviter læsi, juxta Pauli vocem, simus cum patientia supportantes invicem, & donantes nobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam. Sicut Deus in Christo donavit nobis, ita & nos dimittamus invicem, quod debetur nobis, ut dimittatur, quod debetur a nobis. Tale quippe pactum cum Deo facimus in oratione, dicendo: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Unde summopere cavendum est omnibus nobis. Qui enim non dimittit ei, qui sibi facit injuriam, hoc petendo non pro se facit orationem, sed superinducit maledictionem; & frustra sibi Deum propitium fieri quærit, qui placari proximo negligit.

Sic

Et quia tales ab eo, qui pax est, separati sunt, jure & ab Ecclesia separantur, nisi inimicitias deposuerint „ „. Quod ubi confirmavit recitatis Conciliorum Carthaginensis 4. & Agatensis Canonibus, ita concludit: „ Quorum igitur oblatio in præsentis Ecclesiæ non „ recipitur Sacrario, horum procul dubio animæ a „ cœlestis Sacrarii, scilicet regni Dei, repelluntur „ consortio „.

Concil. Nannetense, can. 1. statuit: „ „ Ut Dominicis, & Festis diebus Presbyteri, antequam Missas celebrent, interrogent; si aliqui discordantes sint, qui inter se litem implacabilem habeant. Et si inventi fuerint, statim reconcilientur. Quod si renuerint pacem suscipere, ab Ecclesia ejiciantur, usquequo ad charitatem redeant. Non enim possumus munus, vel oblationem ad Altare offerre, donec prius fratri reconciliemur. His ita peractis, Sacerdotes Missarum solemnia rite peragant „ „.

REGULA III.

Susurratio, id est, secreta oblocutio, qua quis malum culpæ alienæ, vel pœnæ, vel aliquem etiam naturæ defectum, inordinate cuipiam renuntiat, eo fine ut justam, quæ inter eos intercedit, amicitiam lædat, aut dirimat; aut ea detegit imprudens, quæ rectam, & laudabilem amicitiam graviter lædere, aut dissolvere valeant, vel suapte natura, vel ratione personarum, apud quas referuntur; lethale peccatum est.

Hæc morum Regula nititur auctoritate veteris, novique Testamenti, susurrationem inter gravia quæque crimina recensentis, & divinam maledictionem susurronibus intentantis. Lev 19. *Non eris criminator, nec susurro in populo.* Et Proverbiorum cap. 6. *Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima ejus; oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem, cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum*

Susurrationes.

dum in malum, proferentem mendacia, testem fallacem, & eum, qui seminat inter fratres discordias. Et cap. 26. *Cum defecerint ligna extinguetur ignis, & susurrone subtracto jurgia conquiescunt.* Eccl. 28. *Vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam... Susurro, & bilinguis maledictus; multos enim turbavit pacem habentes.* „ Susurro bi„ linguis proprie dicitur. Cum enim amicitia sit in„ ter duos, nititur susurro ex utraque parte amici„ tiam rumpere, & ideo duabus linguis utitur ad „ duos, uni dicens malum de alio (inquit *S. Thom.* „ 2. 2. q. 74. art. 1. ad 3.) Unde & lingua susurro„ nis vocatur ibidem lingua tertia. *Lingua tertia multos commovit, & dispersit illos de gente in gentem. Civitates muratas divitum destruxit, & domos magnatorum effodit. Virtutes populorum concidit, & gentes fortes dissolvit. Lingua tertia mulieres viratas ejecit, & privavit illas laboribus suis. Qui respicit illam, non habebit requiem, nec habebit amicum in quo requiescat. Flagelli plaga livorem facit; plaga autem linguæ comminuet ossa. Multi ceciderunt in ore gladii, sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam.* Ecclesiastici cap. 5. *Non appelleris susurro, & lingua tua ne capiaris, & confundaris. Super furem enim est confusio, & pœnitentia, & denotatio pessima super bilinguem; susurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia.* Epistolæ ad Romanos cap. 1. *Tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea, quæ non conveniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, Susurrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obedientes, insipientes, incompositos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia. Qui cum justitiam Dei cognovissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte; & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.*

Denotatio id est, condemnatio.

Hanc Regulam confirmat Concilii Trid. Catechismus,

mus, p. 3. in explicatione octavi præcepti Decalogi §. 17. ubi enim de obtrectatoribus, & maledicis locutus est, subjungit: „„ In eodem genere sunt, qui suis artificiis distrahunt homines, & inter se committunt, & magnopere serendis discordiis delectantur; ut summas conjunctiones, ac societates fictis sermonibus dirimentes, amicissimos viros ad immortales inimicitias, & ad arma compellant. Tales erant multi ex Consiliariis Saulis, qui ejus voluntatem a Davide alienare, & in illum Regem incitare conabantur „„. (1. Regum 24.)

REGULA IV.

In susurrationis peccatum non incurrit, qui malum proximi renuntiat alteri, vel ad salutem ipsius procurandam, vel ob Ecclesiæ, aut reipublicæ utilitatem; vel ut amicorum suorum bono consulat, vel ut pravas, & in damnum alterius conspirantes amicitias dissolvat.

Non sunt igitur susurrationis rei, qui Superiori mala subditorum revelant, ad eorum emendationem, vel boni publici gratia, puta, ne ad sacros Ordines promoveatur canonicis impedimentis irretitus; ne ad beneficium ecclesiasticum promoveatur indignus; ne ad monasticam Professionem admittatur, qui secundum Canones, aut regulas, vel constitutiones religiosorum Ordinum, ad eam, vel absolute, vel in tali Ordine emittendam ineptus est; ne matrimonium contrahere permittantur, quos a contrahendo, vel absolute, vel inter se, lex divina, vel ecclesiastica impedit; ne aditus ad aulam pateat suspectæ fidei viris, vel adversus salutem principis conjuratis; ne divini verbi prædicatio, Confessionum audiendarum munus, docendi provincia hominibus errores contra fidem, aut bonos mores clam disseminantibus, seu prava quæcunque dogmata tradentibus, aut ad novitates doctrinarum propensis, sive mente, & corde corruptis demandentur. Non sunt

etiam susurrones, qui puellæ, aut ejus parentibus, ex charitate, aut amicitia, vitia, aut veros defectus alicujus hominis aperiunt, qui puellæ ipsius nuptias ambit, & in eorum affinitatem per fraudes, & dolos irrepere nititur. Susurronibus denique non sunt annumerandi, qui mala alienæ culpæ, aut pœnæ, vel naturales defectus aperiunt alteri, eo fine, ut dissolvant amicitiam utriusque saluti periculosam, aut in grave scandalum aliorum vergentem; ut si quis inter concubinam, & concubinarium discordiam excitet eo fine, ut infame illorum contubernium dissolvat.

REGULA V.

Venialis est susurratio, cum quis per jocum amicorum uni renuntiat aliquid de altero, quod scit ingratum ipsi fore, & ex eo nonnihil commotum iri adversus amicum, non tamen ita ut amicitia dissolvatur, aut labefactetur.

In ea enim hypothesi nec amicos disjungere, aut gravem inter illos discordiam serere intendit; nec quæ dicit homo leviculus, & facetus, talia sunt, ut suapte natura, aut habita ratione personarum, amicitiam infringere, aut graviter lædere valeant; & si leves aliquæ suspiciones, vel contentiones hinc inter amicos oriantur, certus est se illas protinus dissipaturum, ac sedaturum; quia apud utrumque auctoritate valet, utrique amicus est, novit uterque ipsum ad jocos hujusmodi, alias periculosos, proclivem. His, inquam, circumstantiis concurrentibus, susurratio veniale duntaxat peccatum est.

REGULA VI.

Susurratio peccatum est detractione gravius.

Peccatum namque in proximum eo gravius est, quo per ipsum gravius damnum proximo infertur; damnum autem eo gravius censendum est, quo majus, & excellentius bonum ipsi eripitur. Inter cætera

tera vero exteriora bona præeminet amicus. Unde dicitur Eccl. 6. *Amicus fidelis, protectio fortis; qui autem invenit illum, invenit thesaurum. Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri, & argenti contra bonitatem fidei illius. Amicus fidelis medicamentum vitæ, & immortalitatis, & qui metuunt Dominum, invenient illum.* Fama autem ipsa, quæ per detractionem tollitur ad hoc maxime necessaria est, ut homo idoneus ad amicitiam habeatur. „ Et ideo „ susurratio est majus peccatum, quam detractio, & „ etiam quam contumelia; quia amicus est melior, „ quam honor „ (*inquit S. Thomas*, 2. 2. qu. 74. art. 11.)

REGULA VII.

Susurrationis peccatum aliud altero gravius est, non solum ratione finis, quo fit interdum, ut nova deformitatis accessione cumuletur, seu ad alteram quoque peccati speciem pertineat; sed etiam ratione aliarum circumstantiarum.

Gravius est scilicet peccatum susurronis, qui discordiam serit inter virum, & uxorem, ut ipsius uxoris amplexibus fruatur, quam si nulla alia, nisi susurrandi libidine eorum concordiam turbet; quia non solum susurrationis, sed etiam adulterii reus est. Sed & susurratio, qua quis alteri conjugum renuntiat absolute aliquid de altero, quod ipsorum amorem dirimere, aut labefactare possit, gravius peccat intra eamdem speciem, quam si necessitudines alias, quarum non ita sacrum, nec strictum vinculum est, disrumpere niteretur. Sic gravius peccat susurro, qui patrem ita commovet in filium, ut ipsum exhæredet, aut durius tractet; vel qui domino aliquid renuntiat de servo, quo fit, ut ipsum e domo sua expellat, aut graves adversus illius fidelitatem suspiciones concipiat, aut ipsum excipiat acerbius; vel aulicus, qui in aurem Principis aliquid ex invidia insusurrat de altero, quod ejus animum ab

illo ita abalienet, aut abalienare possit, ut gratia sua, & beneficiis, & muneribus, vel officiis illum privet, illique aulæ aditu interdicat; idque molitur, ut de illius infortunio crescat, ut in ejus locum adrepat; vel qui susurrationibus suis bella sive intestina, sive externa accendunt, quales erant multi ex consiliariis Saulis, qui ejus voluntatem a Davide alienare, & in illum Regem concitare conabantur, 1. *Reg. cap.* 12 & 24. Illi (inquam) gravius susurrationis peccatum committunt, quam si vulgares conjunctiones, & amicitias oblocutionibus suis dirimere, aut perturbare conarentur. Unde circumstantiæ hujusmodi in sacramentali Confessione sunt necessario exprimendæ. Sic gravius peccant susurrones, qui religiosorum hominum, vel sanctimonialium amicitiam dirimunt, aut subditos adversus Prælatos, & Superiores commovent; unde fit, ut disciplina regularis solvatur, vel remittatur, ordo, & pax monasteriorum, vel aliarum Societatum sanctarum turbetur, partes fiant, & conventicula, nascantur lites, scandala oriantur. Cum enim sanctior sit fratrum, & sororum in eadem familia religiosa Deo servientium, quam secularium amicorum societas, & amicitia, & versus ille Psal. 132. *Ecce quam bonum, & quam jucundum habitare, fratres, in unum*, ad eos magis proprie pertineat: „ „ Qui sic vivunt in unum, ut unum hominem faciant, ut sit illis vere, quod scriptum est, anima una, & unum cor; multa corpora, sed non multæ animæ; multa corpora, sed non multa corda „ „ (ut docet *S. August.* expositione in hunc Psalmum) gravius peccat susurro, qui discordias serit inter monachos, aut sanctimoniales, quam qui secularium amicorum concordiam, sive amicitiam labefactat, aut perturbat.

REGULA VIII.

Susurro, qui secretis oblocutionibus amicos disjunxit, aut legitimam illorum amicitiam graviter læsit, atque labefactavit, absolvi non debet, donec il-

illos, quoad ejus fieri poterit, inter se reconciliet; aut si id præstare non potest, pro damnis inde secutis, judicio viri probi satisfaciat.

Regula enim generalis est moralis christianæ, peccata, quæ grave damnum proximo inferunt, a Deo non remitti, nisi damna illata resarciantur, juxta illam *S. Augustini* sententiam, & quæ & inter juris Regulas in sexto, cap. *Peccatum*, quarta est; *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum*.

REGULA IX.

Nihil unquam de aliis referre debet Christianus, quod dissidia fovere, vel excitare possit; alioqui susurrationis reus est.

Hinc dicitur Eccl. 19. *Audisti verbum adversus proximum tuum? Commoriatur in te fidens, quoniam non te disrumpet*. Præclarum hac de re documentum ex *Monicæ* matris suæ sanctissimæ exemplo *S. August.* tradit lib. 9. *Confessionum*, cap. 9. „ „ Hoc quoque (*inquit*) illi bono mancipio tuo, in cujus utero me creasti, Deus meus, misericordia mea, munus grande donaveras, quod inter dissidentes, atque discordes quasque animas, ubi poterat, tam se præbebat pacificam, ut cum ab utraque multa de invicem audiret amarissima, qualia solet eructare turgens, atque indigesta discordia, quando præsenti amicæ de absente inimica per acida colloquia cruditas exalatur odiorum, nunquam tamen alteri de altera proderet, nisi quod ad eas reconciliandas valeret „ „. Hinc *S. Hieronymus* Epistola 11. ad *Nepotianum*, scribit; „ „ Officii tui est, visitare languentes, nosse domos matronarum, ac liberos earum, & nobilium virorum custodire secreta. Officii tui est, non solum oculos castos servare, sed & linguam. Nunquam de formis mulierum disputes; nec quid agatur in alia, domus alia per te noverit... Omnium Christianorum domos debemus amare quasi proprias „ „.

REGULA X.

Detractio, seu obtrectatio, qua quispiam alienam famam labefactat penitus, aut graviter lædit, extenuat, verba maledica profert, quibus pessumdari, graviter lædi, aut extenuari potest, lethale peccatum est.

Obtrectatio.

Nam Apostolus cap. 1. Epistolæ ad *Romanos*, detractores illis peccatoribus annumerat, qui digni sunt morte: *Detractores* (inquit) *Deo odibiles... Qui talia agunt, digni sunt morte.* Et 1. ad Cor. 6. *Neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt.* Et *S. Jacobus* Epistolæ suæ catholicæ cap. 4. *Nolite* (inquit) *detrahere alterutrum, fratres. Qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legi, & judicat legem*; detrahit legi, quatenus contemnit præceptum de dilectione proximi.

Quæ mala a lingua maledica proveniant.

Mala, quæ a lingua maledica proveniunt, ibidem *S. Jacobus* describit, cap. 3. *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir. Potest etiam fræno circumducere totum corpus. Si autem equis fræna in ora mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus. Ecce & naves, cum magnæ sint, & a ventis validis minentur, circumferuntur a modico gubernaculo, ubi impetus dirigentis voluerit. Ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ecce quantus ignis quam magnam sylvam incendit! & lingua ignis est, universitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam nativitatis nostræ, inflammata a gehenna. Omnis enim natura bestiarum, & volucrum, & serpentium, & cæterorum domantur, & domita sunt a natura humana; linguam autem nullus hominum domare potest; inquietum malum, plena veneno mortifero. In ipsa benedicimus Deum, & patrem; & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt. Ex ipso ore procedit benedictio, & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri. Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amaram*

ram aquam? Nunquid potest, fratres mei, ficus uvas facere, aut vitis ficus? Sic neque salsa dulcem potest facere aquam. Sed & veteris Testamenti Scriptura de detractione, ceu de gravi peccato, loquitur, Psalm. 56. *Dentes eorum arma, & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus*, Prov. cap. 24. *Abominatio hominum detractor... Cum detractoribus non commiscearis; quoniam repente consurget perditio eorum; & ruinam utriusque quis novit?* Et Eccle. 10. *Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet, qui occulte detrahit.* Et Eccli. 28. *Flagelli plaga livorem facit. Plaga autem linguæ comminuet ossa. Multi ceciderunt in ore gladii; sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam.*

Criminis istius gravitatem SS. Patres ostendunt, *S. Joan. Chrysost.* Hom. 3. ad populum Antiochenum: „ „ Detrahens (*inquit*) fraternas carnes comedit, proximi carnem momordit. Propterea & Paulus terruit, dicens: Si autem vos invicem mordetis, & comeditis, videte, ne ab invicem consumamini. Non infixisti dentes carni, sed animæ maledictum, improbam suspicionem infixisti, vulnerasti, innumeris affecisti malis, & te ipsum, & illum, & alios plures; etenim audientem pejorem fecisti, proximum calumnians. Sive enim peccator sit, in arrogantiam tollitur, & inflatur ex aliorum peccato, magna de seipso sentire persuasus. Insuper communem Ecclesiæ statum læsisti; non enim omnes audientes peccatorem solum accusant; sed opprobria Christianorum genti infliguntur. Ad hæc, Dei gloriam blasphemari fecisti; sicut enim nobis laudabiliter viventibus Dei nomen glorificatur, sic peccantibus blasphematur, & contumelia afficitur. Quartum, male audientem confudisti, & sic impudentiorem reddidisti, inimicum, & hostem reddens. Quintum, te ipsum pœnæ, & castigationis reum fecisti, negotia ad te nihil attinentia texens. Ne quis enim hoc mihi dicat, tunc detraho, quando falsa dico; si autem vera dico, minime. Nam licet vera loquens ma-

Detractio quam gravis crimen.

Galat. 5.

maledixeris, & hoc est crimen. Etenim Pharisæus ille Publicano veridicus maledixit, sed tamen hoc ipsi nihil profuit. Dic enim mihi, Publicanus non erat Publicanus, & peccator? Cuique certum est quod Publicanus erat, sed quoniam ipsum vituperavit Pharisæus, abiit omnibus amissis... Fugiamus igitur, dilecti, fugiamus detractiones, docti, quod est totum satanicum barathrum insidiarum ejus hæc insessio. Ut enim nostras negligamus, & graviores nobis reatus constituamus, in hanc nos consuetudinem diabolus duxit; imo vero non solum inest hoc malum, quod tunc rationem dabimus eorum, quæ diximus, sed etiam, quod peccata nostra sic graviora faciemus, omni nos excusatione privantes. Acerbe enim aliena exquirens, in suis excessibus nullam unquam veniam nanciscetur.., Eliminemus igitur omnem ex ore nostro detractionem, scientes, quod etsi cinerem comedamus, nulla nobis asperæ vitæ hujus utilitas proderit; nisi a detractione abstineamus: Non enim quæ intrant, coinquinant hominem, sed quæ exeunt ex ore „ „. Matth. 15.

Et Hom. 43. *in Matth.* „ „ Diabolicus certe hic maledicendi laqueus est, & peccatum nullam voluptatem, sed damnum tantum afferens, & magnum delictorum acervum efficiens. Quod si quis perniciosis honoribus plenus ægrotationis laborem non effugiet; multo magis, qui hanc omni cholera amariorem malignitatem in seipsos recondit, atque conservat, ultimi, atque perpetui doloribus morbi laborabit „ „.

Serpens, & detractor æquales. *S. Hieronymus* in cap. 10. Ecclesiastici: „ „ Serpens (*inquit*) & detractor æquales sunt. Quomodo enim ille occulte mordens venenum inserit, sic iste clam detrahens virus pectoris sui infundit in fratrem „ „.

Idem *S. Hieron.* sive *S. Paulinus*, in Epistola ad *Celantiam*, qua matremfamilias instituit: „ „ Nulli unquam omnino detrahas, nec aliorum vituperatione te laudabilem videri velis; magisque vitam tuam ordinare disce, quam alienam carpere; ac semper Scripturæ memor esto, dicentis; Noli diligere detrahere,

re, ne eradiceris. Pauci admodum sunt, qui huic vitio renuntient; raroque invenies, qui ita vitam suam irreprehensibilem exhibere velint, ut non libenter reprehendant alienam; tantaque hujus mali libido mentes hominum invasit, ut etiam, qui procul ab aliis vitiis recesserunt, in istud tamen quasi in extremum diaboli laqueum incidant „. Prov. 20. Detractio extremus velut diaboli laqueus.

S. Augustinus lib. 2. de Baptismo contra Donatistas, cap. 7. „ An levius (*inquit*) putatur, quod gladio minante, quam quod lingua insidiante committitur? „ *Et Tractatu* 5. *in Joan.* Illi gravius cor feriunt, qui „ linguæ gladio feriunt „.

S. Bernardus, Serm. 24. in Cantica: „ „ Videas (*inquit*) ambulare seorsum, convenire sibi, & sedere pariter, moxque laxare procaces linguas in detestandum susurrum. Una uni conjungitur, nec spiraculum incedit in eis; tanta est libido detrahendi, audiendive detrahentem. Ineunt familiaritatem ad maledicendum, concordes ad discordiam. Conciliant inter se inimicissimas amicitias, & pari consentaneæ malignitatis affectu celebratur odiosa collatio. Haud secus egere quondam Herodes, & Pilatus, de quibus narrat Evangelium, quia facti sunt amici in die illa, hoc est in die Dominicæ Passionis. Convenientibus sic in unum, non est Dominicam cœnam manducare, sed magis propinare, & bibere calicem dæmoniorum; dum importantibus linguis aliorum perditionis virus, aliorum aures intrantem mortem libenter excipiunt. Sic quippe juxta Prophetam: *Intrat mors per fenestras nostras.* Cum prurientes auribus, & oribus, lethale poculum detractionis invicem nobis ministrare contendimus. Non veniat anima mea in concilio detrahentium; quoniam Deus odit eos, dicente Apostolo: *Detractores Deo odibiles.* Quam sententiam Deus ipse loquens in Psalmo audi, quomodo confirmat: *Detrahentem (inquit) secreto proximo suo, hunc persequebar.* Nec mirum, cum id præcipue vitium charitatem, quæ Deus est, & quidem cæteris acrius, impugnare, & persequi cognoscatur... Omnis, qui detrahit, primum qui-

Libido detrahendi propagatrix peccati.

Luc. 23.

Jer. 9.

Rom. 1.

Ps. 100. 5.

Detractionis vitium præcipue

impugnat, & persequitur charitatem. quidem seipsum prodit vacuum charitate; deinde quid aliud detrahendo intendit, nisi ut is, cui detrahit, veniat in odium, vel contemptum ipsis, apud quos detrahit? Ferit ergo charitatem in omnibus, qui se audiunt lingua maledica, & quantum in se est, necat funditus, & extinguit; non solum autem, sed & in absentibus universis, ad quos volans verbum forte per eos, qui præsentes sunt, pervenire contigerit. Vides, quam facile, & in brevi ingentem multitudinem animarum velociter currens sermo tabe malitiæ hujus inficere possit? Propterea dicit de talibus prophe-

Psalm. 13. ticus Spiritus: *Quorum os maledictione, & amaritudine plenum est, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem*: Utique tam veloces, quam velociter currit sermo. Unus est, qui loquitur, & unum tantum verbum profert; & tamen illud unum verbum uno in momento multitudinis audientium dum aures inficit, animas interficit. Cor siquidem felle livoris amarum, per linguæ instrumentum spargere nisi amara

Luc. 6. non potest, dicente Domino: *Ex abundantia cordis os loquitur*. Et sunt species pestis hujus, dum alii qui-

Variæ obtrectatorum artes. dem nude, atque irreverenter, uti in buccam venerit, virus evomant detractionis; alii autem quodam simulatæ verecundiæ fuco conceptam malitiam, quam retinere non possunt, adumbrare conentur. Videas alta præmitti suspiria, sicque quadam cum gravitate, & tarditate, vultu mœsto, demissis superciliis, & voce plangenti egredi maledictionem, & quidem tanto persuasibiliorem, quanto creditur ab his, qui audiunt, corde invito, & magis condolentis affectu, quam malitiose proferri. Doleo (*inquit*) vehementer, pro eo, quod diligo eum satis; & nunquam potui de hac re corrigere eum. Et alius; mihi quidem, ait, bene compertum fuerat de illo istud, sed per me nunquam innotuisset. At quoniam per alterum patefacta est res, veritatem negare non possum; dolens dico, revera ita est. Et addit; grande damnum! nam alias quidem in pluribus valet, cæterum in hac parte, ut verum fateamur, excusari non potest „ „.

Et

Et Serm. 17. *De Diversis*, qui *De triplici custodia, manus, linguæ, & cordis* inscribitur: „ „ Utinam (*inquit*) vel solum tempus vitæ amitteretur in verbis; sed multi in his etiam vitam amittere comprobantur; nec modo ipsi amittere, sed adimere quoque, & hoc fratribus suis. An non amittunt vitam detractores Deo odibiles, odibiles vitæ? Fugit vita, quos odit; & quos vita fugit, mori necesse est. An non & ipse moritur, qui venenum bibit, quod ei malesuada detractoris lingua propinat? Siquidem furtim ei dilectionis vita subtrahitur; & dum nescit, paullatim in eo fraterna charitas refrigescit. Auditurus est forsitan ipse quoque, cui detrahitur; undique enim verba volant, & multorum prius ora sermo pertransiens, difficile fieri potest, quin singulorum creverit linguis, & quasi jam provectus referatur ad eum, cujus spectat offensam. Itaque scandalizabitur audiens, & tabescet, eoque facilius extinguetur in eo charitas, quo amplius ante vivere videbatur. *Si inimicus*, ait, *meus maledixisset mihi, sustinuissem utique*; & quidem cavet & ipse, si non desipit, qui sibi noverit esse detractum; ille ne veneno inficiatur, iste ne scandalo perturbetur. Sed quod in se est tamen, lingua maledica, & illius percutiens conscientiam, & istius vulnerans charitatem secum pariter utrumque peremit. Numquid non vipera est lingua ista? Ferocissima plane, nimirum quæ tam lethaliter tres inficit flatu uno. Numquid non lancea est ista lingua? Profecto & acutissima, quæ tres penetrat ictu uno. *Lingua* (inquit) *eorum gladius acutus*. Gladius equidem anceps, imo triceps est lingua detractoris. Nec vero ejusmodi linguam ipso etiam mucrone, quo Dominicum latus confossum est, crudeliorem dicere verearis. Fodit enim hæc quoque Christi corpus, & membrum de membro, nec jam exanime fodit, sed facit exanime fodiendo. Ipsis quoque nocentior est spinis, quas illi tam sublimi capiti furor militaris imposuit, seu etiam clavis ferreis, quos sanctissimis manibus illis, & pedibus consummata Judaicæ gentis iniquitas infixit. Nisi enim

Linguæ maledicæ crudelitas.

Psal. 54.

Psal. 56.

Lingua maledica crudelior mucrone lanceæ, qua latus Christi confossum est.

enim hujus, quod nunc pungitur, & transfoditur, corporis vitam, sui vitæ corporis prætulisset, nunquam illud pro isto, mortis injuriæ, crucis ignominiæ tradidisset. Et dicimus: Levis res est sermo. Levis quidem res, quia leviter volat, sed graviter vulnerat; leviter transit, sed graviter urit; leviter penetrat animum, sed non leviter exit; profertur leviter, sed non leviter revocatur; facile volat, atque ideo facile violat charitatem „ „.

Hanc morum Regulam confirmat *S. Thomas*, 2. 2. q. 73. art. 2. „ „ Peccata verborum (*inquit*) maxime sunt ex intentione dicentis judicanda. Detractio autem secundum suam rationem ordinatur ad denigrandam famam alicujus. Unde ille per se loquendo detrahit, qui ad hoc de aliquo obloquitur eo absente, ut ejus famam denigret. Auferre autem alicui famam, valde grave est; quia inter res temporales videtur fama esse pretiosior, per cujus defectum impeditur homo a multis bene agendis; propter quod dicitur Eccl. 41. *Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri magni, & pretiosi.* Et ideo detractio, per se loquendo, est peccatum mortale „ „. Et art. 3. docet, detractionem gravius esse furto peccatum, quia *Fama praeminet divitiis, eo quod propinquior est spiritualibus bonis.* Unde dicitur Prov. 22. *Melius est nomen bonum, quam divitiæ multæ.* Homicidium quidem gravius est detractione peccatum; sed tamen detractio homicidii malitiæ, & crudelitati proxima est, tum quia ex odio, & invidia procedit, & *Qui odit fratrem suum, homicida est*: Tum quia homicidia interdum ex detractione originem habent; adeoque detractori imputantur; tum quia plerique homines magnanimi mori mallent, quam infamiæ suæ superstites vivere. Hinc *Tertullianus*, lib. *De Idololatria*, cap. 2. „ „ Homicidium (*inquit*) non in sola sanguinis profusione, & animæ ereptione reputandum. Homicidium enim in verbo maledicti, vel convitii judicat Deus „ „. Atque detractoribus accommodari

Detractio crudelitati homicidii proxima. 1. Joan. 3.

me-

merito potest, quod *Optatus Milevitanus* ait de Donatistis, qui Sacerdotes in Ecclesia catholica ordinatos gradu movebant, eisque velut pœnitentibus manus imponebant: „ „ Vos vivum fecistis homicidium.... Ad infigendum morsum honoribus alienis, dentes vestros in sagittas, & arma vertistis; linguas acuistis in gladios, quas movistis in mortes non corporum, sed honorum. Jugulastis non membra, sed nomina. Quid prodest, quia vivunt homines, & occisi sunt honores a vobis? Valent quidem membris, sed erectæ portant funera dignitatis. Certe non licet occidere. An ideo vos putatis innocentes, quia ferro usi non estis? Innocentem se & venerarius judicet, si in solo ferro est homicidium. Non sibi videatur reus, qui alterum subducto cibo necaverit. Innocentem se judicet, qui spirandi prohibita facultate, suffocaverit vivere cupientem. Necis multa sunt genera, sed unum nomen est mortis. Maledictionibus tuis cum fiducia hominem mortuum protestaris. Quid interest, an gladio ferias, an lingua percutias? Indubitanter homicida es, si per te mortuus fuerit, qui vivebat... Dei Episcopos linguæ gladio jugulastis, fundentes sanguinem non corporis, sed honoris „ „.

Mortes honorum, funera dignitatum.

REGULA XI.

Non est reus detractionis, qui alterius peccatum, seu malum quodcunque alicui patefacit boni cujuspiam procurandi, aut promovendi gratia, modo debitæ circumstantiæ serventur.

Sic occultum proximi peccatum, propter ejus emendationem, denuntiare licet Superiori, servato prius præcepto correptionis fraternæ. Sic grave crimen alterius, publicis legibus plectendum, prodere licet accusatione legitima; modo id fiat justitiæ, bonique publici studio, non vindictæ affectu. Similiter occultum alicujus vitium, vel defectum renuntiare licet, ad avertendum grave damnum, vel periculum

Casus quibus occultum proximi peccatum alteri patefacere licet.

Ecclesiæ, reipublicæ, alicui societati, aut familiæ, vel privatis etiam personis imminens. Si quis, v. gr. cum Ecclesiæ, reipublicæ, vel ordinis alicujus, aut societatis publico, gravique detrimento sit ad beneficium aliquod, dignitatem, vel officium promovendus, occulta illius vitia, vel defectus prodere licitum, ac religiosum est, modo id prudenter fiat, nec citra necessitatem, nec pluribus quam oporteat, & ex charitate, bonique publici studio. Sic etiam licitum est alios monere, ut sibi caveant ab eo, quem certo nosti, vel non temere suspicaris esse furem, veneficum, ganeonem, proditorem, impium, hæreticum, pestifero morbo, aut lue venerea laborantem; si malum ex hujusmodi hominis societate ipsis imminens aliter avertere non possis. Licet pariter occultum alterius crimen prodere, si aliter ab injusta illius vexatione liberari non possis, modo servetur moderatio, nec plura, aut graviora ex illius criminibus occultis revelentur, quam postulet justæ defensionis necessitas, nec vindictæ animo id fiat. Ita reus non peccat, multo minus innocens, qui testium illegitimorum testimonia, quibus damnandus est, vel opprimendus, repellit, vero illorum crimine detecto, & probato. Non ergo quælibet alieni peccati, etiam occulti revelatio, detractionis peccatum est, sed ea tantum, qua justitiæ, vel charitatis ordo violatur. Hanc morum Regulam confirmat *S. Thomas*, 2. 2. qu. 73. art. 2. „ „ Si verba (*inquit*) per quæ fama alterius diminuitur, proferat aliquis propter aliquod bonum necessarium, debitis circumstantiis observatis, non est peccatum, nec potest dici detractio „ „.

Hæc Regula confirmatur ex *S. Basilio*, in Regulis brevioribus, Interrogatione 25. „ „ Duo (*inquit*) esse existimo tempora, in quibus liceat aliquid mali de aliquo dicere; videlicet & quando necesse habet aliquis consultare una etiam cum aliis, qui ad hoc idonei judicati sint, quo pacto corrigendus sit, qui peccatum commisit; & item quando necessitas poscit, ut periculo consulatur aliquorum, qui sæpenumero

ex

ex ignorantia commiſceri poſſent cum malo tanquam cum bono ; cum Apoſtoli præceptum ſit, ut ne quis ſecum his commiſceat, qui iſtiuſmodi ſunt, ne quando capiat quis laqueos animæ ſuæ. Quod quidem videmus eumdem Apoſtolum feciſſe, ex his, quæ ipſe ad Timotheum ſcribit his verbis : *Alexander ærarius multa mala mihi oſtendit, quem & tu devita. Valde enim reſtitit verbis noſtris.* Extra autem hujuſmodi neceſſitatem, qui aliquid ſecus de aliquo loquitur, illius inſimulandi, vel vituperandi cauſa, detractor eſt; eſto verum ſit, quod loquatur „.

2. Theſſ. 3. 2. Timoth. .

Idem confirmat ex cap. *Cum ex injuncto*, quod eſt *Innocent. III.* Ext. *De hæreticis*, cujus hæc ſunt verba: „ „ Licet ſcientia ſit valde neceſſaria Sacerdotibus ad doctrinam, quia juxta verbum propheticum: *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirunt ex ore ejus.* Non eſt tamen ſimplicibus Sacerdotibus etiam a ſcholaſticis detrahendum, cum in eis ſacerdotale officium debeat honorari; propter quod Dominus in lege præcepit: *Diis non detrahes*, Sacerdotes intelligens; qui propter excellentiam ordinis, & officii dignitatem, Deorum nomine nuncupantur... Quod ſi forte neceſſitas poſtularet, ut Sacerdos tanquam inutilis, & indignus, a cura gregis debeat removeri; agendum eſt ordinate apud Epiſcopum, ad cujus officium, tam inſtitutio, quam deſtitutio Sacerdotum noſcitur pertinere „ „.

Malach. 2. Exod. 22.

Hanc morum Regulam, uti & præcedentem, & ſequentem, *Gerſonius*, Cancellarius Pariſienſis Eccleſiæ, & Academiæ, vir pius, & eruditus, nitide explicat in reſponſione ad quæſt. 4. qu. 1. „ „ Sciendum (*inquit*) quod actio moralis libera accipit vel vituperium, vel laudem, & peccatum ex ſuis circumſtantiis, & ſpecialiter ex circumſtantia finis. Inquirendum eſt igitur, ad quem finem dicitur malum de abſentibus, & occurrunt ſex fines generales. Quandoque hoc fit ad inſtructionem præſentium, & id audientium, ut caveant ſimilia facere. Quandoque fit ad præſentium cautelam, ne ſcilicet ex ignorantia

Tom. 2. pag. 135.

Expendendum quo fine malum de abſentibus dicitur, ut cognoſcatur utrū, & quale peccatum.

decipiantur per malam aliorum ſocietatem, quos præſumunt bonos. Quandoque etiam fit ad utilitatem abſentium, ut videlicet præſentes eis referant pro ipſorum correctione, & emendatione. Quandoque fit ex quadam compaſſione amicabili, ut ſcilicet ſeipſum, & audientes referens provocet ad orandum inſtantius pro aliorum peccatis, & eorum converſione. Quandoque etiam fit ex ſola curioſitate, & aſſueta loquacitate, & quadam libidine loquendi de aliis. Quandoque autem fit ex odio vel invidia, ac pro diminutione famæ alienæ, & ex animi indignatione. Primis quatuor modis poteſt eſſe non ſolum licitum, imo & meritorium, referre mala abſentium, dummodo tamen non intendatur principaliter alius finis, quam aliquis prænotatorum quatuor. Et ſi non miſceatur alia intentio fermentata, & ſibi ipſi mentiens, dum bene provideatur, ne ſint falſa, quæ dicuntur, aut in malo, ultra quam in ſe ſunt, per referentem ampliata, aut forſan ſiniſtre interpretata; ac etiam quod non plus noceat talis locutio abſentibus, & eorum famæ, quam profit præſentibus, & eorum ædificationi. Quoniam pro parvo bono conſequendo non eſt magnum malum committendum „ „.

„ „ Male loqui de abſentibus ad ſolum ſatisfaciendum propriæ loquacitati, & libidini loquendi de aliis, etiamſi ſit pro ſola deductione temporis, & quaſi pro ſolatio, ut ſic tempus ſine tædio tranſeat, vix aut unquam excuſatur a peccato, & ſæpius tranſit in mortale peccatum. Tale enim verbum non ſolum otioſum, ſed & communiter eſt pernicioſum, & multipliciter nocivum „ „.

„ „ Si quis autem quærit ſignum, quomodo ſciet, quando ex bono fine loquatur, aut malo de malis proximi; reſpondetur, quod dum aliquis loquitur ad bonum iſtius, cujus mala commemorat, ut puta ut in ſe, & audientibus provocet mentem ad orandum pro talis emendatione, neceſſarium eſt, ut ſentiat tunc in ſe quamdam ad eumdem, de quo fit, ſermo, compaſſionem piam, dulcemque, miſericordem,

&

& charitativum affectum. Et etiam requiritur, ut non nimis longum texat sermonem de tam mala materia, & displicabili. Sicut pia mater non delectatur in narrando longe mala filii sui, nec etiam dicit illa nisi ex necessitate, ut puta ipsi medico; aut illis, qui ejus saluti poterunt prodesse, & malum adjacens avertere. Sic itaque narrando suspirat alte, tristatur, dolet, & abbreviat sermonem, quantum prævalet, & quantum videtur sufficere ad ostensionem infirmitatis, quæ sibi tantæ tristitiæ causa existit. Sed dum quis loquitur malum de aliis ex loquacitate, sunt signa opposita, quoniam tunc sentit indignationem animi contra eos, de quorum malis loquitur, cum quadam amaritudine fellis corrodit, & mordet ipsos absentes, & verbis suis venenatis, linguaque sicut gladius acutus acuata, lacerat sine misericordia, sine aliqua compassione, nec ponit finem verbis suis, quia satiari nequit ejus vorax invidia „ „.

„ „ Loqui malum de alio directe ex odio, & invidia, semper est peccatum. Et quando notabiliter læditur per hoc aliena fama; & dum loquens hoc advertit in sua conscientia, aut advertere posset, est gravius peccatum sæpissime quam furtum, aut quam foret esus carnium die veneris, vel jejunii Ecclesiæ magni cujuscunque „ „.

REGULA XII.

Qui malum aliquod, vel defectum proximi aperit, absque animo nocendi, absque odii, iræ, vel invidiæ affectu, sed ex mera levitate, loquacitate, aliave causa non necessaria, venialis duntaxat peccati reus est, nisi verba, quæ profert, grave vulnus alienæ famæ infligant, vel infligere possint; tunc enim lethale peccatum est.

Hanc Regulam tradit *S. Thomas*, loco supra citato. „ „ Si autem (*inquit*) proferat ex animi levitate, propter causam aliquam non necessariam,

non est peccatum mortale, nisi forte verbum, quod dicitur, sit adeo grave, quod notabiliter famam alicujus lædat, & præcipue in his, quæ pertinent ad honestatem vitæ; quia hoc ex ipso genere verborum habet rationem peccati mortalis „ „. Ac si id, quod narrat de altero, leve est, aut secundum se, aut respectu personæ, de qua loquitur, in quam scilicet nulla ex hujusmodi vitio, quamvis per se gravi, redundat infamia; quia de hoc gloriari solet, aut profligatæ famæ est, aut similis conditionis homines hæc vitia non ducunt dedecori, aut iis, ut plurimum obnoxii sunt, ut si de gregario milite, aut bajulo dixerit aliquis, ebrium fuisse, aut ebriosum esse, vel quod de ipsis refertur malum, jam illis innotuerit, quibus dicitur, venialis duntaxat detractio est. Nam *Peccata verborum maxime sunt ex intentione dicentis judicanda* (inquit *S. Thom.* ibid.) Hic autem, vel nocere proximo non intendit, vel revera non multum nocet, nec graviter lædere possunt, quæ imprudenter, & inconsiderate profert.

REGULA XIII.

Lethalis detractionis rei sunt, qui gravia proximorum peccata, vel etiam levia, vel naturalem aliquem defectum referendo, directe, vel indirecte, honestam eorum famam, & existimationem graviter lædunt, aut grave damnum inferunt.

De gravibus peccatis res est per se manifesta, & ex iis, quæ in Regulæ decimæ explicatione dicta sunt, satis probata. Levia vero, vel quæ vulgo levia censentur, magnam interdum infamiam aspergunt Episcopis, aliisque ecclesiastica dignitate fulgentibus viris, Doctoribus, Religiosis, Sanctimonialibus, aut mulieribus devotionem professis; & pietatis famam consecutis. Assiduitas, v. gr. mentiendi, vana gloria, & ostentatio secularis, & liberior, etsi honesta, cum personis alterius sexus amicitia, & conversatio, seu agendi ratio, scribendique modus, iracundia, levitas,

&

& alia, quæ secularibus hominibus, aut Christianorum vulgo nullam, aut certe levem dedecoris notam inurunt, gravem sacratis hominibus, & præsertim Ecclesiam regentibus infamiam inurunt, gravia interim damna hujusmodi peccatorum, vel defectuum revelatio ipsis infert, quia vel ipsos in contemptum adducit, eorum auctoritatem minuit, impeditque, ne spiritalem fructum in Ecclesia referant; interdum a beneficiis, vel dignitatibus, aut officiis consequendis ipsos impedit, quibus ob præclaras dotes alioqui digni essent, & Ecclesiæ utiles futuri. Sic etiam lethalis detractionis rei sunt, qui defectum naturalem alicui affingunt, vel inordinate revelant, ex cujus revelatione in contemptum adducatur; aut a muneribus, & honoribus, quos legitime consequi, ac laudabiliter gerere posset, arceatur; aut ab honestis, & utilibus amicitiis abalienetur, aut commodis maximis privetur. Si quis (inquam) virum quempiam illustri, aut honesto loco natum, spurium, seu illegitimum esse effutiat; aut naturalem defectum cujuspiam in vulgus spargat, ex quo grave damnum illius sequatur, lethalis detractionis reus est. Exceptionem tamen patitur hic casus. Si enim ab alicujus boni consecutione ipsum impediat defectus hujusmodi revelatio, a quo ipsum leges excludunt, ut spurium ab hæreditate, a Clero, & ecclesiasticis Ordinibus, ac beneficiis (nisi summi Pontificis dispensatio, vel religiosa Professio defectum suppleverint) impotentem a matrimonio contrahendo, detractor non est, qui defectus illos revelat, nec peccati alicujus reus, si id faciat servato justitiæ, & charitatis ordine.

REGULA XIV.

Lethalis detractionis rei sunt, qui verum crimen alicujus hominis alteri nescienti aperiunt nocendi animo, etiamsi publicum sit, etiamsi judicis sententia damnatum, & punitum.

Violant enim charitatem, quæ occulta proximi crimina contegere jubet in eo casu, & quod

ipsi famæ reliquum est apud eos, quibus vitia illius ignota sunt, deprædari vetat. Gravius autem in eo genere peccant, si criminis illius memoriam pene deleverit oblivio, aut reus veterem infamiam pœnitentia, & honestate morum aboleverit. Bonam enim famam sibi peperit emendatione vitiorum, & novæ vitæ integritate, quæ sine violatione justitiæ, & charitatis ipsi eripi non potest. Hinc sacri Concilii Tridentini Catechismus p. 3. cap. 9. §. 9. docet: „„ Non tantum adhibenda calumnia offendit hominum existimationem, sed & augendis, amplificandisque criminibus; & si quod occultius ab aliquo commissum sit, quod ubi rescitum fuerit, grave, aut turpe sit ad famam; eam rem qui, ubi, quando, quibus necesse non sit, promulgarit, is obtrectator, & maledicus jure dicitur „„.

REGULA XV.

Lethalis detractionis rei sunt, qui schedulam, in qua aliquis juvandæ memoriæ causa peccata sua Sacerdoti in Confessione aperienda descripsit, in vulgus indicant, si peccata illa gravia sint, vel spectata conditione personæ, famam proximi graviter læsura.

Charitatem siquidem, & justitiam, legemque naturalem de arcani fide servanda uno facinore violant.

REGULA XVI.

Lethalis detractionis rei sunt historici, qui occulta Principum, aut aliorum virorum illustrium vitia literis consignant. Et quicunque verbo, vel scripto Defunctorum famam lacerant, aut minuunt.

Quamvis enim prava Principum, & aliorum, quorum res in historiam conferuntur, facinora, quæ publice, & cum hominum scandalo admiserunt, memoriæ prodere liceat, posteritatis informandæ studio, utque metus infamiæ Principes, & illustres viros a vitiis avertat; arcana tamen crimina literis

man-

mandare, charitatis, & justitiæ leges vetant; eoque crudelior detractio est, quod in mortuos sæviat, eis immortalem inurat infamiam, vitamque eripiat honoris, qua, extincta vita corporis, spiritali quodam modo, in hominum memoria vivunt. Nam *Obitu existimatio augetur bonorum; quia omnis adversus mortuos evanescit invidia;* ut scribunt *Valentinianus*, & *Marcianus* AA, in Epistola ad *Palladium* præfectum Prætorii, quæ habetur Actione 3. Concilii Chalcedonensis. Sed & *Facundus Hermianensis*, lib. 3. ejusdem criminis atrocitatem ostendit: „ „ Grave est (*inquit*) insultare defunctis, vel si laici fuerint, nedum illis, qui in Episcopatu hanc vitam deposuerunt. Justissimum enim apparet prudentibus viris cedere præscienti uniuscujusque voluntatem, & cognoscenti qualis unusquisque nostrum futurus sit „ „. Idque *S. Cyrilli Alexandrini* auctoritate confirmat.

REGULA XVII.

Lethalis detractionis rei sunt, qui vel proximis falsum crimen imponunt, aut verum crimen exaggerant, vel occultum patefaciunt, aut aliena dicta, sive facta pejorem in partem interpretantur; vel præclarum alterius factum, aut pro viribus minuunt, vel laudis occasione data silent; aut frigida laudatione infringunt; cum scilicet eo silentio, vel remissa, frigidaque laudatione, fama proximi graviter læditur.

Hanc morum Regulam tradit *S. Thomas*, 2. 2. qu. 73. art. 1. ad tertium. „ „ Aliquis (*inquit*) dicitur de altero detrahere, non quia diminuit de veritate, sed quia diminuit famam ejus. Quod quidem fit quandoque directe, quandoque indirecte. Directe quidem quadrupliciter. Uno modo quando falsum imponit alteri; secundo, quando peccatum adauget suis verbis: tertio, quando occultum revelat: quarto, quando id, quod est bonum, dicit mala intentione factum. Indirecte autem, vel negan- Varii detrahendi modi.

do bonum alterius, vel malitiose reticendo, vel minuendo „ „. Qui detractionis modi hoc disticho exprimi solent:

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens;
Qui negat, aut minuit, tacuit, laudatve remisse.

Septem duntaxat modos *S. Thomas* recenset, postremum illum frigidæ laudationis omittit, quia in sexto, aut septimo continetur. Cæterum qui proximo falsum crimen imponunt, id in sacramentali Confessione tenentur exprimere, quia hujusmodi obtrectatio gravius peccatum est. Non sufficit ergo, ut se de gravi detractione accusent. Qui, quod ex se bonum est, in malam partem interpretantur, hypocrisi, ambitioni, vel superbiæ tribuentes, quod honestum, & laudabile apparet, non detractionis tantum, sed judicii temerarii rei sunt; & utrumque in sacramentali Confessione aperire necessario debent. De hoc obtrectationis genere *S. Gregorius*, lib. 11. *Moralium*, cap. 5. scribit: „ „ Antiquus adversarius, cum, quæ accuset, mala non invenit, ipsa ad malum inflectere bona quærit. Cumque de operibus vincitur, ad accusandum verba nostra perscrutatur. Cum nec in verbis accusationem reperit, intentionem cordis fuscare contendit, tanquam bona facta bono animo non fiant, & idcirco perpendi a judice bona non debeant. Quia enim fructus arboris esse, & in æstu virides conspicit; quasi vermem ponere ad radicem quærit „ „.

Indirecta obtrectatio.

Indirectam detractionem quod attinet, observandum est, illam non solum verbis, sed etiam factis, signisque, seu nutibus committi, cum quispiam laudis alienæ intus impatiens, malitiose subridet, abnuit capite, vel oculis, atque his nutibus significat, hominem, qui laudatur, non esse talem, qualis prædicatur. Nec solum nutibus, sed & silentio committitur detractio. Qui enim de proximi probitate, aut morum integritate, quam perspectam habet, interrogatus, silet, debitam proximo veritatem, debitum veritati testimonium negat, justitiamque pariter,

riter, & charitatem violat. Similiter qui in aliquo hominum cœtu aliquem sibi probe notum, ex familia sua, societate, aut vicinia, laudibus extolli audiens, tacet, dum alii certatim ipsum laudant, silentio suo, heu, nimium eloquenti! significat, illum indignum esse laudibus, quibus ornatur. Sed, inquies, certo novi talem illum non esse, qualis celebratur; an contra propriam notitiam, & opinionem loqui, an mentiri debeo, vel adulari? Nequaquam. Sed cum nemo sit ita malus, qui bonis aliquibus dotibus præditus non sit, aliqua laude digna non gerat, charitatis, & justitiæ leges postulant, ut laude dignum ob multa, quæ in eo sunt bona, significes; aut saltem placere tibi, quod laudetur; quia revera placere debet laudantium charitas, & error circa personas, quas laudant, ex charitate quodammodo procedens, quæ *Non cogitat malum.* At si quispiam ob vitia laudaretur, nec laudatoribus suffragari, nec silentium servare deberes, quia tunc error circa res ipsas, non circa personas tantum esset; nec laudaret charitas, sed iniquitas, non solum errans ipsa, sed & alios in errorem inducens: adeoque partes veritatis contra iniquitatem, & errorem tueri deberes ex officio, quia *Charitas non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati.* 1. Cor. 13. In iis tamen, quæ *ad honestatem vitæ* non pertinent, ut loquitur *S. Thomas*, possumus ab iis, qui proximum laudant, dissentire, aut certe silere; potest enim aliquis esse bonus Sacerdos, aut Monachus; & ineptus Concionator; potest esse vir probus, & dotibus ad præfecturam aliquam, aut magistratum gerendum necessariis destitutus. In his tamen periculum est, ne ex invidia, vel aliquo præjudicatæ mentis effectu negemus, aut extenuemus famam alienam, aut silentio nostro significemus, ipsum immerito laudari. Quamvis enim judicium vulgi plerumque cæcum sit, præceps, instabile, sæpe tamen falluntur, qui se perspicacissimos, & æquissimos judices existimant, & occultæ invidiæ motu aguntur, aut certe superba quadam singularitatis, & dissensus

ab opinione vulgi affectatione, ut eos laude dignos esse negent, quos ab omnibus, aut a plerisque laudari audiunt, aut minus laudandos esse contendant, quos magnis laudibus efferri vident. Frigida tandem laudatio vituperationi plerumque æquivalet, cum scilicet de proximo, cujus virtus, & probitas, aut factum aliquod laudabile commendatur, qui frigide dicit: Ita ferunt, vel iste de illo rumor exit in vulgus, forte id ab illo gestum est; sed si ita se res habet, quantum mutatus ab illo! Si sanctus est, & ea virtute præditus, nunc primum ad Sanctos aggregari cœpit; vir est doctus, & pius, *Sed*, &c. Mulier casta, sapiens, devota, *Sed*, &c. Alius est detrahendi modus eo perniciosior, quo frequentior, dum quis alterius crimen occultum se audivisse narrat, se tamen nolle credere asseverat; sic enim majorem sibi conciliat fidem ingeniosus, & versipellis detractor, dum se a detrahendi libidine simulat alienum. Alia est detrahendi methodus non minus pestilens, cum de aliquo dicitur coram aliis: Debet ille tacere coram me; novit enim, quid sciam, quid fecerit, &c. Ex modo enim dicendi aliquid grave suspicantur auditores, & forte quid gravius, quam detractor intelligat.

REGULA XVIII.

Qui crimen alienum sine justa necessitate patefacit uni, vel duobus viris prudentibus, & fidelibus, arcanique tenacibus amicis, a lethali detractionis peccato non excusatur.

Famam enim proximi labefactat, aut extenuat apud illos, & quo prudentiores sunt, eo gravior est existimationis jactura apud ipsos, quam apud vulgus ignobile. Hinc *S. Joan. Chrysostomus*, Hom. 3. ad populum Antiochenum: „ „ Hoc vero (*inquit*) ridiculum magis est, quod talem habentes vitam, & res suas negligentes, cum aliquid arcanum dixerint; rogant audientem, & adjurant, ne cuiquam amplius al-

alteri dicat, hinc declarantes, quod rem reprehensione dignam commiserunt. Si enim illum, ut nemini dicat, rogas, multo magis te priorem huic dicere non oportebat. In tuto sermonem habebas; postquam ipsum prodidisti, tunc salutem ipsius curas; si non vis efferri, neque alteri ipse dicas; postquam vero alteri prodidisti sermonis custodiam, superflua facis, & inutilia, admonens, & obtestans pro dictorum custodia „„. Hinc *S. Thom.* 2.2. q. 73. art. 1. ad 11. ait: „ Etiamsi uni soli aliquis de ab„ sente malum dicat, corrumpit famam ejus, non in „ toto, sed in parte „.

REGULA XIX.

Non excusatur a peccato mortali, qui graves detractiones ab aliis auditas referendo, & repetendo suas facit.

Quamvis enim non sit primus detractionis auctor, & ipse tamen detractor est. Detractio scilicet ab uno traducitur ad plurimos, ingenita quadam maledicendi libidine, singulosque peccatores constituit. Quod significat *Tertullianus*, Apologetici cap. 7. his verbis: „„ Natura famæ omnibus nota est. Verum est: *Fama malum, quo non aliud velocius ullum.* Cur malum fama? Quia velox, quia index? An quia plurimum mendax? Quæ ne tunc quidem cum aliquid veri adfert, sine mendacii vitio est, detrahens, adjiciens, demutans de veritate. Quid, quod ea illi conditio est, ut nonnisi, cum mentitur, perseveret; & tamdiu vivit, quamdiu non probat; siquidem ubi probavit, cessat esse, & quasi officio nuntiandi functa, rem tradit, & exinde res tenetur, res nominatur... Fama, nomen incerti, locum non habet, ubi certum est. An vero famæ credat nisi consideratus? Quia sapiens non credit incerto. Omnium erit æstimare, quantacunque illa ambitione diffusa sit, quantacunque asseveratione constructa, quod ab uno aliquando principe exorta sit, necesse est. Exinde

Detractio ab uno traducitur ad plurimos ingenita maledicendi libidine.

in

in traduces linguarum, & aurium servat; & ita modici seminis vitium cætera rumoris obscurat, ut nemo recogitet, ne primum illud os mendacium seminaverit; quod sæpe fit, aut ingenio æmulationis, aut arbitrio suspicionis, aut non nova, sed ingenita quibusdam mentiendi voluptate „„.

REGULA XX.

Lethalis peccati reus est, qui gravem injuriam sibi ab aliquo illatam, renuntiat alteri, nulla necessitate compulsus, sed nocendi animo, & ultionis libidine.

Is enim alienæ famæ grave vulnus infert, adeoque contra justitiam peccat, necnon contra charitatis, & patientiæ christianæ præceptum a Christo traditum, Matthæi cap. 5. *Diligite inimicos vestros; orate pro persequentibus, & calumniantibus vos;* & ab Apostolo prædicatum, Epist. *ad Romanos*, cap. 12. *Noli vinci a malo* (inquit) *sed vince in bono malum.* Et a *S. Petro*, Epist. 1. cap. 3. *Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed econtrario benedicentes; quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hæreditate possideatis. Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos, coerceat linguam suam a malo, & labia ejus, ne loquantur dolum.* Detractiones itaque ab æmulis, & malevolis hominibus de se factas miti, & humili animo vir christianus tolerare debet, utpote ad ejus humiliationem a Deo ordinatas, ut docet *S. Greg.* lib. 20. *Moralium*, cap. 5. „„ Ne (*inquit*) immoderatis laudibus erigamus, plerumque miro rectoris nostri moderamine detractionibus lacerari permittimur; ut cum nos vox laudantis elevat, lingua detrahentis humiliet „„.

REGULA XXI.

Lethalis peccati reus est, qui seipsum infamat, cum ex infamia, & dedecore, quod sibi ipsi infert, salutis propriæ, vel alienæ, aut etiam vitæ damnum,

num, aut corporalis integritatis detrimentum sequitur; aut cum illis infamia in familiam, societatem, vel ordinem, cujus pars est, redundat, aut cum suorum criminum patefactione omnino inutilem se reddit reipublicæ, vel Ecclesiæ, cui alias utilem operam navare posset.

Jubet enim Spiritus sanctus, *Ecclesiastici*, cap. 41. ut famæ nostræ curam geramus: *Curam habe* (inquit) *de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi, & magni.* Hinc *S. August.* lib. *De Bono Viduitatis*, cap. 22. scribit: „„ Nec audiendi sunt, sive viri sancti, sive feminæ, quando reprehensa in aliqua negligentia sua, per quam fit, ut in malam veniant suspicionem, unde suam vitam longe abesse sciunt, dicunt sibi coram Deo sufficere conscientiam, existimationem hominum non imprudenter solum, verum etiam crudeliter contemnentes; cum occiditur anima aliorum, sive blasphemantium viam Dei, quibus secundum suam suspicionem quasi turpis, quæ casta est, displicet vita Sanctorum, sive etiam cum excusatione imitantium, non quod vident, sed quod putant. Proinde quisquis a criminibus flagitiorum, atque facinorum vitam suam custodit, sibi bene facit; quisquis autem etiam famam, & in alios misericors est. Nobis enim necessaria est vita nostra, aliis fama nostra; & utique etiam, quod aliis ministramus misericorditer ad salutem, ad nostram quoque redundat utilitatem. Unde non frustra Apostolus: *Providemus* (inquit) *bona, non solum coram Deo, verum etiam coram hominibus.* Item dicit: *Placete omnibus per omnia, sicut & ego omnibus per omnia placeo, non quærens, quod mihi utile est, sed quod multorum, ut salvi fiant.* In quadam etiam exhortatione dicit: *De cætero, fratres, quæcunque sunt vera, quæcunque sancta, quæcunque justa, quæcunque casta, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus, hæc cogitate, quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis*

2. Cor. 8.

1. Cor. 10.

Philip. 4.

in me. Cernis, quemadmodum inter multa, quæ exhortando commonuit, non neglexerit ponere: *Quæcumque bona famæ;* duobusque verbis cuncta concluserit, ubi ait: *Si qua virtus, si qua laus.* Ad virtutem namque pertinent, quæ antea memoravit bona; fama vero ad laudem. Puto, quod non laudem hominum pro magno sumebat Apostolus, alio loco di-
1. Cor. 4. cens: *Mihi autem minimum est, ut a vobis dijudicer,*
Galat. 1. *aut ab humano die.* Et alibi: *Si hominibus placerem,*
2. Cor. 1. *Christi servus non essem.* Et iterum: *Nam gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* Sed illorum duorum, id est, bonæ vitæ, & bonæ famæ, vel quod brevius dicitur, virtutis, & laudis, unum propter seipsum sapientissime retinebat, alterum propter alios misericordissime providebat. Sed quoniam quantalibet humana cautela suspiciones malevolentissimas non potest omni ex parte vitare, ubi pro existimatione nostra quidquid recte possumus., fecerimus, si aliqui de nobis, vel mala fingendo, vel male credendo, famam nostram decolorare conantur, adsit conscientiæ solatium, planeque etiam gaudium, quod merces nostra magna est in cœlis, etiam cum dicunt homines mala multa de nobis, pie tamen, justeque viventibus. Illa enim merces tanquam stipendium est militantium per arma justitiæ, non solum dextera, verum & sinistra, per gloriam scilicet, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam „ „.

Et Serm. 355. alias *De Diversis*, 49. qui primus est *De vita, & moribus Clericorum suorum*, cap. 1. „ „ Propter nos (*inquit*) conscientia nostra sufficit nobis; propter vos fama nostra non pollui, sed pollere debet in vobis. Tenete, quod dixi, atque distinguite. Duæ res sunt, conscientia, & fama, conscientia tibi, fama proximo tuo. Qui fidens conscientiæ suæ, negligit famam suam, crudelis est; maxime in loco isto
Tit. 2. positus, de quo dicit Apostolus scribens ad discipulum suum. Circa omnes te ipsum bonorum operum præbens exemplum „ „.

Hinc

Hinc a *S. Hieronymo* laudibus celebrata est mulier Vercellensis adulterii falso accusata a marito, quæ cruciata, ut crimen fateretur impactum, quod adolescens, quicum peccasse dicebatur, vi tormentorum confessus erat, nunquam adduci potuit, ut se ream pronuntiaret, suamque famam pariter, & innocentiam mendacio violaret; sed cœlum suspiciens, ait: „„ Tu testis es, Domine Jesu, cui occultum nihil est, qui es scrutator renis, & cordis, non ideo me negare velle, ne peream, sed ideo mentiri nolle, ne peccem. At tu, miser homo, si interire festinas, cur duos interimis innocentes? Equidem & ipsa cupio mori, cupio invisum hoc corpus exuere, sed non quasi adultera præsto jugulum, micantem intrepida excipio mucronem, innocentiam tamen mecum feram. Non moritur, quisquis victurus occiditur „„. Oravit, jugulum præbuit, septies icta occidi non potuit. Miraculum celebrat *S. Hieron.* Epist. 49. *Ad Innocentium.* Quamvis igitur sufficiat nobis *Testimonium conscientiæ nostræ*, Deoque fideliter, & constanter servire debeamus: *Sive per infamiam, sive per bonam famam*; tamen famæ integritate propter alios indigemus, sine qua procurandæ proximorum saluti, aut publico cuivis gerendo muneri pares non sumus. Ideoque ejus curam gerere tenemur. Hinc *Petrus Cellensis* Abbas, lib. 5. Epist. 13. scribit: „„ Uterque peccat, & qui mentitur in sui accusatione, & qui designatur falsa objecta vera relatione diluere. Reproba humilitas est, plus quam in corde tuo sentias vane te dejicere; detestanda præsumptio, famam suam negligere, & suspicionis nævum non abolere „„.

Quasdam tamen exceptiones abhibere huic Regulæ necesse est. Cum enim semiplena probatio, vel indicia expressa, vel publica infamia criminis præcessit, reus a legitimo judice, servato juris ordine, interrogatus, crimen suum fateri tenetur, etiamsi damnum vitæ, aut membrorum mutilatio, ex confessione juridica delicti illi immineat; aut ejus infamia in aliquam familiam, societatem, vel ordinem redunda-

tura sit. Non enim ipse se prodit, aut infamat, qui secundum ordinem juris a judice interrogatur: *Sed ab alio proditur, dum ei necessitas respondendi imponitur ab eo, cui obedire tenetur*; ut ait *S. Thomas*, 2.2. quæst. 69. art. 1. ad 1. Sed hoc alias.

REGULA XXII.

Lethalis peccati rei sunt libellorum famosorum auctores, & qui ipsos spargunt in vulgus. Gravius autem peccant, qui Præsulum, ecclesiasticorum, aut religiosorum virorum, Doctorum, & Concionatorum famam verbis, aut scriptis maledicis proscindunt, quam qui secularium; gravius qui Principum, & Magistratuum, quam qui subditorum, & plebejorum; gravius tandem, qui integræ communitati, vel ordini, quam qui privatis detrahunt.

Pœnæ canonicæ contra libellorum famosorũ auctores.

Detractionis enim, aut contumeliæ gravissimæ crimen committunt, aliorum crimina seu falsa, seu occulta literis consignantes, ut ad omnium, aut certe plurimorum notitiam perveniant; utque illorum infamia publica sit, & in omne tempus propagetur. Quamobrem sacri Canones excommunicatione feriunt non solum auctores hujusmodi libellorum, verum etiam eos, qui illos vulgaverint, aut inventos non laceraverint. Ita Concil. Illiberitanum, can. 52. & refertur can. *Si qui* causa 5. qu. 1. *Si qui inventi fuerint libellos famosos in Ecclesia ponere; anathematizentur.*

Idem confirmatur ex can. *Qui in alterius*, causa 5. qu. 1. qui est *Hadriani I.* Pontificis maximi. „ „ Qui in alterius famam publice scripturam, aut verba contumeliosa confinxerit, & repertus scripta non probaverit, flagelletur; & qui ea prius invenerit, rumpat, si non vult auctoris facti causam incurrere „ „.

Eamdem pœnam decrevit *S. Gregor.* in quemdam, qui *maligni Spiritus consilio repletus*, contra *Castorium* Notarium, ac responsalem Apostolicum: *Nocturno silen-*

silentio in civitatis loco contestationem posuit in ejus crimine loquentem; ut habetur can. *Quidam*, causa, & quæst. citatis, qui sumptus est ex Epist. trigesima libri 5. „„ Et quia (*inquit*) quisquis veraciter loquitur, semetipsum innotescere non debet formidare, oportet, ut publice exeat, & quæcunque in contestatione sua loqui præsumpsit, ostendat; quod si non exierit, neque publice confessus fuerit, quisquis ille sit, qui hoc agere præsumpsit, vel qui consensum in tantæ iniquitatis consilio præbuit, ex Dei, & Domini nostri Jesu Christi Spiritu definimus, ut sancti ejus Corporis, ac Sanguinis participatione privatus sit. Si vero quia latet, & quoniam nescitur, teneri a disciplina non valet, si tanti mali conscius, etiam prohibitus Corpus, ac Sanguinem Domini percipere præsumit; anathematis ultione percussus sit, & ut fallax, ac pestifer a sanctæ Ecclesiæ corpore divisus. Si quis autem fortasse talis est, quem nos hujus facti auctorem, ac participem esse nescientes, ad eum bona optantes Epistolas transmittimus, ipsa pro eo apud omnipotentem Dominum deprecatio sit vacua „„.

Pœnæ contra libellorum famosorum auctores civilibus legibus constitutæ.

Pœna capitis in libellorum famosorum auctores constituta est apud Romanos lege duodecim Tabularum, cujus hæc sunt verba: *Si quis actitaverit, sive carmen condiderit, quod infamiam, flagitiumve alteri precatur, capite punito* Cujus legis meminere, post *Ciceronem*, lib. 4. Tusculanarum quæst. *Arnobius*, lib. 4. adversus gentes, & *S. August.* lib. 11. *De Civ. Dei*, cap. 9. *Augustus* Imperator judicium de libellis famosis non minus vehemens, quam Majestatis esse voluit, commotus *Cassii Severi libidine, qui viros, feminasque illustres, procacibus scriptis diffamaverat* (ut refert *C. Tacitus*) Intestabilem factum, qui libellum famosum edidisset, *Ulpianus* testis est in L. 5. §. *ult. De Injur.* Id est a jure ferendi testimonii, condendi testamenti, aut quidquam ex aliorum testamentis capiendi, legibus excludebatur. *Constantinus magnus* famosis libellis fidem omnem abrogari

juſſit, eoſque flammis aboleri, in auctores inquiri, repertos cum omni vigore cogi, ut libello contenta probent; ſi probaverint, ſupplicio nihilominus affici, ut qui infamare maluerint, quam accuſare. *Conſtantius* lege lata edixit, ne libelli famoſi referrentur ad Principem, aut in judiciis examinarentur, aut ullus ex iis calumniam, ſeu infamiam pateretur. *Nam & innocens creditur* (inquit) *cui defuit accuſator, cum non defuerit inimicus.* Imperatores *Valentinianus*, & *Valens* pœnam capitis decreverunt in eum, qui libellos famoſos *colligendos vel legendos putaverit* (id eſt retinuerit, aut alteri legendos tradiderit, ſive in vulgus ſparſerit) *ac non ſtatim chartas igne conſumpſerit.* Imperatores *Valentinianus*, *Theodoſius*, & *Arcadius* ſanxerunt, *ut* „ „ Si quis famoſum libellum, ſive domi, ſive in publico ignarus offenderit; aut diſcerpat prius, quam alter inveniat, aut nulli confiteatur inventum; nemini denique, ſi tam curioſus eſt, referat, quid legendo cognoverit. Nam quicunque obtulerit inventum, certum eſt ipſum reum ex lege retinendum, niſi prodiderit auctorem; nec evaſurum pœnam hujuſmodi criminibus conſtitutam, ſi proditus fuerit cuiquam retuliſſe, quod legerit „ „. Gladii pœna crimen tam atrox iidem Imperatores coerceri voluerunt. „ „ Univerſi (*inquiunt*) qui famoſis libellis inimicis ſuis velut venenatum quoddam telum injecerint, hi etiam qui famoſam ſeriem ſcriptionis impudenti agnita lectione non illico diſcerpſerint, vel flammis exuſſerint, vel lectorem (*ſeu potius auctorem*) cognitum prodiderint, ultorem ſuis cervicibus gladium reformident „ „. Habentur hæ leges lib. 9. Codicis Theodoſiani, tit. 34. *De famoſis libellis.* Lib. 7 Capit. cap. 200. libellorum, & canticorum famoſorum auctores, diſſeminatores, & cantores, extra ordinem puniendos decernitur; in quos exilii pœna lege conſtituta erat. „ „ Hi qui in blaſphemiam alterius cantica compoſuerint, vel qui cantaverint ea, extra ordinem vindicentur. Nam lex exiliari jubet eos, qui libellos famoſos excogitant,

aut

aut proponunt. Notatur infamia quicunque, dum appellat judicem, convitium dixerit. Non tantum is, qui maledictum, aut convitium dixerit, famosus efficitur, sed & is cujus consilio factum esse patuerit „ „. Edictum Molinense *Caroli IX.* Regis christianissimi anno 1566. art. 77. & Parisiense anni 1571. art. 10. Pictaviense *Henrici III.* anni 1577. Parisiense *Ludovici XIII.* anni 1629. de iis, qui libellos famosos composuerint, scripserint, typis ediderint, vendiderint, disseminaverint, quæstionem haberi, & in illos tanquam publicæ pacis perturbatores legibus animadverti sanxerunt. Si vero contra sacram Regis personam, regni, rerumque publicarum administrationem, regni administros, regiorum consiliorum assessores, ac præcipuos magistratus hujusmodi libelli compositi, scripti vel editi fuerint, in auctores, scriptores, distributores, velut in læsæ majestatis reos, & patriæ proditores agi, vitæque, ac bonorum omnium proscriptione illos plecti statuit *Ludovicus Justus* edicto mox laudato, secundum art. 183. Constitutionis Blesensis. Ex quibus omnibus colligitur, lethalis peccati reos esse libellorum famosorum, aut cantionum contumeliosarum auctores; deinde scribas, qui libellorum, aut cantionum, seu carminum hujusmodi exemplaria describunt. 3. Typographos, qui famosa, & contumeliosa scripta, cantica, carmina typis edunt. 4. Omnes, qui illa vendunt, distribuunt, donant, mittunt, aut quomodocunque spargunt in vulgus. 5. Qui illa retinent apud se, & colligere amant, vel detrahendi, & calumniandi libidine referunt aliis, quod legerunt. 6. Qui famosas cantiones cantant, aut earum auditu delectantur. 7. Qui auctores cognitos non produnt. 8. Qui famosas imagines, vel effigies pingunt, sculpunt, excudunt, vendunt, exponunt, distribuunt, quibus proximi fama labefactatur, vel honor violatur. 9. Gravioris criminis esse reos, qui in Episcopos, aliosque Prælatos, & viros ecclesiasticos, aut religiosos, præsertim qui in Ecclesiæ regimine, aut

animarum salute sacris Concionibus, doctrina, Sacramentorum administratione, Episcopis cooperantur; item in Sanctimoniales, & Virgines sacras; in magistratus, & viros, aut feminas illustres, libellos famosos, scripta, carmina, vel cantica maledica componunt, edunt, aut spargunt. 10. Atrocius illorum crimen esse, qui ordinem universum, societatem, vel familiam, scriptis libellis, carminibus, canticis, tabellis, vel imaginibus famosis dedecorant, diffamant, in contemptum, & ludibrium adducunt, quam qui privatas duntaxat personas. „ Peccata *enim*, „ quæ committuntur in proximum, sunt pensanda „ per se secundum nocumenta, quæ proximo inferuntur, quia ex hoc habent rationem culpæ „ (*inquit S. Thomas.*) Majus autem nocumentum inferunt proximo detractiones, & libelli famosi, quibus communitatis, aut ordinis alicujus fama proscinditur.

Detractiones, calumniæ, libelli famosi in Prælatos, Doctores, Concionatores, viros principes, graviora peccata sunt.

Quod vero libelli famosi, & calumniæ, atque detractiones in Prælatos, Doctores, Concionatores, viros principes, graviora peccata sint, ex Canonibus compertum est, can. *Deteriores*, causa 6. quæst. 1. „ „ Deteriores sunt, qui Doctorum vitam, moresque corrumpunt, his, qui substantias aliorum, prædiaque diripiunt. Ipsi enim ea, quæ extra nos, licet nostra sint, auferunt; nostri autem detractores, & morum corruptores nostrorum, sive qui adversus nos armantur, proprie nos ipsos diripiunt; & ideo juste infames sunt, & merito ab Ecclesia extorres fiunt „ „.

Item ex *S. Gregorio*, Epist. 32. libri 12. scribente: „ „ A nullis vita Præsulum perturbari debet excessibus; quia valde indignum est, ut hi, qui Throni Dei vocantur, aliqua motione a Regibus, vel subditis turbentur. Quoniam si David Regum justissimus, in Saul quem constabat jam a Domino reprobatum esse manum mittere non præsumpsit; quanto magis cavendum est, ne manum detractionis, aut vituperationis, sive indiscretionis, aut dehonorationis, qui-

dam

dam mittant in Unctum Domini, vel in prædicatores sanctæ Ecclesiæ? Quia eorum vexatio, sive detractio ad Christum pertinet, cujus vice in Ecclesia legatione funguntur. Unde summopere cavendum est omnibus Fidelibus, ne clanculum, aut publice Episcopum suum, id est, Unctum Domini, detractionibus, aut vituperationibus dilanient, perpendentes illud exemplum Mariæ; quia pro eo, quod Moysi famulo Dei propter Æthiopissam detraxit immunditia lepræ mulctata sit. Et illud Psalmistæ: *Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.* Et in lege divina legitur: *Diis non detrahes, & populi tui principi non maledices.* Unde valde prævidendum subditis tam Clericis, quam laicis, ne Episcoporum, aut Præpositorum suorum vitam temere reprehendere audeant, si quid eos fortasse agere reprehensibiliter vident, ne unde mala redarguunt, inde per elationis impulsum in profundiora mergantur „ „. Lege & *Pastoralis Curæ* p. 111. Admonitionem sextam. Num. 12. Psal. 104. Exod. 22.

Idem Confirmatur ex *Nicolai I.* Epistola ad *Michaelem* Græcorum Imperatorem: „ „ Si Cham videns Patris verenda quia risit potius, quam (ut cæteri) cooperuit, maledictionem in filio percepisse legitur; quanto potius hi, qui verecundiam patris, non solum si quælibet fuit, minime cooperuerunt, sed & riserunt, falso ad subsannationem sui moris homines provocaverunt, atque quod est deterius, patenter contra ipsum de pharetra iniquitatis suæ sagittam judicii produxerunt? Non sic e contra filii sobrii, non sic, sed adversi operuerunt. Quod moraliter egregius Doctor Papa Gregorius interpretatus, ait; Aversari dicimur, quod reprobamus. Quid est ergo, quod filii verecunda patris subterjecto dorsis pallio, aversi venientes operiunt; nisi, quod bonis subditis sic Præpositorum suorum mala displicent, ut tamen hæc ab aliis occultent? Operimentum aversi deferunt, quia dijudicantes factum, & venerantes magisterium, nolunt videre, quod tegunt. Sed hæc dicentes, nolite æstimare nos cujuscunque proximorum nostrorum, Genes. 9.

quæ ſunt digna reprehénſione, velle defendere; ſed quod ita velim filios circa ſpiritalem Patrem, & diſcipulos erga magiſtrum devotos, ac ſobrios eſſe, ut nulla penitus temeritate ad eorum vitam, ut non dicam dijudicandam, ſed nec ſaltem tenuiter reprehendendam proſiliant „ „. Idque rurſus confirmat ex *S. Greg.* p. III. *Paſtoralis*, cap. 5 dicente: „ „ Facta Præpoſitorum oris gladio ferienda non ſunt, etiam cum recte reprehendenda judicantur. Si quando vero contra eos, vel in minimis lingua labitur, neceſſe eſt, ut per afflictionem pœnitentiæ cor prematur, quatenus ad ſemetipſam redeat; & cum præpoſitæ poteſtati deliquerit, ejus contra ſe judicium, a quo ſibi prælata eſt, perhorreſcat. Nam cum in Præpoſitis delinquimus, ejus ordinationi, qui eos nobis prætulit, obviamus. Unde Moyſes cum contra ſe, & Aaron
Exod. 1. conqueri populum cognoviſſet, ait: *Nos enim quid ſumus? Nec contra nos eſt murmur veſtrum ſed contra Dominum* „ „.

Clericorum maledicentiam, præſertim in Sacerdotes, coercuit Concil. Carthag. 6. can. 57. „ „ Clericus maledicus (*inquit*) maxime in Sacerdotibus, cogatur ad poſtulandam veniam; ſi noluerit, degradetur, nec unquam ad officium abſque ſatisfactione revocetur „ „.

Eos, qui defunctorum Epiſcoporum famæ detrahunt, pœnis mulctandos graviſſimis decrevit Concil. Emeritenſe anno 666. canon. 17. „ „ Decernimus (*inquit*) ut nullus ſubjectus decedentem detrahat Epiſcopum, nullus de eo deroget, nec malum quidquam loquatur. Si quis talia deinceps facere præſumpſerit, ſi Presbyter fuerit, tribus menſibus ab Epiſcopo ſuo ſub pœnitentia relegatus maneat; ſi Diaconus, quinque; ſi Subdiaconus, aut Clericus, vel quilibet Religioſus de majori gradu (quia conſtat ex his jam aliquos per bonam actionem eſſe venerandos) novem. Si minimi fuerint, qui levi corde ſint; minimæque adhuc perſonæ, quinquagenis flagellis juſſione feriantur Epiſcopi.

Quod

Quod si laicus, quamvis ingenuus, in domo Ecclesiæ tamen nutritus, & ab Ecclesiæ rebus dignitatis gratia præditus; juxta quod dignitas ejus exegerit, pro tali excessu excommunicationis sententia feriendus erit. Si vero de familia Ecclesiæ fuerit quisque, si major fuerit, qui dignitate polleat, sex mensibus Episcopo suo excommunicatus manebit; inferior tamen, aut minima persona disciplinam mereatur, juxta quod Episcopi sui processerit sententia „ „.

Eos qui Principibus obloquuntur, excommunicatione plectendos Synodus Toletana 5. decrevit, can. 5. „ „ Sed & hoc (*inquit*) pro pestilentiosis hominum moribus salubri deliberatione censemus; ne quis in Principem maledicta congerat. Scriptum est enim a legislatore: *Principem populi tui ne maledixeris*: Quod si quis fecerit, excommunicatione ecclesiastica plectatur. Nam si *Maledici regnum Dei non possidebunt*, quanto magis talis ab Ecclesia necessario pellitur, qui divinæ violator sententiæ invenitur „ „? Exod. 22. 1. Cor. 6.

Pœnas omnes tam temporales quam ecclesiasticas per sacras leges, & canonicas Sanctiones latas, & promulgatas in eos, qui famosos libellos, aut literas alicujus famæ, & honori detrahentes, *Vera etiam exprimendo*, scripserint, dictaverint, retinuerint, transmiserint; & non laceraverint, ignique tradiderint, innovavit, & confirmavit B. Pontifex *Pius V*, Const. 148. quæ incipit *Romani Pontificis providentia*.

Nec vero minus crimen esse putandum est, cum ab iis, quorum famam impetunt, petulantes libelli, versus, aut cantilenæ contemnuntur; ut fit plerumque a viris Principibus, illustribus, & magnanimis. Cujus moderationis exemplum præbuit *Justinianus* Imperator, L. *Si quis*, tit. *Si quis Imperatori maledixerit*, lib. 9. Codicis, cujus hæc sunt verba: „ „ Si quis molestiæ nescius, & pudoris ignarus, improbo, petulantique maledicto nomina nostra crediderit lacessenda, ac temulentia turbulentus obtrectator temporum nostrorum fuerit, eum pœnæ nolumus sub-

jugari, neque durum aliquid, nec asperum volumus sustinere; quoniam si id ex levitate processerit, contemnendum est; si ex insania, miseratione dignissimum; si ab injuria, remittendum „ „. Quod tamen semper non expedit, ne impunitate crescat petulantium, & maledicorum hominum improbitas, & impudentia.

REGULA XXIII.

Nulla est capitalior obtrectatio, quam eorum, qui catholicæ doctrinæ, ejusque prædicatoribus obtrectant.

Hanc Regulam tradit Concilii Tridentini Catechismus p. III. cap. 9. §. 9. additque, in simili culpa esse, qui malarum doctrinarum, & errorum magistros extollunt laudibus.

REGULA XXIV.

Lethalis peccati rei sunt, qui alios ad detrahendum incitant; aut gravem obtrectationem lubenter, & cum voluptate audiunt; vel non corripiunt detrahentem, cum ad id tenentur ex officio; aut grave periculum ex detractione consequens avertere possunt; aut cum metu boni cujuspiam temporalis amittendi abstinent a correptione detractoris, quam exercere tenentur, & possunt.

Hanc morum Regulam Apostoli sententia confirmat, ad *Rom.* c. I. scribentis de gravibus illis peccatis, quorum unum est detractio: *Qui talia agunt, digni sunt morte; & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Id autem dupliciter contingere, *S. Thomas* observat, 2. 2. qu. 73. art. 4. directe scilicet, quando quis inducit alium ad peccatum; vel ei placet peccatum; indirecte, quando non resistit; cum resistere possit. Et hoc contingit quandoque, non quia peccatum placeat; sed propter humanum timorem. *Igitur* „ „ Si aliquis detractiones audiat absque resistentia (*inquit Doctor ange-*

angelicus) videtur detractori consentire; unde fit particeps peccati ejus. Et, si quidem inducat eum ad detrahendum, vel saltem placeat ei detractio propter odium ejus, cui detrahitur, non minus peccat quam detrahens, & quandoque magis „„. Unde *S. Bernardus*, lib. II. *De Consideratione*, cap. 13. ait: „ Detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facile dixerim „. Hinc *S. Hieronymus* Epist. II. sic *Nepotianum* suum alloquitur: „„ Cave, ne aut linguam, aut aures habeas prurientes, id est, ne aut ipse aliis detrahas, aut alios audias detrahentes. *Sedens* (inquit) *adversus fratrem tuum loquebaris, & adversum filium matris tuæ ponebas scandalum; hæc fecisti, & tacui; existimasti inique, quod ero tui similis; arguam te, & statuam contra faciem tuam.* Psalm. 49. Parce a detractione linguæ. Custodi sermones tuos; & scito, quia per cuncta, quæ de aliis loqueris, tua conscientia judicaris; & in his ipse deprehenderis, quæ in aliis arguebas. Neque vero illa justa est excusatio. Referentibus aliis injuriam facere non possum; nemo invite audita libenter refert. Sagitta in lapidem nunquam figitur, interdum resiliens percutit dirigentem. Discat detractor, dum te videt non libenter audire, non facile detrahere. Cum detractoribus, ait Salomon, ne miscearis; quoniam repente veniet perditio eorum; & ruinam utriusque quis novit? Prov. 24. Tam videlicet ejus, qui detrahit, quam illius, qui accommodat aurem detrahenti „„.

Idem, sive *S. Paulinus* in Epist. ad *Celantiam*, de Institutione matris-familias: „„ Non modo (*inquit*) ipsa non detrahas sed ne alii quidem detrahenti aliquando credas. Nec obtrectatoribus auctoritatem de consensu tribuas, ne eorum vitium nutrias annuendo. *Noli*, inquit Scriptura *consentaneus esse cum derogantibus adversus proximum tuum, & non accipies super illum peccatum.* Et alibi: *Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam.* Eccli. 28. Item 19. Unde & B. David diversas innocentiæ species, justitiæque dinumerans, de hac quoque virtute non tacuit, dicendo: *Et opro-*

Psalm. 14. *probrium non accipiat adversus proximos suos*; Propterea quod ipse non solum adversatur, sed etiam persequitur detrahentem. Ait enim; *Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar.* Est sane hoc vitium, quod vel imprimis extingui debeat, & ab eis, qui se sancte instituere volunt, prorsus excludi. Nihil enim tam inquietat animum, nihil est, quod ita nobilem mentem, & levem faciat, quam facile totum credere, & obtrectatorum verba temerario mentis assensu sequi. Hinc enim crebræ dissensiones, hinc odia injusta nascuntur. Hoc est, quod sæpe de amicissimis etiam inimicos facit, dum concordes quidem, sed credulas animas maliloqua lingua dissociat. At contra, magna quies animi, magnaque est morum gravitas, non temere de quoquam sinistri quid audire. Beatusque est, qui ita se contra hoc vitium armavit, ut apud eum detrahere nemo audeat. Quod si hæc in nobis esset diligentia, ne passim obtrectatoribus crederemus, jam omnes detrahere timerent, ne non tam alios, quam seipsos, viles detrahendo facerent. Sed hoc ideo malum celebre est, idcirco multis fervet hoc vitium, quia pene ab omnibus libenter auditur „„.

Psalm. 100.

Hinc *Paulinus* alter, Forojuliensis Episcopus, lib. *De salutaribus Documentis*, sub *S. Augustini* nomine olim edito, cap. 36. „ Detrahentis (*inquit*) & audientis, utrisque esca mortis est animæ detractio. „ Et ut brevius concludam, detractor & libens auditor diabolum portat in lingua „.

Casus quibus lethaliter peccant, qui detrahentes non corripiunt.

Quod vero lethalis interdum peccati sit reus, qui detrahentem non corripit, aut repellit, docet S. *Thomas* loco supra citato, & tres casus assignat, in quibus hæc omissio mortale peccatum est.

Primus est, cum *alicui ex officio incumbit detrahentem corrigere.* Sic Superiores, nempe Episcopi, Parochi, patres & matresfamilias, domini, & dominæ, Magistratus, & quicunque aliqua auctoritate pollent, subditos suos alienæ famæ coram se detrahentes cor-

corripere tenentur ex officio justitiæ, & charitatis; cui si desint, lethaliter peccant.

Casus alter est, cum ille, qui detractionem audit: *Aliquod periculum consequens*, seu grave damnum vel detractori, vel illi, cujus fama proscinditur, vel utrique ex detractione imminere prospicit. Cum enim proximum quisque diligere debeat sicut seipsum, illius etiam bono seu spirituali, seu temporali, quoad ejus est, consulere debet, & mala ipsi imminentia pro sua virili avertere; alioquin peccat contra charitatem, & quidem lethaliter. Sicut ergo nemo a peccato mortali excusatur, si videat sicarium vitæ proximi insidiantem, aut furem bona ejus diripientem, nec prohibet, cum potest; ita non excusatur a peccato lethali, qui hominem maledicum audit alterius famæ graviter detrahentem, nec ipsum repellit, aut corripit, cum potest prohibere, & avertere periculum inde consequens.

Tertius casus, quo lethaliter peccat, qui detrahentem audit, nec corripit, est, cum timore mundano, id est, metu amittendi boni cujuspiam temporalis, v. gr. amicitiæ, favorisve detrahentis, aut ne vir morosus habeatur, a præcepto correptionis fraternæ, seu a reprehensione obtrectatoris abstinet. Tunc, inquam, lethale peccatum est *propter radicem*, *quia timor humanus quandoque potest esse peccatum mortale* (inquit *S. Thomas*) Timor enim mundanus semper malus est, sicut & *Amor mundanus*, *quo aliquis mundo innititur tanquam fini. Timor autem ex amore nascitur*, secundum illud *S. August.* lib. Quæstionum octaginta trium, quæstione octogesima tertia: „ „ Nulli dubium est, non esse aliam metuendi causam, nisi ne id, quod amamus, aut adeptum amittamus, aut non adipiscamur speratum „ „. Cum itaque timor mundanus sit, *Qui procedit ab amore mundano tanquam a mala radice*, semper malus est. Et „ „ Si aliquis propter timorem, quo refugit periculum mortis, vel quandoque aliud temporale malum, sic dispositus est ut faciat aliquid prohibitum, vel prætermittat

tat aliquid, quod eſt præceptum in lege divina, talis timor eſt peccatum mortale „„. Verba ſunt angelici Doctoris, 2. 2. qu. 19. art. 3. & qu. 125. art. 3. „„ Non *tamen* ſemper aliquis reſiſtere debet detractori arguendo eum de falſitate, maxime ſi ſciat verum eſſe, quod dicitur, juxta illud Eccl. 4. *Non contradicas verbo veritatis ullo modo*: *Sed* debet eum verbis redarguere de hoc, quod peccat fratri detrahendo; vel ſaltem oſtendere, quod ei detractio diſpliceat per triſtitiam faciei; quia, ut dicitur Prov. 25. *Ventus Aquilo diſſipat pluvias, & facies triſtis linguam detrahentem* „„. Ita docet *S. Thomas*, 2. 2. qu. 73. art. 4. in reſponſione ad ſecundum. Locum illum Proverbiorum ſpectat *S. Hieronymus*, Epiſtola ad *Ruſticum* ſcribens: „„ Detractor cum triſtem viderit faciem audientis (imo ne audientis quidem) ſed obturantis aures, ne audiat judicium ſanguinis, illico conticeſcit, pallet vultus, hærent labia, ſaliva ſiccatur „„.

REGULA XXV.

Qui detrahentem ſic audit, ut ei penitus diſpliceat detractio, & tamen ipſum non corripit, extra tres caſus in ſuperiori Regula expoſitos, venialis tantum peccati plerumque reus eſt.

Hanc Regulam eruo ex *S. Thoma*, quæſt. & artic. mox citatis. „„ Si vero (*inquit*) non placeat ei peccatum, ſed ex timore, vel negligentia, vel etiam verecundia quadam, omittat repellere detrahentem, peccat quidem, ſed multo minus quam detrahens; & plerumque venialiter „„. Imo nullum quandoque peccatum committit, nempe ſi detractor ſit perſona ſuperior, vel ſi nulla ſit ſpes fructus, imo timor probabilis detrahentem potius inflammandi, quam ſedandi.

REGULA XXVI.

Chriſtianus homo alienæ famæ detrahentes impatientius ferre debet, quam ſuæ.

Hanc morum Regulam tradit *S. Thomas* ibidem, in reſponſione ad primum. „„ Poſſunt (*inquit*)

quit) ad notitiam alicujus detractiones contra ipsum factæ, aliorum relationibus pervenire. Et tunc sui arbitrii est, detrimentum suæ famæ pati, nisi hoc vergat in periculum aliorum. Et ideo in hoc potest commendari ejus patientia, quod patienter proprias detractiones sustineat. Non est autem sui arbitrii, quod patiatur detrimentum famæ alterius; & ideo in culpam ei vertitur, si non resistit, cum possit resistere, eadem ratione, qua tenetur aliquis sublevare asinum alterius jacentem sub onere, ut præcipitur Deut. 22. „ „. Nec refert, quod detractio interdum cedat in eorum utilitatem, quibus detrahitur. Si quæ enim utilitas ex detractione provenit: „ „ Non est ex intentione detrahentis, sed ex Dei ordinatione, qui ex quolibet malo elicit bonum. Et ideo nihilominus est detractoribus resistendum; sicut & raptoribus, vel oppressoribus aliorum, quamvis ex hoc oppressis, vel spoliatis meritum crescat „ „ (*inquit S. Thomas* ibidem, in responsione ad 3.) Præterea detractio gravissima tentatio est respectu illius, cujus fama violatur. Unde *S. August.* Epistola 78. alias 137. ait: „ „ Quem diabolus non potest devorare seductum ad nequitiam, famam ipsius inquinare conatur, ut, si fieri potest, opprobriis hominum, & malarum linguarum detractione deficiat, & sic in ejus fauces ruat „ „. Quamobrem & ei, qui detrahit, & ei, cujus famæ detrahitur, subvenire debet christianus homo resistendo detractori, quantum potest.

REGULA XXVII.

Detractionem detractione elidere, calumniam calumnia repellere nunquam licet; nec absque lethali peccato fieri potest.

Id enim Christi præcepto directe adversatur, præcepto charitatis, præcepto christianæ justitiæ. Matth. 5. *Ego autem dico vobis, non resistere malo, .. Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt*

vos,

vos , & orate pro persequentibus , & calumniantibus vos. Et Lucæ 6. *Benedicite maledicentibus vobis , & orate pro calumniantibus vos.* Et ad Rom. 12. *Benedicite persequentibus vos ; benedicite , & nolite maledicere.* Et 1. ad Cor. 4. *Maledicimur , & benedicimus. . . Blasphemamur, & obsecramus.* Et 1. *Petri* cap. 3. *Non reddentes malum pro malo , nec maledictum pro maledicto , sed econtrario benedicentes ; quia in hoc vocati estis , ut benedictionem hæreditate possideatis. Qui enim vult vitam diligere , & dies videre bonos , coerceat linguam suam a malo , & labia ejus ne loquantur dolum. Declinet a malo & faciat bonum ; inquirat pacem , & sequatur eam. . .* Præterea , qui detractionem detractione elidere , calumniam calumnia repellere conatur, christianæ mansuetudinis , & patientiæ traditum a Christo præceptum parvipen-
Matth. 11. dit , & violare non veretur : *Discite a me* (inquit) *quia mitis sum , & humilis corde.* Præceptorem opti-
1. Pet. 2. mum , & Salvatorem imitari refugit : *Qui cum malediceretur, non maledicebat.* Evangelica Beatitudine se pri-
Matth. 5. vat, eamque contemnit: *Beati estis* (inquit Christus) *cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos mentientes , propter me ; gaudete , & exultate quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* Quod & *S. Petrus* Epist. 1. cap. 3. inculcat : *Sed & si quid* (inquit) *patimini propter justitiam , beati. Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris. . . Conscientiam habentes bonam ; ut in eo , quod detrahunt vobis , confundantur , qui calumniantur vestram bonam in Christo conversationem. Melius est enim benefacientes (si voluntas Dei velit) pati , quam malefacientes.* Hinc *S. Gregorius* , Homil. 9. in *Ezechielem* , ait : „ „ Linguas detrahentium sicut nostro studio non debemus excitare , ne ipsi pereant , ita per suam malitiam excitatas debemus æquanimiter tolerare , ut nobis meritum crescat ; aliquando autem etiam compescere , ne dum de nobis mala disseminant, eorum , qui audire nos ad bona poterant, corda innocentium corrumpant „ „. Sed compescendos monet , non mutua de-

tra-

tractione, & calumnia, imo potius ostensione bonorum, & virtutum, quas a Deo acceperunt, & convictione calumniæ; ita tamen, ut privatæ gloriæ amore id minime faciant, sed in proximorum utilitatem, & quadam necessitate compulsi. Sicut Apostolus cum virtutes suas Corinthiis enumerasset, adjuxit: *Factus sum insipiens, vos me coegistis.* Justi itaque sicut sine arrogantia loquuntur aliquando bona, quæ agunt, ita „ „ sine zelo privatæ gloriæ detrahentium sibi linguas redarguunt, quia noxia loquuntur. Cum vero linguæ derogantium corrigi nequeunt, æquanimiter sunt per omnia tolerandæ. Nec obtrectationis sermo timendus est, ne dum vituperatio perversorum metuitur, recti operis via deseratur „ „. 2. Cor. 12.

Quamobrem ab *Innocentio XI.* Pontifice maximo, die 2. Martii anni 1679. inter alias Propositiones hæ ad minus tanquam scandalosæ, & in praxi perniciosæ damnatæ sunt; quæ a celeberrimis Academiis, & plerisque Galliarum Episcopis censorio stigmate antea inustæ fuerant. Propositiones damnatæ.

43. „ Quidni nonnisi veniale sit detrahentis au-
„ ctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine eli-
„ dere „ ?

44. „ „ Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia „ „.

Cleri etiam gallicani anno 1700. in Comitiis generalibus congregati judicio: „ „ Hujus Propositionis doctrina falsa est, temeraria, scandalosa, erronea, spatiosam calumniatoribus, & impostoribus portam aperit, & clare detegit, quam nefaria placita probabilitatis nomine inducantur „ „.

REGULA XXVIII.

Quisquis falsum crimen imposuit alteri, aut verum ejus crimen injuste, & contra debitum ordinem prodidit, famam ejus restituere tenetur, quo me-

 liori

liori modo fieri poteſt. Si autem reſtituere non poſſit, famæ damnum exhibitione honoris, commendatione virtutis, aut alio congruo modo, ſecundum viri prudentis arbitrium compenſare. Niſi vero ad id præſtandum ſit paratus, abſolvi ſacramentaliter non debet.

Matth. 7. 12. In jure naturali fundata eſt hæc morum regula: *Quod vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* Famam porro injuſte ademptam nobis reſtitui volumus; igitur & famam alienam debemus reſtituere, ſi calumnia, aut detractione gravi fuerimus ipſam deprædati. „„ Si res aliena, propter quam peccatum eſt, cum reddi poſſit, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur; ſi autem veraciter agitur, non remittetur peccatum, niſi reſtituatur ablatum; ſed ut dixi, cum reſtitui poteſt „„ (*inquit S. Auguſt.* Epiſt. 153. alias 54. *Ad Macedonium.*) Quod ſi fortunæ bona omnino neceſſarium eſt reſtitui ab eo, qui injuſte abſtulit: idem aſſerendum eſt de reſtitutione famæ injuſte ablatæ, cum bonum ſit longe pretioſius, juxta illud:

Prov. 22. *Melius eſt nomen bonum, quam divitiæ multæ.* Tam neceſſariæ reſtitutionis exemplum dedit *Megalius* Calamenſis Epiſcopus, Numidiæ Primas, qui *S. Auguſt.* a *Valerio.* Hipponenſi Epiſcopo Coadjutorem poſtulatum ordinare noluerat, effutiens, & ſcribens, ab ipſo *Auguſtino* amatoria maleficia data mulieri, marito non ſolum conſcio, ſed & favente. Cujus calumniæ pœnitens *Megalius*, a Concil. Numidiæ veniam petiit, & obtinuit, ut *S. Auguſt.* refert, lib. 3. *Contra literas Petiliani*, cap. 16. & lib. 3. *Contra Creſconium*, cap. 80.

Hanc Regulam confirmat *S. Thomas*, 2. 2. qu. 62. art. 2. „„ Reſtitutio (*inquit*) eſt actus juſtitiæ commutativæ, quæ in quadam æqualitate conſiſtit. Et ideo reſtituere importat redditionem illius rei, quæ injuſte ablata eſt. Cum ergo conſervare juſtitiam ſit de neceſſitate ſalutis, conſequens eſt quod reſtituere id, quod injuſte ablatum eſt alicui, ſit de neceſſitate ſalutis „„.

Et

Et in responsione ad 2. „„ Aliquis (*inquit*) potest alicui famam tripliciter auferre. Uno modo verum dicendo, & juste, puta, cum aliquis crimen alterius prodit ordine debito servato, & tunc non tenetur ad restitutionem famæ. Alio modo falsum dicendo, & injuste, & tunc tenetur restituere famam, confitendo se falsum dixisse. Tertio modo, verum dicendo, sed injuste, puta, cum aliquis prodit crimen alterius contra ordinem debitum; & tunc tenetur ad restitutionem famæ, quantum potest, sine mendacio tamen; utpote quod dicat se male dixisse, vel quod injuste eum diffamaverit. Vel si non possit famam restituere, debet ei aliter recompensare „„.

Calumniatorem, seu detractorem, qui falsum crimen alteri imposuit, apud omnes, qui calumniam, seu detractionem audiverunt, eique crediderunt, seu ad quos falsus, & improbus de proximo rumor eo pervenit auctore, palinodiam recantare debere, asserere se fuisse mentitum, vel deceptum; adhibitis, si necesse fuerit, testibus, præstito etiam juramento id confirmare; æquale famæ propriæ detrimentum pati, si resarciri aliter non possit aliena, quia in pari periculo potior est conditio innocentis quam nocentis; Theologi censent eum, qui crimen occultum alterius contra juris ordinem evulgavit, errorem pariter suum, atque injustitiam fateri debere coram omnibus apud quos proximi famam pessumdedit, aut extenuavit; si crimen nihilominus verum esse credant, quia detractor non contestatur se falsum dixisse, teneri ad famam resarciendam exhibitione honoris, commendatione virtutum, familiaritate quadam cum eo, cujus famæ derogavit, Theologi pari consensu docent. Si sit impossibilis restitutio famæ alienæ, quam aliquis injuste violavit, aut fieri non possit sine jactura famæ propriæ longe præstantioris, verbi gratia, si calumniator, aut detractor sit persona valde celebris, & Ecclesiæ, vel reipublicæ necessaria; quæ autem læsa fuit, sit valde obscura, minimeque necessaria; tunc locum esse ajunt

compensationi, satisque fore, si persona læsa laudetur in eo genere, in quo ejus famæ derogatum est, aut ejus infamia pecunia, vel beneficiis compensetur; aut remissio restitutionis ab ea muneribus, & gratiis impetretur. Quod *S. Thomæ* verbis confirmant loco supra citato, in responsione ad primum. „„ Quando (*inquit*) id, quod est ablatum, non est restituibile per aliquid æquale, debet fieri recompensatio, qualis possibilis est; puta, cum aliquis alicui abstulit membrum, debet ei recompensare, vel in pecunia, vel aliquo honore, considerata conditione utriusque personæ, secundum arbitrium boni viri „ „.

Quam necessaria, & quam difficilis alienæ famæ, restitutio.

Quam necessaria sit, simul & quam difficilis hac in materia restitutio, diserte explicat venerabilis *Gersonius*, in responsione ad quæstiones 4. qu. I. „„ Nonnunquam (*inquit*) facilius satisfit pro homicidio corporali, & furto, quam hujusmodi homicidio, & furto spirituali; scilicet detractione; quia in illis quantitas damni æstimari potest, & sic correspondens emenda subsequi; in istis autem nequit; cum non satis constare possit, in quot hominum cordibus mediate, & immediate detrahens bonam opinionem, & famam ejus, cui detraxit, occiderit, atque furtive bonum famæ (quod inter omnia alia corporalia, & hujus vitæ bona multum est pretiosum) subtraxerit; unde & diffieulter satisfacere ipsi læso potest. Cum tamen, juxta B. Augustinum, peccatum non dimittatur, nisi ablatum restituatur. Quomodo autem restituet, cum ignoret quantum debet „„?

Denique Concilii Tridentini Catechismus, p. 3. cap. 9. §. 19. idem docet: „„ Peccatum (*inquit*) quod inferendo falso crimine, aut proximi famæ, aut existimationi obtrectando, commissum sit, non remittatur, nisi calumniator ei, quem criminatus fuerit, satisfaciat injuriam; id autem difficile fiat ab hominibus, primo, ut antea monuimus, pudore, & inani quadam dignitatis opinione deterritis; qui in eo peccato sit, hunc addictum esse æternis inferorum

rum pœnis, dubitare non possumus. Neque enim quisquam speret, se calumniarum, vel obtrectationis veniam consequi posse, nisi prius ei satisfaciat, de cujus dignitate, & fama, aut publice in judicio, aut etiam in privatis, & familiaribus congressibus aliquid detraxerit „ „.

REGULA XXIX.

Ab alienæ famæ restitutione calumniator, seu detractor excusatur, qui absque vitæ periculo restituere illam non potest; nisi calumnia sua alterum in vitæ periculum adduxerit, ex quo aliter eripi non valeat.

Convenit enim inter Theologos, bona inferioris ordinis ab illo, qui injuste abstulit, vel retinet, non esse restituenda cum jactura bonorum superioris ordinis. At exceptionem addunt: Si enim homicidium, aut aliud crimen capitale, quis imposuerit alteri, propter quod ille comprehensus, & in carcerem conjectus, mox torquendus est, & capitali supplicio plectendus, contestari debet apud judicem se falso accusasse, aut falsum testimonium dixisse, & se periculo vitæ exponere, si liberari aliter non possit ille, quem calumnia sua, vel falso testimonio in extremum illud vitæ periculum conjecit. Alioquin auctor esset necis innocenti inferendæ. Sed tamen aliæ viæ tentandæ sunt, quas prudentia christiana Confessario suggeret, antequam calumniatorem ad crimen suum prodendum, & ad famam alterius cum vitæ periculo restituendam obliget, & compellat. Adire potest judicem, apud ipsum contestari, certe se scire, sed ea via, quam lex naturalis, & divina arcanam esse, ac semper manere jubeant, hunc hominem N. talis criminis falso accusatum, & calumnia oppressum, innocentem esse; ipsum proinde obsecrare in Dei nomine, cujus minister est, ut modis omnibus ipsum liberare conetur, caveatque, ne damnetur innocens, insons, cujus sanguinem de manu illius Deus requireret. Si tantæ non sit auctoritatis

Confessarius, ut speret judicem contestationis, atque obsecrationis suæ rationem habiturum, pœnitentem calumniatorem mittat ad Episcopum, cui, ut Patri, & pastori conscientiæ suæ arcanum, & extremas angustias aperiat. Episcopus vero suam apud judicem auctoritatem, & commendationem interponet, ne damnet hominem, quem certo scit reum non esse, quamvis ejus innocentiam juridicis, & forensibus mediis probare non possit, quia id fieri non potest salva, & inviolata religione arcani, quod Deus revelari vetat. Persuadeat interim calumniatori pœnitenti, ut quidquid ex parte sua conferre potest ad liberationem innocentis, illud conferat. Idem esto judicium de illo, qui calumniis suis fax belli, aut seditionis inventor extitit, ex quibus multorum cædes probabiliter timentur; debet (inquam) ille calumniator significare, seu fateri Principi, qui bellum movet, hujusmodi calumniis excitatus, vel seditiosis, aut conjuratis, se falsum dixisse, totisque studiis, & viribus eniti ad abolendam infamiam, aut rumores dissipandos, qui bello, vel seditioni occasionem dederunt; & vitæ periculum etiam subire, si publicum malum, cujus ille causa est, aliter avertere non possit.

Quid vero facto opus, si auctor criminis, cujus in suspicionem venit innocens mox torquendus, & morti addicendus, hoc ipsi crimen non affinxerit, sed usus sit occasione data, ut crimen præcogitatum patraret, cujus in suspicionem alterum sciret adducendum? Verbi gratia, Petrus, & Jacobus inter se rixantur publice; multis coram testibus, gravissimis convitiis, & contumeliis se mutuo impetunt, alter forte pugnis, & calcibus alterum aggreditur, & lædit. Qui gravius læsus est, alteri palam comminatur, aitque; non ante dies crastina præteribit, quam te pœniteat. Rixæ hujus testis *Martinus*, veteres cum Petro aggressore inimicitias gerens, odiumque dissimulans, & ultionis occasionem quærens opportunam, illius horreum, vel domum clam incendit, aut illum occidit, certus Jacobum, quia a Petro læsus

sus est, ipsique minas atroces palam intentavit, in suspicionem incendii, vel cædis adducendum, seque ab omni suspicione, ac pœna immunem fore. Scelus revera, quod meditatus est, *Martinus* exequitur; publicus rumor, indicia vehementia, testes rixæ, ac minarum, quas Petro Jacobus intentavit, judicem cogunt, ut Jacobum velut reum in carcerem mitti decernat; ipsum habita quæstione tormentis subjiciet, cogentibus indiciis, testibusque malæ voluntatis, quam verbis minacibus significavit, capite damnabit. *Martinus* incendii, vel homicidii verus auctor, considerans innocentem sua culpa mox periturum, horrore sceleris, stimulis conscientiæ, divini judicii metu perculsus, Confessarium adit, ad ejus pedes advolutus, crimen confitetur, se domum, vel horreum incendisse, aut cædem perpetrasse, cujus in suspicionem venit, aut falso accusatus est Jacobus, & propter quam, innocens licet, mox damnandus est. Quid, inquam facto opus hoc in casu? Teneturne seipsum prodere *Martinus*, seque periculo capitis exponere, ut *Jacobum*, criminis, cujus ipse auctor est, falso accusatum liberet?

Respondetur, non teneri, neque ad id compelli a Confessario debere, si prodere seipsum non possit absque certo, vel probabili periculo mortis; quia ipse non est causa infamiæ, vel periculi, in quibus versatur innocens. Imprudentiæ suæ, rixæ, minis, infelicitati, periculum suum *Jacobus* tribuat, non *Martino*, qui ea quidem occasione usus est, ut inimicum ulcisceretur, sed non eo animo, ut *Jacobum* in periculum conjiceret, id quod non minus incurrisset, si quis alter penitus ignarus rixæ Jacobi cum Petro, ac minarum, quas Petro Jacobus intentavit, Petrum occidisset, vel ejus horreum, aut domum incendisset. Hoc igitur in casu prudens Confessarius, vel Episcopus, cujus in sinu arcanum illud conscientiæ depositum fuerit, apud judicem agent eo modo, quem superius indicavi, ut innocentem liberet; *Martino* vero persuadebunt, ut damna Petri

illata ipsi, vel ejus hæredibus resarciat, & compenset.

REGULA XXX.

Libellorum, carminum, seu canticorum famosorum auctores, & disseminatores, sive distributores, ad famæ restitutionem obligantur.

Debent scilicet aliis libellis, seu carminibus retractare, quæcunque falsa, contumeliosa, injuriosa in proximum scripserunt; illos celebrare, & ornare laudibus, quorum famam proscinderunt libellis, aut carminibus maledicis, seu satyris; libellos encomiasticos, seu carmina in laudem hujusmodi personarum edita, iisdem in locis affigere, exponere, disseminare, distribuere, pari numero, quo famosos libellos, aut carmina maledica distributa sunt; manuscripta, si libelli famosi, versusque maledici manuscripti fuerint; typis excusa, si typis editi in vulgus emissi sint. Id nisi sufficiat ad abolendam infamiam, quam proximo asperserunt, dare operam debent, quantum in ipsis est, ut curati, & concionatores hujusmodi libellorum improbitatem, aut falsitatem populo denuntient; nullam fidem ipsis adhibendam christianæ plebi significent; gravis peccati reos fore, qui male sentirent de personis illustribus, quorum famam proscindunt; libellorum hujusmodi auctores crimen suum agnoscere, & execrari, pœnitentiæ sensu commotos veniam precari; & secundum consilium, & arbitrium Sacerdotum, apud quos peccata sua deposuerunt, satisfacere velle. Tandem ab iis, quos læserunt, injuriæ condonationem humiliter petere debent, si periculum absit, & Sacerdotes, virosque pios intercessores adhibere, ut illam obtineant.

REGULA XXXI.

Qui uno genere peccati infamem alterius criminis aspergit infamia, restitutionis lege tenetur.

Qui enim unius, alteriusve peccati laborat infamia, non ideo jus amisit ad famam ex aliis vir-

virtutibus consecutam. Qui v. gr. concubinarius habetur, non propterea fama excidit integri judicis, hominis a re aliena manum temperantis, catholicæ fidei professoris, & cultoris. Si quis igitur ipsi injustitiæ, furti, hæreseos infamiam inurat, gravem certe illi infert injuriam, adeoque restitutionis lege tenetur. Sicut ergo, qui sua culpa facultatum suarum partem amittit, reliquis propterea spoliari non debet; nec qui ob crimen uno membro truncatus est, ideo cæteris membris debet mutilari; ita qui uno genere peccati infamis est, retinet jus ad famam virtutes aliis peccatis oppositas consecutam. Ita vulgo Theologi. Si tamen sint peccata connexa, qui unius peccati infamia juste notatum alteri peccato illud concomitanti, vel consequenti obnoxium dixerit, restitutionis lege non tenebitur, quia ex peccatis connexis una infamia resultat.

REGULA XXXII.

Detractores ad restitutionem non tenentur, cum eorum detractione nullum vulnus alienæ famæ inflictum est, cum scilicet ob notam eorum improbitatem, maledicendi libidinem, levitatem eorum, apud quos detraxerunt, æquitatem, & pietatem eorum, quibus detrahere conati sunt, bene, ac firmiter stabilitam, omnibusque maledictis superiorem famam, fides hujusmodi detractoribus non est adhibita. A restitutionis obligatione pariter absolvuntur, cum infamia oblivione deleta, aut alio modo abolita est, famaque recuperata.

Cum enim restituere nihil aliud sit, quam *Iterato aliquem statuere in possessionem, vel dominium rei suæ, ut æqualitas reparetur* (inquit *S. Thomas*) non obligatur ad restitutionem, qui nullum damnum intulit, quamvis inferre voluerit, & conatus sit: similiter si rem suam recuperaverit proximus, obligatione restituendi solutus est; qui illam injuste eripuerat; siquidem cessavit damnum, & reparata est

æqualitas justitiam constituens. Verumtamen si quos sumptus ad recuperandam famam proximus fecit, illos restituere tenetur detractor; & ratione infamiæ, quam aliquandiu passus est, ipso auctore, tenetur aliquid restituere ad arbitrium viri prudentis, honoris, & reverentiæ significatione, veniæ petitione, virtutum commendatione. Tandem cum verisimile est oblivione deletam infamiam, aut dubium est, an criminis olim injuste vulgati memoria manserit, maxima prudentia dirigendum, ac gerendum est restitutionis negotium. Si enim compertum sit, illos, quibus occultum illius personæ peccatum, v. gr. ingenuæ puellæ fornicationem olim revelavit obtrectator, prava etiamnum opinione de illa imbutos esse, de illa velut de muliere impudica, vel parum honesta loqui, nullo fultos argumento, præter quam præjudiciis ex veteri detractione conceptis, detractor ad restitutionem omnino tenetur, & ad pravam opinionem ex illorum animis, quoad ejus erit, delendam. Si vero compertum non habet, quid de illa puella, seu muliere sentiant, & an meminerint peccati, quod olim de illa narravit; non est necessarium, imo nec prudentiæ legibus conveniens, ut ab ipsis petat, an recordentur, aut ea de re quovis modo cum ipsis loquatur, ne vulnus obductum aperiatur, & recrudescat; sed satis erit, si occasione data de illa persona honorifice loquatur, ejusque commendet honestatem.

REGULA XXXIII.

Justa compensatio detractorem excusat a restitutione famæ.

Cum enim duo detractores se mutuis maledictis, & obtrectationibus æqualiter dilacerarunt, & par in utrumque redundavit infamia, jura illorum sunt paria; unde si unus alteri satisfacere, famamque ablatam restituere nolit, alter ad restitutionem non obligatur. Quamvis enim per infamiam Petro illatam

a Joanne non tollatur infamia, quam Petrus intulit Joanni, ficut in debitis pecuniariis unum extinguitur per aliud æquale; tollitur tamen obligatio resarciendi damnum famæ alteri allatum, si nolit alius æquale, quod intulit, damnum resarcire. Sicut si Petrus Joannis domum, vel horreum incendit, & postea Joannes Petri domum, vel horreum, æqualis pretii, incendat, non reparatur quidem damnum, tollitur tamen debitum restitutionis, si prior incendiarius non restituat. Hæc morum regula confirmatur ex cap. *Tua Fraternitas*, quod est *Innocentii III*, Extra, *De Adulteriis*, cujus hæc sunt verba: *Cum paria crimina compensatione mutua deleantur*, &c. Sed compensationi non est locus, cum inæqualis est injuria; vel cum unus alteri damnum illatum vult resarcire; vel cum scandalum ex compensatione oriretur; vel cum mutuum damnum ab utraque parte nondum illatum est. Non licet enim ad compensationem habendam illum afficere contumelia, qui te contumelia prior affecit; vel illius famæ detrahere, qui tuæ prior detraxit, ut superius diximus.

REGULA XXXIV.

Justa compensatio non censetur, si quis famam ejus, cui detraxit, in alio genere augeat, aut cum eo familiariter converfetur.

Nam si quem dixisti fornicarium, concubinarium, ebrietati deditum, laudes autem a liberalitate in pauperes, a justitia, a mansuetudine, infamiam ipsi illatam non delebis, sed ei contingit, quod aliis frequenter accidit, ut homines bene de ipso loquantur; verumtamen cum adversativa particula *Sed*, dicendo. liberalis est in pauperes, justus, mansuetus; sed proh dolor! fornicator est, concubinarius, ebrietati deditus.

Quod familiaritatem spectat cum eo cujus famæ derogatum est, censetur quidem, qui læsus est, remittere injuriam, si familiariter agat cum detractore; sed

ſed non ideo remittere cenſetur obligationem reſtituendi famam, ſi nondum ſit recuperata, niſi illud factis, aut verbis exprimat; ſicut nec alius creditor debitum remittere cenſetur, ſi familiariter agat cum debitore.

REGULA XXXV.

Juſta condonatio reſtitutionis detractorem abſolvit ab obligatione reſtituendi.

Sicut enim is, cui condonatum eſt, ut per furtum ablata non reſtituat, obligatione reſtituendi ſolutus eſt; ita detractor, cui perſona læſa obligationem reſtituendi remiſit, lege reſtitutionis ligatus non manet. Poteſt autem privatus quiſque famæ ſuæ reſtitutionem condonare juſta de cauſa, præſertim ob bonum charitatis, & pacis, utque chriſtianæ patientiæ meritum conſequatur. Sed juſta condonatio non eſt, ſi vergat in damnum aliorum, verbi gratia, ſi fama ejus ſit aliis neceſſaria, qualis eſt fama Prælati, Concionatoris, Doctoris, Magiſtratus, Principis; qui munus ſuum recte gerere, & Eccleſiæ, vel reipublicæ, ut par eſt, prodeſſe non poſſunt, niſi ſint integræ famæ. Nec etiam juſta eſt condonatio propter eamdem rationem, ſi condonantis infamia redundat in alios, qualis eſt religioſorum virorum, & Sanctimonialium infamia, quæ in monaſterium, & ordinem redundat; infamia parentum, fratrum, & ſororum, quæ redundat in filios, fratres, & ſorores, ipſiſque vel aditum ad officia, beneficia, honores, nuptias conditioni ſuæ convenientes intercludit; vel graviter ſuſpectos reddit. Quamobrem hujuſmodi condonatio detractorem non liberat ab onere reſtitutionis. Quamvis enim cedere quiſque poſſit juri ſuo, ceſſione tamen ſua jus aliorum evertere, aut prodere non poteſt. Hinc *S. Thomas*, 2. 2. quæſt. 73. art. 4. in reſponſione ad primum: „ Poſſunt (*inquit*) ad notitiam alicujus detractiones contra ipſam factæ aliorum relationibus pervenire. Et tunc

tunc sui arbitrii est detrimentum suæ famæ pati, nisi hoc vergat in periculum aliorum „ „. Cum vero alicujus infamia vergit in periculum aliorum, famam suam tueri, & detractores modis legitimis compescere tenetur; quod Apostoli in Epistolis suis, & SS. Patres editis apologiis fecerunt. Hinc *S. Gregorius* Hom. 9. in *Ezechielem* scribit: „ „ Hi, quorum vita in exemplum imitationis est posita, debent, si possunt, detrahentium sibi verba compescere, ne eorum prædicationem non audiant, qui audire poterant & in pravis moribus remanentes, bene vivere contemnant „ „.

REGULA XXXVI.

Prælatus, sive Superior, qui detractorem audit communitatis sibi commissæ, aut subditorum suorum famam dilacerantem; aut subditum suum alienæ famæ detrahentem, nec illos prohibet, ad restitutionem tenetur.

Famam enim communitatis non minus, imo potiori jure, quam bona temporalia conservare tenetur ex officio; adeoque & famam subditi, cujus infamia in communitatem redundat. Ipsi etiam incumbit ex officio curare bona subditorum, non solum spiritualia, sed & temporalia, quæ ad spiritualium conservationem, & profectum sunt necessaria, qualis est famæ laudabilis integritas. Tenetur etiam impedire, ne subditi sui aliis noceant, idque nisi prohibeat, cum potest, subditumque coerceat, & ad restitutionem compellat, ipse ad restitutionem tenetur; sicut prætor, qui raptorem, furem, incendiarium a damno aliis inferendo non prohibuit, aut illati damni reos non coercuit secundum leges, nec damnum resarciri curavit, quoad ejus erat, ad restitutionem obligatur. Prælatorum igitur maxime interest, detractores, & susurrones, qui sub pietatis specie, & honesto zelatorum pallio sæpe delitescunt, procul a se removere. Quos si lubenter audiant, fo-

veantque, inextricabilibus laqueis ſe implicant. Auſcultent igitur divina illa præcepta: Prov. 4. *Remove a te os pravum, & detrahentia labia ſint procul a te.* Prov. 29. *Princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes miniſtros habet impios.* Prudens illud *S. Bernardi* monitum lib. 4. *De Conſideratione, ad Eugenium*, cap. 6. ad praxim revocet: „ „ Clandeſtinas, & ſuſurratas delationes non recipias, magis detractiones cenſueris. Et hanc velim generalem tibi conſtituas regulam, ut omnem, qui palam veretur dicere, quod in aure locutus eſt, ſuſpectum habeas. Quod ſi te judicante dicendum coram ille renuerit, delatorem judices, non accuſatorem „ „.

REGULA XXXVII.

Detractor non ſolum ad reſtitutionem famæ direptæ, vel extenuatæ, ſed ad reſarcienda omnia damna ex infamia ſecuta omnino tenetur.

Ea enim damna reſarcire quiſque tenetur, quorum vera cauſa fuit; detractor porro cauſa eſt damnorum omnium, quæ ex detractione conſequuntur; ad ea itaque reſarcienda tenetur. Hoc ratiocinium æquitate ipſa naturali, & cap. *Si culpa*, nititur, Ext. *De Injuriis, & damno dato*, quod eſt Greg. IX. „ „ Si culpa tua (*inquit*) datum eſt damnum, vel injuria irrogata, ſeu aliis irrogantibus opem forte tuliſti, aut hæc imperitia tua ſive negligentia evenerunt, jure ſuper his ſatisfacere te oportet; nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti ex facto tuo injuriam veri ſimiliter poſſe contingere, vel jacturam „ „.

REGULA XXXVIII.

Hæredes verbis reſtituere non tenentur famam a detractore diſcerptam, aſſerendo, quod fuerit mentitus, vel falſum locutus.

Hæc enim obligatio perſonalis eſt, quæ ad hæredes non tranſit, ut vulgo cenſent Theologi.

RE-

REGULA XXXIX.

Detractoris hæredes tenentur resarcire damna ex infamia secuta.

Cum enim hæc obligatio sit realis, ad hæredes transit cum ipsa hæreditate, sicut & alia onera realia, & debita pecuniaria. Unde si detractor, nulla famæ injuste violatæ restitutione facta, moriatur, hæredes non solum ad alia damna ex infamia secuta, sed ad ipsius famæ damnum exhibitione honoris, laudibus, vel pecunia compensandum teneri, si resarciri aliter non possit, gravissimi Theologi censent. Si autem ille, cujus fama violata est, moriatur, restitutio facienda est hæredibus, qui in ejus jura succedunt, & quorum maxime interest, ut ejus fama & post mortem integra sit.

REGULA XL.

Detractor, qui alterius famam labefactando, vel extenuando, ipsum impedit ab ecclesiastici beneficii consecutione ad restitutionem tenetur, si jam collatum, aut destinatum erat illi beneficium; ad compensationem vero, si nondum collatum, aut destinatum erat.

Hæc morum Regula colligitur ex *S. Thoma*, 2. 2. qu. 62. art. 2. in responsione ad 4. „ „ Aliquis (*inquit*) potest impedire aliquem, ne habeat præbendam, multipliciter. Uno modo juste, puta, si intendens honorem Dei, vel utilitatem Ecclesiæ, procuret, quod detur alicui personæ digniori; & tunc nullo modo tenetur ad restitutionem, vel aliquam recompensationem faciendam. Alio modo injuste; puta, si intendat ejus nocumentum, quem impedit, propter odium, vel vindictam, aut aliquid hujusmodi; & tunc si impedit, ne præbenda detur digno, consulens quod non detur, antequam sit firmatum, quod ei detur; tenetur quidem ad aliquam recompensationem, pensatis conditionibus personarum, & negotii,

gotii, secundum arbitrium sapientis; non tamen tenetur ad æquale, quia illam nondum fuerat adeptus, & poterat multiplicitur impediri. Si vero firmatum sit, quod alicui detur præbenda, & aliquis propter indebitam causam procuret, quod revocetur, idem est, ac si jam habitam ei auferret; & ideo tenetur ad restitutionem æqualis, tamen secundum suam facultatem „ „.

REGULA XLI.

Exultatio in adversis proximi, & afflictio in prosperis lethalia peccata sunt, cum ex invidiæ, vel odii fonte procedunt, & grave malum est proximi, de quo aliquis gaudet; & hi motus sunt deliberati.

Exultatio in adversis proximi.

Hæc enim peccata charitati opponuntur, cujus est *Gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus*, ut ait Apostolus ad Romanos cap. 12. Nam *Pro invicem solicita* debent esse *membra*, *ut non sit schisma in corpore. Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra; sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro* (inquit idem Apostolus, 1. ad Corinth. cap. 12.) Et 2. ad Corinth. cap. 11. *Quis infirmatur* (inquit) *& ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror?* Hinc Job 31. dicitur: *Si gavisus sum ad ruinam ejus, qui me oderat, & exultavi, quod invenisset eum malum.* Et Prov. 17. *Qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus.* Qua de re *S. Gregorius*, lib. 22. *Moralium*, cap. 6. ita scribit: „ „ Omnipotentis Dei nos esse discipulos, sola custodia charitatis probat. Hinc est enim, quod per semetipsam veritas dicit: *In hoc cognoscent omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* (Joan. 13.) Quæ nimirum dilectio, si cor nostrum veraciter replet, duobus modis ostendi solet; scilicet si & amicos in Deo, & inimicos diligimus propter Deum. Sed sciendum est, quia inimici dilectio tunc veraciter custoditur, cum nec de profectu addicimur, nec de ruina il-

illius lætamur. Nam sæpe in dilectionis imagine erga inimicum animus fallitur, seque hunc diligere æstimat, si ejus vitæ contrarius non existat. Sed dilectionis vim occulte, & veraciter, aut profectus inimici, aut casus interrogat Hac etenim de re ad plenum semetipsam mens hominum nescit, nisi eum, quem sibi adversarium credit, in defectu, vel profectu, vel mutasse modum sui status invenerit. Si enim de prosperitate addicitur, & de calamitate se odientis lætatur; constat, quia non amat, quem non vult esse meliorem; eumque etiam stantem voto persequitur, quem cecidisse gratulatur „ „.

REGULA XLII.

Quamvis de nostra, & proximorum ratione ab iis, qui nobis, aliisque nocent, vel nocere conantur, & de justitia Dei malos punientis legitimum sit, christianumque gaudium, nunquam tamen de inimicorum nostrorum calamitate, vel interitu gaudere licet.

Hanc morum regulam tradit *S. Gregorius*, lib. 22. *Moralium*, cap. 6. „ „ Necessarium est (*inquit*) subtilissimæ discretionis examen: ne cum nostra odia exequimur, fallamur sub specie utilitatis alienæ. Si enim de inimici morte gaudendum omnino non esset, Psalmista non diceret: *Lætabitur justus, cum viderit vindictam impiorum.* Psalm, 57. Sed aliud est impium, aliud vero inimicum perpeti. Nam sunt plerique inimici, qui non sunt impii; & sunt nonnulli impii, qui nobis specialiter non videntur inimici. Humana autem mens omnem, quem inimicum tolerat, etiam impium, & iniquum putat; quia ejus culpa apud cogitationem suam livor accusator exaggerat. Quibuslibet vero flagitiis prematur, minus iniquus creditur, si adversarius minime sentitur. Qua in re discernendum est, aliud esse, quod nobis, aliud vero quod sibi, & cæteris noster inimicus nocet. Nam si aliis bonus est, sine nostra forsitan culpa esse non potest

nobis malus; nec omnino jam de ejus ruina gaudendum est, cujus nos solos certum est adversa tolerasse. Cum vero noster, ac multorum hostis perimitur, de ereptione proximorum potius, quam de inimici interitu necesse est, ut animus lætetur. Oportet namque, ut pereunte adversario, subtiliter pensare debeamus, & quod debemus ruinæ peccatoris, & quid justitiæ ferientis. Nam cum perversum quemque omnipotens percutit; & condolendum est miseriæ pereuntis, & congaudendum justitiæ judicis; ut nobis & in luctu sit pœna morientis proximi & rursus in gaudium veniat exhibita æquitas judicantis Dei; quatenus nec pereunti homini existemus adversarii, nec judicanti Deo inveniamur ingrati. Beatus igitur Job, quia cuncta in adversitate odia perfecte calcavit, dicens: *Si gavisus sum ad ruinam ejus, qui me oderat, & exultavi, quod invenisset eum malum*: Qui videlicet & inimicum diligens, dum adversario ruenti condoluit, in malis illius ipse ad bonum crevit, ut inde iste ad benignitatem cresceret, unde illum mala, quæ merebatur, invenissent „ „.

Job. 31. 29.

CAPUT VI.

De Gula.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quam grave sit peccatum.

Gula *est inordinatus comedendi, vel bibendi appetitus*, sive *Immoderata in cibo, & potu delectatio.* Lethale peccatum est, cum tanta est inordinatio, ut hominem a fine ultimo avertat. „ „ Quod quidem contingit, quando delectationi gulæ inhæret homo tanquam fini, propter quem Deum contemnit, paratus scilicet contra præcepta Dei agere, ut delectationes hujusmodi assequatur „ „. Alias veniale peccatum est, ut docet *S. Thomas*, 2. 2. qu. 168. art. 2. Vocatur etiam hoc vitium *Crapula*, vel *Ingluvies*, & *Gastrimargia*, quasi insanum ventris studium.

Hu-

Hujus gravitas peccati probatur inde, quod species quædam sit idololatriæ, cum homines gulæ dediti ventri suo veluti Deo serviant, ut ait Apostolus ad Rom. 16. *Hujuscemodi enim Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri.* Et ad Philipp. 3. *Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Christi; quorum finis interitus, quorum Deus venter est.* Et *Ecclesi.* 19. dicitur: *Vinum, & mulieres apostatare faciunt sapientes.* Hinc *Tertull.* lib. *De Jejuniis*, cap. 16. & 17. „„ Ethnicus (*inquit*) idolo gulam suam mactat, tu Deo non vis. Deus enim tibi venter est, & pulmo templum, & aqualiculus altare, & sacerdos coquus, & sanctus Spiritus nidor, & condimenta charismata, & ructus Prophetia... Apud te agape in cacabis fervet, fides in culinis calet, spes in ferculis jacet „„. Primum hominem de Paradiso voluptatis gula ejecit. Hinc *Tertull.* lib. *De Jejuniis* cap. 3. ait: „„ Acceperat Adam a Deo legem non gustandi de arbore agnitionis boni, & mali, moriturus, si gustasset. Verum facilius ventri, quam Deo cessit; pabulo potius quam præcepto annuit; salutem gula vendidit. Manducavit denique, & periit. Salvus alioquin, si vel uni arbusculæ jejunare maluisset... Teneo igitur a primordio homicidam gulam, &c „„.

Quam grave gulæ peccatum.

Mala ex gula profecta.

Hinc *S. Basilius* in Sermone *De Abdicatione rerum*, *ait*: „„ Cave, ne te adversarius simili, atque primum parentem peccato circumveniat, & quamprimum de Paradiso deliciarum expellat. Nam qui callide escæ objectione ita malitiose illum spoliavit, nihil est, quod jam vereatur, ne te per hoc præsentissimum venenum inficiat „„.

Hinc *S. Gregorius magnus*, in *Pastorali*. P. 3. Admonitione 20. ait: „„ Hosti callido, qui primi hominis sensum in concupiscentia pomi aperuit, sed in peccati laqueo strinxit, divina voce dicitur: *Pectore, & ventre repes*, ac si ei aperte diceret; cogitatione, & ingluvie super humana corda dominaberis „„.

Sed & ante illum *S. Ambrosius*, lib. *De Paradiso*, cap. 15. „„ Qui sunt (*inquit*) qui in utero suo ambulant, nisi qui ventri, & gulæ vivunt, quorum Deus venter est, & gloria in pudendis eorum, qui terrena sapiunt, & cibo onerati, ad terrena curvantur „„?

Esau gulæ vitio primogeniti dignitatem, juraque vendidit, de quo Apostolus ad Hebr. 12. *Ne quis fornicator* (inquit) *aut profanus, ut Esau; qui propter unam escam vendidit primitiva sua; scitote enim, quoniam & postea cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus est; non enim invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam.* Vitio gulæ populus Israel iram Dei provocavit. Unde Psal. 77. dicitur: *Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos. Et occidit pingues eorum, & electos Israel impedivit.*

Sed & in verum Israel æterni judicis ultionem accendit. Unde Christus Luc. 21. ait: *Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ, & superveniat in vos repentina dies illa.* Gula spirituale ædificium virtutum a fundamentis subvertit, ut ostendit *S. Gregorius magnus*, lib. 30. *Moralium*, cap 13. „„ Cum (*inquit*) continenti viro contra innumera vitia multa virtutum certamina suppetent, cur sub exactoris clamore contemptu, de solo hic ventre dicitur, quod ejus impetum, impulsumque restringat, nisi quod nullus palmam spiritualis certaminis apprehendit, qui non in semetipso prius per afflictam ventris concupiscentiam carnis incentiva devicerit? Neque enim ad conflictum spiritalis agonis assurgitur, si non prius intra nosmetipsos hostis positus, gulæ videlicet appetitus edomatur; quia si non ea, quæ nobis sunt viciniora, prosternimus, nimirum ad ea, quæ longius sunt, impugnanda transimus. Incassum namque contra exteriores inimicos in campo bellum geritur, si intra ipsa urbis mœnia civis insidians habetur. Mens quoque ipsa certantis sub gravi con-

Gula spirituale virtutum ædificium a fundamentis subvertit.

fu-

fusionis dedecore a spiritalis certaminis congressione repellitur, quando infirma in carnis prælio, gulæ gladiis confossa superatur. Nam cum se parvis prosterni conspicit, confligere cum majoribus erubescit. Nonnulli vero ordinem certaminis ignorantes, edomare gulam negligunt, & jam ad spiritalia bella consurgunt. Qui aliquando multa etiam, quæ magnæ sunt fortitudinis, faciunt; sed dominante gulæ vitio per carnis illecebram omne, quod fortiter egerint, perdunt; & dum venter non restringitur, per carnis concupiscentiam simul cunctæ virtutes obruuntur. Unde & de Nabuchodonosor vincente scribitur: *Princeps cocorum destruxit muros Jerusalem.* Quid enim per muros Jerusalem significans Scriptura exprimit, nisi virtutes animæ, quæ ad pacis visionem tendit? Aut quis cocorum Princeps, nisi venter accipitur, cui diligentissima a coquentibus cura servitur? Muros igitur Jerusalem Princeps cocorum destruit, quia virtutes animæ, dum non restringitur, venter, perdit „ „.

Gula temporalia etiam damna gravissima infert.

Nec vero spiritalia solum, sed & temporalia damna gravissima gulæ vitium infert, paupertatem imprimis, cum homines gulæ dediti, & ebriosi conviviis, comessationibus, & compotationibus patrimonium suum exhauriunt, aut quidquid ex labore, & industria ipsis obvenit, obliguriunt, debita contrahunt, quibus solvendis non sunt, & familiam suam ad extremam adigunt egestatem. Hinc *Prov.* 21. dicitur: *Qui diligit epulas, in egestate erit; qui amat vinum, & pinguia, non ditabitur.* Et Eccl. 19. *Operarius ebriosus non locupletabitur.* Valetudinem corporis gula profligat, hominem interimit, imo vivum sepelit. Hinc *Eccl.* 37. præceptum illud saluberrimum tradit Spiritus S. *Noli avidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam; in multis enim escis erit infirmitas... Propter crapulam multi obierunt; qui autem abstinens est, adjiciet vitam.* Et Prov. 23. *Cui væ? cujus patri væ? cui rixæ, cui foveæ? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? Nonne his, qui commorantur*

in vino, & student calicibus epotandis? Ne intuearis vinum, quando flavescit, cum splenduerit in vitro color ejus; ingreditur blande, sed in novissimo mordebit ut coluber, & sicut regulus venena diffundet. Oculi tui videbunt extranea, & cor tuum loquetur perversa. Et eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clavo; & dices: Verberaverunt, sed non dolui: Traxerunt me, & ego non sensi: Quando evigilabo, & rursus vina reperiam? Mala ex ebrietate consecuta diserte describit *S. Basilius* Homilia in ebrietatem, in qua hæc habet inter alias: „ „ Ebrietas rationis interitus, roboris pernicies, senectus immatura, mors momentanea. Quid, quæso, sunt ebrii, quam gentium idola? Oculos habent, & non vident; aures habent, & non audiunt; manus paralysi affectas habent, pedes infirmos, atque emortuos, &c „ „.

S. Basilio concinit *S. Ambros. De Elia, & jejunio,* cap. 14. „ „ Rogas (*inquit*) ad jucunditatem, cogis ad mortem; invitas ad prandium, efferre vis ad sepulchrum; cibos promittis, tormenta irrogas; vina prætendis, venena suffundis. Omne enim, quidquid nocet, venenum est. Tollit sensus, viscera exurit, somnum infestat, caput vexat. Et jam major vis vini, quam veneni est. Denique venenum vino excluditur, non vinum veneno. Merito Deus per Moysen non solum veneno, sed etiam draconum

Deut. 32. veneno, vinum comparavit dicens: *Furor draconum vinum eorum, & ira aspidum insanabilis*: Et pulchre addidit, *insanabilis*; multi enim a reliquo serpentium veneno curantur, nemo ab ebrietate. Certe veneno caro vulneratur, mens sine noxa est; ebrietas ad corporis mortem, mentis etiam crimen adjungit „ „.

ARTICULUS II.

De Gulæ speciebus.

Quinque gulæ species.

Quinque gulæ species a *S. Thoma*, cæterisque Theologis assignantur, isto versiculo expressæ: *Præpropere, laute, nimis, ardenter, studiose.* Quæ quidem

dem conditiones non sunt meræ circumstantiæ, sed diversa (ut loquuntur) *motiva*; seu rationes variæ, quibus cibi, potusque concupiscentia inordinata movetur, & excitatur. In esu namque duo spectari possunt scilicet ipse cibus, qui comeditur, & ejus comestio. Potest ergo inordinatio concupiscentiæ attendi dupliciter. Uno quidem modo, quantum ad ipsum cibum, qui sumitur; & sic quantum ad substantiam, vel speciem sibi quærit aliquis cibos lautos, id est, pretiosos. Quantum ad qualitatem, quærit cibos nimis accurate præparatos, id est, *studiose*; quantum ad quantitatem, excedit *nimis* in edendo. Alio modo attenditur inordinatio concupiscentiæ, quantum ad ipsam sumptionem cibi, vel quia prævenit debitum tempus comedendi, quod est *præpropere*; vel quia non servat modum debitum in edendo, quod est *ardenter*. Ita *S. Thomas*, 22. quæst. 148. art. 4.

Id ex *S. Greg.* lib. 30. *Moralium*, cap. 13. hausit *S. Thomas*. Sic porro scribit S. Gregorius: „ „ Sciendum est, quia quinque nos modis gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigentiæ tempora prævenit; aliquando vero tempus non prævenit, sed cibos lautiores quærit; aliquando quælibet, quæ sumenda sunt, præparari accuratius expetit; aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruit, sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderatæ refectionis excedit. Nonnunquam vero & abjectius est, quod desiderat; & tamen ipso æstu immensi desiderii deterius peccat. Mortis quippe sententiam patris ore Jonathas meruit; quia in gustu mellis constitutum edendi tempus antecessit. Et ex Ægypto populus eductus, in eremo occubuit; quia despecta manna, cibos carnium petiit, quos lautiores putavit. Et prima filiorum Heli culpa suborta est, quod ex eorum voto Sacerdotis puer non antiquo more coctas vellet de sacrificio carnes accipere, sed crudas quærere, quas accuratius exhiberet. Et cum ad Jerusalem dicitur: *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ*, Ezech. 16. 49.

tua, *superbia*, *saturitas panis*, *& abundantia*; aperte ostenditur, quod idcirco salutem perdidit, quia cum superbiæ vitio mensuram moderatæ refectionis excessit. Et primogenitorum gloriam Esau amisit, quia magno æstu desiderii vilem cibum, scilicet lenticulam, concupivit; quam dum vendendis etiam primogenitis prætulit, quo in illam appetitu anhelaret, indicavit. Neque enim cibus, sed appetitus in vitio est. Unde & lautiores cibos plerumque sine culpa sumimus, & abjectiores non sine reatu conscientiæ degustamus. Hic quippe, quem diximus, Esau, primatum per lenticulam perdidit; & Elias in eremo per virtutem Spiritus carnes edendo servavit. Unde & antiquus hostis, quia non cibum, sed cibi concupiscentiam esse causam damnationis intelligit, & primum sibi hominem non carne, sed pomo subdidit, & secundum non carne, sed pane tentavit. Hinc est, quod plerumque Adam culpa committitur, etiam cum abjecta, & vilia sumuntur „„. Refertur & dist. 5. *De Consecratione*, can. *Quinque modis*.

ARTICULUS III.

De Gula filiabus.

5. Gulæ filiæ.

Gula capitale peccatum est, quod quinque filias parturit, scilicet *Ineptam lætitiam*, *scurrilitatem*, *immunditiam*, *multiloquium*, *& hebetudinem mentis*, ut docent *S. Gregorius*, lib. 31. *Moralium*, cap. 17. & *S. Thomas*, 2. 2. quæst. 148. art. 6.

Inepta lætitia.

I. *Inepta lætitia est, quæ capitur ex rebus, quæ nullam delectationem parere possunt, si recta ratio consulatur; vel si aliquam afferre possunt; in illam dissoluto penitus animo, hoc est, rationis gubernaculo per cibi, & potus immoderationem veluti sopito, aliquis effunditur*. Ad ineptam lætitiam pertinet jocandi genus illiberale, petulans, flagitiosum, obscœnum; cum scilicet aliquis causa ludi utitur turpibus verbis, vel factis, vel etiam his, quæ vergunt in nocumentum proximi, quæ lethalia per se peccata sunt, ut do-

cet.

cet *S. Thomas*, 2. 2. qu. 168. art. 3. Ad lætitiam ineptam, & incompositam pariter pertinet vanitas histrionum, larvatorum, thymelicorum, sive hominum alios ad voluptatem parum ingenuam vel cantu, vel manu, aut alia quavis gesticulatione, seu clam, seu palam provocantium. Ad ineptam denique lætitiam pertinent choreæ dissolutæ, tripudia, motus omnes lascivi, & indecori, qui intemperantis hilaritatis signa sunt, vel incitamenta.

Ex gula ineptam illam oriri lætitiam evidens est. Unde *Exodi* 32. dicitur; *Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.* Quamvis ludum illum cum idololatria fuisse conjunctum doceat Apostolus 1. ad *Corinth.* cap. 10. vers. 7. ludumque inhonestum, & impudicum *Tertullianus* interpretetur lib. *De Jejuniis*, cap. 6. *Intellige* (inquit) *sanctæ Scripturæ verecundiam: Lusum nisi impudicum non denotasset.* De prima illa gulæ sobole *S. Basilius*, Homilia in ebrietatem, & luxum, ita loquitur: „ „ Rationem, ac mentem vinum demergit; voluptates, & animi cæteros affectus malos velut apum examen excitat. Quis currus equorum indomitorum ita præceps fertur, aurigam suum excutiens? Quod navigium ita gubernatore destitutum, ita fluctibus exagitatum, & concussum? Ex talibus itaque malis viri, ac feminæ communes constituentes choros, maloque dæmoni miseras tradentes animas, sese invicem libidinum telis confodiunt, atque lacerant. Risus inter se histronicos, cantus probrosos, meretricios gestus ad libidinem invitantes exercent. Rides, dic mihi, & gaudes inepta, stolidaque lætitia; cum lacrymas fundere, ac dolere, ob ea, quæ admisisti, oportet? Cantus profanos exerces, oblitus psalmorum, & hymnorum, quos didicisti. Moves pedes, & insanus saltas, choreas ducis illicitas, cum genua ad Dei, & Domini nostri Jesu Christi cultum flectere oporteat. Quas ego fleam, puellasne conjugii expertes, an maritis junctas? Hæ quidem amissa virginitate reversæ sunt; illæ vero pudicitiam mariti mi-

nime reduxerunt. Nam si quæ forsan peccatum corpore vitavere, animo tamen admisere. Quæ quidem & de viris simul dicta mihi, monitaque sint. Vidit ille male, visa est illa male. *Qui mulierem ad concupiscendum viderit, jam est mœchatus eam in corde suo.* Si fortuiti occursus iis, qui obiter mulierculam inspexerunt, tantum pariunt periculi, quanto majus fuerit, cum de industria congrediuntur, cum dedita opera mulieres in ebrietate, & convivio, omni lascivo gestu, saltatione, cantu impudico ad libidinem effrænes juvenes invitantes spectantur „„?

Matth. 5.

Scurrilitas.

II. *Scurrilitas est immoderatio in jocis, & facetiis, aut in studio commovendi aliis risum*: Quæ veniale plerumque peccatum est, cum personarum quidem decorum in jocis non servatur, sed abest scandalum, & prava intentio; quandoque mortale, ratione materiæ, seu objecti, si jocus redundet in gravem Dei, Sanctorum, religionis, vel proximorum injuriam; aut obscœnus sit, & ad libidinem provocans. Unde Apostolus ad *Ephes.* 5. ait: *Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos; aut turpitudo, aut stultiloquium, aut Scurrilitas, quæ ad rem non pertinet; sed magis gratiarum actio.* Et 1. ad Cor. cap. 15. *Corrumpunt mores bonos colloquia mala.* Contra scurrilitatem generatim spectatam *S. Joan. Chrysostomus*, Homilia 17. in Epistolam ad Ephesios hunc in modum invehitur. „„ Quid prodest aliquid urbanum dicere? Solum moves risum. Dic mihi, sutor faciet ne aliquid ex iis, quæ ad artem suam non pertinent, aut possidebit aliquod hujusmodi instrumentum? Nequaquam, nam, quæ non sunt in usu, & quibus non habemus opus, ea nihil ad nos. Nullus sit sermo otiosus. Nam ab otioso sermone in absurdos, & importunos decidimus. Non est præsens tempus diffusæ lætitiæ, sed luctus, afflictionum, & ejulatus. Tu autem in dictis urbanis, & facetis tempus teris. Quis athleta stadium ingressus, missa solicitudine decertandi cum adversario, urbana verba loquitur, & faceta? Instat diabolus, circuit quærens, ut rapiat,

om-

omnia movet, & in caput tuum vertit omnia, & molitur, ut te e nido ejiciat, dentibus ſtridet, rugit, ignem ſpirat adverſus tuam ſalutem; & tu ſedes urbana, & faceta verba dicens, & ſtulta loquens, & quæ ad rem non pertinent, proferens? Recte ergo poteris eum ſuperare?... Ludis, deliciaris, facetaque, & urbana dicis, & riſum moves, remque nihil exiſtimas? A lepidis, & urbanis dictis quot perjuria, quot damna, quam multa verba turpia, & obſcœna? An non ſunt, inquis, ejuſmodi dicta urbana? Sed audi: Omnem urbanitatem, & dicacitatem expellit tempus belli, & pugnæ, vigiliæ, cuſtodiæ, armaturæ, & aciei inſtruendæ. Nullum locum hic habere poteſt tempus riſus; hoc enim eſt tempus mundi. Audi Chriſtum dicentem: *Mundus gaudebit; vos autem contriſtabimini.* Joan. 16. 20.
Chriſtus in crucem actus eſt propter tua mala: tu autem rides? Impactæ ſunt illi & alapæ, & colaphi, & tam multa paſſus eſt propter tuam calamitatem, & quæ te comprehenderat tempeſtatem; tu autem degis in deliciis? Et quomodo non eum magis irritas? Sed quoniam videtur quibuſdam res eſſe indifferens, ne ſic quidem ipſum oporteret deſpicere, ſcientem, quod ex eo multa naſcantur mala, creſcantque, & ſæpe deſinant in ſcortationem. Quod autem non ſit indifferens, inde eſt perſpicuum. Videamus ergo, unde naſcatur; vel potius videamus, cujuſmodi oportet eſſe, ſanctum, mitem, manſuetum, lugentem. Qui ergo dicit urbana, & faceta, non eſt ſanctus. Iis ſolis, qui ſunt in ſcena, hæc permittuntur. Ubi eſt turpitudo, illic eſt etiam urbanitas, & dicacitas. Audi Prophetam dicentem: *Servite Domino in timore, & exultate ei in tremore.* Pſalm. 2.
Nam urbanitas, ac dicacitas mollem efficit animam, pigramque attollit, & excitat, multaque probra parturit, & contumelias, & bella facit... Procul eſt a Chriſtiano comicis dictis inceſſere; & neceſſe eſt ei, qui urbanis, ac facetis dictis utitur, ſupervacaneas ſuſcipere inimicitias eorum, qui temere urbanis dicteriis irridentur, ſive adſint, ſive abſentes audierint. Si res eſt pulchra, & honeſta,

nesta, cur relinquitur mimis? Mimus evadis, & te non pudet. Magna mala habitant in anima, quæ verba usurpat urbana, & faceta, magna effusæ lætitiæ dissolutio, & ironia, ac simulatio, hiat compago, marcescit, ac putrescit ædificium, exterminatur timor, abest pietas, ac reverentia „ „.

Sacrilega scurrilitas est, Scripturæ sacræ, aut officiorum ecclesiasticorum verbis, & sententiis abuti *ad scurrilia, fabulosa, vana, &c.* Eos omnes, qui in hanc irreverentiam, & contemptum incidunt, tanquam temeratores, & violatores verbi Dei, juris, & arbitrii pœnis per Episcopos coerceri jubet Tridentina Synodus, sess. 4. Quod & a sequentibus Conciliis in provinciis congregatis statutum est, scilicet Mediolanensi I. anno 1565. P. 1. num. 2. Bituricensi anno 1584. tit. 4. cap. 3. Aquensi anno 1585. tit. *De vita, & honestate Clericorum*, P. 4. cap. 13. num. 3. & Tolosano anno 1590.

Immunditia.

III. *Immunditiæ* nomine intelligitur *Impuritas omnis verborum, & factorum*, obscœnitas omnis, qua vel per vomitum, vel pollutionem etiam in somno ex intemperantia consecutam, corpus, & anima helluonum, & potatorum contaminantur. Quod spectat illud Isai. 28. *Præ vino nescierunt, & præ ebrietate erraverunt; Sacerdos, & Propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt a vino... Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu, sordiumque ita ut non esset ultra locus.* Hinc Tertull. lib. de Jejuniis: *Appendices gulæ* (inquit) *lascivia, atque luxuria.* Et S. Hieron. *Venter escis repletus, facile despumat in libidines.*

Multiloquium.

IV. *Multiloquium*, sive garrulitas effrænis, quarta gulæ filia, veniale plerumque peccatum est; aliquando mortale, si nimirum in Dei, aut proximorum injuriam effundatur, quod hominibus nimio cibo, aut potu exhilaratis sæpe contingit. Arcana enim sibi commissa revelant, præsentes contumeliis insectantur, absentibus lubenter detrahunt, de rebus divinis temere, & impie loquuntur. Quo spectat illud Ps. 72. *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum;*

tran-

transierunt in affectum cordis. Cogitaverunt, & locuti sunt nequitiam; iniquitatem in excelso locuti sunt. Posuerunt in cælum os suum, & lingua eorum transivit in terra. Hinc multiloquium velut cum peccato semper conjunctum Spiritus sanctus prohibet Prov. 10. *In multiloquio non deerit peccatum; qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est.* Prov. 13. *Qui custodit os suum, custodit animam suam; qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.* Prov. 31. *Noli Regibus dare vinum; quia nullum secretum est, ubi regnat ebrietas; ne forte bibant, & obliviscantur judiciorum, & mutent causam filiorum pauperis.* Ecclesi. 20. *Qui multis utitur verbis, lædet animam suam.* Et cap. 23. *Indisciplinatæ loquelæ non assuescat os tuum; est enim in illa verbum peccati.*

V. *Hebetudo sensus*, sive mentis, quinta gulæ filia. Crapula nimirum, & ebrietas, ita mentis aciem obtundunt, ut ineptus reddatur homo ad veritatis contemplationem, & ad actiones omnes, quæ ingenii, rationis, & prudentiæ luce, ac moderamine magis indigent; Deique etiam obliviscatur. Hinc *Ecclesiastis* cap. 2. Salomon ait: *Cogitavi in corde meo abstrahere a vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam, devitaremque stultitiam.* Et Osee 4. *Fornicatio, & vinum, & ebrietas, auferunt cor.* Hinc *Tertull.* lib. *De Jejuniis*, cap. 4. „ „ Conscientiam communem (*inquit*) consulamus, ipsa natura enuntiabit, quales nos ante pabulum, & potum in virgine adhuc saliva exhibere consuevit rebus duntaxat sensus agendis, quo divina tractantur, si multo pollentioris mentis, si multo vivacioris cordis, quam cum totum illud domicilium interioris hominis, escis stipatum, vinis inundatum, decoquendis jam stercoribus æstuans, præmeditatorium efficitur latrinarum, in quo plane nihil tam in proximo supersit, quam ad lasciviam sapere... Cæterum quotusquisque meminerit religionis, occupatis memoriæ locis, impeditis sapientiæ membris? Nemo, ita ut decet, ita ut par est, ita ut utile est, re-

Hebetudo mentis.

recordabitur Dei in eo tempore, in quo ipsum sibi hominem excidere solemne est. Omnem disciplinam victus aut occidit, aut vulnerat. Mentior, si non Dominus ipse oblivionem sui exprobrans Israeli, Deut. 32. causam plenitudini deputat; Incrassatus est dilectus, & pinguefactus, & dilatatus est, & dereliquit Deum, qui fecit eum, & abscessit a Domino salutificatore suo „„.

Hebetudo porro sensus non solum poena peccati, sed peccatum est, quatenus est voluntaria, ut in iis, qui scientes, advertentes, & ad advertendum obligati, in sensus hebetudinem incurrunt. Quod quidem peccatum lethale est, cum aliquis ex affectu ad terrena fastidit, ac negligit considerationem spiritualium, eo tempore, quo sub periculo salutis obligatur; vel cum ex nimia cibi, & potus ingurgitatione redditur ineptus ad exequenda officia, seu civilia, seu religiosa, quæ implere tenetur, veluti si medicus, advocatus, judex, Concionator, Curatus, Confessarius, redduntur inepti ad munia sua, ut par est, obeunda.

ARTICULUS IV.

De Gulæ remediis.

Temperantia, & sobrietas.

I. Remedia contra gulam præcipua sunt, temperantia, jejunium, sobrietas. Temperantiæ regulam afflante Spiritu sancto tradit Siracides, *Ecclesiastici*, cap. 31. *Supra mensam magnam sedisti? Non aperias super illam faucem tuam prior. Non dicas sim: Multa sunt, quæ super illam sunt; memento, quoniam malus est oculus nequam... Ne extendas manum tuam prior, & invidia contaminatus erubescas. Ne comprimaris in convivio. Intellige, quæ sunt proximi tui ex teipso; utere quasi homo frugi his, quæ tibi apponuntur; ne, cum manducas multum, odio habearis. Cessa prior causa disciplinæ; & noli nimius esse, ne forte offendas. Et si in medio multorum sedisti, prior illis ne extendas manum tuam, nec prior poscas bibere.* De

so-

sobrietate præcepta subjungit: *Diligentes in vino noli provocare; multos enim exterminavit vinum. Ignis probat ferrum durum; sic vinum corda superborum arguet in ebrietate potatum. Æqua vita hominibus, vinum in sobrietate; si bibas illud moderate, eris sobrius. Quæ vita est, quæ minuitur vino? Quid defraudat vitam, mors? Vinum in jucunditatem creatum est, & non in ebrietatem, ab initio. Exultatio animæ, & cordis vinum moderate potatum. Sanitas est animæ, & corpori sobrius potus. Vinum multum potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit. Amaritudo animæ vinum multum potatum. Ebrietatis animositas, imprudentis offensio, minorans virtutem, & faciens vulnera.*

II. Ad coercendam gulam, divitis illius epulonis in inferis cruciatus, meditari peropportunum est. Ut enim ait *Tertullianus*, lib. De jejuniis: „ Apud inferos in divite convivia cruciantur, in paupere vero „ jejunia recreantur „. Considerandum, quod Apostolus 1. *ad Corinth.* 6. scribit: *Esca ventri, & venter escis; Deus autem & hunc, & has destruet.* Et ad Hebr. 13. *Optimum est gratia stabilire cor, non escis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis.* Et rursus 1. ad Cor. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Quod præceptum implemus, cum modeste, frugaliter, & temperanter manducamus, & bibimus, ut explicat *S. August.* Enarratione in Psal. 146. ubi modum docet, quo Deum in omni vita nostra laudemus. „ „ Si bene agis (*inquit*) quod & manducas, & bibis, & ad refectionem corporis sumis, reparationemque membrorum, gratias agens ei, qui tibi præbuit mortali, & fragili ista supplementorum solatia; & cibus tuus, & potus tuus laudat Deum; si vero modum naturæ debitum in moderatione voracitatis excedas, & vinolentia te ingurgites; quantaslibet laudes Dei lingua tua sonet, vita blasphemat „ „.

Divitis epulonis in inferis cruciatus.

III. Temperantiæ hujus exemplum posteris omnibus imitandum primi Christiani præbuerunt; quorum de conviviis *Tertullianus*, Apologetici cap. 39. scribit: „ „ Cœna nostra de nomine ratione sui ostendit.

Primorum Christianorum frugalitas, & temperantia.

dit. Id vocatur, quod dilectio penes Græcos. Quantiscunque sumptibus constet, lucrum est pietatis nomine facere sumptum. Siquidem inopes quosque refrigerio isto juvamus, non qua penes vos parasiti affectant ad gloriam famulandæ libertatis sub auctoramento ventris inter contumelias saginandi; sed qua penes Deus major est contemplatio mediocrium. Si honesta causa est convivii, reliquum ordinem disciplinæ æstimate, qui sit, de religionis officio. Nihil vilitatis, nihil immodestiæ admittit. Non prius discumbitur, quam oratio ad Deum prægustetur. Editur, quantum esurientes cupiunt; bibitur, quantum pudicis est utile. Ita saturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum sibi esse. Ita fabulantur, ut qui sciant Dominum audire. Post aquam manualem, & lumina, ut quisque de Scripturis sanctis, vel de proprio ingenio potest, provocatur in medium Deo canere. Hinc probatur, quomodo biberit. Æque oratio convivium dirimit. Inde disceditur non in catervas cæsionum, neque in classe discursationum, nec in eruptiones lasciviarum, sed ad eamdem curam modestiæ, & pudicitiæ; ut qui non tam cœnam cœnaverint, quam disciplinam „„.

Et *Minucius Felix* in octavio: „„ Convivia (*inquit*) non tantum pudica colimus, sed & sobria. Nec enim indulgemus epulis, aut convivium mero ducimus, sed gravitate hilaritatem temperamus, casto sermone, corpore castiore „„.

Christianæ temperantiæ regulæ.

IV. Christianæ temperantiæ regulas explicat *S. Augustinus*, lib. 11 *Quæstionum evangelicarum*, qu. 11. Ubi præmisit, Joannis abstinentiam a cibis, & potu luctum pœnitentiæ significasse; Christum vero utendo cum cæteris cibo, & potu, lætitiam regni figurasse, subdit: „„ Quod autem subjungit, *Et justificata est sapientia ab omnibus filiis suis*, ostendit, filios sapientiæ intelligere, nec in abstinendo, nec in manducando esse justitiam, sed in æquanimitate tolerandi inopiam, & temperantia per abundantiam non se corrumpendi, atque opportune sumendi, vel non

Luc. 7. 35.

su-

sumendi ea, quorum non usus, sed concupiscentia reprehendenda est. Non enim interest omnino, quid alimentorum sumas, ut succurras necessitati corporis, dummodo congruas in generibus alimentorum his, cum quibus tibi vivendum est. Neque quantum sumas, multum interest; cum videamus aliorum stomachum citius satiari, & eos tamen illi ipsi parvo, quo satiantur, ardenter, & intolerabiliter, & omnino turpiter inhiare; alios autem plusculo quidem satiari, sed tolerabilius inopiam perpeti, & vel ante ora positas epulas, si id in tempore, aut opus sit, aut necesse sit, cum tranquillitate adspicere, neque tangere. Magis ergo interest, non quid, vel quantum alimentorum pro congruentia hominum, atque personæ suæ, & pro suæ valetudinis necessitate quis capiat; sed quanta facilitate, atque serenitate animi careat, cum his vel oportet, vel etiam necesse est carere; ut illud in animo Christiani compleatur, quod Apostolus dicit: *Scio & minus habere, scio & abundare, ubique, & in omnibus institutus sum, & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati; omnia possum in eo, qui me confortat.* Et illud: *Neque si manducaverimus, abundavimus; neque si non manducaverimus, egebimus.* Et illud: *Non est enim regnum Dei esca, & potus, sed justitia, & pax, & gaudium.* Et quia solent homines multum gaudere de carnalibus epulis, addidit: *In Spiritu sancto.* Justificatur ergo sapientia ab omnibus filiis suis, qui intelligunt, utendis terrenis tempora opportuna esse debere; facilitatem vero utendi talibus, & amorem fruendi æternis, non variari oportere per tempora, sed perpetuo retineri „ „.

Philip. 4.

1. Cor. 8.

Rom. 14.

V. Denique *S. Joannes Climacus*, Scalæ suæ mysticæ Gradu 14. Temperantiæ comparandæ modum tradit, meditationem scilicet novissimorum hominis, & Passionum Christi. „ „ Si Christo (*inquit*) te per angustam, & asperam salutis viam ambulaturum esse pollicitus es, appetitum tuum temperantia compesce. Si enim corpus tuum mollius, & indulgen-

Temperantiæ comparandæ modus.

tius curaveris, pacta cum Christo inita rescidisti. Attende diligentius ad verba ex ipsius ore profecta: *Lata, & spatiosa via est*, genialium scilicet epularum, *quæ ad interitum* luxuriæ *deducit;* ex adverso: *Quam angusta, & arcta via est*, abstinentiæ, *quæ ducit ad vitam* castitatis, *& pauci sunt, qui intrant per eam*. Quemadmodum Lucifer de cœlo deturbatus dæmonum principatum, ita & intemperantia vitiorum, seu libidinum principatum obtinet. Ubi ad cibum capiendum accubueris, tibi in mente mortis, & judicii recordatio veniat; hoc pacto intemperantiam coercere poteris. Ubi poculum bibiturus acceperis, memineris acetum, & fel Jesu Christo oblatum; atque ita sobrietatis limitem non transilies; vel certe majori humilitatis, & modestiæ sensu concepto, in altiora suspiria prorumpes. Cave, ne tibimetipsi fucum facias; nusquam a Pharaonis servitute vindicabere, nec unquam cœleste Pascha celebrabis, quin lactucas agrestes, & acerbiores cum azymis toto vitæ curriculo comederis. Lactucæ autem illæ gustatu acerbæ sunt violentia, & mortificationis labor inter jejunia tolerari solitus. Azyma autem sunt sincera humilitas mentis, quæ omnem tumorem, & fastum abs se procul ablegaverit „„.

Matth. 7. 14.

ARTICULUS V.

REGULÆ MORUM

Circa Gulam, & ebrietatem.

REGULA PRIMA.

Gula, quatenus avertit a fine ultimo, lethale peccatum est; cum scilicet homo præcepta Dei, & Ecclesiæ propter delectationes gulæ violare paratus est.

De crapula & ebrietate.

HAnc morum Regulam tradit *S. Thomas*, 2. 2. qu. 148. art. 2. in corpore articuli, & in responsf. ad secundum. „„ Vitium gulæ (*inquit*) habet, quod sit peccatum mortale, in quantum avertit

tit a fine ultimo, & secundum hoc per quamdam reductionem opponitur præcepto de sanctificatione Sabbati, in quo præcipitur quies in fine ultimo. Non enim omnia peccata mortalia directe contrariantur præceptis Decalogi, sed solum illa, quæ injustitiam continent; quia præcepta Decalogi specialiter pertinent ad justitiam & partes ejus „ „. Quinto etiam præcepto opponitur, quia homines gulæ, & ebrietati dediti, valetudinem suam plerumque lædunt, vitæ suæ tempus contrahunt, se ipsos quodammodo interimunt; tum quia ebrietas sæpe suscitat rixas, contentiones, & pugnas; e quibus deinde vulnera, & cædes consequuntur. Hinc *S. Hieronymus*, lib. 2. *Contra Jovinianum*, cap. 8. „ „ Cum (*inquit*) variis nidoribus fumant patinæ; ad esum sui expleta esurie quasi captivos trahunt. Unde & morbi ex saturitate nimia concitantur; multique impatientiam gulæ vomitu remediantur, & quod turpiter ingesserunt, turpius egerunt. Hippocrates in Aphorismis docet, crassa, & obesa corpora, quæ crescendi mensuram compleverint, nisi cito ablatione sanguinis imminuantur, in paralysim, & pessima morborum genera erumpere. & idcirco esse necessariam demptionem, ut rursum habeant, in quæ possint crescere; non enim manere in uno statu naturam corporum, sed aut crescere semper, aut decrescere, nec posse vivere animal, nisi crescendi capax sit. Unde & Galenus vir doctissimus, Hippocratis interpres, athletas, quorum vita, & ars sagina est, dicit in exhortatione medicinæ, nec vivere posse diu, nec sanos esse; animasque eorum ita nimio sanguine, & adipibus, quasi luto, involutas, nihil tenue, nihil cœleste, sed semper de carnibus, & ructu, & ventris ingluvie cogitare. Diogenes tyrannos, & subversiones urbium, bellaque, vel hostilia, vel civilia, non pro simplici victu olerum, pomorumque, sed pro carnibus, & epularum deliciis asserit excitari „ „.

Et *S. Ambrosius*, lib. *De Elia*, *& Jejunio*, cap. 12.

 „ „ De

„ „ De ebrietate (*inquit*) ad arma consurgitur, calicibus tela succedunt. Pro vino sanguis effunditur, & ipsum sanguinem vina fuderunt. Quam fortes sibi homines videntur in vino, quam sapientes, quam diserti, quam etiam pulchri, ac decori, cum stare non possint? Mens necesse est titubet, lingua balbutiat, pallor exsanguis ora suffundat, foetor ebrietatis horrori sit. Barbari in ferrum ruunt, vulgus in rixas. Si quis eorum pugno fuerit percussus, videas ore saucium vini lacrymas fundere, miserabiles epilogos decantare „ „.

Pugnant denique crapula, & ebrietas cum sexto praecepto; unde Apostolus ad Ephes. 5. ait: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Hinc illud Comici a *S. Hieronymo* citatum: *Sine Cerere, & libero friget venus.*

REGULA II.

Ebrietas lethale peccatum est, cum quis vim potus cognoscens, & ultra modum bibens, inebriatur.

[...]etas a [...]hetis, a [...]sto, ab [...]stolis [...]nata.

Prophetica, Evangelica, & Apostolica auctoritate haec Regula nititur. Ait enim *Isaias* cap. 5. *Vae, qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum usque ad vesperam, ut vino aestuetis.* Sed & ante Isaiam *Salomon* eodem Spiritu afflatus *Vae* temulentis, & ebriis dixerat. Prov. 23. *Cui vae? cujus patri vae? cui rixae? cui foveae, cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? Nonne his, qui commorantur in vino, & studen calicibus epotandis?* Christus vero. Luc. 21. *Attendite vobis* (inquit) *ne forte graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitae; & superveniat in vos repentina dies illa; tanquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terrae. Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quae futura sunt, & stare ante Filium hominis.* Apostolus denique comessationem, & ebrietatem inter graviora peccata, & opera tenebrarum, sive opera carnis, a regno Dei exclu-

cludentia, numerat. Ad Rom. 13. *Abjiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Sicut in die honeste ambulemus; non in comessationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitiis, non in contentione, & æmulatione; sed induimini Dominum Jesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desideriis.* Et 1, ad Corinth. 5. *Nunc autem scripsi vobis non commisceri; si is, qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum sumere.* Et cap. 6. *Nolite errare, neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt.* Et ad Gal. 5. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, invidiæ, homicidia, Ebrietates, Comessationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi; quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Et 1, ad Thessal. 5. *Vos autem, fratres, non estis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur comprehendat; omnes enim vos filii lucis estis, & filii diei; non sumus noctis, neque tenebrarum. Igitur non dormiamus, sicut & cæteri, sed vigilemus, & sobrii simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt, & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Nos autem, qui diei sumus, sobrii simus.*

Hanc Regulam Patres confirmant, inter alios *S. Petrus Chrysologus*, Serm. 26. „„ Merito (*inquit*) inter cætera, quæ in dispensatore malo arguit hodiernus sermo, vini condemnat insaniam, dicendo: *Quod si dicat servus ille, moram facit Dominus meus venire; & cœperit percutere pueros, & ancillas, & edere, & inebriari.* Proprie dixit, edere, & bibere, & inebriari, & percutere. Ebrietas cædis mater, parens litium, furoris genitrix, petulantiæ deformiter est magistra; hanc, qui habet, se non habet; hanc, qui habet, homo non est; hanc qui habet, non peccatum facit, sed est ipse peccatum. Ebrietas est dæmon blandus, venenum dul-

Ebrietatis mala.

Luc. 12.

dulce, rabies voluntaria, invitatus hostis illecebra honestatis, & pudoris injuria; hanc nullus noverit Christianus, ne auditu quidem Sacerdos attingat; ne qui est forma virtutum, vitiorum inde fiat, & inveniatur exemplum „ „.

Eamdem Regulam confirmat *S. Thomas*, 2. 2. qu. 150. art 2. „ „ Culpa (*inquit*) ebrietatis consistit in immoderato usu, & concupiscentia vini. Hoc autem contingit tripliciter. Uno modo sic, quod nesciat potum esse immoderatum, & inebriare potentem. Et sic ebrietas potest esse sine peccato. *Præcipue si ex negligentia homini non contingat. Sic Noe inebriatus fuisse creditur.* Alio modo sic, quod aliquis percipiat potum esse immoderatum, non tamen æstimet potum esse inebriare potentem; & sic ebrietas potest esse cum peccato veniali. Tertio modo potest contingere, quod aliquis bene advertat potum esse immoderatum, & inebriantem; & tamen magis vult ebrietatem incurrere, quam a potu abstinere Et sic ebrietas est peccatum mortale; quia homo volens, & sciens privat se usu rationis, quo secundum virtutem operatur, & peccata declinat; & sic peccat mortaliter periculo peccandi se committens „ „.

S. *Ambrosii* auctoritate assertionem suam roborat, lib. 1. *De Abraham*, cap. 6. „ „ Sane (*inquit*) discimus vitandam ebrietatem, per quam crimina cavere non possumus. Nam, quæ sobrii cavemus, per ebrietatem ignorantes committimus. Parum est, quod ea inflammat libidinem, accendit cupiditates corporis; ipsam quoque mentem subruit, & animum capit, sensum extorquet... Multi se fortes putant, num fortiores quam Loth? Num continentiores quam Noe? Non utique vilia Patriarcharum Scriptura exposuit, quos victos vino legimus; sed ut tu disceres, quia caveres. Ille nudus jacuit, iste filiarum errori patuit. Et Noe justus deceptus est, quia vini vis aduc ignorabatur, sed in illo instructus es, ne tu ignorares. Loth filiabus se credidit, & per senectutem madidam vino solutus, commisit incestum ignorans; tu sic

sic bibe, ne capiaris. Instruant te Patriarchæ non solum docentes, sed etiam errantes. Ideo iteratum est exemplum ebrietatis, ut confirmetur magisterium cautionis „ „.

REGULA III.

Ebrietas frequens, & assidua gravius peccatum est ea, in quam semel quis incurrit; quamvis & ista lethale sit peccatum.

Hæc morum Regula sacrorum Canonum auctoritate nititur, qui gravioribus pœnis ebrietatem frequentem, & assiduam plectunt, scilicet depositione in Clericis majoribus; excommunicatione vero in Clericis minoribus, & in Laicis. Ita Canones inter eos, qui Apostolici inscribuntur, quadragesimus secundus, & quadragesimus tertius: „ „ Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, aleæ, & ebrietati deserviens, vel cesset, vel deponatur. Hypodiaconus, vel lector, vel cantor similia faciens, vel cesset, vel communione privetur. Similiter etiam Laicus „ „. Refertur Canone *Episcopus*, dist. 35. Ita Concilii Moguntini *Carolo magno* imperante celebrati Canon 46. „ „ Magnum malum ebrietatis, unde omnia vitia pullulant, modis omnibus cavere præcipimus Et qui hoc cavere noluerit, excommunicandum eum esse decrevimus, usque ad emendationem congruam „ „. Insertus est hic Canon lib. 5. Capitularium, cap. 162. Aliter tamen cum ebriosis agendum visum est *S. August.* propter eorum multitudinem in Africa, & ab excommunicatione abstinendum. Ita quippe scribit ad *Aurelium* Carthaginensem Episcopum Epist. 22. alias 64. „ „ Scias, non desperare nos, imo sperare vehementer, quod Dominus, & Deus noster per auctoritatem personæ, quam geris, multas carnales fœditates, & ægritudines, quas africana Ecclesia in multis patitur, in paucis gemit, consiliorum gravitate, & tua possit sanare. Cum enim Apostolus tria breviter genera vitiorum dete-

ſtanda, & vitanda uno in loco poſuerit, de quibus innumerabilium vitiorum exſurgit ſeges, unum horum, quod ſecundo loco poſuit, acerrime in Eccleſia vindicatur; duo autem reliqua, id eſt, primum, & ultimum, tolerabilia videntur hominibus, atque ita paullatim fieri poteſt, ut nec vitia jam putentur. Ait enim vas electionis: *Non in comeſſationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitiis, non in contentione, & dolo, ſed induite vos Dominum Jeſum Chriſtum, & carnis curam, ne feceritis in concupiſcentiis.* Horum ergo trium, cubilia, impudicitiæ tam magnum crimen putantur, ut nemo dignus non modo eccleſiaſtico miniſterio, ſed ipſa etiam Sacramentorum communione videatur, qui ſe iſto peccato maculavit. Et recte omnino. Sed quare ſolum? Comeſſationes enim, & ebrietates ita conceſſæ, & licitæ putantur, ut in honorem etiam beatiſſimorum Martyrum, non ſolum per dies ſolemnes (quod ipſum quis non lugendum videat, qui hæc non carnis oculis inſpicit?) ſed etiam quotidie celebrentur. Quæ fœditas ſi tantum flagitioſa, & non etiam ſacrilega eſſet, quibuſcunque tolerantiæ viribus ſuſtentandam putaremus. Quamquam ubi eſt illud, quod cum multa vitia enumeraſſet idem Apoſtolus, inter quæ poſuit ebrioſos, ita concluſit, ut diceret, cum talibus nec panem edere? Sed feramus hæc in luxu, & labe domeſtica, & eorum conviviorum, quæ privatis parietibus continentur, accipiamuſque cum eis Corpus Chriſti, cum quibus panem edere prohibemur; ſaltem de ſanctorum Corporum ſepulcris, ſaltem de locis Sacramentorum, de domibus orationum tantum dedecus arceatur. Quis enim audet vetare privatim, quod cum frequentatur in ſanctis locis, honor Martyrum nominatur „ „? *Et infra.* „ „ Non ergo aſpere, quantum exiſtimo, non duriter, non modo imperioſo iſta tolluntur; magis docendo, quam jubendo, magis monendo, quam minando. Sic enim agendum eſt cum multitudine; ſeveritas autem exercenda eſt in peccata paucorum.

Rom. 13.

1. Cor. 5.

corum.

corum. Et si quid minamur, cum dolore fiat, de Scripturis comminando vindictam futuram, ne nos ipsi in nostra potestate, sed Deus in nostro sermone timeatur „ „.

Et Serm. 17. alias 28. ex Homiliis quinquaginta; „ „ Omne peccatum (*inquit*) consuetudine vilescit, & fit homini quasi nullum sit; obduruit, jam dolorem perdidit. Quod valde putre est, nec dolet; quod non dolet, nön pro sano habendum, sed pro mortuo computandum est. Attendite, quid dicat Scriptura, & ibi videte, quemadmodum vivere debeatis. Quis non contemnat ebriositatis peccatum? Abundat tale peccatum, & contemnitur. Jam cor ebriosum perdidit sensum, non habet dolorem, quia nec salutem. Quando aliquid pungitur, & dolet, aut sanum est, aut est in illo spes aliqua sanitatis; quando autem tangitur, pungitur, vellicatur, nec dolet; pro mortuo habendum est, ac de corpore præcidendum. Sed aliquando nos parcimus, & non novimus nisi loqui; excommunicare, de Ecclesia projicere pigri sumus. Aliquando enim timemus, ne ipso flagello pejor fiat, qui cæditur. Et quamvis, qui tales sunt, jam in anima mortui sint; tamen quia medicus noster omnipotens est, non est desperandum de his; sed totis viribus supplicandum, ut aures cordis, quas clausas habere probantur, Dominus aperire dignetur „ „.

Quod autem *S. Cæsarius*, Homil. 8. alias *S. Augustino* adscripta, & inter sermones illius *De Sanctis*, 41, ebrietatem esse mortale peccatum dicat, *Si assidua sit*, non probat hominem, qui semel, aut iterum inebriatur, peccati lethalis reum non esse; sed cum excusari possit aliquando a reatu peccati mortalis, qui semel inebriatur, quia vim potus, viriumque suarum capacitatem ignorat; nunquam excusari potest ille, cujus frequens ebrietas est. „ „ Assiduitas (*inquit S. Thomas* 2. 2. qu. 150. art. 2. *in responsione ad primum*) facit ebrietatem esse peccatum mortale, non propter solam iterationem actus, sed quia non potest esse, quod ho-

homo assidue inebrietur, quin sciens, & volens ebrietatem incurrat, dum multoties experitur fortitudinem vini, & suam habilitatem ad ebrietatem „ „. Sane *S. Cæsarius*, Sermonibus 90. & 91. contra ebrietatem, qui nunc editi sunt in Augustinianorum Appendice 294. & 295. ebrietatem absolute asserit, peccatum esse æterna pœna plectendum.

REGULA IV.

Ebriosi non sunt absolvendi, nisi cum mala ebrietatis consuetudine viriliter pugnent.

Alias enim de sinceritate pœnitentiæ illorum non constat. Illam pugnandi cum prava consuetudine obligationem hac in materia *S. August.* inculcat Sermone 151. alias De tempore 45. „ „ Baptizatus est (*inquit*) & ebriosus; audivit, & cum timore audivit, inter cætera mala, quibus hominibus male viventibus intercluditur regnum Dei, commemoratam esse & ebrietatem; quia ubi dictum est: *Neque fornicatores, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures*, ibi additum est, *Neque ebriosi, &c. Regnum Dei possidebunt.* Audivit, & timuit; baptizatus est, dimissa sunt illi omnia, quibus inebriatus est; restat adversaria consuetudo. Ergo habet, cum qua pugnet renatus. Præterita ejus vitia omnia dimissa sunt ei; observet, vigilet, pugnet, ne aliquando inebrietur. Surgit ergo illa concupiscentia potandi, titillat animum, ingerit faucibus siccitatem, insidiatur sensibus; vult etiam ipsum, si potest fieri, penetrare murum, adire inclusum, trahere captivum. Pugnat, repugnat. Oh si & ipsa non esset! Si consuetudine mala accessit, bona consuetudine morietur; tu tantum noli ei satisfacere, noli eam cedendo satiare, sed resistendo necare. Tamen quamdiu est, hostis est; si ei non consentias, & nunquam inebrieris, minor, & minor erit quotidie. Nam sunt vires illius subjectio tua. Si enim ei cesseris, & inebriatus fueris, das ei vires... Sed laboras, quia tibi validum adversarium mala consue-

1. Cor. 6.

suetudine ipse fecisti. Non laborasti, ut nutrires eum; labora, ut vincas eum. Et si minus idoneus es, ut vincas eum, roga Deum. Tamen si te non vicerit, quamvis ipsa tua mala consuetudo luctata sit tecum, si te non vicerit, fecisti, quod ait Apostolus Paulus: *Concupiscentias carnis ne perfeceritis.* Facta est concupiscentia titillando; sed non est perfecta potando „. Galat. 5.

Hanc Regulam confirmant Regum nostrorum Capitularia, lib. 5. cap. 162. cujus hæc sunt verba: „ „ Magnum malum ebrietatis, unde omnia vitia pullulant, modis omnibus cavere præcipimus. Qui autem hoc vitare noluerit, excommunicandum eum esse decrevimus usque ad emendationem congruam „ „. Hanc gallicanæ, & germanicæ Ecclesiæ fuisse disciplinam constat ex Concilio Moguntino anni 813. Can. 46. *Isaac* Lingonensi Episcopo, tit. 11. cap. 6. *Burchardo Wormaciensi*, lib. 14. cap. 2. *Ivone Carnotensi*, P. 13. cap. 70.

REGULA V.

Clericorum ebrietas gravius peccatum est, quam Laicorum.

Majori enim sobrietate præfulgere debent: *Qui mente devota debent spiritualibus officiis insistere*, ut docet *S. Thomas*, 2. 2. qu. 139. art. 4. Unde *Isaias* Sacerdotum ebrietatem, ut crimen horrendum arguit, & luget, cap. 28. *Hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate erraverunt; Sacerdos, & Propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt a vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt judicium.* Et Apostolus 1. ad *Timoth.* 3. scribit: *Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, &c. Non vinolentum, non percussorem... Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos.* Et ad Titum 1. *Oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non vinolentum.* Sacerdotes, & præcipue, qui animarum curam gerunt, ad sacra munia obeunda, Clerici quantum ab ebrietate alieni esse debeant.

norum gradibus exutos, ad quadrupedum sortem, quæ natura prona, atque ventri obedientia finxit, majoribus suppliciis affectos, statuit abjiciendos „ „.

Clericorum sobrietas.

Considerent. Clerici, quod levitici Ordinis viris præceptum est a Domino (*Lev.* cap. 10.) *Vinum, & omne, quod inebriare potest, non bibetis, tu, & filii tui, quando intrabitis in tabernaculum testimonii, ne moriamini; quia præceptum sempiternum est in generationes vestras. Et ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum, & profanum, inter pollutum, & mundum.* Et Ezech. 44. *Vinum non bibet omnis Sacerdos, quando ingredietur atrium interius.* Attendant ad Nazaræos, qui cum Domino sanctificarentur, a vino, & omni potu inebriante abstinere jubebantur. Num. 6. *Si voluerint se consecrare Domino, a vino, & omni, quod inebriare potest, abstinebunt.* Attendant ad Rechabitas, qui laudem non vulgarem meruerunt, quod præcepti paterni tenaces, vini usum sibi ademerint. Jeremiæ 35. *Et posui coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino, & calices, & dixi ad eos: Bibite vinum. Qui responderunt: Non bibemus vinum; quia Jonadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis dicens: Non bibetis vinum vos, & filii vestri, usque in sempiternum... Obedivimus ergo voci Jonadab filii Rechab, patris nostri, in omnibus, quæ præcepit nobis, ita ut non biberemus vinum cunctis diebus nostris nos, & mulieres nostræ, filii, & filiæ nostræ.* Si tantum apud ipsos potuit jussio paterna, ut vinum omnino non biberent, qua reverentia, & religione Christiani omnes, & præsertim Clerici Dei, & Ecclesiæ præceptum auscultare debent, & observare, prohibentium, non ut vinum omnino non bibant, sed ne bibant ultra modum, ne comessationibus, & ebrietati indulgeant. Attendant ad illud *S. Cæsarii* Arelatensis Episcopi Serm. 91. alias inter Augustinianos *De Tempore* 232. nunc in Appendice 295. „ „ Quod pejus est, multi sunt etiam majoris ordinis Clerici, qui cum aliis sobrietatis bonum deberent jugiter prædicare, non solum hoc non faciunt,

ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes, ac nutrix est. Quem ebrium fuisse constiterit, ut ordo patitur, aut triginta dierum spatio Communione statuimus submovendum, aut corporali subdendum supplicio „ „. Quod iisdem verbis a Concilio Venetico, Can. 13. decretum est, & lib 7. Capitularium insertum c. 218. & 270. quo postremo loco sic refertur: „ „ Ante omnia Clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes, ac nutrix est. Nec quis potest liberum corporis sui, ac mentis habere judicium, qui, captus vino, a sensu probatur alienus, & proclivius ad judicium mens labefacta ducatur, aut plerumque potest peccatum, aut crimen, dum nescit, incurrere. Ignorantia vero talis non potest effugere pœnam, quam ex voluntaria amentia manasse constiterit. Itaque quemcunque ebrium fuisse constiterit, ut ordo patitur, aut quadraginta dierum spatio a Communiône statuimus submovendum, aut corporali subdendum supplicio „ „. Refertur etiam a *Gratiano* Can. *Ante omnia*, dist. 35.

Concilium Turonense 1. Can. 2. „ „ Fomitem omnium vitiorum oportet abscindi Apostolo præcipiente: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Et quam Eph. 5. 18.
gravi ebrietas supplicio expietur, idem apostolica manifestat doctrina, inter cætera dicens: Neque fornicatores, neque idolis servientes, neque ebriosos 1. Cor. 6.
regnum Dei possessuros. Si quis vero in omni officio clericali Deo militans ab ebrietate se non abstinuerit, secundum status sui ordinem competens in eum vindicta tribuatur „ „.

Concilium Treverense anno 1548. Can. 1. „ „ Ebrietas (*inquit*) insignium flagitiorum incitatrix, ac scaturigo, quæ in comessationibus, & conventiculis dominatur, ecclesiasticum gradum summa cum turpitudine passim infamavit. .. Qui turpiter illi vitio indulgent immorigeri, ab officiis, & beneficiis Synodus primum suspendit; deinde si etiam impudenter detestandæ consuetudini, & dictu pariter, ac visu fœdissimæ, ulterius inhæserint, omnibus hono-

no-

Vinum, & adolefcentia duplex incendium eft voluptatis. Quid oleum flammæ adjicimus „„?

De mulieribus vero *S. Ambrosius*, lib. *De Elia, & jejunio*, cap. 18. „„ Sed quid de viris loquamur (*inquit*) quando etiam feminæ, quas oportet folicitiorem caftitatis fobrietatis adhibere cuftodiam, ufque ad ebrietatem bibunt? Deinde furgentes, quas etiam inter fecreta domus, vel audiri ab alienis non convenit, vel videri, prodire audent in publicum, non velato capite, vultu procaci. Apoftolus mulieres tacere etiam in Ecclefia jubet; domi viros fuos præcipit interrogare. Illæ in plateis inverecundos etiam viris fub confpectu adolefcentulorum intemperantium choros ducunt, jactantes comam, trahentes tunicas, fciffæ amictus, nudæ lacertos, plaudentes manibus, faltantes pedibus, perfonantes vocibus, irritantes in fe juvenum libidines motu hiftrionico, petulanti oculo, dedecorofo ludibrio. Spectat corona adolefcentum, & fit miferabile theatrum. Inter faltantium ruinas, & fpectantium lapfus, cœlum impuro contaminatur afpectu, terra turpi faltatione polluitur, quæ obfcœnis faltibus verberatur. Quomodo patienter loquar, pie præteream, convenienter defleam? Vinum nobis tantarum animarum damna intulit. Etenim fi vinum, & mulieres difcedere a Deo faciunt, quod vel ebrietas, vel libido prævaricationis illecebræ fint, fi fingula; ac feparata hæc faciunt, quid facient omnia? Unde non immerito ait Sapiens
Eccl. 26. ante nos quidem: *Mulier ebriosa, ira magna* „„.

Pergit S. Thomas: „„ Alio vero modo fobrietas magis requiritur in aliquibus, utpote magis neceffaria ad propriam operationem ipforum. Vinum autem immoderate fumptum præcipue impedit ufum rationis. Et ideo fenibus, in quibus ratio debet vigere ad aliorum eruditionem, & Epifcopis, feu quibuslibet Ecclefiæ miniftris, qui mente devota debent fpiritualibus officiis infiftere, & Regibus, qui per fapientiam debent populum fubditum gubernare, fpecialiter fobrietas indicitur „„. Unde Apoftolus ad

Ti-

Titum ſcribit, ut ſenes ad ſobrietatem hortetur: *Senes, ut ſobrii ſint.* Et *Salomon* de Regibus ait, Prov. 31. *Noli Regibus dare vinum; quia nullum ſecretum eſt, ubi regnat ebrietas; & ne forte bibant, & obliviſcantur judiciorum, & mutent cauſam filiorum pauperis.*

REGULA VII.

Lethalis peccati rei ſunt, quicunque modum in cibo, vel potu ſcientes, & volentes plurimum excedunt, etiamſi rationis uſu non excidant; multo magis ſi uſque ad vomitum cibo, & potu ſe ingurgitent.

Hæc morum Regula Scripturæ ſacræ, Patrumque teſtimoniis, & Eccleſiæ auctoritate nititur. *Proverb.* cap. 23. Spiritus ſanctus non ſolum ebrioſo, ſed comeſſationibus, & compotationibus vacantes, ultione divina conſumendos docet: *Noli* (inquit) *eſſe in conviviis potatorum, nec in comeſſationibus eorum, qui carnes ad veſcendum conferunt; quia vacantes potibus, & dantes ſymbola conſumentur.* Atque ad illius peccati gravitatem ſignificandam, ſubdit: *Cui væ? Cujus patri væ? Cui rixæ? Cui foveæ? Cui ſine cauſa vulnera? cui ſuffuſio oculorum? Nonne his, qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis.* Et Iſai. 5. *Væ, qui potentes eſtis ad bibendum vinum.* Et Luc. 6. *Væ vobis, quia ſaturati eſtis* (inquit Chriſtus) *quia eſurietis.* Quoties autem *Væ* in Scriptura ſacra intentatur, grave crimen ſubeſſe recte colligitur. Ut enim obſervat *S. Hieronymus* in cap. 5. Amos; *Væ pœnarum ultimum eſt.* Et, ut ait *Beda* in locum proverbiorum mox citatum: *Væ æternum interitum nominat*, de quo Dominus: *Væ* (inquit) *homini, per quem ſcandalum venit.* Student porro calicibus epotandis, & potentes ſunt ad bibendum, & ſaturari amant, quicunque modum in cibo, & potu ſcientes, & volentes plurimum excedunt. Hinc SS. Patres illos damnant, ceu gravis peccati reos, qui certa bibendi lege contendunt, quis ſit ad bibendum valentior. Qua de re *S. Baſilius*, Homil. 14. in ebrietatem. „ Deinde (*inquit*)

Ebrietatis enormitas.

Gravis peccati rei, qui certa bibendi lege contendunt.

quit) potationes procedentes eo veniunt, ut de magenda hac insania certent, & de ebrietate per ambitionem contendant. Cujus auctorem legis, praesidemque certaminis diabolum habent, victoriae vero praemium, peccatum. Nam qui plus hauserit meri, is prae caeteris laudatur, is victoriam refert. Atque ita vere gloria in ignominia illorum est. Inter se namque contendunt, & ut in judicio aliquo decertant „ „. Et *S. Ambrosius*, lib. *De Jejunio & Elia*, cap. 13. „ „ Primo minoribus poculis velut ferentariis pugna praeluditur. Verum haec non sobrietatis species; sed bibendi est disciplina. Etenim, ut Tragaediarum actores primo sensim vocem excitant, donec udae vocis aperiant iter, ut postea magnis possint clamoribus personare: ita illi quoque in principio praelusoriis se exercent poculis, ut irritent sitim; ne forte restinguant eam, & satiati postea bibere non possint. Ergo ubi res calere coeperit, poscunt majoribus poculis; fervor inardescit merius, cibo sitis exaestuat, & ubi imminui visa, potu meraciore reparatur. Certant pocula cum ferculis, & inter morsus saepe remittuntur. Deinde procedente potu longius, contentiusque, diversa, & magna certamina quis bibendo praecellat: nota gravis, si quis se excuset, si quis temperandum forte vinum putet. Et haec donec ad mensas perveniatur secundas. At ubi consummatae fuerint epulae, putes jam esse surgendum; tunc de integro potum instaurant suum; & cum consummaverint, tunc inchoare se dicunt, tunc deferuntur phialae, tunc maximi crateres quasi instrumenta bellorum. Ac ne immoderatum hoc arbitreris, mensura proponitur, certatur sub judice, sub lege decernitur. Agonothetes illis furor est, stipendium debilitas, victoriae praemium culpa „ „.

S. Hieronymus, in cap. 1. Epistolae S. Pauli ad Titum: „ „ Videas (*inquit*) alios pocula in tela vertentes, scyphum in faciem jacere convivae; alios scissis vestibus in vulnera aliena proruere; alios clama-

mare, alios dormitare. Qui plus biberit, fortior computatur; accuſationis occaſio eſt adjuratum per Regem frequentius non bibiſſe. Vomunt, ut bibant, bibunt, ut vomant. Digeſtio ventris, & guttur, uno occupantur officio. Hoc nunc dixiſſe ſufficiat, quod ſecundum Apoſtolum: In vino luxuria eſt. Et ubicunque ſaturitas, atque ebrietas fuerint, ibi libido dominatur. Specta ventrem, & genitalia; pro qualitate vitiorum, ordo membrorum. Nunquam ego ebrium caſtum putabo; qui etſi vino conſopitus dormierit, tamen potuit peccare per vinum „ „.

Ebrietas libidinis incentrix.

S. Cæſarius, Serm. 90. inter Auguſtinianos *De Tempore* alias 131. nunc in Appendice 294. „ „ Frequenter etiam (*inquit*) uſque ad vomitum ingurgitare ſe non erubeſcunt, & ad menſuram ſine menſura bibere. Majora enim pocula providentur, certa bibendi lege contenditur; qui potuerit vincere, laudem meretur ex crimine. *Et infra*: Conſiderent ebrioſi, ſi non pejores animalibus judicandi ſunt. Cum enim animalia amplius, quam eis opus eſt, bibere nolint, illi & duplum, & triplum, quam eis oportet, potum accipiunt. Et unde tribus, ac quatuor diebus refectionem rationabilem potuerant habere, uno die cum grandi peccato ſuo contendunt perdere potius, quam expendere; atque utinam vel potum tantummodo perderent, & non etiam ipſi perirent „ „.

Ebrioſi brutis animantibus pejores.

Et Serm. 91. alias inter Auguſtinianos *De Tempore* 232 nunc in Appendice 295. „ „ Illud vero quale eſt, quod jam tranſacto convivio, & expleta ſiti, cum amplius bibere nec poſſint, nec debeant; tunc quaſi novelli, quaſi qui & ipſa hora ſupervenerint, diverſis nominibus incipiunt bibere, non ſolum vivorum hominum, ſed etiam Angelorum & reliquorum antiquorum Sanctorum, æſtimantes, quod maximum illis honorem impendant, ſi ſe in illorum nominibus nimia ebrietate ſepeliant; ignorantes, quod nullus tam gravem injuriam ſanctis Angelis, vel ſanctis hominibus agnoſcitur irrogare, quam illi,

qui in eorum nominibus bibendo per ebrietatem suas animas probantur occidere „ „.

Paganorum mores imitantur, qui sitis irritamenta sumunt, ut largius bibant.

Ibidem acerrime in eos invehitur *S. Cæsarius*, qui sitis irritamenta sumunt, ut largius bibere valeant, idque Paganos redolere asserit. „ „ Sunt enim aliqui, qui sola ex causa aliqua salsa cibaria sibi ordinant fieri, ut per ipsam salsitudinem nimia se possint ebrietate obruere. Hæc enim si Pagani, qui Deum ignorant, faciant, nec mirandum est, nec nimis dolendum; quia & in Deo spem non habent, & antiquam parentum suorum consuetudinem servant. Christiani vero (quos Deus de tenebris reduxit ad lucem, de morte vocavit ad vitam, quibus omnes Scripturæ clamant sobrietatem diligere, ebrietatem fugere) quare turpissimas illorum ebrietates imitantur, de quorum perfidia liberari per Dei gratiam meruerunt „ „?

Regulam nostram confirmat *S. Thomas*, 2. 2. qu. 150. art. 2. ad tertium. „ „ Cibus, & potus (*inquit*) est moderandus, secundum quod competit corporis valetudini, & ideo sicut quandoque contigit, ut cibus, vel potus, qui est moderatus sano, sit superfluus infirmo, ita etiam potest e converso contingere, ut ille, qui est superfluus sano, sit moderatus infirmo. Et hoc modo, cum aliquis multum comedit, vel bibit secundum consilium medicinæ ad vomitum provocandum, non est reputandus superfluus cibus, vel potus. Nec tamen ad vomitum provocandum requiritur, quod sit potus inebrians; quia etiam potus aquæ tepidæ vomitum causat; & ideo propter hanc causam non excusaretur aliquis ab ebrietate „ „.

Propositio Casuistarũ epicureorũ damnata.

Merito itaque ab Academiis celeberrimis confixa est Epicurea illa Casuistarum quorumdam recentiorum Propositio: „ „ Nonnisi veniale est, etiam absque utilitate cibo, & potu usque ad vomitum se ingurgitare; nisi ex hujusmodi vomitibus gravia valetudini incomoda oriantur „ „.

RE-

REGULA VIII.

Lethalis peccati rei sunt, qui in compotationibus, & conviviis bibunt, & alios bibere cogunt ad æquales potus, sive in ebrietatem incidant, sive illius duntaxat periculo se, vel alios exponant: Clerici vero hujus peccati rei, nisi a superiore commoniti satisfecerint, suspensione ab officio, & beneficio plectendi sunt.

Convivium in aciem bellicam ab ebriosis versa.

Hæc morum Regula, quæ superioris major duntaxat explicatio est, testimoniis SS. Patrum, & sacrorum Canonum auctoritate pariter nititur. Ita *S. Basilius* Homil. 14. in ebrietatem: „„ Tu homo (*inquit*) convivium in aciem bellicam convertisti. Ejicis juvenes manu ductos tanquam in prælio vulneratos, ætatis florem vino absumis, vocas ad cœnam ut amicum, postea ejicis ut cadaver, vita illius per vinum extincta. Cum autem putantur jam esse bene poti, tunc bibere incipiunt; potantque pecudum more, ut ex fonte perenni æquas scaturigines accumbentibus administrante. Procedente namque potatione prodit in medium adolescens nondum ebrius, phialam vini refrigerati humeris ferens. Is submoto illorum pincerna in medio adstans per obliquas fistulas æquam convivis distribuit ebrietatem. Novum genus hoc mensuræ, ubi nullus est mensuræ modus, ut per poculorum æqualitatem inter eos nulla sit invidia, nec alius alium bibendo excedat; aut superet: arripit quisque ante se positum canalem, ut ex quadam cisterna more boum sine respiratione uno haustu tantum bibere contendat; quantum vas illud per argenteam fistulam ex supernis suppeditat. Respice parumper ad miserum ventrem, disce suscipientis vasis magnitudinem, quod unius heminæ sit capax... Quamobrem jure clamat Propheta: Væ surgentibus mane, & siceram persequentibus, & in vino perdurantibus usque ad vesperam & diem in ebrietate consumentibus, ac nullum tempus ad considerandam Dei sapientiam, & opera manuum Isai. 5.

ejus dignoscenda interponentibus. Vinum enim illos comburet. Quod sane dicit; quoniam vini calor corpori infusus, igniculus fit ignitorum inimici jaculorum „„.

S. Ambrosius, lib. *De Elia*, *&* *jejunio*, cap. 17. „„ Quid autem ostentationes potantium loquar? Quid memorem Sacramenta, quæ violare nefas arbitrantur? Bibamus, inquiunt, pro salute Imperatorum; ut qui non biberit, fiat reus indevotionis. Videtur enim non amare Imperatorem, qui pro ejus salute non biberit. O piæ devotionis obsequium! Bibamus pro salute exercituum, pro Comitum virtute, pro filiorum sanitate, & hæc vota ad Deum pervenire judicant, sicut illi, qui calices ad sepulchra Martyrum deferunt, atque illic ad vesperam bibunt, & aliter se exaudiri posse non credunt. O stultitiam hominum, qui ebrietatem sacrificium putant! qui æstimant illis ebrietatem placere, qui jejunio passionem sustinere didicerunt! ... Quid retexam auditum mihi non poculi sed profluvii genus, quo in ora hominum tanquam per fistulas, aut canales vina funduntur? hos homines, an utres verius æstimarim? Et tamen ipsi utres, nisi moderata transfusio sit, sæpe rumpuntur. Per cornu etiam fluentia in fauces hominum vina decurrunt; & si quis respiraverit, commissum flagitium, soluta acies, loco motus habetur. Aqua decurrens a Libano cautes rupeas solvit, quomodo mollibus putant nequaquam nocere visceribus vinolentorum impetus fluentorum „„.

S. Cæsarius Arelatensis Episcopus, Serm. 90. alias inter Augustinianos *De tempore* 231. nunc in Appendice 294. „„ Qui alterum cogit, ut se, plusquam opus est bibendo, inebriet; minus malum ei erat, si carnem ejus vulneraret gladio, quam animam ejus per ebrietatem occideret. *Et infra*: Sed illi miserabiliter se excusare conantur, dicentes: Ingratum habeo amicum meum, si quoties illum ad convivium vocavero, potum ei, quantum voluerit, ipse non dedero. Et non sit tibi amicus, qui te Deo vult fa-

cere

cere inimicum, qui & tuus, & suus est inimicus; si te, & alium inebriaveris, hominem amicum habebis, & Deum inimicum; & ideo sapienter considera, an justum sit, ut te a Deo separes, dum te ebrioso conjungis. Ad extremum tu eum noli adjurare, noli cogere, sed in potestate illius dimitte, ut quantum ipsi placuerit, bibat; ut si se inebriare voluerit, vel solus pereat, & non ambo pereatis „ „.

Et Serm. 91. alias inter Augustinianos *De Tempore* 232, in Appendice 295. „ „ Qui amico suo nimium propinando in anima efficitur inimicus, & corpus ejus debilitare, & animam probatur occidere. Melius erat, ut ex illo, quod una die plus eum accipere coegit, quam expedit, per duos, aut tres dies ipsum amicum ad suum convivium revocaret; & unde eum una die nimium bibendo debilitat, ipsum in aliis diebus sufficienti potu reficeret; ut nec illo potum perderet, nec amicum deciperet; aut certe, quod est melius, quidquid nimio potu perditura erat gula, pauperibus daretur in eleemosynam; ut & caro rationabiliter bibendo reficeretur, & per misericordiam pauperum animo redemptio præpararetur „ „.

Eadem Regula, quatenus Clericos spectat, confirmatur ex Canone *Nullus*, apud *Gratianum* dist. 44. & dist. 5. *De Consecratione*, qui ex Concilio Nannetensi laudatur, ut etiam a *Burchardo* lib. 2. cap. 161. & *Ivone Carnotensi*, P. 3. cap. 252. citatus est, cum tamen in nullo Concilio Nannetensi habeatur, sed in Capitulis *Hincmari* Remensis Archiepiscopi Presbyteris suæ Dioeceseos datis anno 852. „ „ Nullus Presbyterorum, quando ad anniversarium diem trigesimum, septimum, aut tertium alicujus defuncti, aut quacunque ratione ad Collectam Presbyteri convenerit, se inebriare ullatenus præsumat, nec precatus amore Sanctorum, vel ipsius animæ bibere, aut alios ad bibendum cogere, vel se aliena precatione ingurgitare, nec plausus, nec risus inconditos, & fa-

fabulas inanes ibi referre, aut cantare præsumat; aut turpia joca, vel urso, vel tornatricibus ante se fieri patiatur; nec larvas dæmonum ante se fieri consentiat; quia hoc diabolicum est, & a sacris Canonibus prohibitum „ „.

Et Can. *Quando*, eadem dist. 44. certæ Regulæ præscribuntur Presbyteris ad Collationes de rebus divinis extra parochiam suam convenientibus, ut comessationes, & compotationes vitent, ipsisque tres duntaxat cyathos exhaurire permittitur in prandio, quod frugale, & modestum esse jubet. „ „ Quando (*inquit*) Presbyteri per Kalendas simul conveniunt, post peractum divinum Mysterium ad necessariam collationem, non quasi ad plenam refectionem, sed quasi ad prandium, ibi ad tabulas resideant; ne per talia inhonesta convivia se invicem gravent, quia indecens est, & onerosum; sæpe etiam tarde ad Ecclesiam redeuntes, majus damnum de reprehensione consequuntur, quod a gravedine mutua contrahunt, quam lucrum ibi faciant. Nam de hujusmodi conventu Paulus Corinthios reprehendit, qui inconvenienter Cœnam dominicam manducare conveniebant; sic & qui ad Cœnam dominicam, id est, ad collationem verbi sub occasione, conveniunt, & ex veritate ventris causa conjunguntur, reprehensibiles coram Deo, & hominibus habentur. Et ideo peractis omnibus, qui voluerint, panem cum charitate in domo fratris sui simul cum fratribus frangant, & singulos bibere accipiant; & maxime ultra tertiam vicem poculum non contingant, & sic ad Ecclesias redeant „ „.

Est 15. inter capitula. Hincmari.

Denique *Innocentius III.* cap. *A Crapula*, Ext. *De Vita*, *& honestate Clericorum*, qui Lateranensis Concilii IV. Can. 15. est, hanc Regulam diserte tradit: „ „ A crapula (*inquit*) & ebrietate omnes Clerici diligenter abstineant; unde vinum sibi temperent, & se vino. Nec ad bibendum quispiam incitetur; cum ebrietas, & mentis inducat exilium, & libidinis provocet incentivum. Unde illum abusum penitus

nitus decernimus abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus æquales suo modo sese obligant potatores; & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autem super his se culpabilem exhibuerit, nisi a superiore commonitus satisfecerit, ab officio, vel beneficio suspendatur „ „.

REGULA IX.

Qui alterum non cogit quidem, sed amice invitat ad bibendum, existimans, quod non sit inebriandus, nec ultra metas necessitatis bibiturus, excusatur a peccato lethali.

Hanc Regulam tradit *S. Thomas*, 2. 2. q. 150, art. 1. ad tertium. „ „ Sicut (*inquit*) ille, qui inebriatur, excusatur a peccato, si ignoret fortitudinem vini; ita etiam ille, qui invitat aliquem ad bibendum, excusatur a peccato, si ignoret talem esse conditionem bibentis, ut ex hoc potu inebrietur. Sed si ignorantia desit, neuter a peccato excusatur „„.

REGULA X.

Ebrietas non excusat a peccatis ex ea consecutis, nisi sit omnino involuntaria: imo, si voluntaria sit, peccati gravitatem auget.

Doctrina est *S. Thomæ*, 2. 2. qu. 150. art. 4. „ „ In ebrietate (*inquit*) duo attenduntur, scilicet defectus consequens, & actus præcedens. Ex parte autem defectus consequentis, in quo ligatur usus rationis, ebrietas habet excusare a peccato, in quantum causat involuntarium per ignorantiam. Sed ex parte actus præcedentis, videtur esse distinguendum; quia si ex actu illo præcedente subsecuta est ebrietas sine peccato, tunc peccatum sequens totaliter excusatur a culpa, sicut forte accidit de Loth. Si autem actus præcedens fuit culpabilis, sic non totaliter aliquis excusatur a peccato sequenti, quod scilicet redditur voluntarium ex voluntate præcedentis

actus, in quantum scilicet aliquis dans operam rei illicitæ incidit in sequens peccatum. Diminuitur tamen peccatum sequens; sicut & diminuitur ratio voluntarii. Unde *S. Augustinus* dicit Contra *Faustum*, *lib.* 22. cap. 45. *Loth* culpandus est, non quantum ille incestus, sed quantum ebrietas meruit „„.

REGULA XI.

Lethalis peccati non solum inobedientiæ, sed etiam gulæ reus est, qui jejunium ab Ecclesia præceptum violat, sive carnes, aliosque cibos vetitos comedendo, sive corpus duplici refectione recreando, sive refectionis horam legitimam notabiliter anticipando, absque justa causa.

Quisquis enim aliquid horum trium, quæ ad ecclesiastici jejunii substantiam pertinent, scilicet abstinentiam a carnibus, aliisve cibis vetitis, refectionis unitatem, horam sumendis alimentis, Ecclesiæ præcepto, vel consuetudine, diebus jejunii constitutam non servat, non solum gulam moderari nescit, ac recusat; sed & remedium spernit ad eam coercendam a Deo institutum, ab Ecclesia determinatum, ac præceptum auctoritate Christi, doctrina Spiritus sancti. Id autem est vitium gulæ, *Inordinata* scilicet *ciborum concupiscentia*, quæ *spiritualiter hominem coinquinat*, ut loquitur *S. Thomas*, 2. 2. qu. 148. art. 1. ad primum. Cumque hujusmodi abstinentiæ, aut jejunii ecclesiastici transgressor, Dei, & Ecclesiæ præceptum *Quorum Deus venter est*, adeoque lethale peccatum gulæ committit, secundum Regulam illam *S. Thomæ*, art. 2. ejusdem quæstionis: „„ Si ergo (*inquit*) inordinatio concupiscentiæ accipitur in gula secundum aversionem a fine ultimo, sic gula erit peccatum mortale. Quod quidem contingit, quando delectationi gulæ inhæret homo tanquam fini, propter quem Deum contemnit, paratus scilicet contra præcepta Dei agere, ut delectationes hujusmodi assequatur „„.

De

De jejunio porro, & regulis ejus observantiam spectantibus, lib. 4. hujus operis agemus.

REGULA XII.

Lethalis gulæ reus est, qui cibis illis utitur, quorum manducatione grave scandalum proximo præbetur, sive cibi alias liciti sint, sive prohibiti.

Sic Apostolus 1. *ad Corinth.* 8. graviter illos peccare docet, qui carnes idolis immolatas edendo, fratres offendebant, eisque peccandi occasionem præbebant. Curæ enim nobis esse debet: *Ne pereat infirmus frater, propter quem Christus mortuus est. Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis* (inquit Apostolus.) *Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo in æternum, ne fratrem meum scandalizem.* Et ad Rom. 14. *Si propter cibum frater tuus contristatur, jam non secundum charitatem ambulas. Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est... Noli propter escam destruere opus Dei. Omnia quidem sunt munda, sed malum est homini, qui per offendiculum manducat. Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.*

REGULA XIII.

Comedere, & bibere usque ad satietatem, ob solam voluptatem, peccatum est.

Hanc Regulam tradit *S. August.* lib. 10. *Confessionum*, cap. 31. Dum his verbis allocutus: „ „ Reficimus quotidianas ruinas corporis edendo, & bibendo, priusquam escas, & ventrem destruas, cum occideris indigentiam meam satietate mirifica, & corruptibile hoc indueris incorruptione sempiterna. Nunc autem suavis est mihi necessitas, & adversus istam suavitatem pugno, ne capiar, & quotidianum bellum gero in jejuniis sæpius in servitutem redigens corpus meum; & dolores mei voluptate pelluntur. Nam

fames, & sitis quidam dolores sunt; urunt, & sicut febris necant, nisi alimentorum medicina succurrat. Quæ quoniam præsto est, ex consolatione munerum tuorum, in quibus nostræ infirmitati terra, & aqua, & cœlum serviunt, calamitas deliciæ vocantur. Hoc me docuisti, ut quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. Sed dum ad quietem satietatis ex indigentiæ molestia transeo, in ipso transitu mihi insidiatur laqueus concupiscentiæ... Ipse enim transitus voluptas est, & non est alius, qua transeatur, quo transire cogit necessitas; & cum salus sit causa edendi, & bibendi, adjungit se tanquam pedissequa periculosa jucunditas, & plerumque præire conatur, ut ejus causa fiat, quod salutis causa me facere vel dico, vel volo, nec idem modus utriusque est. Nam quod saluti satis est, delectationi parum est. Et sæpe incertum fit, utrum adhuc necessaria corporis cura subsidium putet, an voluptaria cupiditatis fallacia ministerium suppetat. Ad hoc incertum hilarescit infelix anima, & in eo præparat excusationis patrocinium, gaudens non apparere, quid satis sit moderationi valetudinis, ut obtentu salutis obumrbet negotium voluptatis. His tentationibus quotidie conor resistere, & invoco dexteram tuam ad salutem meam, & ad te refero æstus meos, quia consilium mihi de hac re nondum stat. Audio vo-
Luc. 21. cem jubentis Dei mei: *Ne graventur corda vestra in crapula, & ebrietate.* Ebrietas longe est a me; misereberis, ne appropinquet mihi; crapula autem nonnunquam surrepit servo tuo; misereberis, ut longe fiat a me. Nemo enim potest esse continens, nisi tu des... In his ergo tentationibus positus, certo quotidie adversus concupiscentiam manducandi, & bibendi... Itaque fræni gutturis temperata relaxatione, & constrictione tenendi sunt. Et quis est, Domine, qui non rapiatur aliquantulum extra metas necessitatis? Quisquis est, magnus est, magnificet nomen tuum. Ego autem non sum, quia peccator homo sum ...

Lam-

Eamdem christianæ temperantiæ Regulam tradit, & confirmat *S. August.* lib. 4. *Adversus Julianum*, cap. 14. „ „ Cum natura (*inquit*) quodammodo poscit supplementa, quæ desunt, non vocatur libido, sed fames, aut sitis; cum vero suppleta necessitate, amor edendi animum solicitat, jam libido est, jam malum est, cui cedendum non est, sed resistendum. Hæc duo, id est, famem, & edendi amorem etiam Poeta discrevit, qui post maris jactationem, sociis Æneæ naufragis satis esse judicans tantum sumere alimentorum, quantum refectionis indigentia postularet, ait: *Postquam exempta fames epulis, mensaque remota.* Cum vero Æneas ipse ab Evandro Rege susceptus est hospes, decentius arbitratus ampliores exhiberi epulas regias, quam necessitas posceret, non satis fuit, ut diceret: *Postquam exempta fames;* sed addidit, *& amor compressus edendi.* Quanto magis nos discernere, ac nosse debemus, quid necessitas refectionis, quid libido edacitatis exposcat, quorum negotium est contra concupiscentem carnem spiritu concupiscere, & condelectari lege Dei, secundum interiorem hominem, ejusque delectationis serenitatem, nullis libidinosis delectationibus nubilare? Nam iste amor edendi, non edendo, sed continendo est comprimendus „ „. Virgilius.

Ibidem: „ „ Jam vero (*inquit*) cum ad usum ventum fuerit necessariæ voluptatis, per quam reficimus corpus, quis verbis explicet, quemadmodum nos modum necessitatis sentire non sinat, & ipsum limitem procurandæ salutis, si qua adsunt delectabilia, rapiendo abscondat, & transeat, putantibus nobis satis non esse, quod satis est, dum libenter ejus provocationibus ducimur, existimantes nos adhuc agere negotium valetudinis, cum agamus potius cruditatis? Quid enim mali fecerimus, crapula pœnitendo testatur, quod metuentes, plerumque minus, quam eximendæ fami sufficiat, vescimur. Ita nescit cupiditas, ubi finiatur necessitas „ „.

Et lib. *De Moribus Ecclesiæ catholicæ*, cap. 21.

eamdem christianæ temperantiæ Regulam verbis generalibus adstruit: „ „ Habet igitur vir temperans in hujuscemodi rebus mortalibus, & fluentibus, vitæ regulam utroque Testamento firmatam; ut eorum nihil diligat, nihil per se appetendum putet, sed ad vitæ hujus, atque officiorum necessitatem, quantum sat est, usurpet, utentis modestia, non amantis affectus „ „. Intemperantiæ igitur reus est, quisquis usque ad satietatem, ob solam voluptatem, comedit, & bibit.

S. Augustino concinit *S. Gregorius magnus*, lib. 30. *Moralium*, cap. 13 & 14. „ „ Ea (*inquit*) quærenda sunt, quæ naturæ necessitas quærit, & non quæ edendi libido suggerit. Sed magnus discretionis labor est, huic exactori, & aliquid impendere, & aliquid denegare; & non dando gulam restringere, & dando naturam nutrire. Quæ fortasse discretio
Job. 39. subinfertur, cum dicitur: *Clamorem exactoris non audit.* Sermo namque hujus exactoris, est necessaria postulatio naturæ. Clamor vero ejus, est mensura necessitatis transiens appetitus gulæ. Hic itaque onager exactoris hujus sermonem audit, clamorem non audit; quia discretus vir, ac continens, & usque ad temperandam necessitatem ventrem reficit, & a voluptate restringit. Sciendum vero est, quia sic voluptas sub necessitate se palliat, ut vix eam perfectus quisque discernat. Nam dum solvi debitum necessitas petit, voluptas explere desiderium suppetit; & tanto gula securius in præceps rapit, quanto sub honesto nomine necessitatis explendæ se contegit. Sæpe autem ipsa edendi via furtive adjuncta voluptas subsequitur; nonnunquam vero imprudenter libera etiam præire conatur. Facile autem est deprehendere, cum voluptas ejus necessitatem prævenit; sed valde est difficile discernere, cum in ipso esu necessario se occulta subjungit. Nam quia præeuntem naturæ appetitum sequitur, quasi a tergo veniens tardius videtur. Eo enim tempore, quo necessitati debitum solvitur, quia per esum voluptas ne-

necessitati miscetur, quid necessitas petat, & quid voluptas suppetat, ignoratur. Sæpe vero & discernimus; & quia utramque sibi conjunctam novimus; in hoc quod extra metas rapimur, libere reficiendo fallimur; & dum sibi mens ex necessitate blanditur, ex voluptate decipitur. Scriptum quippe est: *Carnis curam ne feceritis in desideriis.* Quæ igitur fieri in desideriis prohibetur, in necessitate conceditur „ „. Rom. 13.

„ Sed sæpe dum incaute necessitati condescendi-
„ mus, desideriis deservimus „.

Eamdem Regulam suffragio suo confirmat *S. Thomas*, 2. 2. qu. 141. art. 6. „ „ Omnia (*inquit*) delectabilia, quæ in usum hominis veniunt, ordinantur ad aliquam hujus vitiæ necessitatem sicut ad finem; & ideo temperantia accipit necessitatem hujus vitæ, sicut regulam delectabilum, quibus utitur, ut scilicet tantum eis utatur, quantum necessitas hujus vitæ requirit „ „.

Et qu. 148. art. 1. ad secundum: „ „ Vitium gulæ (*inquit*) non consistit in substantia cibi, sed in concupiscentia non regulata ratione. Et ideo si aliquis excedat in quantitate cibi, non propter concupiscentiam cibi, sed æstimans id sibi necessarium esse, non pertinet hoc ad gulam, sed ad aliquam imperitiam. Sed hoc solum pertinet ad gulam, quod aliquis propter concupiscentiam cibi delectabilis scienter excedat mensuram in edendo „ „.

Merito itaque ab *Innocentio XI.* Pontifice maximo damnata est hæc propositio inter alias octava: „ „ Comedere, & bibere usque ad satietatem, ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui „ „. Propositio casuistarum Epicureorum ab Ecclesia damnata.

A Clero etiam gallicano in Comitiis generalibus anni 1700. confixa est his verbis: „ Hæc propositio temeraria est, scandalosa, perniciosa, erronea, & ad Epicuri scholam ableganda „ „.

RE-

REGULA XIV.

Intemperantiæ, & gulæ rei ſunt, qui delicatioribus cibis corpus nutriunt ob voluptatem; quamvis non peccent, qui ob delicatiorem corporis conſtitutionem, ob ſtomachi debilitatem, & faſtidia, ob infirmitatem, cibis delicatis utuntur, vilioribus, craſſioribus, & male paratis obſoniis rejectis.

Hanc morum regulam, quoad primam partem Salomon Spiritu ſancto afflatus tradit Prov. 29. *Qui delicate a pueritia nutrit ſervum ſuum, poſtea ſentiet eum contumacem.* Servum animæ corpus eſſe nemo neſcit; delicate igitur non eſt nutriendum, ne ſit contumax. Et S. Paulus ad Rom. 13. *Induimini* (inquit) *Dominum Jeſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſideriis.*

Eamdem Regulam confirmat *S. Gregorius Nyſſenus*, Oratio 5. „„ Panem pete (*inquit*) propter vitæ neceſſarium uſum; hujus te corpori natura debitorem fecit. Cætera, quæ præter hæc, ſolertia hominum deliciis, ac luxui deditorum excogitata, & inventa ſunt; ea de zizaniorum juxta bonum ſemen diſſeminatorum ſemine exiſtunt. Semen Patrisfamilias frumentum eſt, ex frumento panis conficitur; at luxus, atque deliciæ zizanium eſt, quod ab inimico juxta frumentum ſatum eſt. Sed homines omiſſo miniſterio naturæ neceſſario, revera ſuffocantur rerum inanium ſtudiis, & manent infrugiferi, dum in his anima perpetuo exercetur, & occupatur. *Et infra*: Ne des aditum ſerpenti ad interiora irrepenti, & a primo initio omne ſuum venenum inferentis; mane, atque conſiſte in uſu neceſſario, terminus eſto tibi vitæ ſolicitudinis per res obvias, & parabiles neceſſarii uſus, atque defectus expletio „ „„.

Idem confirmat *S. Auguſt.* lib. 4. Contra Julianum cap. 14. quatuor in quolibet ſenſu diſtinguenda eſſe docens; ſcilicet „ „ Sentiendi vivacitatem, utilitatem, neceſſitatem, & ſentiendi libidinem. Vivacitas ſentiendi eſt, qua magis alius, alius minus in ipſis

cor-

corporalibus rebus pro earum modo, atque natura, quod verum est, percipit, atque id a falso magis minusve discernit. Utilitas sentiendi est, per quam corpori, vitæque, quam gerimus, ad aliquid approbandum, vel improbandum, sumendum, vel rejiciendum, appetendum, vitandumve consulimus. Necessitas sentiendi est, quando sensibus nostris etiam, quæ nolumus, ingeruntur. Libido autem sentiendi est, quæ nos ad sentiendum sive consentientes mente, sive repugnantes, appetitu carnalis voluptatis impellit. Hæc est contraria dilectioni sapientiæ, hæc virtutibus inimica „ „.

Alteram partem Regulæ *S. August.* approbat lib. 10. *Confessionum*, cap. 31. „ „ Non ego (*inquit*) immunditia obsonii timeo, sed immunditiam cupiditatis. Scio Noe omne carnis genus, quod cibo esset usui, manducare permissum, Eliam cibo carnis refectum; Joannem mirabili abstinentia præditum, animalibus, hoc est locustis, in escam cedentibus non fuisse pollutum. Et scio Esau lenticulæ concupiscentia deceptum; & David propter aquæ desiderium a seipso reprehensum; & Regem nostrum non de carne, sed de pane esse tentatum. Ideoque & populus in eremo, non quia carnes desideravit, sed quia escæ desiderio adversus Dominum murmuravit, meruit improbari „ „.

Idem confirmat *S. Gregorius*, lib. 30. *Moralium*, cap. 13. „ „ Neque enim cibus (*inquit*) sed appetitus in vitio est. Unde & lautiores cibos plerumque sine culpa sumimus, & abjectiores non sine reatu conscientiæ degustamus „ „.

Idem confirmatur exemplo *S. Thomæ Cantuariensis* Archiepiscopi, & Martyris, de quo *Heribertus de Boseham* in ejus vita scribit, ejus temperantiam commendans: „ „ Inter tot, & tantas delicias, quæ ei apponebantur, in nullo penitus Sardanapalum, sed solum Episcopum sapiebat; nullius, ut notari posset, avidus, nec super ullam omnino escam se effundens. Tria sobrietas exigit; quid, quando, &

quantum ſumamus, nec quid prohibitum, nec quid citra horam, nec quid ultra menſuram. Unde & Adam, qui primus comedit vetitum, confeſtim proſcribitur. Jonatas, qui citra horam, maledicitur. Iſrael vero, qui ultra menſuram, mox punitur. Verum Thomas in virtute ſobrietatis cunctis præſtans, de hora, & menſura quotidie propoſita, quibus uti conſueverit, audiamus; ne in hoc, quod facile nimis juſtis, & indiſcrete religioſis videri poſſet, videatur in aliquo, vel in modico, tantam, quam de eo prædicamus, ſobrietatis decoloraſſe virtutem. Multa quidem offerebantur, apponebantur multa, & varia, ſed inter plurima ad eſum proprium pauca retinebat. Et ea, quibus ipſe utebatur, & delicatoria quidem, & pretioſiora erant, quæ etſi non ſint prohibita, a ſobrietatis tamen perfectione, & a perfecte ſobrio, his præſertim, quos diximus nimis juſtos, videri poſſent aliena. Unde cum unus juſtorum talium ſuper hoc inter diſcumbendum ſemel, quaſi ſubridendo notaret Pontificem, aliquantiſper zelo motus Pontifex ſic ei reſpondit: Certe, frater, niſi fallor, cum aviditate majori, tu tuam ſumis fabam, quam ego appoſitam mihi phaſidem. Et erat tunc avis hæc ante Præſulem in paropſide. Et frater ille aliquando inter nos converſatus, deliciosa non quærens, utpote, qui ad hæc conſuetudinem non habuerat edulio groſſiorum. Et bonum quidem, & prudens hoc & pro fratris conſuetudine, & pro veritate Pontificis reſponſum. Nec enim refert, ut tradunt animarum medici Patres orthodoxi, quid, quantumve, quis ſumat, ſi ſolum neceſſitati, & valetudini ſuæ, non voluptati indulgeat. Pontifex igitur, qui groſſiora non poterat, utpote minime enutritus in his, deliciosa quidem, ſed parce admodum ſumebat, & ſobrie, ita quod, ſicut ex ejus ſecreta Confeſſione, quidam religioſi ipſius familiares noverunt ſecretius, non magis cibatus, quam jejunus, nec poſt vina plus quam ante, ullam vix ſentiret carnis rebellionem „„.

CAPUT VII.

De Ira.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit, & quam grave sit peccatum.

Ira est ultionis libido, sive immoderatus animi motus, quo quis injustam, & indebitam ultionem sumit, vel expetit ab eo, a quo vel reipsa læsus est, vel se læsum arbitratur. Iræ definitio.

Quæ definitio, ut intelligatur, notandum est cum *S. Th.*, 2. 2. qu. 158. art. 1. & 2. Iram, quæ motus est appetitus sentientis, non esse secundum se malam, sed solum quatenus rationis moderatricis ordinem excludit, modumque prætergreditur. Ordo autem rationis quantum ad duo potest attendi. Primo quantum ad rem, in quam tendit, quæ est vindicta. Unde si aliquis appetat vindictam secundum ordinem rationis, laudabilis est iræ motus, & vocatur *Ira per zelum*. Si autem aliquis vindictam expectat contra ordinem rationis, verbi gratia: *Si puniri appetat eum, qui non meruit, vel ultra quam meruit, vel etiam non secundum legitimum ordinem;* id est, non servato juris ordine; *Vel non propter debitum finem, qui est conservatio justitiæ, & correctio culpæ;* tunc motus iræ vitiosus est, & vocatur *Ira per vitium.* Quam distinctionem hausit *S. Thom.* ex *S. Gregorio*, lib. 5. *Moralium*, cap. 30. „„ Sciendum est (*inquit*) quod alia est ira, quam impatientia excitat, alia, quam zelus justitiæ format. Illa ex vitio, hæc ex virtute generatur. Si enim nulla ira ex virtute surgeret, divinæ animadversionis impetum Phinees per gladium non placasset. Hanc iram quia Heli non habuit, motum contra se implacabiliter supernæ ultionis excitavit. Nam quo contra subditorum vitia tepuit, eo contra illum districtio æterni Rectoris exarsit. De hac ira per Psalmistam dicitur: *Irascimini, & nolite peccare.* Quod nimirum non recte intelligunt, qui irasci nos nobis tantummodo, Psalm. 4.

 non

non etiam proximis delinquentibus volunt. Si enim sic proximos, ut nos amare præcipimur, restat, ut sic eorum erratibus, sicut nostris vitiis irascamur. De hac per Salomonem dicitur: *Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis.* De hac iterum Psalmista ait: *Turbatus est præ ira oculus meus:* Ira quippe per vitium oculum mentis excœcat, ira autem per zelum turbat; quia cum saltem recti æmulatione concutitur, ea, quæ nisi tranquillo corde percipi non potest, contemplatio dissipatur „ „.

Eccli. 7.

Psalm. 6.

Alio modo (inquit *S. Thomas*) attenditur ordo rationis circa iram quantum ad modum irascendi: „ „ Ut scilicet motus iræ non immoderate ferveicat, nec interius, nec exterius. Quod quidem si prætermittatur, non erit ira absque peccato, etiamsi aliquis appetat justam vindictam „ „.

Ira non per se, & semper, sed aliquando tamen lethale peccatum est, quod statuendis inferius regulis morum explicabitur. *Job* 5. dicitur: *Virum stultum interficit iracundia.* Jura Dei usurpat iracundus homo, & ultionis appetens; siquidem jus ultionis Deus sibi servavit: Deuter. 32. *Mea est ultio, & ego retribuam in tempore.* Et ad Rom. 12. *Nulli malum pro malo reddentes... Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes; non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum iræ. Scriptum est enim: Mihi vindicta, ego retribuam, dicit Dominus.* Ira ipsi homini iracundo plurimum nocet; spirituales oculos excœcat. Unde *Job* 17. cap. ait: *Caligavit ab indignatione oculus meus.* Et Psal. 6. dicitur: *Turbatus est a furore oculus meus.* Ira misericordiam extinguit. Prov. 27. *Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor; & impetum concitati ferre quis poterit?* Ita nocet valetudini, vitamque contrahit, Eccl. 30. *Zelus, & iracundia minuunt dies.* Quantum ira proximo noceat, testantur rixæ, contumeliæ, convitia, duella, bella, homicidia, lites, dissidia implacabilia. Nemo intolerabilior homine iracundo. Prov. 18. *Spiritum ad irascen-*

Jura Dei usurpat homo iracundus.

Ira ipsi iracundo plurimum nocet.

Ira proximo nocet.

scendum facilem, quis poterit sustinere? Prov. 21. *Melius est habitare in terra deserta, quam cum muliere rixosa, & iracunda.* Et cap. 22. *Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso; ne forte discas semitas ejus, & sumas scandalum animæ tuæ.* Prov. 27. *Grave est saxum, & onerosa arena; sed ira stulti utroque gravior.* Iram inter *Opera carnis*, quæ *qui agunt, regnum Dei non consequentur*, Apostolus recenset ad Gal. 5. Quam grave peccatum sit ira, Christus ostendit Matth. 5. *Audistis, quia dictum est antiquis: Non occides, qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus est judicio.* Quo ex oraculo compertum est, iram esse aliquando lethale peccatum. Ab ira maxime alienos esse discipulos suos voluit Christus, quos exemplo suo ad mansuetudinem, & patientiam instituit. *Discite* (inquit) *a me quia mitis sum, & humilis corde.* Et Luc. 21. *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Apostolus magistri præcepta Christianis inculcans, ab ira illos avertit, ad mansuetudinem, pacem, & patientiam hortatur. Ephes. 4. *Obsecro vos, ego vinctus in Domino, ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis, cum omni humilitate, & mansuetudine, cum patientia, supportantes invicem in charitate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis... Irascimini, & nolite peccare: Sol non occidat super iracundiam vestram... Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur a vobis, cum omni malitia. Estote autem invicem benigni, misericordes; donantes invicem, sicut & Deus in Christo donavit vobis.* Et ad Coloss. 3. *Nunc autem deponite & vos omnem iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro.* 1. ad Timoth. 2. *Volo ergo viros orare in omni loco, levantes puras manus sine ira, & disceptatione.* Sanctus etiam Jacobus Epistolæ suæ catholicæ cap. 1. *Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Ira enim viri justitiam Dei non operatur.*

Matth. 11.

Quam turpe sit, & immane iræ vitium, ostendit S.

Iræ vitium immane.

S. Basilius, Homil. 10. De ira. „ „ Quando (*inquit*) semel iræ perturbatio mentem præcipitans intimum animæ sumpserit, hominem penitus in feram convertit, nec rationis compotem esse sinit. Quod enim venenum virus emittentibus erit, hoc idem & furor animi irritatis, ac perturbatis. Impetu feruntur, insiliunt, rabie ut canes afficiuntur, pungunt ut scorpii, mordent ut serpentes. Novit & Scriptura eos, qui hoc vitio tenentur, ferarum appellatione vocare, quibus sese ob perversitatem similes, ac familiares reddiderunt. Nam & canes mutos, & serpentes, & genimina viperarum & his similia nominat. Qui enim ad mutua inter se ejusdem generis parati sunt inferenda incommoda, jure feris, ac venenatis adscribi possunt, quibus ex natura continuum adversus homines odium inest. Effrænes linguæ, ora incustodita, incontinentes manus, contumeliæ, probra, accusationes, verbera, & alia ejusmodi quæcunque quis enumerare poterit, iræ sunt, ac furoris fructus. Ob iram ensis acuitur, mors homini ex homine venit, fratres inter se ignorantur, parentes, ac liberi naturæ obliviscuntur. Sed nec ante omnia se ipsos agnoscunt irati, deinde neque quotquot habent necessarios. Quemadmodum enim torrentes ad curva loca decurrentes secum obvia quæque trahunt; sic & iratorum impetus violenti, & instabiles omnia similiter percurrunt, atque obruunt. Non ei senectus venerabilis, non vitæ virtus, non generis propinquitas, non acceptæ jam gratiæ, non denique quidquid aliud, quamvis æstimandum, in honore est. Momentanea quædam insania est ira. Quin & maximum se in malum conjiciunt, & studio vindicandi se ipsos negligunt. Eorum namque memoria, quibus læsi sunt, velut œstro quodam incitati; & animo exacerbato, atque æstuanti non prius desinunt, quam incommodum aliquod infestanti infligant, vel ipsi (si id contingat) accipiant; quemadmodum sæpe evenit, ut quæ violenter alliduntur, plus accipiant incommodi, quam inferant, dum a rebus renitentibus conquassantur „ „.

Le

De illius gravitate peccati, deque illius fuga præclara etiam apud *S. Ambrosium* legere est, lib. *De Joseph Patriarcha*, cap. 13. explicantem hunc locum Gen. 45. *Dimisit autem fratres suos, & abierunt. Et dixit illis Joseph: Nolite irasci in via.* Sic autem habet: „ „ Quam bene docet ab iracundia præcavendum, quod ea possit etiam amantes sui separare germanos; & maxime in via fugiendam esse discordiam, ubi ipse viandi comitatus debet inviolabilis gratiæ habere consortium. Quid autem aliud ait Dominus noster Jesus ex hoc corpore recessurus, cum discipulos dimitteret suos, nisi ne irascerentur in via, dicens: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis?* Ubi enim pax est, iracundia locum non habet, ablegatur discordia, fugatur dissensio. Hoc est ergo, quod ait: *Pacem meam do vobis*, id est; *Nolite irasci in via.* Et vide, ne in hac via dicat, hoc est, in hoc cursu totius vitæ indignationem cavendam, quod ira sæpe etiam innocentes in crimina adducat; quia dum justo amplius irascimur, & volumus alienum coercere peccatum, graviora peccata committimus. Ideo Apostolus: *Non vos ipsos* (inquit) *vindicantes, charissimi; sed date locum iræ;* hoc est, declinemus eam, ne nos illa corripiat. Unde Dominus Jesus dimittens ad evangelizandum discipulos, misit eos sine auro, sine argento, sine pecunia, sine pera, sine virga; id est, ut & instrumenta eriperet ultionis „ „.

Ira comprimenda & moderanda.

Joan. 14.

Rom. 12.

Et Enarratione in Psal. 36. exponens hunc versum; *Desine ab ira, & relinque indignationem;* sive ut legimus, *Derelinque furorem*, ait: „ „ Sunt multa vitia, quæ obrepunt insipientibus: ira gravis passio est; plerumque accendit invitum; & volentem mitius vindicare, in furorem rapit, ut perimat, quem putaverit coercendum. Commotus, gladio sæpe transverberat innocentem. Amicos, & fratres per indignationem plurimi peremerunt. Ideo sapiens dicit: *Ira perdit etiam sapientes.* Salomonis dictum est, quia non solum quoscunque de medio homines, sed

Prov. 15

etiam ipsos perdat ira sapientes. Et David sapientem monet dicens; *Desine ab ira*, ne cum accenderis eam, illa non desinat, priusquam te ejus flamma consumat. *Relinque* (inquit) *indignationem*, hoc est, natura te rapit, movet affectus, culpa te alicujus excitat, vel offensa, ut indigneris; sed non usquequaque, ut modum nescias; relinque eam, finem impone, ne te in peccatum trahat. Hoc est, quod supra dixit: *Irascimini, & nolite peccare.* Non enim
Psalm. 4. hortatur, ut irascaris, sed ad tempus cedit affectui; dat tamen medicamentum, ne diutius vis ulceris serpat; *Irascimini*, quod ait, tuæ est passionis. Medicus enim non statim adhibet medicamenta languori; si dolor fervet, fomenta adhibet, ut mitescat dolor; si febris exæstuat, remedii tempus exspectat, ipsum potum sitientibus negare consuevit. Non dicit: Noli febrire, cum vapor fervet ægroti; sed dicit, exspecta, desinat febris, digeratur commotio. Sic & Propheta non potuit dicere homini, cujus caro, ut variis morborum, ita commotionum passionibus excitatur; Non irascere; sed dicit: *Desine ab ira, & indignationem relinque*, ne pecces. *Ira enim gravis est magistra peccati.* Alius quoque medi-
Ephes. 4. cus dicit: *Sol non occidat super iracundiam vestram;* ne dum diu differs, veniat ille, qui calefactum corpus somno excitare consuevit, & stimulet te, inserat tibi cogitationes, & in secreta se tui pectoris immergat dicens; Vindica injuriam tuam, virum te esse cognosce; femineæ infirmitatis est, non capere vindictam. Ergo contemnere te debuit servus, frater decipere, amicus illudere; & tu adhuc tuam non ulcisceris contumeliam? Proscribas necesse est, gladio oportet insurgas, & dolorem tuum adversarii morte solvas. Vir fuit ille, qui suum occidit inimicum, merito prædicatur; quia ita se vindicavit, ut alius ignorans audiret, eique irrogare non auderet injuriam. His stimulis plus accenditur, plus movetur, ut compleatur, quod scriptum est; *Ira perdit etiam sapientes* „.

S. August.

S. August. Serm. 208. alias *De Diversis* 72. ostendit quam exitialis sit ira in corde servata. „ „ Quid jam dicam de illo opere misericordiæ, ubi nihil de apothecis, nihil de sacculo impenditur, sed ex corde dimittitur, quod magis, si maneat, quam si recedat, incipit esse damnosum? Iram dico adversus aliquem in corde servatam. Quid autem stultius, quam inimicum forinsecus devitare, & multo pejorem in præcordiis intimis retinere? Unde Apostolus dicit; *Sol non occidat super iracundiam vestram.* Moxque subjungit; *Neque detis locum diabolo.* Tanquam hoc agat, qui non cito iram pellit ex animo, ut per illam velut per januam aditum præstet diabolo. Primitius itaque agendum est, ut super iram non occidat iste sol; ne deserat ipsam mentem justitiæ sol „ „. Quam exitialis ira in corde servata. Ephes. 4.

S. Gregorius magnus lib. 5. *Moralium*, cap. 19. explicans locum illum Job 5. *Virum stultum interficit iracundia*; istius gravitatem peccati, & mala, quæ infert, luculenter ostendit. „ „ Cum scriptum sit: *Tu autem Domine cum tranquillitate judicas*; sciendum nobis magnopere est, quia quoties turbulentos motus animi, sub mansuetudinis virtute restringimus, ad similitudinem redire Conditoris conamur. Nam cum tranquillitatem mentis ira diverberat, dilaniatam quodammodo, scissamque perturbat, ut sibimetipsi non congruat, ac vim intimæ similitudinis amittat. Quanta ergo sit iracundiæ culpa pensemus, per quam dum mansuetudo omittitur, supremæ imaginis similitudo vitiatur. Per iram sapientia perditur; ut quid, quove ordine agendum sit, omnino nesciatur, sicut scriptum est; *Ira in sinu stulti requiescit*; quia nimirum intelligentiæ lucem subtrahit, cum mentem permovendo confundit. Per iram vita amittitur, etsi sapientia teneri videatur, sicut scriptum est; *Ira perdit etiam sapientes.* Quia scilicet confusus animus nequaquam explet, etiamsi quid intelligere prudenter volet. Per iram justitia relinquitur, sicut scriptum est; *Ira viri justitiam Dei non operatur*; quia dum perturbata mens judicium suæ rationis exasperat, omne, quod fu- Ira quam grave peccatum. Ejus effectus. Sap. 12. Eccl. 7. Jacob. 1.

ror ſubjerit, rectum putat. Per iram gratia vitæ ſocialis
Prov. 22. amittitur, ſicut ſcriptum eſt; *Noli eſſe aſſiduus cum homine iracundo, ne diſcas ſemitas ejus, & ſumas ſcandalum*
Prov. 18. *animæ tuæ.* Et ibidem: *Quis poterit habitare cum homine, cujus ſpiritus facilis eſt ad iraſcendum?* quia qui ſe ex humana ratione non temperat, neceſſe eſt, ut beſtialiter ſolus vivat. Per iram concordia rumpitur,
Prov. 15. ſicut ſcriptum eſt; *Vir animoſus parat rixas, & vir iracundus effodit peccata.* Iracundus quippè peccata effodit, quia etiam malos, quos incaute ad diſcordiam provocat, pejores facit. Per iram lux veritatis
Ephes. 4. amittitur, ſicut ſcriptum eſt; *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram;* quia cum menti iracundia confuſionis tenebras incutit, huic Deus radium ſuæ cognitionis abſcondit. Per iram ſancti Spiritus ſplendor ex-
Iſai. 66. cluditur, ſicut ſcriptum eſt: *Super quem requieſcet Spiritus meus, niſi ſuper humilem, & quietum, & trementem ſermones meos?* Cum enim humilem diceret, quietum protinus adjunxit. Si ergo ira quietem mentis ſubtrahit, ſuam ſancto Spiritui habitationem claudit, cujus receſſione animus vacuus, ad apertam mox inſaniam ducitur, & uſque ad ſuperficiem ab intimo cogitationum fundamento diſſipatur. Nam iræ ſuæ ſtimulis accenſum cor palpitat, corpus tremit, lingua ſe præpedit, facies igneſcit, exaſperantur oculi, & nequaquam recognoſcuntur noti „ ".

ARTICULUS II.

REGULÆ MORUM.

Circa Iram.

REGULA PRIMA.

Ira cum injuſtæ vindictæ appetitu deliberato conjuncta, lethale ex genere ſuo peccatum eſt.

Hanc Regulam tradit *S. Thomas*, 2. 2. qu. 158. art. 3. „ Cum aliquis (*inquit*) appetit inju„ſtam vindictam, ſic ex genere ſuo ira eſt peccatum „ mortale, quia contrariatur charitati, & juſtitiæ „.

Et

Et in responsione ad tertium, ait; Dominum, cum dixit: *Omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio*, loqui de motu iræ, „ „ quo quis appetit proximi occisionem, aut quamcunque gravem læsionem; cui appetitui si consensus rationis superveniat, absque dubio erit peccatum mortale „ „. Matth. 5.

REGULA II.

Repentinus iræ motus, vel deliberatus quidem, sed cum levioris vindictæ appetitu conjunctus, veniale duntaxat peccatum est.

Ita docet *S. Thomas* loco mox citato. „ „ Potest tamen (*inquit*) contingere, quod talis appetitus sit peccatum veniale propter imperfectionem actus. Quæ quidem imperfectio attenditur vel ex parte appetentis, puta, cum motus iræ prævenit judicium rationis, vel etiam ex parte appetibilis, puta, cum aliquis appetit in aliquo modico se vindicare, quod quasi nihil est reputandum; ita quod etiamsi actu inferatur, non esset peccatum mortale, puta, si aliquis parum trahat puerum per capillos; vel aliquid hujusmodi „ „. *Et art.* 2. ejusdem quæstionis; „ „ Motus (*inquit*) qui præveniunt judicium rationis, non sunt in potestate hominis in generali, ut scilicet nullus eorum insurgat, quamvis ratio possit quemlibet singulariter impedire, si insurgat. Et secundum hoc dicitur, quod motus iræ non est in potestate hominis, ita scilicet, quod nullus insurgat. Quia tamen aliqualiter est in hominis potestate, non totaliter perdit rationem peccati, si sit inordinatus „ „. Quo sensu *Cassiodorus* in Psal. 4. ait: „ „ Venialis est ira, quæ ad effectum indignationis suæ non pervenit, sicut scriptum est; *Melior est, qui vincit iram, quam qui capit civitatem*. Ideo præceptum curationis adhibetur, ut si jam irascimur, non inconsulta temeritate peccemus. Motum siquidem animi fervidum propter humanam fragilitatem habere in potestate non possumus; suffragante tamen Dei gratia Prov. 16.

ratione disciplinabili continemus. Et ideo beatus Propheta, quod est quidem consuetudinis permisit; quod vero culpæ prohibuit. Nam si irascamur, nec Domini consideratione refrænemur, sed a voto nostro impediamur aliquo necessitatis objecto; tunc utique constat nos facti crimen portare, etiamsi non possimus, quæ volebamus, efficere „ „.

REGULA III.

Tres iræ gradus a Christo Domino explicati (Matthæi 5.) lethalia peccata sunt.

Id enim Christi verba diserte significant; *Ego autem dico vobis: Quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fratri suo, Racha, reus erit Concilio. Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.* Primus gradus est ira cum deliberato gravis ultionis appetitu animo concepta, & in odium degenerans. Secundus gradus est iræ hujusmodi per aliqua signa exteriora manifestatio, etiam antequam prorumpat in effectu. Tertius gradus est peccati interius concepti executio, seu actualis vindicta. Primus gradus significatur his verbis: *Omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio.* Secundus, his verbis: *Qui dixerit fratri suo, Racha, reus erit Concilio.* Est autem *Racha*, interjectio indignantis, gravemque ultionem expetentis animi motum significans; seu gravis damni comminatio. Tertius gradus exprimitur his verbis: *Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Est enim effectus iræ nocumentum alterius sub ratione vindictæ. Minimum autem nocumentorum est, quod fit solo verbo. Unde si primus gradus est peccatum mortale, multo magis alii (inquit S. Thomas.) Et ideo singulos condemnandos Christus docet; sed primum tamen damnatione minus gravi, alterum graviori, tertium gravissima; quod tribunalium diversitate designat, in quibus causæ vulgares, graviores, & gravissimæ disceptabantur, & judicabantur. Id omne

Augast. verbis luculentius exprimam lib. 2. *De*
rmone Domini in monte, cap. 9. „ „ Gradus ita-
ue sunt in istis peccatis, ut primo quisque irasca-
ır, & eum motum retineat corde conceptum; jam
extorserit vocem indignantis ipsa commotio, non
gnificantem aliquid, sed illum animi motum ipsa
uptione testantem, qua feriatur ille, cui irascitur;
lus est utique, quam si surgens ira silentio preme-
tur; si vero non solum vox indignantis audia-
ır, sed etiam verbum, quod jam certam ejus vi-
ıperationem, in quem profertur, designet, & no-
t, quis dubitet amplius hoc esse, quam si solus
dignationis sonus ederetur? Itaque in primo unum
t, id est ira sola; in secundo duo, & ira, & vox,
ıæ iram significat; in tertio tria, & ira, & vox,
ıæ iram significat, & in voce ipsa certæ vitupe-
ıtionis expressio. Vide nunc etiam tres reatus, ju-
cii, Concilii, gehennæ ignis. Nam in judicio ad-
ıc defensioni datur locus; in Concilio autem quam-
ıam & judicium esse soleat, tamen quia interesse
iquid hoc loco fateri cogit ipsa distinctio, videtur
l Concilium pertinere sententiæ prolatio; quando
on jam cum ipso reo agitur, utrum damnandus
t, sed inter se, qui judicant, conferunt, quo sup-
licio damnari oporteat, quem constat esse dam-
ındum: Gehenna vero ignis, nec damnationem
ıbet dubiam, sicut judicium; nec damnati pœnam,
cut Concilium; in gehenna quippe ignis certa est
: damnatio, & pœna damnati „ „.

Eodem sensu hunc locum explicat *S. Gregorius*,
). 21. *Moralium*, cap. 4. „ „ Prius (*inquit*) ira re-
rehenditur sine voce; postmodum vero ira cum
oce, sed necdum pleno verbo formata; ad extre-
ıum quoque cum dicitur, fatue; ira redarguitur,
uæ cum excessu vocis expletur etiam perfectione
rmonis. Et notandum, quod in ira perhibet reum
se judicio; in voce iræ, quod est Racha, reum
oncilio; in verbo vocis, quod est fatue, reum ge-
ennæ ignis. Per gradus etenim culpæ crevit ordo
sen-

ſententiæ; quia in judicio adhuc cauſa diſcutitur; in concilio autem jam cauſæ ſententia definitur; in gehenna vero ignis ea, quæ de concilio egreditur, ſententia expletur. Quia igitur humanorum actuum Dominus ſubtili examine greſſus enumerat, ira ſine voce judicio; ira in voce concilio; ira vero in voce, atque ſermone, gehennæ ignibus mancipatur „ „

REGULA IV.

Ira inveterata lethale peccatum eſt.

Hanc Regulam ex ſacris Literis deprompṭam explicat *S. Auguſt.* Serm. 58. alias 42. inter Homil. 50. cap. 7. „ „ Ne putetis, quia nihil ſit iracundia. *Turbatus eſt* (inquit Propheta) *præ ira oculus meus*. Utique qui turbatur, ſolem videre non poteſt; & ſi conatus fuerit videre, pœna illi eſt, non voluptas. Quid eſt ira? Libido vindictæ. Libet hominem vindicari; & nondum eſt Chriſtus vindicatus, nondum ſunt ſancti Martyres vindicati. Adhuc expectat patientia Dei, ut convertantur inimici Chriſti, convertantur Martyrum inimici; nos qui ſumus, ut vindictam quæramus? Si quæreret illam Deus de nobis, ubi remaneremus? Ille, qui nihil nos læſit, non vult ſe vindicare de nobis; & nos quærimus vindicari, qui pene quotidie Deum offendimus? Ergo dimittite ex corde. Ira-
Pſalm. 4. tus es, noli peccare: *Iraſcimini, & nolite peccare.* Iraſcimini quaſi homines, ſi vincimini; & nolite peccare, ut iram in corde teneatis, (quia ſi teneatis, contra vos tenetis:) ne in illud intretis. Ergo dimittite. Quid eſt ira? Libido vindictæ. Quid eſt odium? Ira inveterata. Ira inveterata ſi facta eſt, jam odium dicitur. Quod videtur confiteri ille, qui cum
Pſalm. 6. dixiſſet: *Turbatus eſt præ ira oculus meus;* addidit, *Inveteravi in omnibus inimicis meis.* Quod erat ira, cum eſſet nova, odium factum eſt; quia in vetuſtatem converſum eſt. Ira feſtuca eſt, odium trabes eſt. Aliquando reprehendimus iraſcentem, & odium te-
Matth. 7. nemus in corde, & dicit nobis Chriſtus: *Feſtucam* *in*

in oculo fratris tui vides, & trabem in oculo tuo non vides. Unde crevit festuca, ut trabem faceret? Quia non statim evulsa est. Quia passus es exire, & intrare solem toties super iracundiam tuam, fecisti illam veterem, attraxisti malas suspiciones, & rigasti festucam, rigando nutristi, nutriendo trabem fecisti. Expavesce, vel quando dicitur: *Qui odit fratrem suum, homicida est.* 1. Joan. 3. Gladium non eduxisti, non vulnus in carne fecisti, non corpus plaga aliqua trucidasti; cogitatio sola odii in corde tuo est, & teneris homicida; reus es ante oculos Dei. Ille vivit, & tu occidisti. Quantum ad te pertinet, occidisti, quem odisti. Emenda te, corrige te. Si in domibus vestris scorpiones essent, aut aspides, quantum laboraretis, ut domus vestras purgaretis, & securi habitare possetis? Irascimini, & inveterantur iræ in cordibus vestris, fiunt tot odia, tot trabes, tot scorpii, tot serpentes; & domum Dei, cor vestrum, purgare non vultis „ „ ?

Et ante *S. August. S. Joannes Chrysostomus*, lib. 1. *De Compunctione cordis*, ait: „ „ Persistimus pro nihili rebus contristare fratres, & quasi nihil mali fecerimus, satisfactionem negligimus, & oblivioni tradimus culpam, atque inimicitias in tempus longum protrahi patimur, ignorantes, quod tanto longior nobis erit pœna, quanto & discordia prolixior „ „.

REGULA V.

Ira vehemens, tametsi nullum vindictæ appetitum contineat, lethale quandoque peccatum est, cum nimirum in Dei prorumpit injuriam, cum charitatem erga proximum in animo extinguit, vel grave scandalum affert.

Hanc Regulam tradit *S. Thomas*, 2. 2. qu. 158. art. 3. „ „ Alio modo (*inquit*) potest esse motus iræ inordinatus, quantum ad modum irascendi, utpote si nimis ardenter irascatur interius, vel si nimis exterius manifestet signa iræ. Et sic ira secundum se-

non

non habet rationem peccati mortalis; potest tamen contingere, quod sit peccatum mortale, puta, si ex vehementia iræ aliquis excidat a dilectione Dei, & proximi „„. *Et in responsione ad primum:* „„ Stulti (*inquit*) per iracundiam spiritualiter occiduntur, in quantum non refrænando per rationem motum iræ, dilabuntur in aliqua peccata mortalia, puta, in blasphemiam Dei, vel injuriam proximi „„.

REGULA VI.

Iniquiores sunt, qui citius irascuntur, & iram tardius deponunt.

Hanc Regulam tradit *S. August.* Epist. 211. alias 109. „„ Melior est autem, quæ quamvis ira sæpe tentatur, tamen impetrare festinat, ut sibi dimittat, cui se fecisse agnoscit injuriam, quam quæ tradius irascitur, & ad veniam petendam *tardius* inclinatur „„.

Eamdem Regulam tradit *S. Gregorius*, lib. 5. *Moralium*, cap. 30. „„ Sciendum est (*inquit*) quod nonnullos ira citius accendit, facilius deserit. Nonnullos vero tarde quidem commovet, sed diutius tenet. Alii namque accensis calamis similes, dum vocibus perstrepunt, quasi quosdam accensionis suæ sonitus reddunt; citius quidem flammam faciunt, sed protinus in favilla frigescunt. Alii autem lignis gravioribus, durioribusque non dispares, accensionem tarde suscipiunt, sed tamen accensi semel difficilius extinguuntur; & quia se tardius in asperitatem concitant, furoris sui diutius ignem servant. Alii autem, quod est nequius, & citius iracundiæ flammas accipiunt, & tardius deponunt. Nonnulli vero has & tarde suscipiunt, & citius amittunt. In quibus nimirum quatuor modis liquido lector agnoscit, quia & ad tranquillitatis bonum ultimus, plus quam primus appropinquat; & in malo secundum tertius superat „„.

REGULA VII.

Vindicta, aut vindictæ libido semper malæ sunt; proindeque inimicos ulcisci nunquam licet; injurias illatas condonare semper, & ubique necesse est.

Hanc morum Regulam tradit Christus, Matth. 5. *Audistis, quia dictum est: Oculum pro oculo, dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non resistere malo; sed si quis te percusserit in dextram maxillam tuam, præbe illi & alteram; & ei, qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium; & quicunque te angariaverit mille passus, vade cum illo alia duo.* Explicat *S. August.* lib. 1. *De Sermone Domini in monte*, cap. 19. „„ Pharisæorum justitia minor est (*inquit*) non excedere in vindicta modum, ne plus rependat quisque, quam accepit. Et magnus hic gradus est. Nemo enim facile invenitur, qui pugno accepto pugnum reddere velit; & uno a convitiante verbo audito, unum & quod tantumdem valeat, referre contentus sit; sed sive ira perturbatus immoderatius vindicat; sive quia justum putat, eum, qui læsit prior, gravius lædi, quam læsus est, qui non læserat. Talem animum magna ex parte refrænavit lex, in qua scriptum est: *Oculum pro oculo, & dentem pro dente*: quibus nominibus significatur modus, ut injuriam vindicta non transeat. Et hæc est pacis inchoatio; perfecta autem pax est, talem penitus nolle vindictam. Inter illud ergo primum, quod præter legem est, ut majus malum pro minore malo reddatur, & hoc, quod Dominus perficiendis discipulis dixit, ne pro malo ullum malum reddatur, medium quemdam locum tenet, ut tantum reddatur, quantum acceptum est, per quod a summa discordia ad summam concordiam, pro temporum distributione, transitus factus est. Quisquis ergo malum infert prior studio lædendi, & nocendi, vide, quantum distet ab eo, qui nec læsus rependit. Quisquis autem nulli prior male fecit, sed tamen læsus rependit gravius, vel voluntate, vel facto, recessit

De ira, & vindictæ libidine.

aliquantum a ſumma iniquitate, & proceſſit ad ſummam juſtitiam, & tamen nondum tenet, quod lex, quæ per Moyſen data eſt, imperavit. Qui ergo tantum reddit, quantum accepit, jam donat aliquid; non enim tantam pœnam meretur nocens, quantam ille, qui ab eo læſus innocens paſſus eſt. Hanc ergo inchoatam, non ſeveram, ſed miſericordem juſtitiam ille perficit, qui legem venit implere, non ſolvere. Duos ergo adhuc gradus, qui interſunt, intelligendos reliquit, & de ipſo ſummo miſericordiæ culmine dicere maluit. Nam eſt adhuc, quod faciat qui non implet iſtam magnitudinem præcepti, quæ pertinet ad regnum cœlorum; ut non reddat tantum, ſed minus, velut pro duobus pugnis unum, aut pro evulſo oculo aurem præcidat. Hinc aſcendens, qui omnino nihil rependerit, propinquat præcepto Domini, nec tamen adhuc ibi eſt. Parum enim adhuc videtur Domino, ſi pro malo, quod acceperis, nihil rependas mali, niſi etiam amplius ſis paratus accipere. Quapropter non ait: *Ego autem dico vobis*, non reddere malum pro malo. Quamquam hoc etiam magnum præceptum ſit; ſed ait: *Non reſiſtere adverſus malum*; ut non ſolum non rependas, quod tibi fuerit irrogatum, ſed etiam non reſiſtas, quo minus aliud irrogetur. Hoc eſt enim, quod etiam conſequenter exponit: *Sed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram.* Non enim ait, ſi quis te percuſſerit, noli tu percutere; ſed, para te adhuc percutienti. Quod ad miſericordiam pertinere, hi maxime ſentiunt, qui eis, quos multum diligunt, tanquam filiis, vel quibuslibet dilectiſſimis ſuis ægrotantibus ſerviunt vel parvulis, vel phreneticis: a quibus multa ſæpe patiuntur, & ſi eorum ſalus id exigat, præbent ſe etiam, ut plura patiantur, donec vel ætatis, vel morbi infirmitas tranſeat. Quos ergo Dominus medicus animarum, curandis proximis inſtruebat, quid eos aliud docere poſſet, niſi ut eorum, quorum ſaluti conſulere vellent, imbecillitates æquo animo tole-

tolerarent? Omnis namque improbitas ex imbecillitate animi venit; quia nihil innocentius est eo, qui in virtute perfectus est „ „.

Subdit *S. August.* Christum Dominum hoc oraculo omne injuriarum genus complexum esse, ut nullam injuriam esse significaret, quam Christianus condonare, imo nullam omnino ad quam perferendam, paratus corde esse non debeat potius, quam violet charitatem. „ „ In his sane generibus trium exemplorum nullum genus injuriæ prætermissum esse video. Namque omnia, in quibus improbitatem aliquam patimur, in duo genera dividuntur; quorum alterum est, quod restitui non potest; alterum quod potest. Sed in illo, quod restitui non potest, vindictæ solatium quæri solet. Quid enim prodest, quod percussus repercutit? nunquid propterea illud, quod in corpore læsum est, restituitur in integrum? Sed tumidus animus talia fomenta desiderat; sanum autem, firmumque ista non juvant; quin potius misericorditer perferendam alterius infirmitatem judicat, quam alieno supplicio suam mitigandam, quæ nulla est... Tenebitur ergo in hoc injuriarum genere, quod per vindictam luitur, iste a Christianis modus, ut accepta injuria non surgat in odium, sed infirmitatis misericordia paratus sit animus plura perpeti; nec correctionem negligat, qua vel consilio, vel auctoritate, vel potestate uti potest. Aliud injuriarum genus est, quod in integrum restitui potest; cujus duæ species, una ad pecuniam, altera ad operam pertinent. Quapropter illius de tunica, & vestimento, hujus de angaria mille passuum, & duorum millium exempla subjecta sunt; quia & reddi vestimentum potest; & quem adjuveris opera, potest te etiam ipse, si opus fuerit, adjuvare. Nisi forte, ita potius distinguendum est, ut prius, quod positum est de percussa maxilla, omnia significet, quæ sic ingeruntur ab improbis, ut restitui non possint nisi vindicta; secundum, quod positum est de vestimento, omnia significet, quæ possunt restitui

Ad omne genus injuriarum perferendum, & condonandum paratus Christianus esse debet.

 sine

ſine vindicta; & ideo forte additum: *Qui voluerit tecum judicio contendere*, quia quod per judicium aufertur, non ea vi putatur auferri, cui vindicta debeatur: tertium vero ex utroque confectum ſit, ut & ſine vindicta, & cum vindicta poſſit reſtitui. Nam, qui operam indebitam violenter exigit ſine ullo judicio, ſicut facit, qui angariat hominem improbe, & cogit ſe illicite adjuvari ab invito, & pœnam improbitatis poteſt luere, & operam reddere, ſi hanc ille repetat, qui improbum pertulit. In his ergo omnibus generibus injuriarum Dominus docet patientiſſimum & miſericordiſſimum & ad plura perferenda paratiſſimum animum Chriſtiani eſſe oportere „ „.

Præterea, Chriſtus inimicorum dilectionem, & condonationem injuriarum nobis imperat, ut remiſſionem peccatorum a Patre cœleſti obtineamus; vult ergo, ut quemadmodum integram, plenam, & perfectam miſericordiam ab ipſo precamur, & ſperamus; ita & plenam, atque perfectam miſericordiam exerceamus in inimicos noſtros; nullamque de ipſis ultionem ſumamus unquam, aut expectemus. Matth. 6. *Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cœleſtis delicta veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus; nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Sic ad divinæ bonitatis, & perfectionis imitationem a Chriſto imperatam con-

Matth. 5. tendimus. *Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros. Benefacite his, qui vos oderunt, & orate pro his, qui vos perſequuntur; ut ſitis filii Patris veſtri, qui in cœlis eſt... Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & Pater veſter, qui in cœlis eſt, perfectus eſt.* Nam, ut ait *S. Auguſt.* lib. 1. *De Sermone Domini in monte*, cap. 21. „ „ Perfectio miſericordiæ, qua plurimum animæ laboranti conſulitur, ultra dilectionem inimici porrigi non poteſt, & ideo ſic clauditur: *Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & Pater veſter, qui in cœlis eſt, perfectus eſt* „ „.

Hanc Regulam confirmat Apoſtolus, ad Romanos 12. *Nulli* (inquit) *malum pro malo reddentes; providen-*

dentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum iræ. Scriptum est enim: Mihi vindicta, ego retribuam, dicit Dominus. Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi; hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus. Noli vinci a malo, sed vince in bono malum.

Certe non minus est, imo quandoque gravius illius, qui injuriam ulciscitur, quam ejus, qui injuriam infert, peccatum. Qua de re præclare *Tertullianus*, lib. *De Patientia*, cap. 10. „ „ Est & alius summus impatientiæ stimulus (*inquit*) ultionis libido, negotium curans aut gloriæ, aut malitiæ. Sed & gloria utique vana, & malitia nunquam non Domino odiosa, hoc quidem loco maxime, cum alterius malitia provocata, superiorem se in exequenda ultione constituit, & remunerans nequam duplicat, quod semel factum est. Ultio penes errorem, solatium videtur doloris; penes veritatem, certe redarguitur malignitatis. Quid enim refert inter provocantem, & provocatum, nisi quod ille prior in maleficio deprehenditur, at ille posterior? Tamen uterque læsi hominis Domino reus est, qui omne nequam & prohibet, & damnat. Nulla in maleficio ordinis ratio est; nec locus secernit, quod similitudo conjungit. Absolute itaque præcipitur malum malo non rependendum. Par factum, par habet meritum. Quomodo id observabimus, si fastiditi ante in fastidio ultionis non erimus? Quem autem honorem litabimus Domino Deo, si nobis arbitrium defensionis arrogaverimus? Nos utres, vasa fictilia, servulis nostris assumentibus sibi de conservis ultionem, graviter offendimur; eos, qui nobis patientiam obtulerint suam, ut memores humilitatis servitutis, jus dominici honoris diligentes, non probamus modo, sed ampliorem, quam ipsi sibi præsumpsissent, satisfactionem facimus; id nobis in Domino tam justo ad æstimandum, tam

Quandoque gravius illius, qui injuriam ulciscitur, peccatum est, quam illius, qui injuriam intulit.

potenti ad perficiendum periclitatur? Quid ergo credimus judicem illum, si non & ultorem? Hoc se nobis repromittit dicens: Vindictam mihi, & ego vindicabo; id est, patientiam mihi, & ego patientiam remunerabo „ „.

REGULA VIII.

Vindicta, quæ fit ad correctionem peccantis, ad gloriam Dei, ad aliorum utilitatem, auctoritate legitima, non est illicita; nec hujusmodi vindictam apud Superiores, sive judices urgere prohibetur christiano, qui læsus fuerit; modo id faciat ob finem charitatis, non animo ultionis.

De justa vindicta. Hanc Regulam tradunt, *S. August.* & *S. Thom.* Ille lib. 1. *De Sermone Domini in monte*, cap. 19. „ „ Neque hic (*inquit*) ea vindicta prohibetur, quæ ad correctionem valet; etiam ipsa enim pertinet ad misericordiam; nec impedit illud propositum, quo quisque paratus est ab eo, quem correctum esse vult, plura perferre. Sed huic vindictæ referendæ non est idoneus, nisi qui odium, quo solent flagrare, qui se vindicare desiderant, dilectionis magnitudine superaverit. Non enim metuendum est, ne odisse parvulum filium parentes videantur, cum ab eis vapulat peccans, ne peccet ulterius. Et certe perfectio dilectionis ipsius Dei Patris imitatione nobis propo-
Matth. 5. nitur, cum in sequentibus dicitur: *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro eis, qui vos persequuntur*; Et tamen de ipso dicitur
Prov. 3. per Prophetam: *Quem enim diligit Dominus, corripit; flagellat autem omnem filium, quem recipit.* Dicit
Luc. 12. & Dominus: *Servus, qui nescit voluntatem Domini sui, & facit digna plagis, vapulabit pauca; servus autem, qui scit voluntatem Domini sui, & facit digna plagis, vapulabit multa.* Non ergo quæritur, nisi ut & ille vindicet, cui rerum ordine potestas data est; & ea voluntate vindicet, qua pater in parvulum filium, quem per ætatem odisse nondum potest. Hinc enim aptis-

aptissimum exemplum ducitur, quo satis appareat, posse peccatum amore potius vindicari, quam impunitum relinqui; ut illum, in quem vindicat, non pœna miserum, sed correctione beatum velit; paratus tamen, si opus sit, æquo animo plura tolerare ab eo illata, quem vult esse correctum, sive in eum habeat potestatem coercendi, sive non habeat. Magni autem, & sancti viri, qui jam optime scirent, mortem istam, quæ animam dissolvit a corpore, non esse formidandam, secundum eorum tamen animum, qui illam timerent, nonnulla peccata morte punierunt, quod & viventibus utilis metus incuteretur; & illis, qui morte puniebantur, non ipsa mors noceret, sed peccatum, quod augeri posset, si viverent. Non temere illi judicabant, quibus tale judicium donaverat Deus. Inde est, quod Elias multos morte affecit, & propria manu, & igne divinitus impetrato; quod & alii multi magni, & divini viri, eodem spiritu consulendi rebus humanis non temere fecerunt. De quo Elia cum exemplum dedissent discipuli, Domino commemorantes, quid ab eo factum sit, ut etiam ipsis daret potestatem petendi de cœlo ignem ad consummendum eos, qui sibi hospitium non præberent, reprehendit in eis Dominus non exemplum Prophetæ sancti, sed ignorantiam vindicandi, quæ adhuc erat in rudibus; animadvertens eos, non amore correctionem, sed odio desiderare vindictam. Itaque posteaquam eos docuit, quid esset diligere proximum tanquam seipsum, infuso etiam Spiritu sancto, non defuerunt tales vindictæ, quamvis multo rarius, quam in veteri Testamento. Ibi enim majore parte servientes timore premebantur; hic autem maxime dilectione liberi nutriebantur. Nam & verbis Apostoli Petri Ananias, & uxor ejus exanimes ceciderunt, nec resuscitati sunt, sed sepulti „ „.

Et Epist. 138. alias 5. ad *Marcellinum*, cap. 2, „ „ Quanta (*inquit*) præcepta concordiæ, non humanis disputationibus exquisita, sed divina auctori-

 tate

tate conscripta in Christi Ecclesia lectitentur, quis ab illa religione alienus, ita surdus est, ut ignoret? Ad hoc enim & illa pertinent, quæ malunt exagitare, quam discere, alteram percutienti præbendam esse maxillam, volenti auferre tunicam dandum etiam pallium, cum angariante duplicandam viam. Hoc quippe fit, ut vincatur bono malus, imo in homine malo vincatur bono malum, & homo liberetur a malo, non exteriore, & alieno, sed intimo, ac suo, quo gravius, ac perniciosius, quam cujusvis hostis extrinsecus immanitate vastatur. Qui ergo vincit bono malum, patienter amittit temporalia commoda, ut doceat, quam pro fide, atque justitia contemnenda sint, quæ ille nimis amando fit malus; ac si injuriosus ab eo ipso, qui fecit injuriam, discat, qualia sint, propter quæ fecit injuriam, atque in concordiam, qua nihil est utilius civitati, pœnitens acquiratur, victus non sævientis viribus, sed benevolentia patientis. Tunc enim recte fit, cum videtur ei profuturum esse, propter quem fit, ad operandam in eo correctionem, atque concordiam. Hoc certe animo faciendum est, etiamsi alius exitus consequatur, nec corrigi velit, atque pacari, propter quem corrigendum, atque pacandum, velut curandum, & sanandum adhibita est ista medicina... Paratus itaque debet esse homo justus, & pius, patienter eorum malitiam sustinere, quos fieri bonos quærit, ut numerus potius crescat bonorum, non ut pari malitia, se quoque numero addat malorum. Denique ista præcepta magis ad præparationem cordis, quæ intus est, pertinere, quam ad opus, quod in aperto fit, ut teneatur in secreto animi patientia cum benevolentia; in manifesto autem id fiat, quod eis videtur prodesse posse, quibus bene velle debemus, hinc liquido ostenditur, quod ipse Dominus Jesus exemplum singulare patientiæ, cum percuteretur in faciem, respondit:
Joan. 18. *Si male dixi, exprobra de malo; si autem bene, quid me cadis?* Nequaquam igitur præceptum suum, si

ver-

verba intueamur, implevit. Neque enim præbuit percutienti alteram partem, sed potius prohibuit, ne, qui fecerat injuriam, augeret; & tamen paratus venerat, non solum in faciem percuti, verum etiam pro his quoque, a quibus hæc patiebatur crucifixus occidi, pro quibus ait in cruce pendens: *Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt.* Nec Paulus Apostolus præceptum Domini, & magistri sui videtur implesse, ubi etiam ipse percussus in faciem dixit Principi Sacerdotum: *Percutiet te Deus, paries dealbate; sedens judicas me secundum legem, & contra legem jubes me percuti* „„?

Luc. 23. Act. 23.

„„ Sunt ergo ista præcepta patientiæ semper in cordis præparatione retinenda; ipsaque benevolentia, ne reddatur malum pro malo, semper in voluntate complenda est. Agenda sunt autem multa etiam, cum invitis benigna quadam asperitate plectendis, quorum potius utilitati consulendum est, quam voluntati... Nam in corripiendo filio quamlibet aspere, nunquam profecto amor paternus amittitur. Fit tamen, quod nolit, & doleat, qui etiam invitus videtur dolore sanandus. Ac per hoc, si terrena ista respublica præcepta christiana custodiat, & ipsa bella sine benevolentia non gerentur, ut ad pietatis, justitiæque pacatam societatem victis facilius consulatur. Nam cui licentia iniquitatis eripitur, utiliter vincitur; quorum nihil est infelicius felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hostis interior roboratur „„.

Eamdem Regulam confirmat *S. Thomas*, 2. 2. qq. 72. art. 3. „„ Tenemur (*inquit*) habere animum paratum ad contumelias tolerandas, si expediens fuerit. Quandoque tamen oportet, ut contumeliam illatam repellamus, maxime propter duo. Primo quidem propter bonum ejus, qui contumeliam infert, ut videlicet ejus audacia reprimatur, & de cætero talia non attentet, secundum illud Prov. 26. *Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens videatur.* Alio modo propter bonum multorum, quorum pro-

fectus impeditur propter contumelias nobis illatas „„.

REGULA IX.

Ira per zelum, si sit immoderata, peccatum est.

Ira per zelum.

Hanc Regulam tradit *S. Gregorius magnus*, lib. 5. *Moral. um*, cap. 30. „„ Cum (*inquit*) per zelum animus movetur, curandum summopere est, ne hæc eadem, quæ instrumento virtutis assumitur, menti ira dominetur, nec quasi domina præeat, sed velut ancilla ad obsequium parata, a rationis tergo nunquam recedat. Tunc enim robustius contra vitia erigitur, cum subdita rationi famulatur. Nam quantumlibet ira ex zelo rectitudinis surgat, si immoderata mentem vicerit, rationi protinus servire contemnit; & tanto se imprudentius dilatat, quanto impatientiæ vitium virtutem putat. Unde necesse est, ut hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis movetur, attendat, ne ira extra mentis dominium transeat, sed in ultione peccati tempus, modumque considerans, surgentem animi perturbationem subtilius retractando restringat, animositatem reprimat, & motus fervidos, sub æquitate disponat; ut eo fiat justior ultor alienus, quo prius extitit victor suus; quatenus sic culpas delinquentium corrigat, ut ante ipse, qui corrigit, per patientiam crescat, & fervorem suum transcendendo judicet, ne intemperanter excitatus zelo rectitudinis, longe a rectitudine aberret „„.

Et *S. Bernardus*, Epist. 69. „„ Peccabis non minus nimis irascendo, quam omnino non irascendo; siquidem non irasci, ubi irascendum sit, nolle emendare, peccatum est; plus vero irasci quam irascendum sit, peccatum peccato addere est „„.

REGULA X.

Multo melius est, nec juste cuipiam irasci, quam in alicujus odium iræ occulta facilitate delabi.

Nam, ut ait *S. August.* Epist. 38. alias 149. „„ Inveterascens ira fit odium, dum quasi justi doloris

ris admixta dulcedo diutius eam in vase detinet, donec totum acescat, vasque corrumpat. Quapropter multo melius, nec juste cuiquam irascimur; quam velut juste irascendo in alicujus odium iræ occulta facilitate delabimur. In recipiendis enim hospitibus ignotis, solemus dicere, multo esse melius malum hominem perpeti, quam forsitan per ignorantiam excludi bonum, dum cavemus, ne recipiatur malus; sed in affectibus animi contra est. Nam incomparabiliter salubrius est etiam iræ juste pulsanti non aperire penetrale cordis, quam admittere, non facile recessuram, & perventuram de surculo ad trabem. Audet quippe impudenter etiam crescere citius, quam putatur. Non enim erubescit in tenebris, cum super eam sol occiderit ».

REGULA XI.

Quamvis ira in quolibet Christiano peccatum sit; gravius tamen in Sacerdotibus peccatum est.

Quod enim Christus Christianis omnibus in persona discipulorum suorum dixit: *Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde*, Sacerdotibus maxime dictum esse intelligendum est, qui legis novæ, quæ lex est amoris, & charitatis, prædicatores sunt, & ministri, & Sacerdotii Christi characteres ab Isaia, & S. *Matthæo* descriptos in se exprimere debent. *Ecce* (inquit) *puer meus, quem elegi... Ponam spiritum meum super eum, & judicium gentibus nuntiabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus; arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet*: Id est, peccatores non exacerbabit, non a se repellet, non agresti quadam, & fera severitate in desperationem compellet, sed divina benignitate, & compatiente charitate ad Evangelicæ legis observantiam suaviter trahet.

Sacerdotalis mansuetudo. Matth. 11. Isai. 42. Matth. 12.

Debent præterea Sacerdotes, non minus quam Apostoli, in mundo, id est, in medio hominum secularium, & peccatorum versari; *Sicut agni inter lu-*

pos, debent columbarum simplicitatem imitari; sic fiet, ut lupos in naturam ovium transmutent. „„ Majus *autem*, atque admirabilius est mentem, atque animum adversariorum commutare, quam gladio ipsos superare (*inquit S. Joan. Chrysostomus Hom.* 34. *in Matthaeum.*) Erubescant igitur, qui contra facientes, quasi lupi adversarios suos persequuntur, cum videant innumeros lupos ab ovibus vinci paucissimis (*duodecim nimirum Apostolis.*) Et certe quousque sumus oves, facile hostes vincimus; cum vero in naturam luporum transimus, tunc superamur; tunc enim nullum nobis a pastore patrocinium adest, qui non lupos, sed oves pascit; atque ideo cum in lupum te converteris, abit confestim, & relinquit te, qui non permittit virtutem ipsius in te clarescere. Quando enim injuria vexatus, æquo, mitique animo cuncta pateris, ipsi soli trophæum attribuis. Si vero exieris adversus hostes, atque pugnaveris, victoriam illius obscuras „„. Hinc Apostolos *sine baculo* Dominus misit, id est, absque armis offendentibus. *Arma* quippe *Clericorum sunt lacrymæ, & orationes* (inquit Conc. Aquilejense can. 11.) Hinc Apost. 1. ad *Tim.* 3. & ad *Titum* 1. Episcopi dotes describens: *Non percussorem, non iracundum, sed benignum* esse oportere docet. Et 2. ad *Tim.* 4. Episcopum informans: *Argue* (inquit) *obsecra, increpa, in omni patientia, & doctrina.* Christus scilicet regendarum animarum provinciam Apostolis suis, & Episcopis illorum successoribus tradens, jussit, ut tanquam pastores, non ut Dominos se gererent; eamdemque formam sequi voluit secundi Ordinis Sacerdotes, & quotquot ad ecclesiasticas Præfecturas, & regimen animarum vocantur. *Scitis* (inquit) *quia Principes gentium dominantur eorum; & qui majores sunt, potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos; sed quicunque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister, & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus.* Quamvis enim auctoritatem spiritualem, quam ipsis commisit, illos exercere velit

Matth. 20.

Chri-

Christus, vult tamen, ut absque fastu, & acerbitate subditos regant; ut sacrum Principatum in animas duntaxat, non in corpora extendi meminerint; ut religione, & charitate suaderi, & imperari, non timore, non minis, non durioribus verbis, pœnisque temere, & iracunde inflictis extorqueri, & cogi debere subditorum obedientiam certi sint. Hinc *S. Petrus* Epist. 1. cap. 5. ait: *Neque ut dominantes in Cleris, sed forma facti gregis ex animo.*

Hanc Regulam confirmat Canon inter eos, qui Apostolici dicuntur, 28. relatus Can. *Episcopum*, dist. 45. „ „ Episcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles inique agentes, & per hujusmodi volentem timeri, dejici ab officio suo præcipimus, quia nusquam nos hoc Dominus docuit. Econtrario vero ipse cum percuteretur, non repercutiebat; cum maledicere- tur, non remaledicebat; cum pateretur, non comminabatur „ „. Isai. 53. 1. Petr. 2.

Idem confirmat *S. Gregorius*, Epist. 52. lib. 2. Ind. 11. „ „ Quid autem (*inquit*) de Episcopis, qui verberibus timeri volunt, canones dicant, bene fraternitas vestra novit. Pastores etenim facti sumus, non percussores. Et egregius prædicator dicit: *Argue, obsecra, increpa, in omni patientia, & doctrina.* Nova vero, atque inaudita est ista prædicatio, quæ verberibus exigit fidem „ „. 2. Tim. 4.

Et Concil. Tolet. 11. can. 5. „ „ Nullis vita Præsulum perturbari debet excessibus motionum; quia valde indignum est, ut qui throni Dei vocantur, levi motione turbentur; & qui debent esse arca justitiæ, ipsi efficiantur seminarium litis, atque rapinæ „ „.

REGULA XII.

Prælati disciplinam lenitate, & clementia temperare semper debent, ne in punitione culparum ira surrepat, vel dominetur.

Hanc

Sacerdotalis mansuetudo.

Hanc regulam tradit *S. Greg.* p. 11. *Pastoralis* cap. 6. „„ Inter hypocritas (*inquit*) jure deputatur, qui ex simulatione disciplinæ ministerium regiminis vertit in usum dominationis; & tamen nonnunquam gravius delinquitur, si inter perversos plus qualitas quam disciplina custoditur. Quia enim falsa pietate superatus ferire Heli delinquentes filios noluit, apud districtum judicem semetipsum cum filiis crudeli damnatione percussit. Hinc enim divina ei voce dicitur: *Honorasti filios tuos magis quam me.* Hinc pastores increpat per Prophetam dicens: *Quod fractum est, non alligastis, & quod abjectum est, non reduxistis.* Abjectus enim reducitur, cum quisque in culpa lapsus, ad statum justitiæ ex pastoralis solicitudinis vigore revocatur. Fracturam vero ligamen adstringit, cum culpam disciplina deprimit; ne plaga usque ad interitum defluat, si hanc districtionis severitas non coarctat. Sed sæpe deterius frangitur, cum fractura incaute colligatur, ut gravius scissuram sentiat, si hanc immoderatius ligamenta constringant. Unde necesse est, ut cum peccati vulnus in subditis corrigendo restringitur, magna se solicitudine etiam districtior ipse moderetur; quatenus sic jura disciplinæ contra delinquentes exerceat, ut pietatis viscera non amittat. Curandum quippe est, ut rectorem subditis & matrem pietas, & patrem exhibeat disciplina. Atque inter hæc solicita circumspectione providendum, ne aut districtio rigida, aut pietas sit remissa. Nam disciplina, vel misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur. Sed erga subditos suos inesse rectoribus debet, & juste consulens misericordia, & pie sæviens disciplina. Hinc namque est, quod docente veritate, per Samaritani studium semivivus in stabulum ducitur, & vinum, atque oleum vulneribus ejus adhibetur; ut per vinum scilicet mundentur vulnera, per oleum foveantur. Necesse quippe est, ut quisquis sanandis vulneribus præest, in vino morsum doloris adhibeat, in oleo mollitiem pietatis; quatenus per vinum mun-

1. Reg. 2.

Ezech. 34.

mundentur putrida, per oleum foveantur sananda. Miscenda ergo est lenitas cum severitate, faciendum quoddam ex utroque temperamentum; ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate solvantur. Quod juxta Pauli vocem bene illa tabernaculi arca significat, in qua cum tabulis virga simul, & manna est; quia cum Scripturæ sacræ scientia in boni rectoris pectore, si est virga districtionis, sit & manna dulcedinis. Hinc David ait: *Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Virga enim percutimur, baculo sustentamur: si ergo est districtio virgæ, quæ feriat, sit & consolatio baculi, quæ sustentet. Sit itaque amor, sed non emolliens; sit rigor, sed non exasperans; sit zelus, sed non immoderate sæviens; sit pietas, sed non plus, quam expediat, parcens; ut dum se in arce regiminis justitia, clementiaque permiscet, is, qui præest, corda subditorum & terrendo demulceat, & tamen ad terroris reverentiam demulcendo constringat „ „.

Hebr. 9. Psal. 22.

Idem argumentum tractans lib. 20. *Moralium*, cap. 8. Misericordiam cum severitate conjungi oportere Moysis exemplo demonstrat. „ „ Videamus (*inquit*) amantem pie, & districte sævientem. Certe cum Israeliticus populus ante Dei oculos pene inveniabilem contraxisset offensam, ita ut ejus rector audiret: *Descende, peccavit populus tuus;* ac si ei divina vox diceret: Qui in tali peccato lapsus est, jam meus non est; atque subjungeret; *Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam*: ille semel, & iterum pro populo, cui præeerat, obicem se ad impetum Dei irascentis opponens, ait: *Aut dimitte eis hanc noxam; aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.* Pensemus ergo, quibus visceribus eumdem populum amavit, pro cujus vita de libro vitæ deleri se petit. Sed tamen iste, qui tanto ejus populi amore constringitur, contra ejus culpas pensemus quanto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim ut petitione prima,

Exod. 32.

ne deleretur, culpæ veniam obtinuit, ad eumdem populum veniens, ait: *Ponat vir gladium suum super femur suum, ite, & redite de porta usque ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem & amicum, & proximum suum; cecideruntque in die illo, quasi viginti tria millia hominum.* Ecce, qui vitam omnium etiam cum sua morte petiit, paucorum vitam gladio extinxit. Intus arsit igne amoris; foris accensus est zelo severitatis. Tanta fuit pietas, ut se pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret; tanta severitas, ut eos, quos divinitus feriri timuerat, ipse judicii gladio feriret. Sic amavit eos, quibus præfuit, ut pro eis, nec sibi parceret; & tamen delinquentes sic persecutus est, quos amavit, ut eos etiam Domino parcente prosterneret. Utrobique legatus fortis, utrobique mediator admirabilis; caussam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gladiis allegavit. Intus amans, divinæ iræ supplicando obstitit; foris sæviens culpam feriendo consumpsit. Succurrit citius omnibus, ostensa morte paucorum „ „.

Eamdem Regulam confirmat Concil. Toletanum II. can. 7. „ „ Cum (*inquit*) juxta antiquæ institutionis edictum plus erga corrigendos agere debeat benevolentia, quam severitas, plus cohortatio, quam commotio, plus charitas, quam potestas, relatum est nobis, quod quidam ex fratribus plus livore odii, quam correctionis studio subditos insequentes, dum se simulant spiritualem eis adhibere correctionem, indiscretam subito afferunt mortem, cum inauditos a se projiciunt, & occultis eos judiciis sub poenitentia puniunt „ „.

ARTICULUS III.

De Iræ filiabus.

Sex filiæ iræ.

Ira capitale peccatum est, ex quo sex filiæ oriuntur, scilicet *Rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemia.*

Tu,

Tumor mentis est æstus quidam excandescentis animi, & varia media excogitantis, quibus ultionis libidinem explere valeat. Quem animi motum sapiente indignum docet illud Job 25. *Nunquid sapiens implebit ardore stomachum suum?* Tumor mentis.

Indignatio est commotio animi, quâ quis eum, a quo læsus est, vel se læsum putat, indignum æstimat, a quo talia patiatur; ideoque nec sua familiaritate, nec alloquio eum dignatur. Indignatio.

Clamor est inordinata, & confusa locutio, qua quis in alterum debacchatur. Clamor.

Contumelia est honoris alieni violatio per verba injuriosa, quæ ipso præsente, & audiente proferuntur. Contumelia.

Blasphemia est honoris divini violatio per verba contumeliosa, quibus homo ira abreptus Dei majestatem lacessit vel dedecorat; aut ejus Sanctos inhonorat. De illa agemus 4. Parte hujus operis. Blasphemia.

Rixa privatum bellum est inordinata voluntate ab hominibus ira accensis temere susceptum; seu, *Contradictio usque ad facta perveniens, dum unus alterum lædere molitur*, ut ait *S. Thom.* 2. 2. qu. 41. art. 1. & 2. De ipsa dicitur Prov. 15. *Vir iracundus provocat rixas; qui patiens est, mitigat suscitatas.* Et rursus cap. 29. *Vir iracundus provocat rixas; & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum proclivior.* Rixa.

ARTICULUS IV.

REGULÆ MORUM

Circa Filias iræ.

REGULA PRIMA.

Tumor mentis lethale peccatum est, cum homo iratus gravem, injustamque vindictam proximo, a quo læsus est, inferre meditatur.

Cum enim hic accipiatur tumor mentis, non pro superbia, sed pro quodam conatu, sive audacia hominis intentantis vindictam (ut loquitur *S. Thomas*, 2. 2. quæst. 148. art. 7. ad tertium.) Tu- Tumor mentis.

moris istius malitia, & gravitas petitur ex qualitate ultionis, cujus desiderio mens accenditur.

REGULA II.

Indignatio lethale peccatum est, si gravem proximi contemptum contineat vel grave pusillis scandalum afferat; vel si quis a sua familiaritate, & colloquio eum velut indignum arceat, in iis casibus, in quibus sub peccato mortali cum eo familiariter versari, & colloqui tenetur; vel tandem si ita sit affectus, ut eum in gravi necessitate corporis, aut animi constitutum juvare nollet.

Indignatio. Hos namque motus omnes, & affectus opponi charitati, & mansuetudini christianæ compertum est. Quod vero silentium attinet ab ira imperatum, grave plerumque peccatum esse, docet *S. Greg.* lib. 5. *Moralium*, cap. 30. „„ Aliquando (*inquit*) ira perturbato animo, quasi ex judicio, silentium indicit, & quo se foras per linguam non exprimit, intus deterius ignescit, ut iratus quisque collocutionem suam proximo subtrahat, & nil dicendo, quam sit aversus dicat. Et nonnunquam hæc silentii severitas per disciplinæ dispensationem geritur; si tamen solicite in intimis discretionis forma teneatur. Nonnunquam vero dum accensus animus a consueta locutione restringitur, per accessum temporis penitus a proximi dilectione separatur, & acriores stimuli ad mentem veniunt, causæ quoque, quæ gravius exasperant, oriuntur; atque in irati oculo fæstuca in trabem vertitur, dum ira in odium permutatur. Plerumque ita per silentium clausa intra mentem vehementius æstuat, & clamosas tacita voces format; verba sibi, quibus exasperetur, objicit, & quasi in causæ examine posita durius exasperata respondet, quod Salomon breviter insinuat, dicens. *Præstolatio impiorum furor* Sicque fit, ut perturbatus animus majorem strepitum sui silentii sentiat, eumque gravius clausa iræ flamma consumat; Prov. 11.

Un-

Unde bene ante nos quidam sapiens dixit: Cogitationes iracundi viperæ sunt generationes, mentem comedunt matrem suam „ „.

REGULA III.

Clamor ex ira procedens lethale peccatum est, si appetitum deliberatum mortis, aut gravis alicujus damni proximo inferendi exprimat; alias veniale duntaxat peccatum est.

Hæc Regula colligitur ex *S. Gregorio*, lib. 5. *Moralium*, cap. 30. „ „ Ira suis stimulis (*inquit*) accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti. Ore quidem clamorem format, sed sensus, quid loquatur, ignorat. In quo itaque iste ab arreptitiis longe est, qui actionis suæ conscius non est? Unde fit plerumque, ut usque ad manus ira prosiliat, & quo ratio longius recedit, audacior exurgat; seque ipsum animus retinere non valet, quia factus est potestatis alienæ; & eo furor membra foris in ictibus exercet, quo intus ipsam membrorum dominam mentem captivam tenet. Aliquando autem manus non exerit, sed in maledictionis jaculum linguam vertit. Fratris namque interitum precibus exposcit, & hoc Deum perpetrare expetit, quod ipse perversus homo facere, vel metuit, vel erubescit; fitque, ut voto, & voce homicidium peragat, etiam, cum a læsione proximi manibus cessat „ „. Clamor ex ira.

REGULA IV.

Contumelia, vel convitium lethale peccatum est, si animo dedecorandi proximum, & honorem illius violandi proferatur; aut tam grave sit, quod temere profertur convitium, ut personarum conditione, circumstantiisque spectatis, ejus honorem reipsa lædat plurimum, quamvis eo fine verbum injuriosum non proferatur.

Contumelia, & convitium.

Matth. 5.

Nihil enim meretur damnationem æternam nisi mortale peccatum; convitium porro; vel contumelia meretur damnationem æternam, secundum oraculum Christi: *Qui dixerit fratri suo, Fatue, reus erit gehennæ ignis.* mortale igitur peccatum est. Unde Apostolus ad *Romanos* 1. inter crimina, quibus Ethnici, & a Deo deserti abundant, & ob quæ *Digni sunt morte*, contumeliam notat, *Contumeliosos*, *superbos*, &c.

Id confirmat *S. Thomas*, 2. 2. quæst. 72. art. 2. „ „ Verba (*inquit*) in quantum sunt soni quidam, non sunt in nocumentum aliorum, sed in quantum significant aliquid; quæ significatio ex interiori affectu procedit. Et ideo in peccatis verborum maxime considerandum videtur, ex quo affectu aliqui verba proferant. Cum ergo convitium, vel contumelia de sui ratione importet quamdam dehonorationem; si intentio proferentis ad hoc feratur, ut per verba, quæ profert, honorem alterius auferat; hoc proprie, & per se est dicere convitium, vel contumeliam; & hoc est peccatum mortale, non minus, quam furtum, vel rapina. Non enim homo minus amat suum honorem, quam rem possessam „ „.

Et paulo post addit, hujusmodi verbis, etiam correptionis, aut delectationis gratia prolatis moderate, & prudenter utendum: „ „ Quia posset esse ita grave convitium, quod per incautelam prolatum, auferret honorem ejus, contra quem profertur; & tunc posset homo peccare mortaliter, etiamsi non intenderet dehonorationem alterius. Sicut etiamsi aliquis incaute alium ex ludo percutiens, graviter lædat, culpa non caret „ „.

Hanc doctrinam ex *S. Joan. Chrysostomo*, lib. 1. *De Compunctione cordis*, hauserat *S. Thomas*, scribente; „ „ Quod si quis fatuum dixerit fratrem suum, extremo dignus est supplicio; qui maleficum, invidum, levem, inanis gloriæ cupidum appellarit, aut alia innumera in eum maledicta congesserit, quantis se gehennæ flammis obnoxium reddit? Fatue enim, &

Rha-

Rhaca, quod ait; hoc est, quod ostendit, quia ne leve quidem, & minimum in fratrem convitium relaxabitur; atque ob id de levioribus sententiam dedit Christus, ut de gravioribus dubitari non debeat „„.

REGULA V.

Si absque animo lædendi, ex levitate, aut joci gratia vel causa correptionis, verba convitii, aut contumeliæ dicantur, & secundum se, aut spectata qualitate personarum, & circumstantiis, levia sint, vel censeantur, vel ex plena deliberatione prolata non sint, sed ex surreptione venialia duntaxat, & quandoque nulla peccata sunt.

Hujus Regulæ partes omnes nituntur auctoritate *S. Thomæ*, 2. 2 qu. 72. art. 2. „„ Si vero (*inquit*) aliquis verbum convitii, vel contumeliæ alteri dixerit, non tamen animo dehonorandi, sed forte propter correctionem, vel propter aliquid hujusmodi... hoc potest esse quandoque peccatum veniale, quandoque autem absque omni peccato. In quo tamen est discretio, ut moderate homo talibus verbis utatur, &c „„.

Et in responsione ad primum: „„ Ad eutrapeliam pertinet dicere aliquod leve convitium, non ad dehonorationem, vel ad contristationem ejus, in quem dicitur; sed magis causa delectationis, & joci. Et hoc potest esse sine peccato, si debitæ circumstantiæ observentur. Si vero aliquis non reformidet contristare eum, in quem profertur hujusmodi convitium, dummodo aliis risum excitet; hoc est vitiosum „„. Eutrapelia, virtus moderatrix ludorum.

In responsione vero ad secundum: „„ Sicut (*inquit*) licitum est aliquem verberare, vel in rebus damnificare, causa disciplinæ; ita etiam causa disciplinæ potest aliquis alteri, quem debet corrigere, verbum aliquod convitiosum dicere. Et hoc modo Dominus discipulos vocavit stultos. *O stulti* (inquit) *& tardi corde ad credendum!* Et Apostolus Galatas insensatos; *O insensati Galatæ, quis vos fascinavit non obe-* Luc. ult. Ad Gal. 3.

Lib. 2. Cap. 19. *obedire veritati?* Tamen ſicut dicit S. Auguſt. *in libro* De Sermone Domini in monte, *Raro*, & in magna neceſſitate objurgationes adhibendæ ſunt, ita tamen ut etiam in his ipſis non nobis, ſed Deo, ut ſerviatur, inſtemus. *Et libro* 21. De Civitate Dei, *cap.* 27. *ait*: Non dicit fratri ſuo, *Fatue*, qui cum hoc dicit, non ipſi fraternitati, ſed peccato ejus infenſus eſt; alioquin reus erit gehennæ ignis „ „.

Denique *S. Thomas*, in reſponſione ad tertium: „ „ Cum (*inquit*) peccatum convitii, vel contumeliæ ex animo dicentis dependeat, poteſt contingere, quod ſit peccatum veniale, ſi ſit leve convitium. non multum hominem dehoneſtans, & proferatur ex aliqua animi levitate, vel ex levi ira. abſque firmo propoſito aliquem dehoneſtandi; puta, cum aliquis intendit aliquem per hujuſmodi verbum leviter contriſtare „ „.

Dixi, levia convitia, leveſque contumelias, aut quæ leves cenſentur, ſpectata conditione perſonarum, aliiſque circumſtantiis venialia eſſe peccata; quia etiamſi leves ſint abſolute, & ſimpliciter, ſi tamen graves ſint reſpectu perſonarum, quibus objiciuntur; aut noverit, qui verba illa profert, proximum levis peccati, aut alterius defectus objectione graviter contriſtandum, vel grave damnum paſſurum. aut ſi convitiator ipſi grave dedecus hujuſmodi verbis inurere intendat, lethalis peccati reus eſt. Contra vero ſi id, quod objicitur, abſolute quidem, & per ſe grave ſit, ſed propter vilem perſonarum conditionem, aut morem patrium loquendi, grave non cenſeatur, veniale duntaxat peccatum eſt. Sic viros, & mulierculas infimæ ſortis, cum ira fervente, certis convitiis, & contumeliis apud plebejos uſitatis ſe laceſſunt, mortalis peccati non damnant Theologi, quia nec iis, quæ ſibi mutuo objicere ſolent inter rixandum fides adhibetur, nec vilium hujuſmodi perſonarum honor graviter his verborum injuriis læditur, quibus nobilium, aut honoratorum civium, illuſtriumque, aut ingenuarum ex ordine ci-

civili mulierum, violaretur existimatio. Hinc etiam verba quædam in regionibus, & provinciis nonnullis graves contumeliæ sunt, immaniaque convitia; in aliis vero levia, aut nulla. Nam „ „ Verba, in quantum sunt soni quidam, non sunt in nocumentum aliorum; sed in quantum significant aliquid; quæ quidem significatio ex interiori affectu procedit „ „ (inquit *S. Thomas*:) Addiderim & ex arbitrio, moribusque gentium.

REGULA VI.

Quamvis inter convitium, contumeliam, & improperium discrimen Theologi statuant, promiscue tamen apud vulgus usurpantur.

Ita *S. Thomas*, 2. 2. qu. 72. art. 1. in responsione ad tertium. „ „ Convitium (*inquit*) & improperium consistunt in verbis, sicut & contumelia; quia per hæc omnia repræsentatur aliquis defectus alicujus in detrimentum honoris ipsius. Hujusmodi autem defectus est triplex; scilicet defectus culpæ, qui repræsentatur per verba contumeliosa. Et defectus generaliter culpæ, & pœnæ, qui repræsentatur per convitium; quia vitium consuevit dici non solum animæ, sed etiam corporis. Unde si quis alicui injuriose dicat, eum esse cæcum, convitium quidem dicit, sed non contumeliam. Si quis autem dicat alteri, quod sit fur, non solum convitium, sed etiam contumeliam infert. Quandoque vero repræsentat aliquis alicui defectum minorationis, sive indigentiæ, qui etiam derogat honori consequenti quamcunque excellentiam; & hoc fit per verbum improperii; quod proprie est, quando aliquis injuriose alteri ad memoriam reducit auxilium, quod contulit ei necessitatem patienti. Unde dicitur Ecclesiastici 20. *Exigua dabit, & multa improperabit.* Quandoque tamen unum istorum pro alio ponitur „ „.

REGULA VII.

Contumeliosi ad restitutionem honoris, quo meliori, & convenientiori modo fieri potest, tenentur.

Cum enim contumelia justitiam violet, restitutionis obligationem imponit, ut honore restituto reparetur æqualitas, secundum illud Apostoli ad Romanos 13. *Reddite omnibus debita; cui honorem, honorem.* Quæ quidem restitutio fit ignorantiæ confessione, cum quis alterum ex ignorantia inhonoravit, sicut Apostolus cum Principem Sacerdotum parietem dealbatum vocasset, astantesque dixissent:
Act. 23. 5. *Summum Sacerdotem Dei maledicis?* Respondit: *Nesciebam, fratres, quia Princeps est Sacerdotum. Scriptum est enim: Principem populi tui non maledices.* Si vero convitia, vel contumeliæ ex ira, odio, aut alia mala voluntate impacta sint iis, qui non sunt subditi convitiatoris hominis, aut contumeliosi, congruus satisfactionis, restitutionisque modus est veniæ petitio, aut exhibitiones honoris convenientes secundum virorum prudentum arbitrium. Sed & damna omnia ex contumeliis, vel convitiis consecuta resarciri debent. At si contumeliis, & convitiis aliquis subditum lacessiverit, veniam ut ab ipso petat, minime necesse est, sed aliæ rationes honoris restituendi sunt eligendæ, secundum illud *S. Augustini*, Epist. 211. alias 109. „„ Proinde vobis a verbis durioribus parcite; quæ si emissa fuerint ex ore vestro, non pigeat ex ipso ore proferre medicamenta, ex quo facta sunt vulnera. Quando autem necessitas disciplinæ minoribus coercendis dicere vos verba dura compellit, si etiam in ipsis modum vos excessisse sentitis, non a vobis exigitur, ut ab eis veniam postuletis, ne apud eos, quos oportet esse subjectos, dum nimia servatur humilitas, regendi frangatur auctoritas; sed tamen petenda est venia ab omnium Domino, qui novit eos, quos plus justo forte corripitis, quanta benevolentia diligatis „„. *In libro* 21. *De Civitate Dei*, cap. 27. „„ Si quis

(*in-*

(*inquit*) præoccupatus fuerit hoc delicto, ut fratri suo dicat: *Fatue*, id est, non ejus peccatum volens auferre, convitietur injuste, parum est illi ad hoc redimendum eleemosynas facere, nisi etiam, quod sequitur, remedium reconciliationis adjungat. Ibi enim sequitur: *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ad altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum* „ „? Matth. 5.

REGULA VIII.

Illatas contumelias quandoque repellere homo potest, & debet veris, justisque verbis, aut scriptis, vel etiam actione injuriarum, si necesse sit, cum ad reprimendam convitiatoris, & contumeliosi hominis audaciam, tum ad suam dignitatem, & auctoritatem tuendam; sed tamen animo paratus quisque debet esse ad contumelias patienter ferendas, si propriæ, & aliorum saluti expedire conspexerit.

Hanc morum Regulam tradit *S. Thomas*, 2. 2. qu. 72. art. 3. „ „ Sicut (*inquit*) patientia necessaria est in his, quæ contra nos fiunt, ita etiam in his, quæ contra nos dicuntur. Præcepta autem patientiæ in his, quæ contra nos fiunt, sunt in præparatione animi habenda, sicut August. *lib.* 2. de Serm. Domini in monte, exponit illud præceptum Domini: *Si quis percusserit te in unam maxillam, præbe ei & aliam*; ut scilicet homo sit paratus hoc facere, si opus fuerit. Non tamen hoc semper tenetur facere actu, quia neque ipse Dominus hoc fecit, sed cum suscepisset alapam, dixit: *Quid me cædis?* Et ideo etiam circa verba contumeliosa, quæ contra nos dicuntur, est idem intelligendum. Tenetur enim habere animum paratum ad contumelias tolerandas, si expediens fuerit. Quandoque tamen oportet, ut contumeliam illatam repellamus, maxime propter duo. Primo quidem propter bonum ejus, qui contumeliam infert, ut videlicet ejus auda-

cia reprimatur, & de cætero talia non attentet, secundum illud Prov. 26. *Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens videatur.* Alio modo propter bonum multorum, quorum profectus impeditur propter contumelias nobis illatas „„. Unde *S. Gregorius*, Homilia 9. in *Ezechielem*, ita: „„ Hi, quorum vita in exemplum imitationis est posita, debent, si possunt, detrahentium sibi verba compescere; ne eorum prædicationem non audiant, qui audire poterant, & ita in pravis moribus remanentes, bene vivere contemnant „„.

REGULA IX.

Audaciam convitiantis contumeliose, debet, qui læsus est, moderate reprimere, scilicet propter officium charitatis, non propter cupiditatem privati honoris.

Hæc morum Regula ipsis *S. Thomæ* verbis concepta est loco mox citato, in responsione ad primum.

REGULA X.

Contumelias contumeliis, convitia convitiis repellere nunquam licet; unde non excusatur a peccato mortali, qui verbis contumeliosis lacessit alterum; etsi ab ipso fuerit provocatus.

Prohibet enim Deus, Prov. 26. *Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam, ne ei similis efficiaris.* Et Christus discipulos suos ad patientiam informans, Matth. 5. *Beati estis* (inquit) *cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me; gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* Et Luc. 6. *Benedicite maledicentibus vobis.* Præbuit exemplum Christus, qui contumelias patienter tulit. „„ Taceo quod figitur (*inquit Tertullianus*) in hoc enim venerat. Nunquid tamen subeundæ morti etiam contumeliis opus fuerat? Sed saginari voluptate patientiæ discessurus volebat „„.

Lib. de Patientia. Cap. 3.

Hanc

Hanc Regulam egregie confirmat *S. Basilius*; Hom. 10. De ira. „„ Ne (*inquit*) fratres dilectissimi. malum malo curate, nec contendite invicem calamitate mutua vincere. In malis enim pugnis miserior est, qui vicit, quia peccatis longe gravior discedit, noli ergo malam referre gratiam, neque mali mutui restitutor esse. Contumeliam intulit iratus; vince, amoveque silentio malum. Tu autem contra facis, qui velut undam fluentem illius iram in cordis penetralia suscipiens, ventos imitaris, qui contrariis flatibus, quod illatum est, repellunt. Noli tuo adversario pro magistro uti, nec quem odio persequaris, hunc æmulari, nec fieri veluti speculum irati velis, illius formam in teipso ostendens. Rubicundus ille est ob iram; tu minime ruborem præfer. Illi sanguinei oculi; tui quiete, ac cum gravitate aspiciant. Vox illi aspera; tibi mitis. Neque enim sic in locis disertis echo in ipsos clamantes intempestive infringitur, sicut in hominem injustum, & contumeliosum contumelia revertitur. Imo sonus quidam illi idem redditur, contumelia vero augmentata recurrit „„.

Et infra: „„ Ille maledixit, tu benedicas. Verberavit, tu patere. Exspuit, nihilque te existimavit, tu cogita, quemadmodum ex terra es, & in terram reverteris. His namque modis, atque rationibus te confirmans, longe leviora, quam revera sint, invenies tibi adversarii facta, jurgiaque. Sic etiam talionem illi securius reddes, ostendesque, quam sis contumeliis invulnerabilis, ac præclaram tibi patientiæ coronam comparabis, dum alterius insaniam occasionem Philosophiæ, ac tuorum feceris meritorum. Quamobrem, si mihi credis, probra, contumeliasque magno etiam animo contemnes, & te adhuc viliorem esse concedes. Obscurum te, & inglorium vocavit, nulliusque æstimationis: terram te, ac cinerem esse dicas. Nec tu illustrior es patre nostro Abraham, qui seipsum his nominibus appellavit. Ignarum, pauperem, & nullius pretii te dixit; tu vermem te dicas, & e stercore genus ducere, verba

David memorans. His etiam Moysis decus adde. Ille ab Aarone, & Maria verbis petitus probrosis, non ad Deum adversus illos interpellavit, sed pro eis oravit. Quorum tu, dic mihi, cupis esse discipulus? Beatorumne hominum, & Deo gratorum, an eorum, qui spiritu repleti sunt maligno? Quando enim verborum contumelia tentaris, illud existima periculum de te fieri, an Deo per patientiam adhaereas, seu per iram in adversarii partes inclines. Da tempus cogitationibus ad optimam eligendi partem opportunam. Nam e duobus alterum procul-dubio consequeris; aut inimicum tuae mansuetudinis exemplo mitiorem reddes, vel certe si despexeris, acrius illum vindicabis. Quid enim adversario durius esse potest, quam te animum gerere contumeliis omnibus altiorem? Noli tuam pessumdare mentem; nec ab eo qui te convitiis, & omni injuria petit, comprehendi patiare. Sine illum frustra te allatrare, in seipso dirumpi. Sicut enim ille, qui minime sentientem, aut curantem verberat, seipsum lædit, & incommodo afficit, quod nec inimicum plectere, nec animam, iramque exsatiare se videat; sic & is, qui contumelia in eum, qui nequaquam doleat, utitur, perturbati animi consolationem invenire nullo modo poterit; quin potius ardebit magis, & animo æstuabit. Ex hac igitur conditione quale uterque vestrum nomen assequatur, videamus. Hic contumeliosus, tu magnanimus vocaberis. Hic iracundus, & durus, tu longanimis, & mitis. Hunc quandoque pœnitebit horum, quæ loquitur, te nunquam benefacti, aut virtutis pœnitebit. Quid plura? Huic contumelia regnum cœlorum clausit, quod contumeliosi regnum Dei non consequantur; tibi taciturnitas idem aperuit Nam qui sustinebit usque in finem, hic salvus erit. Qui autem se vindicare, & par pari reddere, ac maledicenti resistere voluerit, quam quæso habebit excusationem? Quod primus ille fuerit, ac provocaverit? Sed qua venia dignum hoc? Non enim scortator in meretricem,

quamvis provocantem, & allicientem, culpam transferens, minus in judicio condemnabitur. Neque enim victore corona sine adversariis contra pugnantibus, nec cædes sine hostibus. Audis David dicentem: Dum consisteret peccator adversum me, non irritatus sum, aut ultus; sed, obmutui, & humiliatus sum, & silui a bonis. Tu autem exacerbaris ob convitium velut malum; imitaris autem rursus velut bonum. Ecce enim facis, quod reprehendis, aut in alienum malum diligenter inspicis, tuam vero ipsius turpitudinem negligis. Si malum est contumelia, ejus imitationem fuge; non enim incepisse alium, ad excusationem sufficiet „„. Psal. 38. 41

REGULA XI.

Eo animo tacere, ut convitiator, vel contumeliosus magis frendeat, intusque discerpatur, peccatum est.

Hanc morum Regulam tradit *S. Thom.* 2. 2. qu. 72. art. 3. ad tertium. „„ Si aliquis (*inquit*) hoc animo taceret, ut tacendo contumeliantem ad iracundiam provocaret, pertineret hoc ad vindictam; sed si aliquis taceat nolens dare locum iræ, hoc est laudabile „„. Unde Eccl. 8. dicitur: *Non litiges cum homine linguato, & non strues in ignem illius ligna.* Hoc sensu *S. Joan. Chrysostomus.* Hom. 22. in Epist. ad Romanos: „„ Quando (*inquit*) convitia regeris, vinceris non ab homine, sed, quod turpius est, a passione, atque impetu iræ. Si vero tacueris, & vincis, & trophæum figis, & innumeros acquiris, qui te coronent, quique convitium ipsum mendacii condemnent. *Et infra*: Ipsum tuum inimicum interroga, quando magis doleat, an cum prorsus accensus, vicissim convitiaris, an cum convitiantem derides? atque hoc postremum magis audies. Neque enim tantum juvat convitiis non impeti, quantum mordet, quod te ad iram permovere, & accendere nequit „„.

RE-

REGULA XII.

Rixa in eo, qui alterum invadit injuste, lethale peccatum est.

Ratio. Apostolus enim ad Gal. 5. *Rixae inimicitiae sunt Opera carnis, quae qui agunt, regnum Dei non consequentur.*

Id confirmat *S. Thomas*, 2. 2. qu. 41. art. 1. „ Sicut (*inquit*) contentio importat quamdam contradictionem verborum, ita etiam rixa importat quamdam contradictionem in factis. Et ideo rixa videtur esse quoddam privatum bellum, quod inter privatas personas agitur, non ex aliqua publica auctoritate, sed magis ex inordinata voluntate, & ideo rixa semper importat peccatum, & in eo quidem, qui alterum invadit injuste, est peccatum mortale. Inferre enim nocumentum proximo etiam opere manuali, non est absque mortali peccato „.

REGULA XIII.

Qui se moderate defendit, in rixam proprie non incurrit, nec peccat.

REGULA XIV.

Qui moderatam defensionem tantisper excedit, vel cum levi motu odii, vel vindictae repellit aggressorem, venialis peccati reus est.

REGULA XV.

Qui obfirmato animo in impugnantem insurgit, ipsumque occidere, vel graviter laedere nititur, peccatum lethale committit.

Tres istas Regulas tradit *S. Thomas*, quaest. & art. supra citatis. „ Rixa (*inquit*) in eo, qui se defendit, potest esse sine peccato, & quandoque cum peccato veniali, & quandoque cum peccato mortali, secundum diversum motum animi ejus, & diversum modum se defendendi. Nam si solo animo repellendi in-

in-

injuriam illatam & cum debita moderatione se defendat, non est peccatum, nec proprie potest dici rixa ex parte ejus. Si vero cum animo vindictæ, vel odii, vel cum excessu debitæ moderationis se defendat, semper est peccatum; sed veniale quidem quando aliquis levis motus odii, vel vindictæ se immiscet; vel cum non multum excedit moderatam defensionem; mortale autem quando obfirmato animo in impugnantem insurgit ad eum occidendum, vel eum graviter lædendum „ „.

REGULA XVI.

Ministri Principis, aut judicis, qui aliquos invadunt publica potestate, non rixantur, neque peccant; sed lethalis peccati rei sunt, qui illis obsistunt, & ab illis vi illata se defendunt.

Ita *S. Thomas*, ibidem in responsione ad tertium, „ „ Ad hoc (*inquit*) quod justum sit bellum, requiritur, quod fiat auctoritate publicæ potestatis. Rixa autem fit ex privato affectu iræ, vel odii. Si enim ministri principis, aut judicis publica potestate aliquos invadant, qui se defendant, non dicuntur ipsi rixari, sed illi, qui publicæ potestati resistunt. Et sic illi, qui invadunt, non rixantur, neque peccant; sed illi, qui se inordinate defendunt „ „.

ARTICULUS V.

De Remediis adversus iram.

Remedium adversus iram præcipuum est patientia, cujus exemplum, & præceptum Christus Dominus nobis dedit. „ „ Nobis (*inquit Tertullianus, libro de patientia*) exercendæ patientiæ auctoritatem, non affectatio humana caninæ æquanimitatis stupore formata, sed vivæ, ac cœlestis disciplinæ divina dispositio delegat; Deum ipsum ostendens patientiæ exemplum; jamprimum qui rorem lucis hujus super justos, & injustos æqualiter spargit; qui temporum officia, elementorum servitia, totius genituræ tributa

Remedia adversus iram. Cœlestis patientiæ disciplina.

ta dignis simul, & indignis patitur occurrere, sustinens ingratissimas nationes, ludibria artium, & opera manuum suarum adorantes, nomen cum familia ipsius persequentes, luxuriam, avaritiam, iniquitatem, malignitatem quotidie inolescentem; ut sua sibi patientia detrahat; plures enim Dominum idcirco non credunt, quia seculo iratum tamdiu nesciunt. Et hæc quidem divinæ patientiæ species, quasi de longinquo, sors ut de supernis æstimetur. Quid illa autem, quæ inter homines palam in terris quodammodo manu apprehensa est? Nasci se Deus in utero patitur matris, & exspectat, & natus adolescere sustinet, & adultus non gestit agnosci, sed & contumeliosus insuper sibi est, & a servo suo tingitur, & tentatoris congressus solis verbis repellit. Cum de Domino fit magister, & docens hominem evadere ad salutem, scilicet veniam offensæ patientiæ eruditus, non contendit, non reclamavit, nec quisquam in plateis vocem ejus audivit, arundinem quassatam non fregit, linum fumigans non restinxit. Nec enim mentitus fuerit Propheta, imo ipsius Dei contestatio Spiritum suum in filio cum tota patientia collocantis. Nullum volentem sibi adhærere, non suscepit; nullius mensam, tectumve despexit; aquam ipse lavandis discipulorum pedibus ministravit. Non peccatores, non Publicanos aspernatus est. Non illi civitati, quæ eum recipere noluerat, iratus est, cum etiam discipuli, tam contumelioso oppido cœlestes ignes repræsentari voluissent. Ingratos curavit, invidiatoribus cessit. Parum hoc, si non etiam proditorem suum secum habuit, ne constanter denotavit. Cum vero traditur, cum adducitur, ut pecus ad victimam; sic enim non magis aperit os, quam agnus sub tondentis potestate. Ille, cui legiones Angelorum, si voluisset, uno dicto de cœlis adfuissent, ne unius quidem discipuli, scilicet Petri discentis gladium ultorem probavit. Patientia Domini in Malcho vulnerata est. Itaque & gladii opera maledixit imposterum, & sanitatis restitutione ei, quem non ipse

Christus patientiæ magister.

Isai. 42.

vexa-

vexaverat, satisfecit per patientiam misericordiæ matrem. Taceo, quod figitur, in hoc enim venerat. Nunquid tamen subeundæ morti etiam contumeliis opus fuerat? Sed saginari voluptate patientiæ discessurus volebat. Despuitur, verberatur, deridetur, fœdis vestitur, fœdioribus coronatur. Mira æquanimitatis fides! Qui in hominis figura proposuerat latere, nihil de impatientia hominis imitatus est. Hinc vel maxime Pharisæi Dominum agnoscere debuistis. patientiam hujusmodi nemo hominum perpetraret; Talia, tantaque documenta, quorum magnitudo penes nationes quidem detractatio fidei est, penes nos vero ratio, & instructio, satis aperte non sermonibus modo in præcipiendo, sed etiam passionibus in sustinendo, probant his, quibus credere datum est, patientiam esse Dei naturam, effectum, & præstantiam ingenitæ cujusdam proprietatis. Igitur si probos quosque servos, & bonæ mentis pro ingenio dominico conversari videmus, quanto magis nos secundum Dominum moratos inveniri oportet? Servos scilicet Dei vivi, cujus judicium in suos, non in compede, aut pileo vertitur, sed in æternitate aut pœnæ, aut salutis... Obsequium de patientia trahitur. Nunquam impatiens obsequitur, aut patiens qui obluctatur „„.

Et cap. 6. ejusdem libri: „„ Fides (*inquit*) patientia illuminata, cum in nationes seminaretur per semen Abrahæ, quod est Christus, & gratiam legi superduceret, ampliandæ, adimplendæque legi adjutricem suam patientiam præfecit, quod ea sola ad justitiæ doctrinam retro defuisset. Nam olim & oculum pro oculo, & dentem pro dente repetebant, & malum malo fœnerabant. Nondum enim patientia in terris, quia nec fides. Scilicet interim impatientia occasionibus legis fruebatur. Facile erat, absente Domino patientiæ, & magistro; qui postquam supervenit, & gratiam fidei patientia composuit, jam nec verbo quidem lacessere, nec fatue quidem dicere sine judicii periculo licet. Prohibita ira, re-

strictî animi, compressa petulantia manus, exemptum linguæ venenum. Plus lex, quam amisit, invenit; Matth. 5. dicente Christo: *Diligite inimicos vestros & maledicentibus benedicite; & orate pro persecutoribus vestris, ut filii sitis Patris vestri cœlestis.* Vides, quem nobis patrem patientia acquirat? Hoc principali præcepto universa patientiæ disciplina succincta est, quando ne digne quidem malefacere concessum est „ „.

Et cap. 8. „ „ Absit a servo Christi tale inquinamentum, ut patientia majoribus tentationibus præparata in frivolis excidat. Si manu quis tentaverit Matth. 5. provocare, præsto est dominica monella: Verberanti te (inquit) in faciem, etiam alteram genam obverte. Fatigetur improbitas patientia tua... Plus improbum illum cædis sustinendo. Ab eo enim vapulabit, cujus gratia sustines. Si linguæ amaritudo maledicto, sive convitio eruperit, respice dictum: Cum vos maledixerint, gaudete. Dominus ipse maledictus in lege est & tamen solus est benedictus. Igitur Dominum servi consequamur, & maledicamus patienter, ut benedicti esse possimus. Si parum æquanimiter audiam dictum aliquod in me protervum, aut nequam, reddam & ipse amaritudinis vicem necesse est, aut cruciabor impatientia muta. Cum ergo percussero maledicto, quomodo secutus inveniar doctrinam Domini, qua traditum est. Non vasculorum inquinamentis, sed eorum, quæ ex ore promuntur, Matth. 15. hominem communicari? (*id est, immundum fieri*...) Hic jam de patientiæ voluptate. Nam omnis injuria, seu lingua, seu manu incussa, cum patientia offenderit, eodem exitu dispungetur, quo telum aliquod in petra constantissimæ duritiæ libratum, & obtusum. Concidet enim ibidem irrita opera, & infructuosa, & nonnunquam repercussum in eum, qui emisit, reciproco impetu sæviet. Nempe idcirco quis te lædit, ut doleas, quia fructus lædentis in dolore læsi est. Ergo cum fructum ejus evertis non dolendo, ipse doleat necesse est amissione fructus sui. Tunc tu non modo illæsus abis,

quod

quod etiam solum tibi sufficit, sed insuper adversarii tui, & frustratione oblectatus, & dolore defensus. Hæc est patientiæ utilitas, & voluptas „ „.

Denique cap. 15. „ „ Adeo (*inquit*) satis idoneus patientiæ sequester Deus. Si injuriam depolueris penes eum, ultor est; si damnum, restitutor est; si dolorem, medicus est; si mortem, resuscitator est. Quantum patientiæ licet, ut Deum habeat debitorem? Nec immerito, omnia enim ejus placita tuetur; omnibus mandatis ejus intervenit. Fidem munit, pacem gubernat, dilectionem adjuvat, humilitatem instruit, pœnitentiam exspectat, exomologesim adsignat, carnem regit, spiritum servat, linguam frænat, manum continet, tentationes inculcat, scandala pellit, martyria consummat; pauperem consolatur, divitem temperat... Fidelem delectat, gentilem invitat, servum domino, dominum Deo commendat, feminam exornat, virum approbat; amatur in puero, laudatur in juvene, suscipitur in sene; in omni sexu, in omni ætate formosa est „ „.

Deus patientiæ sequester.

Patientiæ bonum, & utilitas.

Idem argumentum tractat *S. Cyprianus*, lib. *De Bono patientiæ*, atque ubi præmisit, falsam esse apud Philosophos patientiam, quia & falsa apud illos sapientia est, subdit: „ „ Nos autem, qui Philosophi non verbis sed factis sumus; nec vestitu sapientiam, sed veritate præferimus; qui virtutum conscientiam magis, quam jactantiam novimus; qui non loquimur magna, sed vivimus; quasi servi, & cultores Dei, patientiam, quam magisteriis cœlestibus discimus, obsequiis spiritualibus præbeamus. Est enim nobis cum Deo virtus ista communis „ „. Tum multis ostendit patientiam Dei rem esse, qui cum crebris, imo continuis exacerbetur offensis, indignationem suam temperat & præstitum semel diem retributionis patienter exspectat. Et cum habeat in potestate vindictam, mavult diu tenere patientiam, sustinens, & differens, donec ejus patientia peccatores ad pœnitentiam adducat. Patientiam Christus Deus, & Dominus noster non tantum verbis docuit, sed implevit & factis. Et quia ad hoc descen-

diffe fe dixerat, ut voluntatem patris faceret: „ „ Inter cætera admirabilia virtutum fuarum, quibus indicia divinæ Majeftatis expreffit, paternam quoque patientiam tolerantiæ tenore fervavit; omnes denique actus ejus ab ifto ftatim adventu patientia comite fignantur, &c. Ut patientia bonum Chrifti eft, fic contra impatientia diaboli malum; & ficut, in quo habitat, & manet Chriftus, patiens invenitur, ita impatiens femper exiftit, cujus mentem diaboli nequitia poffidet. Exordia denique ipfa videamus. Diabolus hominem ad imaginem Dei factum impatienter tulit; unde & periit primus, & perdidit. Adam contra cœlefte præceptum cibi lethalis impatiens, in mortem cecidit, nec acceptam divinitus gratiam patientia cuftode fervavit; & ut fratrem Cain perimeret, facrificii ejus, & muneris impatiens fuit; & quod Efau de majoribus ad minora defcendit, primatus fuos per impatientiam lentis amifit. Quid? Judaicus populus circa beneficia divina perfidus, & ingratus, nonne quod a Deo primum receffit, impatientiæ crimen fuit? Dum Moyfi cum Deo colloquentis moras non poteft ferre, profanos Deos aufus poftulare; ut itineris fui duces nuncuparet, caput bubulum, & terreftre figmentum; nec unquam ab eadem impatientia deftitit, quo minus femper docilitatis, & divinæ admontionis impatiens, Prophetas fuos, & juftos quofque perimendo, ad Crucem quoque, & Sanguinem Domini profiliret. Impatientia etiam & in Ecclefia hæreticos facit, & ad Judæorum fimilitudinem contra Chrifti pacem, & charitatem rebelles, ad hoftilia, & furiofa odia compellit. Et longum fit fingula recenfere, omnia omnino, quæ patientia operibus fuis ædificat ad gloriam, impatientia deftruit ad ruinam. Quare, fratres dilectiffimi, patientiam, per quam in Chrifto manemus, ut venire cum Chrifto ad Deum poffimus, plena obfervatione teneamus; quæ copiofa, & multiplex non angufto fine concluditur, nec brevibus terminis coercetur. Late patet patientiæ virtus, & ubertas ejus; & largitas de

Impatientiæ malum.

Patientiæ elogium.

unius

unius quidem nominis fonte proficiscitur, sed exundantibus venis per multa gloriarum itinera diffunditur; nec proficere aliquid in actibus nostris potest ad consummandam laudem, nisi inde consummationis accipiat firmitatem. Patientia est, quæ nos Deo commendat, & servat; ipsa est, quæ iram temperat, quæ linguam frænat, quæ mentem gubernat, pacem custodit, disciplinam regit, libidinis impetum frangit, tumoris violentiam comprimit, incendium simultatis extinguit, coercet potentiam divitum, inopiam pauperum refovet; tuetur in virginibus beatam integritatem, in viduis laboriosam castitatem, in conjunctis, & maritatis individuam charitatem; facit humiles in prosperis, in adversis fortes, contra injurias, & contumelias mites, docet delinquentibus cito ignoscere; si ipse delinquas, diu, & multum rogare; tentationes expugnat, persecutiones tolerat, passiones, & martyria consummat; ipsa est, quæ fidei nostræ fundamenta firmiter munit; ipsa est, quæ incrementa spei sublimiter provehit; ipsa actum dirigit, ut tenere possimus viam Christi, dumque per ejus tolerantiam gradimur, ipsa efficit, ut perseveremus filii Dei, dum patientiam patris imitamur. Sed quoniam plurimos scio, vel pondere injuriarum angentium, vel dolore, de iis, qui adversum se grassantur, & sæviunt, vindicari velociter cupere, nec in illum extremi judicii diem malorum retributionem differre, nobiscum hortamur, interim amplectimini patientiæ bonum, ut in istis fluctuantis mundi turbidinibus, & Judæorum, sive gentilium, & hæreticorum quoque persecutionibus constituti, patienter expectemus ultionis diem, nec ad vindictam doloris nostri querula, & invidiosa festinatione properemus „ „.

S. Basilius, Hom. 10. *De Ira*, duo præsertim contra hoc vitium remedia proponit, ne scilicet rebus magnis pares, dignosve nos judicemus, deinde ne reliquos homines nobis inferiores existimemus. „ „ Quid miser (*inquit*) angeris pauperis appellatione? Reminiscere, quod quemadmodum nudus in *(Consideratio injuriarum, & pœnarum, quas Christus nostri causa pertulit, effic.)*

eissimum est adversus iram remedium. mundum venisti, nudus etiam egressurus es. Quid enim nudo pauperius? Nihil profecto grave audisti, nisi tibi ipse quæ objecta sunt agnoscas. Quis un-
Joan. 8. quam ob paupertatem in carcerem ductus est? Nam egere non turpe quidem, aut aliquod probrum fuerit; sed paupertatem generose non ferre. Memor sis Domini nostri Jesu Christi, qui cum dives esset, nostri gratia egere voluit. Si vero & stultus, & indoctus appellaberis, reminiscere eorum, quæ a Judæis jactata sunt in veram sapientiam: *Samaritanus es, & dæmonium habes.* Alapa, seu pugillo cæsus es? At enim etiam Dominus. Exspuit aliquis in faciem? Eadem & Dominus est passus. Nec enim ab exspuentibus, aut cædentibus faciem avertit. Calumniam pateris? Et Dominus. Tua laceratur vestis? Et a Domino quoque vestis per vim extracta, & super eam missæ sortes. Nondum condemnatus es, nondum cruci affixus. Multa tibi toleranda, ut ad ejus imitationem pervenias. Talia igitur, & horum similia tibi concurrant; mentisque suæ impetum, ac iram compescant. Similes namque præparationes, & animi dispositiones morsus cordis, & impulsus facile delebunt, & animæ cogitationes in tranquillum statum deducent. Hoc enim est, quod David ait:
Psal. 118. 60. *Paratus sum, & non sum turbatus.* Oportet itaque motus animi insanos, ac præcipites exemplo Sanctorum, ac beatorum præceptorum memoria cohibere; quomodo magnus David, & qua mansuetudine iniquitatem Semei tulerit; non enim iræ lo-
2. Reg. 16. cum dedit, in Deum causam transferens: Quoniam Dominus (*inquit*) Semei mandavit, ut maledicat
Humilitas iræ moderatrix. David. Quamobrem cum audivisset se virum sanguinum, & iniquum vocari, minime succensuit, sed tolerando sese humilem reddidit, ac meritam sibi infligi contumeliam putavit. Ex quo duo tibi ad custodiendam animi constantiam toleranda. Primo, ne te rebus magnis parem, dignumve judices. Deinde neminem valde infra tuam dignitatem, ac æstimationem esse putabis. Sic enim animus nunquam ex iis,

quæ nobis ex adverso inferuntur, indignabitur, aut magnopere dolebit. ,. Revereantur perturbationes rationis præsentiam, quemadmodum pueri immodestum aliquid agentes viri venerabilis conspectum vereri solent „ „.

S. Ambrosius lib. I. *de Officiis ministrorum*, cap. 21. haec adversus iram tradit remedia: „ „ Caveatur (*inquit*) iracundia, aut si præcaveri non potest, cohibeatur, mala enim illex peccati indignatio est; quæ ita animum perturbat, ut rationi non relinquat locum. Primum est igitur, si fieri potest, ut morum tranquillitas usu quodam, affectione, proposito in naturam vertatur. Deinde quoniam ita plerumque motus infixus est naturæ, ac moribus, ut evelli, atque evitari non queat; si prævideri potuerit, ratione reprimatur. Aut si prius occupatus fuerit animus ab indignatione, quam consilio prospici, ac provideri potuerit, ne occuparetur, meditare, quomodo motum animi tui vincas, iracundiam temperes. Resiste iræ, si potes; cede, si non potes; quia scriptum est: *Date locum iræ*.. Ergo si prævenerit, & præoccupaverit mentem tuam iracundia, & ascenderit in te, non relinquas locum tuum. Locus tuus patientia est, locus tuus sapientia est, locus tuus ratio est, locus tuus sedatio indignationis est. Aut si te contumacia respondentis moverit, & perversitas impulerit ad indignationem; si non potueris mitigare mentem, reprime linguam tuam. Sic enim scriptum est; *Cohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum.* Deinde: *Inquire pacem, & persequere eam.* Pacem illam S. Jacobi vide, qua tu primum sedato animum si non prævalueris, frenos linguæ impone tuæ; deinde reconciliationis studium non prætermittas „ „. Dictum celebre Architæ Tarentini Philosophi commemorat, qui villicum suum aliquando iratus his verbis compellavit: *O te infelicem, quam afflictarem, nisi iratus essem!* Ac Davidem hac in re majori certe laude dignum ostendit, qui bellatores adversus Nabal ad ultionem paratos pru-

Resistendum iræ.

Psal. 3

dentis Abigail deprecatione revocavit; quod mansuetissimi Regis exemplum documento est, tempestivis quoque intercessionibus non solum cedere nos, sed etiam delectari oportere. Eo usque autem delectatus est, ut benediceret intervenientem, quod a studio vindictæ revocatus foret. Sed & divinum illud de iræ moderatione præceptum afflante Spiritu sancto in Psalmis tradidit; *Irascimini, & nolite peccare*. Id est: „„ Irascimini ubi culpa est, cui irasci debeatis. Non potest enim fieri, ut non rerum indignitate moveamur; alioquin non virtus, sed lenitudo, & remissio judicatur. Irascimini ergo, ita ut a culpa abstineatis. Vel sic: Si irascimini, nolite peccare, sed vincite iracundiam. Vel certe sic; si irascimini, vobis irascimini, quia commoti estis, & non peccabitis. Qui enim sibi irascitur, quia cito commotus est, desinit irasci alteri; qui autem vult iram suam justam probare, plus inflammatur, & cito in culpam cadit. Melior est autem secundum Salomonem, qui iracundiam continet, quam qui urbem capit; quia ira etiam fortes decipit „„.

Psalm. 4.

Prov. 16.

Duo christianæ mansuetudinis servandæ modi.

S. Gregorius lib. 5. *Moralium*, cap. 30. saluberrima contra iram tradit remedia. „„ Duobus modis (*inquit*) fracta possidere animum ira desuescit. Primus quippe est, ut mens solicita, antequam agere, quodlibet incipiat, omnes sibi, quas pati potest, contumelias proponat; quatenus Redemptoris sui probra cogitans, ad adversa se præparet; quæ nimirum venientia tanto fortius excipit, quanto se cautius ex præscientia armavit. Qui enim improvidus ab adversitate deprehenditur, quasi ab hoste dormiens invenitur, eumque citius inimicus necat, quia non repugnantem perforat. Nam qui mala imminentia per solicitudinem prænotat, hostiles incursus quasi in insidiis vigilans exspectat; & inde ad victoriam valenter accingitur, unde nesciens deprehendi putabatur. Solerter ergo animus ante actionis suæ primordia, cuncta debet adversa meditari; ut semper hæc cogitans, semper contra hæc thorace patientiæ munitus, & quid-

quidquid acciderit, providus superet, & quidquid non accesserit, lucrum putet „ „.

„ „ Secundus autem servandæ mansuetudinis modus est, ut non alienos excessus aspiciamus, nostra, quibus in aliis excedimus, delicta cogitemus. Considerata quippe infirmitas propria, mala nobis excusat aliena. Patienter namque illatam injuriam tolerat, qui pie meminit, quod fortasse adhuc habeat, in quo debeat ipse tolerari. Et quasi aqua ignis extinguitur, cum, surgente furore animi, sua cuique ad mentem culpa revocatur; quia erubescit peccata non parcere, qui vel Deo, vel proximo sæpe se recolit parcenda peccasse „ „.

Sanctus idem Pontifex, & Doctor Hom. 35. in Evangelia, christianæ patientiæ inferendis, & condonandis injuriis necessariam praxim egregie, ac luculenter exponit. *In patientia vestra possidebitis animas vestras* (ait Christus Dominus.) „ „ Idcirco possessio animæ in virtute patientiæ ponitur, quia radix omnium, custosve virtutum patientia est. Per patientiam vero possidemus animas nostras; quia dum nobis ipsis dominari discimus, hoc ipsum incipimus possidere, quod sumus. Patientia vero est, aliena mala æquanimiter perpeti, contra eum quoque, qui mala irrogat, nullo dolore morderi. Nam qui sic proximi mala portat, ut tamen tacitus doleat, & tempus dignæ retributionis quærat, patientiam non exhibet, sed ostendit. Scriptum quippe est: *Charitas patiens est, benigna est.* Patiens namque est, ut aliena mala toleret, benigna vero est, ut etiam ipsos, quos portat, amet. Hinc namque per semetipsam veritas dicit: *Diligite inimicos vestos, &c.* Virtus itaque est coram hominibus, adversarios tolerare; sed virtus coram Deo, diligere; quia hoc solum Deus sacrificium accipit, quod ante ejus oculos in Altari boni operis flamma charitatis incendit. Sciendum vero, quod plerumque ideo patientes esse videmur, quia retribuere mala non possumus. Sed qui idcirco malum non retribuit, quia nequaquam valet, procul du-

Luc. 21. 19.

Patientia virtutum omnium radix, & custos.

1. Cor. 13. 4.

Matth. 5.

Hoc solum sacrificium Deus accipit, quod flamma charitatis incendit.

dubio patiens non est; quia patientia non in ostensione inquiritur, sed in corde. Per impatientiæ autem vitium, ipsa virtutum nutrix doctrina dissipatur; scriptum namque est: *Doctrina viri per patientiam noscitur.* Tanto ergo quisque minus ostenditur doctus, quanto convincitur minus patiens. Neque enim potest veraciter bona docendo impendere, si vivendo nesciat æquanimiter aliena mala tolerare. Quanto enim culmine virtus patientiæ polleat, rursus Salomon indicat, dicens: *Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.* Minor est ergo victoria, urbes expugnare; quia extra sunt, quæ vincuntur. Majus autem est, quod per patientiam vincitur; quia ipse a se animus superatur, & semetipsum sibimetipsi subjicit, quando eum patientia in humilitate tolerantiæ sternit. Sciendum vero est, quod plerumque evenire patientibus solet, ut eo quidem tempore, quo adversa patiuntur, vel contumelias audiunt, nullo dolore pulsentur; & sic patientiam exhibeant, ut custodire etiam cordis innocentiam curent. Sed cum post paululum hæc ipsa, quæ pertulerint, ad memoriam revocant, igne vehementissimi doloris instigantur, argumenta ultionis inquirunt, & mansuetudinem, quam tolerantes habuerunt, in retractatione sua semetipsos dijudicantes perdunt. Callidus namque adversarius bellum contra duos movet, unum videlicet inflammans, ut contumelias prior inferat; alterum vero provocans, ut contumelias læsus reddat. Sed quia ejus jam victor extitit, quem ad proferendas contumelias commovit; contra illum acrius dolet, quem ad reddendas injurias commovere non potuit; unde fit, ut tota se virtute contra eum erigat, quem contumelias fortiter pertulisse considerat. Quem, quia commovere in ipsa injuriarum jaculatione non potuit, ab aperto certamine interim recedens, in secreta cogitatione deceptionis tempus inquirit; & qui publico bello perdidit, ad exhibendas occulte insidias exardescit. Quietis namque jam tempore ad victoris animum redit;

Prov. 19.

Prov. 16.

Vere patiens est, qui & injurias æquo animo tolerat, & de his postea cogitans, quod illas pertulerit, exultat.

dit; & vel damna rerum, vel injuriarum jacula ad memoriam reducit; cunctaque, quæ sibi illata sunt, vehementer exaggerans, fuisse intolerabilia ostendit; & quiescentis animum tanto furore conturbat, ut plerumque vir patiens illa se æquanimiter tolerasse, etiam post victoriam captivus erubescat; seque non reddidisse contumelias doleat, & deteriora rependere, si occasio præbeatur, quærat. Quibus ergo isti sunt similes, nisi his, qui per fortitudinem in campo victores sunt, sed per negligentiam postmodum intra urbis claustra capiuntur? Quibus isti sunt similes, nisi his, quos irruens gravis languor a vita non subtrahit, sed leviter veniens recidiva febris occidit? Ille ergo veraciter patientiam servat, qui & ad tempus aliena mala sine dolore tolerat, & hæc eadem retractans, pertulisse se talia exultat; ne bonum patientiæ quietis tempore pereat, quod in perturbationibus custoditur... Si adjuvante nos Domino virtutem patientiæ servare contendimus, & in pace Ecclesiæ vivimus, & tamen Martyrii palmam tenemus. Duo quippe sunt Martyrii genera, unum in mente, aliud in mente simul, & actione. Itaque esse Martyres possumus, etiamsi nullo percutientium ferro trucidemur. Mori quippe a persequente, Martyrium in aperto opere est: ferre vero contumelias, odientem diligere, Martyrium est in occulta cogitatione „ „. Duplex Martyrii genus.

Tribus denique modis virtutem patientiæ docet exerceri; „ „ Alia namque sunt, quæ a Deo, alia, quæ ab antiquo adversario, alia, quæ a proximo sustinemus. A proximo namque persecutiones, damna, & contumelias; ab antiquo vero adversario tentamenta; a Deo autem flagella toleramus. Sed in his omnibus tribus modis vigilanti oculo semetipsam debet mens circumspicere, ne contra mala proximi pertrahatur ad retributionem mali; ne contra tentamenta adversarii seducatur ad delectationem, vel consensum delicti; ne contra flagella opificis, ad excessum proruat murmurationis. Perfecte enim adversarius vincitur, quando mens nostra, & inter ten- Patientiæ virtus tribus modis exercetur.

tamenta ejus a delectatione, atque consensu non trahitur; & inter contumelias proximi custoditur ab odio; & inter flagella Dei compescitur a murmuratione „ „.

CAPUT VIII.

De Acedia.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit; & quam grave peccatum.

De Acedia. I. A*cedia fastidium est interni boni*, ut definit *Hugo a S. Victore*, in Tractatu *De septem Vitiis*, inter *S. August.* opera edito, sive, est *Tristitia de bono spirituali, in quantum est bonum divinum*, ut definit *S. Thom.* 2. 2. q. 35. art. 1. Dicitur tristitia de bono divino, non in se, & absolute spectato, sed quatenus in nobis est, vel esse potest. Sic enim differt ab odio, & invidia. Odio enim Dei aversamur bonum divinum quatenus in Deo; invidia de eodem dolemus, quatenus est in proximo; acedia, quatenus in nobis est, vel esse potest. Tristitia autem de bono divino quocunque non est proprie peccatum acediæ, sed quæ refugit, vel ægre fert bonum divinum imperatum, & ad salutem æternam consequendam necessarium ut docet *S. Thom.* art. 3. ejusdem qu. ad tertium. „ „ Acedia (*inquit*) non est recessus mentalis a quocunque spirituali bono, sed a bono divino, cui oportet mentem inhærere ex necessitate. Unde si quis contristetur de hoc, quod aliquis cogit eum implere opera virtutis, quæ facere non tenetur, non est peccatum acediæ; sed quando contristatur in his, quæ ei imminent facienda propter Deum „ „.

Acedia peccatum ex genere suo mortale. II. Acediam peccatum esse, Scriptura sacra docet, *Eccl.* 6. illam prohibens, ubi de sapientia ait: *Subjice humerum tuum, & porta illam, & ne acedieris in vinculis ejus. In omni animo tuo accede ad illam.*

Idem

Idem probat *S. Thomas* ex acediæ notione a *S. Joan. Damasceno* tradita lib. 2. *De Fide orthodoxa*, cap. 14. „ „ Acedia (*inquit*) est quædam tristitia aggravans, quæ scilicet ita deprimit animum hominis, ut nihil ei agere libeat. Hujusmodi autem tristitia semper est mala, quandoque secundum seipsam, quandoque secundum effectum. Tristitia enim secundum se mala est, quæ est de eo, quod est apparens malum, & vere bonum, sicut e contrario mala delectatio est, quæ est de eo, quod est apparens bonum, & vere malum. Cum ergo spirituale bonum sit vere bonum, tristitia, quæ est de spirituali bono, est secundum se mala. Quia ergo acedia, secundum quod hic sumitur, nominatur tristitia spiritualis boni, est dupliciter mala, & secundum se, & secundum effectum, & ideo acedia est peccatum „ „.

III. Acedia lethale ex genere suo peccatum est. Acedia enim est tristitia seculi, cum non sit tristitia secundum Deum; sed *Tristitia seculi mortem operatur*: lethale igitur peccatum est. Id confirmat *S. Thomas* hac ratione: „ „ Peccatum mortale dicitur, quod spiritualem vitam tollit, quæ est per charitatem, secundum quam Deus in nobis inhabitat. Unde illud peccatum ex suo genere est mortale, quod de se secundum propriam rationem contrariatur charitati; hujusmodi autem est acedia. Nam proprius effectus charitatis est gaudium de Deo; acedia autem est tristitia de bono spirituali, in quantum est bonum divinum; unde secundum suum genus acedia est peccatum mortale „ „.

1. Cor. 7.

Adversatur primo, & maximo divinæ dilectionis mandato. Deum enim ex toto corde, ex tota anima, ex tota virtute non diligit, qui in omnibus ad assequendam salutem necessariis, vel frigescit penitus, vel tepescit. Quem quidem teporem ita Deus exhorret, ut acediosos a se vomiturum, id est, se deserturum, & gratiæ suæ auxiliis privaturum comminetur. Apoc. 3. *Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus. Utinam frigidus esses, aut calidus!*

Acedia adversatur primo & maximo dilectionis divinæ mandato.

dus! Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo. Hinc servum pigrum talento, quod defoderat, privari, & in tenebras exteriores mitti Dominus jubet. *Tollite* (inquit) *ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur, & abundabit, ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores.* In hujus rei figuram Christus ficulneam, in qua fructum non invenerat, arefecit maledicto; æternaque sterilitate damnavit, quamvis ficorum tempus non esset, ut significaret homines quovis tempore fructus pietatis, & bonorum operum ferre debere, quos si ex acedia, & fastidio spiritualis boni non ferat, divina maledictione ferietur.

Matth. 25.

Acedia adversatur præcepto, quo in Deo delectari jubemur.

Præcepto de diligendo Deo connexum est illud, quo in Deo delectari jubemur. Psal. 36. *Delectare in Domino* (inquit David) *& dabit tibi petitiones cordis tui.* Et Psal. 63. *Lætabitur justus in Domino, & sperabit in eo, & gloriabuntur omnes recti corde.* Psal. 33. *Gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus.* Ad Philip. 4. *Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete.* Hinc *S. Thomas*, qu. 11. *De peccatis*, art. 3. ad sextum, ait: „ „ Quod homo delectetur, non cadit sub præcepto, sed quod delectetur de Deo, hoc cadit sub præcepto, sicut & quod homo Deum diligat, quia delectatio amorem consequitur „ „.

Et in responsione ad septimum: „ „ Delectatio, quæ provenit ex charitate, cui contrariatur acedia, est de necessitate spiritualis vitæ, sicut & ipsa charitas, & ideo acedia est peccatum mortale „ „.

Delectationis hujus necessitatem confirmat *S. August.* Serm. 21. alias 5. editis a P. Sirmondo. „ „ Jucundare (*inquit*) in iis, quæ jussit Dominus, ut jucunderis in Domino. Jucundare in fide jucundare in spe, jucundare in charitate, jucundare in misericordia, jucundare in hospitalitate, jucundare in castitate. Hæc omnia bona sunt, thesauri interioris hominis; gemmæ non arcæ tuæ, sed conscientiæ tuæ. His

ama

anima dives esse, quas divitias nec naufragio possis amittere; unde si nudus exieris, plenus eris... Delectare in Domino, non in seculo. In Domino enim jucundabatur ille, qui cum perdidisset totam jucunditatem seculi, remansit ei Dominus, in quo jucundaretur; remansit in ira simplex, perfecta, & immutabilis jucunditas cordis ejus. Quæ habebat, possidebat, non possidebatur, a Domino autem possidebatur, illa calcabat, ex illo pendebat. Ecce enim quid sit in Domino jucundari. Dominus dedit, Dominus abstulit; nunquid se abstulit? quod dedit, abstulit, qui dedit, se obtulit... Quare displiceat servo id, quod placuit Domino? Aurum (*inquit*) perdidi, familiam perdidi; pecora perdidi, quidquid habui perdidi; a quo habeo, non perdidi. Perdidi, quod dederat: eum non perdidi, cujus ipse sum. Delectatio mea ipse, divitiæ meæ ipse. Sed quare? Quia non perversus, non capite deorsum, non neglexit eum, qui supra se est, & dilexit ea, quæ infra se. Ipsa est enim perversitas male utendi creatura „ „. Boni certe divini fastidium oritur ex perverso creaturarum amore, in quibus cor terreni hominis ita delectatur, ut gustare non possit, quam suavis est Dominus.

Amoris quoque divini fructus est ardens desiderium justitiæ, quæ una ex beatitudinibus Evangelicis est Matth. 5. *Beati* (inquit Christus) *qui esuriunt, & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* An vero justitiam esuriunt, & sitiunt, qui divinum bonum fastidiunt, quibus opera pietatis ad salutem necessaria tædium, ac tristitiam pariunt; qui in omnibis vitæ christianæ, statusque sui officiis implendis segnes sunt, negligentes, tepidi? Quid igitur exspectare debent hujusmodi homines, nisi famis, & sitis æternæ cruciatus. „ „ Non enim ad saturitatem justitiæ, cum hinc exierit, quisquam perveniet, nisi ad eam, cum hic est, esuriendo, & sitiendo cucurrerit (*inquit S. August. lib. De perfectione justitiæ, cap. 8.*) Quamdiu ergo peregrinantes in Domino per fidem ambulamus, non per speciem, hæc est nostra in ipsa peregrina-

Acedia adversatur desiderio justitiæ.

na-

natione justitia, ut ad illam perfectionem, plenitudinemque justitiæ; ubi in spe dedecoris ejus jam plena, & perfecta charitas erit, nunc ipsius cursus rectitudine, & perfectione tendamus, castigando corpus nostrum, & servituti subjiciendo, & eleemosynas in dandis beneficiis, & dimittendis, quæ in nos sunt commissa, peccatis, hilariter, & ex corde faciendo, & orationibus indesinentur insistendo; & hoc faciendo in doctrina sana, qua ædificatur fides recta, spes firma, charitas pura „ „. Huic autem præcepto acediam adversari, manifestum est.

Acedia adversatur præcepto de sanctificatione sabbati.

Adversatur & præcepto de sanctificatione sabbati, quo secundum, quod est præceptum morale, *Præcipitur quies mentis in Deo, cui etiam contrariatur tristitia mentis de bono divino* (inquit *S. Thomas* 2. 2. qu. 25. art. 2. in responsione ad primum.)

ARTICULUS II.

De Filiabus acediæ.

Acedia, capitale vitium est, cui sex filiæ a *S. Greg.* lib. 31. *Moralium*, cap. 17. tribuuntur, scilicet *Malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa præcepta, evagatio mentis circa illicita.*

Malitia.

Malitia est impugnatio bonorum spiritualium, quorum in detestationem adducit acedia. Hujus malitiæ fermento corrupti homines, non solum viros pios, sed & pietatem ipsam, sive quæ ad eam pertinent, irridere gestiunt, operumque, & exercitiorum pietatis contemptum aliis ingenerare. Hæc malitia reproborum hominum character est, qui per miseriam æternitatem dicturi sunt intra se, pœnitentiam agentes inutilem, & præ angustia spiritus gementes: *Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperii; nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore; ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter Sanctos sors illorum est.*

Sap. 5. 3.

Rancor.

Rancor non hic usurpatur pro odio, sed est *Indignatio quædam adversus homines, qui ad spiritualia bona*

bona suis adhortationibus, monitis, increpationibus, & salubri correptione nos impellere, & ad salutem aeternam, vel perfectionem spiritualis vitae promovere nituntur.

Pusillanimitas est vitiosa virium suarum diffidentia; qua quis opera difficilia, & ardua, suam facultatem Dei gratia adjutam, non excedentia, quae consiliis subsunt, refugit, & aversatur ex animi parvitate, & abjectione. Pusillanimitas.

Desperatio fuga est ultimi finis, seu vitium, quo de ultimi finis assecutione quis desperat, ideoque omnem salutis suae curam abjicit, vel peccatorum suorum gravitate, vel divinae praedestinationis arcano, judiciorumque Dei severitate perterritus. Desperatio.

Torpor est remissio quaedam, & defectio animi circa praeceptorum observantiam, ita ut ab homine, vel penitus omittantur, vel negligenter, perfunctorie, & oscitanter impleantur hoc vitium exprimit David Psal. 118. his verbis: *Dormitavit anima mea prae taedio.* Vere enim „ Ab omni contemplatione virtu„ tum, & intuitu spiritualium sensuum, dormitavit „ anima, quae perturbationis hujus telo fuerit sauciata„ (*inquit Cassianus*, lib. 10. *De coenobiorum Institutis*, cap. 4. Torpor.

Evagatio mentis est inquieti animi motus, quo propter tristitiam, & taedium a spiritualibus, divinisque bonis ad exteriora se transfert, ut illicitas ex eis delectationes percipiat. Ex hac mentis evagatione sequitur instabilitas corporis, qua acediosi uno in loco consistere nequeunt, & varias regiones amant peragrare. De quo animi morbo monachos acediosos infestante legi possunt *Cassianus*, libro mox indicato, cap. 2. *S. Nilus* Abbas Oratione 6. *de Acedia*, & *S. Antiochus* monachus, Homilia 26. de eodem vitio. Evagatio mentis.

ARTICULUS III.

REGULÆ MORUM.

Circa Acediam, & filias ejus.

REGULA PRIMA.

Lethalis acediæ reus est, quisquis spiritualia, divinaque bona plena deliberatione fastidit, & aversatur.

Hanc Regulam tradit *S. Thom.* 2. 2. qu. 35. art. 3. Est (*inquit*) consummatio peccati in consensu rationis. Unde si sit inchoatio peccati in sola sensualitate, & non pertingat usque ad consensum rationis, propter imperfectionem actus, est peccatum veniale; ita etiam & motus acediæ in sola sensualitate quandoque est, propter repugnantiam carnis ad spiritum, & tunc est peccatum veniale. Quandoque vero pertingit usque ad rationem, quæ consentit in fugam, & horrorem, & detestationem boni divini, carne contra spiritum omnino prævalente, & tunc manifestum est, quod acedia est peccatum mortale „.

REGULA II.

Tristitia de spirituali bono, quod in actibus virtutum singularium occurrit, non est acedia proprie dicta, sed pertinet ad vitia illis virtutibus opposita.

Ita docet *S. Thomas*, art. 2. ejusdem quæstionis. „ Ad quamlibet virtutem (*inquit*) pertinet gaudere de proprio spirituali bono, quod consistit in proprio actu; sed ad charitatem pertinet specialiter illud gaudium spirituale, quo quis gaudet de bono divino. Et similiter illa tristitia, qua quis tristatur de bono spirituali, quod est in actibus singularum virtutum, non pertinet ad aliquod vitium speciale, sed ad omnia vitia; sed tristari de bono divino, de quo charitas gaudet, pertinet ad speciale vitium, quod acedia vocatur „.

RE-

REGULA III.

Fastidium spiritualis boni, quatenus laboriosum est, aut molestum corpori, non est acedia proprie dicta, sed carnalium vitiorum comes est; christianæque temperantiæ, & mortificationi adversatur.

Ita rursus docet *S. Thom.* ibidem: „ ,, Similiter (*inquit*) non potest dici, quod sit speciale vitium acedia, in quantum refugit spirituale bonum, prout est laboriosum, vel molestum corpori, aut delectationis ejus impeditivum, quia hoc non separaret acediam a vitiis carnalibus, quibus aliquis quietem, & delectationem corporis quærit „ ,,.

REGULA IV.

Negligentia propriæ salutis, mediorumque ad eam a Deo & Domino nostro Jesu Christo institutorum, vel divinorum mandatorum, aut officiorum cujusque propriorum, & necessariorum, secundum statum, ad quem a Deo vocatus est, lethale acediæ peccatum est.

Hæc enim negligentia legi naturali, & divinæ in materia gravissima adversatur; quam legem expressit Apostolus ad *Philippenses*, cap. 2. *Cum metu* (inquit) *& tremore vestram salutem operamini.* Et *S. Petrus*, Epist. 2. cap. 1. *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis; hæc enim facientes non peccabitis aliquando. Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi.*

REGULA V.

Acediæ rei sunt, qui jugiter non vigilant, ne vitiorum fontes, & mala gramina in corde suo pullulent, & qui orta evellere studiis ferventibus non conantur.

Cum enim animus noster ager sit, in quo Baptismi salutaribus aquis purgato, & rigato Pater cœlestis

lestis christianas virtutes inseruit, juxta illud Apostoli, *Dei agricultura estis*; & occultis gratiæ suæ subministrationibus daturus sit incrementum, si ad illas excolendas cooperemur; gravis certe delicti rei sumus, si negligentia nostra, & socordia spinæ, & tribuli oriantur, id est, prava desideria. Hanc acediosorum hominum socordiam expressit Salomon Prov. 24. *Per agrum* (inquit) *hominis pigri transivi, & per vineam viri stulti; & ecce totum repleverant urticæ, & operuerant superficiem ejus spinæ, & maceria lapidum destructa erat. Quod cum vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam.* Pigri hominis agrum, & vineam, id est, animam, urticæ, & spinæ replent, id est, prurientia terrena desideria, & punctiones pullulant vitiorum. Unde scriptum est Prov. 21. *Desideria occidunt pigrum; noluerunt enim quidquam manus ejus operari. Tota die concupiscit, & desiderat.* Maceria lapidum est disciplina Patrum, quæ in ejus corde dissoluta est, & dissipata, ut explicat *S. Gregorius*, lib. 20. *Moralium*, cap. 20. Quo fit, ut bona opera parvipendat, despectisque supernis promissionibus terrena desideret; & „ Si quando in ejus „ mente aliquid de appetitu æternitatis oritur, subor„ ta citius transitoria delectatione dissipatur „.

Hinc *S. Bernard.* Serm. 58. in *Cantica*, tractans hunc versum cap. 2. *Tempus putationis advenit* vineæ spiritualis putationi semper incumbendum esse docet. „ „ Quis enim (*inquit*) ita ad unguem omnia a se superflua resecavit, ut nil se habere putet putatione dignum? Credite mihi, & putata repullulant, & reaccenduntur extincta, & sopita denuo excitantur. Parum est ergo semel putasse, sæpe putandum est. Imo, si fieri possit, semper; quia semper, quod putari oporteat, si non dissimulas, invenis. Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras, si vitia putas esse mortua, & non magis suppressa. Velis, nolis, intra fines tuos habitat Jebulæus; subjugari potest, sed non exterminari „ „.

REGULA VI.

Acediæ rei sunt, quicunque in christiana, & sui status perfectione proficere pro virili non conantur.

Studiis enim omnibus eniti Christianus tenetur, ut talentum a cœlesti Patre familias sibi creditum augeat, ac venienti cum fœnore repræsentet. Crescere tenetur in justitia, & charitate, secundum illud Apostoli ad Ephesios 4. *Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus.* Et illud Principis Apostolorum, Epist. 2. cap. 3. *Crescite vero in gratia, & in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi.* Quod & Salomon Prov. 4. significavit his verbis: *Justorum semita quasi lux splendens, procedit, & crescit usque ad perfectam diem.* Et Apoc. 22. dicitur: *Qui justus est, justificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc.* Eodem collineat illud Christi Domini oraculum Luc 9. *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.* Et rursus Luc. 17. *Mementote uxoris Loth.* Id iterum confirmat Apostolus ad Philip. 3. *Ego me* (inquit) *non arbitror comprehendisse. Unum autem, quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero, quæ sunt priora extendens meipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu.* Quem locum *S. August.* tractans, Serm. 169. alias 15. *De verbis Apostoli*, ait: „ „ Ut revelet nobis Deus, & quod aliter sapiamus, in quo pervenimus, non in eo remaneamus, sed in eo ambulemus. Videtis, quia viatores sumus. Dicitis, quid est ambulare? Breviter dico, proficere; ne forte non intelligatis, & pigrius ambuletis... Proba teipsum tu ipse. Semper tibi displiceat, quod es, si vis pervenire ad id, quod nondum es. Nam ubi tibi placuisti, ibi remansisti. Si autem dixeris; sufficit, & peristi. Semper adde, semper ambula, semper profice; noli in via remanere, noli retro redire, noli deviare „ „.

Hanc Regulam confirmat *S. Bern.* Epist. 254. ad *Garinum* Abbatem Alpensem. „ „ Nunquam (*inquit*) ju-

justus arbitratur se comprehendisse; nunquam dicit, satis est, sed semper esurit, sititque justitiam, ita ut si semper viveret, semper, quantum in se est, justior esse contenderet, semper de bono in melius proficere totis viribus conaretur. Non enim ad annum, vel ad tempus instar mercenarii, sed in æternum divino se mancipat famulatui... Itaque indefessum proficiendi studium, & jugis conatus ad perfectionem, perfectio reputatur. Quod si studere perfectioni, esse perfectum est; profecto nolle proficere deficere est. Ubi ergo sunt, qui dicere solent; Sufficit nobis, nolumus esse meliores, quam Patres nostri? non vis proficere? Non. Vis ergo deficere? Nequaquam. Quid ergo? Sic, inquis, vivere volo, & manere, in quo perveni, nec pejor fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vis, quod esse non potest. Quid enim stat in hoc seculo? Et certe de homine specialiter dictum est; *Fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet.* Ipse denique hominis, seculique auctor, quamdiu in terris visus est, & cum hominibus conversatus est, nunquam
Act. 10. stetit, & quidem teste Scriptura; *Pertransiit benefaciendo, & sanando omnes.* Pertransiit autem sicut non infructuose, ita non remisse, non pigre, non lento gressu; sed quemadmodum item de ipso scri-
Psal. 18. 6. ptum est: *Exultavit ut gigas ad currendam viam.* Porro currentem non apprehendit, qui & ipse pariter non currit. Et quid prodest Christum sequi, si non contingat consequi? Ideo Paulus ajebat;
1. Cor. 9. *Sic currite, ut comprehendatis.* Ibi tu, Christiane, fige tui cursus, profectusque metam, ubi Christus po-
Philip. 2. suit suam; *Factus est* (inquit) *obediens usque ad mortem.* Quantumlibet ergo cucurreris, si usque ad mortem non perveneris, bravium non apprehendis. Bravium Christus est; quod si illo currente tu gradum sistis, non Christo appropias, sed te magis elongas, timendumque tibi est, quod ait David;
Ps. 72. 27. *Ecce, qui elongant se a te, Domine, peribunt.* Itaque si proficere currere est; ubi proficere, ibi & currere
de-

desinis. Ubi vero non currere, ibi & deficere incipis. Hinc plane colligitur, quia nolle proficere, nonnisi deficere est. Vidit Jacob scalam, & in scala Angelos, ubi nullus residens, nullus subsistens apparuit; sed vel ascendere, vel descendere videbantur universi; quatenus palam daretur intelligi, inter profectum, & defectum in hoc statu mortalis vitæ nihil medium inveniri; sed quomodo ipsum corpus nostrum continue, aut crescere constat, aut decrescere, sic necesse sit, & spiritum aut proficere semper aut deficere „ „.

REGULA VII.

Lethalis acediæ rei sunt, quicunque conversionem suam, & pœnitentiam differunt, ac procrastinant.

Hoc enim negotium, quod unum necessarium est, accelerandum Spiritus sanctus docet. Eccl. 5. *Non tardes* (inquit) *converti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.* Qui conversionem suam differunt, Spiritui sancto interius vocanti resistunt, Christo per gratiæ suæ pias motiones ad ostium cordis pulsanti non aperiunt. Quamobrem æternus eos manet interitus, quemadmodum Deus, Prov. 1. comminatur: *Quia vocavi, & renuistis; extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cum vobis id, quod timebatis, advenerit, cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio, & angustia.* Qui conversionem differunt, Dei patientia, & bonitate abutuntur, & iræ ejus thesauros in diem judicii sibi congregant, ut docet Apost. ad Rom. 2. *An divitias bonitatis ejus, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor*

thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus. Quærendus Deus, dum inveniri potest, ne si differamus, eum frustra in hora mortis quæramus.
Isai. 55. 6. *Quærite Dominum, dum inveniri potest, invocate eum, dum prope est.* Quocirca Christus, *Joan.* 8. Judæis, & in eorum persona omnibus conversionem suam differentibus ait; *Ego vado, & quæretis me, & in peccato vestro moriemini.* Hinc *S. Bernardus*, Serm. 75. in Cantica, ait; tres esse causas, quæ interim occurrunt, & quærentes frustrari solent: „„ Cum aut videlicet non in tempore quærunt; aut non sicut oportet; aut non ubi oportet. Si enim omne tempus aptum est ad quærendum, cur dicit Propheta: *Quærite Dominum, dum inveniri potest?* Erit absque dubio, cum inveniri non poterit, & ideo addit; *Ut invocetur, dum prope est*; quia futurum est jam non prope futurum. A quo enim tunc non requiretur?
Isai. 45. *Mihi* (inquit) *curvabitur omne genu*, &c. Nec tamen invenietur ab impiis, quos ultores Angeli arcebunt profecto, & tollent, ne videant gloriam Dei. Frustra inclamabunt & fatuæ virgines, minime prorsus jam ad eas exit, clausa janua. Sibi proinde dictum
Joan. 7. putent illæ: *Quæretis me, & non invenietis.* Cæterum nunc tempus acceptabile, nunc dies salutis sunt, tempus plane, & quærendi, & invocandi, quando plerumque, & antequam invocetur, adesse sentitur. Audi denique, quid polliceatur: *Antequam me invocetis* (inquit) *dicam, ecce adsum.* Quod si per bona opera quæritur Deus, ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, præsertim quia Dominus aperte prænuntiat venire noctem, quando nemo potest operari. Tunc aliud ad quærendum Deum, ad operandum quod bonum est, reperturus es tibi tempus in seculis venturis, præter hoc, quod constituit tibi Deus, in quo recordetur tui? Et ideo *dies*
Psal. 73. *salutis* quia in his ipse Deus, Rex noster *operatus est salutem in medio terræ.* I ergo, & in medio gehennæ expectato salutem, quæ jam facta est in medio terræ.
Quam

Quam tibi somnitas proventuram inter ardores sempiternos facultatem veniam promerendi, cum jam transiit tempus miserendi? Non relinquitur tibi hostia pro peccatis, mortuo in peccatis. Non crucifigitur iterum filius Dei, mortuus est semel, jam non moritur; non descendit ad inferos Sanguis, qui effusus est super terram, biberunt omnes peccatores terræ; non est, quod ibi ex eo vindicent dæmones ad restinguendum focos suos, sed neque homines socii dæmoniorum... Ergo nunc tempus acceptabile, & aptum ad quærendum, in quo plane, qui quærit, invenit, si tamen ubi, & uti oportet, quærit. Et hæc una causa, quæ impedire potest, ne inveniatur Sponsus a quærentibus se, cum non quærunt in tempore opportuno. At non ea impedit Sponsam, nempe invocantem, & quærentem in tempore opportuno. Sed ne ista quidem eum tepide, aut negligenter seu perfunctorie quærit; nam corde ardenti, & omnino infatigabiliter quærit, plane ut decet,,,, Quamobrem Christus nos paratos esse jubet ad rationem ipsi reddendam, quia incertus est dies, incerta & hora mortis nostræ. Matth. 24. *Sicut autem in diebus Noe, ita erit & adventus Filii hominis... Vigilate ergo, quia nescitis, qua hora Dominus vester venturus sit, Illud autem scitote, quoniam si sciret Paterfamilias, qua hora fur venturus esset, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam, Ideo & vos estote parati, quia, qua nescitis hora, Filius hominis venturus est.* Et paulo post; *Veniet Dominus servi illius in die, qua non sperat, & hora, qua ignorat,* Hinc *Eccl.* 9. scriptum est: *Nescit homo finem suum; sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aves laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo supervenerit,*

REGULA VIII.

Acediæ rei sunt, qui ex torpore, & socordia ad sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum raro admodum accedunt; maxime vero, qui semel tantum in anno, solo pœnarum ecclesiasticarum, & infamiæ timore compulsi.

Hi namque delectari nolunt in Domino, non sapiunt ea, quæ Dei sunt, nolunt gustare, quam suavis sit Dominus, qui, ut dulcedinem suam in filios demonstraret, pane suavissimo de cœlo præstito, corpore scilicet suo esurientes replet bonis; divinum illud Manna fastidiunt, habens omnem dulcedinem, & omnem saporis suavitatem. Vinum terrenarum voluptatum uberibus Sponsæ, & mensæ ad parvulos nutriendos lactescenti anteponunt, a piarum animarum sensu prorsus alieni, *Canticorum* 1. dicentium *Meliora sunt ubera tua vino*; Id est, interprete *S. Bernard.* Serm. 9. in Cant. „ „ Carnis voluptatem, qua paulo ante tanquam vino ebriæ tenebamur, vincunt hæ, quas tua nobis ubera stillant, deliciæ spirituales, & pulchre vino comparant carnalem affectum; ut enim uva semel expressa non habet jam, quod denuo fundat, sed perpetua ariditate damnatur; sic caro in pressura mortis ab omni prorsus sua delectatione siccatur, nec ultra revirescit ad libidines. Unde Propheta; *Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus tanquam flos fœni. Exsiccatum est fœnum, & cecidit flos.* Vide autem, ne non carni tantum, sed & mundo forte competat ista proportio; siquidem & ipse transit & concupiscentia ejus. Et cum omnia, quæ in mundo sunt, finem habeant, finis eorum non erit finis. Verum ubera non sic; hæc enim cum exhausta fuerint, rursum de fonte materni pectoris sumunt, quod propinent sugentibus. Merito proinde meliora carnis, seculive amore asseruntur ubera Sponsæ quæ nullo unquam lactentium numero arefiunt, sed semper abundant de visceribus charitatis, ut iterum fluant. Flumina siquidem fluunt de ventre ejus, fitque in ea fons aquæ salientis in vitam æternam „ „.

Isai. 40.

REGULA IX.

Acediæ rei sunt, qui ad orationem, officium divinum, & spiritualia exercitia, ad quæ tenentur ex officio, segnes sunt, & tepidi.

Di-

Divinum enim præceptum violare non metuunt, quo *Semper orare, & nunquam deficere* jubemur; quod in ipsa fide, spe, & charitate continuato desiderio impletur, ut docet *S. August.* Hi vero nullo, aut certe admodum languenti Dei desiderio afficiuntur. Non attendunt ad verba Christi, continuam vigilantiam, & orationem præcipientis, ne repentina, & improvisa judicii dies nobis superveniat, Luc. 21. *Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante filium hominis.* Magis rei sunt hoc in genere Clerici, & religiosi viri, atque Sanctimoniales cum tristitia quadam, & languore divinas laudes persolventes, & ad officia divina, quæ ab asceticæ vitæ magistris *Opus Dei* merito vocantur, negligenter se conferentes, quæ cum fervore, alacritate, & gaudio frequentanda sunt, & persolvenda, siquidem *Hilarem datorem diligit Deus*; & Dei maledictionem propterea in se arcessunt. *Maledictus enim, qui facit opus Domini fraudulenter.* His proinde inculcanda sunt *S. Bernardi* verba, Sermone 47. in Cantica: „ „ Moneo, dilectissimi, pure semper, ac strenue divinis interesse laudibus. Strenue quidem, ut sicut reverenter, ita & alacriter Domino adsistatis, non pigri, non somnolenti, non oscitantes, non parcentes vocibus, non præcidentes verba dimidia, non integra transilientes, non fractis, & remissis vocibus muliebre quiddam balba de nare sonantes, sed virili (ut dignum est) & sonitu, & affectu voces sancti Spiritus depromentes „ „.

Lucæ 18.

2. Cor. 9.

Jere. 48.

REGULA X.

Acediæ rei sunt, quicunque tempus ad salutis suæ negotium peragendum a Deo sibi concessum, in otio, ludis, inanibus colloquiis, ambulationibus, & visitationibus minime necessariis, ac seculi voluptatibus conterunt.

Cum enim vitæ nostræ tempus Deo debeamus, idque ad peccata expianda, ad regnum coelorum

rum promerendum Deus nobis concesserit, qui duo solum momenta concessit Angelis, illo non debemus abuti, nec illud prodigere Hinc Eccl. 4. dicitur: *Fili, conserva tempus, & declina a malo.* Et ad Ephesios 5. *Videte, fratres, quomodo caute ambuletis; non quasi insipientes, sed ut sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.* Id nisi præstemus, tempus adversus nos in die judicii Deus vocabit, secundum illud, quod in persona Jerusalem dictum est Thren. 1. *Vocavit adversum me tempus, ut contereret electos meos.* Ad bonum usum temporis incitare nos debet consideratio quadruplicis debiti, quo obligamur. Vitam namque nostram debemus Christo pro acceptis ab eo beneficiis. Secundo, debemus illam peccatis expiandis. Tertio, coelo comparando. Quarto, Deo, ut auctori illam totam debemus. Quod egregie *S. Bern.* explicat Serm. 22. De Diversis; „ „ Vis scire (*inquit*) quæ & quibus debeas? Primo Christo Jesu debes omnem vitam tuam, quia & ipse vitam suam posuit pro vita tua, & cruciatus amaros sustinuit, ne tu perpetuos sustineres. Quid tibi dirum, vel durum esse poterit, cum recordatus fueris, quia ille in forma Dei, in die æternitatis suæ in splendoribus Sanctorum ante luciferum genitus splendor, & figura substantiæ Dei, venit ad carcerem tuum, ad limum tuum, infixus (ut dicitur) usque ad cubitos in limo profundi; quid non suave tibi, cum tibi collegeris omnes amaritudines Domini tui, & memoraberis primum quidem illarum infantilium necessitatum; deinde, laborum, quos pertulit in prædicando, fatigationum in discurrendo, tentationum in jejunando, vigiliarum in orando, lacrymarum in compatiendo, insidiarum in colloquendo; postremo, periculorum in falsis fratribus, convitiorum, sputorum, colaphorum, flagellorum, irrisionum, subsannationum, exprobrationum, clavorum horumque similium, quæ in salutem nostri generis triginta, & tribus annis operatus, & passus est in medio terræ? O quam indebita mile-

Quadruplex debitum nos ad rectum usū temporis incitat.

miseratio, quam gratuita, & sic probata dilectio, quam inopinata dignatio, quam stupenda dulcedo, quam invicta mansuetudo, Regem gloriæ pro despicatissimo vernaculo, imo vermiculo crucifigi... Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Nonne si conferrentur in me omnes vitæ filiorum Adam, & omnes dies seculi, & labores omnium hominum, qui fuerunt, qui sunt, & qui erunt, nihil esset ad comparationem corporis illius, quod spectabile, & stupendum est virtutibus etiam supernis, in conceptu de Spiritu sancto, in ortu de virgine, in vitæ innocentia, in doctrinæ affluentia, in coruscationibus miraculorum, in revelationibus sacramentorum? Vides, quia sicut exaltantur cœli a terra, sic exaltata est vita illa a vita nostra; quæ tamen posita est pro vita nostra. Cum ergo ei donavero, quidquid sum, quidquid possum, nonne istud sic est sicut stella ad solem, gutta ad fluvium, lapis ad turrim, granum ad acervum? Non habeo nisi minuta duo, imo minutissima, corpus, & animam; vel potius unum minutum, voluntatem meam; & non dabo illam ad voluntatem illius, qui tantum tantillum tantis beneficiis prævenit, qui tot se totum me comparavit „„?

„„ Sed nunquid huic soli debitor sum, cui vix parum aliquid retribuere possum? Exigunt a me præterita peccata mea futuram vitam meam, ut faciam fructus dignos pœnitentiæ, & recogitem omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Et ad hæc quis idoneus? .. Cum ergo quidquid vivis, quidquid sapis, quidquid habes, quidquid potes, huic uni rei dedicaveris, nunquid est, vel inter aliqua computandum? Paulo ante vitam tuam pro vita sua Christo reddideras, & nunc iterum eam totam præcedentium exigit recordatio peccatorum „„.

„ „ Quid si tertium tibi debitorem ostendam, qui non minus acriter quam veraciter vindicat eam sibi? Puto, quod & tu possidere desideras civitatem, de qua dicitur; *Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei*. Psal. 86. 3.

Glo-

Gloriam illam, quam nec c
divit, nec in cor hominis
nium feculorum... nonne
te, & quæcunque, & un
teris, dare oportebit? Et c
non tamen putes esse cond
poris ad futuram gloriam
bis. An sic impudens es,
tum tuum, quod tibi tam
ti pœnitentia certatim rap
quirendum vel audeas nun

„„ Quid dices, si & qu
dium adduxero, qui sibi e
periores tres cedere velit?
cit cœlum, & terram; &
tura; tu servus, ille Dom
mentum. Totum ergo, qu
totum habes, &c „„.

Rursus usus temporis constat recta dispositione præsentium, expiatione præteritorum, prævisione futurorum. Tit. 2. 12.

Rectus usus temporis c
præsentium, expiatione p
futurorum; ut docet iden
SS. Apostolorum Petri, &
(*inquit*) spiritualis est exe
studii spiritualis, ut sapien
nostra, recogitemus in an
præterita, futura quoqu
Sobrie, & juste, & pie viva
stolus) Ut videlicet in præ
ut justa satisfactione præte
salutis præteriere tempora, r
peum imminentibus de fut
Sola enim est, quæ ad om
licet Dei humilis, & devotu
videre novissima, nisi ut
minere videntur pericula,
tione versantes, discamus
stria, magis autem de nost
divinæ nos protectioni com
tis affectu, & effectu piæ int

datum optimum, & donum perfectum est, consummatio felix; & mors pretiosa. Habes in Evangelio tria hæc ipsa tibi sermone Domini commendata: *Beati* (inquit) *pauperes, beati mites, beati qui lugent.* Matth. 5. Beati, qui futura sapiunt, præ desiderio cœlestium interno quodam sapore mentis præsentia respuentes. Beati, qui novissima provident, in mansuetudine suscipientes insitum verbum, quod eorum salvare animas potest, & pietate cordis ad futuram tendunt hereditatem. Beati, qui pristinum intelligentes errorem, crebris lacrymis lavant lectum suum. Vides, quid optat vir sanctus, quid obtinere cupit eis, pro quibus orat? *Utinam* (inquit) *saperent, & intelligerent, & novissima providerent;* Deut. 32. 29. ac si manefestius dicat: Utinam esset in eis spiritus sapientiæ, & intelligentiæ, atque consilii! Utinam hæc in nobis inveniantur, Fratres, ut suaviter omnia nostra per sapientiam disponamus, ut intellectu præterita peccata damnemus, ut provideamus futura consilio! utinam sapiamus ad præsentis vitæ moderationem! utinam intelligamus ad præteritæ correctionem! utinam devota in Deum fide provideamus, ut felicem habeamus ipso miserante consummationem „ „.

Acediam hominum tempus inaniter terentium deplorat *Gaufridus* Abbas Claræ vallensis, Declamatione in Evangelium: *Ecce nos reliquimus omnia*, seu lib. *De Colloquio Simonis ad Jesum*, ex *S. Bernardi* dictis contextos. §. 44. „ „ Nibil (*inquit*) pretiosius tempore, sed heu nihil hodie vilius æstimatur; transeunt dies salutis, & nemo recogitat; nemo sibi non reditura momenta periisse causatur „ „.

REGULA XI.

Malitia ex acedia profecta, quatenus pietatis, & ad eam pertinentium, atque hominum, qui ipsam profitentur, impugnatio est, lethale peccatum est.

Charitati enim e regione opponitur, diabolo mili- Malitia ex acedia orta litat, Christi regnum evertere conatur, quod in-

intra nos est. Malitiæ hujus fermento infecti homines, sin minus voce, certe operibus dicunt Deo: *Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Quis est omnipotens, ut serviamus ei; & quid nobis prodest, si oraverimus illum?* Job 21.

Hujus flagitii rei sunt, qui Pastores suos, Concionatores, aut viros pios, a quibus admonentur, ut a lascivis, aut maledicis cantilenis, spectaculis, alearum ludis, aliisve corruptelis abstineant, dicteriis, & scommatibus appetunt, & cantilenis ad ludibrium compositis illis insultant. „ Parum est, quia cantant, „ insuper & in ipsum incipunt cantare, a quo prohi„ bentur cantare „; *inquit S. August.* Enarratione Psal. 68. ad illa verba: *Adversus me insultabant, qui psallebant in porta, & in me psallebant, qui bibebant vinum;* quod non solum Christo Domino contigisse, sed illi quotidie in membris ejus contingere observat.

REGULA XII.

Rancor ex acedia profectus, quo scilicet homines Superioribus ipsos corripientibus indignantur, ipsosque propterea odio persequuntur, quod illos ad meliora compellant, lethale peccatum est.

Rancor ex acedia profectus.

Nititur hæc Regula Scripturæ sacræ verbis, Prov. 29. *Viro, qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei superveniet interitus; & eum sanitas non sequetur.* Et Luc. 10. ubi Christus ait: *Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me.* Hujus peccati rei sunt Laici, qui Parochis suis; Clerici, qui Episcopis suis, aut eorum Vicariis generalibus, Archidiaconis, Officialibus; Monachi, qui Superioribus suis, & Visitatoribus, ipsorum vitia corrigere volentibus, & Canonum, Statutorum Synodalium, Regularum, constitutionum, ecclesiasticæ, aut Monasticæ disciplinæ observantiam instaurantibus succensent, illosque hoc nomine exosos habent.

REGULA XIII.

Pusillanimitas lethale peccatum est, cum aliquis magnis & arduis operibus ad salutem necessariis se subducit; aut officia, aut munia sibi Superioris præcepto imposita pertinaciter respuit ex animi parvitate.

Peccatum pusillanimitatis.

Pusillanimitatem peccatum esse probat S. Thom. 2. 2. q. 133. art. 1. ex illa Apostoli sententia ad Coloss. 3. *Patres, nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant.* Porro nisi pusillanimitas peccatum esset, hanc velut grave malum cavendam Apostolus non doceret. Rationem addit S. Doctor. „ „ Omne (*inquit*) quod est contrarium naturali inclinationi, est peccatum, quia contrariatur legi naturæ. Inest autem unicuique rei naturalis inclinatio ad exequendam actionem commensuratam suæ potentiæ. Sicut autem per præsumptionem aliquis excedit proportionem suæ potentiæ, dum nititur ad majora, quam possit; ita etiam pusillanimis deficit a portione suæ potentiæ, dum recusat in id tendere, quod est suæ potentiæ commensuratum. Et ideo sicut præsumptio est peccatum, ita & pusillanimitas. Et inde est, quod servus, qui acceptam pecuniam Domini sui fodit in terram, nec operatus est ex ea propter quemdam pusillanimitatis timorem, punitur a Domino, ut habetur Matth. 25. & Luc. 19. „ „ Quin autem sit peccatum mortale, quando quis ex degeneris animi parvitate ardua, & difficilia opera per se ad salutem necessaria, vel præcepto Superiorum sibi injuncta refugit aggredi, minime dubium est. Quamobrem qui fidem palam profiteri renueret, ne a persecutore perimeretur, aut proscriberetur, bonisque privaretur, lethalis peccati reus esset. Qui ex timore peccandi post Baptismum, aut post Confessionem, & sacram Communionem, nollet Baptismum suscipere, peccata confiteri, sacram Eucharistiam sumere, lethaliter peccaret. Qui ad Sacramenta nollet

accedere, ne proximas occasiones, & vincula peccati, quibus irretitus est, & alligatus, deserere, & abrumpere cogeretur, lethaliter peccaret. Hæc enim ad salutis necessitatem pertinent. Sic etiam lethalis peccati rei sunt, qui ad exercendas virtutum christianarum necessarias actiones in publicum progredi timent, ne forte graviori tentatione impugnentur, vel ab impiis hominibus derideantur, aut injuriis afficiantur; ut explicat *Beda* in Proverb. cap. 26. ad illa verba *Dicit piger: Leo est in via, & leana in itineribus; sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo.*

Quod vero lethalis etiam peccati reus sit, qui vel pastoralem curam, aliudve ecclesiasticum munus, regendi, prædicandi, docendi, cui pares sunt ejus vires, Superioris mandato sibi injunctum pertinaciter recusat, colligitur ex *S. Greg.* pastoralis Curæ p. 1. cap. 5. „ „ Sunt nonnulli (*inquit*) qui magnis muneribus ditati, dum solius contemplationis studiis inardescunt, parere utilitati proximorum in prædicatione refugiunt, secretum quietis diligunt, secessum contemplationis poscunt; de quo si districte judicentur, ex tantis proculdubio rei sunt, quantis venientes ad publicum prodesse potuerunt „ „. Hinc *S. Thom.* loco supra citato, in responsione ad secundum, ait: „ „ Potest contingere, quod aliquis ex virtute, quam habet, sit dignus ad aliqua magna facienda, quæ sunt digna magno honore; & tamen per hoc, quod ipse non attentat sua virtute uti, peccat; quandoque quidem venialiter, quandoque autem mortaliter „ „.

Nec a peccato lethali excusatur, qui hæc pertinaciter recusat, quia se indignum existimat hujusmodi muneribus, vel honoribus; hæc enim falsa humilitas est. Unde *S. Thom.* ibidem in responsione ad tertium docet: „ „ Quod etiam pusillanimitas aliquo modo ex superbia potest oriri, dum scilicet aliquis nimis proprio sensu innititur, quo reputat se insufficientem ad ea, respectu quorum sufficientiam habet.

bet. Unde dicitur Prov. 26. *Sapientior sibi piger videtur septem viris loquentibus sententias.* Nihil enim prohibet, quod se quantum ad aliqua dejiciat, & quantum ad alia se in sublime extollat. Unde S. Greg. in Pastorali de Moyse dicit: *Superbus* fortasse esset; si ducatum plebis innumeræ sine trepidatione susciperet; & rursum superbus existeret, si auctoris imperio obedire recusaret „ „. Hinc *Moyses*, & *Jeremias* munus, ad quod divinitus eligebantur, & quo digni erant ex divina gratia, recusabant, considerantes propriæ infirmitatis insufficientiam: *Non tamen pertinaciter, ne in superbiam laberentur* (inquit *S. Thomas* ibidem, in responsione ad quartam objectionem.)

Lethale pusillanimitatis peccatum commisit *Esau*, cum Primogeniti jura parvipendens, illa cessit Jacob fratri suo. Qua de re *S. Ambrosius*, lib. 1. *De Cain & Abel*, cap. 4. ait: „ „ Nonne tibi videtur Esau tanquam in agone victus, & propriæ mentis infirmitate imparem se existimans, cessisse victori coronam, quem videbat nullis passionum illecebris inflecti, quarum ipse pulverem sustinere non poterat? *Ut quid mihi* (inquit) *primatus?* Apud ignavos enim nulla sunt insignia virtutis, apud sapientes prima habentur; studia enim virtutis quædam instrumenta sunt. Itaque sicut bellator sine armis esse non potest, ita nec sine exercitatione virtus. Unde & Dominus in Evangelio ait: *A diebus Joannis Baptistæ regnum cælorum cogitur, & cogentes diripiunt illud.* Et Alibi: *Quærite regnum Dei, & omnia præsto sunt vobis.* Non dormientibus, neque otiantibus, sed laborantibus pollicentur præmia; & labori merces parata est, qui licet non sit suavis ad gratiam, tamen fructuosus ad præmium est „ „.

Matth. 11.
Matth. 6.

Degeneris scilicet, ac pusilli animi est, bona sibi a Deo concessa parvifacere, ut docet *S. Thom.* 2. 2. qu. 35. art. 1. ad tertium. „ „ Ad humilitatem pertinet (*inquit*) ut homo defectus proprios considerans, se ipsum non extollat. Sed hoc non pertinet ad humilitatem, sed potius ad ingratitudinem, quod bona,

quæ quis a Deo possidet, contemnat. Et ex tali contemptu sequitur acedia. De his enim tristamur, quæ quasi mala, vel vilia reputamus. Sic ergo necesse est, ut aliquis aliorum bona extollat, quod tamen bona sibi divinitus provisa non contemnat, quia sic ei tristia redderentur „„.

REGULA XIV.

Desperatio lethale peccatum est.

Desperatio. Ad Ephesios enim quarto gravissimi peccati reos esse significat Apostolus, qui *Desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis.* Et ad Romanos 8. ait: *Spe salvi facti sumus.* Unde colligitur, nos desperatione perire. Deinde spei necessitatem ad salutem æternam Scriptura sacra passim docet. Psalm. 129. *A custodia matutina usque ad noctem speret Israel in Domino; quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio.* Psal. 9. *Sperent in te, qui noverunt nomen tuum, quoniam non dereliquisti quærentes te, Domine.* Psal. 36. *Spera in Domino, & fac bonitatem.* Psal. 32. *Ecce oculi Domini super metuentes eum; & in eis, qui sperant super misericordia ejus.* Psalm. 31. *Sperantem in Domino misericordia circumdabit.* Proverb. 16. *Qui sperat in Domino, beatus est.* Et cap. 29. *Qui sperat in Domino, sublevabitur.* 1. Thessal. 5. inter arma Christiani præcipua spes numeratur; *Induti loricam fidei, & charitatis, & galeam spem salutis.* Et ad Hebr. 6. *Ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam, & incedentem usque ad interiora velaminis; ubi præcursor pro nobis introivit Jesus, secundum ordinem Melchisedech Pontifex factus in æternum.* Cum itaque spes divinæ misericordiæ, & beatitudinis æternæ necessaria sit ad salutem, & a Deo præcepta sit, desperatio ipsi opposita lethale peccatum est, hominemque in

in damnationem æternam præcipitem agit. Quamobrem fidelis anima dicit Domino: *Susceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus sperabo in eum.* Psal. 90.
„ Possunt omnia dicere; Creator meus es tu. Pos-
„ sunt, & animalia dicere, pastor meus es tu. Pos-
„ sunt omnes homines dicere: Redemptor meus es
„ tu. At vero susceptor meus es tu, is tantum di-
„ cere potest, qui habitat in adjutorio Altissimi. Un-
„ de & addit: *Et Deus meus*; Cur non Deus noster?
„ „ Quia in creatione, redemptione, cæterisque communibus beneficiis est Deus omnium; sed in tentationibus suis tanquam proprium eum habent singuli electorum. Sic enim paratus est suscipere cadentem, & eripere fugientem, ut videri possit, relictis omnibus aliis, ei soli operam dare. Propterea expedit omni animæ Deum semper attendere tanquam proprium non modo adjutorem, sed etiam inspectorem. Quando enim negligens poterit fieri, qui intuentem se Deum nunquam desinit intueri?... Hic igitur non immerito dicere potest: *Deus meus, sperabo in eum*... Non desperabo, nec frustra sperabo, quia maledictus, qui peccat in spe, & nihilominus, qui peccat in desperatione „ „. Verba sunt *S. Bernardi*, Sermone 2. in Psalm. *Qui habitat.*

REGULA XV.

Torpor circa præcepta lethale peccatum est, quatenus deliberatam illorum transgressionem importat; ad lethale peccatum disponit, quatenus facit, ut perfunctorie duntaxat impleantur.

Fervorem namque in suis obsequiis Deus præcipit, Rom. 12. *Solicitudine non pigri; Spiritu ferventes, Domino servientes.* Hinc *S. Paulinus*, Epist. 36. ad *Macarium*, ait; „ Vicina morti labes est torpor Torpor circa præcepta.
„ animorum, & tunc dicit inimicus, prævalui ad-
„ versus eum, si & mentis oculos somnus oppresse-
„ rit „. Et *S. Isidorus*, lib. 2. *De Summo Bono*, cap. 10. „ „ Multos (*inquit*) remissa conversio in pristinos errores reducit, ac vivendi tempore resolvit.

Horum ergo exempla quisque conversus evita, ne dum timorem Dei a tempore incipis, rursus mundanis erroribus immergaris „ „. Et *S. Bernardus*, Serm. 5. in Ascensione Domini, torpentium, & tepidorum hominum vitam inferno appropinquare asserit. „ „ Invenire est (*inquit*) homines pusillanimes, & remissos, deficientes sub onere, virga, & calcaribus indigentes, quorum remissa lætitia, pusillanimis tristitia est, quorum brevis, & rara compunctio, animalis cogitatio, tepida conversatio; quorum obedientia sine devotione, sermo sine circumspectione, oratio sine cordis intentione, lectio sine ædificatione; quos denique (ut videmus) vix gehennæ metus inhibet, vix pudor cohibet, vix frænat ratio, vix disciplina coercet. Nonne tibi horum vita inferno penitus appropinquare videtur, dum intellectu affectui, & affectu intellectui repugnante, necesse habent mittere manum ad opera fortium, qui cibo fortium minime sustentantur, socii plane tribulationis, sed non consolationis? Exurgamus, obsecro, quicunque hujusmodi sumus, resarciamus animas, spiritum recolligamus, abjicientes perniciosam tepiditatem: etsi non quia periculosa est, & Deo solet etiam vomitum provocare, certe quia molestissima, plena miseriæ, & doloris, inferno plane proxima, & umbra mortis jure censetur „ „.

REGULA XVI.

Ad torporem pertinet immoderatio somni, quæ lethale peccatum est, si causa sit, cur præceptum omittatur; alias veniale duntaxat.

Immoderatio somni.

Immoderatio somni unus est ex hominis acediosi characteribus. Hinc *Prov.* 6. dicitur: *Vade ad formicam, o piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam; quæ cum non habeat Ducem, nec præceptorem, nec Principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat. Usquequo piger dormies? Quando consurges e somno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus, ut dormias;*

mias; & veniet tibi quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armatus. Si vero impiger fueris, veniet ut fons messis tua, & egestas longe fugiet a te. Et cap. 26. *Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo.* Tunc autem lethale peccatum est, cum somnus directe, vel indirecte volitus executionem præcepti impedit, ut si quis Dominica, vel festa die somno indulgere malit, quam Missam audire, vel noctem integram in ludis, aut choræis consumpserit, & mane in lecto se collocans, a somno ante meridiem non excitetur. Idemque judicium esto de aliis præceptis, vel Dei, vel Ecclesiæ, quorum executionem somni immoderatio impediret. Veniale autem peccatum est, quoties indulgetur somno præter leges necessitatis. Nam & somnum moderari debet temperantia. Gravius autem peccatum est immoderatio somni in viris ecclesiasticis, & religiosis, quos impedit, ne sacris Officiis adsint, & orationi, vel studio vacent; in magistratibus, & iis, qui rempublicam gerunt, cum ipsos frequenter impediat, ne ad causas gravis momenti referendas, vel judicandas sint parati, quia instrumenta omnia ad causam pertinentia legere, & conferre neglexerunt, nimiumque crediderunt excerptis Notariorum, seu Secretariorum suorum. Nec tamen soli Clerici, & Monachi, ac Sanctimoniales summo mane surgere debent ad Deum laudandum, sed christiani homines universi, ut ex verbis Sapientis colligitur ita Deum alloquentis, Sap. 16. *Ut notum omnibus esset, quoniam oportet prævenire solem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare.* Et Job 8. *Si diluculo consurrexeris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus; si mundus & rectus incesseris, statim evigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum justitiæ tuæ.*

REGULA XVII.

Evagatio mentis circa illicita, lethale peccatum est, cum mens, & affectus in ea, quæ lethalia peccata sunt, aut proximæ lethalis peccati occasiones, tendit, vel in iis delectatur; alias peccatum est veniale.

Evagatio mentis ad illicita.

Hujus peccati rei sunt inqu
mines, quibus nihil nego
ut audiant, vel referant aliqu
& actiones alienas inquirant;
pati, aliis negotia facessant, t
rempublicam, vel Ecclesiam
ria levitate. Quos *S. Paulus* 2
3. acerrime reprehendit his
operari, nec manducet. Audivi
dam ambulare inquiete, nihil op
tes. Iis autem, qui ejusmodi su
secramus in Domino Jesu Chris
tes, suum panem manducent.
Clerici, & monachi otiosi, i
huc illuc discurrere amant, &
Ecclesias, monasteria mutar
dientes, æqualibus incommod
biles, sibimetipsis graves. Q
nec lectio; quibus non stu
placet; non opus ministerii,
exercitatio, sed jugis cessati
nus *S. August.* acriter repre
Monachorum, sugillans hypo
Monachorum circumeuntes
missos, nusquam fixos, nusc
sedentes, *&c. & eos* Qui cor
siasticis occupationibus vaca
docet. Iis autem, qui ex vi
tur: „ „ Invenienda esse oper
si a corporali functione libe
ministratione curanda, ut
quoniam communis jam fac
cent „ „. Alios vero, qui
runt ad monasterium, cog
„ „ Quia nullo modo decet
Senatores laboriosi, ibi fiant
jus denique peccati præcipue
lieres, quæ *Otiosæ discunt cir*
autem otiosæ, sed & verb

quentes, quæ non oportet (ut scribit Apostolus 1. *ad Timoth.* 5.) Unde mulierem meretricem his characteribus Salomon describit: *Garrula, & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc juxta angulos insidians.* Prov. 7.

Ex mentis evagatione multiloquium nascitur, quod in gravia peccata præcipitat; „ „ Quibusdam enim ruinæ suæ gradibus delidiosa mens, in foveam lapsus impellitur (*inquit S. Gregorius*, lib. 7. *Moralium*, cap. 17.) Nam dum otiosa verba cavere negligimus, ad noxia pervenimus; ut prius loqui aliena libeat, & postmodum detractionibus eorum vitam, de quibus loquitur, lingua mordeat; quandoque autem usque ad apertas contumelias erumpat. Hinc irarum seminantur stimuli, oriuntur rixæ, accenduntur faces odiorum, pax tota extinguitur cordium. Unde bene per Salomonem dicitur: *Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum.* Aquam quippe dimittere, est linguam in fluxum eloquii relaxare. Qui ergo dimittit aquam, caput est jurgiorum; quia qui linguam non refrænat, concordiam dissipat. Quod autem multiloquio quisque serviens, rectitudinem justitiæ tenere non possit, testatur Propheta, qui ait: *Vir linguosus non dirigetur super terram.* Hinc Salomon iterum ait; *In multiloquio peccatum non deerit.* Hinc Isaias ait; *Cultus justitiæ silentium*; Videlicet indicans, quia mentis justitia desolatur, quando ab immoderata locutione non parcitur. Hinc Jacobus dicit: *Si quis putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, hujus vana est religio.* Hinc per semetipsam nos veritas admonet, dicens: *Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die judicii.* Otiosum quippe verbum est, quod aut ratione justæ necessitatis, aut intentione piæ utilitatis caret. Si ergo ratio de otioso sermone exigitur, pensandum valde est, quæ pœna illud multiloquium sequatur, in quo etiam per superbiæ verba peccatur. Sciendum quoque est, quod ab omni rectitudinis

Multiloquii peccatum. Prov. 17. Psal. 139. Prov. 10. Isai 32. Jacob 1. Matth. 12.

statu depereunt, qui per noxia verba diabuntur. Humana etenim mens, aquæ more, & circumclusa ad superiora colligitur, quia illud repetit, unde descendit, & relaxata deperit, quia se per infima inutiliter spargit. Quot enim supervacuis verbis a silentii sui censura dissipatur, quasi tot rivis extra se ducitur; unde & redire interius ad sui cognitionem non sufficit; quia per multiloquium exterius sparsa, vim intimæ considerationis amittit. Totam igitur sese insidiantis hostis vulneribus detegit; quia nulla se munitione custodiæ circumcludit. Unde scriptum

Prov. 25. est: *Sicut urbs patens, & absque murorum ambitu; ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.* Quia enim murum silentii non habet, patet inimici jaculis civitas mentis; & cum se per verba extra semetipsam ejicit, apertam se adversario ostendit; quam tanto ille sine labore superat, quanto & hæc eadem, quæ vincitur, contra semetipsam per multiloquium pugnat „ „.

REGULA XVIII.

Otium iners, ac desidiosum proxima est peccati lethalis occasio.

Otium iners, ac desidiosum. Nititur hæc morum regula Scripturæ sacræ auctoritate, Ecclesiastici cap. 33. *Multam malitiam docuit otiositas.* Hinc de Sodoma dicitur, Ezech. 16. *Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ superbia, saturitas panis, abundantia, & otium ipsius, & filiarum ejus.* Nec mirum, *Anima* enim *natura est* (inquit S. *Joan. Chrysost.* Hom. 35. in Acta Apostolorum) *ut semper moveatur, & quiescere nequeat.* Vanis itaque, inutilibus, & noxiis cogitationibus mens distrahatur necesse est, nisi bonis, & utilibus fuerit occupata. Otiosæ menti dæmon illudit innumeris phantasmatibus imaginationi

Jacobi 1. 14. oblatis. Hinc vitiosæ cupiditates excitantur, & *Unusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illectus.* Otiositas mentis ad Creatoris sui Majestatem, officiumque suum considerandum non attentæ, pri-

mos

mos parentes in peccatum præcipites egit, teste *S. Bernardo*, Tractatu *De Gradibus Humilitatis*, cap. 10. „ „ Tu quoque, o Eva (*inquit*) in Paradiso posita es, ut cum viro tuo opereris, & custodias illum; si injunctum perfeceris, quandoque transitura ad melius; ubi nec opus sit te in aliquo opere occupari, nec de custodia solicitari... Nisi mens minus se curiose servaret, tua curiositas tempus vacuum haberet. Etsi culpa non est, culpæ tamen occasio est, & indicium commissæ, & causa est committendæ. Te enim intenta ad aliud, latenter interim in cor tuum serpens illabitur; blande alloquitur; blanditiis rationem, mendaciis timorem compescit: *Nequaquam*, inquiens, *morieris*. Auget curam, dum incitat gulam. Acuit curiositatem, dum suggerit cupiditatem. Offert tandem prohibitum, & aufert concessum. Porrigit pomum, & surripit Paradisum „ „.

Hinc Auctor Sermonum *Ad Fratres in Eremo*, inter *S. August.* Opera editorum; ejusque venerando nomini alias suppositorum, Sermone 17. ait: „ „ Quid otiose agere potes, nisi opera carnis? nunquam quis civis cœlorum erit, si otiositatem amaverit „ „.

Hanc Regulam confirmat *S. Carolus Borromæus* in Instructione Confessariorum, *Nimiam otiositatem* numerans inter occasiones proximas lethalis peccati, in quibus positus homo Absolutione sacramentali donari non debet, donec illas omnino deseruerit.

ARTICULUS IV.

De Remediis adversus Acediam.

Primum adversum Acediam remedium est frequens cogitatio de bonis spiritualibus, & librorum sacrorum, piorumque lectio: „ Quia quanto magis cogitamus de bonis spiritualibus, tanto magis nobis „ placentia redduntur, ex quo cessat Acedia „ (*inquit S. Th.* 2. 2. qu. 35. art 1. ad 4.) Præcipuæ autem efficaciæ, ac virtutis est ad hoc vitium sanandum meditatio Mysteriorum vitæ, & mortis Christi. Frequens de rebus divinis cogitatio.

Re-

Jugis, & fervens oratio.

Remedium alterum est oratio jugis, & fervens, quæ Deum semper desiderando peragitur, secundum illud *S. August.* Enarratione in Psal. 37. „ „ Ipsum desiderium tuum, oratio tua est, & si continuum desiderium, continua oratio. Quidquid aliud agas, si desideras illud Sabbatum, non intermittis orare. Si non vis intermittere orare, noli intermittere desiderare. Continuum desiderium tuum, continua vox tua est. Tacebis, si amare destiteris „ „. Christo ergo auscultandum est, Marci 13. præcipienti: *Videte, vigilate, & orate; nescitis enim, quando tempus sit.* „ „ *Quod autem vobis dico, omnibus dico; Vigilate.*

Continuus Dei præsentis per fidem intuitus.

Tertium remedium est continuus Dei præsentis per fidem intuitus, qui nostrorum operum, & socordiæ pariter, torporisque nostri inspector est, & judex. Hinc *Tob.* 4. dicit Tobias Senior Juniori: *Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum.* Et Prov. 3. *In omnibus viis tuis cogita illum, & ipse diriget gressus tuos.* Hinc *S. Bernardus*, Sermone 2. in Psalmum *Qui habitat*, ait: „ Quomodo poterit negligens fieri, qui in„ tuentem se Deum nunquam desinit intueri „ ?

Novissimorum nostrorum memoria.

Quartum remedium est mortis, aliorumque novissimorum, judicii scilicet, inferni, æternæque beatitudinis memoria; juxta illud Eccles. 7. *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Cogitandum quod *Venit nox, quando nemo potest operari* (inquit Christus Joannis 9.) Et Joan. 12. *Ambulate, dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant.* Hinc Salomon Eccl. 9. ait: *Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare; quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas.* Et Eccles. cap. 14. dicitur: *Ante obitum tuum operare justitiam, quoniam non est apud inferos invenire cibum.* Hinc Apostolus ad Gal. 6. scribit: *Nolite errare, Deus non irridetur. Quæ enim seminaverit homo, hæc & metet; quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem; qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Bonum autem facientes, non deficiamus; tempore enim suo*

Mm 2

metemus non deficientes. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. Cogitandum quod post diem judicii *Tempus non erit amplius*: quod damnati frustra tempus requirent, quibus ob temporis abusum sola supererit exilii a Dei regno, & suppliciorum æternitas. Considerandum tandem, quod *Non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram gloriam, qua revelabitur in nobis* (ut ait Apostolus ad Rom. 8.) *Id enim quod in prasenti est momentaneum, & leve tribulationis nostra, supra modum in sublimitate aternum gloria pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis, qua videntur, sed qua non videntur.* Apoc. 10. 6. 2. Corinth. 4.

Hanc tractationem absolvet præclarus *S. Isidori* locus, lib. 2. *Sententiarum*, sive *De Summo Bono*, cap. 10. „ Omnis (*inquit*) ars seculi hujus strenuos amatores habet, & ad exequendum promptissimos; & hoc proinde fit, quia præsentem habet operis sui remunerationem. Ars vero divini amoris plerosque habet sectatores languidos, tepidos, pigritiæ inertia congelatos; sed hoc proinde fit, quod labor eorum non pro præsenti, sed pro futura remuneratione differtur. Ideoque dum eorum laborem mercedis retributio non statim consequitur, spe pene dissoluta languescunt. Unde & magna illorum gloria prædicatur, qui bonæ conversionis principia augmento solidiore consummant; atque eo ad promerendam retributionem, clariores præparantur, quo firmius duri itineris labores & inchoant, & consummant „. Dicam ergo Christianis omnibus cum *S. Augustino*, Serm 234. alias *De Diversis*, 87. „ Ardete, ne ardeatis igne, quo arsuri sunt dæmones; ardete igne charitatis, ut a dæmonibus vos discernatis. Ardor iste sursum vos rapit, sursum tollit, in cœlum levat... Summa petit ardor dilectionis... Spiritu ferventes, accendimini igne charitatis; fervere facite vos laudibus Dei, & moribus optimis. Alter calidus, alter frigidus; calidus frigidum accendat; & qui parum ardet, optet augmentum, oret adjumentum. Dominus paratus est dare; nos pansis cordibus optemus accipere „.

INDEX
CAPITUM, ARTICULORUM, ET RERUM, QUÆ IN HOC TOMO SEPTIMO TRACTANTUR.
LIBER TERTIUS.
TRACTATUS
DE SEPTEM PECCATIS CAPITALIBUS.

ART.

Re-

Regu-

INDEX

Regula XI. Lethalis violentiæ, & rapinæ rei sunt Publicani, qui exigunt, & extorquent, præter id, quod ipsis a Rege, vel a re constitutum est

Regula XII. Lethalis violentiæ rei sunt, qui pauperibus suas domi agros adhibita vi adimunt, aut vendere cogunt, etiam justo pretio

Regula XIII. Lethalis violentiæ rei sunt, qui proximo de usu im domibus suis lites injustas intentant, easque demoliri cogunt

Regula XIV. Lethalis violentiæ rei sunt, qui alicujus Ecclesiæ, seu ficii secularis, vel regularis, aut cujuslibet pii loci jurisdictiones, census, ac jura etiam feudalia, & emphyteutica, fructus, emolu seu quascumque obventiones, quæ in ministrorum, & pauperum ne tes converti debent, per se, vel alios, vi, vel timore incusso, q cunque arte, aut quocumque quæsito colore in proprios usus conv & usurpare præsumpserint, seu impedire, ne ab iis, ad quos per nent, percipiantur. Ejusdem criminis rei sunt, qui Defunctorum nes, & pia legata intervertunt, vel Ecclesiis, aut aliis piis locis differunt.

Regula XV. Lethalis violentiæ rei sunt divites, qui suis opibus, ctoritate freti, pauperes ad tribunalia judicum trahunt, corru pecunia, vel favore judicibus, opprimunt, & spoliant; aut lites ribus intentatas malis artibus ita protrahunt, ut ab iis perse omnino desistere cogantur; aut minis, & incusso terrore impediu a pauperibus sua repetentibus in jus ipsi vocentur.

Regula XVI. Lethalis violentiæ rei sunt magnates, nobiles, & p quilibet viri, ac magistratus, qui subditos suos, vel alios c cogunt in matrimonium filias suas, neptes, aut pupillas, liberi cis, aut servis suis, aut quovis modo directe, vel indirecte al vel aliquam cogunt, quominus matrimonium libere contrahat

Regula XVII. Lethalis violentiæ rei sunt parentes, & alii quic qui suos liberos, vel alios, ad monasticum habitum suscipiend ad religiosam Professionem emittendam, vel adhibita vi, vel metu adigunt.

Regula XVIII. Lethalis violentiæ rei sunt, qui ab habitus relig sceptione, vel solemni votorum nuncupatione absque justa cau quem impedierint

ART. IX De Obduratione contra misericordiam.

Regula I Lethalis obdurationis contra misericordiam rei sunt, q peribus pecuniam mutuo dare, nisi sub fœnoris, sive usurariu ditione, renuunt; vel in extrema necessitate constitutis dare n nolunt, quod nulla spes recuperandæ sortis affulgeat.

Regula II. Lethalis obdurationis contra misericordiam rei sunt, c pauperum usibus necessariam ab illis in pignus accipiunt. ac tinent.

Regula III. Lethalis obdurationis contra misericordiam rei sunt, menta necessitatis tempore comprimunt, faciuntque, ut sua ca rior, ac durior sit annona

Regula IV. Lethalis obdurationis contra misericordiam rei sunt, regrinos tempore famis urbe expellunt, si satis annonæ suppet comparari possit, ut iis simul, & indigenis subveniatur

Regula V. Lethalis obdurationis contra misericordiam reus est, q peribus in extrema necessitate constitutis non erogat eleemosynas

atque

duo-

Regu-

Finis Tomi Septimi.

[redacted]

FLEI

